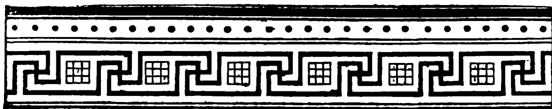

HARVARDIANA
ACADEMIA · IN · NOV · ANG
ET
VE RI
TAS
CHRISTO ET ECCLESIAE

Harper's

Greek and Latin Texts.

Fillmore Webber.

THUCYDIDES.

RECENSUIT

JOANNES GULIELMUS DONALDSON, S.T.P.,

COLL. SS. TRIN. APUD CANTABR. QUONDAM SOCIUS.

VOL. I.

NEW YORK:

HARPER AND BROTHERS, FRANKLIN SQUARE.

1868.

HARPER'S GREEK AND LATIN TEXTS.

Carefully Prepared from the Best Editions, and Handsomely Printed.

18mo, Flexible Cloth. Seventy-five Cents per Vol.

This Series is intended to supply cheap and accurate pocket editions of the Classics, which shall be superior in mechanical execution to the small German editions heretofore used in this country, and more convenient in form.

Cæsar. C. Julii Cæsaris Commentarii de Bello Gallico. Recognovit Geo. Long, M.A.

Vergilius. Publi Vergili Maronis Opera. Ex Recensione J. Conington, A.M., Linguæ et Litterarum Latinarum apud Oxonienses Professoris.

Horatius. Quinti Horatii Flacci Opera Omnia. Ex Recensione A. J. Macleane.

Cicero de Senectute et de Amicitia. M. Tullii Ciceronis Cato Major sive de Senectute, Lælius sive de Amicitia, et Epistolæ Selectæ. Recensuit Geo. Long, M.A.

Ciceronis Orationes Selectæ. Ex Recensione Geo. Long, M.A.

Euripides. Ex Recensione Frederici A. Paley. Accessit Verborum et Nominum Index. 3 vols.

Thucydides. Recensuit Joannes Gulielmus Donaldson, S.T.P. Coll. ss. Trin. apud Cantabr. quondam Socius. 2 vols.

Æschylus. Ex Novissima Recensione Frederici A. Paley. Accessit Verborum quæ præcique notanda sunt et Nominum Index.

Herodotus. Recensuit Josephus Williams Blakesley, S.T.B. Coll. ss. Trin. apud Cantabr. quondam Socius. 2 vols.

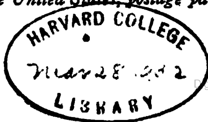
Xenophon. Xenophontis Anabasis. Recensuit J. F. Macmichael, A.B.

Sallust. C. Sallusti Crispi Catilina et Jugurtha. Recognovit Geo. Long, M.A.

Lucretius. T. Lucreti Cari de Rerum Natura Libri Sex. Recognovit Hugo A. I. Munro, M.A.

Published by HARPER & BROTHERS,
Franklin Square, New York.

☞ Harper & Brothers *will send either of the above volumes by mail to any part of the United States, postage paid, on receipt of Seventy-five Cents.*

LECTORI.

In hac voluminum serie edenda nihil aliud sibi proposuit redemptor, vir sane honestissimus quique bonas ipse artes delibavit, quam ut optimæ notæ scriptores forma habili prodirent, atque ut exemplaria operum quum nitida, quam exhiberent, litterarum excussarum specie elegantiores allicerent, tum minus numatis parvo pretio accommodarentur. In textu ille constituendo satis habuit editiones maxime probatas sequi, eas præsertim, quas in sua Bibliotheca publici juris fecerat. At enim vero, quum nulla dum exstaret Thucydidis recensio, quæ viri Cantabrigiensis opera perpolita esset—nam exspectamus adhuc promissas Shilletonis nostri curas, ex quibus eximiam ille, uti spero, ingenii doctrinæque laudem est percepturus—ipse autem rescivisset me per triginta fere annos vel lectitando vel prælegendo istum semper auctorem in manibus habuisse, rogavit ut hunc susciperem laborem, ut quidquid in scriniis confectum atque expeditum haberem novæ hujus recognitionis gratia expromerem, ut eam plagulis prelo madentibus impenderem curam, unde libellus non modo mundus prostaret, verum etiam, quantum id fieri posset, mendis careret. Quid quæris? Accepi libens condicionem, et Thucydidem tibi trado si non justa editione elaboratum, at gravioribus illis tandem expurgatum vitiis, quæ jamdiu studiosæ juventuti offendiculis fuerunt, eademque arti criticæ quadamtenus dedecori sunt atque opprobrio. Et quoniam operis lex et consilium vetabat notulas paginæ suæ adscribi, asteriscum appingendum curavi ubicumque vel mutavi aliquid vel mutandum censui, quod non ab aliis esset textui admissum, rationem autem correctionum mearum in hac præfatione reddidi, ubi plerosque omnes locos ita notatos, ordine quemque suo, in disceptationem vocatos invenies.

LIB. I.

2 § 3. *καὶ παράδειγμα τόδε τοῦ λόγου οὐκ ἐλάχιστόν ἐστι διὰ τὰς μετοικίας ἐς τὰ ἄλλα μὴ ὁμοίως αὐξηθῆναι.* Perquam mihi mirum videtur ex tot viris acutissimis, qui ad Thucydidem emendandum animum appulerunt, neminem, si unum exceperis Ullrichium[1], perspexisse expungendam esse præpositionem *ἐς*, quum *τὰ ἄλλα* necessarium sit infinitivi *αὐξηθῆναι* subjectum. Certissimum enim est, Thucydidem voluisse dicere: "atque hoc haud minimum est eorum quæ dixi indicium, nempe, ceteras Græciæ partes propter migrationes non ita ut aliter potuissent crevisse." Nam pergit narrare, quemadmodum Athenæ, quæ stabiles essent, ita hominum frequentia abundarent ut vel colonias emitterent. Sive igitur existimaveris, *μετοικίας* eodem sensu accipiendum esse ac *μεταναστάσεις* in capituli initio, *ἐς* autem ex ultima antecedentis vocabuli syllaba, ad memoriam verborum *ἐς τὰ ἄλλα* sub finem cap. I. (cf. I. 6, § 3), profluxisse, sive cum Ullrichio ΜΕΤΟΙΚΗΣΕΙΣ pro ΜΕΤΟΙΚΙΑΣ ΕΣ rescripseris, præpositioni saltim sine ullo postliminii jure ilicet exsulandum erit.

9 § 3. *ναυτικῷ τε.* Delendum *τε* ex sequenti *ναυσί τε* natum.

18 § 7. Clausulam, quam uncinis inclusi, omittendam judico, ut quam insulsus nescio quis interpres margini adscripserit: neque enim fieri potuit ut Græci, dum fœdera inter se conciliarent, militari disciplina peritiores evaderent.

39 ad fin. Hanc clausulam retinendam censeo, rescripto tamen *ἀμετόχως*, quod participialem in se comprehendit prædicationem, haud aliter quam IV. 20: *ἀσαφῶς ὁποτέρων ἀρξάντων* q. v. *ἄδηλον ὄν*.

50 § 2. Pro *ὁποῖοι*, quod sensu caret, scribendum esse *ὁπότεροι*, quivis viderit; cf. I. 87, § 1. Theophrast. *Char.* XXV.: *ἔργον ἦν διαγνῶναι ὁπότεροι εἶεν οἱ πολέμιοι,*

[1] *Beiträge zur Erklärung des Thukydides von Franz Wolfgang Ullrich.* Hamburg, 1846, pp. 169 sqq.

quem locum ideo citat Cobetus (*Hyperid.* p. 62), ut verba ὁποῖοι ἐκράτουν ἢ ἐκρατοῦντο vitiosa esse demonstret.

74 § 1. Scripsisse Thucydidem τριακοσίας, quod tres exhibent codices, non τετρακοσίας, quod vulgo legitur, mihi certissimum videtur, non solum ex ipso sententiæ contextu, sed etiam quia Demosthenem ita hunc locum legisse satis liquet. Ad priorem rationem quod attinet, quum τῶν δύο μοιρῶν scripserit Thucydides non potuit non significare totam Græcorum classem, ad Atheniensium naves comparatam, sescuplicem fuisse. Quod autem excogitaverunt Didotius et Göllerus (quibus accessit auctor locupletissimus, Georgius Grote, *History of Greece*, vol. v. p. 154), τὰς τετρακοσίας valere τέσσαρας ἑκατοντάδας, Athenienses autem e quattuor centuriis præbuisse duas, præfracte nego quemquam ita scribere potuisse, quum dimidium rei exprimere vellet. Verum enim vero Demosthenes mihi in tali re unus est pro centum millibus, ut de Catone Cicero (*ad Atticum*, II. 5 § 1). Is enim, quum Thucydidem octies summa cura transcripsisset (Lucian. *adv. indoctum*, c. 4), omnium est instar codicum. Jam Demosthenem hunc ipsum Thucydidis locum ante oculos habuisse, quum nobilissimam pro Ctesiphonte orationem perorabat, constat ex ea jurisjurandi formula (p. 297, 12), qua Thucydideum verbum προκινδυνεύω (I. 73 § 3) summa cum vi adhibuit. Et paulo postea ad hæc nostri verba provocat. Ingerit enim (p. 306, 21): πρῶτον μὲν ἀγνοεῖς ὅτι καὶ πρότερον τῶν ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων ἐκείνων ἀγωνισαμένων τριήρων, τριακοσίων οὐσῶν τῶν πασῶν, τὰς διακοσίας ἡ πόλις παρέσχετο. Eundem in oratione *de Symmoriis* accuratius locutum esse arbitror. Nam scribendum est (p. 186, 6): οἶδε μέν γε τριακοσίαις τριήρεσιν, ὧν ἕκατον (lege ρ καὶ π' i.e. ὀγδοήκοντα καὶ ἕκατον) παρεσχόμεθ' ἡμεῖς, κ.τ.λ.: vide Herod. VIII. 44.

75 § 1 init. Dele ξυνέσεως, quod tamquam γνώμης explicatio e margine in textum irrepsit. Synonyma esse apud Thucydidem γνώμην et ξύνεσιν, constat ex

II. 62, ubi *γνώμῃ ἀπὸ τῶν ὑπαρχόντων* respondet quod paulo antea occurrit, *ἡ ξύνεσις ἐκ τοῦ ὑπέρφρονος*. Cf. IV. 18 § 1: *ἀπὸ τῶν ἀεὶ ὑπαρχόντων γνώμῃ σφαλέντες*.

93 § 3. *δύο γὰρ ἅμαξαι ἐναντίαι ἀλλήλαις τοὺς λίθους ἐπῆγον*. Kruegerus et Schneidewinus in hac clausula ejicienda consenserunt, quippe quibus fraudem fecit exquisitior verbi *ἐπάγω* usus. Aristophanes de muri Nephelococcygiani latitudine loquens (*Aves*, 1125 sqq.), pulcherrimum illud opus appellat et magnificentissimum:

> ὥστ' ἂν ἐπάνω μὲν Προξενίδης ὁ Κομπασεὺς
> καὶ Θεογένης ἐναντίω δύ' ἅρματε
> ἵππων ὑπόντων μέγεθος ὅσον ὁ δούριος
> ὑπὸ τοῦ πλάτους ἂν παρελασαίτην.

Et eadem ratione Q. Curtius utitur ad latitudinem muri Babylonii significandam (v. 4 § 25): "quadrigæ inter se occurrentes sine periculo commeare dicuntur." Simile quid voluit hic exprimere Thucydides; nempe, "duo plaustra, dum procedebat opus, adverso occursu saxa super murum *ultro citroque* vexisse." Unde *ἐπάγω* quoque iis verbis annumeres, quæ præfixam habent *ἐπὶ* eodem sensu quo apud Latinos *ob* in *obambulo, obequito, oberro* (vide *N. Crat.* § 174).

126 § 7. *καθεζομένους δέ τινας καὶ ἐπὶ τῶν σεμνῶν θεῶν ἐν τοῖς βωμοῖς ἐν τῇ παρόδῳ διεχρήσαντο*. Proculdubio delendum *ἐν τοῖς βωμοῖς*, ex explicatione verborum *ἐπὶ τῶν σεμνῶν θεῶν* natum: cf. Aristoph. *Equites*, 1311: *καθῆσθαί μοι δοκῶ 'πὶ τῶν σεμνῶν θεῶν*. Ut postea vidi, idem censuit Dobræus.

141 § 1. *τὴν γὰρ αὐτὴν δύναται δούλωσιν ἥ τε μεγίστη καὶ ἐλαχίστη δικαίωσις ἀπὸ τῶν ὁμοίων πρὸ δίκης τοῖς πέλας ἐπιτασσομένη*. Mihi, ut jampridem Dobræo, suspectæ sunt tres voces *ἀπὸ τῶν ὁμοίων*, quæ perinde valent atque *ἀπὸ τοῦ ἴσου* ad fin. cap. 140. Atque haud scio an scribarum quispiam ad adverbium *ὁμοίως* in clausula præcedenti: *ἐπὶ μεγάλῃ καὶ ἐπὶ βραχείᾳ ὁμοίως προφάσει*, spectaverit. Nisi forte mavis negativam *μή* infercire,

ut in VIII. 89 § 4: *οὐκ ἀπὸ τῶν ὁμοίων ἐλασσούμενος*, scriptum habes.

LIB. II.

7 § 2. *καὶ Λακεδαιμονίοις μέν, πρὸς ταῖς αὐτοῦ ὑπαρχούσαις ἐξ Ἰταλίας καὶ Σικελίας τοῖς τἀκείνων ἑλομένοις ναῦς ἐπετάχθησαν ποιεῖσθαι κατὰ μέγεθος τῶν πόλεων, ὡς ἐς τὸν πάντα ἀριθμὸν πεντακοσίων νεῶν ἐσομένων.* Hic locus, si quid video, duplici errore inquinatur. Nam quum universarum navium, quas sibi comparare vellent Lacedæmonii, numerum declaraverit Thucydides, verisimillimum est eum dicturum fuisse, quot earum jam in antiqua Græcia præsto adessent, ut intelligeretur quantum deesset ad quingentarum navium summam opera Italiensium supplendam. Jam vero auctor est Diodorus (XII. 41), Lacedæmonios sociis suis in Italia Siciliaque imperasse ut ducentas naves colligerent: *τοὺς κατὰ τὴν Σικελίαν καὶ Ἰταλίαν συμμάχους διαπρεσβευσάμενοι διακοσίαις τριήρεσιν ἔπεισαν βοηθεῖν.* Id nisi ex hoc loco expiscatus sit Diodorus, nescio equidem ubi invenerit. Quid quæris? duo sunt atque ii satis manifesti scribarum errores ibi ubi numerorum notas exspectes. Primum enim præpositio *ἐξ* justo caret sensu. Nam ex optimorum scriptorum consuetudine præmittitur genitivus possessionis regionem vel populum denotans absque ulla præpositione; utique sic scribunt Græci: *τῆς Ἀττικῆς ἐν Ἐλευσῖνι, τῆς Ἰωνίας ἐξ Ἐφέσου, Κορινθίων ἐπ' Ἀμπρακίαν.* Deinde nullum est apud Thucydidem exemplum nominativi pluralis *ναῦς*, scribit autem, ut ceteri ejus ætatis scriptores, *αἱ νῆες* et *τὰς ναῦς* (vide e. g. VIII. 39, et cf. Phrynichum, p. 170, Lobeck.). Scribendum igitur pro *ἐπετάχθησαν* *cum Cod. Vind.* *ἐπετάχθη*. Restant litteræ *ἐξ* post *ὑπαρχούσαις* et *σαν* post *ἐπετάχθη*. Pro illa præpositione, Є in Ϲ mutata, confidenter repono *σξ'*, i. e. *ἑξήκοντα καὶ διακοσίαις*, pro hac autem syllaba sufficio *σμ'*, i. e. *τεσσαράκοντα καὶ διακοσίαις*, unde justa evadet et contextui accommodata significatio: "et

Lacedæmoniis quidem præter eas, quæ in Græcia præsto aderant, ducentas sexaginta, illis Italiæ Siciliæque nationibus, quæ ipsorum caussam amplexæ erant, imperatum est ut naves facerent ducentas quadraginta pro cujusque civitatis magnitudine, unde universarum summa esset quingentarum navium." Ita una atque altera litterula vix aut ne vix quidem immutata justam computationem restitues, et duplicem morbum una opera atque simplici remedio demum persanabis.

49 § 3. *ἥδιστά τε ἂν ἐς ὕδωρ ψυχρὸν σφᾶς αὐτοὺς ῥίπτειν. καὶ πολλοὶ τοῦτο τῶν ἠμελημένων ἀνθρώπων καὶ ἔδρασαν ἐς φρέατα τῇ δίψῃ ἀπαύστῳ ξυνεχόμενοι.* Hæc verba cunctos editores sollicitos habuerunt; neque immerito; nam mira laborant sententiæ ac vocum confusione, quam inde ortam suspicor quod serioris ætatis Græculi aoristum ἔδρασαν ad verbum διδράσκω referre consueverant, neque meminerant Thucydidem veteresque Atticos scripsisse δρᾶσαι, non, ut ipsi scriptitabant, ποιῆσαι τοῦτο (vide I. 132 § 2; III. 10 § 3. Cf. I. 137 § 4; II. 37 § 2; III. 68 § 1; VI. 35 § 1. Plato *Phileb.* p. 25 D: ταὐτὸν δράσει sed *Resp.* 503 D: ποιεῖ ταὐτόν). Neque enim plane idem significabant ποιεῖν καὶ δρᾶν (Plato *Soph.* p. 233 D), sed hoc verbum potius ad τοῦ πράττειν notionem accedebat (Aristot. *Poet.* c. 3). Quod autem ad ἔδρασαν, *cucurrerunt*, attinet, hoc aoristum nonnisi in compositis cum ἀπό, ἐξ, et διά in vetustis scriptoribus invenias. Quo magis mireris Döderleini explicationem scribentis (*De brachylogia sermonis Græci et Latini*, Erlang. MDCCCXXXI. p. 7): "audacius aliquanto, non tamen nefas fuerit, ejusdem licentiæ Thucydidem arguere, II. 49, in hunc modum explere: καὶ πολλοὶ τοῦτο καὶ ἔδρασαν (*fecerunt*); ἔδρασαν (*cucurrerunt*) ἐς τὰ φρέατα." Licet profecto velle aliquando ut quæ coarctavit Thucydides et peranguste refersit in oratione sua, dilatasset nobis atque explicavisset; "Est enim ille," ut Cicero loquitur (*Brutus* 7, § 29), "compressione rerum brevis et ob eam ipsam causam interdum subobscurus." Quis tamen,

nisi ebrius, scilicet ut verbis parceret, tam inani se ac ridiculo ejusdem vocabuli usu vel in comica scæna jactare ausus est? Equidem nullus dubito, quin corruptus sit hic locus. Ac simplicissimum foret remedium, si *ἐς φρέατα*, vel *ἐς τὰ φρέατα* extruderes, quæ verba, ex capite 46 § 1, repetita, fortasse huic margini adscripta erant, ut *ἐς ὕδωρ ψυχρόν* interpretarentur. Sin verba *ἐς φρέατα* vel *ἐς τὰ φρέατα* quovis dispendio retinere imbiberis, duplici supplemento opus erit. Nam pro *τρέχοντες*, quod nescio quis legisse videtur, inserendum erit *δραμόντες* post *ἔδρασαν*, et ex ultimis vocabuli *φρέατα* syllabis particulam *ἅτε* excudere poteris; unde contextum sic resartum exhibebis: *καὶ πολλοὶ τοῦτο .... ἔδρασαν, "δραμόντες" ἐς τὰ φρέατα, ||ἅτε|| τῇ δίψῃ ἀπαύστῳ ξυνεχόμενοι.*

80 ad fin. Uncinis inclusi particulam *ἄν*, a duobus codicibus omissam, non quod præfracte negaverim fieri posse ut *ἄν* cum futuro infinitivi a Thucydide scribatur (vide Hermanni *Opusc.* IV. p. 180), sed quum simplex futurum *προσχωρήσειν* eadem fere sententia paullo ante (c. 79 § 2, cf. VI. 33 § 2) præsto esset, verisimile videtur scribam de suo infersisse particulam *ἄν*, quam post *ῥᾳδίως* in hoc capitulo vidisset (§ 1), ubi istud vocabulum ad participium *σχόντες* respicit. Ceteros locos, ubi *ἄν* cum futuro infinitivi apud Thucydidem occurrit, equidem suspectos habeo. Nam in VIII. 25 § 4, ut hic, *ῥᾳδίως σφίσι καὶ τἄλλα προσχωρήσειν* reponendum judico; similiter in V. 82 § 4, *ἄν* post *μέγιστον* scribæ acceptam refero; in VI. 66 § 1, quis tulerit *ἂν λυπήσειν* post *ἔμελλον*, præsertim quum eadem clausula *ἄρξειν* habeas absque *ἄν*, atque ista particula ex initio sequentis *αὐτούς* repetita esse videatur? Denique in VIII. 71, init. non uno nomine corruptam agnosco constructionem, ut infra declaravi.

93 § 2. Quærendum, num interciderit *δυνατὸν εἶναι* post *διενοοῦντο*. Alioqui offendit *οὐδέ* post *οὔτε*.

100 § 4. Quum *αὐτούς* aliena sede positum exsulare debeat, non dubitavi rescribere *καθέστασαν*.

LIB. III.

17 § 1. Pro κάλλει, quod sensu caret, scribendum suspicor καὶ πλήρεις, nisi gravior quædam culpa subest.

31 § 1. καὶ τὴν πρόσοδον ταύτην μεγίστην οὖσαν Ἀθηναίων ἣν ὑφέλωσι καὶ ἅμα ἣν ἐφορμῶσιν αὐτοῖς δαπάνη σφίσι γίγνηται. Dobræi conjecturas, in quas ipse incideram, non dubitavi recipere. Et præterea transposui vocem σφίσι, ut quæ objectum significet participii ἐφορμοῦσιν. Nam sic ratiocinantur Iones isti: "Si tale periculum formidaret Alcidas, at occuparet saltim aliquam in Ionia urbem, aut Cumam Æolicam, ut eam quasi belli sedem facientes Ioniam ad defectionem impellerent, et reditum hunc, qui maximus esset, Atheniensibus eriperent, simulque iis [αὐτοῖς, Atheniensibus] contra se [σφίσι, Ionibus et Peloponnesiis] excubantibus sumptus fieret," i. e. καὶ τὴν πρόσοδον ταύτην μεγίστην οὖσαν Ἀθηναίων ὑφέλωσι καὶ ἅμα ἐφορμοῦσι σφίσιν αὐτοῖς δαπάνη γίγνηται. Sumptum autem Atheniensium, non Peloponnesiorum, significari apparet ex verbis Diodoti (c. 46 § 2): ἡμῖν δὲ πῶς οὐ βλάβη δαπανᾶν καθημένοις διὰ τὸ ἀξύμβατον (cf. III. 33 fin.). Et similem oppositionem pronominum αὐτοί et σφεῖς habebas supra, c. 24 § 1: νομίζοντες (Platæenses) ἥκιστα σφᾶς (Platæenses) ταύτην αὐτοὺς (Peloponnesios) ὑποτοπῆσαι τραπέσθαι. Ad duplicem ἣν quod attinet, vix dubium esse potest quin HN pro HIN, i. e. ἵν', supplementi gratia adscriptum, in textum irrepserit.

36 § 2. Recepi προσξυνεβάλλοντο cum Ven. et Mosqu. aliisque codd.; constructionem in nova Grammaticæ Græcæ editione vindicavi (p. 472).

40 § 5. μάλιστα δὲ οἱ μὴ ξὺν προφάσει τινὰ κακῶς ποιοῦντες ἐπεξέρχονται καὶ διόλλυνται τὸν κίνδυνον ὑφορώμενοι τοῦ ὑπολειπομένου ἐχθροῦ. Eorum, qui hunc locum interpretando defendere atque expedire conati sunt, duæ sunt familiæ. Altera eorum, qui διόλλυνται active accipi posse existimant, significatione *disperdunt*, *funditus perditum eunt:* altera eorum qui Hermannum sequentes διόλλυνται cum participio ὑφορώμενοι jungi jubent, ut hoc

dicatur: *dispereunt si suspicantur*, i. e. *tolerare non possunt vivere suspicantes*. Atque hanc rationem esse durissimam, totum vero loci contextum transitivam ejus verbi significationem quasi jure suo efflagitare, certissimum est. Nullum enim ibi argumentum est, nisi si hoc dixerit orator: "maxime eos, qui sine caussa aliquem male faciant, hunc ita persequi solere, ut eum vel funditus perditum eant, quia periculum sibi impendens ab hoste si superstes relinquatur suspectum habeant." Quæritur autem, utrum διόλλυμαι activo sensu usurpari possit, annon. Id confidenter affirmat Ludovicus Döderlein (*Lectionum Homericarum Specimen* III. Erlang. 1829; pp. 11, 12); ego præfracte nego ita fieri posse. Atque is quidem satis jam refutatus est a Wexio (*apud Poppon.* ad VI. 12). Ego vero, ut aperte dicam quid sentiam, haud cunctarer pronuntiare, si confundi inter se possent διόλλυμι et διόλλυμαι, si uno atque eodem vocabulo dicerent Græci se ipsos *perire* vel alios *perdere*, nullam esse criticam illam scientiam in quam operam nostram atque oleum impendimus, et nihil habendum esse antiquius quam ut lexica nostra et grammaticas quantocius ad furnos et balnea deferamus. Ἀλλ' *οὔτι ταύτῃ ταῦτα, μὴ δοκεῖτέ πω.* Nondum istuc ventum est. Et quum facillima suppetat emendatio, hanc saltim evellamus spinam. Nam eruditulus aliquis, sive aliud agens, sive compendio scripturæ deceptus, sive finalem verbi ἐπεξέρχονται syllabam repetens, sive hærens in participio ποιοῦντες, suffecit διόλλυνται in locum participii διολλύντες, quod ipsa clausulæ syntaxis postulat, ut videre licet ex Sophoclis *Antigone* 743:

ἦ κἀπαπειλῶν ὧδ' ἐπεξέρχει θρασύς;

ubi idem verbum ἐπεξέρχομαι cum participio præsenti activo et emphatica conjunctione καί, ut hic, summa cum vi construitur.

44 § 1. *ἤν τε γὰρ ἀποφήνω πάνυ ἀδικοῦντας αὐτούς, οὐ διὰ τοῦτο καὶ ἀποκτεῖναι κελεύσω, εἰ μὴ ξυμφέρον· ἤν τε καὶ ἔχοντές τι ξυγγνώμης εἶεν, εἰ τῇ πόλει μὴ ἀγαθὸν φαίνοιτο.*

Hunc locum, ut ante hos tredecim annos monui (*Constr. Gr. Præc.* p. 12), sic refingendum censeo: ἥν τε καὶ ἔχοντάς τι ξυγγνώμης [scil. ἀποφήνω αὐτούς], εἶεν (let that pass; what of that?) εἰ τῇ πόλει μὴ ἀγαθὸν φαίνοιτο. Dobræus adnotaverat, "εἴτε MSS. quomodo salva est syntaxis. Sed vide an leg. ἔχοντας et del. εἶεν." Et jam video Hermannum scripsisse (*Opusc.* IV. p. 149): "nihil est, quod accommodatius illi loco sit, quam εἶεν pro apodosi esse, ut ad ἔχοντες ex præcedentibus intelligatur ἀδικῶσιν. De εἶεν vide Bekkeri *Anecd.* p. 243, 24, et Timæi *Lex. Plat.* p. 94."

56 ad fin. καὶ τὸ παραυτίκα που ὑμῖν ὠφέλιμον καθιστῆται. Recepi Dobræi emendationes, quæ mihi quoque in mentem antea venerant, quam Adversaria ejus inspexissem.

59 § 1. ὡς ἀστάθμητον τὸ τῆς ξυμφορᾶς ᾧ τινὶ ποτ' ἂν καὶ ἀναξίῳ ξυμπέσοι. Legendum cum uno codice ὅ τινι. Nam sensus est: "quam incertum sit infortunium quod cuivis vel immerito possit accidere."

Ibid. § 2 init. Hunc locum, turbato verborum ordine impeditissimum, non aliter expedies, quam si verba, quæ uncinis inclusi, vel prorsus ejicies ut interpretamenta, vel una collocabis, ita ut ad centrum quasi suum rursus aggregentur (vide infra ad VIII. 89 §§ 2, 3): ἡμεῖς τε, ὡς πρέπον ἡμῖν καὶ ὡς ἡ χρεία προάγει, θεοὺς τοὺς ὁμοβωμίους καὶ κοινοὺς τῶν Ἑλλήνων ἐπιβοώμενοι [αἰτούμεθα ὑμᾶς πεῖσαι τάδε μὴ ἀμνημονεῖν]. Nam αἰτεῖν et αἰτεῖσθαι de precationibus deorum adhiberi posse, notissimum est: vide Æsch. *Agam.* 1. *Choeph.* 2, 473. *Pers.* 216, 617. Deinde, inserto δ', ita procedet clausula sequens: προφερόμενοι δ' ὅρκους κ. τ. λ.; et totius loci sententia erit: "nos igitur, ut nos decet, utque necessitas ipsa cogit, deos, qui iisdem aris atque ab universis Græcis coluntur, advocantes, imploramus ut vobis persuadeant ne harum rerum obliviscamini, proferentes autem jus jurandum, quod patres vestri susceperunt, vos suppliciter adimus per paterna sepulcra, et eos qui vita decesserunt obtestamur, ne in Thebanorum potesta-

tem redigamur, neve nos, qui vobis amicissimi sumus, inimicissimis tradamur."

68 § 1. *καὶ ὅτε ὕστερον ἃ πρὸ τοῦ περιτειχίζεσθαι προείχοντο αὐτοῖς.* Deleto adverbio *ὅτε*, ex explicatione nato, recte procedent omnia. Nam verbis *καὶ ὕστερον ἃ προείχοντο* ex altera parte respondet antecedens clausula: *τόν τε ἄλλον χρόνον ἠξίουν*, et: *ὡς οὐκ ἐδέξαντο* ad utrumque Lacedæmoniorum postulatum refertur, tum quod superiore tempore rogaverant, ut quiescerent, tum quod postea, sed antequam circumvallaretur urbs, Platæensibus obtulerant, ut communes utrarumque partium essent. Ad finem ponitur: *ὡς οὐκ ἐδέξαντο*, ut in c. 69 § 2: *ὅπως προφθάσωσιν.*

LIB. IV.

18 § 2. *προσφέροιντο—τόν τε πόλεμον μὴ νομίσωσι κ.τ.λ.* Non dubitavi reponere *ἦν*. Nam *το-* ultimam præcedentis verbi syllabam repetit, *-ν* autem e converso binas litteras pæne ejusdem formæ per se sola repræsentat. In antiqua enim scriptura vix aut ne vix quidem inter se differunt H et N.

19 § 2. Scripsi *αὐτόν*, et meliore interpunctione sensum expedivi.

32 § 4. *κατὰ νώτου τε ἀεὶ ἔμελλον αὐτοῖς ᾗ χωρήσειαν οἱ πολέμιοι ἔσεσθαι ψιλοὶ καὶ οἱ ἀπορώτατοι, τοξεύμασι καὶ ἀκοντίοις καὶ λίθοις ἐκ πολλοῦ ἔχοντες ἀλκήν, οἷς μηδὲ ἐπελθεῖν οἷόν τε ἦν.* Locus fœda interpolatione deformatus cunctis editoribus fraudem fecit. Ac postrema quidem verba interpreti debentur, cui *οἱ ἀπορώτατοι* absque infinitivo (ut *ἄποροι προσμίσγειν* Herod. IV. 46, vel *προσφέρεσθαι ἄποροι* Id. IX. 49) difficultatem nescio quam peperit. Idem vel alius quispiam *οἱ πολέμιοι* appinxit, ut nominativus verbo *χωρήσειαν* suppeteret; falluntur enim qui Athenienses intelligunt (cf. supra § 3: *ὅπως ἀπορίᾳ ᾖ τοῖς πολεμίοις κ.τ.λ.*). Denique *ψιλοί*, sine articulo, sensu caret, atque ad marginem relegandum est, ubi, si cui opus est, explicabit *οἱ ἀπορώτατοι, τοξεύμασι κ.τ.λ.* Quibus verbis e contextu remotis, vera Thucydidis sententia

elucebit: "a tergo, quocunque se vertissent, semper hæsuri erant vel ii quos aggredi difficillimum erat, sagittis et jaculis et lapidibus et fundis e longinquo validam exercentes militiam."

52 § 3. Quum durissimum videatur intelligere εὐπορία ἦν ad explicandum dativum τῇ ἄλλῃ παρασκευῇ, addidi ἴσχυε, quod partim in optimorum codicum lectione σκευῇ exhibetur, partim ab ultimis vocabuli παρασκευῇ syllabis absorptum est. Tale verbum ex Thucydidis consuetudine requiri, videas licet in I. 2 § 1: οὔτε μεγέθει πόλεων ἴσχυον οὔτε τῇ ἄλλῃ παρασκευῇ. Ac nequis putet pravam in vocabulis παρασκευῇ ἴσχυε allitterationem inesse, monendus est, etiamsi serioris ævi scriba facile confunderet σκευῇ et ἴσχυε, veteres tamen Atticos longe aliter expressisse pronuntiando litteras et diphthongos κ, χ; ευ, υ; η, ε.

56 § 1. Non dubitavi γενόμενοι ex vestigiis literarum -ΤΩΙΜΙΑΔΕ- eruere: cf. I. 74 § 1. VI. 15 § 1.

67 § 2. εἰ μὴ οἱ ἄνδρες οἷς ἐπιμελὲς ἦν εἰδέναι τὴν νύκτα ταύτην. Si quid video extrudendum est εἰδέναι quod scribæ in mentem venit recordanti οἷς ἐπιμελὲς εἴη εἰδέναι, I. 5 § 2, reponendum autem ἐτήρουν οὖν, ut III. 22 § 1: τηρήσαντες νύκτα χειμέριον ὕδατι καὶ ἀνέμῳ. IV. 26 § 4: μάλιστα δὲ ἐτήρουν ἀνέμῳ καταφέρεσθαι, cf. II. 3 § 3: φυλάξαντες ἔτι νύκτα καὶ αὐτὸ τὸ περίορθρον. Istas voculas omissas credo ex similitudine syllabarum ε σ η ν / ε τ η ρ ουνουν. Aliud remedium excogitavit Cobetus (*Hyperid.* p. 71).

73 § 5. τοῖς δὲ ξυμπάσης δυνάμεως καὶ τῶν παρόντων. Pro καὶ τῶν (ΚΑΙΤΩΝ) quivis viderit scribendum esse ὀλίγων (ΟΛΙΓΩΝ), quod scholiasta in textu suo inveniebat. Nam sic locum interpretatur: οἱ δὲ Πελοποννήσιοι πολλὴν μὲν ἔχοντες δύναμιν αὐτόθι, ἀφ' ἑκάστης δὲ πόλεως αὐτοῖς ὀλίγου μέρους παρόντος, οὐκ ἐφοβοῦντο τὴν ἧτταν.

76 § 4. Scribendum cum Aug. νεωτερίζοιτό τι. Nam nihili est activa forma νεωτερίζοι passiva significatione: cf. IV. 42, VIII. 73 § 1.

85 § 2. κίνδυνόν τε τοσόνδε ἀνερρίψαμεν. Delendum τε.

86 § 3. οὐδὲ ἀσαφῆ. Baueri conjecturam cum Dobræo fidenter recepi, neque enim aliter habemus apodosin, ad quam referatur εἰ δουλώσαιμι.

120 § 1; 121 § 1. pro ἐπήρχοντο, προσήρχοντο, repone cum C. G. Cobeto legitimas formas ἐπῇσαν, προσῇσαν, quarum alteram diserte citat Jul. Pollux, III. § 152, qui tamen memoriæ lapsu Xenophontem pro Thucydide nominat. "Apud omnes veteres," ait Cobetus (*Var. Lect.* p. 32), "ἠρχόμην est *incipiebam;* et apud Athenienses quidem, præter ipsum ἔρχομαι, nihil in usu est, nusquam ἔρχεσθαι et ἐρχόμενος legitur, sed ἰέναι et ἰών." Scribæ autem semper confundebant has formas, quas non amplius intelligebant. Hinc factum est, e.g., ut pro ἦσθ' ἀνάρσιος apud Æsch. *Agam.* 494, scriberent ἦλθες ἀνάρσιος, quod metrum pessumdat.

128 § 1. Pro ἐπιόντας scripsi ἐπόντας ex conjectura Popponis. Nam additum ἤδη satis indicat jugum a barbarorum præsidio *jam* esse occupatum. Neque obstat quod ἐπὶ τοῦ λόφου statim sequitur; barbari enim, qui ἀπὸ τοῦ μετεώρου fugabantur, tam in vertice, quam per juga acie stabant. Idem valet in c. 131 § 2.

LIB. V.

8 § 2. οὐκ ἂν ἡγεῖτο μᾶλλον περιγενέσθαι ἢ ἄνευ προόψεώς τε αὐτῶν καὶ μὴ ἀπὸ τοῦ ὄντος καταφρονήσεως. Proculdubio ejiciendum μή quod ex interpretatione scholiastæ vel aliunde irrepsisse videtur. Is enim sic sententiam enarrat: ἤγουν οὕτως ἐνόμισε περιγενέσθαι Κλέωνος καὶ τῶν περὶ αὐτόν, ἐπιτεθησόμενος κρύφα, ὅπερ ἐστι τὸ ἄνευ προόψεως, καὶ μὴ ἀπὸ τοῦ φανεροῦ, ὅπερ ἐστι τὸ καταφρονήσεως τοῦ ὄντος. Et Thucydides ipse scholiastæ locutionem repudiat, scribit enim paulo post (c. 9 § 3): τὴν ἐπιχείρησιν ποιεῖται μὴ ἀπὸ τοῦ προφανοῦς ubi ad prius membrum ἄνευ προόψεως respicit. Phrasis ἀπὸ τοῦ ὄντος nihil aliud significare potest quam *vere,*

jure, *merito*, et nihil hic loci est locutioni ἄπο τοῦ ὄντος, vel, quod idem fere denotaret, μὴ ἀπὸ τοῦ ὄντος, quum ἄνευ ad utramque clausulam pervadat.

15 § 2. μᾶλλον ἂν ἐνδεξομένους. Scripsi δεξαμένους cum nonnullis codicibus; cf. VI. 20 § 1.

58 § 4. Pro ὄρθριον, quod in plurimis codicibus apparet, scribendum ὄρθριοι, *matutini*, non ὀρθίαν, sc. ὁδόν, *ardua via*, quæ feminini generis forma in isto adjectivo rarissima est, mihi quidem constat ex ipso contextu; nam quum supra dictum esset (§ 2): ὁ δὲ Ἆγις τῆς νυκτὸς ἀναστήσας τὸν στρατὸν κ.τ.λ., postea autem (59 § 1): οἱ δὲ Ἀργεῖοι γνόντες ἐβοήθουν ἡμέρας ἤδη; quid aptius quam temporale illud prædicatum?

82 § 4. Scribæ, ut solent, particulam ἂν post superlativum adverbium μέγιστον inferserunt, quam equidem suspectam habeo, non modo propter futurum infinitivi ὠφελήσειν, sed etiam quod ἄν, si hic loci postularetur, sedem sibi propriam post νομίζων obtineret.

111 § 5. ἢν μιᾶς πέρι καὶ ἐς μίαν βουλὴν τυχοῦσάν τε καὶ μὴ κατορθώσασαν ἔσται. Quum MSti codices vel ἴστε habeant vel ἴσταται facile est legendo ἴστατε ut jamdiu proposui (*N. Crat.* § 124) tolerabilem restituere verborum constructionem: "Cogitate vos de patria consultare quam, de una civitate una consultatione utentes, vel in bona vel in mala fortuna constituitis." Nam περὶ μιᾶς [πατρίδος] pendet ex sequentibus ἐς μίαν βουλήν.

LIB. VI.

66 § 1. ἐν ᾧ μάχης τε ἄρξειν ἔμελλον, ὁπότε βούλοιντο, καὶ οἱ ἱππῆς τῶν Συρακοσίων ἥκιστ' ἂν αὐτοὺς καὶ ἐν τῷ ἔργῳ καὶ πρὸ αὐτοῦ λυπήσειν. Omittenda est ἄν, ex initio αὐτούς repetita, nisi malis λυπήσειαν rescribere. Infinitivum cum ἄν, quum eadem constructione ἄρξειν habeas absque ista particula, nullo modo ferri posse, supra declaravi (ad II. 80 fin.).

87 § 4. μὴ ἀδεεῖς εἶναι κινδυνεύειν. Scripsi ἀδεές cum Reiskio et Dobræo.

89 § 5. ἐπεὶ δημοκρατίαν γε καὶ ἐγιγνώσκομεν οἱ φρονοῦντές τι καὶ αὐτὸς οὐδενὸς ἂν χεῖρον ὅσῳ καὶ λοιδορήσαιμι. Scholiastæ interpretatio satis exponit, quam mutilus sit hic locus atque confuso ordine impeditus: ἐπεὶ οἵ γε φρόνιμοι ἴσασιν, ὁποῖόν τί ἐστι δημοκρατία· (τούτεστιν ὡς πονηρόν)· καὶ αὐτὸς ἂν οὐδενὸς ἧττον λοιδορήσαιμι αὐτήν, ὅσῳ καὶ μέγιστα ὑπ' αὐτῆς ἠδίκημαι. Nam si quæris quidnam in suo textu desideraret atque ita explicatione supplendum arbitraretur, vix dubium est quin ὅσῳ καὶ sine ulla intensionis formula, quæ ad οὐδενὸς χεῖρον, i.e. τοσούτῳ πάντων ἄμεινον responderet, paullo ei brevius dictum videretur quam pro more Thucydidis; alibi enim ὅσῳ καὶ cum superlativis conjungitur; cf. I. 68 § 2: ἐν οἷς προσήκει ἡμᾶς οὐχ ἥκιστα εἰπεῖν ὅσῳ καὶ μέγιστα ἐγκλήματα ἔχομεν. VI. 11 § 5: τὸ σφέτερον ἀπρεπὲς εὖ θήσονται ὅσῳ καὶ περὶ πλείστου δόξαν ἀρετῆς μελετῶσιν. Posse autem abesse talem augendi formulam constat ex hac ipsa Alcibiadis oratione, c. 92 § 4: ὡς εἰ πολέμιός γε ὢν σφόδρα ἔβλαπτον κἂν φίλος ὢν ἱκανῶς ὠφελοίην, ὅσῳ τὰ μὲν Ἀθηναίων οἶδα τὰ δ' ὑμέτερα ᾔκαζον. Censeo igitur scripsisse Thucydidem καὶ αὐτὸς οὐδενὸς ἂν χεῖρον, ὅσῳ καὶ ἠδίκημαι, λοιδορήσαιμι, omissis αὐτήν et τὰ μέγιστα ὑπ' αὐτῆς, quæ Scholiasta de suo supplevit.

LIB. VII.

71 § 2. καὶ διὰ τὸ ἀνώμαλον καὶ τὴν ἔποψιν τῆς ναυμαχίας ἐκ τῆς γῆς ἠναγκάζοντο ἔχειν. Aliquid excidisse certissimum est. Neque enim διὰ τό per se quicquam significare potest, nec habet δι' αὐτό, quod ex uno codice recepit Bekkerus, quo referatur. Debuit utique scriptor lectoribus suis explicare, quare ἡ ἔποψις esset ἀνώμαλος. At enim vero nihil aliud in caussa esse potuit, quam id quod antea significaverat, nempe, quia navale prœlium ancipiti Marte librabatur—ἰσορρόπου τῆς ναυμαχίας καθεστηκυίας. Nam quod postea addit, spectaculum fuisse e propinquo, neque omnes pariter eodem spectasse, id nullum rei momentum attulisset, nisi Athenienses Syra-

cusanique ita decertassent, ut discrimen diu dubium esset. Ut spectantium animi inter spem et metum hærerent, necesse erat ut pugna varias vices haberet, nec statim dirimeretur. Crediderim igitur excidisse, post διὰ τό, voces ἀγχώμαλον τῆς ἁμίλλης, haud aliter atque habemus infra, § 3: διὰ τὸ ἀκρίτως ξυνεχὲς τῆς ἁμίλλης, et § 4: ἕως ἀγχώμαλα ἐναυμάχουν. Nam scribæ oscitantis oculi, tam in ἀγχώμαλον, quam in ἁμίλλης, ad ἀνώμαλον relatis, facile poterant aberrare.

77 § 4. ἀπὸ τοῦ θεοῦ. Kruegeri emendationem recepi, nam apud Thucydidem nisi certus quidam deus, e.g. Apollo, significatur, aut τὸ θεῖον dicitur (ut v. 104, 105, 112), aut pluralis adhibetur numerus, οἱ θεοί.

LIB. VIII.

25 § 4. Vide ad II. 80 fin.

27 § 3. ἢ μόλις ἐνδέχεσθαι...προτέρᾳ ποι ἐπιχειρεῖν, ποῦ δὴ μὴ βιαζομένῃ γε πρὸς αὐθαιρέτους κινδύνους ἰέναι; Non equidem dubito, quin perperam fecerit Kruegerus, quum vulgatum δή in δεῖ mutaret; nam infin. in oratione obliqua suum locum vel in interrogatione obtinet, et ποῦ δή, vel ποῦ γε δή, vel, absque interrogatione, ἤ που (γε) δή (Herod. II. 12. Thucyd. I. 142 § 1. VI. 37 § 3) ad argumentum, ut vocatur, *a fortiori* significandum, germana est atque optimæ notæ locutio.

46 § 4. καὶ οὐκ εἰκὸς εἶναι Λακεδαιμονίους ἀπὸ μὲν σφῶν τῶν Ἑλλήνων ἐλευθεροῦν νῦν τοὺς Ἕλληνας, ἀπὸ δ' ἐκείνων τῶν βαρβάρων ἢν μή ποτε αὐτοὺς μὴ ἐξέλωσι μὴ ἐλευθερῶσαι. Hic locus, si quis alius, migratione glossarum ex margine in textum peregrina labe infectus est. Ac voces τῶν Ἑλλήνων et τῶν βαρβάρων ad explicanda pronomina σφῶν et ἐκείνων adjecta esse, viderunt alii. Sed ante hos duodeviginti annos primus monui annotationem interpretis latere in verbis μή ποτε αὐτούς. (*Præfat. ad Pindarum*, p. xii.) Nam μή ποτε *num forte?* apud grammaticos sine interrogatione valet *fortasse* vel *videtur*.

Voluit igitur nescio quis scholiasta significare sibi deesse videri pronomen αὐτούς, quod tamen in ἐκείνους satis continetur. Loci enim sententia hæc est: "non consentaneum esse, Lacedæmonios, quum a Græcis ipsis Græcos liberarent, non liberaturos Græcos a barbaris, etiamsi barbaros ipsos non debellarent."

71 § 1. ὁ δὲ νομίζων τὴν πόλιν οὐχ ἡσυχάζειν....ταράσσεσθαι αὐτούς. Hanc clausulam non uno nomine depravatam esse omnes critici confitentur, sed nemo usque adhuc medicam adhibere manum valere visus est. Dobræus, qui verba τὴν πόλιν οὐχ ἡσυχάζειν vitiosa existimat ob sequentia, constare ait vel has quattuor voces, vel istas tres mox sequentes, οὐκ ἂν ἡσυχάσειν, e vv. ll. ortas, addens: "malim νομίζων οὔτ' εὐθύς." In eandem opinionem concedit Kruegerus. Ut mihi quidem videtur, unica totius loci medicina quærenda est in infinitivo verbo ἡσυχάζειν, quod quum altera esset eademque vera lectio pro futuro ἡσυχάσειν, in alienam sedem ex margine irrumpens, vocem fere synonymam ὁμονοεῖν, cuculi instar, ex suo nido expulit. Nam loci sententiam hanc esse oportet: "Agis vero existimans civitatem (τὴν πόλιν, non τὸν δῆμον) non esse concordem (οὐχ ὁμονοεῖν, i. e. non consentire in caduceatore mittendo nec pacem facere velle), nec sic subito plebem (τὸν δῆμον) antiquam libertatem tradituram esse, et si magnum suorum exercitum conspiceret, non quieturam (i. e. in apertam vim erupturam; cf. II. 3 § 1: τοὺς λόγους δεξάμενοι ἡσύχαζον), et ne in præsentia quidem admodum credens eos non amplius turbari, quadringentorum legatis nihil respondet quod ad compositionem spectaret." Verbum ὁμονοεῖν paulo post invenitur: 75 § 2: ἦ μὴν δημοκρατήσεσθαι καὶ ὁμονοήσειν· et locutionem τὴν πόλιν ὁμονοεῖν huic loco aptissimam esse satis demonstrat Aristoteles (*Eth. Nic.* IX. 6): ἀλλὰ τὰς πόλεις ὁμονοεῖν φασιν ὅταν περὶ τῶν συμφερόντων ὁμογνωμονῶσι καὶ τὰ αὐτὰ προαιρῶνται καὶ πράττωσι τὰ κοινῇ δόξαντα.

84 § 1. τῶν γὰρ Συρακοσίων καὶ Θουρίων ὅσῳ μάλιστα καὶ

ἐλεύθεροι ἦσαν τὸ πλῆθος οἱ ναῦται. Hic quoque scriba duo verba e margine mutuatus est. Nam τὸ πλῆθος, quod ad sequentia τὸ πλῆθος τῶν στρατιωτῶν spectat, juxta οἱ ναῦται nullo modo stare potest. Quod si οἱ ναῦται ex interpretatione ortum arbitraris, id quod fieri potest, cedant utique ista verba, et jus suum retineat τὸ πλῆθος. Sed alterum illud remedium mihi quidem magis arridet.

87 § 4. ἐπεὶ εἴ γε ἐβουλήθη διαπολεμῆσαι ἐπιφανὲς δήπου οὐκ ἐνδοιαστῶς. Nullum aliud remedium esse adhibendum, nisi ut cum Dobræo ἂν post διαπολεμῆσαι inseras, mihi quidem vix dubium videtur. Nam necessariam istam particulam in syllaba AI latuisse putaverim; atque animadverti adjectiva cum præpositione composita, quale est ἐπιφανές, sæpissime prædicari sine copula (vide *Gr. Gr.* p. 401). Altera lectio περιφανὲς nonnisi explicatio est; nam etsi ἐπιφανὴς plerumque valet *conspicuus* (v. 10; vi. 96) vel *illustris* (ii. 43; vi. 72), tamen in i. 21 habemus: ἐκ τῶν ἐπιφανεστάτων σημείων, ubi ἐπιφανὴς eodem sensu ac σαφὴς vel περιφανὴς usurpatur.

89 §§ 2, 3. Locum ab omnibus criticis desperatum eodem modo restituere conatus sum, ac supra in ii. 59 § 2. Nam turbatum ordinem dispersis verbis in suum locum redigendis correxi, et una litterula immutata sententiæ hiatum contexui. Quinetiam, cum scholiasta et quibusdam recentioribus, in futuro ἀπαλλάξειν desiderativum ἀπαλλαξείειν recognovi. Idem scholiasta, quum nullum verbi ἔπεμπον vestigium in suo textu invenisset, scribendo ἔλεγον satis innuit, quid ibi legerit, nempe, ἐπεῖπον, quod verbum apud Thucydidem ipsum eo sensu occurrit, quem contextus efflagitat, nempe, *dixerunt insuper;* i. 67, ad fin: παρελθόντες δὲ τελευταῖοι Κορίνθιοι, καὶ τοὺς ἄλλους ἐάσαντες πρῶτον παροξῦναι τοὺς Λακεδαιμονίους, ἐπεῖπον τοιάδε. Scribe igitur atque interpretare hoc modo: οἳ μετέσχον μὲν ἐν τοῖς πρῶτοι τῶν πραγμάτων, φοβούμενοι δέ, ὡς ἔφασαν, τό τ' ἐν Σάμῳ στράτευμα καὶ τὸν Ἀλκιβιάδην, τούς τε ἐς τὴν Λακεδαίμονα πρεσβευομένους, μή τι ἄνευ τῶν πλειόνων κακὸν δράσωσι τὴν πόλιν, σπουδῇ πάνυ ἐπεῖπον, οὗτοι ἀπαλ-

λαξείειν τοῦ ἄγαν εἰς ὀλίγους ἐλθεῖν, ἀλλὰ τοὺς πεντακισχιλίους ἔργῳ καὶ μὴ ὀνόματι χρῆναι ἀποδεικνύναι καὶ τὴν πολιτείαν ἰσαιτέραν καθιστάναι, "qui inter primos quidem rerum participes fuerant, metuentes autem, ut aiebant, tam exercitum Samium et Alcibiadem, quam eos qui per legatos cum Lacedæmoniis agerent, ne sine majore civium parte detrimenti quid civitati inferrent, plane serio (i. e. absque ulla dissimulatione, vide Demosth. *Lept.* p. 488, 27) insuper dicebant, non se cupere ut nimia paucorum dominatione liberarentur, sed oportere quinque milia revera et non nomine constituere, et rempublicam æquabiliorem facere."

94 § 3. Pro *ἐς τὰς παρούσας* rescribendum esse *ἐς τὰς παρορμούσας* quivis viderit; nam aliæ quoque naves, quas deducebant, præsto aderant, *παρῆσαν*.

Asteriscis notatos invenies novas lectiones haud ita paucas, quas C. G. Cobeto acceptas refero, quarum tamen rationes apud ipsum quærendæ sunt (*Ὑπερείδου λόγος ἐπιτάφιος Lugd. Bat.* MDCCCLVIII). Ubi quemque locum tractaverit, tabella hæc indicabit.

Thucydides.	Cobeti *Hyperides.*	Thucydides.	Cobeti *Hyperides.*
IV. 15	p. 51	VI. 56, 57	p. 68
22, 26	69	62	49
38, 41	70	94	61
47	53	102	48
59	71	VII. 7	62
108	61	8, 36	61
130	59	45	59
V. 7	53	VIII. 25	52
83	61	45	53, 56
116	59	50	49
VI. 13	67	88	51
32	50	92	56

Cobeti *Hyperides* non venerat in manus meas, quum ad tertium librum typis describendum accedebam. Alioqui compluscolas ejus in prioribus libris emendationes

recepissem. Atque his ipsis diebus ad me perlatus est ejusdem viri *Novæ Lectiones quibus continentur observationes criticæ in scriptores Græcos* (Lug. Bat. MDCCCLVIII), in quibus aliquot Thucydidis locos retractavit. Sed novus hic uberrimi ingenii fructus mihi serius innotuit, quam ut quicquam inde in meos usus possem convertere.

Præter has emendationes atque alias, quæ nulla egent explicatione, textui quam plurimis in locis meliore interpunctione opitulatus sum. Neque enim is sum qui minoris quam par est æstimandam censeam nobilem illam Byzantini Aristophanis inventionem. Quid enim aliud est bona interpunctio quam callidum auctoris interpretem quasi coram audire, quum auctoris sui textum viva voce recitet, et debitas intervallorum moras pro captu suo distinguat? Sunt sane qui putent has clausularum notationes parcissima manu interserendas esse: quinimmo satius fore si omnia fere commata expungerentur. Equidem longe aliter sentio. Nam qui in vetere atque haud ita perspicuo auctore, qualis fuit Thucydides, accuratæ ac perpetuæ interpunctioni supersedendum arbitratur, perinde æstimat ac si unusquisque lector suum ipse commentarium scripturus esset, id quod studiosæ saltim juventuti haud facile contigerit. Ut videas quemadmodum istas editoris partes susceperim, unum atque item alterum hic exemplum proferam.

I. 3 § 2. Quum subjecta participiorum ἰσχυσάντων et ἐπαγομένων prorsus diversæ sint relationis, illud enim ad Hellenem ejusque liberos spectet, hoc ad eos, qui Hellenas (αὐτούς) auxilii caussa accerserent, posterioris sententiæ obscuritatem dispelles si interpunctionem utrimque, ut feci, inferseris. Ibidem, § 3, devitabis Eustathii errorem, qui (ad *Il.* II. p. 367) ἀντίπαλον εἰς ἓν ὄνομα pro εἰς ἓν ἀντίπαλον ὄνομα posita existimat, si ἀντίπαλον duplici interpunctione secludes. Est enim ἐπίρρημα, i.e. prædicatum secundarium, quod ad universam enuntiationem referri debeat. Id significabat Strabo, qui

quum alibi (p. 661) textum receptum absque mutatione excerpat, veram explicationem innuit scribendo (p. 370): διὰ τὸ μηδὲ Ἕλληνάς πω, τὸ ἀντίπαλον, εἰς ἓν ὄνομα ἀποκεκρίσθαι. Ac posse ἀντίπαλον adverbialiter usurpari satis liquet ex alio Thucydidis loco (vi. 23, init.): ἢν γὰρ ἔλθωμεν ἐνθένδε μὴ ἀντίπαλον μόνον παρασκευασάμενοι, ἀλλὰ καὶ ὑπερβάλλοντες τοῖς πᾶσι. Sensu paullum diverso habemus merum adverbium ἀντιπάλως opposito ὑποδεεστέρως (viii. 87 § 4). Ibi enim significatio est: "pari robore." Hic: "ut altera ex parte respondeat." Nam bini luctatores ita ex adverso æquales sunt ut si quis tigna mutuo sibi inserta ad tecti compagem conglutinaverit. Hinc Homerus luctantes descripsit (*Il.* xxiii. 711):

ἀγκὰς δ' ἀλλήλων λαβέτην χερσὶ στιβαρῇσιν
ὡς ὅτ' ἀμείβοντες τούς τε κλυτὸς ἤραρε τέκτων.

Denique in eodem capitulo quod proxime sequitur, prava interpunctio effecit, ut omnes fere interpretes in sensu declarando hærerent. Nam Dobræus, ut uno exemplo defungar, vel delenda censuit κατὰ πόλεις τε, vel sententiam sic construendam: οἱ δ' οὖν ὡς ἕκαστοί τε κατὰ πόλεις, ὅσοι ἀλλήλων ξυνίεσαν, καὶ ξύμπαντες ὕστερον κληθέντες Ἕλληνες. Quod si locum ut in nostro est textu interpungis, luce clarior evadet sententia: "singulæ Hellenum tribus,—eos homines dico qui eadem lingua utebantur et postea universi ita nominabantur,—propter imbecillitatem et quia mutuo commercio carebant, nihil ante Trojana tempora conjuncti gesserunt."

ii. 42, ad fin. καὶ δι' ἐλαχίστου καιροῦ, τύχης ἅμα ἀκμῇ, τῆς δόξης μᾶλλον ἢ τοῦ δέους ἀπηλλάγησαν. Interpungendo ut feci inveteratum vel semper recrudescentem interpretum errorem corriges. Nam plerique construunt: δι' ἐλαχίστου καιροῦ τύχης, "per brevissimam fortunæ opportunitatem," ἅμα ἀκμῇ τῆς δόξης μᾶλλον ἢ τοῦ δέους, "in ipso vigore gloriæ suæ potius quam timoris," ἀπηλλάγησαν, "[de vita] decesserunt." Et habent sane auctores satis antiquos, quibus caussam suam possint defendere. Satis enim patet hunc locum imitatos esse

Dionem Cassium LXVI. 18: ἐν ἀκμῇ τῆς δόξης ἀπέθανεν (cf. XLIII. 21, p. 361): et Flavium Arrianum *Anab.* VII. 16 § 11: ἐν ἀκμῇ τῆς τε ἄλλης δόξης καὶ τοῦ πόθου τοῦ παρ' ἀνθρώπων ἀπήλλαχθαι. Quos equidem quum quadamtenus valere concedam, multo tamen majoris facio Lysiam, qui quum recentem adhuc Thucydidis historiam in manibus tereret, atque hanc ipsam orationem æmularetur, idque vernaculo sermone, non ut Romanenses illi emortuo quodam Atticismo, ostendit se perspexisse quid sibi vellet istud: τῆς δόξης μᾶλλον ἢ τοῦ δέους ἀπηλλάγησαν. Nam sic scripsit, pace Dobræi dixerim, orator ille summus (*Orat. Funebr.* § 15, p. 192): καὶ τῶν Ἡρακλέους παίδων τὰ μὲν σώματα εἰς ἄδειαν κατέστησαν, ἀπαλλάξαντες δὲ τοῦ δέους καὶ τὰς ψυχὰς ἠλευθέρωσαν. Quæ verba miram huic loco lucem offundunt, et antithesim τοῦ δόξης μᾶλλον ἢ τοῦ δέους explanant. Etenim in vetere Græcorum sermone, id quod latebat Diones, Arrianos, atque id genus omne, δόξα, vel ψυχή, vel ψυχῆς δόξα animum certum et confirmatum significabat, qui propositi sui tenax omnia pericula sperneret et recta via ad sua consilia impetranda progrederetur. Ita Æschylus *Pers.* 28:

φοβεροὶ μὲν ἰδεῖν δεινοὶ δὲ μάχην
ψυχῆς εὐτλήμονι δόξῃ.

Et Pindarus *Pyth.* I. 48:

οἵαις ἐν πολέμοισι μάχης
τλάμονι ψυχᾷ παρέμεινε.

Hinc εὔψυχος est *animosus atque fortis*, et εὐδοξία apud Pindarum *fortitudinem* denotat; ait enim (*Nem.* III. 40):

οὐδέ μιν ποτε φόβος ἀνδροδάμας ἔπαυσεν ἀκμὰν φρενῶν,
συγγενεῖ δέ τις εὐδοξίᾳ μέγα βρίθει.

Nihil aliud igitur significabat Lysias, atque hoc: "Athenienses Heracleidis de corporibus fiduciam tribuisse, unde factum esset ut eripientes eos metu animos eorum liberarent." Et Thucydides ita δόξα et δέος

inter se contendit, ut quum Sophocleus ille Œdipus Chorum interrogat (*Œd. Tyr.* 10):

τίνι τρόπῳ καθέστατε
δείσαντες ἢ στέρξαντες;

Ad cetera quod attinet, nequeo intelligere καιρὸς τύχης, sed δι' ἐλαχίστου καιροῦ per se idem significare potest ac δι' ὀλίγου χρόνου: cui τύχης ἅμα ἀκμῇ legitime apponitur, nam idem fere sunt καιρὸς et ἀκμή. Ita Soph. *El.* 22: ἵν' οὐκέτ' ὀκνεῖν καιρὸς ἀλλ' ἔργων ἀκμή. Atque hic loquitur Thucydides de periculosa Martis alea, ubi ἐπὶ ξυροῦ ἀκμῆς ἔχεται τὰ πράγματα (cf. Herod. VI. 11; Hom. *Il.* X. 173). Quæ quum ita sint, apparet talem esse nostri loci sententiam: "brevissimo temporis intervallo, in ipso fortunæ momento, fortitudinem potius suam reliquerunt quam a timore sunt liberati."

IV. 81. Mirum est quantopere in hoc loco titubaverint interpretes, quippe quos fefellerit clausulas τό τε παραυτίκα κ.τ.λ. atque ἔς τε τὸν χρόνῳ ὕστερον κ. τ. ἑ. Σ. πόλεμον repetita particula τε connexas inter se esse et oppositas. Nam ξυμβαίνειν hic *contingere* valet, non ξύμβασιν ποιεῖσθαι, et ὅπερ ἐποίησαν, pro quo Kruegerus conjicit ἐπόθησαν, refertur ad ἀνταπόδοσιν illam καὶ ἀποδοχὴν χωρίων, quam postea effecerunt (vide V. 18). Altera autem τε post ξυμβαίνειν anticipat sequentem καὶ τοῦ πολέμου ἀ. τ. Π. λώφησιν. Ea, quam dedi, interpunctio, omnia plana reddit. Sic enim procedit sententiarum nexus: "nam ad præsens tempus quod attinet pleraque loca ad defectionem impulit, alia vero per proditionem cepit (ex quo Lacedæmoniis evenit ut non modo contingeret iis volentibus, id quod fecerunt, reddere ac vicissim recipere oppida, verum etiam ut bellum a Peloponneso amolirentur), et quod attinet ad bellum, quod res in Sicilia gestas sequebatur," et cetera.

In orthographia recentiores criticos fere plerumque secutus sum. Ita, e.g. scripsi ἰσόρροπος, τἄλλα, etc.,

quamquam ipse ad eorum sententiam propendeo qui duplicem ρ utroque accentu insigniendam putant, et F. A. Wolfium recte statuisse arbitror (*Analect. Litter.* II. p. 434), proprium sequentis vocabuli accentum in crasi constare, nisi si quando diphthongus conflaretur, ut in τοὖπος, τοὔργον. Sed non potui ferre ἀθρόος, quod Kruegerus, ut in oratoribus Bekkerus, aspero spiritu vel in Thucydide notavit.

Sed manum de tabula. Verendum est enim ne in perpetuum commentarium ultro delabar. Ex brevi hac sermocinatione satis dispicies, quantum spicilegium prætererierint boni isti messores, qui ad hanc segetem occandam accesserunt, vel potius, quantam ζιζανίων molem in tritici fasciculis reliquerint. Ad codices manuscriptos quod attinet, nihil inde bonæ frugis exspectare possumus. Nam antiquissimum Thucydidis exemplar ultimo illi Byzantini imperii ævo debetur, quum jam Græcæ litteræ sua patria extorres in Italiam devenerant. Conjectura opus est si per atras novem sæculorum nebulas, quæ tamquam σκότου μεταίχμιον interponuntur, in serenam veteris Parnassi regionem ascendere constituimus.

Scribebam Cantabrigiæ a.d. XIV. *Kal. Febr.*
M.DCCC.LIX.

SIGNORUM EXPLICATIO:

* ad præfationem provocat.
[ ] ejicienda designat.
‖ ‖ adsciscenda monet.

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ

ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ Α'.

Θουκυδίδης Ἀθηναῖος ξυνέγραψε τὸν πόλεμον τῶν 1
Πελοποννησίων καὶ Ἀθηναίων, ὡς ἐπολέμησαν πρὸς
ἀλλήλους, ἀρξάμενος εὐθὺς καθισταμένου καὶ ἐλπί-
σας μέγαν τε ἔσεσθαι καὶ ἀξιολογώτατον τῶν προ-
γεγενημένων· τεκμαιρόμενος ὅτι ἀκμάζοντές τε ἦσαν
ἐς αὐτὸν ἀμφότεροι παρασκευῇ τῇ πάσῃ, καὶ τὸ ἄλλο
Ἑλληνικὸν ὁρῶν ξυνιστάμενον πρὸς ἑκατέρους; τὸ
μὲν εὐθύς, τὸ δὲ καὶ διανοούμενον. κίνησις γὰρ αὕτη 2
μεγίστη δὴ τοῖς Ἕλλησιν ἐγένετο καὶ μέρει τινὶ τῶν
βαρβάρων, ὡς δὲ εἰπεῖν καὶ ἐπὶ πλεῖστον ἀνθρώπων.
τὰ γὰρ πρὸ αὐτῶν καὶ τὰ ἔτι παλαιότερα σαφῶς μὲν
εὑρεῖν διὰ χρόνου πλῆθος ἀδύνατα ἦν· ἐκ δὲ τεκμη-
ρίων, ὧν ἐπὶ μακρότατον σκοποῦντί μοι πιστεῦσαι
ξυμβαίνει, οὐ μεγάλα νομίζω γενέσθαι οὔτε κατὰ
τοὺς πολέμους οὔτε ἐς τὰ ἄλλα.

Φαίνεται γὰρ ἡ νῦν Ἑλλὰς καλουμένη οὐ πάλαι 2
βεβαίως οἰκουμένη, ἀλλὰ μεταναστάσεις τε οὖσαι
τὰ πρότερα καὶ ῥᾳδίως ἕκαστοι τὴν ἑαυτῶν ἀπολεί-
ποντες, βιαζόμενοι ὑπό τινων ἀεὶ πλειόνων. τῆς γὰρ
ἐμπορίας οὐκ οὔσης οὐδ' ἐπιμιγνύντες ἀδεῶς ἀλλή-
λοις οὔτε κατὰ γῆν οὔτε διὰ θαλάσσης, νεμόμενοί
τε τὰ αὑτῶν ἕκαστοι ὅσον ἀποζῆν καὶ περιουσίαν
χρημάτων οὐκ ἔχοντες οὐδὲ γῆν φυτεύοντες,—ἄδηλον
ὂν ὁπότε τις ἐπελθὼν καὶ ἀτειχίστων ἅμα ὄντων
ἄλλος ἀφαιρήσεται,—τῆς τε καθ' ἡμέραν ἀναγκαίου
τροφῆς πανταχοῦ ἂν ἡγούμενοι ἐπικρατεῖν, οὐ χαλε-
πῶς ἀπανίσταντο, καὶ δι' αὐτὸ οὔτε μεγέθει πόλεων
ἴσχυον οὔτε τῇ ἄλλῃ παρασκευῇ. μάλιστα δὲ τῆς 2

γῆς ἡ ἀρίστη ἀεὶ τὰς μεταβολὰς τῶν οἰκητόρων εἶχεν, ἥ τε νῦν Θεσσαλία καλουμένη καὶ Βοιωτία, Πελοποννήσου τε τὰ πολλὰ πλὴν Ἀρκαδίας, τῆς τε ἄλλης ὅσα ἦν κράτιστα. διὰ γὰρ ἀρετὴν γῆς αἵ τε δυνάμεις τισὶ μείζους ἐγγιγνόμεναι στάσεις ἐνεποίουν, ἐξ ὧν ἐφθείροντο, καὶ ἅμα ὑπὸ ἀλλοφύλων μᾶλλον ἐπεβουλεύοντο. τὴν γοῦν Ἀττικήν, ἐκ τοῦ ἐπὶ πλεῖστον διὰ τὸ λεπτόγεων ἀστασίαστον οὖσαν,
6 ἄνθρωποι ᾤκουν οἱ αὐτοὶ ἀεί. καὶ παράδειγμα τόδε τοῦ λόγου οὐκ ἐλάχιστόν ἐστι διὰ τὰς μετοικίας *[ἐς] τὰ ἄλλα μὴ ὁμοίως αὐξηθῆναι· ἐκ γὰρ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος οἱ πολέμῳ ἢ στάσει ἐκπίπτοντες παρ' Ἀθηναίους οἱ δυνατώτατοι ὡς βέβαιον ὂν ἀνεχώρουν, καὶ πολῖται γιγνόμενοι εὐθὺς ἀπὸ παλαιοῦ μείζω ἔτι ἐποίησαν πλήθει ἀνθρώπων τὴν πόλιν, ὥστε καὶ ἐς Ἰωνίαν ὕστερον, ὡς οὐχ ἱκανῆς οὔσης τῆς Ἀττικῆς, ἀποικίας ἐξέπεμψαν.

3 Δηλοῖ δέ μοι καὶ τόδε τῶν παλαιῶν ἀσθένειαν οὐχ ἥκιστα· πρὸ γὰρ τῶν Τρωϊκῶν οὐδὲν φαίνεται πρότερον κοινῇ ἐργασαμένη ἡ Ἑλλάς· δοκεῖ δέ μοι,
2 οὐδὲ τοὔνομα τοῦτο ξύμπασά πω εἶχεν, ἀλλὰ τὰ μὲν πρὸ Ἕλληνος τοῦ Δευκαλίωνος καὶ πάνυ οὐδὲ εἶναι ἡ ἐπίκλησις αὕτη, κατὰ ἔθνη δέ, ἄλλα τε καὶ τὸ Πελασγικὸν ἐπὶ πλεῖστον, ἀφ' ἑαυτῶν τὴν ἐπωνυμίαν παρέχεσθαι· Ἕλληνος δὲ καὶ τῶν παίδων αὐτοῦ ἐν τῇ Φθιώτιδι ἰσχυσάντων, *καὶ ἐπαγομένων αὐτοὺς ἐπ' ὠφελίᾳ ἐς τὰς ἄλλας πόλεις, καθ' ἑκάστους μὲν ἤδη τῇ ὁμιλίᾳ μᾶλλον καλεῖσθαι Ἕλληνας, οὐ μέντοι πολλοῦ γε χρόνου ἠδύνατο καὶ ἅπασιν ἐκνικῆσαι.
3 τεκμηριοῖ δὲ μάλιστα Ὅμηρος· πολλῷ γὰρ ὕστερον ἔτι καὶ τῶν Τρωϊκῶν γενόμενος οὐδαμοῦ τοὺς ξύμπαντας ὠνόμασεν, οὐδ' ἄλλους ἢ τοὺς μετ' Ἀχιλλέως ἐκ τῆς Φθιώτιδος, οἵπερ καὶ πρῶτοι Ἕλληνες ἦσαν, Δαναοὺς δὲ ἐν τοῖς ἔπεσι καὶ Ἀργείους καὶ Ἀχαιοὺς
4 ἀνακαλεῖ. οὐ μὴν οὐδὲ βαρβάρους εἴρηκε διὰ τὸ μηδὲ Ἕλληνάς πω, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, * ἀντίπαλον, εἰς ἓν ὄνομα

ἀποκεκρίσθαι. οἱ δ' οὖν ὡς ἕκαστοι Ἕλληνες*, κατὰ πόλεις τε ὅσοι ἀλλήλων ξυνίεσαν καὶ ξύμπαντες ὕστερον κληθέντες, οὐδὲν πρὸ τῶν Τρωϊκῶν δι' ἀσθένειαν καὶ ἀμιξίαν ἀλλήλων ἁθρόοι ἔπραξαν, ἀλλὰ καὶ ταύτην τὴν στρατιὰν θαλάσσῃ ἤδη πλείω χρώμενοι ξυνῆλθον.

Μίνως γὰρ παλαίτατος ὧν ἀκοῇ ἴσμεν ναυτικὸν 4
ἐκτήσατο, καὶ τῆς νῦν Ἑλληνικῆς θαλάσσης ἐπὶ πλεῖστον ἐκράτησεν, καὶ τῶν Κυκλάδων νήσων ἦρξέ τε καὶ οἰκιστὴς πρῶτος τῶν πλείστων ἐγένετο, Κᾶρας ἐξελάσας καὶ τοὺς ἑαυτοῦ παῖδας ἡγεμόνας ἐγκαταστήσας· τό τε λῃστικόν, ὡς εἰκός, καθῄρει ἐκ τῆς θαλάσσης ἐφ' ὅσον ἠδύνατο, τοῦ τὰς προσόδους μᾶλλον ἰέναι αὐτῷ. οἱ γὰρ Ἕλληνες τὸ πάλαι καὶ τῶν 5
βαρβάρων οἵ τε ἐν τῇ ἠπείρῳ παραθαλάσσιοι καὶ ὅσοι νήσους εἶχον, ἐπειδὴ ἤρξαντο μᾶλλον περαιοῦσθαι ναυσὶν ἐπ' ἀλλήλους, ἐτράποντο πρὸς λῃστείαν, ἡγουμένων ἀνδρῶν οὐ τῶν ἀδυνατωτάτων κέρδους τοῦ σφετέρου αὐτῶν ἕνεκα καὶ τοῖς ἀσθενέσι τροφῆς, καὶ προσπίπτοντες πόλεσιν ἀτειχίστοις καὶ κατὰ κώμας οἰκουμέναις ἥρπαζον καὶ τὸν πλεῖστον τοῦ βίου ἐντεῦθεν ἐποιοῦντο, οὐκ ἔχοντός πω αἰσχύνην τούτου τοῦ ἔργου, φέροντος δέ τι καὶ δόξης μᾶλλον· δη- 2
λοῦσι δὲ τῶν τε ἠπειρωτῶν τινες ἔτι καὶ νῦν, οἷς κόσμος καλῶς τοῦτο δρᾶν, καὶ οἱ παλαιοὶ τῶν ποιητῶν, τὰς πύστεις τῶν καταπλεόντων πανταχοῦ ὁμοίως ἐρωτῶντες εἰ λῃσταί εἰσιν, ὡς οὔτε ὧν πυνθάνονται ἀπαξιούντων τὸ ἔργον, οἷς τ' ἐπιμελὲς εἴη εἰδέναι οὐκ ὀνειδιζόντων. ἐλῄζοντο δὲ καὶ κατ' ἤπειρον ἀλλήλους. καὶ μέχρι τοῦδε πολλὰ τῆς Ἑλ- 3
λάδος τῷ παλαιῷ τρόπῳ νέμεται περί τε Λοκροὺς τοὺς Ὀζόλας καὶ Αἰτωλοὺς καὶ Ἀκαρνᾶνας καὶ τὴν ταύτῃ ἤπειρον. τό τε σιδηροφορεῖσθαι τούτοις τοῖς ἠπειρώταις ἀπὸ τῆς παλαιᾶς λῃστείας ἐμμεμένηκεν· πᾶσα γὰρ ἡ Ἑλλὰς ἐσιδηροφόρει διὰ τὰς ἀφρά- 6
κτους τε οἰκήσεις καὶ οὐκ ἀσφαλεῖς παρ' ἀλλήλους

ἐφόδους καὶ ξυνήθη τὴν δίαιταν μεθ' ὅπλων ἐποιή-
σαντο, ὥσπερ οἱ βάρβαροι. σημεῖον δ' ἐστὶ ταῦτα
τῆς Ἑλλάδος ἔτι οὕτω νεμόμενα τῶν ποτε καὶ ἐς
πάντας ὁμοίων διαιτημάτων.

2 Ἐν τοῖς πρῶτοι δὲ Ἀθηναῖοι τόν τε σίδηρον κατέ-
θεντο καὶ ἀνειμένῃ τῇ διαίτῃ ἐς τὸ τρυφερώτερον
μετέστησαν. καὶ οἱ πρεσβύτεροι αὐτοῖς τῶν εὐδαι-
μόνων διὰ τὸ ἁβροδίαιτον οὐ πολὺς χρόνος ἐπειδὴ
χιτῶνάς τε λινοῦς ἐπαύσαντο φοροῦντες καὶ χρυσῶν
τεττίγων ἐνέρσει κρωβύλον ἀναδούμενοι τῶν ἐν τῇ
3 κεφαλῇ τριχῶν· ἀφ' οὗ καὶ Ἰώνων τοὺς πρεσβυτέ-
ρους κατὰ τὸ ξυγγενὲς ἐπὶ πολὺ αὕτη ἡ σκευὴ κατέ-
σχεν. μετρίᾳ δ' αὖ ἐσθῆτι καὶ ἐς τὸν νῦν τρόπον
πρῶτοι Λακεδαιμόνιοι ἐχρήσαντο καὶ ἐς τὰ ἄλλα
πρὸς τοὺς πολλοὺς οἱ τὰ μείζω κεκτημένοι ἰσοδίαιτοι
μάλιστα κατέστησαν. ἐγυμνώθησάν τε πρῶτοι καὶ
ἐς τὸ φανερὸν ἀποδύντες λίπα μετὰ τοῦ γυμνάζεσθαι
4 ἠλείψαντο· τὸ δὲ πάλαι καὶ ἐν τῷ Ὀλυμπιακῷ ἀγῶνι
διαζώματα ἔχοντες περὶ τὰ αἰδοῖα οἱ ἀθληταὶ ἠγωνί-
ζοντο καὶ οὐ πολλὰ ἔτη ἐπειδὴ πέπαυται. ἔτι δὲ καὶ
ἐν τοῖς βαρβάροις ἔστιν οἷς νῦν καὶ μάλιστα τοῖς
Ἀσιανοῖς πυγμῆς καὶ πάλης ἆθλα τίθεται καὶ διε-
ζωσμένοι τοῦτο δρῶσιν. πολλὰ δ' ἂν καὶ ἄλλα τις
ἀποδείξειε τὸ παλαιὸν Ἑλληνικὸν ὁμοιότροπα τῷ
νῦν βαρβαρικῷ διαιτώμενον.

7 Τῶν δὲ πόλεων ὅσαι μὲν νεώτατα ᾠκίσθησαν, καὶ
ἤδη πλωϊμωτέρων ὄντων περιουσίας μᾶλλον ἔχουσαι
χρημάτων, ἐπ' αὐτοῖς τοῖς αἰγιαλοῖς τείχεσιν ἐκτί-
ζοντο καὶ τοὺς ἰσθμοὺς ἀπελάμβανον ἐμπορίας τε
ἕνεκα καὶ τῆς πρὸς τοὺς προσοίκους ἕκαστοι ἰσχύος·
2 αἱ δὲ παλαιαὶ διὰ τὴν λῃστείαν ἐπὶ πολὺ ἀντισχοῦ-
σαν ἀπὸ θαλάσσης μᾶλλον ᾠκίσθησαν, αἵ τε ἐν ταῖς
νήσοις καὶ ἐν ταῖς ἠπείροις· ἔφερον γὰρ ἀλλήλους
τε καὶ τῶν ἄλλων ὅσοι ὄντες οὐ θαλάσσιοι κάτω
3 ᾤκουν· καὶ μέχρι τοῦδε ἔτι ἀνῳκισμένοι εἰσίν. καὶ
οὐχ ἧσσον λῃσταὶ ἦσαν οἱ νησιῶται, Κᾶρές τε ὄντες

καὶ Φοίνικες· οὗτοι γὰρ δὴ τὰς πλείστας τῶν νήσων
ᾤκησαν· μαρτύριον δέ· Δήλου γὰρ καθαιρομένης
ὑπὸ Ἀθηναίων ἐν τῷδε τῷ πολέμῳ καὶ τῶν θηκῶν
ἀναιρεθεισῶν ὅσαι ἦσαν τῶν τεθνεώτων ἐν τῇ νήσῳ
ὑπὲρ ἥμισυ Κᾶρες ἐφάνησαν, γνωσθέντες τῇ τε σκευῇ
τῶν ὅπλων ξυντεθαμμένῃ καὶ τῷ τρόπῳ ᾧ νῦν ἔτι
θάπτουσιν. καταστάντος δὲ τοῦ Μίνω ναυτικοῦ 2
πλωιμώτερα ἐγένετο παρ' ἀλλήλους· οἱ γὰρ ἐκ τῶν
νήσων κακοῦργοι ἀνέστησαν ὑπ' αὐτοῦ, ὅτε περ καὶ
τὰς πολλὰς αὐτῶν κατῴκιζεν· καὶ οἱ παρὰ θάλασσαν
ἄνθρωποι μᾶλλον ἤδη τὴν κτῆσιν τῶν χρημάτων
ποιούμενοι βεβαιότερον ᾤκουν, καί τινες καὶ τείχη
περιεβάλλοντο, ὡς πλουσιώτεροι ἑαυτῶν γιγνόμενοι·
ἐφιέμενοι γὰρ τῶν κερδῶν οἵ τε ἥσσους ὑπέμενον 3
τὴν τῶν κρεισσόνων δουλείαν, οἵ τε δυνατώτεροι πε-
ριουσίας ἔχοντες προσεποιοῦντο ὑπηκόους τὰς ἐλάσ-
σους πόλεις. καὶ ἐν τούτῳ τῷ τρόπῳ μᾶλλον ἤδη
ὄντες ὕστερον χρόνῳ ἐπὶ Τροίαν ἐστράτευσαν.

Ἀγαμέμνων τέ μοι δοκεῖ, τῶν τότε δυνάμει προὔ- 9
χων καὶ οὐ τοσοῦτον τοῖς Τυνδάρεω ὅρκοις κατει-
λημμένους τοὺς Ἑλένης μνηστῆρας ἄγων, τὸν στόλον
ἀγεῖραι. λέγουσι δὲ καὶ οἱ τὰ σαφέστατα Πελοπον-
νησίων μνήμῃ παρὰ τῶν πρότερον δεδεγμένοι Πέλο-
πά τε πρῶτον πλήθει χρημάτων, ἃ ἦλθεν ἐκ τῆς Ἀσίας
ἔχων ἐς ἀνθρώπους ἀπόρους, δύναμιν περιποιησάμε-
νον τὴν ἐπωνυμίαν τῆς χώρας ἐπηλύτην ὄντα ὅμως
σχεῖν, καὶ ὕστερον τοῖς ἐκγόνοις ἔτι μείζω ξυνενεχ- 2
θῆναι, Εὐρυσθέως μὲν ἐν τῇ Ἀττικῇ ὑπὸ Ἡρακλειδῶν
ἀποθανόντος, Ἀτρέως δὲ μητρὸς ἀδελφοῦ ὄντος αὐτῷ
καὶ ἐπιτρέψαντος Εὐρυσθέως, ὅτ' ἐστράτευε, Μυκή-
νας τε καὶ τὴν ἀρχὴν κατὰ τὸ οἰκεῖον Ἀτρεῖ,—τυγ-
χάνειν δὲ αὐτὸν φεύγοντα τὸν πατέρα διὰ τὸν Χρυ-
σίππου θάνατον, καὶ ὡς οὐκέτι ἀνεχώρησεν Εὐρυσ-
θεύς, βουλομένων καὶ τῶν Μυκηναίων φόβῳ τῶν
Ἡρακλειδῶν, καὶ ἅμα δυνατὸν δοκοῦντα εἶναι καὶ τὸ
πλῆθος τεθεραπευκότα, τῶν Μυκηναίων τε καὶ ὅσων

Εὐρυσθεὺς ἦρχε τὴν βασιλείαν Ἀτρέα παραλαβεῖν
καὶ τῶν Περσειδῶν τοὺς Πελοπίδας μείζους καταστῆ-
3 ναι.—ἅ μοι δοκεῖ Ἀγαμέμνων παραλαβὼν καὶ ναυ-
τικῷ *[τε] ἅμα ἐπὶ πλέον τῶν ἄλλων ἰσχύσας τὴν
στρατιὰν οὐ χάριτι τὸ πλεῖον ἢ φόβῳ ξυναγαγὼν
ποιήσασθαι. φαίνεται γὰρ ναυσί τε πλείσταις αὐ-
τὸς ἀφικόμενος καὶ Ἀρκάσι προσπαρασχών, ὡς Ὅ-
μηρος τοῦτο δεδήλωκεν, εἴ τῳ ἱκανὸς τεκμηριῶσαι.
καὶ ἐν τοῦ σκήπτρου ἅμα τῇ παραδόσει εἴρηκεν αὐτὸν
"πολλῇσι νήσοισι καὶ Ἄργεϊ παντὶ ἀνάσσειν·" οὐκ
ἂν οὖν νήσων ἔξω τῶν περιοικίδων, αὗται δὲ οὐκ ἂν
πολλαὶ εἴησαν, ἠπειρώτης ὢν ἐκράτει, εἰ μή τι καὶ
ναυτικὸν εἶχεν. εἰκάζειν δὲ χρὴ καὶ ταύτῃ τῇ στρα-
τιᾷ οἷα ἦν τὰ πρὸ αὐτῆς.

10 Καὶ ὅτι μὲν Μυκῆναι μικρὸν ἦν, ἢ εἴ τι τῶν τότε
πόλισμα νῦν μὴ ἀξιόχρεων δοκεῖ εἶναι, οὐκ ἀκριβεῖ
ἄν τις σημείῳ χρώμενος ἀπιστοίη μὴ γενέσθαι τὸν
στόλον τοσοῦτον ὅσον οἵ τε ποιηταὶ εἰρήκασι καὶ ὁ
2 λόγος κατέχει. Λακεδαιμονίων γὰρ εἰ ἡ πόλις ἐρη-
μωθείη, λειφθείη δὲ τά τε ἱερὰ καὶ τῆς κατασκευῆς
τὰ ἐδάφη, πολλὴν ἂν οἶμαι ἀπιστίαν τῆς δυνάμεως
προελθόντος πολλοῦ χρόνου τοῖς ἔπειτα πρὸς τὸ
κλέος αὐτῶν εἶναι·—καίτοι Πελοποννήσου τῶν πέντε
τὰς δύο μοίρας νέμονται, τῆς τε ξυμπάσης ἡγοῦνται
3 καὶ τῶν ἔξω ξυμμάχων πολλῶν· ὅμως δὲ οὔτε ξυν-
οικισθείσης πόλεως οὔτε ἱεροῖς καὶ κατασκευαῖς πο-
λυτελέσι χρησαμένης, κατὰ κώμας δὲ τῷ παλαιῷ
τῆς Ἑλλάδος τρόπῳ οἰκισθείσης φαίνοιτ' ἂν ὑπο-
δεέστερα·—Ἀθηναίων δὲ τὸ αὐτὸ τοῦτο παθόντων
διπλασίαν ἂν τὴν δύναμιν εἰκάζεσθαι ἀπὸ τῆς φανε-
4 ρᾶς ὄψεως τῆς πόλεως ἢ ἔστιν. οὔκουν ἀπιστεῖν εἰ-
κός, οὐδὲ τὰς ὄψεις τῶν πόλεων μᾶλλον σκοπεῖν ἢ
τὰς δυνάμεις, νομίζειν δὲ τὴν στρατιὰν ἐκείνην μεγί-
στην μὲν γενέσθαι τῶν πρὸ αὐτῆς, λειπομένην δὲ
τῶν νῦν, τῇ Ὁμήρου αὖ ποιήσει εἴ τι χρὴ κἀνταῦθα
πιστεύειν, ἣν εἰκὸς ἐπὶ τὸ μεῖζον μὲν ποιητὴν ὄντα

κοσμῆσαι, ὅμως δὲ φαίνεται καὶ οὕτως ἐνδεεστέρα.
πεποίηκε γὰρ χιλίων καὶ διακοσίων νεῶν τὰς μὲν 5
Βοιωτῶν εἴκοσι καὶ ἑκατὸν ἀνδρῶν, τὰς δὲ Φιλοκτή-
του πεντήκοντα, δηλῶν, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, τὰς μεγίστας
καὶ ἐλαχίστας· ἄλλων γοῦν μεγέθους πέρι ἐν νεῶν
καταλόγῳ οὐκ ἐμνήσθη. αὐτερέται δὲ ὅτι ἦσαν 6
καὶ μάχιμοι πάντες, ἐν ταῖς Φιλοκτήτου ναυσὶ δεδή-
λωκεν· τοξότας γὰρ πάντας πεποίηκε τοὺς προσκώ-
πους. περίνεως δὲ οὐκ εἰκὸς πολλοὺς ξυμπλεῖν ἔξω
τῶν βασιλέων καὶ τῶν μάλιστα ἐν τέλει, ἄλλως τε 7
καὶ μέλλοντας πέλαγος περαιώσεσθαι μετὰ σκευῶν
πολεμικῶν, οὐδ' αὖ τὰ πλοῖα κατάφρακτα ἔχοντας,
ἀλλὰ τῷ παλαιῷ τρόπῳ ληστικώτερον παρεσκευα-
σμένα. πρὸς τὰς μεγίστας δ' οὖν καὶ ἐλαχίστας
ναῦς τὸ μέσον σκοποῦντι οὐ πολλοὶ φαίνονται ξυν-
ελθόντες, ὡς ἀπὸ πάσης τῆς Ἑλλάδος κοινῇ πεμπό-
μενοι.

Αἴτιον δ' ἦν οὐχ ἡ ὀλιγανθρωπία τοσοῦτον ὅσον 11
ἡ ἀχρηματία. τῆς γὰρ τροφῆς ἀπορίᾳ τόν τε στρα-
τὸν ἐλάσσω ἤγαγον καὶ ὅσον ἤλπιζον αὐτόθεν πολε-
μοῦντα βιοτεύσειν, ἐπειδή τε ἀφικόμενοι μάχῃ ἐκ-
ράτησαν—δῆλον δέ· τὸ γὰρ ἔρυμα τῷ στρατοπέδῳ
οὐκ ἂν ἐτειχίσαντο—φαίνονται δ' οὐδ' ἐνταῦθα πάσῃ
τῇ δυνάμει χρησάμενοι, ἀλλὰ πρὸς γεωργίαν τῆς Χερ-
σονήσου τραπόμενοι καὶ ληστείαν τῆς τροφῆς ἀπορίᾳ.
ᾗ καὶ μᾶλλον οἱ Τρῶες αὐτῶν διεσπαρμένων τὰ δέκα 2
ἔτη ἀντεῖχον βίᾳ, τοῖς ἀεὶ ὑπολειπομένοις ἀντίπαλοι
ὄντες. περιουσίαν δὲ εἰ ἦλθον ἔχοντες τροφῆς καὶ
ὄντες ἀθρόοι ἄνευ ληστείας καὶ γεωργίας ξυνεχῶς
τὸν πόλεμον διέφερον, ῥᾳδίως ἂν μάχῃ κρατοῦντες
εἷλον, οἵ γε καὶ οὐκ ἀθρόοι ἀλλὰ μέρει τῷ ἀεὶ παρα-
τυχόντι ἀντεῖχον· πολιορκίᾳ δ' ἂν προσκαθεζόμενοι 3
ἐν ἐλάσσονί τε χρόνῳ καὶ απονώτερον τὴν Τροίαν
εἷλον. ἀλλὰ δι' ἀχρηματίαν τά τε πρὸ τούτων ἀσ-
θενῆ ἦν καὶ αὐτά γε δὴ ταῦτα, ὀνομαστότατα τῶν
πρὶν γενόμενα, δηλοῦται τοῖς ἔργοις ὑποδεέστερα

ὄντα τῆς φήμης καὶ τοῦ νῦν περὶ αὐτῶν διὰ τοὺς
12 ποιητὰς λόγου κατεσχηκότος· ἐπεὶ καὶ μετὰ τὰ
Τρωϊκὰ ἡ Ἑλλὰς ἔτι μετανίστατό τε καὶ κατῳκίζετο,
ὥστε μὴ ἡσυχάσασα αὐξηθῆναι. ἥ τε γὰρ ἀναχώ-
ρησις τῶν Ἑλλήνων ἐξ Ἰλίου χρονία γενομένη πολλὰ
ἐνεόχμωσε καὶ στάσεις ἐν ταῖς πόλεσιν ὡς ἐπὶ πολὺ
ἐγίγνοντο, ἀφ' ὧν ἐκπίπτοντες τὰς πόλεις ἔκτιζον.
2 Βοιωτοί τε γὰρ οἱ νῦν ἑξηκοστῷ ἔτει μετὰ Ἰλίου
ἅλωσιν ἐξ Ἄρνης ἀναστάντες ὑπὸ Θεσσαλῶν τὴν
νῦν μὲν Βοιωτίαν πρότερον δὲ Καδμηΐδα γῆν καλου-
μένην ᾤκισαν·—ἦν δὲ αὐτῶν καὶ ἀποδασμὸς πρότερον
ἐν τῇ γῇ ταύτῃ, ἀφ' ὧν καὶ ἐς Ἴλιον ἐστράτευσαν·—
Δωριῆς τε ὀγδοηκοστῷ ἔτει ξὺν Ἡρακλείδαις Πελο-
3 πόννησον ἔσχον. μόλις τε ἐν πολλῷ χρόνῳ ἡσυχά-
σασα ἡ Ἑλλὰς βεβαίως καὶ οὐκέτι ἀνισταμένη
ἀποικίας ἐξέπεμψεν· καὶ Ἴωνας μὲν Ἀθηναῖοι καὶ
νησιωτῶν τοὺς πολλοὺς ᾤκισαν, Ἰταλίας δὲ καὶ Σι-
κελίας τὸ πλεῖστον Πελοποννήσιοι τῆς τε ἄλλης
Ἑλλάδος ἔστιν ἃ χωρία. πάντα δὲ ταῦτα ὕστερον
τῶν Τρωϊκῶν ἐκτίσθη.

13 Δυνατωτέρας δὲ γιγνομένης τῆς Ἑλλάδος, καὶ τῶν
χρημάτων τὴν κτῆσιν ἔτι μᾶλλον ἢ πρότερον ποιου-
μένης, τὰ πολλὰ τυραννίδες ἐν ταῖς πόλεσι καθί-
σταντο [τῶν προσόδων μειζόνων γιγνομένων]·—πρό-
τερον δὲ ἦσαν ἐπὶ ῥητοῖς γέρασι πατρικαὶ βασιλεῖαι·
—ναυτικά τε ἐξηρτύετο ἡ Ἑλλὰς καὶ τῆς θαλάσσης
2 μᾶλλον ἀντείχοντο. πρῶτοι δὲ Κορίνθιοι λέγονται ἐγ-
γύτατα τοῦ νῦν τρόπου μεταχειρίσαι τὰ περὶ τὰς ναῦς
καὶ τριήρεις πρῶτον ἐν Κορίνθῳ τῆς Ἑλλάδος ||ἐν||-
ναυπηγηθῆναι. φαίνεται δὲ καὶ Σαμίοις Ἀμεινοκλῆς
Κορίνθιος ναυπηγὸς ναῦς ποιήσας τέσσαρας· ἔτη δ'
ἐστὶ μάλιστα τριακόσια ἐς τὴν τελευτὴν τοῦδε τοῦ
3 πολέμου ὅτε Ἀμεινοκλῆς Σαμίοις ἦλθεν. ναυμαχία
τε παλαιτάτη ὧν ἴσμεν γίγνεται Κορινθίων πρὸς
Κερκυραίους· ἔτη δὲ μάλιστα καὶ ταύτῃ ἑξήκοντα
καὶ διακόσιά ἐστι μέχρι τοῦ αὐτοῦ χρόνου. οἰκοῦν-

τες γὰρ τὴν πόλιν οἱ Κορίνθιοι ἐπὶ τοῦ Ἰσθμοῦ ἀεὶ
δή ποτε ἐμπόριον εἶχον, τῶν Ἑλλήνων τὸ πάλαι
κατὰ γῆν τὰ πλείω ἢ κατὰ θάλασσαν, τῶν τε ἐντὸς
Πελοποννήσου καὶ τῶν ἔξω, διὰ τῆς ἐκείνων παρ' ἀλ-
λήλους ἐπιμισγόντων· χρήμασί τε δυνατοὶ ἦσαν, ὡς 4
καὶ τοῖς παλαιοῖς ποιηταῖς δεδήλωται· "ἀφνειὸν" γὰρ
ἐπωνόμασαν τὸ χωρίον. ἐπειδή τε οἱ Ἕλληνες μᾶλ-
λον ἔπλῴζον, τὰς ναῦς κτησάμενοι τὸ ληστικὸν καθ-
ῄρουν, καὶ ἐμπόριον παρέχοντες ἀμφότερα, δυνατὴν
ἔσχον χρημάτων προσόδῳ τὴν πόλιν. καὶ Ἴωσιν ὕστε- 5
ρον πολὺ γίγνεται ναυτικὸν ἐπὶ Κύρου, Περσῶν πρώ-
του βασιλεύοντος, καὶ Καμβύσου τοῦ υἱέος αὐτοῦ, τῆς
τε καθ' ἑαυτοὺς θαλάσσης Κύρῳ πολεμοῦντες ἐκρά-
τησάν τινα χρόνον. καὶ Πολυκράτης, Σάμου τυραν-
νῶν ἐπὶ Καμβύσου, ναυτικῷ ἰσχύων ἄλλας τε τῶν
νήσων ὑπηκόους ἐποιήσατο καὶ Ῥήνειαν ἑλὼν ἀνέ-
θηκε τῷ Ἀπόλλωνι τῷ Δηλίῳ. Φωκαῆς τε Μασσα- 14
λίαν οἰκίζοντες Καρχηδονίους ἐνίκων ναυμαχοῦντες·
δυνατώτατα γὰρ ταῦτα τῶν ναυτικῶν ἦν. φαίνεται
δὲ καὶ ταῦτα, πολλαῖς γενεαῖς ὕστερα γενόμενα τῶν
Τρωϊκῶν, τριήρεσι μὲν ὀλίγαις χρώμενα, πεντηκον-
τόροις δ' ἔτι καὶ πλοίοις μακροῖς ἐξηρτυμένα ὥσπερ
ἐκεῖνα. ὀλίγον τε πρὸ τῶν Μηδικῶν καὶ τοῦ Δα- 2
ρείου θανάτου, ὃς μετὰ Καμβύσην Περσῶν ἐβασί-
λευσε, τριήρεις περί τε Σικελίαν τοῖς τυράννοις ἐς
πλῆθος ἐγένοντο καὶ Κερκυραίοις· ταῦτα γὰρ τελευ-
ταῖα πρὸ τῆς Ξέρξου στρατιᾶς ναυτικὰ ἀξιόλογα ἐν
τῇ Ἑλλάδι κατέστη. Αἰγινῆται γὰρ καὶ Ἀθηναῖοι 3
καὶ εἴ τινες ἄλλοι βραχέα ἐκέκτηντο καὶ τούτων τὰ
πολλὰ πεντηκοντόρους· ὀψέ τε ἀφ' οὗ Ἀθηναίους
Θεμιστοκλῆς ἔπεισεν Αἰγινήταις πολεμοῦντας καὶ
ἅμα τοῦ βαρβάρου προσδοκίμου ὄντος τὰς ναῦς
ποιήσασθαι, αἷσπερ καὶ ἐναυμάχησαν· καὶ αὗται
οὔπω εἶχον διὰ πάσης καταστρώματα.

Τὰ μὲν οὖν ναυτικὰ τῶν Ἑλλήνων τοιαῦτα ἦν, τά 15
τε παλαιὰ καὶ τὰ ὕστερον γιγνόμενα. ἰσχὺν δὲ

περιεποιήσαντο ὅμως οὐκ ἐλαχίστην οἱ προσσχόντες αὐτοῖς χρημάτων τε προσόδῳ καὶ ἄλλων ἀρχῇ· ἐπιπλέοντες γὰρ τὰς νήσους κατεστρέφοντο, καὶ μάλιστα
2 ὅσοι μὴ διαρκῆ εἶχον χώραν. κατὰ γῆν δὲ πόλεμος, ὅθεν τις καὶ δύναμις παρεγένετο, οὐδεὶς ξυνέστη· πάντες δὲ ἦσαν ὅσοι καὶ ἐγένοντο πρὸς ὁμόρους τοὺς σφετέρους ἑκάστοις, καὶ ἐκδήμους στρατείας πολὺ ἀπὸ τῆς ἑαυτῶν ἐπ' ἄλλων καταστροφῇ οὐκ ἐξῄεσαν οἱ
3 Ἕλληνες. οὐ γὰρ ξυνειστήκεσαν πρὸς τὰς μεγίστας πόλεις ὑπήκοοι οὐδ' αὖ αὐτοὶ ἀπὸ τῆς ἴσης κοινὰς στρατείας ἐποιοῦντο, κατ' ἀλλήλους δὲ μᾶλλον ὡς ἕκαστοι οἱ ἀστυγείτονες ἐπολέμουν. μάλιστα δὲ ἐς τὸν πάλαι ποτὲ γενόμενον πόλεμον Χαλκιδέων καὶ Ἐρετριέων καὶ τὸ ἄλλο Ἑλληνικὸν ἐς ξυμμαχίαν
16 ἑκατέρων διέστη. ἐπεγένετο δὲ ἄλλοις τε ἄλλοθι κωλύματα μὴ αὐξηθῆναι, καὶ Ἴωσι, προχωρησάντων ἐπὶ μέγα τῶν πραγμάτων, Κῦρος καὶ ἡ Περσικὴ βασιλεία, Κροῖσον καθελοῦσα καὶ ὅσα ἐντὸς Ἅλυος ποταμοῦ πρὸς θάλασσαν, ἐπεστράτευσε, καὶ τὰς ἐν τῇ ἠπείρῳ πόλεις ἐδούλωσεν, Δαρεῖος δὲ ὕστερον τῷ
17 Φοινίκων ναυτικῷ κρατῶν καὶ τὰς νήσους. τύραννοι δὲ ὅσοι ἦσαν ἐν ταῖς Ἑλληνικαῖς πόλεσι, τὸ ἐφ' ἑαυτῶν μόνον προορώμενοι ἔς τε τὸ σῶμα καὶ ἐς τὸ τὸν ἴδιον οἶκον αὔξειν, δι' ἀσφαλείας ὅσον ἐδύναντο μάλιστα τὰς πόλεις ᾤκουν, ἐπράχθη τε ἀπ' αὐτῶν οὐδὲν ἔργον ἀξιόλογον, εἰ μὴ εἴ τι πρὸς περιοίκους τοὺς
2 αὐτῶν ἑκάστοις· οἱ γὰρ ἐν Σικελίᾳ ἐπὶ πλεῖστον ἐχώρησαν δυνάμεως. οὕτω πανταχόθεν ἡ Ἑλλὰς ἐπὶ πολὺν χρόνον κατείχετο μήτε κοινῇ φανερὸν μηδὲν κατεργάζεσθαι, κατὰ πόλεις τε ἀτολμοτέρα εἶναι.

18 Ἐπειδὴ δὲ οἵ τε Ἀθηναίων τύραννοι καὶ οἱ ἐκ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος ἐπὶ πολὺ καὶ πρὶν τυραννευθείσης οἱ πλεῖστοι καὶ τελευταῖοι πλὴν τῶν ἐν Σικελίᾳ ὑπὸ
2 Λακεδαιμονίων κατελύθησαν — ἡ γὰρ Λακεδαίμων μετὰ τὴν κτίσιν τῶν νῦν ἐνοικούντων [αὐτὴν] Δωριέων

ἐπὶ πλεῖστον ὧν ἴσμεν χρόνον στασιάσασα ὅμως ἐκ
παλαιτάτου καὶ εὐνομήθη καὶ αἰεὶ ἀτυράννευτος ἦν·
ἔτη γάρ ἐστι μάλιστα τετρακόσια καὶ ὀλίγῳ πλείω
ἐς τὴν τελευτὴν τοῦδε τοῦ πολέμου ἀφ᾽ οὗ Λακεδαι-
μόνιοι τῇ αὐτῇ πολιτείᾳ χρῶνται, καὶ δι᾽ αὐτὸ δυνά-
μενοι καὶ τὰ ἐν ταῖς ἄλλαις πόλεσι καθίστασαν—
μετὰ δὲ τὴν τῶν τυράννων κατάλυσιν ἐκ τῆς Ἑλλά- 3
δος οὐ πολλοῖς ἔτεσιν ὕστερον καὶ ἡ ἐν Μαραθῶνι
μάχη Μήδων πρὸς Ἀθηναίους ἐγένετο. δεκάτῳ δὲ
ἔτει μετ᾽ αὐτὴν αὖθις ὁ βάρβαρος τῷ μεγάλῳ στόλῳ
ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα δουλωσόμενος ἦλθεν. καὶ μεγάλου 4
κινδύνου ἐπικρεμασθέντος οἵ τε Λακεδαιμόνιοι τῶν
ξυμπολεμησάντων Ἑλλήνων ἡγήσαντο δυνάμει προὔ-
χοντες, καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐπιόντων τῶν Μήδων δια-
νοηθέντες ἐκλιπεῖν τὴν πόλιν καὶ ἀνασκευασάμενοι ἐς
τὰς ναῦς ἐμβάντες ναυτικοὶ ἐγένοντο. κοινῇ τε ἀπω- 5
σάμενοι τὸν βάρβαρον, ὕστερον οὐ πολλῷ διεκρίθη-
σαν πρός τε Ἀθηναίους καὶ Λακεδαιμονίους οἵ τε
ἀποστάντες βασιλέως Ἕλληνες καὶ οἱ ξυμπολεμήσαν-
τες. δυνάμει γὰρ ταῦτα μέγιστα διεφάνη· ἴσχυον γὰρ
οἱ μὲν κατὰ γῆν οἱ δὲ ναυσίν. καὶ ὀλίγον μὲν χρόνον 6
ξυνέμεινεν ἡ ὁμαιχμία, ἔπειτα [δὲ] διενεχθέντες οἱ
Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐπολέμησαν μετὰ
τῶν ξυμμάχων πρὸς ἀλλήλους· καὶ τῶν ἄλλων Ἑλ-
λήνων εἴ τινές που διασταῖεν, πρὸς τούτους ἤδη
ἐχώρουν. ὥστε ἀπὸ τῶν Μηδικῶν ἐς τόνδε αἰεὶ τὸν 7
πόλεμον, *[τὰ μὲν σπενδόμενοι τὰ δὲ] πολεμοῦντες ἢ
ἀλλήλοις ἢ τοῖς ἑαυτῶν ξυμμάχοις ἀφισταμένοις, εὖ
παρεσκευάσαντο τὰ πολέμια καὶ ἐμπειρότεροι ἐγέ-
νοντο μετὰ κινδύνων τὰς μελέτας ποιούμενοι. καὶ 19
οἱ μὲν Λακεδαιμόνιοι οὐχ ὑποτελεῖς ἔχοντες φόρου
τοὺς ξυμμάχους ἡγοῦντο, κατ᾽ ὀλιγαρχίαν δὲ σφίσιν
αὐτοῖς μόνον ἐπιτηδείως ὅπως πολιτεύσουσι θερα-
πεύοντες· Ἀθηναῖοι δὲ ναῦς τε τῶν πόλεων τῷ χρόνῳ
παραλαβόντες, πλὴν Χίων καὶ Λεσβίων, καὶ χρή-
ματα τοῖς πᾶσι τάξαντες φέρειν. καὶ ἐγένετο αὐτοῖς

*ἐς τόνδε τὸν πόλεμον ἡ ἰδία παρασκευὴ μείζων ἢ ὡς
τὰ κράτιστά ποτε μετὰ ἀκραιφνοῦς τῆς ξυμμαχίας
ἤνθησαν.*

20 Τὰ μὲν οὖν παλαιὰ τοιαῦτα εὗρον, χαλεπὰ ὄντα
παντὶ ἑξῆς τεκμηρίῳ πιστεῦσαι. οἱ γὰρ ἄνθρωποι
τὰς ἀκοὰς τῶν προγεγενημένων, καὶ ἢν ἐπιχώρια
σφίσιν ᾖ, ὁμοίως ἀβασανίστως παρ' ἀλλήλων δέ-
2 χονται. Ἀθηναίων γοῦν τὸ πλῆθος Ἵππαρχον οἴ-
ονται ὑφ' Ἁρμοδίου καὶ Ἀριστογείτονος τύραννον
ὄντα ἀποθανεῖν, καὶ οὐκ ἴσασιν ὅτι Ἱππίας μὲν πρεσ-
βύτατος ὢν ἦρχε τῶν Πεισιστράτου υἱέων, Ἵππαρ-
3 χος δὲ καὶ Θεσσαλὸς ἀδελφοὶ ἦσαν αὐτοῦ· ὑποτο-
πήσαντες δέ τι ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ καὶ παραχρῆμα Ἁρ-
μόδιος καὶ Ἀριστογείτων ἐκ τῶν ξυνειδότων σφίσιν
Ἱππίᾳ μεμηνῦσθαι τοῦ μὲν ἀπέσχοντο ὡς προειδότος,
βουλόμενοι δὲ πρὶν ξυλληφθῆναι δράσαντές τι καὶ
κινδυνεῦσαι, τῷ Ἱππάρχῳ περιτυχόντες περὶ τὸ Λεω-
κόριον καλούμενον τὴν Παναθηναϊκὴν πομπὴν δια-
4 κοσμοῦντι ἀπέκτειναν. πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα ἔτι καὶ
νῦν ὄντα καὶ οὐ χρόνῳ ἀμνηστούμενα καὶ οἱ ἄλλοι
Ἕλληνες οὐκ ὀρθῶς οἴονται, ὥσπερ τούς τε Λακεδαι-
μονίων βασιλέας μὴ μιᾷ ψήφῳ προστίθεσθαι ἑκά-
τερον ἀλλὰ δυοῖν, καὶ τὸν Πιτανάτην λόχον αὐτοῖς
εἶναι, ὃς οὐδ' ἐγένετο πώποτε.. οὕτως ἀταλαίπωρος
τοῖς πολλοῖς ἡ ζήτησις τῆς ἀληθείας, καὶ ἐπὶ τὰ
21 ἑτοῖμα μᾶλλον τρέπονται. ἐκ δὲ τῶν εἰρημένων τεκ-
μηρίων ὅμως τοιαῦτα ἄν τις νομίζων μάλιστα ἃ δι-
ῆλθον οὐχ ἁμαρτάνοι, καὶ οὔτε ὡς ποιηταὶ ὑμνήκασι
περὶ αὐτῶν ἐπὶ τὸ μεῖζον κοσμοῦντες μᾶλλον πι-
στεύων, οὔτε ὡς λογογράφοι ξυνέθεσαν ἐπὶ τὸ προσ-
αγωγότερον τῇ ἀκροάσει ἢ ἀληθέστερον, ὄντα ἀνεξέ-
λεγκτα καὶ τὰ πολλὰ ὑπὸ χρόνου αὐτῶν ἀπίστως ἐπὶ
τὸ μυθῶδες ἐκνενικηκότα, εὑρῆσθαι δὲ ἡγησάμενος
2 ἐκ τῶν ἐπιφανεστάτων σημείων, ὡς παλαιὰ εἶναι,
ἀποχρώντως. καὶ ὁ πόλεμος οὗτος, καίπερ τῶν ἀν-
θρώπων ἐν ᾧ μὲν ἂν πολεμῶσι τὸν παρόντα αἰεὶ μέ-

γιστον κρινόντων, παυσαμένων δὲ τὰ ἀρχαῖα μᾶλλον
θαυμαζόντων, ἀπ' αὐτῶν τῶν ἔργων σκοποῦσι δη-
λώσει ὅμως μείζων γεγενημένος αὐτῶν.

Καὶ ὅσα μὲν λόγῳ εἶπον ἕκαστοι, ἢ μέλλοντες πο- 22
λεμήσειν ἢ ἐν αὐτῷ ἤδη ὄντες, χαλεπὸν τὴν ἀκρίβει-
αν αὐτὴν τῶν λεχθέντων διαμνημονεῦσαι ἦν, ἐμοί τε
ὧν αὐτὸς ἤκουσα καὶ τοῖς ἄλλοθέν ποθεν ἐμοὶ ἀπαγ-
γέλλουσιν· ὡς δ' ἂν ἐδόκουν ἐμοὶ ἕκαστοι περὶ τῶν
ἀεὶ παρόντων τὰ δέοντα μάλιστ' εἰπεῖν, ἐχομένῳ ὅτι
ἐγγύτατα τῆς ξυμπάσης γνώμης τῶν ἀληθῶς λεχθέν-
των, οὕτως εἴρηται. τὰ δ' ἔργα τῶν πραχθέντων ἐν 2
τῷ πολέμῳ οὐκ ἐκ τοῦ παρατυχόντος πυνθανόμενος
ἠξίωσα γράφειν οὐδ' ὡς ἐμοὶ ἐδόκει, ἀλλ' οἷς τε αὐτὸς
παρῆν καὶ παρὰ τῶν ἄλλων ὅσον δυνατὸν ἀκριβείᾳ
περὶ ἑκάστου ἐπεξελθών. ἐπιπόνως δὲ εὑρίσκετο,
διότι οἱ παρόντες τοῖς ἔργοις ἑκάστοις οὐ ταὐτὰ περὶ
τῶν αὐτῶν ἔλεγον, ἀλλ' ὡς ἑκατέρων τις εὐνοίας
ἢ μνήμης ἔχοι. καὶ ἐς μὲν ἀκρόασιν ἴσως τὸ 3
μὴ μυθῶδες αὐτῶν ἀτερπέστερον φανεῖται· ὅσοι
δὲ βουλήσονται τῶν τε γενομένων τὸ σαφὲς σκο-
πεῖν καὶ τῶν μελλόντων ποτὲ αὖθις κατὰ τὸ ἀν-
θρώπειον τοιούτων καὶ παραπλησίων ἔσεσθαι, ὠφέ-
λιμα κρίνειν αὐτὰ ἀρκούντως ἕξει. κτῆμά τε ἐς
ἀεὶ μᾶλλον ἢ ἀγώνισμα ἐς τὸ παραχρῆμα ἀκούειν
ξύγκειται.

Τῶν δὲ πρότερον ἔργων μέγιστον ἐπράχθη τὸ Μη- 23
δικόν, καὶ τοῦτο ὅμως δυοῖν ναυμαχίαιν καὶ πεζομα-
χίαιν ταχεῖαν τὴν κρίσιν ἔσχεν· τούτου δὲ τοῦ πολέ-
μου μῆκός τε μέγα προὔβη, παθήματά τε ξυνηνέχθη
γενέσθαι ἐν αὐτῷ τῇ Ἑλλάδι οἷα οὐχ ἕτερα ἐν ἴσῳ
χρόνῳ. οὔτε γὰρ πόλεις τοσαίδε ληφθεῖσαι ἠρημώ- 2
θησαν, αἱ μὲν ὑπὸ βαρβάρων αἱ δ' ὑπὸ σφῶν αὐτῶν
ἀντιπολεμούντων,—εἰσὶ δ' αἳ καὶ οἰκήτορας μετέβαλον
ἁλισκόμεναι,—οὔτε φυγαὶ τοσαίδε ἀνθρώπων καὶ φό-
νος, ὁ μὲν κατ' αὐτὸν τὸν πόλεμον ὁ δὲ διὰ τὸ στα-
σιάζειν. τά τε πρότερον ἀκοῇ μὲν λεγόμενα ἔργῳ δὲ 3

σπανιώτερον βεβαιούμενα οὐκ ἄπιστα κατέστη, σεισμῶν τε πέρι, οἳ ἐπὶ πλεῖστον ἅμα μέρος γῆς καὶ ἰσχυρότατοι οἱ αὐτοὶ ἐπέσχον, ἡλίου τε ἐκλείψεις, αἳ πυκνότεραι παρὰ τὰ ἐκ τοῦ πρὶν χρόνου μνημονευόμενα ξυνέβησαν, αὐχμοί τε ἔστι παρ' οἷς μεγάλοι καὶ ἀπ' αὐτῶν καὶ λιμοί, καὶ ἡ οὐχ ἥκιστα βλάψασα καὶ μέρος τι φθείρασα ἡ λοιμώδης νόσος· ταῦτα γὰρ πάντα
4 μετὰ τοῦδε τοῦ πολέμου ἅμα ξυνεπέθετο. ἤρξαντο δὲ αὐτοῦ Ἀθηναῖοι καὶ Πελοποννήσιοι, λύσαντες τὰς τριακοντούτεις σπονδὰς αἳ αὐτοῖς ἐγένοντο μετὰ Εὐβοίας ἅλωσιν. διότι δ' ἔλυσαν, τὰς αἰτίας [προ]έγραψα πρῶτον καὶ τὰς διαφοράς, τοῦ μή τινα ζητῆσαί ποτε
5 ἐξ ὅτου τοσοῦτος πόλεμος τοῖς Ἕλλησι κατέστη. τὴν μὲν γὰρ ἀληθεστάτην πρόφασιν ἀφανεστάτην δὲ λόγῳ τοὺς Ἀθηναίους ἡγοῦμαι μεγάλους γιγνομένους καὶ φόβον παρέχοντας τοῖς Λακεδαιμονίοις ἀναγκάσαι ἐς τὸ πολεμεῖν· αἱ δ' ἐς τὸ φανερὸν λεγόμεναι αἰτίαι αἵδ' ἦσαν ἑκατέρων, ἀφ' ὧν λύσαντες τὰς σπονδὰς ἐς τὸν πόλεμον κατέστησαν.

24 Ἐπίδαμνός ἐστι πόλις ἐν δεξιᾷ ἐσπλέοντι τὸν Ἰόνιον κόλπον· προσοικοῦσι δ' αὐτὴν Ταυλάντιοι βάρβαροι, Ἰλλυρικὸν ἔθνος. ταύτην ἀπῴκισαν μὲν Κερκυραῖοι, οἰκιστὴς δ' ἐγένετο Φαλίος Ἐρατοκλείδου, Κορίνθιος γένος, τῶν ἀφ' Ἡρακλέους, κατὰ δὴ τὸν παλαιὸν νόμον ἐκ τῆς μητροπόλεως κατακληθείς.
2 ξυνῴκισαν δὲ καὶ Κορινθίων τινὲς καὶ τοῦ ἄλλου Δωρικοῦ γένους. προελθόντος δὲ τοῦ χρόνου ἐγένετο ἡ τῶν Ἐπιδαμνίων πόλις μεγάλη καὶ πολυάνθρωπος· στασιάσαντες δὲ ἐν ἀλλήλοις ἔτη πολλά, ὡς λέγεται, ἀπὸ πολέμου τινὸς τῶν προσοίκων βαρβάρων ἐφθάρησαν, καὶ τῆς δυνάμεως τῆς πολλῆς ἐστερήθησαν.
3 τὰ δὲ τελευταῖα πρὸ τοῦδε τοῦ πολέμου ὁ δῆμος αὐτῶν ἐξεδίωξε τοὺς δυνατούς, οἱ δὲ ἀπελθόντες μετὰ τῶν βαρβάρων ἐλῄζοντο τοὺς ἐν τῇ πόλει κατά τε γῆν
4 καὶ κατὰ θάλασσαν. οἱ δὲ ἐν τῇ πόλει ὄντες Ἐπιδάμνιοι, ἐπειδὴ ἐπιέζοντο, πέμπουσιν ἐς τὴν Κέρκυραν

πρέσβεις ὡς μητρόπολιν οὖσαν, δεόμενοι μὴ σφᾶς περιορᾶν φθειρομένους, ἀλλὰ τούς τε φεύγοντας ξυναλλάξαι σφίσι καὶ τὸν τῶν βαρβάρων πόλεμον καταλῦσαι. ταῦτα δὲ ἱκέται καθεζόμενοι ἐς τὸ Ἡραῖον ἐδέοντο. οἱ δὲ Κερκυραῖοι τὴν ἱκετείαν οὐκ ἐδέξαντο, ἀλλ' ἀπράκτους ἀπέπεμψαν.

Γνόντες δὲ οἱ Ἐπιδάμνιοι οὐδεμίαν σφίσιν ἀπὸ 25
Κέρκυρας τιμωρίαν οὖσαν ἐν ἀπόρῳ εἴχοντο θέσθαι τὸ
παρόν· καὶ πέμψαντες ἐς Δελφοὺς τὸν θεὸν ἐπήροντο
εἰ παραδοῖεν Κορινθίοις τὴν πόλιν ὡς οἰκισταῖς καὶ
τιμωρίαν τινὰ πειρῷντ' ἀπ' αὐτῶν ποιεῖσθαι. ὁ δ'
αὐτοῖς ἀνεῖλε παραδοῦναι καὶ ἡγεμόνας ποιεῖσθαι.
ἐλθόντες δὲ οἱ Ἐπιδάμνιοι ἐς τὴν Κόρινθον κατὰ τὸ 2
μαντεῖον παρέδοσαν τὴν ἀποικίαν, τόν τε οἰκιστὴν
ἀποδεικνύντες σφῶν ἐκ Κορίνθου ὄντα καὶ τὸ χρηστήριον δηλοῦντες, ἐδέοντό τε μὴ σφᾶς περιορᾶν διαφθειρομένους, ἀλλ' ἐπαμῦναι. Κορίνθιοι δὲ κατά τε τὸ 3
δίκαιον ὑπεδέξαντο τὴν τιμωρίαν, νομίζοντες οὐχ ἧσσον
ἑαυτῶν εἶναι τὴν ἀποικίαν ἢ Κερκυραίων, ἅμα δὲ καὶ
μίσει τῶν Κερκυραίων, ὅτι αὐτῶν παρημέλουν, ὄντες
ἄποικοι· οὔτε γὰρ ἐν πανηγύρεσι ταῖς κοιναῖς διδόντες
γέρα τὰ νομιζόμενα οὔτε Κορινθίῳ ἀνδρὶ προκαταρχόμενοι τῶν ἱερῶν, ὥσπερ αἱ ἄλλαι ἀποικίαι, περιφρο- 4
νοῦντες δὲ αὐτοὺς, καὶ χρημάτων δυνάμει ὄντες κατ'
ἐκεῖνον τὸν χρόνον ὁμοῖα τοῖς Ἑλλήνων πλουσιωτάτοις, καὶ τῇ ἐς πόλεμον παρασκευῇ δυνατώτεροι, ναυτικῷ δὲ καὶ πολὺ προέχειν ἔστιν ὅτε ἐπαιρόμενοι, καὶ κατὰ τὴν τῶν Φαιάκων προενοίκησιν τῆς Κερκύρας κλέος ἐχόντων τὰ περὶ τὰς ναῦς· ᾗ καὶ μᾶλλον ἐξηρτύοντο τὸ ναυτικὸν καὶ ἦσαν οὐκ ἀδύνατοι· τριήρεις γὰρ εἴκοσι καὶ ἑκατὸν ὑπῆρχον αὐτοῖς ὅτε ἤρχοντο
πολεμεῖν·—πάντων οὖν τούτων ἐγκλήματα ἔχοντες 26
οἱ Κορίνθιοι ἔπεμπον ἐς τὴν Ἐπίδαμνον ἄσμενοι
τὴν ὠφελίαν, οἰκήτορά τε τὸν βουλόμενον ἰέναι κελεύοντες καὶ Ἀμπρακιωτῶν καὶ Λευκαδίων καὶ ἑαυτῶν φρουρούς. ἐπορεύθησαν δὲ πεζῇ ἐς Ἀπολλωνίαν,

Κορινθίων οὖσαν ἀποικίαν, δέει τῶν Κερκυραίων μὴ κωλύωνται ὑπ' αὐτῶν κατὰ θάλασσαν περαιούμενοι.

2 Κερκυραῖοι δὲ ἐπειδὴ ᾔσθοντο τούς τε οἰκήτορας καὶ φρουροὺς ἥκοντας ἐς τὴν Ἐπίδαμνον τήν τε ἀποικίαν Κορινθίοις δεδομένην, ἐχαλέπαινον· καὶ πλεύσαντες εὐθὺς πέντε καὶ εἴκοσι ναυσὶ καὶ ὕστερον ἑτέρῳ στόλῳ τούς τε φεύγοντας ἐκέλευον κατ' ἐπήρειαν δέχεσθαι αὐτούς—ἦλθον γὰρ ἐς τὴν Κέρκυραν οἱ τῶν Ἐπιδαμνίων φυγάδες, τάφους τε ἀποδεικνύντες καὶ ξυγγένειαν, ἣν προϊσχόμενοι ἐδέοντο σφᾶς κατάγειν—τούς τε φρουροὺς οὓς Κορίνθιοι ἔπεμψαν καὶ τοὺς
3 οἰκήτορας ἀποπέμπειν. οἱ δὲ Ἐπιδάμνιοι οὐδὲν αὐτῶν ὑπήκουσαν. ἀλλὰ [στρατεύουσιν ἐπ' αὐτοὺς] οἱ Κερκυραῖοι τεσσαράκοντα ναυσὶ μετὰ τῶν φυγάδων, ὡς κατάξοντες, καὶ τοὺς Ἰλλυριοὺς προσλαβόντες, προσκαθεζόμενοι [δὲ] τὴν πόλιν προεῖπον Ἐπιδαμνίων τε τὸν βουλόμενον καὶ τοὺς ξένους ἀπαθεῖς ἀπιέναι, εἰ δὲ μή, ὡς πολεμίοις χρήσεσθαι. ὡς δ' οὐκ ἐπείθοντο, οἱ μὲν Κερκυραῖοι,—ἔστι δ' ἰσθμὸς τὸ
27 χωρίον,—ἐπολιόρκουν τὴν πόλιν, Κορίνθιοι δ', ὡς αὐτοῖς ἐκ τῆς Ἐπιδάμνου ἦλθον ἄγγελοι ὅτι πολιορκοῦνται, παρεσκευάζοντο στρατιάν· καὶ ἅμα ἀποικίαν ἐς τὴν Ἐπίδαμνον ἐκήρυσσον ἐπὶ τῇ ἴσῃ καὶ ὁμοίᾳ τὸν βουλόμενον ἰέναι· εἰ δέ τις τὸ παραυτίκα μὲν μὴ ἐθέλοι ξυμπλεῖν, μετέχειν δὲ βούλεται τῆς ἀποικίας, πεντήκοντα δραχμὰς καταθέντα Κορινθίας μένειν.
2 ἦσαν δὲ καὶ οἱ πλέοντες πολλοὶ καὶ οἱ τἀργύριον καταβάλλοντες. ἐδεήθησαν δὲ καὶ τῶν Μεγαρέων ναυσὶ σφᾶς ξυμπροπέμψειν, εἰ ἄρα κωλύοιντο ὑπὸ Κερκυραίων πλεῖν· οἱ δὲ παρεσκευάζοντο αὐτοῖς ὀκτὼ ναυσὶ ξυμπλεῖν καὶ Παλῆς Κεφαλλήνων τέσσαρσιν.
3 καὶ Ἐπιδαυρίων ἐδεήθησαν, οἳ παρέσχον πέντε, Ἑρμιονῆς δὲ μίαν καὶ Τροιζήνιοι δύο, Λευκάδιοι δὲ δέκα καὶ Ἀμπρακιῶται ὀκτώ. Θηβαίους δὲ χρήματα ᾔτησαν καὶ Φλιασίους, Ἠλείους δὲ ναῦς τε κενὰς καὶ χρήματα.

αὐτῶν δὲ Κορινθίων νῆες παρεσκευάζοντο τριάκοντα
καὶ τρισχίλιοι ὁπλῖται.

Ἐπειδὴ δὲ ἐπύθοντο οἱ Κερκυραῖοι τὴν παρα- 28
σκευήν, ἐλθόντες ἐς Κόρινθον μετὰ Λακεδαιμονίων
καὶ Σικυωνίων πρέσβεων, οὓς παρέλαβον, ἐκέλευον
Κορινθίους τοὺς ἐν Ἐπιδάμνῳ φρουρούς τε καὶ οἰκή-
τορας ἀπάγειν, ὡς οὐ μετὸν αὐτοῖς Ἐπιδάμνου. εἰ 2
δέ τι ἀντιποιοῦνται, δίκας ἤθελον δοῦναι ἐν Πελο-
ποννήσῳ παρὰ πόλεσιν αἷς ἂν ἀμφότεροι ξυμβῶσιν·
ὁποτέρων δ' ἂν δικασθῇ εἶναι τὴν ἀποικίαν, τούτους
κρατεῖν. ἤθελον δὲ καὶ τῷ ἐν Δελφοῖς μαντείῳ ἐπι-
τρέψαι. πόλεμον δὲ οὐκ εἴων ποιεῖν· εἰ δὲ μή, καὶ
αὐτοὶ ἀναγκασθήσεσθαι [ἔφασαν] ἐκείνων βιαζομέ-
νων φίλους ποιεῖσθαι οὓς οὐ βούλονται, ἑτέρους τῶν
νῦν ὄντων μᾶλλον, ὠφελίας ἕνεκα. οἱ δὲ Κορίνθιοι 3
ἀπεκρίναντο αὐτοῖς, ἢν τάς τε ναῦς καὶ τοὺς βαρβά-
ρους ἀπὸ Ἐπιδάμνου ἀπάγωσι, βουλεύσεσθαι· πρό-
τερον δ' οὐ καλῶς ἔχειν τοὺς μὲν πολιορκεῖσθαι αὐ-
τοὺς δὲ δικάζεσθαι. Κερκυραῖοι δὲ ἀντέλεγον, ἢν
καὶ ἐκεῖνοι τοὺς ἐν Ἐπιδάμνῳ ἀπαγάγωσι, ποιήσειν
ταῦτα· ἑτοῖμοι δὲ εἶναι καὶ ὥστε ἀμφοτέρους μένειν
κατὰ χώραν, σπονδὰς δὲ ποιήσασθαι ἕως ἂν ἡ δίκη
γένηται. Κορίνθιοι δὲ οὐδὲν τούτων ὑπήκουον, ἀλλ' 29
ἐπειδὴ πλήρεις αὐτοῖς ἦσαν αἱ νῆες καὶ οἱ ξύμμαχοι
παρῆσαν, προπέμψαντες κήρυκα πρότερον πόλεμον
προεροῦντα Κερκυραίοις, ἄραντες ἑβδομήκοντα ναυσὶ
καὶ πέντε δισχιλίοις τε ὁπλίταις ἔπλεον ἐπὶ τὴν
Ἐπίδαμνον, Κερκυραίοις ἐναντία πολεμήσοντες·
ἐστρατήγει δὲ τῶν μὲν νεῶν Ἀριστεὺς ὁ Πελλίχου 2
καὶ Καλλικράτης ὁ Καλλίου καὶ Τιμάνωρ ὁ Τιμάν-
θους, τοῦ δὲ πεζοῦ Ἀρχέτιμός τε ὁ Εὐρυτίμου καὶ
Ἰσάρχιδας ὁ Ἰσάρχου.

Ἐπειδὴ δ' ἐγένοντο ἐν Ἀκτίῳ τῆς Ἀνακτορίας γῆς, οὗ τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνός ἐστιν, ἐπὶ τῷ στόματι τοῦ Ἀμπρακικοῦ κόλπου, οἱ Κερκυραῖοι κήρυκά τε προέπεμψαν αὐτοῖς ἐν ἀκατίῳ ἀπεροῦντα μὴ

πλεῖν ἐπὶ σφᾶς καὶ τὰς ναῦς ἅμα ἐπλήρουν, ζεύ-
ξαντές τε τὰς παλαιὰς ὥστε πλωΐμους εἶναι καὶ τὰς
3 ἄλλας ἐπισκευάσαντες. ὡς δὲ ὁ κῆρύξ τε ἀπήγγει-
λεν οὐδὲν εἰρηναῖον παρὰ τῶν Κορινθίων, καὶ αἱ νῆες
αὐτοῖς ἐπεπλήρωντο, οὖσαι ὀγδοήκοντα,—τεσσαρά-
κοντα γὰρ Ἐπίδαμνον ἐπολιόρκουν,—ἀνταναγόμενοι
καὶ παραταξάμενοι ἐναυμάχησαν· καὶ ἐνίκησαν οἱ
Κερκυραῖοι παρὰ πολὺ καὶ ναῦς πεντεκαίδεκα δι-
έφθειραν τῶν Κορινθίων. τῇ δὲ αὐτῇ ἡμέρᾳ αὐτοῖς
ξυνέβη καὶ τοὺς τὴν Ἐπίδαμνον πολιορκοῦντας πα-
ραστήσασθαι ὁμολογίᾳ, ὥστε τοὺς μὲν ἐπήλυδας
ἀποδόσθαι, Κορινθίους δὲ δήσαντας ἔχειν ἕως ἂν
ἄλλο τι δόξῃ.
30 Μετὰ δὲ τὴν ναυμαχίαν οἱ Κερκυραῖοι τροπαῖον
στήσαντες ἐπὶ τῇ Λευκίμμῃ τῆς Κερκύρας ἀκρωτη-
ρίῳ τοὺς μὲν ἄλλους, οὓς ἔλαβον, αἰχμαλώτους ἀπέκ-
2 τειναν, Κορινθίους δὲ δήσαντες εἶχον. ὕστερον δὲ
ἐπειδὴ οἱ Κορίνθιοι καὶ οἱ ξύμμαχοι ἡσσημένοι ταῖς
ναυσὶν ἀνεχώρησαν ἐπ᾽ οἴκου, τῆς θαλάσσης ἁπάσης
ἐκράτουν τῆς κατ᾽ ἐκεῖνα τὰ χωρία οἱ Κερκυραῖοι,
καὶ πλεύσαντες ἐς Λευκάδα τὴν Κορινθίων [ἀποι-
κίαν] τῆς γῆς ἔτεμον καὶ Κυλλήνην τὸ Ἠλείων ἐπί-
νειον ἐνέπρησαν, ὅτι ναῦς καὶ χρήματα παρέσχον
3 Κορινθίοις. τοῦ τε χρόνου τὸν πλεῖστον μετὰ τὴν
ναυμαχίαν ἐκράτουν τῆς θαλάσσης καὶ τοὺς τῶν Κο-
ρινθίων ξυμμάχους ἐπιπλέοντες ἔφθειρον, μέχρι οὗ
Κορίνθιοι περιιόντι τῷ θέρει πέμψαντες ναῦς καὶ
στρατιάν, ἐπεὶ σφῶν οἱ ξύμμαχοι ἐπόνουν, ἐστρατο-
πεδεύοντο ἐπ᾽ Ἀκτίῳ καὶ περὶ τὸ Χειμέριον τῆς Θεσ-
πρωτίδος, φυλακῆς ἕνεκα τῆς τε Λευκάδος καὶ τῶν
4 ἄλλων πόλεων ὅσαι σφίσι φίλιαι ἦσαν. ἀντεστρα-
τοπεδεύοντο δὲ καὶ οἱ Κερκυραῖοι ἐπὶ τῇ Λευκίμμῃ
ναυσί τε καὶ πεζῷ. ἐπέπλεόν τε οὐδέτεροι ἀλλήλοις,
ἀλλὰ τὸ θέρος τοῦτο ἀντικαθεζόμενοι χειμῶνος ἤδη
ἀνεχώρησαν ἐπ᾽ οἴκου ἑκάτεροι.
Τὸν δ᾽ ἐνιαυτὸν πάντα τὸν μετὰ τὴν ναυμαχίαν

καὶ τὸν ὕστερον οἱ Κορίνθιοι ὀργῇ φέροντες τὸν πρὸς Κερκυραίους πόλεμον ἐναυπηγοῦντο καὶ παρεσκευάζοντο τὰ κράτιστα νεῶν στόλον, ἔκ τε αὐτῆς Πελοποννήσου ἀγείροντες καὶ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος ἐρέτας, μισθῷ πείθοντες. πυνθανόμενοι 2
δὲ οἱ Κερκυραῖοι τὴν παρασκευὴν ἐφοβοῦντο, καί—ἦσαν γὰρ οὐδενὸς Ἑλλήνων ἔνσπονδοι οὐδὲ ἐσεγράψαντο ἑαυτοὺς οὔτε ἐς τὰς Ἀθηναίων σπονδὰς οὔτε ἐς τὰς Λακεδαιμονίων,—ἔδοξεν αὐτοῖς ἐλθοῦσιν ὡς τοὺς Ἀθηναίους ξυμμάχους γενέσθαι καὶ ὠφελίαν τινὰ πειρᾶσθαι ἀπ' αὐτῶν εὑρίσκεσθαι. οἱ δὲ Κο- 3
ρίνθιοι πυθόμενοι ταῦτα ἦλθον καὶ αὐτοὶ ἐς τὰς Ἀθήνας πρεσβευσόμενοι, ὅπως μὴ σφίσι πρὸς τῷ Κερκυραίων ναυτικῷ τὸ Ἀττικὸν προσγενόμενον ἐμπόδιον γένηται θέσθαι τὸν πόλεμον ᾗ βούλονται. καταστάσης δὲ ἐκκλησίας ἐς ἀντιλογίαν ἦλθον, καὶ οἱ μὲν Κερκυραῖοι ἔλεξαν τοιάδε.

"Δίκαιον, ὦ Ἀθηναῖοι, τοὺς μήτε εὐεργεσίας με- 32
γάλης μήτε ξυμμαχίας προὐφειλομένης ἥκοντας παρὰ τοὺς πέλας ἐπικουρίας, ὥσπερ καὶ ἡμεῖς νῦν, δεησομένους ἀναδιδάξαι πρῶτον, μάλιστα μὲν ὡς καὶ ξύμφορα δέονται, εἰ δὲ μή, ὅτι γε οὐκ ἐπιζήμια, ἔπειτα δὲ ὡς καὶ τὴν χάριν βέβαιον ἕξουσιν· εἰ δὲ τούτων μηδὲν σαφὲς καταστήσουσι, μὴ ὀργίζεσθαι ἢν ἀτυχῶσιν. Κερκυραῖοι δὲ μετὰ τῆς ξυμμαχίας τῆς αἰ- 2
τήσεως καὶ ταῦτα πιστεύοντες ἐχυρὰ ὑμῖν παρέξεσθαι ἀπέστειλαν ἡμᾶς. τετύχηκε δὲ τὸ αὐτὸ ἐπιτήδευμα πρός τε ὑμᾶς ἐς τὴν χρείαν ἡμῖν ἄλογον καὶ ἐς τὰ ἡμέτερα αὐτῶν ἐν τῷ παρόντι ἀξύμφορον. ξύμ- 3
μαχοί τε γὰρ οὐδενός πω ἐν τῷ πρὸ τοῦ ἑκούσιοι γενόμενοι νῦν ἄλλων τοῦτο δεησόμενοι ἥκομεν, καὶ ἅμα ἐς τὸν παρόντα πόλεμον Κορινθίων ἐρῆμοι δι' αὐτὸ καθέσταμεν, καὶ περιέστηκεν ἡ δοκοῦσα ἡμῶν πρότερον σωφροσύνη, τὸ μὴ ἐν ἀλλοτρίᾳ ξυμμαχίᾳ τῇ τοῦ πέλας γνώμῃ ξυγκινδυνεύειν, νῦν ἀβουλία καὶ ἀσθένεια φαινομένη. τὴν μὲν οὖν γενομένην ναυ-

μαχίαν αὐτοὶ κατὰ μόνας ἀπεωσάμεθα Κορινθίους·
ἐπειδὴ δὲ μείζονι παρασκευῇ ἀπὸ Πελοποννήσου καὶ
τῆς ἄλλης Ἑλλάδος ἐφ' ἡμᾶς ὥρμηνται, καὶ ἡμεῖς
ἀδύνατοι ὁρῶμεν ὄντες τῇ οἰκείᾳ μόνον δυνάμει πε-
ριγενέσθαι, καὶ ἅμα μέγας ὁ κίνδυνος, εἰ ἐσόμεθα
ὑπ' αὐτοῖς, ἀνάγκη καὶ ὑμῶν καὶ ἄλλου παντὸς ἐπι-
κουρίας δεῖσθαι· καὶ ξυγγνώμη, εἰ, μὴ μετὰ κακίας
δόξης δὲ μᾶλλον ἁμαρτίᾳ, τῇ πρότερον ἀπραγμοσύνῃ
ἐναντία τολμῶμεν.

33 «Γενήσεται δὲ ὑμῖν πειθομένοις καλὴ ἡ ξυντυχία
κατὰ πολλὰ τῆς ἡμετέρας χρείας· πρῶτον μὲν ὅτι
ἀδικουμένοις καὶ οὐχ ἑτέρους βλάπτουσι τὴν ἐπικου-
ρίαν ποιήσεσθε, ἔπειτα περὶ τῶν μεγίστων κινδυνεύ-
οντας δεξάμενοι ὡς ἂν μάλιστα μετ' ἀειμνήστου
μαρτυρίου τὴν χάριν καταθή||σε||σθε, ναυτικόν τε
2 κεκτήμεθα πλὴν τοῦ παρ' ὑμῖν πλεῖστον. καὶ σκέ-
ψασθε τίς εὐπραξία σπανιωτέρα ἢ τίς τοῖς πολεμίοις
λυπηροτέρα, εἰ ἣν ὑμεῖς ἂν πρὸ πολλῶν χρημάτων
καὶ χάριτος ἐτιμήσασθε δύναμιν ὑμῖν προσγενέσθαι,
αὕτη πάρεστιν αὐτεπάγγελτος, ἄνευ κινδύνων καὶ
δαπάνης διδοῦσα ἑαυτήν, καὶ προσέτι φέρουσα ἐς μὲν
τοὺς πολλοὺς ἀρετήν, οἷς δ' ἐπαμυνεῖτε χάριν, ὑμῖν
δ' αὐτοῖς ἰσχύν· ἃ ἐν τῷ παντὶ χρόνῳ ὀλίγοις δὴ ἅμα
πάντα ξυνέβη [καὶ ὀλίγοι ξυμμαχίας δεόμενοι οἷς
ἐπικαλοῦνται ἀσφάλειαν καὶ κόσμον οὐχ ἧσσον δι-
3 δόντες ἢ ληψόμενοι παραγίγνονται]. τὸν δὲ πόλε-
μον, δι' ὅνπερ χρήσιμοι ἂν εἴημεν, εἴ τις ὑμῶν μὴ
οἴεται ἔσεσθαι, γνώμης ἁμαρτάνει, καὶ οὐκ αἰσθάνε-
ται τοὺς Λακεδαιμονίους φόβῳ τῷ ὑμετέρῳ πολεμη-
σείοντας καὶ τοὺς Κορινθίους δυναμένους παρ' αὐ-
τοῖς καὶ ὑμῖν ἐχθροὺς ὄντας καὶ προκαταλαμβάνοντας
ἡμᾶς νῦν ἐς τὴν ὑμετέραν ἐπιχείρησιν, ἵνα μὴ τῷ
κοινῷ ἔχθει κατ' αὐτῶν μετ' ἀλλήλων στῶμεν, μηδὲ
δυοῖν φθάσαι ἁμάρτωσιν, ἢ κακῶσαι ἡμᾶς ἢ σφᾶς
αὐτοὺς βεβαιώσασθαι. ἡμέτερον δ' αὖ ἔργον προ-
τερῆσαι, τῶν μὲν διδόντων, ὑμῶν δὲ δεξαμένων τὴν

ξυμμαχίαν, καὶ προεπιβουλεύειν αὐτοῖς μᾶλλον ἢ
ἀντεπιβουλεύειν.

"Ἢν δὲ λέγωσιν ὡς οὐ δίκαιον τοὺς σφετέρους 34
ἀποίκους ὑμᾶς δέχεσθαι, μαθέτωσαν ὡς πᾶσα ἀποι-
κία εὖ μὲν πάσχουσα τιμᾷ τὴν μητρόπολιν, ἀδικου-
μένη δὲ ἀλλοτριοῦται· οὐ γὰρ ἐπὶ τῷ δοῦλο ἀλλ'
ἐπὶ τῷ ὁμοῖοι τοῖς λειπομένοις εἶναι ἐκπέμπονται.
ὡς δὲ ἠδίκουν, σαφές ἐστιν· προκληθέντες γὰρ περὶ 2
Ἐπιδάμνου ἐς κρίσιν πολέμῳ μᾶλλον ἢ τῷ ἴσῳ ἐβου-
λήθησαν τὰ ἐγκλήματα μετελθεῖν. καὶ ὑμῖν ἔστω τι
τεκμήριον ἃ πρὸς ἡμᾶς τοὺς ξυγγενεῖς δρῶσιν, ὥστε
ἀπάτῃ τε μὴ παράγεσθαι ὑπ' αὐτῶν, δεομένοις τε ἐκ
τοῦ εὐθέος μὴ ὑπουργεῖν· ὁ γὰρ ἐλαχίστας τὰς μετα-
μελείας ἐκ τοῦ χαρίζεσθαι τοῖς ἐναντίοις λαμβάνων
ἀσφαλέστατος ἂν διατελοίη.

"Λύσετε δὲ οὐδὲ τὰς Λακεδαιμονίων σπονδὰς 35
δεχόμενοι ἡμᾶς, μηδετέρων ὄντας ξυμμάχους· εἴ-
ρηται γὰρ ἐν αὐταῖς, τῶν Ἑλληνίδων πόλεων ἥτις
μηδαμοῦ ξυμμαχεῖ, ἐξεῖναι παρ' ὁποτέρους ἂν ἀρέ-
σκηται ἐλθεῖν. καὶ δεινὸν εἰ τοῖσδε μὲν ἀπό τε 2
τῶν ἐνσπόνδων ἔσται πληροῦν τὰς ναῦς καὶ προσ-
έτι καὶ ἐκ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος, καὶ οὐχ ἥκιστα
ἀπὸ τῶν ὑμετέρων ὑπηκόων, ἡμᾶς δὲ ἀπὸ τῆς προ-
κειμένης τε ξυμμαχίας εἴρξουσι καὶ ἀπὸ τῆς ἄλλοθέν
ποθεν ὠφελίας. εἴ τε ἐν ἀδικήματι θήσονται πει-
σθέντων ὑμῶν ἃ δεόμεθα, πολὺ δὴ ἐν πλείονι αἰτίᾳ
ἡμεῖς μὴ πείσαντες ὑμᾶς ἕξομεν· ἡμᾶς μὲν γὰρ κιν- 3
δυνεύοντας καὶ οὐκ ἐχθροὺς ὄντας ἀπώσεσθε, τῶνδε
δὲ οὐχ ὅπως κωλυταί, ἐχθρῶν ὄντων καὶ ἐπιόντων,
γενήσεσθε, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς ὑμετέρας ἀρχῆς δύνα-
μιν προσλαβεῖν περιόψεσθε, ἣν οὐ δίκαιον, ἀλλ' ἢ
κἀκείνων κωλύειν τοὺς ἐκ τῆς ὑμετέρας μισθοφόρους
ἢ καὶ ἡμῖν πέμπειν καθ' ὅ τι ἂν πεισθῆτε ὠφελίαν,
μάλιστα δὲ ἀπὸ τοῦ προφανοῦς δεξαμένους βοηθεῖν.
πολλὰ δέ, ὥσπερ ἐν ἀρχῇ ὑπείπομεν, τὰ ξυμφέροντα 4
ἀποδείκνυμεν, καὶ μέγιστον ὅτι οἵ τε αὐτοὶ πολέμιοι

ἡμῖν ἦσαν, ὅπερ σαφεστάτη πίστις, καὶ οὗτοι οὐκ
ἀσθενεῖς ἀλλ' ἱκανοὶ τοὺς μεταστάντας βλάψαι· καὶ
ναυτικῆς καὶ οὐκ ἠπειρώτιδος τῆς ξυμμαχίας διδο-
μένης οὐχ ὁμοία ἡ ἀλλοτρίωσις, ἀλλὰ μάλιστα μέν,
εἰ δύνασθε, μηδένα ἄλλον ἐᾶν κεκτῆσθαι ναῦς, εἰ δὲ
μή, ὅστις ἐχυρώτατος, τοῦτον φίλον ἔχειν.

36 "Καὶ ὅτῳ τάδε ξυμφέροντα μὲν δοκεῖ λέγεσθαι,
φοβεῖται δὲ μὴ δι' αὐτὰ πειθόμενος τὰς σπονδὰς
λύσῃ, γνώτω τὸ μὲν δεδιὸς αὐτοῦ, ἰσχὺν ἔχον, τοὺς ἐν-
αντίους μᾶλλον φοβῆσον, τὸ δὲ θαρσοῦν μὴ δεξαμέ-
νου, ἀσθενὲς ὂν πρὸς ἰσχύοντας τοὺς ἐχθρούς, ἀδε-
2 έστερον ἐσόμενον, καὶ ἅμα οὐ περὶ τῆς Κερκύρας νῦν
τὸ πλέον ἢ καὶ τῶν Ἀθηνῶν βουλευόμενος, καὶ οὐ τὰ
κράτιστα αὐταῖς προνοῶν, ὅταν ἐς τὸν μέλλοντα καὶ
ὅσον οὐ παρόντα πόλεμον τὸ αὐτίκα περισκοπῶν ἐν-
δοιάζῃ χωρίον προσλαβεῖν ὃ μετὰ μεγίστων καιρῶν
3 οἰκειοῦταί τε καὶ πολεμοῦται. τῆς τε γὰρ Ἰταλίας
καὶ Σικελίας καλῶς παράπλου κεῖται, ὥστε μήτε ἐκ-
εῖθεν ναυτικὸν ἐᾶσαι Πελοποννησίοις ἐπελθεῖν, τό τε
ἐνθένδε πρὸς τἀκεῖ παραπέμψαι· καὶ ἐς τἆλλα ξυμ-
φορώτατόν ἐστιν. βραχυτάτῳ δ' ἂν κεφαλαίῳ, τοῖς
τε ξύμπασι καὶ καθ' ἕκαστον, τῷδ' ἂν μὴ προέσθαι
4 ἡμᾶς μάθοιτε· τρία μὲν ὄντα λόγου ἄξια τοῖς Ἕλλησι
ναυτικά, τὸ παρ' ὑμῖν καὶ τὸ ἡμέτερον καὶ τὸ Κοριν-
θίων, τούτων δ' εἰ περιόψεσθε τὰ δύο ἐς ταὐτὸν ἐλ-
θεῖν καὶ Κορίνθιοι ἡμᾶς προκαταλήψονται, Κερκυ-
ραίοις τε καὶ Πελοποννησίοις ἅμα ναυμαχήσετε· δε-
ξάμενοι δὲ ἡμᾶς ἕξετε πρὸς αὐτοὺς πλείοσι ναυσὶ
ταῖς ἡμετέραις ἀγωνίζεσθαι."

Τοιαῦτα μὲν οἱ Κερκυραῖοι εἶπον· οἱ δὲ Κορίνθιοι μετ' αὐτοὺς τοιάδε.

37 "Ἀναγκαῖον Κερκυραίων τῶνδε οὐ μόνον περὶ τοῦ
δέξασθαι σφᾶς τὸν λόγον ποιησαμένων, ἀλλ' ὡς καὶ
ἡμεῖς [τε] ἀδικοῦμεν καὶ αὐτοὶ οὐκ εἰκότως πολεμοῦν-
ται, μνησθέντας πρῶτον καὶ ἡμᾶς περὶ ἀμφοτέρων
οὕτω καὶ ἐπὶ τὸν ἄλλον λόγον ἰέναι, ἵνα τὴν ἀφ'

ἡμῶν τε ἀξίωσιν ἀσφαλέστερον προειδῆτε καὶ τὴν
τῶνδε χρείαν μὴ ἀλογίστως ἀπώσησθε. φασὶ δὴ 2
ξυμμαχίαν διὰ τὸ σῶφρον οὐδενός πω δέξασθαι· τὸ
δ' ἐπὶ κακουργίᾳ καὶ οὐκ ἀρετῇ ἐπετήδευσαν, ξύμμα-
χόν τε οὐδένα βουλόμενοι πρὸς τἀδικήματα οὐδὲ μάρ-
τυρα ἔχειν, οὔτε παρακαλοῦντες αἰσχύνεσθαι· καὶ ἡ
πόλις αὐτῶν ἅμα, αὐτάρκη θέσιν κειμένη, παρέχει
αὐτοὺς δικαστὰς ὧν βλάπτουσί τινα μᾶλλον ἢ κατὰ
ξυνθήκας γίγνεσθαι, διὰ τὸ ἥκιστα ἐπὶ τοὺς πέλας
ἐκπλέοντας μάλιστα τοὺς ἄλλους ἀνάγκῃ καταίρον-
τας δέχεσθαι. κἀν τούτῳ τὸ εὐπρεπὲς ἄσπονδον, 3
οὐχ ἵνα μὴ ξυναδικήσωσιν ἑτέροις, προβέβληνται,
ἀλλ' ὅπως κατὰ μόνας ἀδικῶσι καὶ ὅπως ἐν ᾧ μὲν ἂν
κρατῶσι βιάζωνται, οὗ δ' ἂν λάθωσι πλέον ἔχωσιν,
ἤν δέ πού τι προσλάβωσιν ἀναισχυντῶσιν. καίτοι
εἰ ἦσαν ἄνδρες, ὥσπερ φασίν, ἀγαθοί, ὅσῳ ἀληπτό-
τεροι ἦσαν τοῖς πέλας, τοσῷδε φανερωτέραν ἐξῆν
αὐτοῖς τὴν ἀρετὴν διδοῦσι καὶ δεχομένοις τὰ δί-
καια δεικνύναι. ἀλλ' οὔτε πρὸς τοὺς ἄλλους οὔτε ἐς 38
ἡμᾶς τοιοίδε εἰσίν, ἄποικοι δ' ὄντες ἀφεστᾶσί τε διὰ
παντὸς καὶ νῦν πολεμοῦσι, λέγοντες ὡς οὐκ ἐπὶ τῷ
κακῶς πάσχειν ἐκπεμφθείησαν. ἡμεῖς δὲ οὐδ' αὐτοί
φαμεν ἐπὶ τῷ ὑπὸ τούτων ὑβρίζεσθαι κατοικίσαι,
ἀλλ' ἐπὶ τῷ ἡγεμόνες τε εἶναι καὶ τὰ εἰκότα θαυμά-
ζεσθαι. αἱ γ' οὖν ἄλλαι ἀποικίαι τιμῶσιν ἡμᾶς καὶ 2
μάλιστα ὑπὸ ἀποίκων στεργόμεθα· καὶ δῆλον ὅτι, εἰ
τοῖς πλέοσιν ἀρέσκοντές ἐσμεν, τοῖσδ' ἂν μόνοις οὐκ
ὀρθῶς ἀπαρέσκοιμεν. οὐδ' ἐπιστρατεύομεν ἐκπρεπῶς
μὴ καὶ διαφερόντως τι ἀδικούμενοι. καλὸν δ' ἦν, εἰ 3
καὶ ἡμαρτάνομεν, τοῖσδε μὲν εἶξαι τῇ ἡμετέρᾳ ὀργῇ,
ἡμῖν δ' αἰσχρὸν βιάσασθαι τὴν τούτων μετριότητα·
ὕβρει δὲ καὶ ἐξουσίᾳ πλούτου πολλὰ ἐς ἡμᾶς ἄλλα
τε ἡμαρτήκασι, καὶ Ἐπίδαμνον, ἡμετέραν οὖσαν, κα-
κουμένην μὲν οὐ προσεποιοῦντο, ἐλθόντων δὲ ἡμῶν
ἐπὶ τιμωρίᾳ ἑλόντες βίᾳ ἔχουσιν.

"Καὶ φασὶ δὴ δίκῃ πρότερον ἐθελῆσαι κρίνεσθαι, 39

ἤν γε οὐ τόν, προὔχοντα καὶ ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς, προ-
καλούμενον λέγειν τι δοκεῖν δεῖ, ἀλλὰ τὸν ἐς ἴσον τά
τε ἔργα ὁμοίως καὶ τοὺς λόγους πρὶν διαγωνίζεσθαι
καθιστάντα. οὗτοι δ' οὐ πρὶν πολιορκεῖν τὸ χωρίον,
2 ἀλλ' ἐπειδὴ ἡγήσαντο ἡμᾶς οὐ περιόψεσθαι, τότε καὶ
τὸ εὐπρεπὲς τῆς δίκης παρέσχοντο. καὶ δεῦρο ἥ-
κουσιν οὐ τἀκεῖ μόνον αὐτοὶ ἁμαρτόντες, ἀλλὰ καὶ
ὑμᾶς νῦν ἀξιοῦντες οὐ ξυμμαχεῖν ἀλλὰ ξυναδικεῖν,
3 καὶ διαφόρους ὄντας ἡμῖν δέχεσθαι σφᾶς· οὓς χρῆν,
ὅτε ἀσφαλέστατοι ἦσαν, τότε προσιέναι, καὶ μὴ ἐν
ᾧ ἡμεῖς μὲν ἠδικήμεθα, οὗτοι δὲ κινδυνεύουσιν, μηδ'
ἐν ᾧ ὑμεῖς τῆς τε δυνάμεως αὐτῶν τότε οὐ μεταλα-
βόντες τῆς ὠφελίας νῦν μεταδώσετε, καὶ τῶν ἁμαρ-
τημάτων ἀπογενόμενοι τῆς ἀφ' ἡμῶν αἰτίας τὸ ἴσον
ἕξετε, πάλαι δὲ κοινώσαντας τὴν δύναμιν κοινὰ καὶ
τὰ ἀποβαίνοντα ἔχειν· *ἐγκλημάτων δὲ μόνων ἀμε-
τόχως, οὕτω τῶν μετὰ τὰς πράξεις τούτων μὴ κοινω-
νεῖν.

40 “Ὡς μὲν οὖν αὐτοί τε μετὰ προσηκόντων ἐγκλη-
ματων ἐς ὑμᾶς ἐρχόμεθα, καὶ οἵδε βίαιοι καὶ πλεο-
2 νέκται εἰσί, δεδήλωται· ὡς δ' οὐκ ἂν δικαίως αὐτοὺς
δέχοισθε μαθεῖν χρή. εἰ γὰρ εἴρηται ἐν ταῖς σπον-
δαῖς ἐξεῖναι παρ' ὁποτέρους τις τῶν ἀγράφων πόλεων
βούλεται ἐλθεῖν, οὐ τοῖς ἐπὶ βλάβῃ ἑτέρων ἰοῦσιν ἡ
ξυνθήκη ἐστίν, ἀλλ' ὅστις μὴ ἄλλου αὑτὸν ἀποστε-
ρῶν ἀσφαλείας δεῖται, καὶ ὅστις μὴ τοῖς δεξαμένοις,
3 εἰ σωφρονοῦσι, πόλεμον ἀντ' εἰρήνης ποιήσει· ὃ νῦν
ὑμεῖς μὴ πειθόμενοι ἡμῖν πάθοιτε ἄν. οὐ γὰρ τοῖσδε
μόνον ἐπίκουροι ἂν γένοισθε, ἀλλὰ καὶ ἡμῖν ἀντὶ
ἐνσπόνδων πολέμιοι· ἀνάγκη γάρ, εἰ ἴτε μετ' αὐτῶν,
καὶ ἀμύνεσθαι μὴ ἄνευ ὑμῶν τούτους. καίτοι δί-
καιοί γ' ἐστὲ μάλιστα μὲν ἐκποδὼν στῆναι ἀμφοτέ-
ροις, εἰ δὲ μή, τοὐναντίον ἐπὶ τούτους μεθ' ἡμῶν ἰέναι
—Κορινθίοις μέν γε ἔνσπονδοί ἐστε, Κερκυραίοις δὲ
οὐδὲ δι' ἀνακωχῆς πώποτ' ἐγένεσθε—καὶ τὸν νόμον
μὴ καθιστάναι ὥστε τοὺς ἑτέρων ἀφισταμένους δέχε-

σθαι. οὐδὲ γὰρ ἡμεῖς Σαμίων ἀποστάντων ψῆφον 4
προσεθέμεθα ἐναντίαν ὑμῖν, τῶν ἄλλων Πελοποννη-
σίων δίχα ἐψηφισμένων εἰ χρὴ αὐτοῖς ἀμύνειν, φανε-
ρῶς δὲ ἀντείπομεν τοὺς προσήκοντας ξυμμάχους αὐτόν
τινα κολάζειν. εἰ γὰρ τοὺς κακόν τι δρῶντας δεχό-
μενοι τιμωρήσετε, φανεῖται καὶ ἃ τῶν ὑμετέρων οὐκ
ἐλάσσω ἡμῖν πρόσεισι, καὶ τὸν νόμον ἐφ' ὑμῖν αὐ-
τοῖς μᾶλλον ἢ ἐφ' ἡμῖν θήσετε.

"Δικαιώματα μὲν οὖν τάδε πρὸς ὑμᾶς ἔχομεν, ἱκανὰ 41
κατὰ τοὺς Ἑλλήνων νόμους, παραίνεσιν δὲ καὶ ἀξίω-
σιν χάριτος τοιάνδε, ἥν, οὐκ ἐχθροὶ ὄντες ὥστε βλάπ-
τειν οὐδ' αὖ φίλοι ὥστ' ἐπιχρῆσθαι, ἀντιδοθῆναι ἡμῖν
ἐν τῷ παρόντι φαμὲν χρῆναι. νεῶν γὰρ μακρῶν σπα- 2
νίσαντές ποτε πρὸς τὸν Αἰγινητῶν ὑπὲρ τὰ Μηδικὰ
πόλεμον παρὰ Κορινθίων εἴκοσι ναῦς ἐλάβετε· καὶ ἡ
εὐεργεσία αὕτη τε καὶ ἡ ἐς Σαμίους, τὸ δι' ἡμᾶς Πε-
λοποννησίους αὐτοῖς μὴ βοηθῆσαι, παρέσχεν ὑμῖν Αἰ-
γινητῶν μὲν ἐπικράτησιν, Σαμίων δὲ κόλασιν· καὶ ἐν 3
καιροῖς τοιούτοις ἐγένετο οἷς μάλιστα ἄνθρωποι ἐπ'
ἐχθροὺς τοὺς σφετέρους ἰόντες τῶν πάντων ἀπερίοπ-
τοί εἰσι παρὰ τὸ νικᾶν· φίλον τε γὰρ ἡγοῦνται τὸν
ὑπουργοῦντα, ἢν καὶ πρότερον ἐχθρὸς ᾖ, πολέμιόν τε
τὸν ἀντιστάντα, ἢν καὶ τύχῃ φίλος ὤν, ἐπεὶ καὶ τὰ
οἰκεῖα χεῖρον τίθενται φιλονεικίας ἕνεκα τῆς αὐτίκα.
ὧν ἐνθυμηθέντες καὶ νεώτερός τις παρὰ πρεσβυτέρου 42
αὐτὰ μαθὼν ἀξιούτω τοῖς ὁμοίοις ἡμᾶς ἀμύνεσθαι,
καὶ μὴ νομίσῃ δίκαια μὲν τάδε λέγεσθαι, ξύμφορα
δέ, εἰ πολεμήσει, ἄλλα εἶναι. τό τε γὰρ ξυμφέρον 2
ἐν ᾧ ἄν τις ἐλάχιστα ἁμαρτάνῃ μάλιστα ἕπεται, καὶ
τὸ μέλλον τοῦ πολέμου, ᾧ φοβοῦντες ὑμᾶς Κερκυ-
ραῖοι κελεύουσιν ἀδικεῖν, ἐν ἀφανεῖ ἔτι κεῖται, καὶ οὐκ
ἄξιον ἐπαρθέντας αὐτῷ φανερὰν ἔχθραν ἤδη καὶ οὐ
μέλλουσαν πρὸς Κορινθίους κτήσασθαι, τῆς δὲ ὑπαρ-
χούσης πρότερον διὰ Μεγαρέας ὑποψίας σῶφρον ὑφ-
ελεῖν μᾶλλον· ἡ γὰρ τελευταία χάρις καιρὸν ἔχουσα, 3
κἂν ἐλάσσων ᾖ, δύναται μεῖζον ἔγκλημα λῦσαι. μηδ'

ὅτι ναυτικοῦ ξυμμαχίαν μεγάλην διδόασι, τούτῳ ἐφ ἕλκεσθε· τὸ γὰρ μὴ ἀδικεῖν τοὺς ὁμοίους ἐχυρωτέρα δύναμις ἢ τῷ αὐτίκα φανερῷ ἐπαρθέντας διὰ κινδύνων τὸ πλέον ἔχειν.

43 "Ἡμεῖς δὲ περιπεπτωκότες οἷς ἐν τῇ Λακεδαίμονι αὐτοὶ προείπομεν, τοὺς σφετέρους ξυμμάχους αὐτόν τινα κολάζειν, νῦν παρ' ὑμῶν τὸ αὐτὸ ἀξιοῦμεν κομίζεσθαι, καὶ μὴ τῇ ἡμετέρᾳ ψήφῳ ὠφεληθέντας τῇ
2 ὑμετέρᾳ ἡμᾶς βλάψαι. τὸ δ' ἴσον ἀνταπόδοτε, γνόντες τοῦτον ἐκεῖνον εἶναι τὸν καιρὸν ἐν ᾧ ὅ τε ὑπουργῶν φίλος μάλιστα καὶ ὁ ἀντιστὰς ἐχθρός. καὶ Κερκυραίους τούσδε μήτε ξυμμάχους δέχεσθε βίᾳ ἡμῶν μήτε ἀμύνετε αὐτοῖς ἀδικοῦσιν. καὶ τάδε ποιοῦντες τὰ προσήκοντά τε δράσετε καὶ τὰ ἄριστα βουλεύσεσθε ὑμῖν αὐτοῖς."

Τοιαῦτα δὲ καὶ οἱ Κορίνθιοι εἶπον.

44 Ἀθηναῖοι δὲ ἀκούσαντες ἀμφοτέρων, γενομένης καὶ δὶς ἐκκλησίας, τῇ μὲν προτέρᾳ οὐχ ἧσσον τῶν Κορινθίων ἀπεδέξαντο τοὺς λόγους, ἐν δὲ τῇ ὑστεραίᾳ μετέγνωσαν Κερκυραίοις ξυμμαχίαν μὲν μὴ ποιήσασθαι, ὥστε τοὺς αὐτοὺς ἐχθροὺς καὶ φίλους νομίζειν—εἰ γὰρ ἐπὶ Κόρινθον ἐκέλευον σφίσιν οἱ Κερκυραῖοι ξυμπλεῖν, ἐλύοντ' ἂν αὐτοῖς αἱ πρὸς Πελοποννησίους σπονδαί—ἐπιμαχίαν δ' ἐποιήσαντο τῇ ἀλλήλων βοηθεῖν, ἐάν τις ἐπὶ Κέρκυραν ἴῃ ἢ Ἀθήνας ἢ τοὺς τού-
2 των ξυμμάχους. ἐδόκει γὰρ ὁ πρὸς Πελοποννησίους πόλεμος καὶ ὣς ἔσεσθαι αὐτοῖς καὶ τὴν Κέρκυραν ἐβούλοντο μὴ προέσθαι Κορινθίοις ναυτικὸν ἔχουσαν τοσοῦτον, ξυγκρούειν δὲ ὅτι μάλιστα αὐτοὺς ἀλλήλοις, ἵνα ἀσθενεστέροις οὖσιν, ἤν τι δέῃ, Κορινθίοις τε καὶ τοῖς ἄλλοις ||τοῖς|| ναυτικὸν ἔχουσιν ἐς πόλεμον καθιστῶνται. ἅμα δὲ τῆς τε Ἰταλίας καὶ Σικελίας καλῶς ἐφαίνετο αὐτοῖς ἡ νῆσος ἐν παράπλῳ κεῖσθαι.

45 Τοιαύτῃ μὲν γνώμῃ οἱ Ἀθηναῖοι τοὺς Κερκυραίους προσεδέξαντο, καὶ τῶν Κορινθίων ἀπελθόντων οὐ

πολὺ ὕστερον δέκα ναῦς αὐτοῖς ἀπέστειλαν βοηθούς· ἐστρατήγει δὲ αὐτῶν Λακεδαιμόνιός τε ὁ Κίμωνος καὶ Διότιμος ὁ Στρομβίχου καὶ Πρωτέας ὁ Ἐπικλέους. προεῖπον δὲ αὐτοῖς μὴ ναυμαχεῖν Κορινθί- 2
οις, ἢν μὴ ἐπὶ Κέρκυραν πλέωσι καὶ μέλλωσιν ἀποβαίνειν ἢ ἐς τῶν ἐκείνων τι χωρίον· οὕτω δὲ κωλύειν κατὰ δύναμιν. προεῖπον δὲ ταῦτα τοῦ μὴ λύειν ἕνεκα τὰς σπονδάς. αἱ μὲν δὴ νῆες ἀφικνοῦνται ἐς τὴν 46
Κέρκυραν, οἱ δὲ Κορίνθιοι, ἐπειδὴ αὐτοῖς παρεσκεύαστο, ἔπλεον ἐπὶ τὴν Κέρκυραν ναυσὶ πεντήκοντα καὶ ἑκατόν. ἦσαν δὲ Ἠλείων μὲν δέκα, Μεγαρέων δὲ δώδεκα καὶ Λευκαδίων δέκα, Ἀμπρακιωτῶν δὲ ἑπτὰ καὶ εἴκοσι καὶ Ἀνακτορίων μία, αὐτῶν δὲ Κορινθίων ἐνενήκοντα. στρατηγοὶ δὲ τούτων ἦσαν μὲν καὶ κατὰ 2
πόλεις ἑκάστων, Κορινθίων δὲ Ξενοκλείδης ὁ Εὐθυκλέους πέμπτος αὐτός. ἐπειδὴ δὲ προσέμιξαν τῇ κατὰ Κέρκυραν ἠπείρῳ ἀπὸ Λευκάδος πλέοντες, ὁρμίζονται ἐς Χειμέριον τῆς Θεσπρωτίδος γῆς. ἔστι δὲ λιμήν, καὶ πόλις ὑπὲρ αὐτοῦ κεῖται ἀπὸ θαλάσσης ἐν τῇ Ἐλαιάτιδι τῆς Θεσπρωτίδος Ἐφύρη. ἐξίησι δὲ παρ' 3
αὐτὴν Ἀχερουσία λίμνη ἐς θάλασσαν· διὰ δὲ τῆς Θεσπρωτίδος Ἀχέρων ποταμὸς ῥέων ἐσβάλλει ἐς αὐτήν, ἀφ' οὗ καὶ τὴν ἐπωνυμίαν ἔχει· ῥεῖ δὲ καὶ Θύαμις ποταμός, ὁρίζων τὴν Θεσπρωτίδα καὶ Κεστρίνην, ὧν ἐντὸς ἡ ἄκρα ἀνέχει τὸ Χειμέριον.

Οἱ μὲν οὖν Κορίνθιοι τῆς ἠπείρου ἐνταῦθα ὁρμίζονταί τε καὶ στρατόπεδον ἐποιήσαντο, οἱ δὲ Κερκυ- 47
ραῖοι ὡς ᾔσθοντο αὐτοὺς προσπλέοντας, πληρώσαντες δέκα καὶ ἑκατὸν ναῦς, ὧν ἦρχε Μεικιάδης καὶ Αἰσιμίδης καὶ Εὐρύβατος, ἐστρατοπεδεύσαντο ἐν μιᾷ τῶν νήσων αἳ καλοῦνται Σύβοτα· καὶ αἱ Ἀττικαὶ δέκα παρῆσαν. 2
ἐπὶ δὲ τῇ Λευκίμμῃ αὐτοῖς τῷ ἀκρωτηρίῳ ὁ πεζὸς ἦν καὶ Ζακυνθίων χίλιοι ὁπλῖται βεβοηθηκότες. ἦσαν δὲ καὶ τοῖς Κορινθίοις [ἐν τῇ ἠπείρῳ] πολλοὶ τῶν βαρβάρων παραβεβοηθηκότες· οἱ γὰρ ταύτῃ ἠπειρῶται ἀεί ποτε αὐτοῖς φίλοι εἰσίν. ἐπειδὴ δὲ παρεσκεύ- 48

αστο τοῖς Κορινθίοις, λαβόντες τριῶν ἡμερῶν σιτία ἀνήγοντο ὡς ἐπὶ ναυμαχίαν ἀπὸ τοῦ Χειμερίου νυκτός· καὶ ἅμα ἕῳ πλέοντες καθορῶσι τὰς τῶν Κερκυραίων
2 ναῦς μετεώρους τε καὶ ἐπὶ σφᾶς πλεούσας. ὡς δὲ κατεῖδον ἀλλήλους, ἀντιπαρετάσσοντο, ἐπὶ μὲν τὸ δεξιὸν κέρας Κερκυραίων αἱ Ἀττικαὶ νῆες, τὸ δὲ ἄλλο αὐτοὶ ἐπεῖχον, τρία τέλη ποιήσαντες τῶν νεῶν, ὧν ἦρχε τριῶν στρατηγῶν ἑκάστου εἷς. οὕτω μὲν Κερ-
3 κυραῖοι ἐτάξαντο· Κορινθίοις δὲ τὸ μὲν δεξιὸν κέρας αἱ Μεγαρίδες νῆες εἶχον καὶ αἱ Ἀμπρακιώτιδες, κατὰ δὲ τὸ μέσον οἱ ἄλλοι ξύμμαχοι ὡς ἕκαστοι· εὐώνυμον δὲ κέρας αὐτοὶ οἱ Κορίνθιοι ταῖς ἄριστα τῶν νεῶν πλεούσαις κατὰ τοὺς Ἀθηναίους καὶ τὸ δεξιὸν τῶν Κερκυραίων εἶχον.

49 Ξυμμίξαντες δέ, ἐπειδὴ τὰ σημεῖα ἑκατέροις ἤρθη, ἐναυμάχουν, πολλοὺς μὲν ὁπλίτας ἔχοντες ἀμφότεροι ἐπὶ τῶν καταστρωμάτων, πολλοὺς δὲ τοξότας τε καὶ ἀκοντιστάς, τῷ παλαιῷ τρόπῳ ἀπειρότερον ἔτι παρεσκευασμένοι. ἦν τε ἡ ναυμαχία καρτερά, τῇ μὲν τέχνῃ οὐχ ὁμοίως, πεζομαχίᾳ δὲ τὸ πλέον προσφερὴς
2 οὖσα. ἐπειδὴ γὰρ προσβάλοιεν ἀλλήλοις, οὐ ῥᾳδίως ἀπελύοντο ὑπό τε πλήθους καὶ ὄχλου τῶν νεῶν καὶ μᾶλλόν τι πιστεύοντες τοῖς ἐπὶ τοῦ καταστρώματος ὁπλίταις ἐς τὴν νίκην, οἳ καταστάντες ἐμάχοντο ἡσυχαζουσῶν τῶν νεῶν· διέκπλοι δ' οὐκ ἦσαν, ἀλλὰ θυμῷ
3 καὶ ῥώμῃ τὸ πλέον ἐναυμάχουν ἢ ἐπιστήμῃ. πανταχῇ μὲν οὖν πολὺς θόρυβος καὶ ταραχώδης ἦν ἡ ναυμαχία, ἐν ᾗ αἱ Ἀττικαὶ νῆες παραγιγνόμεναι τοῖς Κερκυραίοις, εἴ πῃ πιέζοιντο, φόβον μὲν παρεῖχον τοῖς ἐναντίοις, μάχης δὲ οὐκ ἦρχον, δεδιότες οἱ στρατηγοὶ τὴν πρόρρησιν τῶν Ἀθηναίων. μάλιστα δὲ τὸ δεξιὸν κέρας
4 τῶν Κορινθίων ἐπόνει. οἱ γὰρ Κερκυραῖοι εἴκοσι ναυσὶν αὐτοὺς τρεψάμενοι καὶ καταδιώξαντες σποράδας ἐς τὴν ἤπειρον μέχρι τοῦ στρατοπέδου πλεύσαντες αὐτῶν καὶ ἐπεκβάντες ἐνέπρησάν τε τὰς σκηνὰς ἐρήμους καὶ τὰ χρήματα διήρπασαν. ταύτῃ μὲν οὖν οἱ

Κορίνθιοι καὶ οἱ ξύμμαχοι ἡσσῶντό τε καὶ οἱ Κερκυραῖοι ἐπεκράτουν· ᾗ δὲ αὐτοὶ ἦσαν οἱ Κορίνθιοι, ἐπὶ 5
τῷ εὐωνύμῳ, πολὺ ἐνίκων, τοῖς Κερκυραίοις τῶν εἴκοσι νεῶν ἀπὸ ἐλάσσονος πλήθους ἐκ τῆς διώξεως οὐ παρουσῶν. οἱ δ' Ἀθηναῖοι, ὁρῶντες τοὺς Κερκυραίους πιεζομένους, μᾶλλον ἤδη ἀπροφασίστως ἐπεκούρουν, τὸ μὲν πρῶτον ἀπεχόμενοι ὥστε μὴ ἐμβάλλειν τινί· 6
ἐπεὶ δὲ ἡ τροπὴ ἐγένετο λαμπρῶς καὶ ἐνέκειντο οἱ Κορίνθιοι, τότε δὴ ἔργου πᾶς εἴχετο ἤδη καὶ διεκέκριτο οὐδὲν ἔτι, ἀλλὰ ξυνέπεσεν ἐς τοῦτο ἀνάγκης ὥστε ἐπιχειρῆσαι ἀλλήλοις τοὺς Κορινθίους καὶ Ἀθηναίους.

Τῆς δὲ τροπῆς γενομένης οἱ Κορίνθιοι τὰ σκάφη 50
μὲν οὐχ εἷλκον ἀναδούμενοι τῶν νεῶν ἃς καταδύσειαν, πρὸς δὲ τοὺς ἀνθρώπους ἐτράποντο φονεύειν διεκπλέοντες μᾶλλον ἢ ζωγρεῖν, τούς τε αὑτῶν φίλους, οὐκ αἰσθόμενοι ὅτι ἥσσηντο οἱ ἐπὶ τῷ δεξιῷ κέρᾳ, ἀγνοοῦντες ἔκτεινον. πολλῶν γὰρ νεῶν οὐσῶν ἀμφοτέρων 2
καὶ ἐπὶ πολὺ τῆς θαλάσσης ἐπεχουσῶν, ἐπειδὴ ξυνέμιξαν ἀλλήλοις, οὐ ῥᾳδίως τὴν διάγνωσιν ἐποιοῦντο *ὁπότεροι ἐκράτουν ἢ ἐκρατοῦντο· ναυμαχία γὰρ αὕτη Ἕλλησι πρὸς Ἕλληνας νεῶν πλήθει μεγίστη δὴ τῶν πρὸ αὐτῆς γεγένηται. ἐπειδὴ δὲ κατεδίωξαν τοὺς 3
Κερκυραίους οἱ Κορίνθιοι ἐς τὴν γῆν, πρὸς τὰ ναυάγια καὶ τοὺς νεκροὺς τοὺς σφετέρους ἐτράποντο καὶ τῶν πλείστων ἐκράτησαν ὥστε προσκομίσαι πρὸς τὰ Σύβοτα, οἷ αὐτοῖς ὁ κατὰ γῆν στρατὸς τῶν βαρβάρων προσβεβοηθήκει· ἔστι δὲ τὰ Σύβοτα τῆς Θεσπρωτίδος λιμὴν ἐρῆμος. τοῦτο δὲ ποιήσαντες αὖθις ἀθροισθέντες ἐπέπλεον τοῖς Κερκυραίοις. οἱ δὲ ταῖς πλωΐμοις [καὶ] ὅσαι ἦσαν λοιπαὶ μετὰ τῶν Ἀττικῶν νεῶν καὶ αὐτοὶ ἀντεπέπλεον, δείσαντες μὴ ἐς τὴν γῆν σφῶν πειρῶσιν ἀποβαίνειν.

Ἤδη δὲ ἦν ὀψὲ καὶ ἐπεπαιώνιστο αὐτοῖς ὡς ἐς 5
ἐπίπλουν, καὶ οἱ Κορίνθιοι ἐξαπίνης πρύμναν ἐκρούοντο, κατιδόντες εἴκοσι ναῦς Ἀθηναίων προσπλεούσας, ἃς ὕστερον τῶν δέκα βοηθοὺς ἐξέπεμψαν οἱ Ἀθηναῖοι,

δείσαντες, ὅπερ ἐγένετο, μὴ νικηθῶσιν οἱ Κερκυραῖοι
καὶ αἱ σφέτεραι δέκα νῆες ὀλίγαι ἀμύνειν ὦσιν.
51 ταύτας οὖν προϊδόντες οἱ Κορίνθιοι καὶ ὑποτοπή-
σαντες ἀπ' Ἀθηνῶν εἶναι, οὐχ ὅσας ἑώρων ἀλλὰ
πλείους, ὑπανεχώρουν. τοῖς δὲ Κερκυραίοις, ἐπέπλεον
γὰρ μᾶλλον ἐκ τοῦ ἀφανοῦς, οὐχ ἑωρῶντο, καὶ ἐθαύ-
μαζον τοὺς Κορινθίους πρύμναν κρουομένους, πρίν
2 τινες ἰδόντες εἶπον ὅτι νῆες ἐκεῖναι ἐπιπλέουσιν. τότε
δὲ καὶ αὐτοὶ ἀνεχώρουν· ξυνεσκόταζε γὰρ ἤδη· καὶ
οἱ Κορίνθιοι ἀποτραπόμενοι τὴν διάλυσιν ἐποιήσαντο.
οὕτω μὲν ἡ ἀπαλλαγὴ ἐγένετο ἀλλήλων καὶ ἡ ναυ-
μαχία ἐτελεύτα ἐς νύκτα. τοῖς Κερκυραίοις δὲ στρα-
3 τοπεδευομένοις ἐπὶ τῇ Λευκίμμῃ αἱ εἴκοσι νῆες αἱ
ἀπὸ τῶν Ἀθηνῶν αὗται, ὧν ἦρχε Γλαύκων τε ὁ
Λεάγρου καὶ Ἀνδοκίδης ὁ Λεωγόρου, διὰ τῶν νεκρῶν
καὶ ναυαγίων προσκομισθεῖσαι κατέπλεον ἐς τὸ στρα-
τόπεδον οὐ πολλῷ ὕστερον ἢ ὤφθησαν. οἱ δὲ Κερ-
κυραῖοι, ἦν γὰρ νύξ, ἐφοβήθησαν μὴ πολέμιαι ὦσιν,
ἔπειτα δὲ ἔγνωσαν καὶ ὡρμίσαντο.
52 Τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἀναγόμεναι αἵ τε Ἀττικαὶ τριά-
κοντα νῆες καὶ τῶν Κερκυραίων ὅσαι πλώϊμοι ἦσαν
ἐπέπλευσαν ἐπὶ τὸν ἐν τοῖς Συβότοις λιμένα, ἐν
ᾧ οἱ Κορίνθιοι ὥρμουν, [βουλόμενοι εἰδέναι] εἰ ναυ-
2 μαχήσουσιν. οἱ δὲ τὰς μὲν ναῦς ἄραντες ἀπὸ τῆς
γῆς καὶ παραταξάμενοι μετεώρους ἡσύχαζον, ναυμα-
χίας οὐ διανοούμενοι ἄρχειν ἑκόντες, ὁρῶντες προσ-
γεγενημένας τε ναῦς ἐκ τῶν Ἀθηνῶν ἀκραιφνεῖς καὶ
σφίσι πολλὰ τὰ ἄπορα ξυμβεβηκότα, αἰχμαλώτων
τε περὶ φυλακῆς, οὓς ἐν ταῖς ναυσὶν εἶχον, καὶ
ἐπισκευὴν οὐκ οὖσαν τῶν νεῶν ἐν χωρίῳ ἐρήμῳ.
3 τοῦ δὲ οἴκαδε πλοῦ μᾶλλον διεσκόπουν ὅπῃ κομι-
σθήσονται, δεδιότες μὴ οἱ Ἀθηναῖοι νομίσαντες λε-
λύσθαι τὰς σπονδάς, διότι ἐς χεῖρας ἦλθον, οὐκ
53 ἐῶσι σφᾶς ἀποπλεῖν. ἔδοξεν οὖν αὐτοῖς ἄνδρας
ἐς κελήτιον ἐμβιβάσαντας ἄνευ κηρυκείου προσπέμ-
ψαι τοῖς Ἀθηναίοις καὶ πεῖραν ποιήσασθαι. πέμ-

ψαντές τε ἔλεγον τοιάδε· "ἀδικεῖτε, ὦ ἄνδρες
Ἀθηναῖοι, πολέμου ἄρχοντες καὶ σπονδὰς λύοντες· 2
ἡμῖν γὰρ πολεμίους τοὺς ἡμετέρους τιμωρουμένοις
ἐμποδὼν ἵστασθε ὅπλα ἀνταιρόμενοι. εἰ δ' ὑμῖν
γνώμη ἐστὶ κωλύειν τε ἡμᾶς ἐπὶ Κέρκυραν ἢ ἄλ-
λοσε εἴ ποι βουλόμεθα πλεῖν καὶ τὰς σπονδὰς λύ-
ετε, ἡμᾶς τούσδε λαβόντες πρῶτον χρήσασθε ὡς
πολεμίοις." οἱ μὲν δὴ τοιαῦτα εἶπον· τῶν δὲ Κερ- 3
κυραίων τὸ [μὲν] στρατόπεδον ὅσον ἐπήκουσεν ἀνε-
βόησεν εὐθὺς λαβεῖν τε αὐτοὺς καὶ ἀποκτεῖναι, οἱ
δὲ Ἀθηναῖοι τοιάδε ἀπεκρίναντο· "οὔτε ἄρχομεν 4
πολέμου, ὦ ἄνδρες Πελοποννήσιοι, οὔτε τὰς σπον-
δὰς λύομεν, Κερκυραίοις δὲ τοῖσδε ξυμμάχοις οὖσι
βοηθοὶ ἤλθομεν. εἰ μὲν οὖν ἄλλοσέ ποι βούλεσθε
πλεῖν, οὐ κωλύομεν· εἰ δ' ἐπὶ Κέρκυραν πλευ-
σεῖσθε ἢ ἐς τῶν ἐκείνων τι χωρίον, οὐ περιοψό-
μεθα κατὰ τὸ δυνατόν."

Τοιαῦτα τῶν Ἀθηναίων ἀποκριναμένων οἱ μὲν 54
Κορίνθιοι τόν τε πλοῦν τὸν ἐπ' οἴκου παρεσκευά-
ζοντο καὶ τροπαῖον ἔστησαν ἐν τοῖς ἐν τῇ ἠπείρῳ
Συβότοις· οἱ δὲ Κερκυραῖοι τά τε ναυάγια καὶ 2
νεκροὺς ἀνείλοντο τὰ κατὰ σφᾶς ἐξενεχθέντα ὑπό
τε τοῦ ῥοῦ καὶ ἀνέμου, ὃς γενόμενος τῆς νυκτὸς διε-
σκέδασεν αὐτὰ πανταχῇ, καὶ τροπαῖον ἀνέστησαν
ἐν τοῖς ἐν τῇ νήσῳ Συβότοις ὡς νενικηκότες.
γνώμῃ δὲ ἑκάτεροι τοιᾷδε τὴν νίκην προσεποιή- 3
σαντο, Κορίνθιοι μὲν κρατήσαντες τῇ ναυμαχίᾳ μέ-
χρι νυκτός, ὥστε καὶ ναυάγια πλεῖστα καὶ νεκροὺς
προσκομίσασθαι, καὶ ἄνδρας ἔχοντες αἰχμαλώτους
οὐκ ἐλάσσους χιλίων, ναῦς τε καταδύσαντες περὶ
ἑβδομήκοντα [ἔστησαν τροπαῖον]· Κερκυραῖοι δὲ 4
τριάκοντα ναῦς μάλιστα διαφθείραντες καὶ ἐπειδὴ
Ἀθηναῖοι ἦλθον, ἀνελόμενοι τὰ κατὰ σφᾶς αὐτοὺς
ναυάγια καὶ νεκρούς, καὶ ὅτι αὐτοῖς τῇ τε προτε-
ραίᾳ πρύμναν κρουόμενοι ὑπεχώρησαν οἱ Κορίνθιοι
ἰδόντες τὰς Ἀττικὰς ναῦς, καὶ ἐπειδὴ ἦλθον [οἱ

Ἀθηναῖοι], οὐκ ἀντέπλεον ἐκ τῶν Συβότων, διὰ ταῦτα τροπαῖον ἔστησαν.

55 Οὕτω μὲν ἑκάτεροι νικᾶν ἠξίουν· οἱ δὲ Κορίνθιοι ἀποπλέοντες ἐπ' οἴκου Ἀνακτόριον, ὅ ἐστιν ἐπὶ τῷ στόματι τοῦ Ἀμπρακικοῦ κόλπου, εἷλον ἀπάτῃ· ἦν δὲ κοινὸν Κερκυραίων καὶ ἐκείνων· καὶ καταστήσαντες ἐν αὐτῷ Κορινθίους οἰκήτορας ἀνε-
2 χώρησαν ἐπ' οἴκου, καὶ τῶν Κερκυραίων ὀκτακοσίους μέν, οἳ ἦσαν δοῦλοι, ἀπέδοντο, πεντήκοντα δὲ καὶ διακοσίους δήσαντες ἐφύλασσον καὶ ἐν θεραπείᾳ εἶχον πολλῇ, ὅπως αὐτοῖς τὴν Κέρκυραν ἀναχωρήσαντες προσποιήσειαν· ἐτύγχανον δὲ καὶ δυνάμει αὐτῶν οἱ πλείους πρῶτοι ὄντες τῆς πό-
3 λεως. ἡ μὲν οὖν Κέρκυρα οὕτω περιγίγνεται τῷ πολέμῳ τῶν Κορινθίων καὶ αἱ νῆες τῶν Ἀθηναίων ἀνεχώρησαν ἐξ αὐτῆς. αἰτία δὲ αὕτη πρώτη ἐγένετο τοῦ πολέμου τοῖς Κορινθίοις ἐς τοὺς Ἀθηναίους, ὅτι σφίσιν ἐν σπονδαῖς μετὰ Κερκυραίων ἐναυμάχουν.

56 Μετὰ ταῦτα δ' εὐθὺς καὶ τάδε ξυνέβη γενέσθαι Ἀθηναίοις καὶ Πελοποννησίοις διάφορα ἐς τὸ πολεμεῖν. τῶν γὰρ Κορινθίων πρασσόντων ὅπως τιμωρήσονται αὐτούς, ὑποτοπήσαντες τὴν ἔχθραν αὐτῶν οἱ Ἀθηναῖοι Ποτιδαιάτας, οἳ οἰκοῦσιν ἐπὶ τῷ ἰσθμῷ τῆς Παλλήνης, Κορινθίων ἀποίκους, ἑαυτῶν δὲ ξυμμάχους φόρου ὑποτελεῖς, ἐκέλευον τὸ ἐς Παλλήνην τεῖχος καθελεῖν καὶ ὁμήρους δοῦναι, τούς τε ἐπιδημιουργοὺς ἐκπέμπειν καὶ τὸ λοιπὸν μὴ δέχεσθαι, οὓς κατὰ ἔτος ἕκαστον Κορίνθιοι ἔπεμπον, δείσαντες μὴ ἀποστῶσιν ὑπό τε Περδίκκου πειθόμενοι καὶ Κορινθίων, τούς τε ἄλλους τοὺς ἐπὶ
57 Θρᾴκης ξυναποστήσωσι ξυμμάχους. ταῦτα δὲ πρὸς τοὺς Ποτιδαιάτας οἱ Ἀθηναῖοι προπαρεσκευάζοντο εὐθὺς μετὰ τὴν ἐν Κερκύρᾳ ναυμαχίαν· οἵ τε γὰρ Κορίνθιοι φανερῶς ἤδη διάφοροι ἦσαν, Περδίκκας τε ὁ Ἀλεξάνδρου Μακεδόνων βασιλεὺς ἐπεπολέ-

μωτο, ξύμμαχος πρότερον καὶ φίλος ὤν. ἐπολε- 2
μώθη δὲ ὅτι Φιλίππῳ τῷ ἑαυτοῦ ἀδελφῷ καὶ Δέρ-
δα κοινῇ πρὸς αὐτὸν ἐναντιουμένοις οἱ Ἀθηναῖοι
ξυμμαχίαν ἐποιήσαντο. δεδιώς τε ἔπρασσεν ἔς τε
τὴν Λακεδαίμονα πέμπων ὅπως πόλεμος γένηται
αὐτοῖς πρὸς Πελοποννησίους, καὶ τοὺς Κορινθίους
προσεποιεῖτο τῆς Ποτιδαίας ἕνεκα ἀποστάσεως·
προσέφερε δὲ λόγους καὶ τοῖς ἐπὶ Θρᾴκης Χαλ- 3
κιδεῦσι καὶ Βοττιαίοις ξυναποστῆναι, νομίζων,
εἰ ξύμμαχα ταῦτα ἔχοι ὅμορα ὄντα [τὰ] χωρία, ῥᾷον
ἂν τὸν πόλεμον μετ' αὐτῶν ποιεῖσθαι. ὧν οἱ 4
Ἀθηναῖοι αἰσθόμενοι, καὶ βουλόμενοι προκαταλαμ-
βάνειν τῶν πόλεων τὰς ἀποστάσεις—ἔτυχον γὰρ
τριάκοντα ναῦς ἀποστέλλοντες καὶ χιλίους ὁπλίτας
ἐπὶ τὴν γῆν αὐτοῦ Ἀρχεστράτου τοῦ Λυκομήδους
μετ' ἄλλων [δέκα] στρατηγοῦντος—ἐπιστέλλουσι
τοῖς ἄρχουσι τῶν νεῶν Ποτιδαιατῶν τε ὁμήρους
λαβεῖν καὶ τὸ τεῖχος καθελεῖν, τῶν τε πλησίον
πόλεων φυλακὴν ἔχειν, ὅπως μὴ ἀποστήσονται.

Ποτιδαιᾶται δὲ πέμψαντες μὲν καὶ παρ' Ἀθηναί- 58
ους πρέσβεις, εἴ πως πείσειαν μὴ σφῶν πέρι νεω-
τερίζειν μηδέν, ἐλθόντες δὲ καὶ ἐς τὴν Λακεδαί-
μονα μετὰ Κορινθίων, [ἔπρασσον] ὅπως ἑτοιμά-
σαιντο τιμωρίαν, ἢν δέῃ, ἐπειδὴ ἔκ τε Ἀθηναίων
ἐκ πολλοῦ πράσσοντες οὐδὲν εὕροντο ἐπιτήδειον,
ἀλλ' αἱ νῆες αἱ ἐπὶ Μακεδονίαν καὶ ἐπὶ σφᾶς
ὁμοίως ἔπλεον, καὶ τὰ τέλη τῶν Λακεδαιμονίων
ὑπέσχοντο αὐτοῖς, ἢν ἐπὶ Ποτίδαιαν ἴωσιν Ἀθη-
ναῖοι, ἐς τὴν Ἀττικὴν ἐσβαλεῖν, τότε δὴ κατὰ τὸν
καιρὸν τοῦτον ἀφίστανται μετὰ Χαλκιδέων καὶ Βοτ-
τιαίων κοινῇ ξυνομόσαντες. καὶ Περδίκκας πείθει 2
Χαλκιδέας τὰς ἐπὶ θαλάσσῃ πόλεις ἐκλιπόντας
καὶ καταβαλόντας ἀνοικίσασθαι ἐς Ὄλυνθον, μίαν
τε πόλιν ταύτην ἰσχυρὰν ποιήσασθαι· τοῖς τ' ἐκλι-
ποῦσι τούτοις τῆς ἑαυτοῦ γῆς τῆς Μυγδονίας περὶ
τὴν Βόλβην λίμνην ἔδωκε νέμεσθαι, ἕως ἂν ὁ

πρὸς Ἀθηναίους πόλεμος ᾖ. καὶ οἱ μὲν ἀνῳκίζοντό τε καθαιροῦντες τὰς πόλεις, καὶ ἐς πόλεμον
59 παρεσκευάζοντο· αἱ δὲ τριάκοντα νῆες τῶν Ἀθηναίων ἀφικνοῦνται ἐς τὰ ἐπὶ Θρᾴκης καὶ καταλαμβάνουσι τὴν Ποτίδαιαν καὶ τἆλλα ἀφεστηκότα. νομίσαντες δὲ οἱ στρατηγοὶ ἀδύνατα εἶναι πρός τε Περδίκκαν πολεμεῖν τῇ παρούσῃ δυνάμει καὶ τὰ ξυναφεστῶτα χωρία τρέπονται ἐπὶ τὴν Μακεδονίαν, ἐφ' ὅπερ καὶ τὸ πρότερον ἐξεπέμποντο, καὶ καταστάντες ἐπολέμουν μετὰ Φιλίππου καὶ τῶν Δέρδου ἀδελφῶν ἄνωθεν στρατιᾷ ἐσβεβληκότων.

60 Καὶ ἐν τούτῳ οἱ Κορίνθιοι, τῆς Ποτιδαίας ἀφεστηκυίας καὶ τῶν Ἀττικῶν νεῶν περὶ Μακεδονίαν οὐσῶν, δεδιότες περὶ τῷ χωρίῳ καὶ οἰκεῖον τὸν κίνδυνον ἡγούμενοι πέμπουσιν ἑαυτῶν τε ἐθελοντὰς καὶ τῶν ἄλλων Πελοποννησίων μισθῷ πείσαντες ἑξακοσίους καὶ χιλίους τοὺς πάντας ὁπλίτας καὶ
2 ψιλοὺς τετρακοσίους. ἐστρατήγει δ' αὐτῶν Ἀριστεὺς ὁ Ἀδειμάντου, κατὰ φιλίαν τε αὐτοῦ οὐχ ἥκιστα οἱ πλεῖστοι ἐκ Κορίνθου στρατιῶται ἐθελονταὶ ξυνέσποντο· ἦν γὰρ τοῖς Ποτιδαιάταις ἀεί ποτε ἐπιτήδειος. καὶ ἀφικνοῦνται τεσσαρακοστῇ ἡμέρᾳ ὕστερον ἐπὶ Θρᾴκης ἢ Ποτίδαια ἀπέστη.
61 ἦλθε δὲ καὶ τοῖς Ἀθηναίοις εὐθὺς ἡ ἀγγελία τῶν πόλεων ὅτι ἀφεστᾶσιν. καὶ πέμπουσιν, ὡς ᾔσθοντο καὶ τοὺς μετ' Ἀριστέως ἐπιπαρόντας, δισχιλίους ἑαυτῶν ὁπλίτας καὶ τεσσαράκοντα ναῦς πρὸς τὰ ἀφεστῶτα καὶ Καλλίαν τὸν Καλλιάδου πέμπτον
2 αὐτὸν στρατηγόν· οἳ ἀφικόμενοι ἐς Μακεδονίαν πρῶτον καταλαμβάνουσι τοὺς προτέρους χιλίους Θέρμην ἄρτι ᾑρηκότας καὶ Πύδναν πολιορκοῦντας. προσκαθεζόμενοι δὲ καὶ αὐτοὶ τὴν Πύδναν ἐπολιόρκησαν μέν, ἔπειτα δὲ ξύμβασιν ποιησάμενοι καὶ ξυμμαχίαν ἀναγκαίαν πρὸς τὸν Περδίκκαν, ὡς αὐτοὺς κατήπειγεν ἡ Ποτίδαια καὶ ὁ Ἀριστεὺς παρ-

ἐληλυθώς, ἀπανίστανται ἐκ τῆς Μακεδονίας, καὶ 3 ἀφικόμενοι ἐς Βέροιαν, κἀκεῖθεν ἐπιστρέψαντες καὶ πειράσαντες πρῶτον τοῦ χωρίου καὶ οὐχ ἑλόντες ἐπορεύοντο κατὰ γῆν πρὸς τὴν Ποτίδαιαν τρισχιλίοις μὲν ὁπλίταις ἑαυτῶν, χωρὶς δὲ τῶν ξυμμάχων πολλοῖς, ἱππεῦσι δ' ἑξακοσίοις Μακεδόνων τοῖς μετὰ Φιλίππου καὶ Παυσανίου· ἅμα δὲ νῆες παρέπλεον ἑβδομήκοντα. κατ' ὀλίγον δὲ προϊόντες τριταῖοι ἀφίκοντο ἐς Γίγωνον καὶ ἐστρατοπεδεύσαντο.

Ποτιδαιᾶται δὲ καὶ οἱ μετὰ Ἀριστέως Πελοπον- 62 νήσιοι προσδεχόμενοι τοὺς Ἀθηναίους ἐστρατοπεδεύοντο πρὸς Ὀλύνθου ἐν τῷ ἰσθμῷ καὶ ἀγορὰν ἔξω τῆς πόλεως ἐπεποίηντο. στρατηγὸν μὲν οὖν τοῦ πεζοῦ παντὸς οἱ ξύμμαχοι ᾕρηντο Ἀριστέα, τῆς δὲ ἵππου Περδίκκαν· ἀπέστη γὰρ εὐθὺς πάλιν τῶν Ἀθηναίων καὶ ξυνεμάχει τοῖς Ποτιδαιάταις, Ἰόλαον ἀνθ' αὑτοῦ καταστήσας ἄρχοντα. ἦν δὲ ἡ γνώμη 2 τοῦ Ἀριστέως, τὸ μὲν μεθ' ἑαυτοῦ στρατόπεδον ἔχοντι ἐν τῷ ἰσθμῷ ἐπιτηρεῖν τοὺς Ἀθηναίους, ἢν ἐπίωσιν, Χαλκιδέας δὲ καὶ τοὺς ἔξω ἰσθμοῦ ξυμμάχους καὶ τὴν παρὰ Περδίκκου διακοσίαν ἵππον ἐν Ὀλύνθῳ μένειν, καὶ ὅταν Ἀθηναῖοι ἐπὶ σφᾶς χωρῶσι, κατὰ νώτου βοηθοῦντας ἐν μέσῳ ποιεῖν αὐτῶν τοὺς πολεμίους. Καλλίας δ' αὖ ὁ τῶν Ἀθηναίων 3 στρατηγὸς καὶ οἱ ξυνάρχοντες τοὺς μὲν Μακεδόνας ἱππέας καὶ τῶν ξυμμάχων ὀλίγους ἐπὶ Ὀλύνθου ἀποπέμπουσιν, ὅπως εἴργωσι τοὺς ἐκεῖθεν ἐπιβοηθεῖν, αὐτοὶ δ' ἀναστήσαντες τὸ στρατόπεδον ἐχώρουν ἐπὶ τὴν Ποτίδαιαν. καὶ ἐπειδὴ πρὸς τῷ ἰσθμῷ ἐγένοντο καὶ εἶδον τοὺς ἐναντίους παρασκευαζομένους ὡς ἐς μάχην, ἀντικαθίσταντο καὶ αὐτοὶ καὶ οὐ πολὺ ὕστερον ξυνέμισγον. καὶ αὐτὸ 4 μὲν τὸ τοῦ Ἀριστέως κέρας καὶ ὅσοι περὶ ἐκεῖνον ἦσαν Κορινθίων τε καὶ τῶν ἄλλων λογάδες ἔτρεψαν τὸ καθ' ἑαυτοὺς καὶ ἐπεξῆλθον διώκοντες ἐπὶ πολύ· τὸ δὲ ἄλλο στρατόπεδον τῶν τε Ποτιδαιατῶν καὶ

τῶν Πελοποννησίων ἡσσᾶτο ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων καὶ ἐς τὸ τεῖχος κατέφυγεν.
63 ἐπαναχωρῶν δὲ ὁ Ἀριστεὺς ἀπὸ τῆς διώξεως, ὡς ὁρᾷ τὸ ἄλλο στράτευμα ἡσσημένον, ἠπόρησε μὲν ὁποτέρωσε διακινδυνεύσῃ χωρήσας, ἢ ἐπὶ τῆς Ὀλύνθου ἢ ἐς τὴν Ποτίδαιαν. ἔδοξε δ' οὖν ξυναγαγόντι τοὺς μεθ' ἑαυτοῦ ὡς ἐς ἐλάχιστον χωρίον δρόμῳ βιάσασθαι ἐς τὴν Ποτίδαιαν, καὶ παρῆλθε παρὰ τὴν χηλὴν διὰ τῆς θαλάσσης βαλλόμενός τε καὶ χαλεπῶς, ὀλίγους μέν τινας
2 ἀποβαλών, τοὺς δὲ πλείους σώσας. οἱ δ' ἀπὸ τῆς Ὀλύνθου τοῖς Ποτιδαιάταις βοηθοί,—ἀπεῖχε δὲ ἑξήκοντα μάλιστα σταδίους καὶ ἔστι καταφανές,—ὡς ἡ μάχη ἐγίγνετο καὶ τὰ σημεῖα ἤρθη, βραχὺ μέν τι προῆλθον ὡς βοηθήσοντες καὶ οἱ Μακεδόνες ἱππῆς ἀντιπαρετάξαντο ὡς κωλύσοντες· ἐπειδὴ δὲ διὰ τάχους ἡ νίκη τῶν Ἀθηναίων ἐγίγνετο καὶ τὰ σημεῖα κατεσπάσθη, πάλιν ἐπανεχώρουν ἐς τὸ τεῖχος, καὶ οἱ Μακεδόνες παρὰ τοὺς Ἀθηναίους· ἱππῆς δ' οὐδετέροις
3 παρεγένοντο. μετὰ δὲ τὴν μάχην τροπαῖον ἔστησαν οἱ Ἀθηναῖοι καὶ τοὺς νεκροὺς ὑποσπόνδους ἀπέδοσαν τοῖς Ποτιδαιάταις· ἀπέθανον δὲ Ποτιδαιατῶν μὲν καὶ τῶν ξυμμάχων ὀλίγῳ ἐλάσσους τριακοσίων, Ἀθηναίων δ' αὐτῶν πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν καὶ Καλλίας ὁ στρατηγός.

64 Τὸ δ' ἐκ τοῦ ἰσθμοῦ τεῖχος εὐθὺς οἱ Ἀθηναῖοι ἀποτειχίσαντες ἐφρούρουν· τὸ δ' ἐς τὴν Παλλήνην ἀτείχιστον ἦν· οὐ γὰρ ἱκανοὶ ἐνόμιζον εἶναι ἔν τε τῷ ἰσθμῷ φρουρεῖν καὶ ἐς τὴν Παλλήνην διαβάντες τειχίζειν, δεδιότες μὴ σφίσιν οἱ Ποτιδαιᾶται καὶ οἱ ξύμμαχοι γιγνομένοις δίχα ἐπιθῶνται. καὶ πυνθανόμενοι οἱ ἐν τῇ πόλει Ἀθηναῖοι τὴν Παλλήνην ἀτείχιστον οὖσαν χρόνῳ ὕστερον πέμπουσιν ἑπτακοσίους καὶ χιλίους ὁπλίτας ἑαυτῶν καὶ Φορμίωνα τὸν
2 Ἀσωπίου στρατηγόν· ὃς ἀφικόμενος ἐς τὴν Παλλήνην καὶ ἐξ Ἀφύτιος ὁρμώμενος προσήγαγε τῇ Ποτιδαίᾳ τὸν στρατὸν κατὰ βραχὺ προϊὼν καὶ κείρων ἅμα τὴν

γῆν· ὡς δ' οὐδεὶς ἐπεξῄει ἐς μάχην, ἀπετείχισε τὸ ἐκ
τῆς Παλλήνης τεῖχος. καὶ οὕτως ἤδη κατὰ κράτος
ἡ Ποτίδαια ἀμφοτέρωθεν ἐπολιορκεῖτο, καὶ ἐκ θα-
λάσσης ναυσὶν ἅμα ἐφορμούσαις. Ἀριστεὺς δὲ 65
ἀποτειχισθείσης αὐτῆς καὶ ἐλπίδα οὐδεμίαν ἔχων
σωτηρίας, ἢν μή τι ἀπὸ Πελοποννήσου ἢ ἄλλο παρὰ
λόγον γίγνηται, ξυνεβούλευε μὲν πλὴν πεντακοσίων
ἄνεμον τηρήσασι τοῖς ἄλλοις ἐκπλεῦσαι, ὅπως ἐπὶ
πλέον ὁ σῖτος ἀντίσχῃ, καὶ αὐτὸς ἤθελε τῶν μενόντων
εἶναι· ὡς δ' οὐκ ἔπειθεν, βουλόμενος τὰ ἐπὶ τούτοις
παρασκευάζειν καὶ ὅπως τὰ ἔξωθεν ἕξει ὡς ἄριστα
ἔκπλουν ποιεῖται λαθὼν τὴν φυλακὴν τῶν Ἀθηναίων.
καὶ παραμένων ἐν Χαλκιδεῦσι τά τε ἄλλα ξυνεπολέμει 2
καὶ Σερμυλίων λοχήσας πρὸς τῇ πόλει πολλοὺς δι-
έφθειρεν, ἔς τε τὴν Πελοπόννησον ἔπρασσεν ὅπῃ
ὠφελία τις γενήσεται. μετὰ δὲ τῆς Ποτιδαίας τὴν
ἀποτείχισιν Φορμίων μὲν ἔχων τοὺς ἑξακοσίους καὶ
χιλίους τὴν Χαλκιδικὴν καὶ Βοττικὴν ἐδῄου καὶ ἔστιν
ἃ καὶ πολίσματα εἷλεν.

Τοῖς δ' Ἀθηναίοις καὶ Πελοποννησίοις αἰτίαι μὲν 66
αὗται προεγεγένηντο ἐς ἀλλήλους, τοῖς μὲν Κορινθίοις
ὅτι τὴν Ποτίδαιαν ἑαυτῶν οὖσαν ἀποικίαν καὶ ἄνδρας
Κορινθίων τε καὶ Πελοποννησίων ἐν αὐτῇ ὄντας ἐπο-
λιόρκουν, τοῖς δ' Ἀθηναίοις ἐς τοὺς Πελοποννησίους
ὅτι ἑαυτῶν τε πόλιν ξυμμαχίδα καὶ φόρου ὑποτελῆ
ἀπέστησαν καὶ ἐλθόντες σφίσιν ἀπὸ τοῦ προφανοῦς
ἐμάχοντο μετὰ Ποτιδαιατῶν. οὐ μέντοι ὅ γε πόλεμός
πω ξυνερρώγει, ἀλλ' ἔτι ἀνακωχὴ ἦν· ἰδίᾳ γὰρ ταῦτα
οἱ Κορίνθιοι ἔπραξαν· πολιορκουμένης δὲ τῆς Ποτι- 67
δαίας οὐχ ἡσύχαζον, ἀνδρῶν τε σφίσιν ἐνόντων καὶ
ἅμα περὶ τῷ χωρίῳ δεδιότες. παρεκάλουν τε εὐθὺς ἐς
τὴν Λακεδαίμονα τοὺς ξυμμάχους καὶ κατεβόων ἐλ-
θόντες τῶν Ἀθηναίων, ὅτι σπονδάς τε λελυκότες εἶεν
καὶ ἀδικοῖεν τὴν Πελοπόννησον. Αἰγινῆταί τε, φανε- 2
ρῶς μὲν οὐ πρεσβευόμενοι, δεδιότες τοὺς Ἀθηναίους,
κρύφα δέ, οὐχ ἥκιστα μετ' αὐτῶν ἐνῆγον τὸν πόλεμον,

λέγοντες οὐκ εἶναι αὐτόνομοι κατὰ τὰς σπονδάς. οἱ δὲ
Λακεδαιμόνιοι προσπαρακαλέσαντες τῶν ξυμμάχων
καὶ εἴ τίς τι ἄλλο ἔφη ἠδικῆσθαι ὑπὸ Ἀθηναίων,
ξύλλογον σφῶν αὐτῶν ποιήσαντες τὸν εἰωθότα λέγειν
3 ἐκέλευον. καὶ ἄλλοι τε παριόντες ἐγκλήματα ἐποι-
οῦντο ὡς ἕκαστοι καὶ Μεγαρῆς, δηλοῦντες μὲν καὶ
ἕτερα οὐκ ὀλίγα διάφορα, μάλιστα δὲ λιμένων τε
εἴργεσθαι τῶν ἐν τῇ Ἀθηναίων ἀρχῇ καὶ τῆς Ἀττι-
κῆς ἀγορᾶς παρὰ τὰς σπονδάς. παρελθόντες δὲ τελευ-
ταῖοι Κορίνθιοι καὶ τοὺς ἄλλους ἐάσαντες πρῶτον
παροξῦναι τοὺς Λακεδαιμονίους ἐπεῖπον τοιάδε.

68 "Τὸ πιστὸν ὑμᾶς, ὦ Λακεδαιμόνιοι, τῆς καθ' ὑμᾶς
αὐτοὺς πολιτείας καὶ ὁμιλίας ἀπιστοτέρους, ἐς τοὺς
ἄλλους ἤν τι λέγωμεν, καθίστησιν· καὶ ἀπ' αὐτοῦ
σωφροσύνην μὲν ἔχετε, ἀμαθίᾳ δὲ πλέονι πρὸς τὰ
2 ἔξω πράγματα χρῆσθε. πολλάκις γὰρ προαγορευ-
όντων ἡμῶν ἃ ἐμέλλομεν ὑπὸ Ἀθηναίων βλάπτεσθαι,
οὐ περὶ ὧν ἐδιδάσκομεν ἑκάστοτε τὴν μάθησιν ἐποι-
εῖσθε, ἀλλὰ τῶν λεγόντων μᾶλλον ὑπενοεῖτε ὡς
ἕνεκα τῶν αὐτοῖς ἰδίᾳ διαφόρων λέγουσιν· καὶ δι' αὐτὸ
οὐ πρὶν πάσχειν, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐν τῷ ἔργῳ ἐσμέν, τοὺς
ξυμμάχους τούσδε παρεκαλέσατε· ἐν οἷς προσήκει
ἡμᾶς οὐχ ἥκιστα εἰπεῖν ὅσῳ καὶ μέγιστα ἐγκλήματα
ἔχομεν, ὑπὸ μὲν Ἀθηναίων ὑβριζόμενοι ὑπὸ δὲ ὑμῶν
3 ἀμελούμενοι. καὶ εἰ μὲν ἀφανεῖς που ὄντες ἠδίκουν
τὴν Ἑλλάδα, διδασκαλίας ἂν ὡς οὐκ εἰδόσι προσέδει·
νῦν δὲ τί δεῖ μακρηγορεῖν, ὧν τοὺς μὲν δεδουλωμένους
ὁρᾶτε, τοῖς δ' ἐπιβουλεύοντας αὐτούς, καὶ οὐχ ἥκιστα
τοῖς ἡμετέροις ξυμμάχοις, καὶ ἐκ πολλοῦ προπαρ-
4 εσκευασμένους, εἴ ποτε [ἄρα] πολεμήσονται. οὐ γὰρ
ἂν Κέρκυράν τε ὑπολαβόντες βίᾳ ἡμῶν εἶχον καὶ
Ποτίδαιαν ἐπολιόρκουν, ὧν τὸ μὲν ἐπικαιρότατον
χωρίον πρὸς τὰ ἐπὶ Θρᾴκης ἀποχρῆσθαι, ἡ δὲ ναυ-
τικὸν ἂν μέγιστον παρέσχε Πελοποννησίοις.

69 "Καὶ τῶνδε ὑμεῖς αἴτιοι, τό τε πρῶτον ἐάσαντες
αὐτοὺς τὴν πόλιν μετὰ τὰ Μηδικὰ κρατῦναι καὶ

ὕστερον τὰ μακρὰ στῆσαι τείχη, ἐς τόδε τε ἀεὶ
ἀποστεροῦντες οὐ μόνον τοὺς ὑπ' ἐκείνων δεδουλω-
μένους ἐλευθερίας, ἀλλὰ καὶ τοὺς ὑμετέρους ἤδη
ξυμμάχους· οὐ γὰρ ὁ δουλωσάμενος, ἀλλ' ὁ δυνάμενος 2
μὲν παῦσαι περιορῶν δέ, ἀληθέστερον αὐτὸ δρᾷ, εἴπερ
καὶ τὴν ἀξίωσιν τῆς ἀρετῆς ὡς ἐλευθερῶν τὴν Ἑλλάδα
φέρεται. μόλις δὲ νῦν γε ξυνήλθομεν καὶ οὐδὲ νῦν
ἐπὶ φανεροῖς. χρῆν γὰρ οὐκ εἰ ἀδικούμεθα ἔτι σκο-
πεῖν, ἀλλὰ καθ' ὅ τι ἀμυνούμεθα· οἱ γὰρ δρῶντες
βεβουλευμένοι πρὸς οὐ διεγνωκότας ἤδη καὶ οὐ μέλ-
λοντες ἐπέρχονται. καὶ ἐπιστάμεθα οἵᾳ ὁδῷ οἱ Ἀθη- 3
ναῖοι καὶ ὅτι κατ' ὀλίγον χωροῦσιν ἐπὶ τοὺς πέλας.
καὶ λανθάνειν μὲν οἰόμενοι διὰ τὸ ἀναίσθητον ὑμῶν
ἧσσον θαρσοῦσι, γνόντες δὲ εἰδότας περιορᾶν ἰσχυρῶς
ἐγκείσονται. ἡσυχάζετε γὰρ μόνοι Ἑλλήνων, ὦ Λα-
κεδαιμόνιοι, οὐ τῇ δυνάμει τινὰ ἀλλὰ τῇ μελλήσει
ἀμυνόμενοι, καὶ μόνοι οὐκ ἀρχομένην τὴν αὔξησιν τῶν
ἐχθρῶν διπλασιουμένην δὲ καταλύοντες. καίτοι ἐλέ- 4
γεσθε ἀσφαλεῖς εἶναι, ὧν ἄρα ὁ λόγος τοῦ ἔργου
ἐκράτει. τόν τε γὰρ Μῆδον αὐτοὶ ἴσμεν ἐκ περάτων
γῆς πρότερον ἐπὶ τὴν Πελοπόννησον ἐλθόντα ἢ τὰ
παρ' ὑμῶν ἀξίως προαπαντῆσαι, καὶ νῦν τοὺς Ἀθη-
ναίους, οὐχ ἑκάς, ὥσπερ ἐκεῖνον, ἀλλ' ἐγγὺς ὄντας,
περιορᾶτε, καὶ ἀντὶ τοῦ ἐπελθεῖν αὐτοὶ ἀμύνεσθαι
βούλεσθε μᾶλλον ἐπιόντας καὶ ἐς τύχας πρὸς πολλῷ
δυνατωτέρους ἀγωνιζόμενοι καταστῆναι, ἐπιστάμενοι
καὶ τὸν βάρβαρον αὐτὸν περὶ αὑτῷ τὰ πλείω σφαλέντα
καὶ πρὸς αὐτοὺς τοὺς Ἀθηναίους πολλὰ ἡμᾶς ἤδη
τοῖς ἁμαρτήμασιν αὐτῶν μᾶλλον ἢ τῇ ἀφ' ὑμῶν τι- 5
μωρίᾳ περιγεγενημένους· ἐπεὶ αἵ γε ὑμέτεραι ἐλπίδες
ἤδη τινάς που καὶ ἀπαρασκεύους διὰ τὸ πιστεῦσαι
ἔφθειραν. καὶ μηδεὶς ὑμῶν ἐπ' ἔχθρᾳ τὸ πλέον ἢ
αἰτίᾳ νομίσῃ τάδε λέγεσθαι· αἰτία μὲν γὰρ φίλων
ἀνδρῶν ἐστιν ἁμαρτανόντων, κατηγορία δὲ ἐχθρῶν
ἀδικησάντων.

“Καὶ ἅμα, εἴπερ τινὲς καὶ ἄλλοι, ἄξιοι νομίζομεν 70

εἶναι τοῖς πέλας ψόγον ἐπενεγκεῖν, ἄλλως τε καὶ
μεγάλων τῶν διαφερόντων καθεστώτων, περὶ ὧν οὐκ
αἰσθάνεσθαι ἡμῖν γε δοκεῖτε οὐδ' ἐκλογίσασθαι πώ-
ποτε, πρὸς οἵους ὑμῖν Ἀθηναίους ὄντας καὶ ὅσον ὑμῶν
2 καὶ ὡς πᾶν διαφέροντας ὁ ἀγὼν ἔσται. οἱ μέν γε
νεωτεροποιοὶ καὶ ἐπινοῆσαι ὀξεῖς καὶ ἐπιτελέσαι ἔργῳ
ὃ ἂν γνῶσιν· ὑμεῖς δὲ τὰ ὑπάρχοντά τε σώζειν καὶ
ἐπιγνῶναι μηδὲν καὶ ἔργῳ οὐδὲ τἀναγκαῖα ἐξικέσθαι.
αὖθις δὲ οἱ μὲν καὶ παρὰ δύναμιν τολμηταὶ καὶ παρὰ
γνώμην κινδυνευταὶ καὶ ἐπὶ τοῖς δεινοῖς εὐέλπιδες· τὸ
δὲ ὑμέτερον τῆς τε δυνάμεως ἐνδεᾶ πρᾶξαι, τῆς τε
γνώμης μηδὲ τοῖς βεβαίοις πιστεῦσαι, τῶν τε δεινῶν
3 μηδέποτε οἴεσθαι ἀπολυθήσεσθαι. καὶ μὴν καὶ
ἄοκνοι πρὸς ὑμᾶς μελλητὰς καὶ ἀποδημηταὶ πρὸς
ἐνδημοτάτους· οἴονται γὰρ οἱ μὲν τῇ ἀπουσίᾳ ἄν τι
κτᾶσθαι, ὑμεῖς δὲ τῷ ἐπελθεῖν καὶ τὰ ἑτοῖμα ἂν
βλάψαι. κρατοῦντές τε τῶν ἐχθρῶν ἐπὶ πλεῖστον
ἐξέρχονται καὶ νικώμενοι ἐπ' ἐλάχιστον ἀναπίπτουσιν.
ἔτι δὲ τοῖς μὲν σώμασιν ἀλλοτριωτάτοις ὑπὲρ τῆς
πόλεως χρῶνται, τῇ γνώμῃ δὲ οἰκειοτάτῃ ἐς τὸ πράσ-
4 σειν τι ὑπὲρ αὐτῆς. καὶ ἃ μὲν ἂν ἐπινοήσαντες μὴ
ἐπεξέλθωσιν, οἰκεῖα στέρεσθαι ἡγοῦνται· ἃ δ' ἂν ἐπελ-
θόντες κτήσωνται, ὀλίγα πρὸς τὰ μέλλοντα τυχεῖν
πράξαντες. ἢν δ' ἄρα καί που πείρᾳ σφαλῶσιν,
ἀντελπίσαντες ἄλλα ἐπλήρωσαν τὴν χρείαν· μόνοι
γὰρ ἔχουσί τε ὁμοίως καὶ ἐλπίζουσιν ἃ ἂν ἐπινοήσωσι
διὰ τὸ ταχεῖαν τὴν ἐπιχείρησιν ποιεῖσθαι ὧν ἂν
5 γνῶσιν. καὶ ταῦτα μετὰ πόνων πάντα καὶ κινδύνων
δι' ὅλου τοῦ αἰῶνος μοχθοῦσιν καὶ ἀπολαύουσιν ἐλά-
χιστα τῶν ὑπαρχόντων διὰ τὸ ἀεὶ κτᾶσθαι καὶ μήτε
ἑορτὴν ἄλλο τι ἡγεῖσθαι ἢ τὸ τὰ δέοντα πρᾶξαι,
ξυμφοράν τε οὐχ ἧσσον ἡσυχίαν ἀπράγμονα ἢ ἀσχο-
λίαν ἐπίπονον· ὥστε εἴ τις αὐτοὺς ξυνελὼν φαίη
πεφυκέναι ἐπὶ τῷ μήτε αὐτοὺς ἔχειν ἡσυχίαν μήτε
τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους ἐᾶν, ὀρθῶς ἂν εἴποι.
71 "Ταύτης μέντοι τοιαύτης ἀντικαθεστηκυίας πόλεως,

ὦ Λακεδαιμόνιοι, διαμέλλετε, καὶ οἴεσθε τὴν ἡσυχίαν οὐ τούτοις τῶν ἀνθρώπων ἐπὶ πλεῖστον ἀρκεῖν, οἳ ἂν τῇ μὲν παρασκευῇ δίκαια πράσσωσι, τῇ δὲ γνώμῃ, ἢν ἀδικῶνται, δῆλοι ὦσι μὴ ἐπιτρέψοντες, ἀλλ' ἐπὶ τῷ μὴ λυπεῖν τε τοὺς ἄλλους καὶ αὐτοὶ ἀμυνόμενοι 2
μὴ βλάπτεσθαι τὸ ἴσον νέμετε· μόλις δ' ἂν πόλει ὁμοίᾳ παροικοῦντες ἐτυγχάνετε τούτου· νῦν δ', ὅπερ καὶ ἄρτι ἐδηλώσαμεν, ἀρχαιότροπα ὑμῶν τὰ ἐπιτηδεύματα πρὸς αὐτούς ἐστιν. ἀνάγκη δ', ὥσπερ τέχνης, ἀεὶ τὰ ἐπιγιγνόμενα κρατεῖν· καὶ ἡσυχαζούσῃ μὲν πόλει τὰ ἀκίνητα νόμιμα ἄριστα, πρὸς πολλὰ δὲ ἀναγκαζομένοις ἰέναι πολλῆς καὶ τῆς ἐπιτεχνήσεως δεῖ. διόπερ καὶ τὰ τῶν Ἀθηναίων ἀπὸ τῆς πολυπει- 3
ρίας ἐπὶ πλέον ὑμῶν κεκαίνωται. μέχρι μὲν οὖν τοῦδε ὡρίσθω ὑμῶν ἡ βραδυτής· νῦν δὲ τοῖς τε ἄλλοις καὶ Ποτιδαιάταις, ὥσπερ ὑπεδέξασθε, βοηθήσατε κατὰ τάχος ἐσβαλόντες ἐς τὴν Ἀττικήν, ἵνα μὴ ἄνδρας τε φίλους καὶ ξυγγενεῖς τοῖς ἐχθίστοις προῆσθε καὶ ἡμᾶς τοὺς ἄλλους ἀθυμίᾳ πρὸς ἑτέραν τινὰ ξυμμαχίαν τρέψητε. δρῷμεν δ' ἂν ἄδικον οὐδὲν οὔτε πρὸς θεῶν 4
τῶν ὁρκίων οὔτε πρὸς ἀνθρώπων τῶν αἰσθανομένων· λύουσι γὰρ σπονδὰς οὐχ οἱ δι' ἐρημίαν ἄλλοις προσιόντες, ἀλλ' οἱ μὴ βοηθοῦντες οἷς ἂν ξυνομόσωσιν. βουλομένων δὲ ὑμῶν προθύμων εἶναι μενοῦμεν· οὔτε γὰρ ὅσια ἂν ποιοῖμεν μεταβαλλόμενοι οὔτε ξυνηθεστέρους ἂν ἄλλους εὕροιμεν· πρὸς τάδε βουλεύεσθε εὖ καὶ τὴν Πελοπόννησον πειρᾶσθε μὴ ἐλάσσω ἐξηγεῖσθαι ἢ οἱ πατέρες ὑμῖν παρέδοσαν."

Τοιαῦτα μὲν οἱ Κορίνθιοι εἶπον. τῶν δὲ Ἀθηναίων 72
ἔτυχε γὰρ πρεσβεία πρότερον ἐν τῇ Λακεδαίμονι περὶ ἄλλων παροῦσα, [καὶ] ὡς ᾔσθοντο τῶν λόγων, ἔδοξεν αὐτοῖς παριτητέα ἐς τοὺς Λακεδαιμονίους εἶναι, τῶν μὲν ἐγκλημάτων πέρι μηδὲν ἀπολογησομένους ὧν αἱ πόλεις ἐνεκάλουν, δηλῶσαι δὲ περὶ τοῦ παντὸς ὡς οὐ ταχέως αὐτοῖς βουλευτέον εἴη, ἀλλ' ἐν πλείονι σκεπτέον. καὶ ἅμα τὴν σφετέραν πόλιν ἐβούλοντο 2

σημῆναι ὅση εἴη δύναμιν, καὶ ὑπόμνησιν ποιήσασθαι τοῖς τε πρεσβυτέροις ὧν ᾔδεσαν καὶ τοῖς νεωτέροις ἐξήγησιν ὧν ἄπειροι ἦσαν, νομίζοντες μᾶλλον ἂν αὐτοὺς ἐκ τῶν λόγων πρὸς τὸ ἡσυχάζειν τραπέσθαι ἢ πρὸς τὸ πολεμεῖν. προσελθόντες οὖν τοῖς Λακεδαιμονίοις ἔφασαν βούλεσθαι καὶ αὐτοὶ ἐς τὸ πλῆθος αὐτῶν εἰπεῖν, εἴ [τι] μὴ ἀποκωλύει. οἱ δ' ἐκέλευόν τε ἐπιέναι, καὶ παρελθόντες οἱ Ἀθηναῖοι ἔλεγον τοιάδε.

73 "Ἡ μὲν πρέσβευσις ἡμῶν οὐκ ἐς ἀντιλογίαν τοῖς ὑμετέροις ξυμμάχοις ἐγένετο, ἀλλὰ περὶ ὧν ἡ πόλις ἔπεμψεν· αἰσθόμενοι δὲ καταβοὴν οὐκ ὀλίγην οὖσαν ἡμῶν παρήλθομεν, οὐ τοῖς ἐγκλήμασι τῶν πόλεων ἀντεροῦντες, οὐ γὰρ παρὰ δικασταῖς ὑμῖν οὔτε ἡμῶν οὔτε τούτων οἱ λόγοι ἂν γίγνοιντο, ἀλλ' ὅπως μὴ ῥᾳδίως περὶ μεγάλων πραγμάτων τοῖς ξυμμάχοις πειθόμενοι χεῖρον βουλεύσησθε, καὶ ἅμα βουλόμενοι περὶ τοῦ παντὸς λόγου τοῦ ἐς ἡμᾶς καθεστῶτος δηλῶσαι ὡς οὔτε ἀπεικότως ἔχομεν ἃ κεκτή-
2 μεθα, ἥ τε πόλις ἡμῶν ἀξία λόγου ἐστί. καὶ τὰ μὲν πάνυ παλαιὰ τί δεῖ λέγειν; ὧν ἀκοαὶ μᾶλλον λόγων μάρτυρες ἢ ὄψεις τῶν ἀκουσομένων· τὰ δὲ Μηδικὰ καὶ ὅσα αὐτοὶ ξύνιστε, εἰ καὶ δι' ὄχλου μᾶλλον ἔσται ἀεὶ προβαλλομένοις, ἀνάγκη λέγειν· καὶ γὰρ ὅτε ἐδρῶμεν, ἐπ' ὠφελίᾳ ἐκινδυνεύετο, ἧς τοῦ μὲν ἔργου μέρος μετέσχετε, τοῦ δὲ λόγου μὴ παντός, εἴ τι ὠφελεῖ, στερισκώμεθα. ῥηθήσεται δὲ οὐ παραιτήσεως μᾶλλον ἕνεκα ἢ μαρτυρίου καὶ δηλώσεως πρὸς οἵαν ὑμῖν πόλιν μὴ εὖ βουλευομένοις ὁ ἀγὼν
3 καταστήσεται. φαμὲν γὰρ Μαραθῶνί τε μόνοι προκινδυνεῦσαι τῷ βαρβάρῳ, καὶ ὅτε τὸ ὕστερον ἦλθεν, οὐχ ἱκανοὶ ὄντες κατὰ γῆν ἀμύνεσθαι ἐσβάντες ἐς τὰς ναῦς πανδημεὶ ἐν Σαλαμῖνι ξυνναυμαχῆσαι· ὅπερ ἔσχε μὴ κατὰ πόλεις αὐτὸν ἐπιπλέοντα τὴν Πελοπόννησον πορθεῖν, ἀδυνάτων ἂν ὄντων πρὸς ναῦς πολλὰς ἀλλήλοις ἐπιβοηθεῖν. τεκμήριον δὲ μέγιστον αὐτὸς

ἐποίησε· νικηθεὶς γὰρ ταῖς ναυσίν, ὡς οὐκέτι αὐτῷ ὁμοίας οὔσης τῆς δυνάμεως, κατὰ τάχος τῷ πλέονι τοῦ στρατοῦ ἀνεχώρησεν.

"Τοιούτου μέντοι ξυμβάντος τούτου, καὶ σαφῶς 74
δηλωθέντος ὅτι ἐν ταῖς ναυσὶ τῶν Ἑλλήνων τὰ πράγματα ἐγένετο, τρία τὰ ὠφελιμώτατα ἐς αὐτὸ παρεσχόμεθα, ἀριθμόν τε νεῶν πλεῖστον καὶ ἄνδρα στρατηγὸν ξυνετώτατον καὶ προθυμίαν ἀοκνοτάτην· ναῦς μέν γε ἐς τὰς *τριακοσίας ὀλίγῳ ἐλάσσους τῶν δύο μοιρῶν, Θεμιστοκλέα δὲ ἄρχοντα, ὃς αἰτιώτατος ἐν τῷ στενῷ ναυμαχῆσαι ἐγένετο, ὅπερ σαφέστατα ἔσωσε τὰ πράγματα· καὶ αὐτοὶ διὰ τοῦτο δὴ μάλιστα ἐτιμήσατε ἄνδρα ξένον τῶν ὡς ὑμᾶς ἐλθόντων. προθυμίαν 2
δὲ καὶ πολὺ τολμηροτάτην ἐδείξαμεν, οἵ γε, ἐπειδὴ ἡμῖν κατὰ γῆν οὐδεὶς ἐβοήθει, τῶν ἄλλων ἤδη μέχρι ἡμῶν δουλευόντων, ἠξιώσαμεν ἐκλιπόντες τὴν πόλιν καὶ τὰ οἰκεῖα διαφθείραντες μηδ' ὣς τὸ τῶν περιλοίπων ξυμμάχων κοινὸν προλιπεῖν μηδὲ σκεδασθέντες ἀχρεῖοι αὐτοῖς γενέσθαι, ἀλλ' ἐσβάντες ἐς τὰς ναῦς κινδυνεῦσαι καὶ μὴ ὀργισθῆναι ὅτι ἡμῖν οὐ προετιμωρήσατε. ὥστε 3
φαμὲν οὐχ ἧσσον αὐτοὶ ὠφελῆσαι ὑμᾶς ἢ τυχεῖν τούτου. ὑμεῖς μὲν γὰρ ἀπό τε οἰκουμένων τῶν πόλεων καὶ ἐπὶ τῷ τὸ λοιπὸν νέμεσθαι, ἐπειδὴ ἐδείσατε ὑπὲρ ὑμῶν καὶ οὐχ ἡμῶν τὸ πλέον, ἐβοηθήσατε·—ὅτε γοῦν ἦμεν ἔτι σῶοι, οὐ παρεγένεσθε·—ἡμεῖς δὲ ἀπό τε τῆς οὐκ οὔσης ἔτι ὁρμώμενοι καὶ ὑπὲρ τῆς ἐν βραχείᾳ ἐλπίδι οὔσης κινδυνεύοντες ξυνεσώσαμεν ὑμᾶς τε τὸ μέρος καὶ ἡμᾶς αὐτούς. εἰ δὲ προσεχωρήσαμεν πρό- 4
τερον τῷ Μήδῳ, δείσαντες, ὥσπερ καὶ ἄλλοι, περὶ τῇ χώρᾳ, ἢ μὴ ἐτολμήσαμεν ὕστερον ἐσβῆναι ἐς τὰς ναῦς ὡς διεφθαρμένοι, οὐδὲν ἂν ἔτι ἔδει ὑμᾶς μὴ ἔχοντας ναῦς ἱκανὰς ναυμαχεῖν, ἀλλὰ καθ' ἡσυχίαν ἂν αὐτῷ προεχώρησε [τὰ πράγματα] ᾗ ἐβούλετο.

"Ἆρ' ἄξιοί ἐσμεν, ὦ Λακεδαιμόνιοι, καὶ προθυμίας 75
ἕνεκα τῆς τότε καὶ γνώμης [ξυνέσεως], ἀρχῆς γε ἧς ἔχομεν τοῖς Ἕλλησι μὴ οὕτως ἄγαν ἐπιφθόνως δια-

κεῖσθαι; καὶ γὰρ αὐτὴν τήνδ' ἐλάβομεν οὐ βιασάμενοι, ἀλλ' ὑμῶν μὲν οὐκ ἐθελησάντων παραμεῖναι πρὸς τὰ ὑπόλοιπα τοῦ βαρβάρου, ἡμῖν δὲ προσελθόντων τῶν ξυμμάχων καὶ αὐτῶν δεηθέντων ἡγεμόνας καταστῆναι·
2 ἐξ αὐτοῦ δὲ τοῦ ἔργου κατηναγκάσθημεν τὸ πρῶτον προαγαγεῖν αὐτὴν ἐς τόδε, μάλιστα μὲν ὑπὸ δέους, ἔπειτα δὲ καὶ τιμῆς, ὕστερον καὶ ὠφελίας. καὶ οὐκ ἀσφαλὲς ἔτι ἐδόκει εἶναι τοῖς πολλοῖς ἀπηχθημένους, καί τινων καὶ ἤδη ἀποστάντων κατεστραμμένων, ὑμῶν τε ἡμῖν οὐκέτι ὁμοίως φίλων ἀλλ' ὑπόπτων καὶ διαφόρων ὄντων, ἀνέντας κινδυνεύειν· καὶ γὰρ ἂν αἱ
76 ἀποστάσεις πρὸς ὑμᾶς ἐγίγνοντο. πᾶσι δὲ ἀνεπίφθονον τὰ ξυμφέροντα τῶν μεγίστων πέρι [κινδύνων] εὖ τίθεσθαι· ὑμεῖς γοῦν, ὦ Λακεδαιμόνιοι, τὰς ἐν τῇ Πελοποννήσῳ πόλεις ἐπὶ τὸ ὑμῖν ὠφέλιμον καταστησάμενοι ἐξηγεῖσθε· καὶ εἰ τότε ὑπομείναντες διὰ παντὸς ἀπήχθησθε ἐν τῇ ἡγεμονίᾳ, ὥσπερ ἡμεῖς, εὖ ἴσμεν μὴ ἂν ἧσσον ὑμᾶς λυπηροὺς γενομένους τοῖς ξυμμάχοις καὶ ἀναγκασθέντας ἂν ἢ ἄρχειν ἐγκρατῶς
2 ἢ αὐτοὺς κινδυνεύειν. οὕτως οὐδ' ἡμεῖς θαυμαστὸν οὐδὲν πεποιήκαμεν οὐδ' ἀπὸ τοῦ ἀνθρωπείου τρόπου, εἰ ἀρχήν τε διδομένην ἐδεξάμεθα, καὶ ταύτην μὴ ἀνεῖμεν, ὑπὸ τῶν μεγίστων νικηθέντες, τιμῆς καὶ δέους καὶ ὠφελίας, οὐδ' αὖ πρῶτοι τοῦ τοιούτου ὑπάρξαντες, ἀλλ' ἀεὶ καθεστῶτος τὸν ἥσσω ὑπὸ τοῦ δυνατωτέρου κατείργεσθαι, ἄξιοί τε ἅμα νομίζοντες εἶναι καὶ ὑμῖν δοκοῦντες, μέχρι οὗ τὰ ξυμφέροντα
3 λογιζόμενοι τῷ δικαίῳ λόγῳ νῦν χρῆσθε· ὃν οὐδείς πω παρατυχὸν ἰσχύϊ τι κτήσασθαι προθεὶς τοῦ μὴ πλέον ἔχειν ἀπετράπετο· ἐπαινεῖσθαί τε ἄξιοι οἵτινες χρησάμενοι τῇ ἀνθρωπείᾳ φύσει, ὥστε ἑτέρων ἄρχειν, δικαιότεροι ἢ κατὰ τὴν ὑπάρχουσαν δύναμιν γεγένηνται. ἄλλους γ' ἂν οὖν οἰόμεθα τὰ ἡμέτερα λαβόντας δεῖξαι ἂν μάλιστα εἴ τι μετριάζομεν· ἡμῖν δὲ καὶ ἐκ τοῦ ἐπιεικοῦς ἀδοξία τὸ πλέον ἢ ἔπαινος οὐκ εἰκότως
7 περιέστη. καὶ ἐλασσούμενοι γὰρ ἐν ταῖς ξυμβολαίαις

πρὸς τοὺς ξυμμάχους δίκαις [καὶ] παρ' ἡμῖν αὐτοῖς ἐν τοῖς ὁμοίοις νόμοις ποιήσαντες τὰς κρίσεις φιλοδικεῖν δοκοῦμεν. καὶ οὐδεὶς σκοπεῖ αὐτῶν τοῖς καὶ ἄλλοθί που ἀρχὴν ἔχουσι καὶ ἧσσον ἡμῶν πρὸς τοὺς ὑπηκόους μετρίοις οὖσι διότι τοῦτο οὐκ ὀνειδίζεται· βιάζεσθαι γὰρ οἷς ἂν ἐξῇ, δικάζεσθαι οὐδὲν προσδέονται.
2 οἱ δὲ εἰθισμένοι πρὸς ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ ἴσου ὁμιλεῖν, ἤν τι παρὰ τὸ [μὴ] οἴεσθαι χρῆναι ἢ γνώμῃ ἢ δυνάμει τῇ διὰ τὴν ἀρχὴν καὶ ὁπωσοῦν ἐλασσωθῶσιν, οὐ τοῦ πλέονος μὴ στερισκόμενοι χάριν ἔχουσιν, ἀλλὰ τοῦ ἐνδεοῦς χαλεπώτερον φέρουσιν ἢ εἰ ἀπὸ πρώτης ἀποθέμενοι τὸν νόμον φανερῶς ἐπλεονεκτοῦμεν. ἐκείνως δ' οὐδ' ἂν αὐτοὶ ἀντέλεγον ὡς οὐ χρεὼν τὸν ἥσσω τῷ κρατοῦντι ὑποχωρεῖν.
3 ἀδικούμενοί τε, ὡς ἔοικεν, οἱ ἄνθρωποι μᾶλλον ὀργίζονται ἢ βιαζόμενοι· τὸ μὲν γὰρ ἀπὸ τοῦ ἴσου δοκεῖ πλεονεκτεῖσθαι, τὸ δ' ἀπὸ τοῦ κρείσσονος καταναγκάζεσθαι. ὑπὸ γοῦν τοῦ Μήδου δεινότερα τούτων πάσχοντες ἠνείχοντο, ἡ δὲ ἡμετέρα ἀρχὴ χαλεπὴ δοκεῖ εἶναι, εἰκότως· τὸ παρὸν γὰρ ἀεὶ βαρὺ τοῖς ὑπηκόοις.
4 ὑμεῖς γ' ἂν οὖν, εἰ καθελόντες ἡμᾶς ἄρξαιτε, τάχ' ἂν τὴν εὔνοιαν ἣν διὰ τὸ ἡμέτερον δέος εἰλήφατε μεταβάλοιτε, εἴπερ οἷα καὶ τότε πρὸς τὸν Μῆδον δι' ὀλίγου ἡγησάμενοι ὑπεδείξατε, ὁμοῖα καὶ νῦν γνώσεσθε. ἄμικτα γὰρ τά τε καθ' ὑμᾶς αὐτοὺς νόμιμα τοῖς ἄλλοις ἔχετε καὶ πρὸς ἔτι εἷς ἕκαστος ἐξιὼν οὔτε τούτοις χρῆται οὔθ' οἷς ἡ ἄλλη Ἑλλὰς νομίζει.

78 "Βουλεύεσθε οὖν βραδέως ὡς οὐ περὶ βραχέων, καὶ μὴ ἀλλοτρίαις γνώμαις καὶ ἐγκλήμασι πεισθέντες οἰκεῖον πόνον προσθῆσθε· τοῦ δὲ πολέμου τὸν παράλογον, ὅσος ἐστί, πρὶν ἐν αὐτῷ γενέσθαι προδιάγνωτε·
2 μηκυνόμενος γὰρ φιλεῖ ἐς τύχας τὰ πολλὰ περιίστασθαι, ὧν ἴσον τε ἀπέχομεν καὶ ὁποτέρως ἔσται ἐν ἀδήλῳ κινδυνεύεται. ἰόντες τε οἱ ἄνθρωποι ἐς τοὺς πολέμους τῶν ἔργων πρότερον ἔχονται, ἃ χρῆν ὕστερον δρᾶν, κακοπαθοῦντες δὲ ἤδη τῶν λόγων ἅπτονται.

3 ἡμεῖς δὲ ἐν οὐδεμιᾷ πω τοιαύτῃ ἁμαρτίᾳ ὄντες οὔτ'
αὐτοὶ οὔθ' ὑμᾶς ὁρῶντες λέγομεν ὑμῖν, ἕως ἔτι αὐ-
θαίρετος ἀμφοτέροις ἡ εὐβουλία, σπονδὰς μὴ λύειν
μηδὲ παραβαίνειν τοὺς ὅρκους, τὰ δὲ διάφορα δίκῃ
λύεσθαι κατὰ τὴν ξυνθήκην. ἢ θεοὺς τοὺς ὁρκίους
μάρτυρας ποιούμενοι πειρασόμεθα ἀμύνεσθαι πολέ-
μου ἄρχοντας ταύτῃ ᾗ ἂν ὑφηγῆσθε."

79 Τοιαῦτα δὲ οἱ Ἀθηναῖοι εἶπον. ἐπειδὴ δὲ τῶν τε
ξυμμάχων ἤκουσαν οἱ Λακεδαιμόνιοι τὰ ἐγκλήματα
τὰ ἐς τοὺς Ἀθηναίους καὶ τῶν Ἀθηναίων ἃ ἔλεξαν,
μεταστησάμενοι πάντας ἐβουλεύοντο κατὰ σφᾶς αὐ-
τοὺς περὶ τῶν παρόντων. καὶ τῶν μὲν πλειόνων ἐπὶ
2 τὸ αὐτὸ αἱ γνῶμαι ἔφερον, ἀδικεῖν τε τοὺς Ἀθηναίους
ἤδη καὶ πολεμητέα εἶναι ἐν τάχει· παρελθὼν δὲ
Ἀρχίδαμος ὁ βασιλεὺς αὐτῶν, ἀνὴρ καὶ ξυνετὸς δοκῶν
εἶναι καὶ σώφρων, ἔλεξε τοιάδε.

80 "Καὶ αὐτὸς πολλῶν ἤδη πολέμων ἔμπειρός εἰμι,
ὦ Λακεδαιμόνιοι, καὶ ὑμῶν τοὺς ἐν τῇ αὐτῇ ἡλικίᾳ
ὁρῶ, ὥστε μήτε ἀπειρίᾳ ἐπιθυμῆσαί τινα τοῦ ἔργου,
ὅπερ ἂν οἱ πολλοὶ πάθοιεν, μήτε ἀγαθὸν καὶ ἀσφαλὲς
νομίσαντα. εὕροιτε δ' ἂν τόνδε περὶ οὗ νῦν βουλεύ-
εσθε οὐκ ἂν ἐλάχιστον γενόμενον, εἰ σωφρόνως τις
2 αὐτὸν ἐκλογίζοιτο. πρὸς μὲν γὰρ [τοὺς] Πελοποννη-
σίους καὶ τοὺς ἀστυγείτονας παρόμοιος ἡμῶν ἡ ἀλκή,
καὶ διὰ ταχέων οἷόν τε ἐφ' ἕκαστα ἐλθεῖν· πρὸς δὲ
ἄνδρας, οἳ γῆν τε ἑκὰς ἔχουσι καὶ πρὸς ἔτι θαλάσσης
ἐμπειρότατοί εἰσι καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἄριστα
ἐξήρτυνται, πλούτῳ τε ἰδίῳ καὶ δημοσίῳ καὶ ναυσὶ
καὶ ἵπποις καὶ ὅπλοις καὶ ὄχλῳ ὅσος οὐκ ἐν ἄλλῳ
ἑνί γε χωρίῳ Ἑλληνικῷ ἐστιν, ἔτι δὲ καὶ ξυμμάχους
πολλοὺς φόρου ὑποτελεῖς ἔχουσι, πῶς χρὴ πρὸς τού-
τους ῥᾳδίως πόλεμον ἄρασθαι καὶ τίνι πιστεύσαν-
3 τας ἀπαρασκεύους ἐπειχθῆναι; πότερον ταῖς ναυσίν;
ἀλλ' ἥσσους ἐσμέν· εἰ δὲ μελετήσομεν καὶ ἀντιπαρα-
σκευασόμεθα, χρόνος ἐνέσται. ἀλλὰ τοῖς χρήμα-
σιν; ἀλλὰ πολλῷ ἔτι πλέον τούτῳ ἐλλείπομεν, καὶ

οὔτε ἐν κοινῷ ἔχομεν οὔτε ἑτοίμως ἐκ τῶν ἰδίων
φέρομεν.
"Τάχ' ἄν τις θαρσοίη ὅτι τοῖς ὅπλοις αὐτῶν καὶ τῷ 81
πλήθει ὑπερφέρομεν, ὥστε τὴν γῆν δῃοῦν ἐπιφοιτῶν-
τες. τοῖς δὲ ἄλλη γῆ ἐστι πολλὴ ἧς ἄρχουσιν καὶ ἐκ
θαλάσσης ὧν δέονται ἐπάξονται. εἰ δ' αὖ τοὺς ξυμ-
μάχους ἀφιστάναι πειρασόμεθα, δεήσει καὶ τούτοις
ναυσὶ βοηθεῖν, τὸ πλέον οὖσι νησιώταις. τίς οὖν
ἔσται ἡμῶν ὁ πόλεμος; εἰ μὴ γὰρ ἢ ναυσὶ κρατήσομεν
ἢ τὰς προσόδους ἀφαιρήσομεν ἀφ' ὧν τὸ ναυτικὸν
τρέφουσι, βλαψόμεθα τὰ πλέω. κἂν τούτῳ οὐδὲ κατα-
λύεσθαι ἔτι καλόν, ἄλλως τε καὶ εἰ δόξομεν ἄρξαι
μᾶλλον τῆς διαφορᾶς. μὴ γὰρ δὴ ἐκείνῃ γε τῇ
ἐλπίδι ἐπαιρώμεθα, ὡς ταχὺ παυθήσεται ὁ πόλεμος,
ἢν τὴν γῆν αὐτῶν τάμωμεν. δέδοικα δὲ μᾶλλον μὴ
καὶ τοῖς παισὶν αὐτὸν ὑπολίπομεν· οὕτως εἰκὸς Ἀθη-
ναίους φρονήματι μήτε τῇ γῇ δουλεῦσαι, μήτε, ὥσπερ
ἀπείρους, καταπλαγῆναι τῷ πολέμῳ.
"Οὐ μὴν οὐδὲ ἀναισθήτως αὐτοὺς κελεύω τούς τε 82
ξυμμάχους ἡμῶν ἐᾶν βλάπτειν καὶ ἐπιβουλεύοντας
μὴ καταφωρᾶν, ἀλλὰ ὅπλα μὲν μήπω κινεῖν, πέμπειν
δὲ καὶ αἰτιᾶσθαι μήτε πόλεμον ἄγαν δηλοῦντας μήθ'
ὡς ἐπιτρέψομεν, κἂν τούτῳ καὶ τὰ ἡμέτερ' αὐτῶν ἐξ- 2
αρτύεσθαι ξυμμάχων τε προσαγωγῇ καὶ Ἑλλήνων
καὶ βαρβάρων, εἴ ποθέν τινα ἢ ναυτικοῦ ἢ χρημάτων
δύναμιν προσληψόμεθα—ἀνεπίφθονον δέ, ὅσοι ὥσπερ
καὶ ἡμεῖς ὑπ' Ἀθηναίων ἐπιβουλευόμεθα, μὴ Ἕλληνας
μόνον ἀλλὰ καὶ βαρβάρους προσλαβόντας διασω-
θῆναι—καὶ τὰ αὐτῶν ἅμα ἐκποριζώμεθα. καὶ ἢν μὲν 3
ἐσακούσωσί τι πρεσβευομένων ἡμῶν, ταῦτα ἄριστα·
ἢν δὲ μή, διελθόντων ἐτῶν καὶ δύο καὶ τριῶν ἄμεινον
ἤδη, ἢν δοκῇ, πεφραγμένοι ἴμεν ἐπ' αὐτούς. καὶ ἴσως
ὁρῶντες ἡμῶν ἤδη τήν τε παρασκευὴν καὶ τοὺς λόγους
αὐτῇ ὁμοῖα ὑποσημαίνοντας μᾶλλον ἂν εἴκοιεν, καὶ
γῆν ἔτι ἄτμητον ἔχοντες καὶ περὶ παρόντων ἀγαθῶν
καὶ οὔπω ἐφθαρμένων βουλευόμενοι. μὴ γὰρ ἄλλο 4

τι νομίσητε τὴν γῆν αὐτῶν ἢ ὅμηρον ἔχειν, καὶ οὐχ
ἧσσον ὅσῳ ἄμεινον ἐξείργασται· ἧς φείδεσθαι χρὴ ὡς
ἐπὶ πλεῖστον καὶ μὴ ἐς ἀπόνοιαν καταστήσαντας αὐ-
5 τοὺς ἀληπτοτέρους ἔχειν. εἰ γὰρ ἀπαράσκευοι τοῖς
τῶν ξυμμάχων ἐγκλήμασιν ἐπειχθέντες τεμοῦμεν αὐ-
τήν, ὁρᾶτε ὅπως μὴ αἴσχιον καὶ ἀπορώτερον τῇ
Πελοποννήσῳ πράξομεν. ἐγκλήματα μὲν γὰρ καὶ
πόλεων καὶ ἰδιωτῶν οἷόν τε καταλῦσαι· πόλεμον δὲ
ξύμπαντας ἀραμένους ἕνεκα τῶν ἰδίων, ὃν οὐχ ὑπάρχει
εἰδέναι καθ' ὅ τι χωρήσει, οὐ ῥᾴδιον εὐπρεπῶς θέσθαι.

83 "Καὶ ἀνανδρία μηδενὶ πολλοὺς μιᾷ πόλει μὴ ταχὺ
ἐπελθεῖν δοκείτω εἶναι. εἰσὶ γὰρ καὶ ἐκείνοις οὐκ
ἐλάσσους, χρήματα φέροντες, ξύμμαχοι, καὶ ἔστιν ὁ
πόλεμος οὐχ ὅπλων τὸ πλέον, ἀλλὰ δαπάνης, δι' ἣν
τὰ ὅπλα ὠφελεῖ, ἄλλως τε καὶ ἠπειρώταις πρὸς
2 θαλασσίους. πορισώμεθα οὖν πρῶτον αὐτὴν καὶ μὴ
τοῖς τῶν ξυμμάχων λόγοις πρότερον ἐπαιρώμεθα,
οἵπερ δὲ καὶ τῶν ἀποβαινόντων τὸ πλέον ἐπ' ἀμφό-
τερα τῆς αἰτίας ἕξομεν, οὗτοι καὶ καθ' ἡσυχίαν τι
αὐτῶν προΐδωμεν.

84 "Καὶ τὸ βραδὺ καὶ μέλλον, ὃ μέμφονται μάλιστα
ἡμῶν, μὴ αἰσχύνεσθε. σπεύδοντές τε γὰρ σχολαί-
τερον ἂν παύσαισθε διὰ τὸ ἀπαράσκευοι ἐγχειρεῖν·
καὶ ἅμα ἐλευθέραν καὶ εὐδοξοτάτην πόλιν διὰ παντὸς
νεμόμεθα· καὶ δύναται μάλιστα σωφροσύνη ἔμφρων
2 τοῦτ' εἶναι. μόνοι γὰρ δι' αὐτὸ εὐπραγίαις τε οὐκ
ἐξυβρίζομεν καὶ ξυμφοραῖς ἧσσον ἑτέρων εἴκομεν·
τῶν τε ξὺν ἐπαίνῳ ἐξοτρυνόντων ἡμᾶς ἐπὶ τὰ δεινὰ
παρὰ τὸ δοκοῦν ἡμῖν οὐκ ἐπαιρόμεθα ἡδονῇ, καὶ ἤν
τις ἄρα ξὺν κατηγορίᾳ παροξύνῃ, οὐδὲν μᾶλλον
3 ἀχθεσθέντες ἀνεπείσθημεν. πολεμικοί τε καὶ εὔ-
βουλοι διὰ τὸ εὔκοσμον γιγνόμεθα, τὸ μὲν ὅτι αἰδὼς
σωφροσύνης πλεῖστον μετέχει, αἰσχύνης δὲ εὐψυχία,
εὔβουλοι δέ, ἀμαθέστερον τῶν νόμων τῆς ὑπεροψίας
παιδευόμενοι, καὶ ξὺν χαλεπότητι σωφρονέστερον ἢ
ὥστε αὐτῶν ἀνηκουστεῖν, καὶ μὴ τὰ ἀχρεῖα ξυνετοὶ

ἄγαν ὄντες, τὰς τῶν πολεμίων παρασκευὰς λόγῳ
καλῶς μεμφόμενοι ἀνομοίως ἔργῳ ἐπεξιέναι, νομίζειν
δὲ τάς τε διανοίας τῶν πέλας παραπλησίους εἶναι,
καὶ τὰς προσπιπτούσας τύχας οὐ λόγῳ διαιρετάς.
ἀεὶ δὲ ὡς πρὸς εὖ βουλευομένους τοὺς ἐναντίους ἔργῳ 4
παρασκευαζώμεθα· καὶ οὐκ ἐξ ἐκείνων ὡς ἁμαρτησο-
μένων ἔχειν δεῖ τὰς ἐλπίδας, ἀλλ' ὡς ἡμῶν αὐτῶν
ἀσφαλῶς προνοουμένων. πολύ τε διαφέρειν οὐ δεῖ
νομίζειν ἄνθρωπον ἀνθρώπου, κράτιστον δὲ εἶναι
ὅστις ἐν τοῖς ἀναγκαιοτάτοις παιδεύεται.

"Ταύτας οὖν ἃς οἱ πατέρες τε ἡμῖν παρέδοσαν 85
μελέτας καὶ αὐτοὶ διὰ παντὸς ὠφελούμενοι ἔχομεν,
μὴ παρῶμεν, μηδ' ἐπειχθέντες ἐν βραχεῖ μορίῳ ἡμέ-
ρας περὶ πολλῶν σωμάτων καὶ χρημάτων καὶ πόλεων
καὶ δόξης βουλεύσωμεν, ἀλλὰ καθ' ἡσυχίαν. ἔξεστι 2
δ' ἡμῖν μᾶλλον ἑτέρων διὰ ἰσχύν. καὶ πρὸς τοὺς Ἀθη-
ναίους πέμπετε μὲν περὶ τῆς Ποτιδαίας, πέμπετε δὲ
περὶ ὧν οἱ ξύμμαχοί φασιν ἀδικεῖσθαι, ἄλλως τε καὶ
ἑτοίμων ὄντων αὐτῶν δίκας δοῦναι· ἐπὶ δὲ τὸν διδόντα
οὐ πρότερον νόμιμον ὡς ἐπ' ἀδικοῦντα ἰέναι. παρα-
σκευάζεσθε δὲ τὸν πόλεμον ἅμα. ταῦτα γὰρ [καὶ] κρά- 3
τιστα βουλεύσεσθε καὶ τοῖς ἐναντίοις φοβερώτατα."

Καὶ ὁ μὲν Ἀρχίδαμος τοιαῦτα εἶπεν· παρελθὼν δὲ
Σθενελαΐδας τελευταῖος, εἷς τῶν ἐφόρων τότε ὤν,
ἔλεξεν ἐν τοῖς Λακεδαιμονίοις ὧδε.

"Τοὺς μὲν λόγους τοὺς πολλοὺς τῶν Ἀθηναίων 86
οὐ γιγνώσκω· ἐπαινέσαντες γὰρ πολλὰ ἑαυτοὺς οὐ-
δαμοῦ ἀντεῖπον ὡς οὐκ ἀδικοῦσι τοὺς ἡμετέρους
ξυμμάχους καὶ τὴν Πελοπόννησον· καίτοι εἰ πρὸς
τοὺς Μήδους ἐγένοντο ἀγαθοὶ τότε, πρὸς δ' ἡμᾶς
κακοὶ νῦν, διπλασίας ζημίας ἄξιοί εἰσιν, ὅτι ἀντ' ἀγα-
θῶν κακοὶ γεγένηνται. ἡμεῖς δὲ ὁμοῖοι καὶ τότε καὶ 2
νῦν ἐσμεν, καὶ τοὺς ξυμμάχους, ἢν σωφρονῶμεν, οὐ
περιοψόμεθα ἀδικουμένους, οὐδὲ μελλήσομεν τιμωρεῖν·
οἱ δ' οὐκέτι μέλλουσι κακῶς πάσχειν. ἄλλοις μὲν
γὰρ χρήματά ἐστι πολλὰ καὶ νῆες καὶ ἵπποι, ἡμῖν

δὲ ξύμμαχοι ἀγαθοί, οὓς οὐ παραδοτέα τοῖς Ἀθηναίοις ἐστίν, οὐδὲ δίκαις καὶ λόγοις διακριτέα μὴ λόγῳ καὶ αὐτοὺς βλαπτομένους, ἀλλὰ τιμωρητέα ἐν τάχει
3 καὶ παντὶ σθένει. καὶ ὡς ἡμᾶς πρέπει βουλεύεσθαι ἀδικουμένους μηδεὶς διδασκέτω, ἀλλὰ τοὺς μέλλοντας ἀδικεῖν μᾶλλον πρέπει πολὺν χρόνον βουλεύεσθαι. ψηφίζεσθε οὖν, ὦ Λακεδαιμόνιοι, ἀξίως τῆς Σπάρτης τὸν πόλεμον, καὶ μήτε τοὺς Ἀθηναίους ἐᾶτε μείζους γίγνεσθαι, μήτε τοὺς ξυμμάχους καταπροδιδῶμεν, ἀλλὰ ξὺν τοῖς θεοῖς ἐπίωμεν πρὸς τοὺς ἀδικοῦντας."

87 Τοιαῦτα δὲ λέξας ἐπεψήφιζεν αὐτός, ἔφορος ὤν, [ἐς] τὴν ἐκκλησίαν τῶν Λακεδαιμονίων. ὁ δέ, κρίνουσι γὰρ βοῇ καὶ οὐ ψήφῳ, οὐκ ἔφη διαγιγνώσκειν τὴν βοὴν ὁποτέρα μείζων, ἀλλὰ βουλόμενος αὐτοὺς φανερῶς ἀποδεικνυμένους τὴν γνώμην ἐς τὸ πολεμεῖν
2 μᾶλλον ὁρμῆσαι ἔλεξεν· "ὅτῳ μὲν ὑμῶν, ὦ Λακεδαιμόνιοι, δοκοῦσι λελύσθαι αἱ σπονδαὶ καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἀδικεῖν, ἀναστήτω ἐς ἐκεῖνο τὸ χωρίον," δείξας τι χωρίον αὐτοῖς, "ὅτῳ δὲ μὴ δοκοῦσιν, ἐς τὰ ἐπὶ θάτερα." ἀναστάντες δὲ διέστησαν, καὶ πολλῷ πλείους
3 ἐγένοντο οἷς ἐδόκουν αἱ σπονδαὶ λελύσθαι. προσκαλέσαντές τε τοὺς ξυμμάχους εἶπον ὅτι σφίσι μὲν δοκοῖεν ἀδικεῖν οἱ Ἀθηναῖοι, βούλεσθαι δὲ καὶ τοὺς πάντας ξυμμάχους παρακαλέσαντες ψῆφον ἐπαγαγεῖν, ὅπως κοινῇ βουλευσάμενοι τὸν πόλεμον ποιῶνται, ἢν
4 δοκῇ. καὶ οἱ μὲν ἀπεχώρησαν ἐπ' οἴκου, διαπραξάμενοι ταῦτα, καὶ οἱ Ἀθηναίων πρέσβεις ὕστερον, ἐφ' ἅπερ ἦλθον χρηματίσαντες· ἡ δὲ διαγνώμη αὕτη τῆς ἐκκλησίας, τοῦ τὰς σπονδὰς λελύσθαι, ἐγένετο ἐν τῷ τετάρτῳ ἔτει καὶ δεκάτῳ τῶν τριακοντουτίδων σπονδῶν προκεχωρηκυιῶν, αἳ ἐγένοντο μετὰ τὰ Εὐβοϊκά.

88 ⟨ Ἐψηφίσαντο δὲ οἱ Λακεδαιμόνιοι τὰς σπονδὰς λελύσθαι καὶ πολεμητέα εἶναι, οὐ τοσοῦτον τῶν ξυμμάχων πεισθέντες τοῖς λόγοις, ὅσον φοβούμενοι τοὺς Ἀθηναίους μὴ ἐπὶ μεῖζον δυνηθῶσιν, ὁρῶντες αὐτοῖς τὰ πολλὰ τῆς Ἑλλάδος ὑποχείρια ἤδη ὄντα.

Οἱ γὰρ Ἀθηναῖοι τρόπῳ τοιῷδε ἦλθον ἐπὶ τὰ πράγ- 89
ματα ἐν οἷς ηὐξήθησαν. ἐπειδὴ Μῆδοι ἀνεχώρησαν
ἐκ τῆς Εὐρώπης, νικηθέντες καὶ ναυσὶ καὶ πεζῷ ὑπὸ
Ἑλλήνων, καὶ οἱ καταφυγόντες αὐτῶν ταῖς ναυσὶν ἐς
Μυκάλην διεφθάρησαν, Λεωτυχίδης μὲν ὁ βασιλεὺς
τῶν Λακεδαιμονίων, ὅσπερ ἡγεῖτο τῶν ἐν Μυκάλῃ
Ἑλλήνων, ἀπεχώρησεν ἐπ' οἴκου ἔχων τοὺς ἀπὸ
Πελοποννήσου ξυμμάχους· οἱ δὲ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ 2
ἀπὸ Ἰωνίας καὶ Ἑλλησπόντου ξύμμαχοι, ἤδη ἀφε-
στηκότες ἀπὸ βασιλέως, ὑπομείναντες Σηστὸν ἐπο-
λιόρκουν, Μήδων ἐχόντων, καὶ ἐπιχειμάσαντες εἷλον
αὐτὴν ἐκλιπόντων τῶν βαρβάρων, καὶ μετὰ τοῦτο
ἀπέπλευσαν ἐξ Ἑλλησπόντου ὡς ἕκαστοι κατὰ
πόλεις. Ἀθηναίων δὲ τὸ κοινόν, ἐπειδὴ αὐτοῖς οἱ 3
βάρβαροι ἐκ τῆς χώρας ἀπῆλθον, διεκομίζοντο εὐθὺς
ὅθεν ὑπεξέθεντο παῖδας καὶ γυναῖκας καὶ τὴν περι-
οῦσαν κατασκευήν, καὶ τὴν πόλιν ἀνοικοδομεῖν
παρεσκευάζοντο καὶ τὰ τείχη· τοῦ τε γὰρ περιβόλου
βραχέα εἱστήκει καὶ οἰκίαι αἱ μὲν πολλαὶ πεπτώ-
κεσαν, ὀλίγαι δὲ περιῆσαν, ἐν αἷς αὐτοὶ ἐσκήνησαν
οἱ δυνατοὶ τῶν Περσῶν.⟩

Λακεδαιμόνιοι δὲ αἰσθόμενοι τὸ μέλλον ἦλθον 90
πρεσβείᾳ, τὰ μὲν καὶ αὐτοὶ ἥδιον ἂν ὁρῶντες μήτ'
ἐκείνους μήτ' ἄλλον μηδένα τεῖχος ἔχοντα, τὸ δὲ
πλέον τῶν ξυμμάχων ἐξοτρυνόντων καὶ φοβουμένων
τοῦ τε ναυτικοῦ αὐτῶν τὸ πλῆθος, ὃ πρὶν οὐχ ὑπῆρ-
χεν, καὶ τὴν ἐς τὸν Μηδικὸν πόλεμον τόλμαν γενο-
μένην. ἠξίουν τε αὐτοὺς μὴ τειχίζειν, ἀλλὰ καὶ τῶν 2
ἔξω Πελοποννήσου μᾶλλον ὅσοις ξυνειστήκει ξυγκαθ-
ελεῖν μετὰ σφῶν τοὺς περιβόλους, τὸ μὲν βουλό-
μενον καὶ ὕποπτον τῆς γνώμης οὐ δηλοῦντες ἐς τοὺς
Ἀθηναίους, ὡς δὲ τοῦ βαρβάρου, εἰ αὖθις ἐπέλθοι,
οὐκ ἂν ἔχοντος ἀπ' ἐχυροῦ ποθεν, ὥσπερ νῦν ἐκ τῶν
Θηβῶν, ὁρμᾶσθαι· τήν τε Πελοπόννησον πᾶσιν
ἔφασαν ἱκανὴν εἶναι ἀναχώρησίν τε καὶ ἀφορμήν.
οἱ δ' Ἀθηναῖοι Θεμιστοκλέους γνώμῃ τοὺς μὲν 3

Λακεδαιμονίους ταῦτ' εἰπόντας, ἀποκρινάμενοι ὅτι πέμψουσιν ὡς αὐτοὺς πρέσβεις περὶ ὧν λέγουσιν, εὐθὺς ἀπήλλαξαν· ἑαυτὸν δ' ἐκέλευεν ἀποστέλλειν ὡς τάχιστα ὁ Θεμιστοκλῆς ἐς τὴν Λακεδαίμονα, ἄλλους δὲ πρὸς ἑαυτῷ ἑλομένους πρέσβεις μὴ εὐθὺς ἐκπέμπειν, ἀλλ' ἐπισχεῖν μέχρι τοσούτου ἕως ἂν τὸ τεῖχος ἱκανὸν ἄρωσιν ὥστε ἀπομάχεσθαι ἐκ τοῦ ἀναγκαιοτάτου [ὕψους]. τειχίζειν δὲ πάντας πανδημεὶ [τοὺς ἐν τῇ πόλει] καὶ αὐτοὺς καὶ γυναῖκας καὶ παῖδας, φειδομένους μήτε ἰδίου μήτε δημοσίου οἰκοδομήματος ὅθεν τις ὠφελία ἔσται ἐς τὸ ἔργον, ἀλλὰ
4 καθαιροῦντας πάντα. καὶ ὁ μὲν ταῦτα διδάξας καὶ ὑπειπὼν τἆλλα ὅτι αὐτὸς τἀκεῖ πράξοι ᾤχετο. καὶ ἐς τὴν Λακεδαίμονα ἐλθὼν οὐ προσῄει πρὸς τὰς ἀρχάς, ἀλλὰ διῆγε καὶ προὐφασίζετο. καὶ ὁπότε τις αὐτὸν ἔροιτο τῶν ἐν τέλει ὄντων, ὅ τι οὐκ ἐπέρχεται ἐπὶ τὸ κοινόν, ἔφη τοὺς ξυμπρέσβεις ἀναμένειν, ἀσχολίας δέ τινος οὔσης αὐτοὺς ὑπολειφθῆναι, προσδέχεσθαι μέντοι ἐν τάχει ἥξειν καὶ θαυμάζειν ὡς
91 οὔπω πάρεισιν. οἱ δέ, ἀκούοντες, τῷ μὲν Θεμιστοκλεῖ ἐπείθοντο διὰ φιλίαν αὐτοῦ, τῶν δὲ ἄλλων ἀφικνουμένων καὶ σαφῶς κατηγορούντων ὅτι τειχίζεταί τε καὶ ἤδη ὕψος λαμβάνει, οὐκ εἶχον ὅπως χρὴ ἀπιστῆσαι. γνοὺς δ' ἐκεῖνος κελεύει αὐτοὺς μὴ λόγοις μᾶλλον παράγεσθαι ἢ πέμψαι σφῶν αὐτῶν ἄνδρας οἵτινες χρηστοὶ καὶ πιστῶς ἀπαγγελοῦσι
2 σκεψάμενοι. ἀποστέλλουσιν οὖν, καὶ περὶ αὐτῶν ὁ Θεμιστοκλῆς τοῖς Ἀθηναίοις κρύφα πέμπει κελεύων ὡς ἥκιστα ἐπιφανῶς κατασχεῖν καὶ μὴ ἀφεῖναι πρὶν ἂν αὐτοὶ πάλιν κομισθῶσιν· ἤδη γὰρ καὶ ἧκον αὐτῷ οἱ ξυμπρέσβεις, Ἁβρώνιχός τε ὁ Λυσικλέους καὶ Ἀριστείδης ὁ Λυσιμάχου, ἀγγέλλοντες ἔχειν ἱκανῶς τὸ τεῖχος· ἐφοβεῖτο γὰρ μὴ οἱ Λακεδαιμόνιοι σφᾶς,
3 ὁπότε σαφῶς ἀκούσειαν, οὐκέτι ἀφῶσιν. οἵ τε οὖν Ἀθηναῖοι τοὺς πρέσβεις ὥσπερ ἐπεστάλη κατεῖχον, καὶ Θεμιστοκλῆς, ἐπελθὼν τοῖς Λακεδαιμονίοις, ἐν-

ταῦθα δὴ φανερῶς εἶπεν ὅτι ἡ μὲν πόλις σφῶν
τετείχισται ἤδη ὥστε ἱκανὴ εἶναι σώζειν τοὺς ἐν-
οικοῦντας, εἰ δέ τι βούλονται Λακεδαιμόνιοι ἢ οἱ
ξύμμαχοι [πρεσβεύεσθαι παρὰ σφᾶς], ὡς πρὸς δια-
γιγνώσκοντας τὸ λοιπὸν ἰέναι τά τε σφίσιν αὐτοῖς
ξύμφορα καὶ τὰ κοινά. τήν τε γὰρ πόλιν ὅτε ἐδόκει 4
ἐκλιπεῖν ἄμεινον εἶναι καὶ ἐς τὰς ναῦς ἐσβῆναι, ἄνευ
ἐκείνων ἔφασαν γνόντες τολμῆσαι, καὶ ὅσα αὖ μετ'
ἐκείνων βουλεύεσθαι, οὐδενὸς ὕστεροι γνώμῃ φανῆναι.
δοκεῖν οὖν σφίσι καὶ νῦν ἄμεινον εἶναι τὴν ἑαυτῶν
πόλιν τεῖχος ἔχειν, καὶ ἰδίᾳ τοῖς πολίταις καὶ ἐς τοὺς
πάντας ξυμμάχους ὠφελιμώτερον ἔσεσθαι· οὐ γὰρ
οἷόν τ' εἶναι μὴ ἀπὸ ἀντιπάλου παρασκευῆς ὅμοιόν
τι ἢ ἴσον ἐς τὸ κοινὸν βουλεύεσθαι. ἢ πάντας οὖν
ἀτειχίστους ἔφη χρῆναι ξυμμαχεῖν ἢ καὶ τάδε νομί-
ζειν ὀρθῶς ἔχειν. οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι ἀκούσαντες 92
ὀργὴν μὲν φανερὰν οὐκ ἐποιοῦντο τοῖς Ἀθηναίοις·
οὐδὲ γὰρ ἐπὶ κωλύμῃ ἀλλὰ γνώμης παραινέσει δῆθεν
τῷ κοινῷ ἐπρεσβεύσαντο, ἅμα δὲ καὶ προσφιλεῖς
ὄντες ἐν τῷ τότε διὰ τὴν ἐς τὸν Μῆδον προθυμίαν
τὰ μάλιστ' αὐτοῖς ἐτύγχανον· τῆς μέντοι βουλήσεως
ἁμαρτάνοντες ἀδήλως ἤχθοντο. οἵ τε πρέσβεις
ἑκατέρων ἀπῆλθον ἐπ' οἴκου ἀνεπικλήτως.

Τούτῳ τῷ τρόπῳ οἱ Ἀθηναῖοι τὴν πόλιν ἐτείχισαν 93
ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ. καὶ δήλη ἡ οἰκοδομία ἔτι καὶ νῦν
ἐστιν ὅτι κατὰ σπουδὴν ἐγένετο· οἱ γὰρ θεμέλιοι
παντοίων λίθων ὑπόκεινται καὶ οὐ ξυνειργασμένων
ἔστιν ᾗ, ἀλλ' ὡς ἕκαστοί ποτε προσέφερον· πολλαί
τε στῆλαι ἀπὸ σημάτων καὶ λίθοι εἰργασμένοι ἐγκατ-
ελέγησαν. μείζων γὰρ ὁ περίβολος πανταχῇ ἐξήχθη
τῆς πόλεως, καὶ διὰ τοῦτο πάντα ὁμοίως κινοῦντες
ἠπείγοντο. ἔπεισε δὲ καὶ τοῦ Πειραιῶς τὰ λοιπὰ ὁ 2
Θεμιστοκλῆς οἰκοδομεῖν—ὑπῆρκτο δ' αὐτοῦ πρότερον
ἐπὶ τῆς ἐκείνου ἀρχῆς ἧς κατ' ἐνιαυτὸν Ἀθηναίοις
ἦρξεν—νομίζων τό τε χωρίον καλὸν εἶναι, λιμένας
ἔχον τρεῖς αὐτοφυεῖς, καὶ αὐτοὺς ναυτικοὺς γεγενη-

μένους μέγα προφέρειν ἐς τὸ κτήσασθαι δύναμιν·
3 τῆς γὰρ δὴ θαλάσσης πρῶτος ἐτόλμησεν εἰπεῖν ὡς
ἀνθεκτέα ἐστί, καὶ τὴν ἀρχὴν εὐθὺς ξυγκατεσκεύαζεν.
καὶ ᾠκοδόμησαν τῇ ἐκείνου γνώμῃ τὸ πάχος τοῦ
τείχους ὅπερ νῦν ἔτι δῆλόν ἐστι περὶ τὸν Πειραιᾶ·
*δύο γὰρ ἅμαξαι ἐναντίαι ἀλλήλαις τοὺς λίθους
ἐπῆγον. ἐντὸς δὲ οὔτε χάλιξ οὔτε πηλὸς ἦν, ἀλλὰ
ξυνῳκοδομημένοι μεγάλοι λίθοι καὶ ἐν τομῇ ἐγγώνιοι,
σιδήρῳ πρὸς ἀλλήλους τὰ ἔξωθεν καὶ μολύβδῳ
4 δεδεμένοι. τὸ δὲ ὕψος ἥμισυ μάλιστα ἐτελέσθη οὗ
διενοεῖτο. ἐβούλετο γὰρ τῷ μεγέθει καὶ τῷ πάχει
ἀφιστάναι τὰς τῶν πολεμίων ἐπιβουλάς, ἀνθρώπων
τε ἐνόμιζεν ὀλίγων καὶ τῶν ἀχρειοτάτων ἀρκέσειν
τὴν φυλακήν, τοὺς δ' ἄλλους ἐς τὰς ναῦς ἐσβήσεσθαι.
5 ταῖς γὰρ ναυσὶ μάλιστα προσέκειτο, ἰδών, ὡς ἐμοὶ
δοκεῖ, τῆς βασιλέως στρατιᾶς τὴν κατὰ θάλασσαν
ἔφοδον εὐπορωτέραν τῆς κατὰ γῆν οὖσαν· τόν τε
Πειραιᾶ ὠφελιμώτερον ἐνόμιζε τῆς ἄνω πόλεως, καὶ
6 πολλάκις τοῖς Ἀθηναίοις παρῄνει, ἢν ἄρα ποτὲ κατὰ
γῆν βιασθῶσι, καταβάντας ἐς αὐτὸν ταῖς ναυσὶ πρὸς
ἅπαντας ἀνθίστασθαι. Ἀθηναῖοι μὲν οὖν οὕτως
ἐτειχίσθησαν καὶ τἆλλα κατεσκευάζοντο εὐθὺς μετὰ
τὴν Μήδων ἀναχώρησιν.
94 Παυσανίας δὲ ὁ Κλεομβρότου ἐκ Λακεδαίμονος
στρατηγὸς τῶν Ἑλλήνων ἐξεπέμφθη μετὰ εἴκοσι
νεῶν ἀπὸ Πελοποννήσου· ξυνέπλεον δὲ καὶ Ἀθηναῖοι
τριάκοντα ναυσὶ καὶ τῶν ἄλλων ξυμμάχων πλῆθος.
καὶ ἐστράτευσαν ἐς Κύπρον καὶ αὐτῆς τὰ πολλὰ
κατεστρέψαντο, καὶ ὕστερον ἐς Βυζάντιον, Μήδων
95 ἐχόντων, καὶ ἐξεπολιόρκησαν. ἐν τῇδε τῇ ἡγεμονίᾳ
ἤδη βιαίου ὄντος αὐτοῦ οἵ τε ἄλλοι Ἕλληνες ἤχθοντο
καὶ οὐχ ἥκιστα οἱ Ἴωνες καὶ ὅσοι ἀπὸ βασιλέως
νεωστὶ ἠλευθέρωντο· φοιτῶντές τε πρὸς τοὺς Ἀθη-
ναίους ἠξίουν αὐτοὺς ἡγεμόνας σφῶν γενέσθαι κατὰ
τὸ ξυγγενές, καὶ Παυσανίᾳ μὴ ἐπιτρέπειν, ἤν που
2 βιάζηται. οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἐδέξαντό τε τοὺς λόγους

καὶ προσεῖχον τὴν γνώμην, ὡς οὐ περιοψόμενοι τἄλλά τε καταστησόμενοι ᾗ φαίνοιτο ἄριστα αὐτοῖς.> ἐν τούτῳ δὲ οἱ Λακεδαιμόνιοι μετεπέμποντο Παυσανίαν ἀνακρινοῦντες ὧν πέρι ἐπυνθάνοντο· καὶ γὰρ ἀδικία πολλὴ κατηγορεῖτο αὐτοῦ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων τῶν ἀφικνουμένων, καὶ τυραννίδος μᾶλλον ἐφαίνετο μίμησις ἢ στρατηγία. ξυνέβη τε αὐτῷ καλεῖσθαί 3
τε ἅμα καὶ τοὺς ξυμμάχους τῷ ἐκείνου ἔχθει παρ' Ἀθηναίους μετατάξασθαι πλὴν τῶν ἀπὸ Πελοποννήσου στρατιωτῶν. ἐλθὼν δὲ ἐς Λακεδαίμονα τῶν μὲν ἰδίᾳ πρός τινα ἀδικημάτων εὐθύνθη, τὰ δὲ μέγιστα ἀπολύεται μὴ ἀδικεῖν· κατηγορεῖτο δὲ αὐτοῦ οὐχ ἥκιστα Μηδισμὸς καὶ ἐδόκει σαφέστατον εἶναι. καὶ ἐκεῖνον μὲν οὐκέτι ἐκπέμπουσιν ἄρχοντα, Δόρκιν 4
δὲ καὶ ἄλλους τινὰς μετ' αὐτοῦ στρατιὰν ἔχοντας οὐ πολλήν, οἷς οὐκέτι ἐφίεσαν οἱ ξύμμαχοι τὴν ἡγεμονίαν. οἱ δέ, αἰσθόμενοι, ἀπῆλθον· καὶ ἄλλους οὐκέτι ὕστερον ἐξέπεμψαν οἱ Λακεδαιμόνιοι, φοβούμενοι μὴ σφίσιν οἱ ἐξιόντες χείρους γίγνωνται, ὅπερ καὶ ἐν τῷ Παυσανίᾳ ἐνεῖδον, ἀπαλλαξείοντες δὲ καὶ τοῦ Μηδικοῦ πολέμου καὶ τοὺς Ἀθηναίους νομίζοντες ἱκανοὺς ἐξηγεῖσθαι καὶ σφίσιν ἐν τῷ τότε [παρόντι] ἐπιτηδείους.

Παραλαβόντες δὲ οἱ Ἀθηναῖοι τὴν ἡγεμονίαν 96
τούτῳ τῷ τρόπῳ ἑκόντων τῶν ξυμμάχων διὰ τὸ Παυσανίου μῖσος, ἔταξαν ἅς τε ἔδει παρέχειν τῶν πόλεων χρήματα πρὸς τὸν βάρβαρον καὶ ἃς ναῦς· πρόσχημα γὰρ ἦν ἀμύνασθαι ὧν ἔπαθον δῃοῦντας τὴν βασιλέως χώραν. καὶ ἑλληνοταμίαι τότε πρῶτον Ἀθη- 2
ναίοις κατέστη ἀρχή, οἳ ἐδέχοντο τὸν φόρον· οὕτω γὰρ ὠνομάσθη τῶν χρημάτων ἡ φορά. ἦν δ' ὁ πρῶτος φόρος ταχθεὶς τετρακόσια τάλαντα καὶ ἑξήκοντα. ταμιεῖόν τε Δῆλος ἦν αὐτοῖς καὶ αἱ ξύνοδοι ἐς τὸ ἱερὸν ἐγίγνοντο. ἡγούμενοι δὲ αὐτο- 97
νόμων τὸ πρῶτον τῶν ξυμμάχων καὶ ἀπὸ κοινῶν ξυνόδων βουλευόντων τοσάδε ἐπῆλθον πολέμῳ τε

καὶ διαχειρίσει πραγμάτων μεταξὺ τοῦδε τοῦ πολέ-
μου καὶ τοῦ Μηδικοῦ, ἃ ἐγένετο πρός τε τὸν βάρ-
βαρον αὐτοῖς καὶ πρὸς τοὺς σφετέρους ξυμμάχους
νεωτερίζοντας καὶ Πελοποννησίων τοὺς ἀεὶ προσ-
2 τυγχάνοντας ἐν ἑκάστῳ. ἔγραψα δὲ αὐτὰ καὶ τὴν
ἐκβολὴν τοῦ λόγου ἐποιησάμην διὰ τόδε, ὅτι τοῖς
πρὸ ἐμοῦ ἅπασιν ἐκλιπὲς τοῦτο ἦν τὸ χωρίον, καὶ ἢ
τὰ πρὸ τῶν Μηδικῶν Ἑλληνικὰ ξυνετίθεσαν ἢ αὐτὰ
τὰ Μηδικά· τούτων δ' ὅσπερ καὶ ἥψατο ἐν τῇ
Ἀττικῇ ξυγγραφῇ, Ἑλλάνικος βραχέως τε καὶ τοῖς
χρόνοις οὐκ ἀκριβῶς ἐπεμνήσθη. ἅμα δὲ καὶ τῆς
ἀρχῆς ἀπόδειξιν ἔχει τῆς τῶν Ἀθηναίων ἐν οἵῳ
τρόπῳ κατέστη.)

98 Πρῶτον μὲν Ἠιόνα τὴν ἐπὶ Στρυμόνι, Μήδων
ἐχόντων, πολιορκίᾳ εἷλον καὶ ἠνδραπόδισαν, Κίμωνος
τοῦ Μιλτιάδου στρατηγοῦντος. ἔπειτα Σκῦρον τὴν
ἐν τῷ Αἰγαίῳ νῆσον, ἣν ᾤκουν Δόλοπες, ἠνδραπόδισαν
2 καὶ ᾤκισαν αὐτοί. πρὸς δὲ Καρυστίους αὐτοῖς ἄνευ
τῶν ἄλλων Εὐβοέων πόλεμος ἐγένετο, καὶ χρόνῳ
ξυνέβησαν καθ' ὁμολογίαν. Ναξίοις δὲ ἀποστᾶσι
μετὰ ταῦτα ἐπολέμησαν καὶ πολιορκίᾳ παρεστή-
σαντο, πρώτη τε αὕτη πόλις ξυμμαχὶς παρὰ τὸ
καθεστηκὸς ἐδουλώθη, ἔπειτα δὲ καὶ τῶν ἄλλων ὡς
99 ἑκάστῃ ξυνέβη. αἰτίαι δ' ἄλλαι τε ἦσαν τῶν ἀπο-
στάσεων καὶ μέγισται αἱ τῶν φόρων καὶ νεῶν ἔκδειαι
καὶ λειποστράτιον εἴ τῳ ἐγένετο· οἱ γὰρ Ἀθηναῖοι
ἀκριβῶς ἔπρασσον καὶ λυπηροὶ ἦσαν οὐκ εἰωθόσιν
οὐδὲ βουλομένοις ταλαιπωρεῖν προσάγοντες τὰς ἀ-
2 νάγκας. ἦσαν δέ πως καὶ ἄλλως οἱ Ἀθηναῖοι οὐκέτι
ὁμοίως ἐν ἡδονῇ ἄρχοντες, καὶ οὔτε ξυνεστράτευον
ἀπὸ τοῦ ἴσου, ῥᾴδιόν τε προσάγεσθαι ἦν αὐτοῖς τοὺς
3 ἀφισταμένους· ὧν αὐτοὶ αἴτιοι ἐγένοντο οἱ ξύμμαχοι·
διὰ γὰρ τὴν ἀπόκνησιν ταύτην τῶν στρατειῶν οἱ
πλείους αὐτῶν, ἵνα μὴ ἀπ' οἴκου ὦσιν, χρήματα
ἐτάξαντο ἀντὶ τῶν νεῶν τὸ ἱκνούμενον ἀνάλωμα
φέρειν, καὶ τοῖς μὲν Ἀθηναίοις ηὔξετο τὸ ναυτικὸν

ἀπὸ τῆς δαπάνης ἣν ἐκεῖνοι ξυμφέροιεν, αὐτοὶ δέ, ὁπότε ἀποσταῖεν, ἀπαράσκευοι καὶ ἄπειροι ἐς τὸν πόλεμον καθίσταντο.

Ἐγένετο δὲ μετὰ ταῦτα καὶ ἡ ἐπ' Εὐρυμέδοντι 100
ποταμῷ ἐν Παμφυλίᾳ πεζομαχία καὶ ναυμαχία Ἀθηναίων καὶ τῶν ξυμμάχων πρὸς Μήδους, καὶ ἐνίκων τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἀμφότερα Ἀθηναῖοι, Κίμωνος τοῦ Μιλτιάδου στρατηγοῦντος, καὶ εἷλον τριήρεις Φοινίκων καὶ διέφθειραν τὰς πάσας ἐς διακοσίας. χρόνῳ τε ὕστερον 2
ξυνέβη Θασίους αὐτῶν ἀποστῆναι, διενεχθέντας περὶ τῶν ἐν τῇ ἀντιπέρας Θρᾴκῃ ἐμπορίων καὶ τοῦ μετάλλου, ἃ ἐνέμοντο. καὶ ναυσὶ μὲν ἐπὶ Θάσον πλεύσαντες οἱ Ἀθηναῖοι ναυμαχίᾳ ἐκράτησαν καὶ ἐς τὴν γῆν ἀπέβησαν· ἐπὶ δὲ Στρυμόνα πέμψαντες μυρίους 3
οἰκήτορας αὐτῶν καὶ τῶν ξυμμάχων ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς χρόνους ὡς οἰκιοῦντες τὰς τότε καλουμένας Ἐννέα ὁδοὺς νῦν δὲ Ἀμφίπολιν, τῶν μὲν Ἐννέα ὁδῶν αὐτοὶ ἐκράτησαν, ἃς εἶχον Ἠδωνοί, προελθόντες δὲ τῆς Θρᾴκης ἐς μεσόγειαν διεφθάρησαν ἐν Δραβήσκῳ τῇ Ἠδωνικῇ ὑπὸ τῶν Θρᾳκῶν ξυμπάντων, οἷς πολέμιον ἦν τὸ χωρίον αἱ Ἐννέα ὁδοὶ κτιζόμενον. Θάσιοι δὲ 101
νικηθέντες μάχαις καὶ πολιορκούμενοι Λακεδαιμονίους ἐπεκαλοῦντο καὶ ἐπαμῦναι ἐκέλευον ἐσβαλόντας ἐς τὴν Ἀττικήν. οἱ δὲ ὑπέσχοντο μὲν κρύφα τῶν Ἀθηναίων καὶ ἔμελλον, διεκωλύθησαν δὲ ὑπὸ τοῦ γενομένου σεισμοῦ, ἐν ᾧ καὶ οἱ Εἵλωτες αὐτοῖς καὶ τῶν περιοίκων Θουριᾶταί τε καὶ Αἰθαιεῖς ἐς Ἰθώμην ἀπέστησαν. πλεῖστοι δὲ τῶν Εἱλώτων ἐγένοντο οἱ 2
τῶν παλαιῶν Μεσσηνίων τότε δουλωθέντων ἀπόγονοι· ᾗ καὶ Μεσσήνιοι ἐκλήθησαν οἱ πάντες. πρὸς μὲν οὖν τοὺς ἐν Ἰθώμῃ πόλεμος καθειστήκει Λακεδαιμονίοις, Θάσιοι δὲ τρίτῳ ἔτει πολιορκούμενοι ὡμολόγησαν Ἀθηναίοις τεῖχός τε καθελόντες καὶ ναῦς παραδόντες, χρήματά τε ὅσα ἔδει ἀποδοῦναι αὐτίκα ταξάμενοι καὶ τὸ λοιπὸν φέρειν, τήν τε ἤπειρον καὶ τὸ μέταλλον ἀφέντες.

102 Λακεδαιμόνιοι δέ, ὡς αὐτοῖς πρὸς τοὺς ἐν Ἰθώμῃ ἐμηκύνετο ὁ πόλεμος, ἄλλους τε ἐπεκαλέσαντο ξυμμάχους καὶ Ἀθηναίους· οἱ δ' ἦλθον, Κίμωνος στρατηγοῦντος, πλήθει οὐκ ὀλίγῳ· μάλιστα δ' αὐτοὺς ἐπεκαλέσαντο ὅτι τειχομαχεῖν ἐδόκουν δυνατοὶ εἶναι, τοῖς δέ, πολιορκίας μακρᾶς καθεστηκυίας, τούτου
2 ἐνδεᾶ ἐφαίνετο· βίᾳ γὰρ ἂν εἷλον τὸ χωρίον. καὶ διαφορὰ ἐκ ταύτης τῆς στρατείας πρῶτον Λακεδαιμονίοις καὶ Ἀθηναίοις φανερὰ ἐγένετο. οἱ γὰρ Λακεδαιμόνιοι, ἐπειδὴ τὸ χωρίον βίᾳ οὐχ ἡλίσκετο, δείσαντες τῶν Ἀθηναίων τὸ τολμηρὸν καὶ τὴν νεωτεροποιΐαν—καὶ ἀλλοφύλους ἅμα ἡγησάμενοι—μή τι, ἢν παραμείνωσιν, ὑπὸ τῶν ἐν Ἰθώμῃ πεισθέντες νεωτερίσωσι, μόνους τῶν ξυμμάχων ἀπέπεμψαν, τὴν μὲν ὑποψίαν οὐ δηλοῦντες, εἰπόντες δ' ὅτι οὐδὲν
3 προσδέονται αὐτῶν ἔτι. οἱ δ' Ἀθηναῖοι ἔγνωσαν οὐκ ἐπὶ τῷ βελτίονι λόγῳ ἀποπεμπόμενοι, ἀλλά τινος ὑπόπτου γενομένου· καὶ δεινὸν ποιησάμενοι καὶ οὐκ ἀξιώσαντες ὑπὸ Λακεδαιμονίων τοῦτο παθεῖν, εὐθύς, ἐπειδὴ ἀνεχώρησαν, ἀφέντες τὴν γενομένην ἐπὶ τῷ Μήδῳ ξυμμαχίαν πρὸς αὐτοὺς Ἀργείοις τοῖς ἐκείνων πολεμίοις ξύμμαχοι ἐγένοντο καὶ πρὸς Θεσσαλοὺς ἅμα ἀμφοτέροις οἱ αὐτοὶ ὅρκοι καὶ ξυμμαχία
103 κατέστη. οἱ δ' ἐν Ἰθώμῃ δεκάτῳ ἔτει, ὡς οὐκέτι ἐδύναντο ἀντέχειν, ξυνέβησαν πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους ἐφ' ᾧ τε ἐξίασιν ἐκ Πελοποννήσου ὑπόσπονδοι καὶ μηδέποτε ἐπιβήσονται αὐτῆς· ἢν δέ τις ἁλίσκηται, τοῦ λαβόντος εἶναι [δοῦλον]. ἦν δέ τι καὶ χρηστήριον τοῖς Λακεδαιμονίοις Πυθικὸν πρὸ τοῦ τὸν ἱκέτην τοῦ Διὸς τοῦ Ἰθωμήτα ἀφιέναι.> ἐξῆλθον δὲ αὐτοὶ καὶ παῖδες καὶ γυναῖκες καὶ αὐτοὺς Ἀθηναῖοι δεξάμενοι κατ' ἔχθος ἤδη τὸ Λακεδαιμονίων ἐς Ναύπακτον κατῴκισαν, ἣν ἔτυχον ᾑρηκότες νεωστί,
3 Λοκρῶν τῶν Ὀζολῶν ἐχόντων. προσεχώρησαν δὲ καὶ Μεγαρῆς Ἀθηναίοις ἐς ξυμμαχίαν Λακεδαιμονίων ἀποστάντες, ὅτι αὐτοὺς Κορίνθιοι περὶ γῆς ὅρων

πολέμῳ κατεῖχον· καὶ ἔσχον Ἀθηναῖοι Μέγαρα καὶ Πηγάς, καὶ τὰ μακρὰ τείχη ᾠκοδόμησαν Μεγαρεῦσι τὰ ἀπὸ τῆς πόλεως ἐς Νίσαιαν καὶ ἐφρούρουν αὐτοί. καὶ Κορινθίοις μὲν οὐχ ἥκιστα ἀπὸ τοῦδε τὸ σφοδρὸν μῖσος ἤρξατο πρῶτον ἐς Ἀθηναίους γενέσθαι.

Ἰνάρως δὲ ὁ Ψαμμιτίχου, Λίβυς, βασιλεὺς Λι- 104
βύων τῶν πρὸς Αἰγύπτῳ, ὁρμώμενος ἐκ Μαρείας τῆς ὑπὲρ Φάρου πόλεως ἀπέστησεν Αἰγύπτου τὰ πλέω ἀπὸ βασιλέως Ἀρταξέρξου, καὶ αὐτὸς ἄρχων γενόμενος Ἀθηναίους ἐπηγάγετο. οἱ δέ,—ἔτυχον γὰρ ἐς 2
Κύπρον στρατευόμενοι ναυσὶ διακοσίαις αὐτῶν τε καὶ τῶν ξυμμάχων,—ἦλθον ἀπολιπόντες τὴν Κύπρον καὶ ἀναπλεύσαντες ἀπὸ θαλάσσης ἐς τὸν Νεῖλον τοῦ τε ποταμοῦ κρατοῦντες καὶ τῆς Μέμφιδος τῶν δύο μερῶν, πρὸς τὸ τρίτον μέρος, ὃ καλεῖται Λευκὸν τεῖχος, ἐπολέμουν· ἐνῆσαν δὲ αὐτόθι Περσῶν καὶ Μήδων οἱ καταφυγόντες καὶ Αἰγυπτίων οἱ μὴ ξυναποστάντες.

Ἀθηναίοις δὲ ναυσὶν ἀποβᾶσιν ἐς Ἁλιᾶς πρὸς 105
Κορινθίους καὶ Ἐπιδαυρίους μάχη ἐγένετο καὶ ἐνίκων Κορίνθιοι. καὶ ὕστερον Ἀθηναῖοι ἐναυμάχησαν ἐπὶ Κεκρυφαλείᾳ Πελοποννησίων ναυσὶν καὶ ἐνίκων Ἀθηναῖοι. πολέμου δὲ καταστάντος πρὸς Αἰγινήτας 2
Ἀθηναίοις μετὰ ταῦτα ναυμαχία γίγνεται ἐπ' Αἰγίνῃ μεγάλη Ἀθηναίων καὶ Αἰγινητῶν, καὶ οἱ ξύμμαχοι ἑκατέροις παρῆσαν, καὶ ἐνίκων Ἀθηναῖοι καὶ ναῦς ἑβδομήκοντα λαβόντες αὐτῶν ἐς τὴν γῆν ἀπέβησαν καὶ ἐπολιόρκουν, Λεωκράτους τοῦ Στροίβου στρατηγοῦντος. ἔπειτα Πελοποννήσιοι ἀμύνειν βουλόμενοι 3
Αἰγινήταις ἐς μὲν τὴν Αἴγιναν τριακοσίους ὁπλίτας, πρότερον Κορινθίων καὶ Ἐπιδαυρίων ἐπικούρους, διεβίβασαν, τὰ δὲ ἄκρα τῆς Γερανίας κατέλαβον καὶ ἐς τὴν Μεγαρίδα κατέβησαν Κορίνθιοι μετὰ τῶν ξυμμάχων, νομίζοντες ἀδυνάτους ἔσεσθαι Ἀθηναίους βοηθεῖν τοῖς Μεγαρεῦσιν, ἔν τε Αἰγίνῃ ἀπούσης στρατιᾶς πολλῆς καὶ ἐν Αἰγύπτῳ· ἢν δὲ καὶ βοη-

4 θῶσιν, ἀπ' Αἰγίνης ἀναστήσεσθαι αὐτούς.) οἱ δὲ
Ἀθηναῖοι τὸ μὲν πρὸς Αἰγίνῃ στράτευμα οὐκ ἐκί-
νησαν, τῶν δ' ἐκ τῆς πόλεως ὑπολοίπων οἵ τε πρεσ-
βύτατοι καὶ οἱ νεώτατοι ἀφικνοῦνται ἐς τὰ Μέγαρα
Μυρωνίδου στρατηγοῦντος. καὶ μάχης γενομένης
ἰσορρόπου πρὸς Κορινθίους, διεκρίθησαν ἀπ' ἀλλή-
λων καὶ ἐνόμισαν αὐτοὶ ἑκάτεροι οὐκ ἔλασσον ἔχειν
ἐν τῷ ἔργῳ. καὶ οἱ μὲν Ἀθηναῖοι, ἐκράτησαν γὰρ
ὅμως μᾶλλον, ἀπελθόντων τῶν Κορινθίων τροπαῖον
5 ἔστησαν. οἱ δὲ Κορίνθιοι, κακιζόμενοι ὑπὸ τῶν ἐν
τῇ πόλει πρεσβυτέρων καὶ παρασκευασάμενοι ἡμέρας
ὕστερον δώδεκα μάλιστα, ἐλθόντες ἀνθίστασαν τρο-
παῖον καὶ αὐτοὶ ὡς νικήσαντες. καὶ οἱ Ἀθηναῖοι [ἐκ-]
βοηθήσαντες ἐκ τῶν Μεγάρων τούς τε τὸ τροπαῖον
ἱστάντας διαφθείρουσι καὶ τοῖς ἄλλοις ξυμβαλόντες
106 ἐκράτησαν. οἱ δέ, νικώμενοι, ὑπεχώρουν· καί τι
αὐτῶν μέρος οὐκ ὀλίγον προσβιασθὲν καὶ διαμαρτὸν
τῆς ὁδοῦ ἐσέπεσεν ἔς του χωρίον ἰδιώτου, ᾧ ἔτυχεν
ὄρυγμα μέγα περιεῖργον καὶ οὐκ ἦν ἔξοδος. οἱ δὲ
Ἀθηναῖοι γνόντες κατὰ πρόσωπόν τε εἶργον τοῖς
ὁπλίταις καὶ περιστήσαντες κύκλῳ τοὺς ψιλοὺς κατ-
έλευσαν πάντας τοὺς ἐσελθόντας, καὶ πάθος μέγα
τοῦτο Κορινθίοις ἐγένετο. τὸ δὲ πλῆθος ἀπεχώρησεν
αὐτοῖς τῆς στρατιᾶς ἐπ' οἴκου.

107 Ἤρξαντο δὲ κατὰ τοὺς χρόνους τούτους καὶ τὰ
μακρὰ τείχη ἐς θάλασσαν Ἀθηναῖοι οἰκοδομεῖν, τό τε
Φαληρόνδε καὶ τὸ ἐς Πειραιᾶ. καὶ Φωκέων στρα-
τευσάντων ἐς Δωριᾶς, τὴν Λακεδαιμονίων μητρό-
πολιν, Βοιὸν καὶ Κυτίνιον καὶ Ἐρινεόν, καὶ ἑλόντων
ἓν τῶν πολισμάτων τούτων, οἱ Λακεδαιμόνιοι, Νικο-
μήδους τοῦ Κλεομβρότου ὑπὲρ Πλειστοάνακτος τοῦ
Παυσανίου βασιλέως, νέου ὄντος ἔτι, ἡγουμένου,
ἐβοήθησαν τοῖς Δωριεῦσιν ἑαυτῶν τε πεντακοσίοις
2 καὶ χιλίοις ὁπλίταις καὶ τῶν ξυμμάχων μυρίοις· καὶ
τοὺς Φωκέας ὁμολογίᾳ ἀναγκάσαντες ἀποδοῦναι τὴν
πόλιν ἀπεχώρουν πάλιν. καὶ κατὰ θάλασσαν μὲν

αὐτούς, διὰ τοῦ Κρισαίου κόλπου εἰ βούλοιντο περαι-
οῦσθαι, Ἀθηναῖοι ναυσὶ περιπλεύσαντες ἔμελλον
κωλύσειν· διὰ δὲ τῆς Γερανίας οὐκ ἀσφαλὲς ἐφαί-
νετο αὐτοῖς Ἀθηναίων ἐχόντων Μέγαρα καὶ Πηγὰς
πορεύεσθαι. δύσοδός τε γὰρ ἡ Γερανία καὶ ἐφρου- 3
ρεῖτο ἀεὶ ὑπὸ Ἀθηναίων· καὶ τότε ᾐσθάνοντο αὐτοὺς
μέλλοντας καὶ ταύτῃ κωλύσειν.) ἔδοξε δ᾽ αὐτοῖς ἐν
Βοιωτοῖς περιμείνασι σκέψασθαι ὅτῳ τρόπῳ ἀσφα-
λέστατα διαπορεύσονται. τὸ δέ τι καὶ ἄνδρες τῶν
Ἀθηναίων ἐπῆγον αὐτοὺς κρύφα, ἐλπίσαντες δῆμόν
τε καταπαύσειν καὶ τὰ μακρὰ τείχη οἰκοδομούμενα.
ἐβοήθησαν δ᾽ ἐπ᾽ αὐτοὺς οἱ Ἀθηναῖοι πανδημεὶ καὶ 4
Ἀργείων χίλιοι καὶ τῶν ἄλλων ξυμμάχων ὡς ἕκαστοι·
ξύμπαντες δὲ ἐγένοντο τετρακισχίλιοι καὶ μύριοι.
νομίσαντες δὲ ἀπορεῖν ὅπῃ διέλθωσιν ἐπεστράτευσαν
αὐτοῖς καί τι καὶ τοῦ δήμου καταλύσεως ὑποψίᾳ.
ἦλθον δὲ καὶ Θεσσαλῶν ἱππῆς τοῖς Ἀθηναίοις κατὰ
τὸ ξυμμαχικόν, οἳ μετέστησαν ἐν τῷ ἔργῳ παρὰ τοὺς
Λακεδαιμονίους. γενομένης δὲ μάχης ἐν Τανάγρᾳ 108
τῆς Βοιωτίας, ἐνίκων Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ ξύμμαχοι
καὶ φόνος ἐγένετο ἀμφοτέρων πολύς. καὶ Λακεδαι-
μόνιοι μὲν ἐς τὴν Μεγαρίδα ἐλθόντες καὶ δενδροτο-
μήσαντες πάλιν ἀπῆλθον ἐπ᾽ οἴκου διὰ Γερανίας καὶ
Ἰσθμοῦ· Ἀθηναῖοι δὲ δευτέρᾳ καὶ ἑξηκοστῇ ἡμέρᾳ
μετὰ τὴν μάχην ἐστράτευσαν ἐς Βοιωτούς, Μυρωνίδου
στρατηγοῦντος· καὶ μάχῃ ἐν Οἰνοφύτοις τοὺς Βοιω- 2
τοὺς νικήσαντες τῆς τε χώρας ἐκράτησαν τῆς Βοιω-
τίας καὶ Φωκίδος, καὶ Ταναγραίων τὸ τεῖχος περιεῖλον
καὶ Λοκρῶν τῶν Ὀπουντίων ἑκατὸν ἄνδρας ὁμήρους
τοὺς πλουσιωτάτους ἔλαβον, τά τε τείχη τὰ ἑαυτῶν
τὰ μακρὰ ἐπετέλεσαν. ὡμολόγησαν δὲ καὶ Αἰγινῆται 3
μετὰ ταῦτα τοῖς Ἀθηναίοις τείχη τε περιελόντες καὶ
ναῦς παραδόντες φόρον τε ταξάμενοι ἐς τὸν ἔπειτα
χρόνον. καὶ Πελοπόννησον περιέπλευσαν Ἀθη-
ναῖοι Τολμίδου τοῦ Τολμαίου στρατηγοῦντος καὶ τὸ
νεώριον τὸ Λακεδαιμονίων ἐνέπρησαν, καὶ Χαλκίδα

Κορινθίων πόλιν εἷλον καὶ Σικυωνίους ἐν ἀποβάσει τῆς γῆς μάχῃ ἐκράτησαν.

109 Οἱ δ' ἐν τῇ Αἰγύπτῳ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ ξύμμαχοι ἐπέμενον, καὶ αὐτοῖς πολλαὶ ἰδέαι πολέμων κατέστησαν. τὸ μὲν γὰρ πρῶτον ἐκράτουν τῆς Αἰγύπτου Ἀθηναῖοι, καὶ βασιλεὺς πέμπει ἐς Λακεδαίμονα Μεγάβαζον, ἄνδρα Πέρσην, χρήματα ἔχοντα, ὅπως ἐς τὴν Ἀττικὴν ἐσβαλεῖν πεισθέντων τῶν Πελοποννη-
2 σίων ἀπ' Αἰγύπτου ἀπαγάγοι Ἀθηναίους. ὡς δ' αὐτῷ οὐ προὐχώρει καὶ τὰ χρήματα ἄλλως ἀναλοῦτο, ὁ μὲν Μεγάβαζος καὶ τὰ λοιπὰ τῶν χρημάτων πάλιν ἐς τὴν Ἀσίαν ἐκομίσθη, Μεγάβυζον δὲ τὸν Ζωπύρου πέμπει, ἄνδρα Πέρσην, μετὰ στρατιᾶς πολλῆς·) ὃς ἀφικόμενος κατὰ γῆν τούς τε Αἰγυπτίους καὶ τοὺς ξυμμάχους μάχῃ ἐκράτησε, καὶ ἐκ τῆς Μέμφιδος ἐξήλασε τοὺς Ἕλληνας καὶ τέλος ἐς Προσωπίτιδα
3 τὴν νῆσον κατέκλησεν· καὶ ἐπολιόρκει ἐν αὐτῇ ἐνιαυτὸν καὶ ἓξ μῆνας, μέχρι οὗ ξηράνας τὴν διώρυχα καὶ παρατρέψας ἄλλῃ τὸ ὕδωρ τάς τε ναῦς ἐπὶ τοῦ ξηροῦ ἐποίησε καὶ τῆς νήσου τὰ πολλὰ ἤπειρον καὶ
110 διαβὰς εἷλε τὴν νῆσον πεζῇ. οὕτω μὲν τὰ τῶν Ἑλλήνων πράγματα ἐφθάρη ἓξ ἔτη πολεμήσαντα· καὶ ὀλίγοι ἀπὸ πολλῶν πορευόμενοι διὰ τῆς Λιβύης ἐς Κυρήνην ἐσώθησαν, οἱ δὲ πλεῖστοι ἀπώλοντο. Αἴγυπτος δὲ πάλιν ὑπὸ βασιλέα ἐγένετο πλὴν Ἀμυρταίου τοῦ ἐν τοῖς ἕλεσι βασιλέως· τοῦτον δὲ διὰ μέγεθός τε τοῦ ἕλους οὐκ ἐδύναντο ἑλεῖν καὶ ἅμα μαχιμώτατοί εἰσι τῶν Αἰγυπτίων οἱ ἕλειοι. Ἰνάρως δὲ ὁ Λιβύων βασιλεύς, ὃς τὰ πάντα ἔπραξε περὶ τῆς
2 Αἰγύπτου, προδοσίᾳ ληφθεὶς ἀνεσταυρώθη. ἐκ δὲ τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς ἄλλης ξυμμαχίδος πεντήκοντα τριήρεις διάδοχοι πλέουσαι ἐς Αἴγυπτον ἔσχον κατὰ τὸ Μενδήσιον κέρας, οὐκ εἰδότες τῶν γεγενημένων οὐδέν. καὶ αὐτοῖς ἔκ τε γῆς ἐπιπεσόντες πεζοὶ καὶ ἐκ θαλάσσης Φοινίκων ναυτικὸν διέφθειραν τὰς πολλὰς τῶν νεῶν, αἱ δ' ἐλάσσους διέφυγον πάλιν.

τὰ μὲν κατὰ τὴν μεγάλην στρατείαν Ἀθηναίων καὶ τῶν ξυμμάχων ἐς Αἴγυπτον οὕτως ἐτελεύτησεν.

Ἐκ δὲ Θεσσαλίας Ὀρέστης ὁ Ἐχεκρατίδου, υἱὸς 111
τοῦ Θεσσαλῶν βασιλέως, φεύγων ἔπεισεν Ἀθηναίους ἑαυτὸν κατάγειν. καὶ παραλαβόντες Βοιωτοὺς καὶ Φωκέας, ὄντας ξυμμάχους, Ἀθηναῖοι ἐστράτευσαν τῆς Θεσσαλίας ἐπὶ Φάρσαλον. καὶ τῆς μὲν γῆς ἐκράτουν ὅσα μὴ προϊόντες πολὺ ἐκ τῶν ὅπλων, οἱ γὰρ ἱππῆς τῶν Θεσσαλῶν εἶργον, τὴν δὲ πόλιν οὐχ εἷλον οὐδ' ἄλλο προυχώρει αὐτοῖς οὐδὲν ὧν ἕνεκα ἐστράτευσαν, ἀλλ' ἀπεχώρησαν πάλιν Ὀρέστην ἔχοντες ἄπρακτοι.
μετὰ δὲ ταῦτα οὐ πολλῷ ὕστερον χίλιοι Ἀθηναίων ἐπὶ 2
τὰς ναῦς τὰς ἐν Πηγαῖς ἐπιβάντες,—εἶχον δ' αὐτοὶ τὰς Πηγάς,—παρέπλευσαν ἐς Σικυῶνα, Περικλέους τοῦ Ξανθίππου στρατηγοῦντος, καὶ ἀποβάντες Σικυωνίων τοὺς προσμίξαντας μάχῃ ἐκράτησαν. καὶ εὐθὺς παραλαβόντες Ἀχαιούς, καὶ διαπλεύσαντες πέραν, τῆς Ἀκαρνανίας ἐς Οἰνιάδας ἐστράτευσαν καὶ ἐπολιόρκουν, οὐ μέντοι εἷλόν γε, ἀλλ' ἀπεχώρησαν ἐπ' οἴκου.

Ὕστερον δέ, διαλιπόντων ἐτῶν τριῶν, σπονδαὶ γί- 112
γνονται Πελοποννησίοις καὶ Ἀθηναίοις πενταετεῖς. καὶ Ἑλληνικοῦ μὲν πολέμου ἔσχον οἱ Ἀθηναῖοι, ἐς δὲ Κύπρον ἐστρατεύοντο ναυσὶ διακοσίαις αὐτῶν τε καὶ τῶν ξυμμάχων, Κίμωνος στρατηγοῦντος. καὶ ἑξήκοντα μὲν νῆες ἐς Αἴγυπτον ἀπ' αὐτῶν ἔπλευσαν, Ἀμυρταίου μεταπέμποντος τοῦ ἐν τοῖς ἕλεσι βασιλέως, αἱ δὲ ἄλλαι Κίτιον ἐπολιόρκουν. Κίμωνος δὲ 2
ἀποθανόντος καὶ λιμοῦ γενομένου ἀπεχώρησαν ἀπὸ Κιτίου· καὶ πλεύσαντες ὑπὲρ Σαλαμῖνος τῆς ἐν Κύπρῳ Φοίνιξι καὶ Κίλιξιν ἐναυμάχησαν καὶ ἐπεζομάχησαν ἅμα, καὶ νικήσαντες ἀμφότερα ἀπεχώρησαν ἐπ' οἴκου καὶ αἱ ἐξ Αἰγύπτου νῆες πάλιν αἱ ἐλθοῦσαι μετ' αὐτῶν. Λακεδαιμόνιοι δὲ μετὰ ταῦτα τὸν ἱερὸν καλού- 3
μενον πόλεμον ἐστράτευσαν, καὶ κρατήσαντες τοῦ ἐν Δελφοῖς ἱεροῦ παρέδοσαν Δελφοῖς· καὶ αὖθις ὕστε-

ρον Ἀθηναῖοι ἀποχωρησάντων αὐτῶν στρατεύσαντες καὶ κρατήσαντες παρέδοσαν Φωκεῦσι.

113 Καὶ χρόνου ἐγγενομένου μετὰ ταῦτα Ἀθηναῖοι, Βοιωτῶν τῶν φευγόντων ἐχόντων Ὀρχομενὸν καὶ Χαιρώνειαν καὶ ἄλλ' ἄττα χωρία τῆς Βοιωτίας, ἐστράτευσαν ἑαυτῶν μὲν χιλίοις ὁπλίταις τῶν δὲ ξυμμάχων ὡς ἑκάστοις ἐπὶ τὰ χωρία ταῦτα, πολέμια ὄντα, Τολ-
2 μίδου τοῦ Τολμαίου στρατηγοῦντος. καὶ Χαιρώνειαν ἑλόντες [καὶ ἀνδραποδίσαντες] ἀπεχώρουν φυλακὴν καταστήσαντες. πορευομένοις δ' αὐτοῖς ἐν Κορωνείᾳ ἐπιτίθενται οἵ τε ἐκ τῆς Ὀρχομενοῦ φυγάδες Βοιωτῶν καὶ Λοκροὶ μετ' αὐτῶν καὶ Εὐβοέων φυγάδες καὶ ὅσοι τῆς αὐτῆς γνώμης ἦσαν· καὶ μάχῃ κρατήσαντες τοὺς μὲν διέφθειραν τῶν Ἀθηναίων τοὺς δὲ ζῶντας ἔλαβον. καὶ τὴν Βοιωτίαν ἐξέλιπον Ἀθηναῖοι πᾶσαν, σπονδὰς ποιησάμενοι ἐφ' ᾧ τοὺς ἄνδρας κομιοῦνται. Καὶ οἱ φεύγοντες Βοιωτῶν κατελθόντες καὶ οἱ ἄλλοι πάντες αὐτόνομοι πάλιν ἐγένοντο.

114 Μετὰ δὲ ταῦτα οὐ πολλῷ ὕστερον Εὔβοια ἀπέστη ἀπὸ Ἀθηναίων. Καὶ ἐς αὐτὴν διαβεβηκότος ἤδη Περικλέους στρατιᾷ Ἀθηναίων, ἠγγέλθη αὐτῷ ὅτι Μέγαρα ἀφέστηκε καὶ Πελοποννήσιοι μέλλουσιν ἐσβαλεῖν ἐς τὴν Ἀττικὴν καὶ οἱ φρουροὶ Ἀθηναίων διεφθαρμένοι εἰσὶν ὑπὸ Μεγαρέων, πλὴν ὅσοι ἐς Νίσαιαν ἀπέφυγον· ἐπαγαγόμενοι δὲ Κορινθίους καὶ Σικυωνίους καὶ Ἐπιδαυρίους ἀπέστησαν οἱ Μεγαρῆς.
2 ὁ δὲ Περικλῆς πάλιν κατὰ τάχος ἐκόμιζε τὴν στρατιὰν ἐκ τῆς Εὐβοίας. καὶ μετὰ τοῦτο οἱ Πελοποννήσιοι τῆς Ἀττικῆς ἐς Ἐλευσῖνα καὶ Θριῶζε ἐσβαλόντες ἐδῄωσαν, Πλειστοάνακτος τοῦ Παυσανίου, βασιλέως Λακεδαιμονίων, ἡγουμένου, καὶ τὸ πλέον οὐκέτι προελθόντες ἀπεχώρησαν ἐπ' οἴκου. καὶ Ἀθηναῖοι πάλιν ἐς Εὔβοιαν διαβάντες, Περικλέους στρατηγοῦντος, κατεστρέψαντο πᾶσαν, καὶ τὴν μὲν ἄλλην ὁμολογίᾳ κατεστήσαντο, Ἑστιαιᾶς δ' ἐξοικίσαντες αὐτοὶ τὴν γῆν ἔσχον. ἀναχωρήσαντες δὲ ἀπ' Εὐβοίας οὐ πολ-

λῳ ὕστερον σπονδὰς ἐποιήσαντο πρὸς Λακεδαιμονίους
καὶ τοὺς ξυμμάχους τριακοντούτεις, ἀποδόντες Νί-
σαιαν καὶ Πηγὰς καὶ Τροιζῆνα καὶ Ἀχαΐαν· ταῦτα
γὰρ εἶχον Ἀθηναῖοι Πελοποννησίων.

Ἕκτῳ δὲ ἔτει Σαμίοις καὶ Μιλησίοις πόλεμος ἐγέ- 2
νετο περὶ Πριήνης· καὶ οἱ Μιλήσιοι ἐλασσούμενοι
τῷ πολέμῳ παρ' Ἀθηναίους ἐλθόντες κατεβόων τῶν
Σαμίων. ξυνεπελαμβάνοντο δὲ καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς
Σάμου ἄνδρες ἰδιῶται νεωτερίσαι βουλόμενοι τὴν πο-
λιτείαν. πλεύσαντες οὖν Ἀθηναῖοι ἐς Σάμον ναυσὶ 3
τεσσαράκοντα δημοκρατίαν κατέστησαν, καὶ ὁμήρους
ἔλαβον τῶν Σαμίων πεντήκοντα μὲν παῖδας, ἴσους δὲ
ἄνδρας, καὶ κατέθεντο ἐς Λῆμνον καὶ φρουρὰν ἐγκα-
ταλιπόντες ἀνεχώρησαν. τῶν δὲ Σαμίων ἦσαν γάρ 4
τινες οἳ οὐχ ὑπέμενον, ἀλλ' ἔφυγον ἐς τὴν ἤπειρον,
ξυνθέμενοι τῶν ἐν τῇ πόλει τοῖς δυνατωτάτοις καὶ
Πισσούθνῃ τῷ Ὑστάσπου ξυμμαχίαν, ὃς εἶχε Σάρ-
δεις τότε, ἐπικούρους τε ξυλλέξαντες ἐς ἑπτακοσίους
διέβησαν ὑπὸ νύκτα ἐς τὴν Σάμον. καὶ πρῶτον μὲν
τῷ δήμῳ ἐπανέστησαν καὶ ἐκράτησαν τῶν πλείστων,
ἔπειτα τοὺς ὁμήρους κλέψαντες ἐκ Λήμνου τοὺς αὑ- 5
τῶν ἀπέστησαν, καὶ τοὺς φρουροὺς τοὺς Ἀθηναίων
καὶ τοὺς ἄρχοντας οἳ ἦσαν παρὰ σφίσιν ἐξέδοσαν
Πισσούθνῃ, ἐπί τε Μίλητον εὐθὺς παρεσκευάζοντο
στρατεύειν. ξυναπέστησαν δ' αὐτοῖς καὶ Βυζάντιοι.

Ἀθηναῖοι δ' ὡς ᾔσθοντο, πλεύσαντες ναυσὶν ἑξή- 116
κοντα ἐπὶ Σάμου ταῖς μὲν ἑκκαίδεκα τῶν νεῶν οὐκ
ἐχρήσαντο—ἔτυχον γὰρ αἱ μὲν ἐπὶ Καρίας ἐς προ-
σκοπὴν τῶν Φοινισσῶν νεῶν οἰχόμεναι, αἱ δ' ἐπὶ Χίου
καὶ Λέσβου περιαγγέλλουσαι βοηθεῖν—τεσσαρά-
κοντα δὲ ναυσὶ καὶ τέσσαρσι, Περικλέους δεκάτου
αὐτοῦ στρατηγοῦντος, ἐναυμάχησαν πρὸς Τραγίᾳ τῇ
νήσῳ Σαμίων ναυσὶν ἑβδομήκοντα, ὧν ἦσαν αἱ εἴκοσι
στρατιώτιδες· ἔτυχον δὲ αἱ πᾶσαι ἀπὸ Μιλήτου
πλέουσαι· καὶ ἐνίκων Ἀθηναῖοι. ὕστερον δ' αὐτοῖς 2
ἐβοήθησαν ἐκ τῶν Ἀθηνῶν νῆες τεσσαράκοντα καὶ

Χίων καὶ Λεσβίων πέντε καὶ εἴκοσι· καὶ ἀποβάντες
καὶ κρατοῦντες τῷ πεζῷ ἐπολιόρκουν τρισὶ τείχεσι
3 τὴν πόλιν, καὶ ἐκ θαλάσσης ἅμα. Περικλῆς δὲ λα-
βὼν ἑξήκοντα ναῦς ἀπὸ τῶν ἐφορμουσῶν ᾤχετο κατὰ
τάχος ἐπὶ Καύνου καὶ Καρίας, ἐσαγγελθέντων ὅτι
Φοίνισσαι νῆες ἐπ' αὐτοὺς πλέουσιν· ᾤχετο γὰρ καὶ
ἐκ τῆς Σάμου πέντε ναυσὶ Στησαγόρας καὶ ἄλλοι
117 ἐπὶ τὰς Φοινίσσας. ἐν τούτῳ δὲ οἱ Σάμιοι ἐξαπι-
ναίως ἔκπλουν ποιησάμενοι ἀφράκτῳ τῷ στρατοπέδῳ
ἐπιπεσόντες τάς τε προφυλακίδας ναῦς διέφθειραν
καὶ ναυμαχοῦντες τὰς ἀνταναγομένας ἐνίκησαν, καὶ
τῆς θαλάσσης τῆς καθ' ἑαυτοὺς ἐκράτησαν ἡμέρας
περὶ τέσσαρας καὶ δέκα, καὶ ἐσεκομίσαντο καὶ ἐξε-
2 κομίσαντο ἃ ἐβούλοντο. ἐλθόντος δὲ Περικλέους
πάλιν ταῖς ναυσὶ κατεκλῄσθησαν. καὶ ἐκ τῶν Ἀθη-
νῶν ὕστερον προσεβοήθησαν τεσσαράκοντα μὲν αἱ
μετὰ Θουκυδίδου καὶ Ἅγνωνος καὶ Φορμίωνος νῆες,
εἴκοσι δὲ αἱ μετὰ Τληπολέμου καὶ Ἀντικλέους, ἐκ
3 δὲ Χίου καὶ Λέσβου τριάκοντα. καὶ ναυμαχίαν
μέν τινα βραχεῖαν ἐποιήσαντο οἱ Σάμιοι· ἀδύνα-
τοι δὲ ὄντες ἀντισχεῖν ἐξεπολιορκήθησαν ἐνάτῳ
μηνὶ καὶ προσεχώρησαν ὁμολογίᾳ, τεῖχός τε καθε-
λόντες καὶ ὁμήρους δόντες καὶ ναῦς παραδόντες καὶ
χρήματα τὰ ἀναλωθέντα κατὰ χρόνους ταξάμενοι
ἀποδοῦναι. ξυνέβησαν δὲ καὶ Βυζάντιοι, ὥσπερ καὶ
πρότερον, ὑπήκοοι εἶναι.

118 Μετὰ ταῦτα δὲ ἤδη γίγνεται οὐ πολλοῖς ἔτεσιν
ὕστερον τὰ προειρημένα, τά τε Κερκυραϊκὰ καὶ τὰ
Ποτιδαιατικὰ καὶ ὅσα πρόφασις τοῦδε τοῦ πολέμου
κατέστη. ταῦτα δὲ ξύμπαντα, ὅσα ἔπραξαν οἱ Ἕλλη-
νες πρός τε ἀλλήλους καὶ τὸν βάρβαρον, ἐγένετο ἐν
ἔτεσι πεντήκοντα μάλιστα μεταξὺ τῆς Ξέρξου ἀνα-
χωρήσεως καὶ τῆς ἀρχῆς τοῦδε τοῦ πολέμου, ἐν οἷς
Ἀθηναῖοι τήν τε ἀρχὴν ἐγκρατεστέραν κατεστήσαντο
2 καὶ αὐτοὶ ἐπὶ μέγα ἐχώρησαν δυνάμεως· οἱ δὲ Λακε-
δαιμόνιοι αἰσθόμενοι οὔτε ἐκώλυον εἰ μὴ ἐπὶ βραχύ,

ἡσύχαζόν τε τὸ πλέον τοῦ χρόνου, ὄντες μὲν καὶ πρὸ
τοῦ μὴ ταχεῖς ἰέναι ἐς τοὺς πολέμους, εἰ μὴ ἀναγκά-
ζοιντο, τὸ δέ τι καὶ πολέμοις οἰκείοις ἐξειργόμενοι,
πρὶν δὴ ἡ δύναμις τῶν Ἀθηναίων σαφῶς ἤρετο καὶ
τῆς ξυμμαχίας αὐτῶν ἥπτοντο. τότε δ' οὐκέτι ἀνα-
σχετὸν ἐποιοῦντο, ἀλλ' ἐπιχειρητέα ἐδόκει εἶναι πάσῃ
προθυμίᾳ καὶ καθαιρετέα ἡ ἰσχύς, ἢν δύνωνται, ἀρα-
μένοις τόνδε τὸν πόλεμον.

Αὐτοῖς μὲν οὖν τοῖς Λακεδαιμονίοις διέγνωστο λε- 3
λύσθαι τε τὰς σπονδὰς καὶ τοὺς Ἀθηναίους ἀδικεῖν,
πέμψαντες δὲ ἐς Δελφοὺς ἐπηρώτων τὸν θεὸν εἰ πο-
λεμοῦσιν ἄμεινον ἔσται· ὁ δὲ ἀνεῖλεν αὐτοῖς, ὡς λέ-
γεται, κατὰ κράτος πολεμοῦσι νίκην ἔσεσθαι, καὶ
αὐτὸς ἔφη ξυλλήψεσθαι καὶ παρακαλούμενος καὶ
ἄκλητος. αὖθις δὲ τοὺς ξυμμάχους παρακαλέσαντες 119
ψῆφον ἐβούλοντο ἐπαγαγεῖν, εἰ χρὴ πολεμεῖν. καὶ
ἐλθόντων τῶν πρέσβεων ἀπὸ τῆς ξυμμαχίας καὶ
ξυνόδου γενομένης οἵ τε ἄλλοι εἶπον ἃ ἐβούλοντο,
κατηγοροῦντες οἱ πλείους τῶν Ἀθηναίων καὶ τὸν
πόλεμον ἀξιοῦντες γενέσθαι, καὶ οἱ Κορίνθιοι δεη-
θέντες μὲν καὶ κατὰ πόλεις πρότερον ἑκάστων ἰδίᾳ
ὥστε ψηφίσασθαι τὸν πόλεμον, δεδιότες περὶ τῇ
Ποτιδαίᾳ μὴ προδιαφθαρῇ, παρόντες δὲ καὶ τότε καὶ
τελευταῖοι ἐπελθόντες ἔλεγον τοιάδε.

«Τοὺς μὲν Λακεδαιμονίους, ὦ ἄνδρες ξύμμαχοι, 120
οὐκ ἂν ἔτι αἰτιασαίμεθα, ὡς οὐ καὶ αὐτοὶ ἐψηφισμέ-
νοι τὸν πόλεμόν εἰσι καὶ ἡμᾶς ἐς τοῦτο νῦν ξυνήγα-
γον. χρὴ γὰρ τοὺς ἡγεμόνας τὰ ἴδια ἐξ ἴσου νέμον-
τας τὰ κοινὰ προσκοπεῖν, ὥσπερ καὶ ἐν ἄλλοις ἐκ
πάντων προτιμῶνται. ἡμῶν δὲ ὅσοι μὲν Ἀθηναίοις 2
ἤδη ἐνηλλάγησαν οὐχὶ διδαχῆς δέονται ὥστε φυλάξ-
ασθαι αὐτούς· τοὺς δὲ τὴν μεσόγειαν μᾶλλον καὶ
μὴ ἐν πόρῳ κατῳκημένους εἰδέναι χρή, ὅτι, τοῖς κάτω
ἢν μὴ ἀμύνωσι, χαλεπωτέραν ἕξουσι τὴν κατακομι-
δὴν τῶν ὡραίων καὶ πάλιν ἀντίληψιν ὧν ἡ θάλασσα
τῇ ἠπείρῳ δίδωσι, καὶ τῶν νῦν λεγομένων μὴ κακοὺς

κριτὰς ὡς μὴ προσηκόντων εἶναι, προσδέχεσθαι δέ
ποτε, εἰ τὰ κάτω προοῖντο, κἂν μέχρι σφῶν τὸ
δεινὸν προελθεῖν, καὶ περὶ αὐτῶν οὐχ ἧσσον νῦν
3 βουλεύεσθαι. διόπερ καὶ μὴ ὀκνεῖν δεῖ αὐτοὺς τὸν
πόλεμον ἀντ' εἰρήνης μεταλαμβάνειν. ἀνδρῶν γὰρ
σωφρόνων μέν ἐστιν, εἰ μὴ ἀδικοῖντο, ἡσυχάζειν,
ἀγαθῶν δὲ ἀδικουμένους ἐκ μὲν εἰρήνης πολεμεῖν, εὖ
δὲ παρασχὸν ἐκ πολέμου πάλιν ξυμβῆναι, καὶ μήτε
τῇ κατὰ πόλεμον εὐτυχίᾳ ἐπαίρεσθαι μήτε τῷ ἡσυχίῳ
4 τῆς εἰρήνης ἡδόμενον ἀδικεῖσθαι. ὅ τε γὰρ διὰ τὴν
ἡδονὴν ὀκνῶν τάχιστ' ἂν ἀφαιρεθείη τῆς ῥᾳστώνης
τὸ τερπνὸν δι' ὅπερ ὀκνεῖ, εἰ ἡσυχάζοι· ὅ τε ἐν πο-
λέμῳ εὐτυχίᾳ πλεονάζων οὐκ ἐντεθύμηται θράσει
ἀπίστῳ ἐπαιρόμενος. πολλὰ γὰρ κακῶς γνωσθέντα,
ἀβουλοτέρων τῶν ἐναντίων τυχόντων, κατωρθώθη, καὶ
ἔτι πλείω ἃ καλῶς δοκοῦντα βουλευθῆναι ἐς τοὐναν-
τίον αἰσχρῶς περιέστη· ἐνθυμεῖται γὰρ οὐδεὶς ὁμοίᾳ
τῇ πίστει καὶ ἔργῳ ἐπεξέρχεται, ἀλλὰ μετ' ἀσφα-
λείας μὲν δοξάζομεν, μετὰ δέους δὲ ἐν τῷ ἔργῳ ἐλ-
λείπομεν.

121 "Ἡμεῖς δὲ νῦν καὶ ἀδικούμενοι τὸν πόλεμον
ἐγείρομεν καὶ ἱκανὰ ἔχοντες ἐγκλήματα, καὶ ὅταν
ἀμυνώμεθα Ἀθηναίους, καταθησόμεθα αὐτὸν ἐν και-
ρῷ. κατὰ πολλὰ δὲ ἡμᾶς εἰκὸς ἐπικρατῆσαι, πρῶτον
μὲν πλήθει προύχοντας καὶ ἐμπειρίᾳ πολεμικῇ, ἔπει-
τα ὁμοίως πάντας ἐς τὰ παραγγελλόμενα ἰόντας.
2 ναυτικόν τε, ᾧ ἰσχύουσιν, ἀπὸ τῆς ὑπαρχούσης τε
ἑκάστοις οὐσίας ἐξαρτυσόμεθα καὶ ἀπὸ τῶν ἐν Δελ-
φοῖς καὶ Ὀλυμπίᾳ χρημάτων· δάνεισμα γὰρ ποιη-
σάμενοι ὑπολαβεῖν οἷοί τ' ἐσμὲν μισθῷ μείζονι τοὺς
ξένους αὐτῶν ναυβάτας. ὠνητὴ γὰρ Ἀθηναίων ἡ
δύναμις μᾶλλον ἢ οἰκεία· ἡ δὲ ἡμετέρα ἧσσον ἂν
τοῦτο πάθοι, τοῖς σώμασι τὸ πλέον ἰσχύουσα ἢ
3 τοῖς χρήμασιν. μιᾷ τε νίκῃ ναυμαχίας κατὰ τὸ
εἰκὸς ἁλίσκονται· εἰ δ' ἀντίσχοιεν, μελετήσομεν καὶ
ἡμεῖς ἐν πλέονι [χρόνῳ] τὰ ναυτικά, καὶ ὅταν τὴν

ἐπιστήμην ἐς τὸ ἴσον καταστήσωμεν, τῇ γε εὐψυχίᾳ
δή που περιεσόμεθα. ὃ γὰρ ἡμεῖς ἔχομεν φύσει
ἀγαθὸν ἐκείνοις οὐκ ἂν γένοιτο διδαχῇ· ὃ δ' ἐκεῖνοι
ἐπιστήμῃ προύχουσι καθαιρετέον ἡμῖν ἐστι μελέτῃ.
χρήματα δ' ὥστ' ἔχειν ἐς αὐτά, οἴσομεν· ἢ δεινὸν ἂν 4
εἴη, εἰ οἱ μὲν ἐκείνων ξύμμαχοι ἐπὶ δουλείᾳ τῇ αὑτῶν
φέροντες οὐκ ἀπεροῦσιν, ἡμεῖς δ' ἐπὶ τῷ τιμωρούμε-
νοι τοὺς ἐχθροὺς καὶ αὐτοὶ ἅμα σώζεσθαι οὐκ ἄρα
δαπανήσομεν καὶ ἐπὶ τῷ μὴ ὑπ' ἐκείνων αὐτὰ ἀφαιρε-
θέντες αὐτοῖς τούτοις κακῶς πάσχειν.

"Ὑπάρχουσι δὲ καὶ ἄλλαι ὁδοὶ πολέμου ἡμῖν, 122
ξυμμάχων τε ἀπόστασις, μάλιστα παραίρεσις οὖσα
τῶν προσόδων, αἷς ἰσχύουσι, καὶ ἐπιτειχισμὸς τῇ
χώρᾳ, ἄλλα τε ὅσα οὐκ ἄν τις νῦν προΐδοι. ἥκιστα
γὰρ πόλεμος ἐπὶ ῥητοῖς χωρεῖ, αὐτὸς δὲ ἀφ' αὑτοῦ
τὰ πολλὰ τεχνᾶται πρὸς τὸ παρατυγχάνον· ἐν ᾧ ὁ
μὲν εὐοργήτως αὐτῷ προσομιλήσας βεβαιότερος, ὁ δ'
ὀργισθεὶς περὶ αὐτὸν οὐκ ἐλάσσω πταίει. ἐνθυμώ- 2
μεθα δὲ καὶ ὅτι, εἰ μὲν ἦσαν ἡμῶν ἑκάστοις πρὸς ἀν-
τιπάλους περὶ γῆς ὅρων διαφοραί, οἰστὸν ἂν ἦν· νῦν
δὲ πρὸς ξύμπαντάς τε ἡμᾶς Ἀθηναῖοι ἱκανοὶ καὶ
κατὰ πόλιν ἔτι δυνατώτεροι, ὥστε εἰ μὴ καὶ ἁθρόοι
καὶ κατὰ ἔθνη καὶ ἕκαστον ἄστυ μιᾷ γνώμῃ ἀμυνού-
μεθα αὐτούς, δίχα γε ὄντας ἡμᾶς ἀπόνως χειρώσον-
ται. καὶ τὴν ἧσσαν, εἰ καὶ δεινόν τῳ ἀκοῦσαι, ἴστω 3
οὐκ ἄλλο τι φέρουσαν ἢ ἄντικρυς δουλείαν· ὃ καὶ
λόγῳ ἐνδοιασθῆναι αἰσχρὸν τῇ Πελοποννήσῳ καὶ
πόλεις τοσάσδε ὑπὸ μιᾶς κακοπαθεῖν. ἐν ᾧ ἢ δι-
καίως δοκοῖμεν ἂν πάσχειν ἢ διὰ δειλίαν ἀνέχεσθαι,
καὶ τῶν πατέρων χείρους φαίνεσθαι, οἳ τὴν Ἑλλάδα
ἠλευθέρωσαν· ἡμεῖς δὲ οὐδ' ἡμῖν αὐτοῖς βεβαιοῦμεν
αὐτό, τύραννον δὲ ἐῶμεν ἐγκαθεστάναι πόλιν, τοὺς
δ' ἐν μιᾷ μονάρχους ἀξιοῦμεν καταλύειν. καὶ οὐκ 4
ἴσμεν ὅπως τάδε τριῶν τῶν μεγίστων ξυμφορῶν
ἀπήλλακται, ἀξυνεσίας ἢ μαλακίας ἢ ἀμελείας. οὐ
γὰρ δὴ πεφευγότες ταῦτα ἐπὶ τὴν πλείστους δὴ βλά-

ψασαν καταφρόνησιν κεχωρήκατε, ἣ ἐκ τοῦ πολλοὺς
σφάλλειν τὸ ἐναντίον ὄνομα ἀφροσύνη μετωνόμασται.

123 "Τὰ μὲν οὖν προγεγενημένα τί δεῖ μακρότερον ἢ
ἐς ὅσον τοῖς νῦν ξυμφέρει αἰτιᾶσθαι; περὶ δὲ τῶν
ἔπειτα μελλόντων τοῖς παροῦσι βοηθοῦντας χρὴ ἐπι-
ταλαιπωρεῖν· πάτριον γὰρ ὑμῖν ἐκ τῶν πόνων τὰς
ἀρετὰς κτᾶσθαι· καὶ μὴ μεταβάλλειν τὸ ἔθος, εἰ ἄρα
πλούτῳ τε νῦν καὶ ἐξουσίᾳ ὀλίγον προφέρετε—οὐ γὰρ
2 δίκαιον ἃ τῇ ἀπορίᾳ ἐκτήθη τῇ περιουσίᾳ ἀπολέσθαι
—ἀλλὰ θαρσοῦντας ἰέναι κατὰ πολλὰ ἐς τὸν πόλεμον,
τοῦ τε θεοῦ χρήσαντος καὶ αὐτοῦ ὑποσχομένου ξυλ-
λήψεσθαι, καὶ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος πάσης ξυναγωνιου-
3 μένης, τὰ μὲν φόβῳ τὰ δ' ὠφελίᾳ. σπονδάς τε οὐ
λύσετε πρότεροι, ἅς [illegible] καὶ ὁ θεὸς κελεύων πολεμεῖν
νομίζει παραβεβάσθαι, ἠδικημέναις δὲ μᾶλλον βοη-
θήσετε· λύουσι γὰρ οὐχ οἱ ἀμυνόμενοι, ἀλλ' οἱ πρό-
τεροι ἐπιόντες.

124 "Ὥστε πανταχόθεν καλῶς ὑπάρχον ὑμῖν πολεμεῖν,
καὶ ἡμῶν τάδε κοινῇ παραινούντων, εἴπερ βεβαιότατον
τὸ ταῦτα ξυμφέροντα καὶ πόλεσι καὶ ἰδιώταις εἶναι,
μὴ μέλλετε Ποτιδαιάταις τε ποιεῖσθαι τιμωρίαν,
οὖσι Δωριεῦσι καὶ ὑπὸ Ἰώνων πολιορκουμένοις, οὗ
πρότερον ἦν τοὐναντίον, καὶ τῶν ἄλλων μετελθεῖν τὴν
2 ἐλευθερίαν, ὡς οὐκέτι ἐνδέχεται περιμένοντας τοὺς
μὲν ἤδη βλάπτεσθαι, τοὺς δ', εἰ γνωσθησόμεθα ξυν-
ελθόντες μὲν ἀμύνεσθαι δὲ οὐ τολμῶντες, μὴ πολὺ
ὕστερον τὸ αὐτὸ πάσχειν· ἀλλὰ νομίσαντες ἐς ἀνάγ-
κην ἀφῖχθαι, ὦ ἄνδρες ξύμμαχοι, καὶ ἅμα τάδε ἄριστα
λέγεσθαι, ψηφίσασθε τὸν πόλεμον, μὴ φοβηθέντες
τὸ αὐτίκα δεινόν, τῆς δ' ἀπ' αὐτοῦ διὰ πλείονος εἰρή-
3 νης ἐπιθυμήσαντες· ἐκ πολέμου μὲν γὰρ εἰρήνη
μᾶλλον βεβαιοῦται, ἀφ' ἡσυχίας δὲ μὴ πολεμῆσαι
οὐχ ὁμοίως ἀκίνδυνον. καὶ τὴν καθεστηκυῖαν ἐν τῇ
Ἑλλάδι πόλιν τύραννον ἡγησάμενοι ἐπὶ πᾶσιν ὁμοίως
καθεστάναι, ὥστε τῶν μὲν ἤδη ἄρχειν τῶν δὲ διανο-
εῖσθαι, παραστησώμεθα ἐπελθόντες, καὶ αὐτοί τε

ἀκινδύνως τὸ λοιπὸν οἰκῶμεν καὶ τοὺς νῦν δεδουλωμένους Ἕλληνας ἐλευθερώσωμεν." τοιαῦτα μὲν οἱ Κορίνθιοι εἶπον.

Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι ἐπειδὴ ἀφ᾽ ἁπάντων ἤκουσαν 125
γνώμην, ψῆφον ἐπήγαγον τοῖς ξυμμάχοις ἅπασιν, ὅσοι παρῆσαν, ἑξῆς, καὶ μείζονι καὶ ἐλάσσονι πόλει· καὶ τὸ πλῆθος ἐψηφίσαντο πολεμεῖν. δεδογμένον δὲ αὐτοῖς εὐθὺς μὲν ἀδύνατα ἦν ἐπιχειρεῖν ἀπαρασκεύοις οὖσιν, ἐκπορίζεσθαι δὲ ἐδόκει ἑκάστοις ἃ πρόσφορα ἦν καὶ μὴ εἶναι μέλλησιν. ὅμως δὲ καθισταμένοις ὧν ἔδει ἐνιαυτὸς μὲν οὐ διετρίβη, ἔλασσον δέ, πρὶν ἐσβαλεῖν ἐς τὴν Ἀττικὴν καὶ τὸν πόλεμον ἄρασθαι φανερῶς.

Ἐν τούτῳ δὲ ἐπρεσβεύοντο τῷ χρόνῳ πρὸς τοὺς 126
Ἀθηναίους ἐγκλήματα ποιούμενοι, ὅπως σφίσιν ὅτι μεγίστη πρόφασις εἴη τοῦ πολεμεῖν, ἢν μή τι ἐσακούωσιν. καὶ πρῶτον μὲν πρέσβεις πέμψαντες οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐκέλευον τοὺς Ἀθηναίους τὸ ἄγος ἐλαύνειν
τῆς θεοῦ· τὸ δὲ ἄγος ἦν τοιόνδε. Κύλων ἦν Ὀλυμ- 2
πιονίκης, ἀνὴρ Ἀθηναῖος τῶν πάλαι εὐγενής τε καὶ δυνατός, ἐγεγαμήκει δὲ θυγατέρα Θεαγένους Μεγαρέως ἀνδρός, ὃς κατ᾽ ἐκεῖνον τὸν χρόνον ἐτυράννει Μεγάρων. χρωμένῳ δὲ τῷ Κύλωνι ἐν Δελφοῖς ἀνεῖλεν ὁ θεὸς ἐν τῇ τοῦ Διὸς τῇ μεγίστῃ ἑορτῇ καταλαβεῖν
τὴν Ἀθηναίων ἀκρόπολιν. ὁ δὲ παρά τε τοῦ Θεα- 3
γένους δύναμιν λαβὼν καὶ τοὺς φίλους ἀναπείσας, ἐπειδὴ ἐπῆλθον Ὀλύμπια τὰ ἐν Πελοποννήσῳ, κατέλαβε τὴν ἀκρόπολιν ὡς ἐπὶ τυραννίδι, νομίσας ἑορτήν τε τοῦ Διὸς μεγίστην εἶναι καὶ ἑαυτῷ τι προσήκειν Ὀλύμπια νενικηκότι. εἰ δὲ ἐν τῇ Ἀττικῇ ἢ ἄλλοθί που ἡ μεγίστη ἑορτὴ εἴρητο, οὔτε ἐκεῖνος ἔτι κατενόησε
τό τε μαντεῖον οὐκ ἐδήλου· ἔστι γὰρ καὶ Ἀθηναίοις 4
Διάσια ἃ καλεῖται Διὸς ἑορτὴ Μειλιχίου μεγίστη, ἔξω τῆς πόλεως, ἐν ᾗ πανδημεὶ θύουσι, πολλοὶ οὐχ ἱερεῖα, ἀλλὰ θύματα ἐπιχώρια· δοκῶν δὲ ὀρθῶς γιγνώσκειν ἐπεχείρησε τῷ ἔργῳ. οἱ δ᾽ Ἀθηναῖοι αἰσθόμενοι

Κορινθίων πόλιν εἷλον καὶ Σικυωνίους ἐν ἀποβάσει
τῆς γῆς μάχῃ ἐκράτησαν.
109 Οἱ δ' ἐν τῇ Αἰγύπτῳ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ ξύμμαχοι
ἐπέμενον, καὶ αὐτοῖς πολλαὶ ἰδέαι πολέμων κατέσ-
τησαν. τὸ μὲν γὰρ πρῶτον ἐκράτουν τῆς Αἰγύπτου
Ἀθηναῖοι, καὶ βασιλεὺς πέμπει ἐς Λακεδαίμονα Με-
γάβαζον, ἄνδρα Πέρσην, χρήματα ἔχοντα, ὅπως ἐς
τὴν Ἀττικὴν ἐσβαλεῖν πεισθέντων τῶν Πελοποννη-
2 σίων ἀπ' Αἰγύπτου ἀπαγάγοι Ἀθηναίους. ὡς δ' αὐτῷ
οὐ προὐχώρει καὶ τὰ χρήματα ἄλλως ἀνηλοῦτο, ὁ
μὲν Μεγάβαζος καὶ τὰ λοιπὰ τῶν χρημάτων πάλιν
ἐς τὴν Ἀσίαν ἐκομίσθη, Μεγάβυζον δὲ τὸν Ζωπύρου
πέμπει, ἄνδρα Πέρσην, μετὰ στρατιᾶς πολλῆς·) ὃς
ἀφικόμενος κατὰ γῆν τούς τε Αἰγυπτίους καὶ τοὺς
ξυμμάχους μάχῃ ἐκράτησε, καὶ ἐκ τῆς Μέμφιδος
ἐξήλασε τοὺς Ἕλληνας καὶ τέλος ἐς Προσωπίτιδα
3 τὴν νῆσον κατέκλῃσεν· καὶ ἐπολιόρκει ἐν αὐτῇ ἐνι-
αυτὸν καὶ ἓξ μῆνας, μέχρι οὗ ξηράνας τὴν διώρυχα
καὶ παρατρέψας ἄλλῃ τὸ ὕδωρ τάς τε ναῦς ἐπὶ τοῦ
ξηροῦ ἐποίησε καὶ τῆς νήσου τὰ πολλὰ ἤπειρον καὶ
110 διαβὰς εἷλε τὴν νῆσον πεζῇ. οὕτω μὲν τὰ τῶν
Ἑλλήνων πράγματα ἐφθάρη ἓξ ἔτη πολεμήσαντα·
καὶ ὀλίγοι ἀπὸ πολλῶν πορευόμενοι διὰ τῆς Λιβύης
ἐς Κυρήνην ἐσώθησαν, οἱ δὲ πλεῖστοι ἀπώλοντο.
Αἴγυπτος δὲ πάλιν ὑπὸ βασιλέα ἐγένετο πλὴν
Ἀμυρταίου τοῦ ἐν τοῖς ἕλεσι βασιλέως· τοῦτον δὲ
διὰ μέγεθός τε τοῦ ἕλους οὐκ ἐδύναντο ἑλεῖν καὶ ἅμα
μαχιμώτατοί εἰσι τῶν Αἰγυπτίων οἱ ἕλειοι. Ἰνάρως
δὲ ὁ Λιβύων βασιλεύς, ὃς τὰ πάντα ἔπραξε περὶ τῆς
2 Αἰγύπτου, προδοσίᾳ ληφθεὶς ἀνεσταυρώθη. ἐκ δὲ
τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς ἄλλης ξυμμαχίδος πεντήκοντα
τριήρεις διάδοχοι πλέουσαι ἐς Αἴγυπτον ἔσχον κατὰ
τὸ Μενδήσιον κέρας, οὐκ εἰδότες τῶν γεγενημένων
οὐδέν. καὶ αὐτοῖς ἔκ τε γῆς ἐπιπεσόντες πεζοὶ καὶ
ἐκ θαλάσσης Φοινίκων ναυτικὸν διέφθειραν τὰς
πολλὰς τῶν νεῶν, αἱ δ' ἐλάσσους διέφυγον πάλιν.

τὰ μὲν κατὰ τὴν μεγάλην στρατείαν Ἀθηναίων καὶ τῶν ξυμμάχων ἐς Αἴγυπτον οὕτως ἐτελεύτησεν.

Ἐκ δὲ Θεσσαλίας Ὀρέστης ὁ Ἐχεκρατίδου, υἱὸς 111 τοῦ Θεσσαλῶν βασιλέως, φεύγων ἔπεισεν Ἀθηναίους ἑαυτὸν κατάγειν. καὶ παραλαβόντες Βοιωτοὺς καὶ Φωκέας, ὄντας ξυμμάχους, Ἀθηναῖοι ἐστράτευσαν τῆς Θεσσαλίας ἐπὶ Φάρσαλον. καὶ τῆς μὲν γῆς ἐκράτουν ὅσα μὴ προϊόντες πολὺ ἐκ τῶν ὅπλων, οἱ γὰρ ἱππῆς τῶν Θεσσαλῶν εἶργον, τὴν δὲ πόλιν οὐχ εἷλον οὐδ' ἄλλο προὐχώρει αὐτοῖς οὐδὲν ὧν ἕνεκα ἐστράτευσαν, ἀλλ' ἀπεχώρησαν πάλιν Ὀρέστην ἔχοντες ἄπρακτοι.
μετὰ δὲ ταῦτα οὐ πολλῷ ὕστερον χίλιοι Ἀθηναίων ἐπὶ 2 τὰς ναῦς τὰς ἐν Πηγαῖς ἐπιβάντες,—εἶχον δ' αὐτοὶ τὰς Πηγάς,—παρέπλευσαν ἐς Σικυῶνα, Περικλέους τοῦ Ξανθίππου στρατηγοῦντος, καὶ ἀποβάντες Σικυωνίων τοὺς προσμίξαντας μάχῃ ἐκράτησαν. καὶ εὐθὺς παραλαβόντες Ἀχαιούς, καὶ διαπλεύσαντες πέραν, τῆς Ἀκαρνανίας ἐς Οἰνιάδας ἐστράτευσαν καὶ ἐπολιόρκουν, οὐ μέντοι εἷλόν γε, ἀλλ' ἀπεχώρησαν ἐπ' οἴκου.

Ὕστερον δέ, διαλιπόντων ἐτῶν τριῶν, σπονδαὶ γί- 112 γνονται Πελοποννησίοις καὶ Ἀθηναίοις πενταετεῖς. καὶ Ἑλληνικοῦ μὲν πολέμου ἔσχον οἱ Ἀθηναῖοι, ἐς δὲ Κύπρον ἐστρατεύοντο ναυσὶ διακοσίαις αὐτῶν τε καὶ τῶν ξυμμάχων, Κίμωνος στρατηγοῦντος. καὶ ἑξήκοντα μὲν νῆες ἐς Αἴγυπτον ἀπ' αὐτῶν ἔπλευσαν, Ἀμυρταίου μεταπέμποντος τοῦ ἐν τοῖς ἕλεσι βασιλέως, αἱ δὲ ἄλλαι Κίτιον ἐπολιόρκουν. Κίμωνος δὲ 2 ἀποθανόντος καὶ λιμοῦ γενομένου ἀπεχώρησαν ἀπὸ Κιτίου· καὶ πλεύσαντες ὑπὲρ Σαλαμῖνος τῆς ἐν Κύπρῳ Φοίνιξι καὶ Κίλιξιν ἐναυμάχησαν καὶ ἐπεζομάχησαν ἅμα, καὶ νικήσαντες ἀμφότερα ἀπεχώρησαν ἐπ' οἴκου καὶ αἱ ἐξ Αἰγύπτου νῆες πάλιν αἱ ἐλθοῦσαι μετ' αὐτῶν. Λακεδαιμόνιοι δὲ μετὰ ταῦτα τὸν ἱερὸν καλού- 3 μενον πόλεμον ἐστράτευσαν, καὶ κρατήσαντες τοῦ ἐν Δελφοῖς ἱεροῦ παρέδοσαν Δελφοῖς· καὶ αὖθις ὕστε-

ρον Ἀθηναῖοι ἀποχωρησάντων αὐτῶν στρατεύσαντες καὶ κρατήσαντες παρέδοσαν Φωκεῦσι.

113 Καὶ χρόνου ἐγγενομένου μετὰ ταῦτα Ἀθηναῖοι, Βοιωτῶν τῶν φευγόντων ἐχόντων Ὀρχομενὸν καὶ Χαιρώνειαν καὶ ἄλλ' ἄττα χωρία τῆς Βοιωτίας, ἐστράτευσαν ἑαυτῶν μὲν χιλίοις ὁπλίταις τῶν δὲ ξυμμάχων ὡς ἑκάστοις ἐπὶ τὰ χωρία ταῦτα, πολέμια ὄντα, Τολ-
2 μίδου τοῦ Τολμαίου στρατηγοῦντος. καὶ Χαιρώνειαν ἑλόντες [καὶ ἀνδραποδίσαντες] ἀπεχώρουν φυλακὴν καταστήσαντες. πορευομένοις δ' αὐτοῖς ἐν Κορωνείᾳ ἐπιτίθενται οἵ τε ἐκ τῆς Ὀρχομενοῦ φυγάδες Βοιωτῶν καὶ Λοκροὶ μετ' αὐτῶν καὶ Εὐβοέων φυγάδες καὶ ὅσοι τῆς αὐτῆς γνώμης ἦσαν· καὶ μάχῃ κρατήσαντες τοὺς μὲν διέφθειραν τῶν Ἀθηναίων τοὺς δὲ ζῶντας ἔλαβον. καὶ τὴν Βοιωτίαν ἐξέλιπον Ἀθηναῖοι πᾶσαν, σπονδὰς ποιησάμενοι ἐφ' ᾧ τοὺς ἄνδρας κομιοῦνται. Καὶ οἱ φεύγοντες Βοιωτῶν κατελθόντες καὶ οἱ ἄλλοι πάντες αὐτόνομοι πάλιν ἐγένοντο.

114 Μετὰ δὲ ταῦτα οὐ πολλῷ ὕστερον Εὔβοια ἀπέστη ἀπὸ Ἀθηναίων. Καὶ ἐς αὐτὴν διαβεβηκότος ἤδη Περικλέους στρατιᾷ Ἀθηναίων, ἠγγέλθη αὐτῷ ὅτι Μέγαρα ἀφέστηκε καὶ Πελοποννήσιοι μέλλουσιν ἐσβαλεῖν ἐς τὴν Ἀττικὴν καὶ οἱ φρουροὶ Ἀθηναίων διεφθαρμένοι εἰσὶν ὑπὸ Μεγαρέων, πλὴν ὅσοι ἐς Νίσαιαν ἀπέφυγον· ἐπαγαγόμενοι δὲ Κορινθίους καὶ Σικυωνίους καὶ Ἐπιδαυρίους ἀπέστησαν οἱ Μεγαρῆς.
2 ὁ δὲ Περικλῆς πάλιν κατὰ τάχος ἐκόμιζε τὴν στρατιὰν ἐκ τῆς Εὐβοίας. καὶ μετὰ τοῦτο οἱ Πελοποννήσιοι τῆς Ἀττικῆς ἐς Ἐλευσῖνα καὶ Θριῶζε ἐσβαλόντες ἐδῄωσαν, Πλειστοάνακτος τοῦ Παυσανίου, βασιλέως Λακεδαιμονίων, ἡγουμένου, καὶ τὸ πλέον οὐκέτι προελθόντες ἀπεχώρησαν ἐπ' οἴκου. καὶ Ἀθηναῖοι πάλιν ἐς Εὔβοιαν διαβάντες, Περικλέους στρατηγοῦντος, κατεστρέψαντο πᾶσαν, καὶ τὴν μὲν ἄλλην ὁμολογίᾳ κατεστήσαντο, Ἑστιαιᾶς δ' ἐξοικίσαντες αὐτοὶ τὴν
115 γῆν ἔσχον. ἀναχωρήσαντες δὲ ἀπ' Εὐβοίας οὐ πολ-

λῳ ὕστερον σπονδὰς ἐποιήσαντο πρὸς Λακεδαιμονίους
καὶ τοὺς ξυμμάχους τριακοντούτεις, ἀποδόντες Νί-
σαιαν καὶ Πηγὰς καὶ Τροιζῆνα καὶ Ἀχαΐαν· ταῦτα
γὰρ εἶχον Ἀθηναῖοι Πελοποννησίων.

Ἕκτῳ δὲ ἔτει Σαμίοις καὶ Μιλησίοις πόλεμος ἐγέ- 2
νετο περὶ Πριήνης· καὶ οἱ Μιλήσιοι ἐλασσούμενοι
τῷ πολέμῳ παρ' Ἀθηναίους ἐλθόντες κατεβόων τῶν
Σαμίων. ξυνεπελαμβάνοντο δὲ καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς
Σάμου ἄνδρες ἰδιῶται νεωτερίσαι βουλόμενοι τὴν πο-
λιτείαν. πλεύσαντες οὖν Ἀθηναῖοι ἐς Σάμον ναυσὶ 3
τεσσαράκοντα δημοκρατίαν κατέστησαν, καὶ ὁμήρους
ἔλαβον τῶν Σαμίων πεντήκοντα μὲν παῖδας, ἴσους δὲ
ἄνδρας, καὶ κατέθεντο ἐς Λῆμνον καὶ φρουρὰν ἐγκα-
ταλιπόντες ἀνεχώρησαν. τῶν δὲ Σαμίων ἦσαν γάρ 4
τινες οἳ οὐχ ὑπέμενον, ἀλλ' ἔφυγον ἐς τὴν ἤπειρον,
ξυνθέμενοι τῶν ἐν τῇ πόλει τοῖς δυνατωτάτοις καὶ
Πισσούθνῃ τῷ Ὑστάσπου ξυμμαχίαν, ὃς εἶχε Σάρ-
δεις τότε, ἐπικούρους τε ξυλλέξαντες ἐς ἑπτακοσίους
διέβησαν ὑπὸ νύκτα ἐς τὴν Σάμον. καὶ πρῶτον μὲν
τῷ δήμῳ ἐπανέστησαν καὶ ἐκράτησαν τῶν πλείστων,
ἔπειτα τοὺς ὁμήρους κλέψαντες ἐκ Λήμνου τοὺς αὑ- 5
τῶν ἀπέστησαν, καὶ τοὺς φρουροὺς τοὺς Ἀθηναίων
καὶ τοὺς ἄρχοντας οἳ ἦσαν παρὰ σφίσιν ἐξέδοσαν
Πισσούθνῃ, ἐπί τε Μίλητον εὐθὺς παρεσκευάζοντο
στρατεύειν. ξυναπέστησαν δ' αὐτοῖς καὶ Βυζάντιοι.

Ἀθηναῖοι δ' ὡς ᾔσθοντο, πλεύσαντες ναυσὶν ἑξή- 116
κοντα ἐπὶ Σάμου ταῖς μὲν ἑκκαίδεκα τῶν νεῶν οὐκ
ἐχρήσαντο—ἔτυχον γὰρ αἱ μὲν ἐπὶ Καρίας ἐς προ-
σκοπὴν τῶν Φοινισσῶν νεῶν οἰχόμεναι, αἱ δ' ἐπὶ Χίου
καὶ Λέσβου περιαγγέλλουσαι βοηθεῖν—τεσσαρά-
κοντα δὲ ναυσὶ καὶ τέσσαρσι, Περικλέους δεκάτου
αὐτοῦ στρατηγοῦντος, ἐναυμάχησαν πρὸς Τραγίᾳ τῇ
νήσῳ Σαμίων ναυσὶν ἑβδομήκοντα, ὧν ἦσαν αἱ εἴκοσι
στρατιώτιδες· ἔτυχον δὲ αἱ πᾶσαι ἀπὸ Μιλήτου
πλέουσαι· καὶ ἐνίκων Ἀθηναῖοι. ὕστερον δ' αὐτοῖς 2
ἐβοήθησαν ἐκ τῶν Ἀθηνῶν νῆες τεσσαράκοντα καὶ

Χίων καὶ Λεσβίων πέντε καὶ εἴκοσι· καὶ ἀποβάντες
καὶ κρατοῦντες τῷ πεζῷ ἐπολιόρκουν τρισὶ τείχεσι
3 τὴν πόλιν, καὶ ἐκ θαλάσσης ἅμα. Περικλῆς δὲ λα-
βὼν ἑξήκοντα ναῦς ἀπὸ τῶν ἐφορμουσῶν ᾤχετο κατὰ
τάχος ἐπὶ Καύνου καὶ Καρίας, ἐσαγγελθέντων ὅτι
Φοίνισσαι νῆες ἐπ' αὐτοὺς πλέουσιν· ᾤχετο γὰρ καὶ
ἐκ τῆς Σάμου πέντε ναυσὶ Στησαγόρας καὶ ἄλλοι
117 ἐπὶ τὰς Φοινίσσας. ἐν τούτῳ δὲ οἱ Σάμιοι ἐξαπι-
ναίως ἔκπλουν ποιησάμενοι ἀφράκτῳ τῷ στρατοπέδῳ
ἐπιπεσόντες τάς τε προφυλακίδας ναῦς διέφθειραν
καὶ ναυμαχοῦντες τὰς ἀνταναγομένας ἐνίκησαν, καὶ
τῆς θαλάσσης τῆς καθ' ἑαυτοὺς ἐκράτησαν ἡμέρας
περὶ τέσσαρας καὶ δέκα, καὶ ἐσεκομίσαντο καὶ ἐξε-
2 κομίσαντο ἃ ἐβούλοντο. ἐλθόντος δὲ Περικλέους
πάλιν ταῖς ναυσὶ κατεκλῄσθησαν. καὶ ἐκ τῶν Ἀθη-
νῶν ὕστερον προσεβοήθησαν τεσσαράκοντα μὲν αἱ
μετὰ Θουκυδίδου καὶ Ἅγνωνος καὶ Φορμίωνος νῆες,
εἴκοσι δὲ αἱ μετὰ Τληπολέμου καὶ Ἀντικλέους, ἐκ
3 δὲ Χίου καὶ Λέσβου τριάκοντα. καὶ ναυμαχίαν
μέν τινα βραχεῖαν ἐποιήσαντο οἱ Σάμιοι· ἀδύνα-
τοι δὲ ὄντες ἀντισχεῖν ἐξεπολιορκήθησαν ἐνάτῳ
μηνὶ καὶ προσεχώρησαν ὁμολογίᾳ, τεῖχός τε καθε-
λόντες καὶ ὁμήρους δόντες καὶ ναῦς παραδόντες καὶ
χρήματα τὰ ἀναλωθέντα κατὰ χρόνους ταξάμενοι
ἀποδοῦναι. ξυνέβησαν δὲ καὶ Βυζάντιοι, ὥσπερ καὶ
πρότερον, ὑπήκοοι εἶναι.)
118 Μετὰ ταῦτα δὲ ἤδη γίγνεται οὐ πολλοῖς ἔτεσιν
ὕστερον τὰ προειρημένα, τά τε Κερκυραϊκὰ καὶ τὰ
Ποτιδαιατικὰ καὶ ὅσα πρόφασις τοῦδε τοῦ πολέμου
κατέστη. ταῦτα δὲ ξύμπαντα, ὅσα ἔπραξαν οἱ Ἕλλη-
νες πρός τε ἀλλήλους καὶ τὸν βάρβαρον, ἐγένετο ἐν
ἔτεσι πεντήκοντα μάλιστα μεταξὺ τῆς Ξέρξου ἀνα-
χωρήσεως καὶ τῆς ἀρχῆς τοῦδε τοῦ πολέμου, ἐν οἷς
Ἀθηναῖοι τήν τε ἀρχὴν ἐγκρατεστέραν κατεστήσαντο
2 καὶ αὐτοὶ ἐπὶ μέγα ἐχώρησαν δυνάμεως· οἱ δὲ Λακε-
δαιμόνιοι αἰσθόμενοι οὔτε ἐκώλυον εἰ μὴ ἐπὶ βραχύ,

ἡσύχαζόν τε τὸ πλέον τοῦ χρόνου, ὄντες μὲν καὶ πρὸ
τοῦ μὴ ταχεῖς ἰέναι ἐς τοὺς πολέμους, εἰ μὴ ἀναγκά-
ζοιντο, τὸ δέ τι καὶ πολέμοις οἰκείοις ἐξειργόμενοι,
πρὶν δὴ ἡ δύναμις τῶν Ἀθηναίων σαφῶς ἤρετο καὶ
τῆς ξυμμαχίας αὐτῶν ἥπτοντο. τότε δ' οὐκέτι ἀνα-
σχετὸν ἐποιοῦντο, ἀλλ' ἐπιχειρητέα ἐδόκει εἶναι πάσῃ
προθυμίᾳ καὶ καθαιρετέα ἡ ἰσχύς, ἢν δύνωνται, ἀρα-
μένοις τόνδε τὸν πόλεμον.

Αὐτοῖς μὲν οὖν τοῖς Λακεδαιμονίοις διέγνωστο λε- 3
λύσθαι τε τὰς σπονδὰς καὶ τοὺς Ἀθηναίους ἀδικεῖν,
πέμψαντες δὲ ἐς Δελφοὺς ἐπηρώτων τὸν θεὸν εἰ πο-
λεμοῦσιν ἄμεινον ἔσται· ὁ δὲ ἀνεῖλεν αὐτοῖς, ὡς λέ-
γεται, κατὰ κράτος πολεμοῦσι νίκην ἔσεσθαι, καὶ
αὐτὸς ἔφη ξυλλήψεσθαι καὶ παρακαλούμενος καὶ
ἄκλητος. αὖθις δὲ τοὺς ξυμμάχους παρακαλέσαντες 119
ψῆφον ἐβούλοντο ἐπαγαγεῖν, εἰ χρὴ πολεμεῖν. καὶ
ἐλθόντων τῶν πρέσβεων ἀπὸ τῆς ξυμμαχίας καὶ
ξυνόδου γενομένης οἵ τε ἄλλοι εἶπον ἃ ἐβούλοντο,
κατηγοροῦντες οἱ πλείους τῶν Ἀθηναίων καὶ τὸν
πόλεμον ἀξιοῦντες γενέσθαι, καὶ οἱ Κορίνθιοι δεη-
θέντες μὲν καὶ κατὰ πόλεις πρότερον ἑκάστων ἰδίᾳ
ὥστε ψηφίσασθαι τὸν πόλεμον, δεδιότες περὶ τῇ
Ποτιδαίᾳ μὴ προδιαφθαρῇ, παρόντες δὲ καὶ τότε καὶ
τελευταῖοι ἐπελθόντες ἔλεγον τοιάδε.

"Τοὺς μὲν Λακεδαιμονίους, ὦ ἄνδρες ξύμμαχοι, 120
οὐκ ἂν ἔτι αἰτιασαίμεθα, ὡς οὐ καὶ αὐτοὶ ἐψηφισμέ-
νοι τὸν πόλεμόν εἰσι καὶ ἡμᾶς ἐς τοῦτο νῦν ξυνήγα-
γον. χρὴ γὰρ τοὺς ἡγεμόνας τὰ ἴδια ἐξ ἴσου νέμον-
τας τὰ κοινὰ προσκοπεῖν, ὥσπερ καὶ ἐν ἄλλοις ἐκ
πάντων προτιμῶνται. ἡμῶν δὲ ὅσοι μὲν Ἀθηναίοις 2
ἤδη ἐνηλλάγησαν οὐχὶ διδαχῆς δέονται ὥστε φυλάξ-
ασθαι αὐτούς· τοὺς δὲ τὴν μεσόγειαν μᾶλλον καὶ
μὴ ἐν πόρῳ κατῳκημένους εἰδέναι χρή, ὅτι, τοῖς κάτω
ἢν μὴ ἀμύνωσι, χαλεπωτέραν ἕξουσι τὴν κατακομι-
δὴν τῶν ὡραίων καὶ πάλιν ἀντίληψιν ὧν ἡ θάλασσα
τῇ ἠπείρῳ δίδωσι, καὶ τῶν νῦν λεγομένων μὴ κακοὺς

κριτὰς ὡς μὴ προσηκόντων εἶναι, προσδέχεσθαι δέ
ποτε, εἰ τὰ κάτω προοῖντο, κἂν μέχρι σφῶν τὸ
δεινὸν προελθεῖν, καὶ περὶ αὑτῶν οὐχ ἧσσον νῦν
3 βουλεύεσθαι. διόπερ καὶ μὴ ὀκνεῖν δεῖ αὐτοὺς τὸν
πόλεμον ἀντ' εἰρήνης μεταλαμβάνειν. ἀνδρῶν γὰρ
σωφρόνων μέν ἐστιν, εἰ μὴ ἀδικοῖντο, ἡσυχάζειν,
ἀγαθῶν δὲ ἀδικουμένους ἐκ μὲν εἰρήνης πολεμεῖν, εὖ
δὲ παρασχὸν ἐκ πολέμου πάλιν ξυμβῆναι, καὶ μήτε
τῇ κατὰ πόλεμον εὐτυχίᾳ ἐπαίρεσθαι μήτε τῷ ἡσυχίῳ
4 τῆς εἰρήνης ἡδόμενον ἀδικεῖσθαι. ὅ τε γὰρ διὰ τὴν
ἡδονὴν ὀκνῶν τάχιστ' ἂν ἀφαιρεθείη τῆς ῥᾳστώνης
τὸ τερπνὸν δι' ὅπερ ὀκνεῖ, εἰ ἡσυχάζοι· ὅ τε ἐν πο-
λέμῳ εὐτυχίᾳ πλεονάζων οὐκ ἐντεθύμηται θράσει
ἀπίστῳ ἐπαιρόμενος. πολλὰ γὰρ κακῶς γνωσθέντα,
ἀβουλοτέρων τῶν ἐναντίων τυχόντων, κατωρθώθη, καὶ
ἔτι πλείω ἃ καλῶς δοκοῦντα βουλευθῆναι ἐς τοὐναν-
τίον αἰσχρῶς περιέστη· ἐνθυμεῖται γὰρ οὐδεὶς ὁμοίᾳ
τῇ πίστει καὶ ἔργῳ ἐπεξέρχεται, ἀλλὰ μετ' ἀσφα-
λείας μὲν δοξάζομεν, μετὰ δέους δὲ ἐν τῷ ἔργῳ ἐλ-
λείπομεν.

121 "Ἡμεῖς δὲ νῦν καὶ ἀδικούμενοι τὸν πόλεμον
ἐγείρομεν καὶ ἱκανὰ ἔχοντες ἐγκλήματα, καὶ ὅταν
ἀμυνώμεθα Ἀθηναίους, καταθησόμεθα αὐτὸν ἐν και-
ρῷ. κατὰ πολλὰ δὲ ἡμᾶς εἰκὸς ἐπικρατῆσαι, πρῶτον
μὲν πλήθει προύχοντας καὶ ἐμπειρίᾳ πολεμικῇ, ἔπει-
τα ὁμοίως πάντας ἐς τὰ παραγγελλόμενα ἰόντας.
2 ναυτικόν τε, ᾧ ἰσχύουσιν, ἀπὸ τῆς ὑπαρχούσης τε
ἑκάστοις οὐσίας ἐξαρτυσόμεθα καὶ ἀπὸ τῶν ἐν Δελ-
φοῖς καὶ Ὀλυμπίᾳ χρημάτων· δάνεισμα γὰρ ποιη-
σάμενοι ὑπολαβεῖν οἷοί τ' ἐσμὲν μισθῷ μείζονι τοὺς
ξένους αὐτῶν ναυβάτας. ὠνητὴ γὰρ Ἀθηναίων ἡ
δύναμις μᾶλλον ἢ οἰκεία· ἡ δὲ ἡμετέρα ἧσσον ἂν
τοῦτο πάθοι, τοῖς σώμασι τὸ πλέον ἰσχύουσα ἢ
3 τοῖς χρήμασιν. μιᾷ τε νίκῃ ναυμαχίας κατὰ τὸ
εἰκὸς ἁλίσκονται· εἰ δ' ἀντίσχοιεν, μελετήσομεν καὶ
ἡμεῖς ἐν πλέονι [χρόνῳ] τὰ ναυτικά, καὶ ὅταν τὴν

ἐπιστήμην ἐς τὸ ἴσον καταστήσωμεν, τῇ γε εὐψυχίᾳ δή που περιεσόμεθα. ὃ γὰρ ἡμεῖς ἔχομεν φύσει ἀγαθὸν ἐκείνοις οὐκ ἂν γένοιτο διδαχῇ· ὃ δ' ἐκεῖνοι ἐπιστήμῃ προύχουσι καθαιρετέον ἡμῖν ἐστι μελέτῃ. χρήματα δ' ὥστ' ἔχειν ἐς αὐτά, οἴσομεν· ἢ δεινὸν ἂν 4
εἴη, εἰ οἱ μὲν ἐκείνων ξύμμαχοι ἐπὶ δουλείᾳ τῇ αὑτῶν φέροντες οὐκ ἀπεροῦσιν, ἡμεῖς δ' ἐπὶ τῷ τιμωρούμενοι τοὺς ἐχθροὺς καὶ αὐτοὶ ἅμα σώζεσθαι οὐκ ἄρα δαπανήσομεν καὶ ἐπὶ τῷ μὴ ὑπ' ἐκείνων αὐτὰ ἀφαιρεθέντες αὐτοῖς τούτοις κακῶς πάσχειν.

"Ὑπάρχουσι δὲ καὶ ἄλλαι ὁδοὶ πολέμου ἡμῖν, 122
ξυμμάχων τε ἀπόστασις, μάλιστα παραίρεσις οὖσα τῶν προσόδων, αἷς ἰσχύουσιν, καὶ ἐπιτειχισμὸς τῇ χώρᾳ, ἄλλα τε ὅσα οὐκ ἄν τις νῦν προΐδοι. ἥκιστα γὰρ πόλεμος ἐπὶ ῥητοῖς χωρεῖ, αὐτὸς δὲ ἀφ' αὑτοῦ τὰ πολλὰ τεχνᾶται πρὸς τὸ παρατυγχάνον· ἐν ᾧ ὁ μὲν εὐοργήτως αὐτῷ προσομιλήσας βεβαιότερος, ὁ δ' ὀργισθεὶς περὶ αὐτὸν οὐκ ἐλάσσω πταίει. ἐνθυμώ- 2
μεθα δὲ καὶ ὅτι, εἰ μὲν ἦσαν ἡμῶν ἑκάστοις πρὸς ἀντιπάλους περὶ γῆς ὅρων διαφοραί, οἰστὸν ἂν ἦν· νῦν δὲ πρὸς ξύμπαντάς τε ἡμᾶς Ἀθηναῖοι ἱκανοὶ καὶ κατὰ πόλιν ἔτι δυνατώτεροι, ὥστε εἰ μὴ καὶ ἁθρόοι καὶ κατὰ ἔθνη καὶ ἕκαστον ἄστυ μιᾷ γνώμῃ ἀμυνούμεθα αὐτούς, δίχα γε ὄντας ἡμᾶς ἀπόνως χειρώσονται. καὶ τὴν ἧσσαν, εἰ καὶ δεινόν τῳ ἀκοῦσαι, ἴστω 3
οὐκ ἄλλο τι φέρουσαν ἢ ἄντικρυς δουλείαν· ὃ καὶ λόγῳ ἐνδοιασθῆναι αἰσχρὸν τῇ Πελοποννήσῳ καὶ πόλεις τοσάσδε ὑπὸ μιᾶς κακοπαθεῖν. ἐν ᾧ ἢ δικαίως δοκοῖμεν ἂν πάσχειν ἢ διὰ δειλίαν ἀνέχεσθαι, καὶ τῶν πατέρων χείρους φαίνεσθαι, οἳ τὴν Ἑλλάδα ἠλευθέρωσαν· ἡμεῖς δὲ οὐδ' ἡμῖν αὐτοῖς βεβαιοῦμεν αὐτό, τύραννον δὲ ἐῶμεν ἐγκαθεστάναι πόλιν, τοὺς δ' ἐν μιᾷ μονάρχους ἀξιοῦμεν καταλύειν. καὶ οὐκ 4
ἴσμεν ὅπως τάδε τριῶν τῶν μεγίστων ξυμφορῶν ἀπήλλακται, ἀξυνεσίας ἢ μαλακίας ἢ ἀμελείας. οὐ γὰρ δὴ πεφευγότες ταῦτα ἐπὶ τὴν πλείστους δὴ βλά-

ψασαν καταφρόνησιν κεχωρήκατε, ἣ ἐκ τοῦ πολλοὺς σφάλλειν τὸ ἐναντίον ὄνομα ἀφροσύνη μετωνόμασται.

123 "Τὰ μὲν οὖν προγεγενημένα τί δεῖ μακρότερον ἢ ἐς ὅσον τοῖς νῦν ξυμφέρει αἰτιᾶσθαι; περὶ δὲ τῶν ἔπειτα μελλόντων τοῖς παροῦσι βοηθοῦντας χρὴ ἐπιταλαιπωρεῖν· πάτριον γὰρ ὑμῖν ἐκ τῶν πόνων τὰς ἀρετὰς κτᾶσθαι· καὶ μὴ μεταβάλλειν τὸ ἔθος, εἰ ἄρα πλούτῳ τε νῦν καὶ ἐξουσίᾳ ὀλίγον προφέρετε—οὐ γὰρ
2 δίκαιον ἃ τῇ ἀπορίᾳ ἐκτήθη τῇ περιουσίᾳ ἀπολέσθαι—ἀλλὰ θαρσοῦντας ἰέναι κατὰ πολλὰ ἐς τὸν πόλεμον, τοῦ τε θεοῦ χρήσαντος καὶ αὐτοῦ ὑποσχομένου ξυλλήψεσθαι, καὶ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος πάσης ξυναγωνιου-
3 μένης, τὰ μὲν φόβῳ τὰ δ' ὠφελίᾳ. σπονδάς τε οὐ λύσετε πρότεροι, ἃς [illegible] καὶ ὁ θεὸς κελεύων πολεμεῖν νομίζει παραβεβάσθαι, ἠδικημέναις δὲ μᾶλλον βοηθήσετε· λύουσι γὰρ οὐχ οἱ ἀμυνόμενοι, ἀλλ' οἱ πρότεροι ἐπιόντες.

124 "Ὥστε πανταχόθεν καλῶς ὑπάρχον ὑμῖν πολεμεῖν, καὶ ἡμῶν τάδε κοινῇ παραινούντων, εἴπερ βεβαιότατον τὸ ταῦτα ξυμφέροντα καὶ πόλεσι καὶ ἰδιώταις εἶναι, μὴ μέλλετε Ποτιδαιάταις τε ποιεῖσθαι τιμωρίαν, οὖσι Δωριεῦσι καὶ ὑπὸ Ἰώνων πολιορκουμένοις, οὗ πρότερον ἦν τοὐναντίον, καὶ τῶν ἄλλων μετελθεῖν τὴν
2 ἐλευθερίαν, ὡς οὐκέτι ἐνδέχεται περιμένοντας τοὺς μὲν ἤδη βλάπτεσθαι, τοὺς δ', εἰ γνωσθησόμεθα ξυνελθόντες μὲν ἀμύνεσθαι δὲ οὐ τολμῶντες, μὴ πολὺ ὕστερον τὸ αὐτὸ πάσχειν· ἀλλὰ νομίσαντες ἐς ἀνάγκην ἀφῖχθαι, ὦ ἄνδρες ξύμμαχοι, καὶ ἅμα τάδε ἄριστα λέγεσθαι, ψηφίσασθε τὸν πόλεμον, μὴ φοβηθέντες τὸ αὐτίκα δεινόν, τῆς δ' ἀπ' αὐτοῦ διὰ πλείονος εἰρή-
3 νης ἐπιθυμήσαντες· ἐκ πολέμου μὲν γὰρ εἰρήνη μᾶλλον βεβαιοῦται, ἀφ' ἡσυχίας δὲ μὴ πολεμῆσαι οὐχ ὁμοίως ἀκίνδυνον. καὶ τὴν καθεστηκυῖαν ἐν τῇ Ἑλλάδι πόλιν τύραννον ἡγησάμενοι ἐπὶ πᾶσιν ὁμοίως καθεστάναι, ὥστε τῶν μὲν ἤδη ἄρχειν τῶν δὲ διανοεῖσθαι, παραστησώμεθα ἐπελθόντες, καὶ αὐτοί τε

ἀκινδύνως τὸ λοιπὸν οἰκῶμεν καὶ τοὺς νῦν δεδουλω-
μένους Ἕλληνας ἐλευθερώσωμεν." τοιαῦτα μὲν οἱ
Κορίνθιοι εἶπον.

Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι ἐπειδὴ ἀφ' ἁπάντων ἤκουσαν 125
γνώμην, ψῆφον ἐπήγαγον τοῖς ξυμμάχοις ἅπασιν,
ὅσοι παρῆσαν, ἑξῆς, καὶ μείζονι καὶ ἐλάσσονι πόλει·
καὶ τὸ πλῆθος ἐψηφίσαντο πολεμεῖν. δεδογμένον δὲ
αὐτοῖς εὐθὺς μὲν ἀδύνατα ἦν ἐπιχειρεῖν ἀπαρασκεύοις
οὖσιν, ἐκπορίζεσθαι δὲ ἐδόκει ἑκάστοις ἃ πρόσφορα
ἦν καὶ μὴ εἶναι μέλλησιν. ὅμως δὲ καθισταμένοις ὧν
ἔδει ἐνιαυτὸς μὲν οὐ διετρίβη, ἔλασσον δέ, πρὶν ἐσ-
βαλεῖν ἐς τὴν Ἀττικὴν καὶ τὸν πόλεμον ἄρασθαι
φανερῶς.

Ἐν τούτῳ δὲ ἐπρεσβεύοντο τῷ χρόνῳ πρὸς τοὺς 126
Ἀθηναίους ἐγκλήματα ποιούμενοι, ὅπως σφίσιν ὅτι
μεγίστη πρόφασις εἴη τοῦ πολεμεῖν, ἢν μή τι ἐσακού-
ωσιν. καὶ πρῶτον μὲν πρέσβεις πέμψαντες οἱ Λακε-
δαιμόνιοι ἐκέλευον τοὺς Ἀθηναίους τὸ ἄγος ἐλαύνειν
τῆς θεοῦ· τὸ δὲ ἄγος ἦν τοιόνδε. Κύλων ἦν Ὀλυμ- 2
πιονίκης, ἀνὴρ Ἀθηναῖος τῶν πάλαι εὐγενής τε καὶ
δυνατός, ἐγεγαμήκει δὲ θυγατέρα Θεαγένους Μεγαρέως
ἀνδρός, ὃς κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον ἐτυράννει Μεγά-
ρων. χρωμένῳ δὲ τῷ Κύλωνι ἐν Δελφοῖς ἀνεῖλεν ὁ
θεὸς ἐν τῇ τοῦ Διὸς τῇ μεγίστῃ ἑορτῇ καταλαβεῖν
τὴν Ἀθηναίων ἀκρόπολιν. ὁ δὲ παρά τε τοῦ Θεα- 3
γένους δύναμιν λαβὼν καὶ τοὺς φίλους ἀναπείσας,
ἐπειδὴ ἐπῆλθον Ὀλύμπια τὰ ἐν Πελοποννήσῳ, κατ-
έλαβε τὴν ἀκρόπολιν ὡς ἐπὶ τυραννίδι, νομίσας ἑορτήν
τε τοῦ Διὸς μεγίστην εἶναι καὶ ἑαυτῷ τι προσήκειν
Ὀλύμπια νενικηκότι. εἰ δὲ ἐν τῇ Ἀττικῇ ἢ ἄλλοθί
που ἡ μεγίστη ἑορτὴ εἴρητο, οὔτε ἐκεῖνος ἔτι κατενόησε
τό τε μαντεῖον οὐκ ἐδήλου· ἔστι γὰρ καὶ Ἀθηναίοις 4
Διάσια ἃ καλεῖται Διὸς ἑορτὴ Μειλιχίου μεγίστη,
ἔξω τῆς πόλεως, ἐν ᾗ πανδημεὶ θύουσι, πολλοὶ οὐχ
ἱερεῖα, ἀλλὰ θύματα ἐπιχώρια· δοκῶν δὲ ὀρθῶς γιγνώ-
σκειν ἐπεχείρησε τῷ ἔργῳ. οἱ δ' Ἀθηναῖοι αἰσθόμενοι

ἐβοήθησάν τε πανδημεὶ ἐκ τῶν ἀγρῶν ἐπ' αὐτοὺς καὶ
5 προσκαθεζόμενοι ἐπολιόρκουν. χρόνου δὲ ἐπιγιγνο-
μένου οἱ Ἀθηναῖοι τρυχόμενοι τῇ προσεδρείᾳ ἀπῆλ-
θον οἱ πολλοί, ἐπιτρέψαντες τοῖς ἐννέα ἄρχουσι τὴν
φυλακὴν καὶ τὸ πᾶν αὐτοκράτορσι διαθεῖναι ᾗ ἂν
ἄριστα διαγιγνώσκωσιν· τότε δὲ τὰ πολλὰ τῶν πολι-
6 τικῶν οἱ ἐννέα ἄρχοντες ἔπρασσον. οἱ δὲ μετὰ τοῦ
Κύλωνος πολιορκούμενοι φλαύρως εἶχον σίτου τε
καὶ ὕδατος ἀπορίᾳ. ὁ μὲν οὖν Κύλων καὶ ὁ ἀδελφὸς
αὐτοῦ ἐκδιδράσκουσιν· οἱ δ' ἄλλοι ὡς ἐπιέζοντο καί
τινες καὶ ἀπέθνησκον ὑπὸ τοῦ λιμοῦ, καθίζουσιν ἐπὶ
τὸν βωμὸν ἱκέται τὸν ἐν τῇ ἀκροπόλει. ἀναστήσαντες
δὲ αὐτοὺς οἱ τῶν Ἀθηναίων ἐπιτετραμμένοι τὴν
φυλακήν, ὡς ἑώρων ἀποθνήσκοντας ἐν τῷ ἱερῷ, ἐφ' ᾧ
μηδὲν κακὸν ποιήσουσιν, ἀπαγαγόντες ἀπέκτειναν·
7 καθεζομένους δέ τινας καὶ ἐπὶ τῶν σεμνῶν θεῶν *[ἐν
τοῖς βωμοῖς] ἐν τῇ παρόδῳ διεχρήσαντο. καὶ ἀπὸ
τούτου ἐναγεῖς καὶ ἀλιτήριοι τῆς θεοῦ ἐκεῖνοί τε ἐκα-
λοῦντο καὶ τὸ γένος τὸ ἀπ' ἐκείνων. ἤλασαν μὲν οὖν
καὶ οἱ Ἀθηναῖοι τοὺς ἐναγεῖς τούτους, ἤλασε δὲ καὶ
Κλεομένης ὁ Λακεδαιμόνιος ὕστερον μετὰ Ἀθηναίων
στασιαζόντων, τούς τε ζῶντας ἐλαύνοντες καὶ τῶν
τεθνεώτων τὰ ὀστᾶ ἀνελόντες ἐξέβαλον· κατῆλθον
μέντοι ὕστερον καὶ τὸ γένος αὐτῶν ἔστιν ἔτι ἐν τῇ
127 πόλει. τοῦτο δὴ τὸ ἄγος οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐλαύνειν
ἐκέλευον δῆθεν τοῖς θεοῖς πρῶτον τιμωροῦντες, εἰδότες
δὲ Περικλέα τὸν Ξανθίππου προσεχόμενον αὐτῷ
κατὰ τὴν μητέρα καὶ νομίζοντες ἐκπεσόντος αὐτοῦ
2 ῥᾷον σφίσι προχωρεῖν τὰ ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων. οὐ
μέντοι τοσοῦτον ἤλπιζον παθεῖν ἂν αὐτὸν τοῦτο ὅσον
διαβολὴν οἴσειν αὐτῷ πρὸς τὴν πόλιν, ὡς καὶ διὰ τὴν
ἐκείνου ξυμφορὰν τὸ μέρος ἔσται ὁ πόλεμος. ὢν
γὰρ δυνατώτατος τῶν καθ' ἑαυτόν, καὶ ἄγων τὴν πολι-
τείαν, ἠναντιοῦτο πάντα τοῖς Λακεδαιμονίοις καὶ οὐκ
εἴα ὑπείκειν, ἀλλ' ἐς τὸν πόλεμον ὥρμα τοὺς Ἀθη-
ναίους.

Ἀντεκέλευον δὲ καὶ οἱ Ἀθηναῖοι τοὺς Λακεδαιμο- 128
νίους τὸ ἀπὸ Ταινάρου ἄγος ἐλαύνειν· οἱ γὰρ Λακε-
δαιμόνιοι ἀναστήσαντές ποτε ἐκ τοῦ ἱεροῦ τοῦ Πο-
σειδῶνος ἀπὸ Ταινάρου τῶν Εἱλώτων ἱκέτας ἀπαγα-
γόντες διέφθειραν· διὸ δὴ καὶ σφίσιν αὐτοῖς νομίζουσι
τὸν μέγαν σεισμὸν γενέσθαι ἐν Σπάρτῃ. ἐκέλευον 2
δὲ καὶ τὸ τῆς Χαλκιοίκου ἄγος ἐλαύνειν αὐτούς·
ἐγένετο δὲ τοιόνδε. ἐπειδὴ Παυσανίας ὁ Λακεδαιμό-
νιος τὸ πρῶτον μεταπεμφθεὶς ὑπὸ Σπαρτιατῶν ἀπὸ
τῆς ἀρχῆς τῆς ἐν Ἑλλησπόντῳ καὶ κριθεὶς ὑπ' αὐτῶν
ἀπελύθη μὴ ἀδικεῖν, δημοσίᾳ μὲν οὐκέτι ἐξεπέμφθη,
ἰδίᾳ δὲ αὐτὸς τριήρη λαβὼν Ἑρμιονίδα ἄνευ Λακε-
δαιμονίων ἀφικνεῖται ἐς Ἑλλήσποντον, τῷ μὲν λόγῳ
ἐπὶ τὸν Ἑλληνικὸν πόλεμον, τῷ δὲ ἔργῳ τὰ πρὸς
βασιλέα πράγματα πράσσειν, ὥσπερ καὶ τὸ πρῶτον
ἐπεχείρησεν, ἐφιέμενος τῆς Ἑλληνικῆς ἀρχῆς. εὐεργε- 3
σίαν δὲ ἀπὸ τοῦδε πρῶτον ἐς βασιλέα κατέθετο καὶ
τοῦ παντὸς πράγματος ἀρχὴν ἐποιήσατο· Βυζάντιον
γὰρ ἑλὼν τῇ προτέρᾳ παρουσίᾳ μετὰ τὴν ἐκ Κύπρου
ἀναχώρησιν—εἶχον δὲ Μῆδοι αὐτὸ καὶ βασιλέως
προσήκοντές τινες καὶ ξυγγενεῖς [οἳ] ἑάλωσαν ἐν αὐτῷ
—τότε τούτους, οὓς ἔλαβεν, ἀποπέμπει βασιλεῖ
κρύφα τῶν ἄλλων ξυμμάχων, τῷ δὲ λόγῳ ἀπέδρασαν
αὐτόν. ἔπρασσε δὲ ταῦτα μετὰ Γογγύλου τοῦ Ἐρε- 4
τριέως, ᾧπερ ἐπέτρεψε τό τε Βυζάντιον καὶ τοὺς
αἰχμαλώτους. ἔπεμψε δὲ καὶ ἐπιστολὴν τὸν Γόγγυ-
λον φέροντα αὐτῷ· ἐνεγέγραπτο δὲ τάδε ἐν αὐτῇ, ὡς
ὕστερον ἀνευρέθη. "Παυσανίας ὁ ἡγεμὼν τῆς Σπάρ- 5
της τούσδε τέ σοι χαρίζεσθαι βουλόμενος ἀποπέμπει
δορὶ ἑλών· καὶ γνώμην ποιοῦμαι, εἰ καὶ σοὶ δοκεῖ,
θυγατέρα τε τὴν σὴν γῆμαι καί σοι Σπάρτην τε καὶ
τὴν ἄλλην Ἑλλάδα ὑποχείριον ποιῆσαι. δυνατὸς δὲ
δοκῶ εἶναι ταῦτα πρᾶξαι μετὰ σοῦ βουλευόμενος. εἰ
οὖν τί σε τούτων ἀρέσκει, πέμπε ἄνδρα πιστὸν ἐπὶ
θάλασσαν, δι' οὗ τὸ λοιπὸν τοὺς λόγους ποιησό-
μεθα."

129 Τοσαῦτα μὲν ἡ γραφὴ ἐδήλου. Ξέρξης δὲ ἥσθη
τε τῇ ἐπιστολῇ καὶ ἀποστέλλει Ἀρτάβαζον τὸν
Φαρνάκου ἐπὶ θάλασσαν, καὶ κελεύει αὐτὸν τήν τε
2 Δασκυλῖτιν σατραπείαν παραλαβεῖν, Μεγαβάτην
ἀπαλλάξαντα, ὃς πρότερον ἦρχεν, καὶ παρὰ Παυσα-
νίαν ἐς Βυζάντιον ἐπιστολὴν ἀντεπετίθει αὐτῷ ὡς
τάχιστα διαπέμψαι καὶ τὴν σφραγῖδα ἀποδεῖξαι, καὶ
ἤν τι αὐτῷ Παυσανίας παραγγέλλῃ περὶ τῶν ἑαυτοῦ
πραγμάτων, πράσσειν ὡς ἄριστα καὶ πιστότατα. ὁ
δέ, ἀφικόμενος, τά τε ἄλλα ἐποίησεν ὥσπερ εἴρητο
καὶ τὴν ἐπιστολὴν διέπεμψεν· ἀντεγέγραπτο δὲ τάδε.
3 "ὧδε λέγει βασιλεὺς Ξέρξης Παυσανίᾳ. καὶ τῶν
ἀνδρῶν οὕς μοι πέραν θαλάσσης ἐκ Βυζαντίου ἔσω-
σας κεῖταί σοι εὐεργεσία ἐν τῷ ἡμετέρῳ οἴκῳ ἐς ἀεὶ
ἀνάγραπτος, καὶ τοῖς λόγοις τοῖς ἀπὸ σοῦ ἀρέσκομαι.
καί σε μήτε νὺξ μήθ' ἡμέρα ἐπισχέτω ὥστε ἀνεῖναι
πράσσειν τι ὧν ἐμοὶ ὑπισχνῇ, μηδὲ χρυσοῦ καὶ
ἀργύρου δαπάνῃ κεκωλύσθω μηδὲ στρατιᾶς πλήθει,
εἴ ποι δεῖ παραγίγνεσθαι, ἀλλὰ μετ' Ἀρταβάζου
ἀνδρὸς ἀγαθοῦ, ὅν σοι ἔπεμψα, πρᾶσσε θαρσῶν καὶ
τὰ ἐμὰ καὶ τὰ σὰ ὅπῃ κάλλιστα καὶ ἄριστα ἕξει
ἀμφοτέροις."

130 Ταῦτα λαβὼν ὁ Παυσανίας τὰ γράμματα, ὢν καὶ
πρότερον ἐν μεγάλῳ ἀξιώματι ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων διὰ
τὴν Πλαταιᾶσιν ἡγεμονίαν, πολλῷ τότε μᾶλλον ἦρτο
καὶ οὐκέτι ἠδύνατο ἐν τῷ καθεστηκότι τρόπῳ βιο-
τεύειν, ἀλλὰ σκευάς τε Μηδικὰς ἐνδυόμενος ἐκ τοῦ
Βυζαντίου ἐξῄει καὶ διὰ τῆς Θρᾴκης πορευόμενον
2 αὐτὸν Μῆδοι καὶ Αἰγύπτιοι ἐδορυφόρουν, τράπεζάν
τε Περσικὴν παρετίθετο καὶ κατέχειν τὴν διάνοιαν
οὐκ ἠδύνατο, ἀλλ' ἔργοις βραχέσι προὐδήλου ἃ τῇ
γνώμῃ μειζόνως ἐς ἔπειτα ἔμελλε πράξειν. δυσπρόσ-
οδόν τε αὐτὸν παρεῖχεν καὶ τῇ ὀργῇ οὕτω χαλεπῇ
ἐχρῆτο ἐς πάντας ὁμοίως, ὥστε μηδένα δύνασθαι
προσιέναι· διόπερ καὶ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους οὐχ
ἥκιστα ἡ ξυμμαχία μετέστη.

Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι αἰσθόμενοι τό τε πρῶτον δι' 131
αὐτὰ ταῦτα ἀνεκάλεσαν αὐτόν, καὶ ἐπειδὴ τῇ Ἑρμιο-
νίδι νηῒ τὸ δεύτερον ἐκπλεύσας οὐ κελευσάντων αὐτῶν
τοιαῦτα ἐφαίνετο ποιῶν καὶ ἐκ τοῦ Βυζαντίου βίᾳ
ὑπ' Ἀθηναίων ἐκπολιορκηθεὶς ἐς μὲν τὴν Σπάρτην
οὐκ ἐπανεχώρει, ἐς δὲ Κολωνὰς τὰς Τρῳάδας ἱδρυθεὶς
πράσσων τε ἐσηγγέλλετο αὐτοῖς πρὸς τοὺς βαρβά-
ρους καὶ οὐκ ἐπ' ἀγαθῷ τὴν μονὴν ποιούμενος, οὕτω
δὴ οὐκέτι ἐπέσχον, ἀλλὰ πέμψαντες κήρυκα οἱ ἔφοροι
καὶ σκυτάλην εἶπον τοῦ κήρυκος μὴ λείπεσθαι· εἰ δὲ
μή, πόλεμον αὐτῷ Σπαρτιάτας προαγορεύειν. ὁ δὲ 2
βουλόμενος ὡς ἥκιστα ὕποπτος εἶναι καὶ πιστεύων
χρήμασι διαλύσειν τὴν διαβολὴν ἀνεχώρει τὸ δεύτε-
ρον ἐς Σπάρτην. καὶ ἐς μὲν τὴν εἱρκτὴν ἐσπίπτει τὸ
πρῶτον ὑπὸ τῶν ἐφόρων,—ἔξεστι δὲ τοῖς ἐφόροις τὸν
βασιλέα δρᾶσαι τοῦτο,—ἔπειτα διαπραξάμενος ὕστε-
ρον ἐξῆλθε καὶ καθίστησιν ἑαυτὸν ἐς κρίσιν τοῖς
βουλομένοις περὶ αὐτὸν ἐλέγχειν. καὶ φανερὸν μὲν 132
εἶχον οὐδὲν οἱ Σπαρτιᾶται σημεῖον, οὔτε οἱ ἐχθροὶ
οὔτε ἡ πᾶσα πόλις, ὅτῳ ἂν πιστεύσαντες βεβαίως
ἐτιμωροῦντο ἄνδρα γένους τε τοῦ βασιλείου ὄντα καὶ
ἐν τῷ παρόντι τιμὴν ἔχοντα· Πλείσταρχον γὰρ τὸν
Λεωνίδου, ὄντα βασιλέα καὶ νέον ἔτι, ἀνεψιὸς ὤν,
ἐπετρόπευεν· ὑποψίας δὲ πολλὰς παρεῖχε τῇ τε παρα- 2
νομίᾳ καὶ ζηλώσει τῶν βαρβάρων μὴ ἴσος βούλε-
σθαι εἶναι τοῖς παροῦσιν, τά τε ἄλλα αὐτοῦ ἀνεσκό-
πουν, εἴ τι που ἐξεδεδιῄτητο τῶν καθεστώτων νομί-
μων, καὶ ὅτι ἐπὶ τὸν τρίποδά ποτε τὸν ἐν Δελφοῖς,
ὃν ἀνέθεσαν οἱ Ἕλληνες ἀπὸ τῶν Μήδων ἀκροθίνιον,
ἠξίωσεν ἐπιγράψασθαι αὐτὸς ἰδίᾳ τὸ ἐλεγεῖον τόδε·

Ἑλλήνων ἀρχηγὸς ἐπεὶ στρατὸν ὤλεσε Μήδων,
Παυσανίας Φοίβῳ μνῆμ' ἀνέθηκε τόδε.

τὸ μὲν οὖν ἐλεγεῖον οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐξεκόλαψαν 3
εὐθὺς τότε ἀπὸ τοῦ τρίποδος τοῦτο, καὶ ἐπέγραψαν
ὀνομαστὶ τὰς πόλεις ὅσαι ξυγκαθελοῦσαι τὸν βάρ-

βαρον ἔστησαν τὸ ἀνάθημα· τοῦ μέντοι Παυσανίου ἀδίκημα καὶ τοῦτ' ἐδόκει εἶναι, καὶ ἐπειδὴ ἐν τούτῳ καθειστήκει, πολλῷ μᾶλλον παρόμοιον πραχθῆναι ἐφαίνετο τῇ παρούσῃ διανοίᾳ.

4 Ἐπυνθάνοντο δὲ καὶ ἐς τοὺς Εἵλωτας πράσσειν τι αὐτόν, καὶ ἦν δὲ οὕτως· ἐλευθέρωσίν τε γὰρ ὑπισχνεῖτο αὐτοῖς καὶ πολιτείαν, ἢν ξυνεπαναστῶσι καὶ
5 τὸ πᾶν ξυγκατεργάσωνται. ἀλλ' οὐδ' ὣς οὐδὲ τῶν Εἱλώτων μηνυταῖς τισι πιστεύσαντες ἠξίωσαν νεώτερόν τι ποιεῖν ἐς αὐτόν, χρώμενοι τῷ τρόπῳ ᾧπερ εἰώθασιν ἐς σφᾶς αὐτούς, μὴ ταχεῖς εἶναι περὶ ἀνδρὸς Σπαρτιάτου ἄνευ ἀναμφισβητήτων τεκμηρίων βουλεῦ-
6 σαί τι ἀνήκεστον, πρίν γε δὴ αὐτοῖς, ὡς λέγεται, ὁ μέλλων τὰς τελευταίας βασιλεῖ ἐπιστολὰς πρὸς Ἀρτάβαζον κομιεῖν, ἀνὴρ Ἀργίλιος, παιδικά ποτε ὢν αὐτοῦ καὶ πιστότατος ἐκείνῳ, μηνυτὴς γίγνεται, δείσας κατὰ ἐνθύμησίν τινα, ὅτι οὐδείς πω τῶν πρὸ ἑαυτοῦ ἀγγέλων πάλιν ἀφίκετο, καὶ παραποιησάμενος σφραγῖδα, ἵνα, ἢν ψευσθῇ τῆς δόξης ἢ καὶ ἐκεῖνός τι μεταγράψαι αἰτήσῃ, μὴ ἐπιγνῷ, λύει τὰς ἐπιστολάς, ἐν αἷς ὑπονοήσας τι τοιοῦτο προσεπεστάλθαι καὶ αὐτὸν εὗρεν
133 ἐγγεγραμμένον κτείνειν. τότε δὴ οἱ ἔφοροι, δείξαντος αὐτοῦ τὰ γράμματα, μᾶλλον μὲν ἐπίστευσαν, αὐτήκοοι δὲ βουληθέντες ἔτι γενέσθαι αὐτοῦ Παυσανίου τι λέγοντος, ἀπὸ παρασκευῆς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ Ταίναρον ἱκέτου οἰχομένου καὶ σκηνησαμένου διπλῆν διαφράγματι καλύβην, ἐς ἣν τῶν [τε] ἐφόρων ἐντός τινας ἔκρυψε, καὶ Παυσανίου ὡς αὐτὸν ἐλθόντος καὶ ἐρωτῶντος τὴν πρόφασιν τῆς ἱκετείας ᾔσθοντο πάντα σαφῶς, αἰτιωμένου τοῦ ἀνθρώπου τά τε περὶ αὐτοῦ γραφέντα καὶ τἆλλ' ἀποφαίνοντος καθ' ἕκαστον, ὡς οὐδὲν πώποτε αὐτὸν ἐν ταῖς πρὸς βασιλέα διακονίαις παραβάλοιτο, προτιμηθείη δ' ἐν ἴσῳ τοῖς πολλοῖς τῶν διακόνων ἀποθανεῖν, κἀκείνου αὐτὰ ταῦτα ξυνομολογοῦντος καὶ περὶ τοῦ παρόντος οὐκ ἐῶντος ὀργίζεσθαι, ἀλλὰ πίστιν ἐκ τοῦ ἱεροῦ διδόντος τῆς ἀναστάσεως

καὶ ἀξιοῦντος ὡς τάχιστα πορεύεσθαι καὶ μὴ τὰ πρασσόμενα διακωλύειν.

Ἀκούσαντες δὲ ἀκριβῶς τότε μὲν ἀπῆλθον οἱ ἔφο- 134
ροι, βεβαίως δὲ ἤδη εἰδότες ἐν τῇ πόλει τὴν ξύλληψιν ἐποιοῦντο. λέγεται δ' αὐτὸν μέλλοντα ξυλληφθήσεσθαι ἐν τῇ ὁδῷ, ἑνὸς μὲν τῶν ἐφόρων τὸ πρόσωπον προσιόντος ὡς εἶδε, γνῶναι ἐφ' ᾧ ἐχώρει, ἄλλου δὲ νεύματι ἀφανεῖ χρησαμένου καὶ δηλώσαντος εὐνοίᾳ, πρὸς τὸ ἱερὸν τῆς Χαλκιοίκου χωρῆσαι δρόμῳ καὶ προκαταφυγεῖν· ἦν δ' ἐγγὺς τὸ τέμενος. καὶ ἐς 2
οἴκημα οὐ μέγα, ὃ ἦν τοῦ ἱεροῦ, ἐσελθών, ἵνα μὴ ὑπαίθριος ταλαιπωροίη, ἡσύχαζεν. οἱ δὲ τὸ παραυτίκα μὲν ὑστέρησαν τῇ διώξει. μετὰ δὲ τοῦτο τοῦ τε οἰκήματος τὸν ὄροφον ἀφεῖλον καὶ τὰς θύρας ἔνδον ὄντα τηρήσαντες αὐτὸν καὶ ἀπολαβόντες εἴσω ἀπῳκοδόμησαν, προσκαθεζόμενοί τε ἐξεπολιόρκησαν λιμῷ. καὶ μέλλοντος αὐτοῦ ἀποψύχειν, ὥσπερ εἶχεν, ἐν 3
τῷ οἰκήματι, αἰσθόμενοί [τε] ἐξάγουσιν ἐκ τοῦ ἱεροῦ ἔτι ἔμπνουν ὄντα, καὶ ἐξαχθεὶς ἀπέθανε παραχρῆμα. καὶ αὐτὸν ἐμέλλησαν μὲν ἐς τὸν Καιάδαν, οὗπερ τοὺς κακούργους εἰώθεσαν, ἐμβάλλειν· ἔπειτα ἔδοξε πλησίον που κατορύξαι. ὁ δὲ θεὸς ὁ ἐν Δελφοῖς τόν τε 4
τάφον ὕστερον ἔχρησε τοῖς Λακεδαιμονίοις μετενεγκεῖν οὗπερ ἀπέθανεν—καὶ νῦν κεῖται ἐν τῷ προτεμενίσματι, ὃ γραφῇ στῆλαι δηλοῦσιν—καὶ ὡς ἄγος αὐτοῖς ὂν τὸ πεπραγμένον δύο σώματα ἀνθ' ἑνὸς τῇ Χαλκιοίκῳ ἀποδοῦναι. οἱ δὲ ποιησάμενοι χαλκοῦς ἀνδριάντας δύο ὡς ἀντὶ Παυσανίου ἀνέθεσαν. οἱ δὲ 135
Ἀθηναῖοι, ὡς καὶ τοῦ θεοῦ ἄγος κρίναντος, ἀντεπέταξαν τοῖς Λακεδαιμονίοις ἐλαύνειν αὐτό.

Τοῦ δὲ Μηδισμοῦ τοῦ Παυσανίου Λακεδαιμόνιοι πρέσβεις πέμψαντες παρὰ τοὺς Ἀθηναίους ξυνεπῃτιῶντο καὶ τὸν Θεμιστοκλέα, ὡς εὕρισκον ἐκ τῶν περὶ Παυσανίαν ἐλέγχων, ἠξίουν τε τοῖς αὐτοῖς κολάζεσθαι αὐτόν. οἱ δέ, πεισθέντες—ἔτυχε γὰρ 2
ὠστρακισμένος καὶ ἔχων δίαιταν μὲν ἐν Ἄργει, ἐπι-

φοιτῶν δὲ καὶ ἐς τὴν ἄλλην Πελοπόννησον—πέμ-
πουσι μετὰ τῶν Λακεδαιμονίων ἑτοίμων ὄντων ξυν-
διώκειν ἄνδρας, οἷς εἴρητο ἄγειν, ὅπου ἂν περιτύχωσιν.
136 ὁ δὲ Θεμιστοκλῆς προαισθόμενος φεύγει ἐκ Πελο-
ποννήσου ἐς Κέρκυραν, ὢν αὐτῶν εὐεργέτης. δεδιέ-
ναι δὲ φασκόντων Κερκυραίων ἔχειν αὐτόν, ὥστε
Λακεδαιμονίοις καὶ Ἀθηναίοις ἀπέχθεσθαι, διακομί-
2 ζεται ὑπ' αὐτῶν ἐς τὴν ἤπειρον τὴν καταντικρύ. καὶ
διωκόμενος ὑπὸ τῶν προστεταγμένων, κατὰ πύστιν ᾗ
χωροίη, ἀναγκάζεται κατά τι ἄπορον παρὰ Ἄδμητον
τὸν Μολοσσῶν βασιλέα, ὄντα αὐτῷ οὐ φίλον, κατα-
λῦσαι. καὶ ὁ μὲν οὐκ ἔτυχεν ἐπιδημῶν, ὁ δὲ τῆς
γυναικὸς ἱκέτης γενόμενος διδάσκεται ὑπ' αὐτῆς τὸν
3 παῖδα σφῶν λαβὼν καθέζεσθαι ἐπὶ τὴν ἑστίαν. καὶ
ἐλθόντος οὐ πολὺ ὕστερον τοῦ Ἀδμήτου δηλοῖ τε ὅς
ἐστιν καὶ οὐκ ἀξιοῖ, εἴ τι ἄρα αὐτὸς ἀντεῖπεν αὐτῷ
Ἀθηναίων δεομένῳ, φεύγοντα τιμωρεῖσθαι· καὶ γὰρ
ἂν ὑπ' ἐκείνου πολλῷ ἀσθενέστερος ἐν τῷ παρόντι
κακῶς πάσχειν, γενναῖον δὲ εἶναι τοὺς ὁμοίους ἀπὸ
4 τοῦ ἴσου τιμωρεῖσθαι. καὶ ἅμα αὐτὸς μὲν ἐκείνῳ
χρείας τινὸς καὶ οὐκ ἐς τὸ σῶμα [σώζεσθαι] ἐναντιω-
θῆναι, ἐκεῖνον δ' ἄν, εἰ ἐκδοίη αὐτόν, εἰπὼν ὑφ' ὧν
καὶ ἐφ' ᾧ διώκεται, σωτηρίας ἂν τῆς ψυχῆς ἀποστε-
137 ρῆσαι. ὁ δέ, ἀκούσας, ἀνίστησί τε αὐτὸν μετὰ τοῦ
ἑαυτοῦ υἱέος,—ὥσπερ καὶ [ἔχων αὐτὸν] ἐκαθέζετο, καὶ
μέγιστον ἦν ἱκέτευμα τοῦτο,—καὶ ὕστερον οὐ πολλῷ
τοῖς Λακεδαιμονίοις καὶ Ἀθηναίοις ἐλθοῦσι καὶ πολ-
λὰ εἰποῦσιν οὐκ ἐκδίδωσιν, ἀλλ' ἀποστέλλει βουλό-
μενον ὡς βασιλέα πορευθῆναι ἐπὶ τὴν ἑτέραν θάλασ-
2 σαν πεζῇ ἐς Πύδναν τὴν Ἀλεξάνδρου. ἐν ᾗ ὁλκάδος
τυχὼν ἀναγομένης ἐπ' Ἰωνίας καὶ ἐπιβὰς καταφέρε-
ται χειμῶνι ἐς τὸ Ἀθηναίων στρατόπεδον, ὃ ἐπολιόρ-
κει Νάξον. καί—ἦν γὰρ ἀγνὼς τοῖς ἐν τῇ νηΐ,—δείσας
φράζει τῷ ναυκλήρῳ ὅστις ἐστὶ καὶ δι' ἃ φεύγει, καὶ
εἰ μὴ σώσει αὐτόν, ἔφη ἐρεῖν, ὅτι χρήμασι πεισθεὶς
αὐτὸν ἄγει· τὴν δὲ ἀσφάλειαν εἶναι μηδένα ἐκβῆναι

ἐκ τῆς νεὼς μέχρι πλοῦς γένηται· πειθομένῳ δ᾽ αὐτῷ
χάριν ἀπομνήσεσθαι ἀξίαν. ὁ δὲ ναύκληρος ποιεῖ τε 3
ταῦτα καὶ ἀποσαλεύσας ἡμέραν καὶ νύκτα ὑπὲρ τοῦ
στρατοπέδου ὕστερον ἀφικνεῖται ἐς Ἔφεσον. καὶ ὁ
Θεμιστοκλῆς ἐκεῖνόν τε ἐθεράπευσε χρημάτων δόσει
—ἦλθε γὰρ αὐτῷ ὕστερον ἔκ τε Ἀθηνῶν παρὰ τῶν
φίλων καὶ ἐξ Ἄργους ἃ ὑπεξέκειτο—καὶ μετὰ τῶν
κάτω Περσῶν τινος πορευθεὶς ἄνω ἐσπέμπει γράμ-
ματα ὡς βασιλέα Ἀρταξέρξην τὸν Ξέρξου νεωστὶ
βασιλεύοντα.

Ἐδήλου δ᾽ ἡ γραφὴ ὅτι "Θεμιστοκλῆς ἥκω παρὰ 4
σέ, ὃς κακὰ μὲν πλεῖστα Ἑλλήνων εἴργασμαι τὸν
ὑμέτερον οἶκον, ὅσον χρόνον τὸν σὸν πατέρα ἐπιόντα
ἐμοὶ ἀνάγκῃ ἠμυνόμην, πολὺ δ᾽ ἔτι πλείω ἀγαθά,
ἐπειδὴ ἐν τῷ ἀσφαλεῖ μὲν ἐμοί, ἐκείνῳ δὲ ἐν ἐπικιν-
δύνῳ πάλιν ἡ ἀποκομιδὴ ἐγίγνετο. καί μοι εὐεργε-
σία ὀφείλεται—γράψας τὴν ἐκ Σαλαμῖνος προάγ-
γελσιν τῆς ἀναχωρήσεως καὶ τὴν τῶν γεφυρῶν, ἣν
ψευδῶς προσεποιήσατο, τότε δι᾽ αὐτὸν οὐ διάλυσιν—
καὶ νῦν ἔχων σε μεγάλα ἀγαθὰ δρᾶσαι πάρειμι, διω-
κόμενος ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων διὰ τὴν σὴν φιλίαν.
βούλομαι δ᾽ ἐνιαυτὸν ἐπισχὼν αὐτός σοι περὶ ὧν ἥκω
δηλῶσαι."

Βασιλεὺς δέ, ὡς λέγεται, ἐθαύμασέ τε αὐτοῦ τὴν 138
διάνοιαν καὶ ἐκέλευε ποιεῖν οὕτως. ὁ δ᾽ ἐν τῷ χρόνῳ,
ὃν ἐπέσχε, τῆς Περσίδος γλώσσης ὅσα ἠδύνατο κατ-
ενόησε καὶ τῶν ἐπιτηδευμάτων τῆς χώρας· ἀφικό- 2
μενος δὲ μετὰ τὸν ἐνιαυτὸν γίγνεται παρ᾽ αὐτῷ μέ-
γας καὶ ὅσος οὐδείς πω Ἑλλήνων διά τε τὴν προϋ-
πάρχουσαν ἀξίωσιν καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐλπίδα, ἣν
ὑπετίθει αὐτῷ δουλώσειν, μάλιστα δὲ ἀπὸ τοῦ πεῖ-
ραν διδοὺς ξυνετὸς φαίνεσθαι. ἦν γὰρ ὁ Θεμιστο- 3
κλῆς βεβαιότατα δὴ φύσεως ἰσχὺν δηλώσας καὶ δια-
φερόντως τι ἐς αὐτὸ μᾶλλον ἑτέρου ἄξιος θαυμάσαι·
οἰκείᾳ γὰρ ξυνέσει καὶ οὔτε προμαθὼν ἐς αὐτὴν οὐδὲν
οὔτ᾽ ἐπιμαθὼν τῶν τε παραχρῆμα δι᾽ ἐλαχίστης

βουλῆς κράτιστος γνώμων, καὶ τῶν μελλόντων ἐπὶ
4 πλεῖστον τοῦ γενησομένου ἄριστος εἰκαστής[· καὶ] ἃ
μὲν μετὰ χεῖρας ἔχοι καὶ ἐξηγήσασθαι οἷός τε, ὧν δ'
ἄπειρος εἴη κρῖναι ἱκανῶς οὐκ ἀπήλλακτο· τό τε
ἄμεινον ἢ χεῖρον ἐν τῷ ἀφανεῖ ἔτι προεώρα μάλιστα.
καὶ τὸ ξύμπαν εἰπεῖν, φύσεως μὲν δυνάμει, μελέτης
δὲ βραχύτητι, κράτιστος δὴ οὗτος αὐτοσχεδιάζειν τὰ
δέοντα ἐγένετο.

5 Νοσήσας δὲ τελευτᾷ τὸν βίον· λέγουσι δέ τινες καὶ
ἑκούσιον φαρμάκῳ ἀποθανεῖν αὐτόν, ἀδύνατον νομί-
σαντα εἶναι ἐπιτελέσαι βασιλεῖ ἃ ὑπέσχετο· μνημεῖον
μὲν οὖν αὐτοῦ ἐν Μαγνησίᾳ ἐστὶ τῇ Ἀσιανῇ ἐν τῇ
6 ἀγορᾷ· ταύτης γὰρ ἦρχε τῆς χώρας, δόντος βασιλέως
αὐτῷ Μαγνησίαν μὲν ἄρτον,—ἣ προσέφερε πεντή-
κοντα τάλαντα τοῦ ἐνιαυτοῦ,—Λάμψακον δὲ οἶνον,—
ἐδόκει γὰρ πολυοινότατον τῶν τότε εἶναι,—Μυοῦντα
δὲ ὄψον. τὰ δὲ ὀστᾶ φασι κομισθῆναι αὐτοῦ οἱ
7 προσήκοντες οἴκαδε κελεύσαντος ἐκείνου, καὶ τεθῆναι
κρύφα Ἀθηναίων ἐν τῇ Ἀττικῇ· οὐ γὰρ ἐξῆν θάπ-
τειν, ὡς ἐπὶ προδοσίᾳ φεύγοντος. τὰ μὲν κατὰ Παυ-
σανίαν τὸν Λακεδαιμόνιον καὶ Θεμιστοκλέα τὸν Ἀθη-
ναῖον, λαμπροτάτους γενομένους τῶν καθ' ἑαυτοὺς
Ἑλλήνων, οὕτως ἐτελεύτησεν.

139 Λακεδαιμόνιοι δ' ἐπὶ μὲν τῆς πρώτης πρεσβείας
τοιαῦτα ἐπέταξάν τε καὶ ἀντεκελεύσθησαν περὶ τῶν
ἐναγῶν τῆς ἐλάσεως· ὕστερον δὲ φοιτῶντες παρ'
Ἀθηναίους Ποτιδαίας τε ἀπανίστασθαι ἐκέλευον καὶ
2 Αἴγιναν αὐτόνομον ἀφιέναι, καὶ μάλιστά γε πάντων
καὶ ἐνδηλότατα προύλεγον τὸ περὶ Μεγαρέων ψή-
φισμα καθελοῦσι μὴ ἂν γίγνεσθαι πόλεμον, ἐν ᾧ
εἴρητο αὐτοὺς μὴ χρῆσθαι τοῖς λιμέσι τοῖς ἐν τῇ
Ἀθηναίων ἀρχῇ μηδὲ τῇ Ἀττικῇ ἀγορᾷ. οἱ δ'
Ἀθηναῖοι οὔτε τἆλλα ὑπήκουον οὔτε τὸ ψήφισμα
καθῄρουν, ἐπικαλοῦντες ἐπεργασίαν Μεγαρεῦσι τῆς
γῆς τῆς ἱερᾶς καὶ τῆς ἀορίστου καὶ ἀνδραπόδων ὑπο-
3 δοχὴν τῶν ἀφισταμένων. τέλος δὲ ἀφικομένων τῶν

τελευταίων πρέσβεων ἐκ Λακεδαίμονος, Ῥαμφίου τε
καὶ Μελησίππου καὶ Ἀγησάνδρου, καὶ λεγόντων
ἄλλο μὲν οὐδὲν ὧν πρότερον εἰώθεσαν, αὐτὰ δὲ τάδε,
ὅτι "Λακεδαιμόνιοι βούλονται τὴν εἰρήνην εἶναι, εἴη
δ' ἂν εἰ τοὺς Ἕλληνας αὐτονόμους ἀφεῖτε," ποιήσαν-
τες ἐκκλησίαν οἱ Ἀθηναῖοι γνώμας σφίσιν αὐτοῖς
προὐτίθεσαν, καὶ ἐδόκει ἅπαξ περὶ ἁπάντων βουλευ-
σαμένους ἀποκρίνασθαι. καὶ παριόντες ἄλλοι τε 4
πολλοὶ ἔλεγον, ἐπ' ἀμφότερα γιγνόμενοι ταῖς γνώ-
μαις, καὶ ὡς χρὴ πολεμεῖν, καὶ ὡς μὴ ἐμπόδιον εἶναι
τὸ ψήφισμα εἰρήνης ἀλλὰ καθελεῖν, καὶ παρελθὼν
Περικλῆς ὁ Ξανθίππου, ἀνὴρ κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον
πρῶτος Ἀθηναίων, λέγειν τε καὶ πράσσειν δυνατώ-
τατος, παρῄνει τοιάδε.

"Τῆς μὲν γνώμης, ὦ Ἀθηναῖοι, ἀεὶ τῆς αὐτῆς 140
ἔχομαι, μὴ εἴκειν Πελοποννησίοις, καίπερ εἰδὼς τοὺς
ἀνθρώπους οὐ τῇ αὐτῇ ὀργῇ ἀναπειθομένους τε πο-
λεμεῖν καὶ ἐν τῷ ἔργῳ πράσσοντας, πρὸς δὲ τὰς ξυμ-
φορὰς καὶ τὰς γνώμας τρεπομένους. ὁρῶ δὲ καὶ νῦν 2
ὁμοῖα καὶ παραπλήσια ξυμβουλευτέα μοι ὄντα, καὶ
τοὺς ἀναπειθομένους ὑμῶν δικαιῶ τοῖς κοινῇ δόξασιν,
ἢν ἄρα τι καὶ σφαλλώμεθα, βοηθεῖν, ἢ μηδὲ κατορ-
θοῦντας τῆς ξυνέσεως μεταποιεῖσθαι. ἐνδέχεται γὰρ
τὰς ξυμφορὰς τῶν πραγμάτων οὐχ ἧσσον ἀμαθῶς
χωρῆσαι ἢ καὶ τὰς διανοίας τοῦ ἀνθρώπου· διόπερ
καὶ τὴν τύχην, ὅσα ἂν παρὰ λόγον ξυμβῇ, εἰώθαμεν
αἰτιᾶσθαι. Λακεδαιμόνιοι δὲ πρότερόν τε δῆλοι 3
ἦσαν ἐπιβουλεύοντες ἡμῖν καὶ νῦν οὐχ ἥκιστα. εἰ-
ρημένον γὰρ δίκας μὲν τῶν διαφορῶν ἀλλήλοις διδό-
ναι καὶ δέχεσθαι, ἔχειν δὲ ἑκατέρους ἃ ἔχομεν, οὔτε
αὐτοὶ δίκας πω ᾔτησαν οὔτε ἡμῶν διδόντων δέχονται·
βούλονται δὲ πολέμῳ μᾶλλον ἢ λόγοις τὰ ἐγκλήματα 4
διαλύεσθαι, καὶ ἐπιτάσσοντες ἤδη καὶ οὐκέτι αἰτιώ-
μενοι πάρεισιν. Ποτιδαίας τε γὰρ ἀπανίστασθαι
κελεύουσι καὶ Αἴγιναν αὐτόνομον ἀφιέναι καὶ τὸ
Μεγαρέων ψήφισμα καθαιρεῖν· οἱ δὲ τελευταῖοι οἵδε

ἥκοντες καὶ τοὺς Ἕλληνας προαγορεύουσιν αὐτονό-
5 μους ἀφιέναι. ὑμῶν δὲ μηδεὶς νομίσῃ περὶ βραχέος
ἂν πολεμεῖν, εἰ τὸ Μεγαρέων ψήφισμα μὴ καθέλοι-
μεν, ὅπερ μάλιστα προὔχονται εἰ καθαιρεθείη μὴ ἂν
γίγνεσθαι τὸν πόλεμον· μηδ' ἐν ὑμῖν αὐτοῖς αἰτίαν
6 ὑπολίπησθε ὡς διὰ μικρὸν ἐπολεμήσατε. τὸ γὰρ
βραχύ τι τοῦτο πᾶσαν ὑμῶν ἔχει τὴν βεβαίωσιν καὶ
πεῖραν τῆς γνώμης. οἷς εἰ ξυγχωρήσετε, καὶ ἄλλο
τι μεῖζον εὐθὺς ἐπιταχθήσεσθε ὡς φόβῳ καὶ τοῦτο
ὑπακούσαντες· ἀπισχυρισάμενοι δὲ σαφὲς ἂν κατα-
στήσαιτε αὐτοῖς ἀπὸ τοῦ ἴσου ὑμῖν μᾶλλον προσ-
φέρεσθαι.

141 "Αὐτόθεν δὴ διανοήθητε ἢ ὑπακούειν πρίν τι
βλαβῆναι, ἤ, εἰ πολεμήσομεν, ὥς ἔμοιγε ἄμεινον δοκεῖ
εἶναι, καὶ ἐπὶ μεγάλῃ καὶ ἐπὶ βραχείᾳ ὁμοίως προ-
φάσει μὴ εἴξοντες, μηδὲ ξὺν φόβῳ ἕξοντες ἃ κεκτή-
μεθα· τὴν γὰρ αὐτὴν δύναται δούλωσιν ἥ τε μεγίστη
καὶ ἐλαχίστη δικαίωσις *[ἀπὸ τῶν ὁμοίων] πρὸ δίκης
2 τοῖς πέλας ἐπιτασσομένη. τὰ δὲ τοῦ πολέμου καὶ
τῶν ἑκατέροις ὑπαρχόντων ὡς οὐκ ἀσθενέστερα ἕξο-
μεν, γνῶτε καθ' ἕκαστον ἀκούοντες. αὐτουργοί τε γάρ
εἰσι Πελοποννήσιοι καὶ οὔτε ἰδίᾳ οὔτ' ἐν κοινῷ χρή-
ματά ἐστιν αὐτοῖς· ἔπειτα χρονίων πολέμων καὶ δια-
ποντίων ἄπειροι διὰ τὸ βραχέως αὐτοὶ ἐπ' ἀλλήλους
3 ὑπὸ πενίας ἐπιφέρειν. καὶ οἱ τοιοῦτοι οὔτε ναῦς πλη-
ροῦντες οὔτε πεζὰς στρατιὰς πολλάκις ἐκπέμπειν
δύνανται, ἀπὸ τῶν ἰδίων τε ἅμα ἀπόντες καὶ ἀπὸ τῶν
αὑτῶν δαπανῶντες, καὶ προσέτι καὶ θαλάσσης εἰργό-
μενοι· αἱ δὲ περιουσίαι τοὺς πολέμους μᾶλλον ἢ αἱ
4 βίαιοι ἐσφοραὶ ἀνέχουσιν. σώμασί τε ἑτοιμότεροι
οἱ αὐτουργοὶ τῶν ἀνθρώπων ἢ χρήμασι πολεμεῖν, τὸ
μὲν πιστὸν ἔχοντες ἐκ τῶν κινδύνων κἂν περιγενέσθαι,
τὸ δὲ οὐ βέβαιον μὴ οὐ προαναλώσειν, ἄλλως τε κἂν
παρὰ δόξαν, ὅπερ εἰκός, ὁ πόλεμος αὐτοῖς μηκύνηται.
5 μάχῃ μὲν γὰρ μιᾷ πρὸς ἅπαντας Ἕλληνας δυνατοὶ
Πελοποννήσιοι καὶ οἱ ξύμμαχοι ἀντισχεῖν, πολεμεῖν

δὲ μὴ πρὸς ὁμοίαν ἀντιπαρασκευὴν ἀδύνατοι, ὅταν μήτε βουλευτηρίῳ ἑνὶ χρώμενοι παραχρῆμά τι ὀξέως ἐπιτελῶσιν, πάντες τε ἰσόψηφοι ὄντες καὶ οὐχ ὁμόφυλοι τὸ ἐφ' ἑαυτὸν ἕκαστος σπεύδῃ· ἐξ ὧν φιλεῖ μηδὲν ἐπιτελὲς γίγνεσθαι. καὶ γὰρ οἱ μὲν ὡς μάλιστα 6
τιμωρήσασθαί τινα βούλονται, οἱ δὲ ὡς ἥκιστα τὰ οἰκεῖα φθεῖραι. χρόνιοί τε ξυνιόντες ἐν βραχεῖ μὲν μορίῳ σκοποῦσί τι τῶν κοινῶν, τῷ δὲ πλέονι τὰ οἰκεῖα πράσσουσιν. καὶ ἕκαστος οὐ παρὰ τὴν ἑαυτοῦ ἀμέλειαν οἴεται βλάψειν, μέλειν δέ τινι καὶ ἄλλῳ ὑπὲρ ἑαυτοῦ τι προϊδεῖν, ὥστε τῷ αὐτῷ ὑπὸ ἁπάντων ἰδίᾳ δοξάσματι λανθάνειν τὸ κοινὸν ἀθρόον φθειρόμενον.

"Μέγιστον δὲ τῇ τῶν χρημάτων σπάνει κωλύ- 142
σονται, ὅταν σχολῇ αὐτὰ ποριζόμενοι διαμέλλωσιν· τοῦ δὲ πολέμου οἱ καιροὶ οὐ μενετοί. καὶ μὴν οὐδ' ἡ ἐπιτείχισις οὐδὲ τὸ ναυτικὸν αὐτῶν ἄξιον φοβηθῆναι. τὴν μὲν γὰρ χαλεπὸν καὶ ἐν εἰρήνῃ πόλιν ἀντίπαλον παρασκευάσασθαι, ἦ που δὴ ἐν πολεμίᾳ τε καὶ οὐχ ἧσσον ἐκείνοις ἡμῶν ἀντεπιτετειχισμένων. φρούριον δ' εἰ ποιήσονται, τῆς μὲν γῆς βλάπτοιεν 2
ἄν τι μέρος καταδρομαῖς καὶ αὐτομολίαις, οὐ μέντοι ἱκανόν γε ἔσται ἐπιτειχίζειν τε κωλύειν ἡμᾶς πλεύσαντας ἐς τὴν ἐκείνων, καί, ᾗπερ ἰσχύομεν, ταῖς ναυσὶν ἀμύνεσθαι· πλέον γὰρ ἡμεῖς ἔχομεν τοῦ κατὰ γῆν ἐκ τοῦ ναυτικοῦ ἐμπειρίας ἢ ἐκεῖνοι ἐκ τοῦ κατ' ἤπειρον ἐς τὰ ναυτικά. τὸ δὲ τῆς θαλάσσης ἐπιστή- 3
μονας γενέσθαι οὐ ῥᾳδίως αὐτοῖς προσγενήσεται. οὐδὲ γὰρ ὑμεῖς μελετῶντες αὐτὸ εὐθὺς ἀπὸ τῶν Μηδικῶν ἐξείργασθε· πῶς δὴ ἄνδρες γεωργοὶ καὶ οὐ θαλάσσιοι, καὶ πρὸς ἔτι οὐδὲ μελετῆσαι ἐασόμενοι διὰ τὸ ὑφ' ἡμῶν πολλαῖς ναυσὶν αἰεὶ ἐφορμεῖσθαι, ἄξιον ἄν τι δρῷεν; πρὸς μὲν γὰρ ὀλίγας ἐφορμούσας 4
κἂν διακινδυνεύσειαν, πλήθει τὴν ἀμαθίαν θρασύνοντες, πολλαῖς δὲ εἰργόμενοι ἡσυχάσουσι, καὶ ἐν τῷ μὴ μελετῶντι ἀξυνετώτεροι ἔσονται καὶ δι' αὐτὸ καὶ ὀκνηρότεροι. τὸ δὲ ναυτικὸν τέχνης ἐστίν, ὥσπερ

καὶ ἄλλο τι, καὶ οὐκ ἐνδέχεται, ὅταν τύχῃ, ἐκ παρέρ-
γου μελετᾶσθαι, ἀλλὰ μᾶλλον μηδὲν ἐκείνῳ πάρερ-
143 γον ἄλλο γίγνεσθαι. εἴ τε καὶ κινήσαντες τῶν
Ὀλυμπίασιν ἢ Δελφοῖς χρημάτων μισθῷ μείζονι
πειρῷντο ἡμῶν ὑπολαβεῖν τοὺς ξένους τῶν ναυτῶν,
μὴ ὄντων μὲν ἡμῶν ἀντιπάλων ἐσβάντων αὐτῶν τε
καὶ τῶν μετοίκων δεινὸν ἂν ἦν· νῦν δὲ τόδε τε ὑπάρ-
2 χει, καί, ὅπερ κράτιστον, κυβερνήτας ἔχομεν πολίτας
καὶ τὴν ἄλλην ὑπηρεσίαν πλείους καὶ ἀμείνους ἢ
πᾶσα ἡ ἄλλη Ἑλλάς. καὶ ἐπὶ τῷ κινδύνῳ οὐδεὶς
ἂν δέξαιτο τῶν ξένων τήν τε αὑτοῦ φεύγειν καὶ
μετὰ τῆς ἥσσονος ἅμα ἐλπίδος ὀλίγων ἡμερῶν
ἕνεκα μεγάλου μισθοῦ δόσεως ἐκείνοις ξυναγωνί-
ζεσθαι.

"Καὶ τὰ μὲν Πελοποννησίων ἔμοιγε τοιαῦτα καὶ
παραπλήσια δοκεῖ εἶναι, τὰ δὲ ἡμέτερα τούτων τε
ὧνπερ ἐκείνοις ἐμεμψάμην ἀπηλλάχθαι καὶ ἄλλα οὐκ
3 ἀπὸ τοῦ ἴσου μεγάλα ἔχειν. ἤν τ' ἐπὶ τὴν χώραν
ἡμῶν πεζῇ ἴωσιν, ἡμεῖς ἐπὶ τὴν ἐκείνων πλευσούμε-
θα, καὶ οὐκέτι ἐκ τοῦ ὁμοίου ἔσται Πελοποννήσου
μέρος τι τμηθῆναι καὶ τὴν Ἀττικὴν ἅπασαν. οἱ μὲν
γὰρ οὐχ ἕξουσιν ἄλλην ἀντιλαβεῖν ἀμαχεί. ἡμῖν δ'
ἐστὶ γῆ πολλὴ καὶ ἐν νήσοις καὶ κατ' ἤπειρον. μέγα
4 γὰρ τὸ τῆς θαλάσσης κράτος. σκέψασθε δέ· εἰ γὰρ
ἦμεν νησιῶται, τίνες ἂν ἀληπτότεροι ἦσαν; καὶ νῦν
χρὴ ὅτι ἐγγύτατα τούτου διανοηθέντας τὴν μὲν γῆν
καὶ οἰκίας ἀφεῖναι, τῆς δὲ θαλάσσης καὶ πόλεως
φυλακὴν ἔχειν, καὶ Πελοποννησίοις ὑπὲρ αὐτῶν
ὀργισθέντας πολλῷ πλείοσι μὴ διαμάχεσθαι—κρα-
τήσαντές τε γὰρ αὖθις οὐκ ἐλάσσοσι μαχούμεθα, καί,
ἢν σφαλῶμεν, τὰ τῶν ξυμμάχων, ὅθεν ἰσχύομεν,
5 προσαπόλλυται· οὐ γὰρ ἡσυχάσουσι μὴ ἱκανῶν ἡμῶν
ὄντων ἐπ' αὐτοὺς στρατεύειν—τήν τε ὀλόφυρσιν μὴ
οἰκιῶν καὶ γῆς ποιεῖσθαι ἀλλὰ τῶν σωμάτων· οὐ
γὰρ τάδε τοὺς ἄνδρας, ἀλλ' οἱ ἄνδρες ταῦτα κτῶνται.
καὶ εἰ ᾤμην πείσειν ὑμᾶς, αὐτοὺς ἂν ἐξελθόντας ἐκέ-

λευσον αὐτὰ δῃῶσαι, καὶ δεῖξαι Πελοποννησίοις ὅτι τούτων γε ἕνεκα οὐχ ὑπακούσεσθε.

"Πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα ἔχω ἐς ἐλπίδα τοῦ περιέσε- 144
σθαι, ἢν ἐθέλητε ἀρχήν τε μὴ ἐπικτᾶσθαι ἅμα πολεμοῦντες καὶ κινδύνους αὐθαιρέτους μὴ προστίθεσθαι· μᾶλλον γὰρ πεφόβημαι τὰς οἰκείας ἡμῶν ἁμαρτίας ἢ τὰς τῶν ἐναντίων διανοίας. ἀλλ' ἐκεῖνα μὲν καὶ 2
ἐν ἄλλῳ λόγῳ ἅμα τοῖς ἔργοις δηλωθήσεται· νῦν δὲ τούτοις ἀποκρινάμενοι ἀποπέμψωμεν, Μεγαρέας μὲν ὅτι ἐάσομεν ἀγορᾷ καὶ λιμέσι χρῆσθαι, ἢν καὶ Λακεδαιμόνιοι ξενηλασίας μὴ ποιῶσι μήτε ἡμῶν μήτε τῶν ἡμετέρων ξυμμάχων—οὔτε γὰρ ἐκεῖνο κωλύει ἐν ταῖς σπονδαῖς οὔτε τόδε—τὰς δὲ πόλεις ὅτι αὐτονό- 3
μους ἀφήσομεν, εἰ καὶ αὐτονόμους ἔχοντες ἐσπεισάμεθα καὶ ὅταν κἀκεῖνοι ταῖς αὑτῶν ἀποδῶσι πόλεσι μὴ σφίσι τοῖς Λακεδαιμονίοις ἐπιτηδείως αὐτονομεῖσθαι, ἀλλ' αὐτοῖς ἑκάστοις ὡς βούλονται· δίκας δὲ ὅτι ἐθέλομεν δοῦναι κατὰ τὰς ξυνθήκας, πολέμου δὲ οὐκ ἄρξομεν, ἀρχομένους δὲ ἀμυνούμεθα. ταῦτα 4
γὰρ δίκαια καὶ πρέποντα ἅμα τῇδε τῇ πόλει ἀποκρίνασθαι. εἰδέναι δὲ χρὴ ὅτι ἀνάγκη πολεμεῖν· ἢν δὲ ἑκούσιοι μᾶλλον δεχώμεθα, ἧσσον ἐγκεισομένους τοὺς ἐναντίους ἕξομεν· ἔκ τε τῶν μεγίστων κινδύνων ὅτι καὶ πόλει καὶ ἰδιώτῃ μέγισται τιμαὶ περιγίγνονται. οἱ γοῦν πατέρες ἡμῶν ὑποστάντες Μήδους, καὶ 5
οὐκ ἀπὸ τοσῶνδε ὁρμώμενοι, ἀλλὰ καὶ τὰ ὑπάρχοντα ἐκλιπόντες, γνώμῃ τε πλείονι ἢ τύχῃ καὶ τόλμῃ μείζονι ἢ δυνάμει τόν τε βάρβαρον ἀπεώσαντο καὶ ἐς τάδε προήγαγον αὐτά. ὧν οὐ χρὴ λείπεσθαι, ἀλλὰ τούς τε ἐχθροὺς παντὶ τρόπῳ ἀμύνεσθαι καὶ τοῖς ἐπιγιγνομένοις πειρᾶσθαι αὐτὰ μὴ ἐλάσσω παραδοῦναι."

Ὁ μὲν Περικλῆς τοιαῦτα εἶπεν, οἱ δ' Ἀθηναῖοι 145
νομίσαντες ἄριστα σφίσι παραινεῖν αὐτὸν ἐψηφίσαντο ἃ ἐκέλευεν, καὶ τοῖς Λακεδαιμονίοις ἀπεκρίναντο τῇ ἐκείνου γνώμῃ καθ' ἕκαστά τε ὡς ἔφρασεν καὶ τὸ

ξύμπαν, οὐδὲν κελευόμενοι ποιήσειν, δίκῃ δὲ κατὰ τὰς ξυνθήκας ἑτοῖμοι εἶναι διαλύεσθαι περὶ τῶν ἐγκλημάτων ἐπὶ ἴσῃ καὶ ὁμοίᾳ. καὶ οἱ μὲν ἀπεχώρησαν
146 ἐπ' οἴκου καὶ οὐκέτι ὕστερον ἐπρεσβεύοντο, αἰτίαι δὲ αὗται καὶ διαφοραὶ ἐγένοντο ἀμφοτέροις πρὸ τοῦ πολέμου, ἀρξάμεναι εὐθὺς ἀπὸ τῶν ἐν Ἐπιδάμνῳ καὶ Κερκύρᾳ. ἐπεμίγνυντο δὲ ὅμως ἐν αὐταῖς καὶ παρ' ἀλλήλους ἐφοίτων, ἀκηρύκτως μὲν ἀνυπόπτως δὲ οὔ· σπονδῶν γὰρ ξύγχυσις τὰ γιγνόμενα ἦν καὶ πρόφασις τοῦ πολεμεῖν.

B.

1 Ἄρχεται δὲ ὁ πόλεμος ἐνθένδε ἤδη Ἀθηναίων καὶ Πελοποννησίων καὶ τῶν ἑκατέροις ξυμμάχων, ἐν ᾧ οὔτε ἐπεμίγνυντο ἔτι ἀκηρυκτεὶ παρ' ἀλλήλους καταστάντες τε ξυνεχῶς ἐπολέμουν· γέγραπται δ' ἑξῆς ὡς ἕκαστα ἐγίγνετο κατὰ θέρος καὶ χειμῶνα.

2 Τέσσαρα μὲν γὰρ καὶ δέκα ἔτη ἐνέμειναν αἱ τριακοντούτεις σπονδαὶ αἳ ἐγένοντο μετ' Εὐβοίας ἅλωσιν. τῷ δὲ πέμπτῳ καὶ δεκάτῳ ἔτει, ἐπὶ Χρυσίδος ἐν Ἄργει τότε πεντήκοντα δυοῖν δέοντα ἔτη ἱερωμένης καὶ Αἰνησίου ἐφόρου ἐν Σπάρτῃ καὶ Πυθοδώρου ἔτι δύο μῆνας ἄρχοντος Ἀθηναίοις, μετὰ τὴν ἐν Ποτιδαίᾳ μάχην μηνὶ ἕκτῳ καὶ ἅμα ἦρι ἀρχομένῳ Θηβαίων ἄνδρες ὀλίγῳ πλείους τριακοσίων— ἡγοῦντο δὲ αὐτῶν βοιωταρχοῦντες Πυθάγγελός τε ὁ Φυλείδου καὶ Διέμπορος ὁ Ὀνητορίδου—ἐσῆλθον περὶ πρῶτον ὕπνον ξὺν ὅπλοις ἐς Πλάταιαν τῆς
2 Βοιωτίας, οὖσαν Ἀθηναίων ξυμμαχίδα. ἐπηγάγοντο δὲ καὶ ἀνέῳξαν τὰς πύλας Πλαταιῶν ἄνδρες, Ναυκλείδης τε καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, βουλόμενοι ἰδίας ἕνεκα δυνάμεως ἄνδρας τε τῶν πολιτῶν τοὺς σφίσιν ὑπεναντίους διαφθεῖραι καὶ τὴν πόλιν Θηβαίοις προσποιῆσαι. ἔπραξαν δὲ ταῦτα δι' Εὐρυμάχου τοῦ
3 Λεοντιάδου, ἀνδρὸς Θηβαίων δυνατωτάτου· προϊδόντες γὰρ οἱ Θηβαῖοι ὅτι ἔσοιτο ὁ πόλεμος, ἐβού-

λοντο τὴν Πλάταιαν, ἀεὶ σφίσι διάφορον οὖσαν, ἔτι
ἐν εἰρήνῃ τε καὶ τοῦ πολέμου μήπω φανεροῦ καθε-
στῶτος προκαταλαβεῖν. ᾗ καὶ ῥᾷον ἔλαθον ἐσελθόν-
τες, φυλακῆς οὐ προκαθεστηκυίας. θέμενοι δὲ ἐς τὴν 4
ἀγορὰν τὰ ὅπλα τοῖς μὲν ἐπαγομένοις οὐκ ἐπείθοντο
ὥστ' εὐθὺς ἔργου ἔχεσθαι καὶ ἰέναι ἐς τὰς οἰκίας τῶν
ἐχθρῶν, γνώμην δ' ἐποιοῦντο κηρύγμασί τε χρήσασθαι
ἐπιτηδείοις καὶ ἐς ξύμβασιν μᾶλλον καὶ φιλίαν τὴν
πόλιν ἀγαγεῖν. καὶ ἀνεῖπεν ὁ κῆρυξ, εἴ τις βούλεται
κατὰ τὰ πάτρια τῶν πάντων Βοιωτῶν ξυμμαχεῖν, τί-
θεσθαι παρ' αὐτοὺς τὰ ὅπλα, νομίζοντες σφίσι ῥᾳδίως
τούτῳ τῷ τρόπῳ προσχωρήσειν τὴν πόλιν.

Οἱ δὲ Πλαταιῆς ὡς ἤσθοντο ἔνδον τε ὄντας τοὺς 3
Θηβαίους καὶ ἐξαπιναίως κατειλημμένην τὴν πόλιν,
καταδείσαντες καὶ νομίσαντες πολλῷ πλείους ἐσεληλ-
λυθέναι, οὐ γὰρ ἑώρων ἐν τῇ νυκτί, πρὸς ξύμβασιν
ἐχώρησαν καὶ τοὺς λόγους δεξάμενοι ἡσύχαζον, ἄλ-
λως τε καὶ ἐπειδὴ ἐς οὐδένα οὐδὲν ἐνεωτέριζον.
πράσσοντες δέ πως ταῦτα κατενόησαν οὐ πολλοὺς 2
τοὺς Θηβαίους ὄντας καὶ ἐνόμισαν ἐπιθέμενοι ῥᾳδίως
κρατῆσαι· τῷ γὰρ πλήθει τῶν Πλαταιῶν οὐ βουλο-
μένῳ ἦν τῶν Ἀθηναίων ἀφίστασθαι. ἐδόκει οὖν
ἐπιχειρητέα εἶναι, καὶ ξυνελέγοντο διορύσσοντες τοὺς
κοινοὺς τοίχους παρ' ἀλλήλους, ὅπως μὴ διὰ τῶν
ὁδῶν φανεροὶ ὦσιν ἰόντες, ἁμάξας τε ἄνευ τῶν ὑπο-
ζυγίων ἐς τὰς ὁδοὺς καθίστασαν, ἵν' ἀντὶ τείχους
ᾖ, καὶ τἆλλα ἐξήρτυον ᾗ ἕκαστον ἐφαίνετο πρὸς τὰ
παρόντα ξύμφορον ἔσεσθαι. ἐπεὶ δὲ ὡς ἐκ τῶν 3
δυνατῶν ἑτοῖμα ἦν, φυλάξαντες ἔτι νύκτα καὶ αὐτὸ
τὸ περίορθρον ἐχώρουν ἐκ τῶν οἰκιῶν ἐπ' αὐτούς,
ὅπως μὴ κατὰ φῶς θαρσαλεωτέροις οὖσι προσφέρων-
ται καὶ σφίσιν ἐκ τοῦ ἴσου γίγνωνται, ἀλλ' ἐν νυκτὶ
φοβερώτεροι ὄντες ἥσσους ὦσι τῆς σφετέρας ἐμ-
πειρίας τῆς κατὰ τὴν πόλιν. προσέβαλόν τε εὐθὺς
καὶ ἐς χεῖρας ᾔεσαν κατὰ τάχος· οἱ δ' ὡς ἔγνωσαν 4
ἠπατημένοι, ξυνεστρέφοντό τε ἐν σφίσιν αὐτοῖς καὶ

τὰς προσβολάς, ᾗ προσπίπτοιεν, ἀπεωθοῦντο. καὶ δὶς μὲν ἢ τρὶς ἀπεκρούσαντο, ἔπειτα πολλῷ θορύβῳ αὐτῶν τε προσβαλλόντων καὶ τῶν γυναικῶν καὶ τῶν οἰκετῶν ἅμα ἀπὸ τῶν οἰκιῶν κραυγῇ τε καὶ ὀλολυγῇ χρωμένων, λίθοις τε καὶ κεράμῳ βαλλόντων, καὶ ὑετοῦ ἅμα διὰ νυκτὸς πολλοῦ ἐπιγενομένου, ἐφοβήθησαν καὶ τραπόμενοι ἔφυγον διὰ τῆς πόλεως, ἄπειροι μὲν ὄντες οἱ πλείους ἐν σκότῳ καὶ πηλῷ τῶν διόδων ᾗ χρὴ σωθῆναι,—καὶ γὰρ τελευτῶντος τοῦ μηνὸς τὰ γιγνόμενα ἦν,—ἐμπείρους δὲ ἔχοντες τοὺς διώκοντας
2 τοῦ μὴ ἐκφεύγειν, ὥστε διεφθείροντο πολλοί. τῶν δὲ Πλαταιῶν τις τὰς πύλας ᾗ ἐσῆλθον καὶ αἵπερ ἦσαν ἀνεῳγμέναι μόναι, ἔκλησε στυρακίῳ ἀκοντίου ἀντὶ βαλάνου χρησάμενος ἐς τὸν μοχλόν, ὥστε μηδὲ ταύτῃ ἔτι ἔξοδον εἶναι. διωκόμενοί τε κατὰ τὴν πόλιν οἱ μέν τινες αὐτῶν ἐπὶ τὸ τεῖχος ἀναβάντες ἔρριψαν ἐς τὸ ἔξω σφᾶς αὐτοὺς καὶ διεφθάρησαν οἱ πλείους, οἱ δὲ κατὰ πύλας ἐρήμους γυναικὸς δούσης πέλεκυν λαθόντες καὶ διακόψαντες τὸν μοχλὸν ἐξῆλθον οὐ πολλοί,—αἴσθησις γὰρ ταχεῖα ἐπεγένετο,— ἄλλοι δὲ ἄλλῃ τῆς πόλεως σποράδην ἀπώλλυντο.
3 τὸ δὲ πλεῖστον καὶ ὅσον μάλιστα ἦν ξυνεστραμμένον ἐσπίπτουσιν ἐς οἴκημα μέγα, ὃ ἦν τοῦ τείχους καὶ αἱ πλησίον θύραι ἀνεῳγμέναι ἔτυχον αὐτοῦ, οἰόμενοι πύλας τὰς θύρας τοῦ οἰκήματος εἶναι καὶ ἄντικρυς
4 δίοδον ἐς τὸ ἔξω. ὁρῶντες δ' αὐτοὺς οἱ Πλαταιῆς ἀπειλημμένους ἐβουλεύοντο εἴτε κατακαύσωσιν ὥσπερ ἔχουσιν, ἐμπρήσαντες τὸ οἴκημα, εἴτε τι ἄλλο χρήσωνται. τέλος δὲ οὗτοί τε καὶ ὅσοι ἄλλοι τῶν Θηβαίων περιῆσαν κατὰ τὴν πόλιν πλανώμενοι ξυνέβησαν τοῖς Πλαταιεῦσι παραδοῦναι σφᾶς αὐτοὺς καὶ τὰ ὅπλα χρήσασθαι ὅ τι ἂν βούλωνται.

5 Οἱ μὲν δὴ ἐν τῇ Πλαταίᾳ οὕτως ἐπεπράγεσαν· οἱ δ' ἄλλοι Θηβαῖοι, οὓς ἔδει ἔτι τῆς νυκτὸς παραγενέσθαι πανστρατιᾷ, εἴ τι ἄρα μὴ προχωροίη τοῖς ἐσεληλυθόσιν, τῆς ἀγγελίας ἅμα καθ' ὁδὸν αὐτοῖς

ῥηθείσης περὶ τῶν γεγενημένων ἐπεβοήθουν. ἀπέ-
χει δ' ἡ Πλάταια τῶν Θηβῶν σταδίους ἑβδομήκοντα,
καὶ τὸ ὕδωρ τὸ γενόμενον τῆς νυκτὸς ἐποίησε βραδύ-
τερον αὐτοὺς ἐλθεῖν· ὁ γὰρ Ἀσωπὸς ποταμὸς ἐρρύη 2
μέγας καὶ οὐ ῥᾳδίως διαβατὸς ἦν. πορευόμενοί τε ἐν
ὑετῷ καὶ τὸν ποταμὸν μόλις διαβάντες ὕστερον παρε-
γένοντο, ἤδη τῶν ἀνδρῶν τῶν μὲν διεφθαρμένων
τῶν δὲ ζώντων ἐχομένων. ὡς δ' ᾔσθοντο οἱ Θηβαῖοι
τὸ γεγενημένον, ἐπεβούλευον τοῖς ἔξω τῆς πόλεως
τῶν Πλαταιῶν· ἦσαν γὰρ καὶ ἄνθρωποι κατὰ τοὺς
ἀγροὺς καὶ κατασκευή, οἷα ἀπροσδοκήτου κακοῦ ἐν
εἰρήνῃ γενομένου· ἐβούλοντο γὰρ σφίσιν, εἴ τινα
λάβοιεν, ὑπάρχειν ἀντὶ τῶν ἔνδον, ἢν ἄρα τύχωσί
τινες ἐζωγρημένοι. καὶ οἱ μὲν ταῦτα διενοοῦντο, οἱ 3
δὲ Πλαταιῆς ἔτι διαβουλευομένων αὐτῶν ὑποτοπή-
σαντες τοιοῦτόν τι ἔσεσθαι καὶ δείσαντες περὶ τοῖς
ἔξω κήρυκα ἐξέπεμψαν παρὰ τοὺς Θηβαίους, λέγον-
τες, ὅτι οὔτε τὰ πεποιημένα ὁσίως δράσειαν, ἐν
σπονδαῖς σφῶν πειραθέντες καταλαβεῖν τὴν πόλιν,
τά τε ἔξω ἔλεγον αὐτοῖς μὴ ἀδικεῖν· εἰ δὲ μή, καὶ
αὐτοὶ ἔφασαν αὐτῶν τοὺς ἄνδρας ἀποκτενεῖν οὓς
ἔχουσι ζῶντας· ἀναχωρησάντων δὲ πάλιν ἐκ τῆς
γῆς ἀποδώσειν αὐτοῖς τοὺς ἄνδρας. Θηβαῖοι μὲν 4
ταῦτα λέγουσι, καὶ ἐπομόσαι φασὶν αὐτούς· Πλα-
ταιῆς δ' οὐχ ὁμολογοῦσι τοὺς ἄνδρας εὐθὺς ὑποσχέ-
σθαι ἀποδώσειν, ἀλλὰ λόγων πρῶτον γενομένων, ἤν
τι ξυμβαίνωσιν, καὶ ἐπομόσαι οὔ φασιν. ἐκ δ' οὖν
τῆς γῆς ἀνεχώρησαν οἱ Θηβαῖοι οὐδὲν ἀδικήσαντες·
οἱ δὲ Πλαταιῆς ἐπειδὴ τὰ ἐκ τῆς χώρας κατὰ τάχος
ἐσεκομίσαντο, ἀπέκτειναν τοὺς ἄνδρας εὐθύς. ἦσαν
δὲ ὀγδοήκοντα καὶ ἑκατὸν οἱ ληφθέντες, καὶ Εὐρύ-
μαχος εἷς αὐτῶν ἦν, πρὸς ὃν ἔπραξαν οἱ προδιδόντες.

Τοῦτο δὲ ποιήσαντες ἔς τε τὰς Ἀθήνας ἄγγελον 6
ἔπεμπον καὶ τοὺς νεκροὺς ὑποσπόνδους ἀπέδοσαν
τοῖς Θηβαίοις, τά τ' ἐν τῇ πόλει καθίσταντο πρὸς τὰ
παρόντα ᾗ ἐδόκει αὐτοῖς. τοῖς δ' Ἀθηναίοις ἠγγέλθη 2

εὐθὺς τὰ περὶ τῶν Πλαταιῶν γεγενημένα, καὶ Βοιωτῶν τε παραχρῆμα ξυνέλαβον ὅσοι ἦσαν ἐν τῇ Ἀττικῇ καὶ ἐς τὴν Πλάταιαν ἔπεμψαν κήρυκα, κελεύοντες εἰπεῖν μηδὲν νεώτερον ποιεῖν περὶ τῶν ἀνδρῶν οὓς ἔχουσι Θηβαίων, πρὶν ἄν τι καὶ αὐτοὶ βουλεύσωσι περὶ αὐτῶν· οὐ γὰρ ἠγγέλθη αὐτοῖς ὅτι τεθνηκότες εἶεν. ἅμα γὰρ τῇ ἐσόδῳ γιγνομένῃ τῶν Θηβαίων ὁ πρῶτος ἄγγελος ἐξῄει, ὁ δὲ δεύτερος ἄρτι νενικημένων τε καὶ ξυνειλημμένων· καὶ τῶν ὕστερον οὐδὲν
3 ᾔδεσαν. οὕτω δὴ οὐκ εἰδότες οἱ Ἀθηναῖοι ἐπέστελλον· ὁ δὲ κῆρυξ ἀφικόμενος εὗρε τοὺς ἄνδρας διεφθαρμένους. καὶ μετὰ ταῦτα οἱ Ἀθηναῖοι στρατεύσαντες ἐς Πλάταιαν σῖτόν τε ἐσήγαγον καὶ φρουροὺς ἐγκατέλιπον τῶν τε ἀνθρώπων τοὺς ἀχρειοτάτους ξὺν γυναιξὶ καὶ παισὶν ἐξεκόμισαν.

7 Γεγενημένου δὲ τοῦ ἐν Πλαταιαῖς ἔργου καὶ λελυμένων λαμπρῶς τῶν σπονδῶν οἱ Ἀθηναῖοι παρεσκευάζοντο ὡς πολεμήσοντες, παρεσκευάζοντο δὲ καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ ξύμμαχοι αὐτῶν, πρεσβείας τε μέλλοντες πέμπειν παρὰ βασιλέα καὶ ἄλλοσε ἐς τοὺς βαρβάρους, εἴ ποθέν τινα ὠφελίαν ἤλπιζον ἑκάτεροι προσλήψεσθαι, πόλεις τε ξυμμαχίδας ποιούμενοι ὅσαι ἦσαν ἐκτὸς τῆς ἑαυτῶν
2 δυνάμεως. καὶ Λακεδαιμονίοις μέν, πρὸς ταῖς αὐτοῦ ὑπαρχούσαις *σξ´, Ἰταλίας καὶ Σικελίας τοῖς τἀκείνων ἑλομένοις ναῦς ἐπετάχθη *σμ´ ποιεῖσθαι κατὰ μέγεθος τῶν πόλεων, ὡς ἐς τὸν πάντα ἀριθμὸν πεντακοσίων νεῶν ἐσομένων, καὶ ἀργύριον ῥητὸν ἑτοιμάζειν, τά τ' ἄλλα ἡσυχάζοντας καὶ Ἀθηναίους δεχομένους μιᾷ
3 νηὶ ἕως ἂν ταῦτα παρασκευασθῇ. Ἀθηναῖοι δὲ τήν τε ὑπάρχουσαν ξυμμαχίαν ἐξήταζον καὶ ἐς τὰ περὶ Πελοπόννησον μᾶλλον χωρία ἐπρεσβεύοντο, Κέρκυραν καὶ Κεφαλληνίαν καὶ Ἀκαρνᾶνας καὶ Ζάκυνθον, ὁρῶντες, εἰ σφίσι φίλια ταῦτ' εἴη βεβαίως, πέριξ τὴν Πελοπόννησον καταπολεμήσοντες.

8 Ὀλίγον τε ἐπενόουν οὐδὲν ἀμφότεροι, ἀλλ' ἔρ-

ρωντο ἐς τὸν πόλεμον, οὐκ ἀπεικότως· ἀρχόμενοι γὰρ πάντες ὀξύτερον ἀντιλαμβάνονται. τότε δὲ καὶ νεότης πολλὴ μὲν οὖσα ἐν τῇ Πελοποννήσῳ, πολλὴ δ' ἐν ταῖς Ἀθήναις οὐκ ἀκουσίως ὑπὸ ἀπειρίας ἥπτετο τοῦ πολέμου. ἥ τε ἄλλη Ἑλλὰς πᾶσα μετέωρος ἦν ξυνιουσῶν τῶν πρώτων πόλεων. καὶ πολλὰ μὲν 2 λόγια ἐλέγοντο, πολλὰ δὲ χρησμολόγοι ᾖδον ἔν τε τοῖς μέλλουσι πολεμήσειν καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις πόλεσιν. ἔτι δὲ Δῆλος ἐκινήθη ὀλίγον πρὸ τούτων, πρότερον οὔπω σεισθεῖσα ἀφ' οὗ Ἕλληνες μέμνηνται· ἐλέγετο δὲ καὶ ἐδόκει ἐπὶ τοῖς μέλλουσι γενήσεσθαι σημῆναι. εἴ τέ τι ἄλλο τοιουτότροπον ξυνέβη γενέσθαι, πάντα ἀνεζητεῖτο. ἡ δὲ εὔνοια παρὰ πολὺ ἐποίει τῶν ἀν- 3 θρώπων μᾶλλον ἐς τοὺς Λακεδαιμονίους, ἄλλως τε καὶ προειπόντων ὅτι τὴν Ἑλλάδα ἐλευθεροῦσιν. ἔρρωτό τε πᾶς καὶ ἰδιώτης καὶ πόλις εἴ τι δύναιτο καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ ξυνεπιλαμβάνειν αὐτοῖς· ἐν τούτῳ τε κεκωλῦσθαι ἐδόκει ἑκάστῳ τὰ πράγματα ᾧ μή τις αὐτὸς παρέσται. οὕτως ὀργῇ εἶχον οἱ πλείους τοὺς Ἀθηναίους, οἱ μὲν τῆς ἀρχῆς ἀπολυθῆναι βουλόμενοι, οἱ δὲ μὴ ἀρχθῶσι φοβούμενοι.

Παρασκευῇ μὲν οὖν τοιαύτῃ καὶ γνώμῃ ὥρμηντο. 9 πόλεις δ' ἑκάτεροι τάσδ' ἔχοντες ξυμμάχους ἐς τὸν πόλεμον καθίσταντο. Λακεδαιμονίων μὲν οἵδε ξύμμαχοι· Πελοποννήσιοι μὲν οἱ ἐντὸς Ἰσθμοῦ πάντες πλὴν Ἀργείων καὶ Ἀχαιῶν—τούτοις δ' ἐς ἀμφοτέρους φιλία ἦν· Πελληνῆς δὲ Ἀχαιῶν μόνοι ξυνεπολέμουν τὸ πρῶτον, ἔπειτα δὲ ὕστερον καὶ ἅπαντες— ἔξω δὲ Πελοποννήσου Μεγαρῆς, Φωκῆς, Λοκροί, 2 Βοιωτοί, Ἀμπρακιῶται, Λευκάδιοι, Ἀνακτόριοι. τούτων ναυτικὸν παρείχοντο Κορίνθιοι, Μεγαρῆς, Σικυώνιοι, Πελληνῆς, Ἠλεῖοι, Ἀμπρακιῶται, Λευκάδιοι, ἱππέας δὲ Βοιωτοί, Φωκῆς, Λοκροί· αἱ δ' ἄλλαι πόλεις πεζὸν παρεῖχον. αὕτη Λακεδαιμονίων ξυμ- 3 μαχία· Ἀθηναίων δὲ Χῖοι, Λέσβιοι, Πλαταιῆς, Μεσσήνιοι οἱ ἐν Ναυπάκτῳ, Ἀκαρνάνων οἱ πλείους,

Κερκυραῖοι, Ζακύνθιοι καὶ ἄλλαι πόλεις αἱ ὑποτελεῖς
οὖσαι ἐν ἔθνεσι τοσοῖσδε, Καρία ἡ ἐπὶ θαλάσσῃ,
Δωριῆς Καρσὶ πρόσοικοι, Ἰωνία, Ἑλλήσποντος, τὰ
ἐπὶ Θρᾴκης, νῆσοι ὅσαι ἐντὸς Πελοποννήσου καὶ
Κρήτης πρὸς ἥλιον ἀνίσχοντα, πᾶσαι αἱ ἄλλαι
Κυκλάδες πλὴν Μήλου καὶ Θήρας. τούτων ναυτικὸν
παρείχοντο Χῖοι, Λέσβιοι, Κερκυραῖοι, οἱ δ' ἄλλοι
πεζὸν καὶ χρήματα. ξυμμαχία μὲν αὕτη ἑκατέρων
καὶ παρασκευὴ ἐς τὸν πόλεμον ἦν.

10 Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι μετὰ τὰ ἐν Πλαταιαῖς εὐθὺς
περιήγγελλον κατὰ τὴν Πελοπόννησον καὶ τὴν ἔξω
ξυμμαχίαν στρατιὰν παρασκευάζεσθαι ταῖς πόλεσι
τά τε ἐπιτήδεια οἷα εἰκὸς ἐπὶ ἔξοδον ἔκδημον ἔχειν,
ὡς ἐσβαλοῦντες ἐς τὴν Ἀττικήν. ἐπειδὴ δὲ ἑκάστοις
ἑτοῖμα γίγνοιτο, κατὰ τὸν χρόνον τὸν εἰρημένον
ξυνήεσαν τὰ δύο μέρη ἀπὸ πόλεως ἑκάστης ἐς τὸν
2 Ἰσθμόν. καὶ ἐπειδὴ πᾶν τὸ στράτευμα ξυνειλεγμέ-
νον ἦν, Ἀρχίδαμος ὁ βασιλεὺς τῶν Λακεδαιμονίων,
ὅσπερ ἡγεῖτο τῆς ἐξόδου ταύτης, ξυγκαλέσας τοὺς
στρατηγοὺς τῶν πόλεων πασῶν καὶ τοὺς μάλιστα ἐν
τέλει καὶ ἀξιολογωτάτους παρεῖναι τοιάδ' ἔλεξεν.

11 "Ἄνδρες Πελοποννήσιοι καὶ οἱ ξύμμαχοι, καὶ οἱ
πατέρες ἡμῶν πολλὰς στρατείας καὶ ἐν αὐτῇ Πελο-
ποννήσῳ καὶ ἔξω ἐποιήσαντο καὶ αὐτῶν ἡμῶν οἱ
πρεσβύτεροι οὐκ ἄπειροι πολέμων εἰσίν· ὅμως δὲ
τῆσδε οὔπω μείζονα παρασκευὴν ἔχοντες ἐξήλθομεν.
ἀλλὰ καὶ ἐπὶ πόλιν δυνατωτάτην νῦν ἐρχόμεθα καὶ
2 αὐτοὶ πλεῖστοι καὶ ἄριστοι στρατεύοντες. δίκαιον
οὖν ἡμᾶς μήτε τῶν πατέρων χείρους φαίνεσθαι μήτε
ἡμῶν αὐτῶν τῆς δόξης ἐνδεεστέρους· ἡ γὰρ Ἑλλὰς
πᾶσα τῇδε τῇ ὁρμῇ ἐπῆρται καὶ προσέχει τὴν γνώμην,
εὔνοιαν ἔχουσα διὰ τὸ Ἀθηναίων ἔχθος πρᾶξαι ἡμᾶς
ἃ ἐπινοοῦμεν· οὔκουν χρή, εἴ τῳ καὶ δοκοῦμεν πλή-
θει ἐπιέναι καὶ ἀσφάλεια πολλὴ εἶναι μὴ ἂν ἐλθεῖν
τοὺς ἐναντίους ἡμῖν διὰ μάχης, τούτου ἕνεκα ἀμελέ-
στερόν τι παρεσκευασμένους χωρεῖν, ἀλλὰ καὶ πό-

λεως ἑκάστης ἡγεμόνα καὶ στρατιώτην τὸ καθ' αὑτὸν
ἀεὶ προσδέχεσθαι ἐς κίνδυνόν τινα ἥξειν. ἄδηλα γὰρ 3
τὰ τῶν πολέμων, καὶ ἐξ ὀλίγου τὰ πολλὰ καὶ δι'
ὀργῆς αἱ ἐπιχειρήσεις γίγνονται· πολλάκις τε τὸ
ἔλασσον πλῆθος δεδιὸς ἄμεινον ἠμύνατο τοὺς πλέο-
νας διὰ τὸ καταφρονοῦντας ἀπαρασκεύους γενέσθαι.
χρὴ δὲ ἀεὶ ἐν τῇ πολεμίᾳ τῇ μὲν γνώμῃ θαρσαλέους
στρατεύειν, τῷ δ' ἔργῳ δεδιότας παρασκευάζεσθαι·
οὕτω γὰρ πρός τε τὸ ἐπιέναι τοῖς ἐναντίοις εὐψυχό-
τατοι ἂν εἶεν, πρός τε τὸ ἐπιχειρεῖσθαι ἀσφαλέστα-
τοι. ἡμεῖς δὲ οὐδ' ἐπὶ ἀδύνατον ἀμύνεσθαι οὕτω 4
πόλιν ἐρχόμεθα, ἀλλὰ τοῖς πᾶσιν ἄριστα παρεσκευ-
ασμένην, ὥστε χρὴ καὶ πάνυ ἐλπίζειν διὰ μάχης
ἰέναι αὐτούς, εἰ μὴ καὶ νῦν ὥρμηνται ἐν ᾧ οὔπω
πάρεσμεν, ἀλλ' ὅταν ἐπὶ τῇ γῇ ὁρῶσιν ἡμᾶς δῃοῦν-
τάς τε καὶ τἀκείνων φθείροντας. πᾶσι γὰρ ἐν τοῖς 5
ὄμμασι καὶ ἐν τῷ παραυτίκα ὁρᾶν πάσχοντάς τι
ἄηθες ὀργὴ προσπίπτει· καὶ οἱ λογισμῷ ἐλάχιστα
χρώμενοι θυμῷ πλεῖστα ἐς ἔργον καθίστανται. Ἀ-
θηναίους δὲ καὶ πλέον τι τῶν ἄλλων εἰκὸς τοῦτο
δρᾶσαι, οἳ ἄρχειν τε τῶν ἄλλων ἀξιοῦσι καὶ ἐπιόντες
τὴν τῶν πέλας δῃοῦν μᾶλλον ἢ τὴν ἑαυτῶν ὁρᾶν.
ὡς οὖν ἐπὶ τοσαύτην πόλιν στρατεύοντες καὶ μεγί- 6
στην δόξαν οἰσόμενοι τοῖς τε προγόνοις καὶ ἡμῖν
αὐτοῖς ἐπ' ἀμφότερα ἐκ τῶν ἀποβαινόντων, ἕπεσθ'
ὅπῃ ἄν τις ἡγῆται, κόσμον καὶ φυλακὴν περὶ παντὸς
ποιούμενοι καὶ τὰ παραγγελλόμενα ὀξέως δεχόμενοι·
κάλλιστον γὰρ τόδε καὶ ἀσφαλέστατον, πολλοὺς
ὄντας ἑνὶ κόσμῳ χρωμένους φαίνεσθαι."

Τοσαῦτα εἰπὼν καὶ διαλύσας τὸν ξύλλογον ὁ Ἀρ- 12
χίδαμος Μελήσιππον πρῶτον ἀποστέλλει ἐς τὰς
Ἀθήνας τὸν Διακρίτου, ἄνδρα Σπαρτιάτην, εἴ τι ἄρα
μᾶλλον ἐνδοῖεν οἱ Ἀθηναῖοι ὁρῶντες ἤδη σφᾶς ἐν
ὁδῷ ὄντας· οἱ δὲ οὐ προσεδέξαντο αὐτὸν ἐς τὴν
πόλιν οὐδ' ἐπὶ τὸ κοινόν· ἦν γὰρ Περικλέους γνώμη 2
πρότερον νενικηκυῖα κήρυκα καὶ πρεσβείαν μὴ προσ-

δέχεσθαι Λακεδαιμονίων ἐξεστρατευμένων. ἀποπέμπουσιν οὖν αὐτὸν πρὶν ἀκοῦσαι καὶ ἐκέλευον ἐκτὸς ὅρων εἶναι αὐθημερόν, τό τε λοιπὸν ἀναχωρήσαντας ἐπὶ τὰ σφέτερα αὐτῶν, ἤν τι βούλωνται, πρεσβεύεσθαι. ξυμπέμπουσί τε τῷ Μελησίππῳ ἀγωγούς,
3 ὅπως μηδενὶ ξυγγένηται. ὁ δ' ἐπειδὴ ἐπὶ τοῖς ὁρίοις ἐγένετο καὶ ἔμελλε διαλύσεσθαι, τοσόνδε εἰπὼν ἐπορεύετο, ὅτι "ἥδε ἡ ἡμέρα τοῖς Ἕλλησι μεγάλων κακῶν ἄρξει." ὡς δὲ ἀφίκετο ἐς τὸ στρατόπεδον καὶ ἔγνω ὁ Ἀρχίδαμος ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι οὐδέν πω ἐνδώσουσιν, οὕτω δὴ ἄρας τῷ στρατῷ προὐχώρει ἐς τὴν γῆν αὐτῶν. Βοιωτοὶ δὲ μέρος μὲν τὸ σφέτερον καὶ τοὺς ἱππέας παρείχοντο Πελοποννησίοις ξυστρατεύειν, τοῖς δὲ λειπομένοις ἐς Πλάταιαν ἐλθόντες γῆν ἐδῄουν.

13 Ἔτι δὲ τῶν Πελοποννησίων ξυλλεγομένων τε ἐς τὸν Ἰσθμὸν καὶ ἐν ὁδῷ ὄντων, πρὶν ἐσβαλεῖν ἐς τὴν Ἀττικήν, Περικλῆς ὁ Ξανθίππου, στρατηγὸς ὢν Ἀθηναίων δέκατος αὐτός, ὡς ἔγνω τὴν ἐσβολὴν ἐσομένην, ὑποτοπήσας, ὅτι Ἀρχίδαμος αὐτῷ ξένος ὢν ἐτύγχανε, μὴ πολλάκις ἢ αὐτὸς ἰδίᾳ βουλόμενος χαρίζεσθαι τοὺς ἀγροὺς αὐτοῦ παραλίπῃ καὶ μὴ δῃώσῃ, ἢ καὶ Λακεδαιμονίων κελευσάντων ἐπὶ διαβολῇ τῇ ἑαυτοῦ γένηται τοῦτο, ὥσπερ καὶ τὰ ἄγη ἐλαύνειν προεῖπον ἕνεκα ἐκείνου, προηγόρευε τοῖς Ἀθηναίοις ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ὅτι Ἀρχίδαμος μέν οἱ ξένος εἴη, οὐ μέντοι ἐπὶ κακῷ γε τῆς πόλεως γένοιτο·
2 τοὺς δ' ἀγροὺς τοὺς ἑαυτοῦ καὶ οἰκίας, ἢν ἄρα μὴ δῃώσωσιν οἱ πολέμιοι ὥσπερ καὶ τὰ τῶν ἄλλων, ἀφίησιν αὐτὰ δημόσια εἶναι· καὶ μηδεμίαν οἱ ὑποψίαν κατὰ ταῦτα γίγνεσθαι. παρῄνει δὲ καὶ περὶ τῶν παρόντων ἅπερ καὶ πρότερον, παρασκευάζεσθαί τε ἐς τὸν πόλεμον καὶ τὰ ἐκ τῶν ἀγρῶν ἐσκομίζεσθαι, ἔς τε μάχην μὴ ἐπεξιέναι, ἀλλὰ τὴν πόλιν ἐσελθόντας φυλάσσειν, καὶ τὸ ναυτικόν, ᾗπερ ἰσχύουσιν, ἐξαρτύεσθαι, τά τε τῶν ξυμμάχων διὰ χειρὸς

ἔχειν, λέγων τὴν ἰσχὺν αὐτοῖς ἀπὸ τούτων εἶναι τῶν
χρημάτων τῆς προσόδου, τὰ δὲ πολλὰ τοῦ πολέμου
γνώμῃ καὶ χρημάτων περιουσίᾳ κρατεῖσθαι· θαρσεῖν 3
τε ἐκέλευε, προσιόντων μὲν ἑξακοσίων ταλάντων ὡς
ἐπὶ τὸ πολὺ φόρου κατ' ἐνιαυτὸν ἀπὸ τῶν ξυμμάχων
τῇ πόλει ἄνευ τῆς ἄλλης προσόδου, ὑπαρχόντων δ'
ἐν τῇ ἀκροπόλει ἔτι τότε ἀργυρίου ἐπισήμου ἑξακισ-
χιλίων ταλάντων — τὰ γὰρ πλεῖστα τριακοσίων
ἀποδέοντα μύρια ἐγένετο, ἀφ' ὧν ἔς τε τὰ προπύλαια
τῆς ἀκροπόλεως καὶ τἆλλα οἰκοδομήματα καὶ ἐς Πο-
τίδαιαν ἀπανηλώθη—χωρὶς δὲ χρυσίου ἀσήμου καὶ 4
ἀργυρίου ἔν τε ἀναθήμασιν ἰδίοις καὶ δημοσίοις καὶ
ὅσα ἱερὰ σκεύη περί τε τὰς πομπὰς καὶ τοὺς ἀγῶνας
καὶ σκῦλα Μηδικὰ καὶ εἴ τι τοιουτότροπον, οὐκ
ἐλάσσονος [ἦν] ἢ πεντακοσίων ταλάντων. ἔτι δὲ καὶ
τὰ ἐκ τῶν ἄλλων ἱερῶν προσετίθει χρήματα οὐκ
ὀλίγα, οἷς χρήσεσθαι αὐτούς, καὶ ἢν πάνυ ἐξείργων-
ται πάντων, καὶ αὐτῆς τῆς θεοῦ τοῖς περικειμένοις
χρυσίοις· ἀπέφαινε δ' ἔχον τὸ ἄγαλμα τεσσαράκον- 5
τα τάλαντα σταθμὸν χρυσίου ἀπέφθου καὶ περιαι-
ρετὸν εἶναι ἅπαν. χρησαμένους τε ἐπὶ σωτηρίᾳ ἔφη
χρῆναι μὴ ἐλάσσω ἀντικαταστῆσαι πάλιν. χρήμασι
μὲν οὖν οὕτως ἐθάρσυνεν αὐτούς· ὁπλίτας δὲ τρισχι-
λίους καὶ μυρίους εἶναι ἄνευ τῶν ἐν τοῖς φρουρίοις
καὶ τῶν παρ' ἔπαλξιν ἑξακισχιλίων καὶ μυρίων. τοσ- 6
οῦτοι γὰρ ἐφύλασσον τὸ πρῶτον ὁπότε οἱ πολέμιοι
ἐσβάλοιεν, ἀπό τε τῶν πρεσβυτάτων καὶ τῶν νεωτά-
των καὶ μετοίκων ὅσοι ὁπλῖται ἦσαν· τοῦ τε γὰρ
Φαληρικοῦ τείχους στάδιοι ἦσαν πέντε καὶ τριάκοντα
πρὸς τὸν κύκλον τοῦ ἄστεος, καὶ αὐτοῦ τοῦ κύκλου
τὸ φυλασσόμενον τρεῖς καὶ τεσσαράκοντα· ἔστι δὲ
αὐτοῦ ὃ καὶ ἀφύλακτον ἦν, τὸ μεταξὺ τοῦ τε μακροῦ
καὶ τοῦ Φαληρικοῦ· τὰ δὲ μακρὰ τείχη πρὸς τὸν
Πειραιᾶ τεσσαράκοντα σταδίων, ὧν τὸ ἔξωθεν ἐτη-
ρεῖτο, καὶ τοῦ Πειραιῶς ξὺν Μουνυχίᾳ ἑξήκοντα μὲν
σταδίων ὁ ἅπας περίβολος, τὸ δ' ἐν φυλακῇ ὂν

7 ἥμισυ τούτου. ἱππέας δ' ἀπέφαινε διακοσίους καὶ
χιλίους ξὺν ἱπποτοξόταις, ἑξακοσίους δὲ καὶ χιλίους
τοξότας, καὶ τριήρεις τὰς πλωΐμους τριακοσίας. ταῦ-
τα γὰρ ὑπῆρχεν Ἀθηναίοις καὶ οὐκ ἐλάσσω ἕκαστα
τούτων ὅτε ἡ ἐσβολὴ τὸ πρῶτον ἔμελλε Πελοπον-
νησίων ἔσεσθαι καὶ ἐς τὸν πόλεμον καθίσταντο.
ἔλεγε δὲ καὶ ἄλλα, οἷάπερ εἰώθει, Περικλῆς ἐς ἀπό-
δειξιν τοῦ περιέσεσθαι τῷ πολέμῳ.
14 Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἀκούσαντες ἀνεπείθοντό τε καὶ
ἐσεκομίζοντο ἐκ τῶν ἀγρῶν παῖδας καὶ γυναῖκας
καὶ τὴν ἄλλην κατασκευήν, ᾗ κατ' οἶκον ἐχρῶντο,
καὶ αὐτῶν τῶν οἰκιῶν καθαιροῦντες τὴν ξύλωσιν·
πρόβατα δὲ καὶ ὑποζύγια ἐς τὴν Εὔβοιαν διεπέμ-
ψαντο καὶ ἐς τὰς νήσους τὰς ἐπικειμένας. χαλεπῶς
δὲ αὐτοῖς διὰ τὸ ἀεὶ εἰωθέναι τοὺς πολλοὺς ἐν τοῖς
15 ἀγροῖς διαιτᾶσθαι ἡ ἀνάστασις ἐγίγνετο. ξυνεβεβή-
κει δὲ ἀπὸ τοῦ πάνυ ἀρχαίου ἑτέρων μᾶλλον Ἀθη-
ναίοις τοῦτο. ἐπὶ γὰρ Κέκροπος καὶ τῶν πρώτων
βασιλέων ἡ Ἀττικὴ ἐς Θησέα ἀεὶ κατὰ πόλεις
ᾠκεῖτο, πρυτανεῖά τε ἔχουσα καὶ ἄρχοντας, καὶ
ὁπότε μή τι δείσειαν, οὐ ξυνῄεσαν βουλευσόμενοι
ὡς τὸν βασιλέα, ἀλλ' αὐτοὶ ἕκαστοι ἐπολιτεύοντο
2 καὶ ἐβουλεύοντο· καί τινες καὶ ἐπολέμησάν ποτε
αὐτῶν, ὥσπερ καὶ Ἐλευσίνιοι μετ' Εὐμόλπου πρὸς
Ἐρεχθέα. ἐπειδὴ δὲ Θησεὺς ἐβασίλευσε, γενόμενος
μετὰ τοῦ ξυνετοῦ καὶ δυνατός, τά τε ἄλλα διεκόσμησε
τὴν χώραν καὶ καταλύσας τῶν ἄλλων πόλεων τά τε
βουλευτήρια καὶ τὰς ἀρχὰς ἐς τὴν νῦν πόλιν οὖσαν
ἓν βουλευτήριον ἀποδείξας καὶ πρυτανεῖον ξυνῴκισε
πάντας· καὶ νεμομένους τὰ αὐτῶν ἑκάστους, ἅπερ καὶ
πρὸ τοῦ, ἠνάγκασε μιᾷ πόλει ταύτῃ χρῆσθαι, ἣ ἁπάν-
των ἤδη ξυντελούντων ἐς αὐτὴν μεγάλη γενομένη
3 παρεδόθη ὑπὸ Θησέως τοῖς ἔπειτα. καὶ ξυνοίκια ἐξ
ἐκείνου Ἀθηναῖοι ἔτι καὶ νῦν τῇ θεῷ ἑορτὴν δημοτελῆ
ποιοῦσιν. τὸ δὲ πρὸ τούτου ἡ ἀκρόπολις ἡ νῦν
οὖσα πόλις ἦν, καὶ τὸ ὑπ' αὐτὴν πρὸς νότον μάλιστα

τετραμμένον. τεκμήριον δέ· τὰ γὰρ ἱερὰ ἐν αὐτῇ τῇ ἀκροπόλει καὶ ἄλλων θεῶν ἐστι καὶ τὰ ἔξω πρὸς τοῦτο τὸ μέρος τῆς πόλεως μᾶλλον ἵδρυται, τό τε τοῦ Διὸς τοῦ Ὀλυμπίου καὶ τὸ Πύθιον καὶ τὸ τῆς Γῆς καὶ τὸ ἐν Λίμναις Διονύσου, ᾧ τὰ ἀρχαιότερα Διονύσια τῇ δωδεκάτῃ ποιεῖται ἐν μηνὶ Ἀνθεστηριῶνι, ὥσπερ καὶ οἱ ἀπ' Ἀθηναίων Ἴωνες ἔτι καὶ νῦν νομίζουσιν. ἵδρυται δὲ καὶ ἄλλα ἱερὰ ταύτῃ ἀρχαῖα. καὶ τῇ κρήνῃ τῇ νῦν μέν, τῶν τυράννων οὕτω σκευασάντων, Ἐννεακρούνῳ καλουμένῃ, τὸ δὲ πάλαι, φανερῶν τῶν πηγῶν οὐσῶν, Καλλιρρόῃ ὠνομασμένῃ, ἐκείνῃ τε ἐγγὺς οὔσῃ τὰ πλείστου ἄξια ἐχρῶντο καὶ νῦν ἔτι ἀπὸ τοῦ ἀρχαίου πρό τε γαμικῶν καὶ ἐς ἄλλα τῶν ἱερῶν νομίζεται τῷ ὕδατι χρῆσθαι. καλεῖται δὲ διὰ τὴν παλαιὰν ταύτῃ κατοίκησιν καὶ ἡ ἀκρόπολις μέχρι τοῦδε ἔτι ὑπ' Ἀθηναίων πόλις. τῇ τε οὖν ἐπὶ 16
πολὺ κατὰ τὴν χώραν αὐτονόμῳ οἰκήσει μετεῖχον οἱ Ἀθηναῖοι καὶ ἐπειδὴ ξυνῳκίσθησαν, διὰ τὸ ἔθος ἐν τοῖς ἀγροῖς ὅμως οἱ πλείους τῶν ἀρχαίων καὶ τῶν ὕστερον μέχρι τοῦδε τοῦ πολέμου πανοικησίᾳ γενόμενοί τε καὶ οἰκήσαντες οὐ ῥᾳδίως τὰς μεταναστάσεις ἐποιοῦντο, ἄλλως τε καὶ ἄρτι ἀνειληφότες τὰς κατασκευὰς μετὰ τὰ Μηδικά· ἐβαρύνοντο δὲ καὶ χαλεπῶς ἔφερον οἰκίας τε καταλιπόντες καὶ ἱερά, ἃ διὰ παντὸς ἦν αὐτοῖς ἐκ τῆς κατὰ τὸ ἀρχαῖον πολιτείας πάτρια, δίαιτάν τε μέλλοντες μεταβάλλειν καὶ οὐδὲν ἄλλο ἢ πόλιν τὴν αὑτοῦ ἀπολείπων ἕκαστος.

Ἐπειδή τε ἀφίκοντο ἐς τὸ ἄστυ, ὀλίγοις μέν τισιν 17
ὑπῆρχον οἰκήσεις καὶ παρὰ φίλων τινὰς ἢ οἰκείων καταφυγή, οἱ δὲ πολλοὶ τά τε ἐρῆμα τῆς πόλεως ᾤκησαν καὶ τὰ ἱερὰ καὶ τὰ ἡρῷα πάντα πλὴν τῆς ἀκροπόλεως καὶ τοῦ Ἐλευσινίου καὶ εἴ τι ἄλλο βεβαίως κληστὸν ἦν· τό τε Πελασγικὸν καλούμενον τὸ ὑπὸ τὴν ἀκρόπολιν, ὃ καὶ ἐπάρατόν τε ἦν μὴ οἰκεῖν καί τι καὶ Πυθικοῦ μαντείου ἀκροτελεύτιον τοιόνδε διεκώλυε, λέγον ὡς "τὸ Πελασγικὸν ἀργὸν ἄμεινον,"

2 ὅμως ὑπὸ τῆς παραχρῆμα ἀνάγκης ἐξῳκήθη. καί μοι δοκεῖ τὸ μαντεῖον τοὐναντίον ξυμβῆναι ἢ προσεδέχοντο· οὐ γὰρ διὰ τὴν παράνομον ἐνοίκησιν αἱ ξυμφοραὶ γενέσθαι τῇ πόλει, ἀλλὰ διὰ τὸν πόλεμον ἡ ἀνάγκη τῆς οἰκήσεως, ὃν οὐκ ὀνομάζον τὸ μαντεῖον προῄδει μὴ ἐπ' ἀγαθῷ ποτε αὐτὸ κατοικισθησόμενον. κατεσκευάσαντο δὲ καὶ ἐν τοῖς πύργοις τῶν τειχῶν
3 πολλοὶ καὶ ὡς ἕκαστός που ἐδύνατο· οὐ γὰρ ἐχώρησε ξυνελθόντας αὐτοὺς ἡ πόλις, ἀλλ' ὕστερον δὴ τά τε μακρὰ τείχη ᾤκησαν κατανειμάμενοι καὶ τοῦ Πειραιῶς τὰ πολλά. ἅμα δὲ καὶ τῶν πρὸς τὸν πόλεμον ἥπτοντο, ξυμμάχους τε ἀγείροντες καὶ τῇ Πελοποννήσῳ ἑκατὸν νεῶν ἐπίπλουν ἐξαρτύοντες. καὶ οἱ μὲν ἐν τούτῳ παρασκευῆς ἦσαν.

18 Ὁ δὲ στρατὸς τῶν Πελοποννησίων προϊὼν ἀφίκετο τῆς Ἀττικῆς ἐς Οἰνόην πρῶτον, ᾗπερ ἔμελλον ἐσβαλεῖν. καὶ ὡς ἐκαθέζοντο, προσβολὰς παρεσκευάζοντο τῷ τείχει ποιησόμενοι μηχαναῖς τε καὶ ἄλλῳ τρόπῳ· ἡ γὰρ Οἰνόη, οὖσα ἐν μεθορίοις τῆς Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας, ἐτετείχιστο, καὶ αὐτῷ φρουρίῳ οἱ Ἀθηναῖοι
2 ἐχρῶντο ὁπότε πόλεμος καταλάβοι. τάς τε οὖν προσβολὰς εὐτρεπίζοντο καὶ ἄλλως ἐνδιέτριψαν χρόνον περὶ αὐτήν. αἰτίαν τε οὐκ ἐλαχίστην Ἀρχίδαμος ἔλαβεν ἀπ' αὐτοῦ, δοκῶν καὶ ἐν τῇ ξυναγωγῇ τοῦ πολέμου μαλακὸς εἶναι καὶ τοῖς Ἀθηναίοις ἐπιτήδειος, οὐ παραινῶν προθύμως πολεμεῖν· ἐπειδή τε ξυνελέγετο ὁ στρατός, ἥ τε ἐν τῷ Ἰσθμῷ ἐπιμονὴ γενομένη καὶ κατὰ τὴν ἄλλην πορείαν ἡ σχολαιότης διέβαλεν
3 αὐτόν, μάλιστα δὲ ἡ ἐν τῇ Οἰνόῃ ἐπίσχεσις. οἱ γὰρ Ἀθηναῖοι ἐσεκομίζοντο ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ, καὶ ἐδόκουν οἱ Πελοποννήσιοι ἐπελθόντες ἂν διὰ τάχους πάντα ἔτι ἔξω καταλαβεῖν, εἰ μὴ διὰ τὴν ἐκείνου μέλλησιν. ἐν τοιαύτῃ μὲν ὀργῇ ὁ στρατὸς τὸν Ἀρχίδαμον ἐν τῇ καθέδρᾳ εἶχεν. ὁ δέ, προσδεχόμενος, ὡς λέγεται, τοὺς Ἀθηναίους τῆς γῆς ἔτι ἀκεραίου οὔσης ἐνδώσειν τι καὶ κατοκνήσειν περιϊδεῖν αὐτὴν τμηθεῖσαν, ἀνεῖχεν.

Ἐπειδὴ μέντοι προσβαλόντες τῇ Οἰνόῃ καὶ πᾶσαν 19
ἰδέαν πειράσαντες οὐκ ἐδύναντο ἑλεῖν, οἵ τε Ἀθηναῖοι
οὐδὲν ἐπεκηρυκεύοντο, οὕτω δὴ ὁρμήσαντες ἀπ' αὐτῆς
μετὰ τὰ ἐν Πλαταίᾳ τῶν ἐσελθόντων Θηβαίων γενό-
μενα ἡμέρᾳ ὀγδοηκοστῇ μάλιστα, τοῦ θέρους καὶ τοῦ
σίτου ἀκμάζοντος, ἐσέβαλον ἐς τὴν Ἀττικήν· ἡγεῖτο 2
δὲ Ἀρχίδαμος ὁ Ζευξιδάμου, Λακεδαιμονίων βασιλεύς.
καὶ καθεζόμενοι ἔτεμνον πρῶτον μὲν Ἐλευσῖνα καὶ
τὸ Θριάσιον πεδίον, καὶ τροπήν τινα τῶν Ἀθηναίων
ἱππέων περὶ τοὺς Ῥείτους καλουμένους ἐποιήσαντο.
ἔπειτα προὐχώρουν ἐν δεξιᾷ ἔχοντες τὸ Αἰγάλεων
ὄρος διὰ Κρωπειᾶς, ἕως ἀφίκοντο ἐς Ἀχαρνάς, χῶρον
μέγιστον τῆς Ἀττικῆς τῶν δήμων καλουμένων. καὶ
καθεζόμενοι ἐς αὐτὸν στρατόπεδόν τε ἐποιήσαντο
χρόνον τε πολὺν ἐμμείναντες ἔτεμνον. γνώμῃ δὲ 20
τοιᾷδε λέγεται τὸν Ἀρχίδαμον περί τε τὰς Ἀχαρνὰς
ὡς ἐς μάχην ταξάμενον μεῖναι καὶ ἐς τὸ πεδίον ἐκείνῃ
τῇ ἐσβολῇ οὐ καταβῆναι. τοὺς γὰρ Ἀθηναίους ἤλ-
πιζεν, ἀκμάζοντάς τε νεότητι πολλῇ καὶ παρεσκευ-
ασμένους ἐς πόλεμον ὡς οὔπω πρότερον, ἴσως ἂν
ἐπεξελθεῖν καὶ τὴν γῆν οὐκ ἂν περιϊδεῖν τμηθῆναι.
ἐπειδὴ οὖν αὐτῷ ἐς Ἐλευσῖνα καὶ τὸ Θριάσιον πεδίον 2
οὐκ ἀπήντησαν, πεῖραν ἐποιεῖτο περὶ τὰς Ἀχαρνὰς
καθήμενος εἰ ἐπεξίασιν· ἅμα μὲν γὰρ αὐτῷ ὁ χῶρος
ἐπιτήδειος ἐφαίνετο ἐνστρατοπεδεῦσαι, ἅμα δὲ καὶ οἱ
Ἀχαρνῆς, μέγα μέρος ὄντες τῆς πόλεως, τρισχίλιοι
γὰρ ὁπλῖται ἐγένοντο, οὐ περιόψεσθαι ἐδόκουν τὰ
σφέτερα διαφθαρέντα, ἀλλ' ὁρμήσειν καὶ τοὺς πάντας
ἐς μάχην. εἴ τε καὶ μὴ ἐπεξέλθοιεν ἐκείνῃ τῇ ἐσβο- 3
λῇ οἱ Ἀθηναῖοι, ἀδεέστερον ἤδη ἐς τὸ ὕστερον τὸ
πεδίον τεμεῖν καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν πόλιν χωρήσεσθαι·
τοὺς γὰρ Ἀχαρνέας ἐστερημένους τῶν σφετέρων οὐχ
ὁμοίως προθύμους ἔσεσθαι ὑπὲρ τῆς τῶν ἄλλων κιν-
δυνεύειν, στάσιν δ' ἐνέσεσθαι τῇ γνώμῃ. Τοιαύτῃ
μὲν διανοίᾳ ὁ Ἀρχίδαμος περὶ τὰς Ἀχαρνὰς ἦν.

Ἀθηναῖοι δέ, μέχρι μὲν οὗ περὶ Ἐλευσῖνα καὶ τὸ 21

Θριάσιον πεδίον ὁ στρατὸς ἦν, καί τινα ἐλπίδα εἶχον ἐς τὸ ἐγγυτέρω αὐτοὺς μὴ προϊέναι, μεμνημένοι καὶ Πλειστοάνακτα τὸν Παυσανίου Λακεδαιμονίων βασιλέα, ὅτε ἐσβαλὼν τῆς Ἀττικῆς ἐς Ἐλευσῖνα καὶ Θριῶζε στρατῷ Πελοποννησίων πρὸ τοῦδε τοῦ πολέμου τέσσαρσι καὶ δέκα ἔτεσιν ἀνεχώρησε πάλιν ἐς τὸ πλεῖον οὐκέτι προελθών, διὸ δὴ καὶ ἡ φυγὴ αὐτῷ ἐγένετο ἐκ Σπάρτης δόξαντι χρήμασι πεισθῆναι τὴν
2 ἀναχώρησιν· ἐπειδὴ δὲ περὶ Ἀχαρνὰς εἶδον τὸν στρατὸν ἑξήκοντα σταδίους τῆς πόλεως ἀπέχοντα, οὐκέτι ἀνασχετὸν ἐποιοῦντο, ἀλλ' αὐτοῖς, ὡς εἰκός, γῆς τεμνομένης ἐν τῷ ἐμφανεῖ, ὃ οὔπω ἑωράκεσαν οἵ γε νεώτεροι, οὐδ' οἱ πρεσβύτεροι πλὴν τὰ Μηδικά, δεινὸν ἐφαίνετο, καὶ ἐδόκει τοῖς τε ἄλλοις καὶ μάλιστα τῇ νεότητι ἐπεξιέναι καὶ μὴ περιορᾶν, κατὰ ξυστάσεις τε γιγνόμενοι ἐν πολλῇ ἔριδι ἦσαν, οἱ
3 μὲν κελεύοντες ἐξιέναι, οἱ δέ τινες οὐκ ἐῶντες. χρησμολόγοι τε ᾖδον χρησμοὺς παντοίους, ὧν ἀκροᾶσθαι ὡς ἕκαστος ὥργητο. οἵ τε Ἀχαρνῆς οἰόμενοι παρὰ σφίσιν αὐτοῖς οὐκ ἐλαχίστην μοῖραν εἶναι Ἀθηναίων, ὡς αὐτῶν ἡ γῆ ἐτέμνετο, ἐνῆγον τὴν ἔξοδον μάλιστα. παντί τε τρόπῳ ἀνηρέθιστο ἡ πόλις καὶ τὸν Περικλέα ἐν ὀργῇ εἶχον, καὶ ὧν παρῄνεσε πρότερον ἐμέμνηντο οὐδέν, ἀλλ' ἐκάκιζον ὅτι στρατηγὸς ὢν οὐκ ἐπεξάγοι, αἴτιόν τε σφίσιν ἐνόμιζον πάντων ὧν ἔπασχον.

22 Περικλῆς δέ, ὁρῶν μὲν αὐτοὺς πρὸς τὸ παρὸν χαλεπαίνοντας καὶ οὐ τὰ ἄριστα φρονοῦντας, πιστεύων δὲ ὀρθῶς γιγνώσκειν περὶ τοῦ μὴ ἐπεξιέναι, ἐκκλησίαν τε οὐκ ἐποίει αὐτῶν οὐδὲ ξύλλογον οὐδένα, τοῦ μὴ ὀργῇ τι μᾶλλον ἢ γνώμῃ ξυνελθόντας ἐξαμαρτεῖν, τήν τε πόλιν ἐφύλασσε καὶ δι' ἡσυχίας
2 μάλιστα ὅσον ἐδύνατο εἶχεν. ἱππέας μέντοι ἐξέπεμπεν ἀεὶ τοῦ μὴ προδρόμους ἀπὸ τῆς στρατιᾶς ἐσπίπτοντας ἐς τοὺς ἀγροὺς τοὺς ἐγγὺς τῆς πόλεως κακουργεῖν· καὶ ἱππομαχία τις ἐνεγένετο βραχεῖα ἐν Φρυγίοις τῶν τε Ἀθηναίων τέλει ἑνὶ τῶν ἱππέων καὶ

Θεσσαλοῖς μετ' αὐτῶν πρὸς τοὺς Βοιωτῶν ἱππέας, ἐν ᾗ οὐκ ἔλασσον ἔσχον οἱ Ἀθηναῖοι καὶ Θεσσαλοί, μέχρι οὗ προσβοηθησάντων τοῖς Βοιωτοῖς τῶν ὁπλιτῶν τροπὴ ἐγένετο αὐτῶν καὶ ἀπέθανον τῶν Θεσσαλῶν καὶ Ἀθηναίων οὐ πολλοί· ἀνείλοντο μέντοι αὐτοὺς αὐθημερὸν ἀσπόνδους. καὶ οἱ Πελοποννήσιοι τροπαῖον τῇ ὑστεραίᾳ ἔστησαν. ἡ δὲ βοήθεια αὕτη 3
τῶν Θεσσαλῶν κατὰ τὸ παλαιὸν ξυμμαχικὸν ἐγένετο τοῖς Ἀθηναίοις, καὶ ἀφίκοντο παρ' αὐτοὺς Λαρισαῖοι, Φαρσάλιοι, Παράσιοι, Κρανώνιοι, Πυράσιοι, Γυρτώνιοι, Φεραῖοι, ἡγοῦντο δὲ αὐτῶν ἐκ μὲν Λαρίσης Πολυμήδης καὶ Ἀριστόνους, ἀπὸ τῆς στάσεως ἑκάτερος, ἐκ δὲ Φαρσάλου Μένων· ἦσαν δὲ καὶ τῶν ἄλλων κατὰ πόλεις ἄρχοντες.

Οἱ δὲ Πελοποννήσιοι, ἐπειδὴ οὐκ ἐπεξῄεσαν αὐ- 23
τοῖς οἱ Ἀθηναῖοι ἐς μάχην, ἄραντες ἐκ τῶν Ἀχαρνῶν ἐδῄουν τῶν δήμων τινὰς ἄλλους τῶν μεταξὺ Πάρνηθος καὶ Βριλήσσου ὄρους. ὄντων δὲ αὐτῶν ἐν τῇ γῇ οἱ Ἀθηναῖοι ἀπέστειλαν τὰς ἑκατὸν ναῦς περὶ Πελοπόννησον ἅσπερ παρεσκευάζοντο καὶ χιλίους ὁπλίτας ἐπ' αὐτῶν καὶ τοξότας τετρακοσίους· ἐστρατήγει δὲ Καρκίνος τε ὁ Ξενοτίμου καὶ Πρωτέας ὁ Ἐπικλέους καὶ Σωκράτης ὁ Ἀντιγένους. καὶ οἱ μὲν ἄραντες τῇ 2
παρασκευῇ ταύτῃ περιέπλεον, οἱ δὲ Πελοποννήσιοι χρόνον ἐμμείναντες ἐν τῇ Ἀττικῇ ὅσου εἶχον τὰ ἐπιτήδεια ἀνεχώρησαν διὰ Βοιωτῶν, οὐχ ᾗπερ ἐσέβαλον· παριόντες δὲ Ὠρωπὸν τὴν γῆν τὴν Πειραϊκὴν καλουμένην, ἣν νέμονται Ὠρώπιοι, Ἀθηναίων ὑπήκοοι, ἐδῄωσαν. ἀφικόμενοι δὲ ἐς Πελοπόννησον διελύθησαν κατὰ πόλεις ἕκαστοι.

Ἀναχωρησάντων δὲ αὐτῶν οἱ Ἀθηναῖοι φυλακὰς 24
κατεστήσαντο κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν, ὥσπερ δὴ ἔμελλον διὰ πάντος τοῦ πολέμου φυλάξειν· καὶ χίλια τάλαντα ἀπὸ τῶν ἐν τῇ ἀκροπόλει χρημάτων ἔδοξεν αὐτοῖς ἐξαίρετα ποιησαμένοις χωρὶς θέσθαι καὶ μὴ ἀναλοῦν, ἀλλ' ἀπὸ τῶν ἄλλων πολεμεῖν·

2 ἢν δέ τις εἴπῃ ἢ ἐπιψηφίσῃ κινεῖν τὰ χρήματα ταῦτα
ἐς ἄλλο τι, ἢν μὴ οἱ πολέμιοι νηΐτῃ στρατῷ ἐπι-
πλέωσι τῇ πόλει καὶ δέῃ ἀμύνασθαι, θάνατον ζημίαν
ἐπέθεντο. τριήρεις τε [μετ' αὐτῶν] ἑκατὸν ἐξαιρέ-
τους ἐποιήσαντο [κατὰ τὸν ἐνιαυτὸν ἕκαστον] τὰς
βελτίστας καὶ τριηράρχους αὐταῖς, ὧν μὴ χρῆσθαι
μηδεμιᾷ ἐς ἄλλο τι ἢ μετὰ τῶν χρημάτων περὶ τοῦ
αὐτοῦ κινδύνου, ἢν δέῃ.

25 Οἱ δ' ἐν ταῖς ἑκατὸν ναυσὶ περὶ Πελοπόννησον
Ἀθηναῖοι καὶ Κερκυραῖοι μετ' αὐτῶν, πεντήκοντα
ναυσὶ προσβεβοηθηκότες, καὶ ἄλλοι τινὲς τῶν ἐκεῖ
ξυμμάχων ἄλλα τε ἐκάκουν περιπλέοντες καὶ ἐς Με-
θώνην τῆς Λακωνικῆς ἀποβάντες τῷ τείχει προσέβα-
2 λον, ὄντι ἀσθενεῖ καὶ ἀνθρώπων οὐκ ἐνόντων. ἔτυχε
δὲ περὶ τοὺς χώρους τούτους Βρασίδας ὁ Τέλλιδος,
ἀνὴρ Σπαρτιάτης, φρουρὰν ἔχων, καὶ αἰσθόμενος
ἐβοήθει τοῖς ἐν τῷ χωρίῳ μετὰ ὁπλιτῶν ἑκατόν.
διαδραμὼν δὲ τὸ τῶν Ἀθηναίων στρατόπεδον, ἐσκε-
δασμένον κατὰ τὴν χώραν καὶ πρὸς τὸ τεῖχος τε-
τραμμένον, ἐσπίπτει ἐς τὴν Μεθώνην, καὶ ὀλίγους
τινὰς ἐν τῇ ἐσδρομῇ ἀπολέσας τῶν μεθ' ἑαυτοῦ τήν
τε πόλιν περιεποίησε καὶ ἀπὸ τούτου τοῦ τολμήμα-
τος πρῶτος τῶν κατὰ τὸν πόλεμον ἐπῃνέθη ἐν Σπάρ-
3 τῃ. οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἄραντες παρέπλεον καὶ σχόντες
τῆς Ἠλείας ἐς Φειὰν ἐδῄουν τὴν γῆν ἐπὶ δύο ἡμέρας,
καὶ προσβοηθήσαντας τῶν ἐκ τῆς κοίλης Ἤλιδος
τριακοσίους λογάδας καὶ τῶν αὐτόθεν ἐκ τῆς περιοι-
κίδος Ἠλείων μάχῃ ἐκράτησαν. ἀνέμου δὲ κατιόντος
μεγάλου χειμαζόμενοι ἐν ἀλιμένῳ χωρίῳ οἱ μὲν πολ-
λοὶ ἐπέβησαν ἐπὶ τὰς ναῦς καὶ περιέπλεον τὸν Ἰχθῦν
4 καλούμενον τὴν ἄκραν ἐς τὸν ἐν τῇ Φειᾷ λιμένα, οἱ
δὲ Μεσσήνιοι ἐν τούτῳ καὶ ἄλλοι τινὲς οἱ οὐ δυνά-
μενοι ἐπιβῆναι κατὰ γῆν χωρήσαντες τὴν Φειὰν αἱ-
ροῦσιν. καὶ ὕστερον αἵ τε νῆες περιπλεύσασαι ἀνα-
λαμβάνουσιν αὐτοὺς καὶ ἐξανάγονται ἐκλιπόντες
Φειάν, καὶ τῶν Ἠλείων ἡ πολλὴ ἤδη στρατιὰ προσ-

ἐβεβοηθήκει. παραπλεύσαντες δὲ οἱ Ἀθηναῖοι ἐπὶ ἄλλα χωρία ἐδῄουν.

Ὑπὸ δὲ τὸν αὐτὸν χρόνον τοῦτον οἱ Ἀθηναῖοι 26
τριάκοντα ναῦς ἐξέπεμψαν περὶ τὴν Λοκρίδα καὶ Εὐβοίας ἅμα φυλακήν· ἐστρατήγει δὲ αὐτῶν Κλεόπομπος ὁ Κλεινίου. καὶ ἀποβάσεις ποιησάμενος τῆς τε παραθαλασσίου ἔστιν ἃ ἐδῄωσε καὶ Θρόνιον εἷλεν, ὁμήρους τε ἔλαβεν αὐτῶν καὶ ἐν Ἀλόπῃ τοὺς βοηθήσαντας Λοκρῶν μάχῃ ἐκράτησεν.

Ἀνέστησαν δὲ καὶ Αἰγινήτας τῷ αὐτῷ θέρει τούτῳ 27
ἐξ Αἰγίνης Ἀθηναῖοι, αὐτούς τε καὶ παῖδας καὶ γυναῖκας, ἐπικαλέσαντες οὐχ ἥκιστα τοῦ πολέμου σφίσιν αἰτίους εἶναι· καὶ τὴν Αἴγιναν ἀσφαλέστερον ἐφαίνετο, τῇ Πελοποννήσῳ ἐπικειμένην, αὐτῶν πέμψαντας ἐποίκους ἔχειν. καὶ ἐξέπεμψαν ὕστερον οὐ πολλῷ ἐς αὐτὴν τοὺς οἰκήτορας. ἐκπεσοῦσι δὲ τοῖς Αἰγινή- 2
ταις οἱ Λακεδαιμόνιοι ἔδοσαν Θυρέαν οἰκεῖν καὶ τὴν γῆν νέμεσθαι, κατά τε τὸ Ἀθηναίων διάφορον καὶ ὅτι σφῶν εὐεργέται ἦσαν ὑπὸ τὸν σεισμὸν καὶ τῶν Εἱλώτων τὴν ἐπανάστασιν. ἡ δὲ Θυρεᾶτις γῆ μεθορία τῆς Ἀργείας καὶ Λακωνικῆς ἐστιν, ἐπὶ θάλασσαν καθήκουσα. καὶ οἱ μὲν αὐτῶν ἐνταῦθα ᾤκησαν, οἱ δ' ἐσπάρησαν κατὰ τὴν ἄλλην Ἑλλάδα.

Τοῦ δ' αὐτοῦ θέρους νουμηνίᾳ κατὰ σελήνην, ὥσπερ 28
καὶ μόνον δοκεῖ εἶναι γίγνεσθαι δυνατόν, ὁ ἥλιος ἐξέλιπε μετὰ μεσημβρίαν καὶ πάλιν ἀνεπληρώθη, γενόμενος μηνοειδὴς καὶ ἀστέρων τινῶν ἐκφανέντων.

Καὶ ἐν τῷ αὐτῷ θέρει Νυμφόδωρον τὸν Πύθεω, 29
ἄνδρα Ἀβδηρίτην, οὗ εἶχε τὴν ἀδελφὴν Σιτάλκης, δυνάμενον παρ' αὐτῷ μέγα οἱ Ἀθηναῖοι, πρότερον πολέμιον νομίζοντες, πρόξενον ἐποιήσαντο καὶ μετεπέμψαντο, βουλόμενοι Σιτάλκην σφίσι τὸν Τήρεω, Θρᾳκῶν βασιλέα, ξύμμαχον γενέσθαι. ὁ δὲ Τήρης 2
οὗτος ὁ τοῦ Σιτάλκου πατὴρ πρῶτος Ὀδρύσαις τὴν μεγάλην βασιλείαν ἐπὶ πλεῖον τῆς ἄλλης Θρᾴκης ἐποίησεν· πολὺ γὰρ μέρος καὶ αὐτόνομόν ἐστι Θρᾳ-

κῶν. Τηρεῖ δὲ τῷ Πρόκνην τὴν Πανδίονος ἀπ' Ἀθη-
νῶν σχόντι γυναῖκα προσήκει ὁ Τήρης οὗτος οὐδέν,
οὐδὲ τῆς αὐτῆς Θρᾴκης ἐγένοντο, ἀλλ' ὁ μὲν ἐν
Δαυλίᾳ τῆς Φωκίδος νῦν καλουμένης γῆς ὁ Τηρεὺς
3 ᾤκει, τότε ὑπὸ Θρᾳκῶν οἰκουμένης, καὶ τὸ ἔργον τὸ
περὶ τὸν Ἴτυν αἱ γυναῖκες ἐν τῇ γῇ ταύτῃ ἔπραξαν·
πολλοῖς δὲ καὶ τῶν ποιητῶν ἐν ἀηδόνος μνήμῃ Δαυ-
λιὰς ἡ ὄρνις ἐπωνόμασται. εἰκός δὲ καὶ τὸ κῆδος
Πανδίονα ξυνάψασθαι τῆς θυγατρὸς διὰ τοσούτου
ἐπ' ὠφελίᾳ τῇ πρὸς ἀλλήλους μᾶλλον ἢ διὰ πολλῶν
4 ἡμερῶν ἐς Ὀδρύσας ὁδοῦ. Τήρης δὲ οὔτε τὸ αὐτὸ
ὄνομα ἔχων βασιλεύς τε πρῶτος ἐν κράτει Ὀδρυσῶν
ἐγένετο. οὗ δὴ ὄντα τὸν Σιτάλκην οἱ Ἀθηναῖοι ξύμ-
μαχον ἐποιήσαντο, βουλόμενοι σφίσι τὰ ἐπὶ Θρᾴκης
χωρία καὶ Περδίκκαν ξυνεξελεῖν αὐτόν. ἐλθών τε ἐς
τὰς Ἀθήνας ὁ Νυμφόδωρος τήν τε τοῦ Σιτάλκου
ξυμμαχίαν ἐποίησε καὶ Σάδοκον τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἀθη-
ναῖον, τόν τε ἐπὶ Θρᾴκης πόλεμον ὑπεδέχετο κατα-
λύσειν· πείσειν γὰρ Σιτάλκην πέμψειν στρατιὰν
5 Θρᾳκίαν Ἀθηναίοις ἱππέων τε καὶ πελταστῶν. ξυνε-
βίβασε δὲ καὶ τὸν Περδίκκαν τοῖς Ἀθηναίοις καὶ
Θέρμην αὐτῷ ἔπεισεν ἀποδοῦναι· ξυνεστράτευσέ τ'
εὐθὺς Περδίκκας ἐπὶ Χαλκιδέας μετ' Ἀθηναίων καὶ
Φορμίωνος. οὕτω μὲν Σιτάλκης τε ὁ Τήρεω, Θρᾳκῶν
βασιλεύς, ξύμμαχος ἐγένετο Ἀθηναίοις καὶ Περδίκ-
κας ὁ Ἀλεξάνδρου, Μακεδόνων βασιλεύς.

30 Οἱ δ' ἐν ταῖς ἑκατὸν ναυσὶν Ἀθηναῖοι, ἔτι ὄντες
περὶ Πελοπόννησον, Σόλλιόν τε, Κορινθίων πόλισμα,
αἱροῦσι καὶ παραδιδόασι Παλαιρεῦσιν Ἀκαρνάνων
μόνοις τὴν γῆν καὶ πόλιν νέμεσθαι, καὶ Ἀστακον,
ἧς Εὔαρχος ἐτυράννει, λαβόντες κατὰ κράτος, καὶ
ἐξελάσαντες αὐτόν, τὸ χωρίον ἐς τὴν ξυμμαχίαν
2 προσεποιήσαντο. ἐπί τε Κεφαλληνίαν τὴν νῆσον
πλεύσαντες προσηγάγοντο ἄνευ μάχης· κεῖται δὲ ἡ
Κεφαλληνία κατὰ Ἀκαρνανίαν καὶ Λευκάδα τετρά-
πολις οὖσα, Παλῆς, Κράνιοι, Σαμαῖοι, Προνναῖοι.

ὕστερον δ' οὐ πολλῷ ἀνεχώρησαν αἱ νῆες ἐς τὰς Ἀθήνας.

31 Περὶ δὲ τὸ φθινόπωρον τοῦ θέρους τούτου Ἀθηναῖοι πανδημεί, αὐτοὶ καὶ οἱ μέτοικοι, ἐσέβαλον ἐς τὴν Μεγαρίδα, Περικλέους τοῦ Ξανθίππου στρατηγοῦντος. καὶ οἱ περὶ Πελοπόννησον Ἀθηναῖοι ἐν ταῖς ἑκατὸν ναυσίν, ἔτυχον γὰρ [ἤδη] ἐν Αἰγίνῃ ὄντες ἐπ' οἴκου ἀνακομιζόμενοι, ὡς ᾔσθοντο τοὺς ἐκ τῆς πόλεως πανστρατιᾷ ἐν Μεγάροις ὄντας, ἔπλευσαν παρ' αὐτοὺς καὶ ξυνεμίχθησαν. στρατόπεδόν τε μέγι- 2 στον δὴ τοῦτο ἀθρόον Ἀθηναίων ἐγένετο, ἀκμαζούσης ἔτι τῆς πόλεως καὶ οὔπω νενοσηκυίας· μυρίων γὰρ ὁπλιτῶν οὐκ ἐλάσσους ἦσαν αὐτοὶ Ἀθηναῖοι, χωρὶς δὲ αὐτοῖς οἱ ἐν Ποτιδαίᾳ τρισχίλιοι ἦσαν, μέτοικοι δὲ ξυνεσέβαλον οὐκ ἐλάσσους τρισχιλίων ὁπλιτῶν, χωρὶς δὲ ὁ ἄλλος ὅμιλος ψιλῶν οὐκ ὀλίγος. δῃώ- 3 σαντες δὲ τὰ πολλὰ τῆς γῆς ἀνεχώρησαν. ἐγένοντο δὲ καὶ ἄλλαι ὕστερον ἐν τῷ πολέμῳ κατὰ ἔτος ἕκαστον ἐσβολαὶ Ἀθηναίων ἐς τὴν Μεγαρίδα, καὶ ἱππέων καὶ πανστρατιᾷ, μέχρι οὗ Νίσαια ἑάλω ὑπ' Ἀθηναίων.

32 Ἐτειχίσθη δὲ καὶ Ἀταλάντη ὑπ' Ἀθηναίων φρούριον τοῦ θέρους τούτου τελευτῶντος ἡ ἐπὶ Λοκροῖς τοῖς Ὀπουντίοις νῆσος, ἐρήμη πρότερον οὖσα, τοῦ μὴ λῃστὰς ἐκπλέοντας ἐξ Ὀποῦντος καὶ τῆς ἄλλης Λοκρίδος κακουργεῖν τὴν Εὔβοιαν.

33 Ταῦτα μὲν ἐν τῷ θέρει τούτῳ μετὰ τὴν Πελοποννησίων ἐκ τῆς Ἀττικῆς ἀναχώρησιν ἐγένετο. τοῦ δ' ἐπιγιγνομένου χειμῶνος Εὔαρχος ὁ Ἀκαρνάν, βουλόμενος ἐς τὴν Ἄστακον κατελθεῖν, πείθει Κορινθίους τεσσαράκοντα ναυσὶ καὶ πεντακοσίοις καὶ χιλίοις ὁπλίταις ἑαυτὸν κατάγειν πλεύσαντας, καὶ αὐτὸς ἐπικούρους τινὰς προσεμισθώσατο· ἦρχον δὲ τῆς στρατιᾶς Εὐφαμίδας τε ὁ Ἀριστωνύμου καὶ Τιμόξενος ὁ Τιμοκράτους καὶ Εὔμαχος ὁ Χρύσιδος. καὶ πλεύσαντες κατήγαγον· καὶ τῆς ἄλλης Ἀκαρνανίας

τῆς περὶ θάλασσαν ἔστιν ἃ χωρία βουλόμενοι προσ-
ποιήσασθαι καὶ πειραθέντες, ὡς οὐκ ἠδύναντο,
ἀπέπλεον ἐπ' οἴκου. σχόντες δ' ἐν τῷ παράπλῳ ἐς
Κεφαλληνίαν καὶ ἀπόβασιν ποιησάμενοι ἐς τὴν
Κρανίων γῆν, ἀπατηθέντες ὑπ' αὐτῶν ἐξ ὁμολογίας
τινὸς ἄνδρας τε ἀποβάλλουσι σφῶν αὐτῶν, ἐπιθε-
μένων ἀπροσδοκήτοις τῶν Κρανίων, καὶ βιαιότερον
ἀναγαγόμενοι ἐκομίσθησαν ἐπ' οἴκου.

34 Ἐν δὲ τῷ αὐτῷ χειμῶνι οἱ Ἀθηναῖοι, τῷ πατρίῳ
νόμῳ χρώμενοι, δημοσίᾳ ταφὰς ἐποιήσαντο τῶν ἐν
τῷδε τῷ πολέμῳ πρώτον ἀποθανόντων τρόπῳ τοιῷδε.
τὰ μὲν ὀστᾶ προτίθενται τῶν ἀπογενομένων πρό-
τριτα σκηνὴν ποιήσαντες, καὶ ἐπιφέρει τῷ αὐτοῦ
2 ἕκαστος ἤν τι βούληται· ἐπειδὰν δὲ ἡ ἐκφορὰ ᾖ,
λάρνακας κυπαρισσίνας ἄγουσιν ἅμαξαι, φυλῆς ἑκά-
στης μίαν· ἔνεστι δὲ τὰ ὀστᾶ ἧς ἕκαστος ἦν φυλῆς.
μία δὲ κλίνη κενὴ φέρεται ἐστρωμένη τῶν ἀφανῶν οἳ
ἂν μὴ εὑρεθῶσιν ἐς ἀναίρεσιν. ξυνεκφέρει δὲ ὁ βου-
λόμενος καὶ ἀστῶν καὶ ξένων, καὶ γυναῖκες πάρεισιν
3 αἱ προσήκουσαι ἐπὶ τὸν τάφον ὀλοφυρόμεναι. τιθέ-
ασιν οὖν ἐς τὸ δημόσιον σῆμα, ὅ ἐστιν ἐπὶ τοῦ
καλλίστου προαστείου τῆς πόλεως, καὶ ἀεὶ ἐν αὐτῷ
θάπτουσι τοὺς ἐκ τῶν πολέμων, πλήν γε τοὺς ἐν
Μαραθῶνι· ἐκείνων δὲ διαπρεπῆ τὴν ἀρετὴν κρίναν-
τες αὐτοῦ καὶ τὸν τάφον ἐποίησαν. ἐπειδὰν δὲ κρύ-
ψωσι γῇ, ἀνὴρ ᾑρημένος ὑπὸ τῆς πόλεως, ὃς ἂν
γνώμῃ τε δοκῇ μὴ ἀξύνετος εἶναι καὶ ἀξιώσει προή-
κῃ, λέγει ἐπ' αὐτοῖς ἔπαινον τὸν πρέποντα· μετὰ δὲ
4 τοῦτο ἀπέρχονται. ὧδε μὲν θάπτουσιν· καὶ διὰ
παντὸς τοῦ πολέμου, ὁπότε ξυμβαίη αὐτοῖς, ἐχρῶντο
τῷ νόμῳ. ἐπὶ δ' οὖν τοῖς πρώτοις τοῖσδε Περικλῆς
ὁ Ξανθίππου ᾑρέθη λέγειν. καὶ ἐπειδὴ καιρὸς ἐλάμ-
βανε, προελθὼν ἀπὸ τοῦ σήματος ἐπὶ βῆμα ὑψηλὸν
πεποιημένον, ὅπως ἀκούοιτο ὡς ἐπὶ πλεῖστον τοῦ
ὁμίλου, ἔλεγε τοιάδε.

5 "Οἱ μὲν πολλοὶ τῶν ἐνθάδε εἰρηκότων ἤδη ἐπαι-

νοῦσι τὸν προσθέντα τῷ νόμῳ τὸν λόγον τόνδε, ὡς καλὸν ἐπὶ τοῖς ἐκ τῶν πολέμων θαπτομένοις ἀγορεύεσθαι αὐτόν. ἐμοὶ δ' ἀρκοῦν ἂν ἐδόκει εἶναι ἀνδρῶν ἀγαθῶν ἔργῳ γενομένων ἔργῳ καὶ δηλοῦσθαι τὰς τιμάς, οἷα καὶ νῦν περὶ τὸν τάφον τόνδε δημοσίᾳ παρασκευασθέντα ὁρᾶτε, καὶ μὴ ἐν ἑνὶ ἀνδρὶ πολλῶν ἀρετὰς κινδυνεύεσθαι εὖ τε καὶ χεῖρον εἰπόντι πιστευθῆναι.
χαλεπὸν γὰρ τὸ μετρίως εἰπεῖν ἐν ᾧ μόλις 2
καὶ ἡ δόκησις τῆς ἀληθείας βεβαιοῦται. ὅ τε γὰρ ξυνειδὼς καὶ εὔνους ἀκροατὴς τάχ' ἄν τι ἐνδεεστέρως πρὸς ἃ βούλεταί τε καὶ ἐπίσταται νομίσειε δηλοῦσθαι, ὅ τε ἄπειρος ἔστιν ἃ καὶ πλεονάζεσθαι, διὰ
φθόνον, εἴ τι ὑπὲρ τὴν ἑαυτοῦ φύσιν ἀκούοι. μέχρι 3
γὰρ τοῦδε ἀνεκτοὶ οἱ ἔπαινοί εἰσι περὶ ἑτέρων λεγόμενοι ἐς ὅσον ἂν καὶ αὐτὸς ἕκαστος οἴηται ἱκανὸς εἶναι δρᾶσαί τι ὧν ἤκουσεν· τῷ δ' ὑπερβάλλοντι αὐτῶν φθονοῦντες ἤδη καὶ ἀπιστοῦσιν. ἐπειδὴ δὲ τοῖς πάλαι οὕτως ἐδοκιμάσθη ταῦτα καλῶς ἔχειν, χρὴ καὶ ἐμὲ ἑπόμενον τῷ νόμῳ πειρᾶσθαι ὑμῶν τῆς ἑκάστου βουλήσεώς τε καὶ δόξης τυχεῖν ὡς ἐπὶ πλεῖστον.

"Ἄρξομαι δ' ἀπὸ τῶν προγόνων πρῶτον· δίκαιον 36
γὰρ αὐτοῖς καὶ πρέπον δὲ ἅμα ἐν τῷ τοιῷδε τὴν τιμὴν ταύτην τῆς μνήμης δίδοσθαι· τὴν γὰρ χώραν ἀεὶ οἱ αὐτοὶ οἰκοῦντες διαδοχῇ τῶν ἐπιγιγνομένων
μέχρι τοῦδε ἐλευθέραν δι' ἀρετὴν παρέδοσαν. καὶ 2
ἐκεῖνοί τε ἄξιοι ἐπαίνου καὶ ἔτι μᾶλλον οἱ πατέρες ἡμῶν· κτησάμενοι γὰρ πρὸς οἷς ἐδέξαντο ὅσην ἔχομεν ἀρχὴν οὐκ ἀπόνως, ἡμῖν τοῖς νῦν προσκατέλιπον. τὰ δὲ πλείω αὐτῆς αὐτοὶ ἡμεῖς οἵδε οἱ νῦν ἔτι ὄντες μάλιστα ἐν τῇ καθεστηκυίᾳ ἡλικίᾳ ἐπηυξήσαμεν, καὶ τὴν πόλιν τοῖς πᾶσι παρεσκευάσαμεν καὶ ἐς πόλεμον
καὶ ἐς εἰρήνην αὐταρκεστάτην. ὧν ἐγὼ τὰ μὲν κατὰ 3
πολέμους ἔργα οἷς ἕκαστα ἐκτήθη ἢ εἴ τι αὐτοὶ ἢ οἱ πατέρες ἡμῶν βάρβαρον ἢ Ἕλληνα πόλεμον ἐπιόντα προθύμως ἠμυνάμεθα, μακρηγορεῖν ἐν εἰδόσιν οὐ

βουλόμενος, ἐάσω· ἀπὸ δὲ οἵας τε ἐπιτηδεύσεως ἤλθομεν ἐπ' αὐτὰ καὶ μεθ' οἵας πολιτείας καὶ τρόπων ἐξ οἵων μεγάλα ἐγένετο, ταῦτα δηλώσας πρῶτον εἶμι καὶ ἐπὶ τὸν τῶνδε ἔπαινον, νομίζων ἐπί τε τῷ παρόντι οὐκ ἂν ἀπρεπῆ λεχθῆναι αὐτὰ καὶ τὸν πάντα ὅμιλον καὶ ἀστῶν καὶ ξένων ξύμφορον εἶναι αὐτῶν ἐπακοῦσαι.

37 "Χρώμεθα γὰρ πολιτείᾳ οὐ ζηλούσῃ τοὺς τῶν
πέλας νόμους, παράδειγμα δὲ μᾶλλον αὐτοὶ ὄντες τινὶ
ἢ μιμούμενοι ἑτέρους. καὶ ὄνομα μέν, διὰ τὸ μὴ ἐς
ὀλίγους ἀλλ' ἐς πλείονας οἰκεῖν, δημοκρατία κέκληται,
μέτεστι δὲ κατὰ μὲν τοὺς νόμους πρὸς τὰ ἴδια διά-
φορα πᾶσι τὸ ἴσον, κατὰ δὲ τὴν ἀξίωσιν, ὡς ἕκαστος
ἔν τῳ εὐδοκιμεῖ, οὐκ ἀπὸ μέρους τὸ πλεῖον ἐς τὰ κοινὰ
ἢ ἀπ' ἀρετῆς προτιμᾶται, οὐδ' αὖ κατὰ πενίαν, ἔχων δέ
τι ἀγαθὸν δρᾶσαι τὴν πόλιν, ἀξιώματος ἀφανείᾳ κε-
2 κώλυται. ἐλευθέρως δὲ τά τε πρὸς τὸ κοινὸν πολι-
τεύομεν καὶ ἐς τὴν πρὸς ἀλλήλους τῶν καθ' ἡμέραν
ἐπιτηδευμάτων ὑποψίαν, οὐ δι' ὀργῆς τὸν πέλας, εἰ
καθ' ἡδονήν τι δρᾷ, ἔχοντες, οὐδὲ ἀζημίους μὲν λυπη-
3 ρὰς δὲ τῇ ὄψει ἀχθηδόνας προστιθέμενοι. ἀνεπαχθῶς
δὲ τὰ ἴδια προσομιλοῦντες τὰ δημόσια διὰ δέος
μάλιστα οὐ παρανομοῦμεν, τῶν τε ἀεὶ ἐν ἀρχῇ ὄν-
των ἀκροάσει καὶ τῶν νόμων, καὶ μάλιστα αὐτῶν ὅσοι
τε ἐπ' ὠφελίᾳ τῶν ἀδικουμένων κεῖνται καὶ ὅσοι
ἄγραφοι ὄντες αἰσχύνην ὁμολογουμένην φέρουσιν.
38 καὶ μὴν καὶ τῶν πόνων πλείστας ἀναπαύλας τῇ
γνώμῃ ἐπορισάμεθα, ἀγῶσι μέν γε καὶ θυσίαις διετη-
σίοις νομίζοντες, ἰδίαις δὲ κατασκευαῖς εὐπρεπέσιν,
ὧν καθ' ἡμέραν ἡ τέρψις τὸ λυπηρὸν ἐκπλήσσει.
ἐπεισέρχεται δὲ διὰ μέγεθος τῆς πόλεως ἐκ πάσης
γῆς τὰ πάντα, καὶ ξυμβαίνει ἡμῖν μηδὲν οἰκειοτέρᾳ
τῇ ἀπολαύσει τὰ αὐτοῦ ἀγαθὰ γιγνόμενα καρποῦ-
39 σθαι ἢ καὶ τὰ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων. διαφέρομεν
δὲ καὶ ταῖς τῶν πολεμικῶν μελέταις τῶν ἐναντίων
τοῖσδε. τήν τε γὰρ πόλιν κοινὴν παρέχομεν καὶ

οὐκ ἔστιν ὅτε ξενηλασίαις ἀπείργομέν τινα ἢ μαθή-
ματος ἢ θεάματος ὃ μὴ κρυφθὲν ἄν τις τῶν πολεμίων
ἰδὼν ὠφεληθείη, πιστεύοντες οὐ ταῖς παρασκευαῖς τὸ
πλέον καὶ ἀπάταις ἢ τῷ ἀφ' ἡμῶν αὐτῶν ἐς τὰ ἔργα
εὐψύχῳ· καὶ ἐν ταῖς παιδείαις οἱ μὲν ἐπιπόνῳ ἀσκή- 2
σει εὐθὺς νέοι ὄντες τὸ ἀνδρεῖον μετέρχονται, ἡμεῖς
δὲ ἀνειμένως διαιτώμενοι οὐδὲν ἧσσον ἐπὶ τοὺς ἰσο-
παλεῖς κινδύνους χωροῦμεν. τεκμήριον δέ· οὔτε γὰρ
Λακεδαιμόνιοι καθ' ἑκάστους, μετὰ πάντων δ' ἐς τὴν
γῆν ἡμῶν στρατεύουσιν, τήν τε τῶν πέλας αὐτοὶ
ἐπελθόντες οὐ χαλεπῶς ἐν τῇ ἀλλοτρίᾳ τοὺς περὶ
τῶν οἰκείων ἀμυνομένους μαχόμενοι τὰ πλείω κρα-
τοῦμεν. ἀθρόᾳ τε τῇ δυνάμει ἡμῶν οὐδείς πω πολέ- 3
μιος ἐνέτυχε διὰ τὴν τοῦ ναυτικοῦ τε ἅμα ἐπιμέλειαν
καὶ τὴν ἐν τῇ γῇ ἐπὶ πολλὰ ἡμῶν αὐτῶν ἐπίπεμψιν·
ἢν δέ που μορίῳ τινὶ προσμίξωσιν, κρατήσαντές τέ
τινας ἡμῶν πάντας αὐχοῦσιν ἀπεῶσθαι καὶ νικηθέν-
τες ὑφ' ἁπάντων ἡσσῆσθαι. καίτοι εἰ ῥᾳθυμίᾳ μᾶλ-
λον ἢ πόνων μελέτῃ καὶ μὴ μετὰ νόμων τὸ πλεῖον ἢ
τρόπων ἀνδρίας ἐθέλομεν κινδυνεύειν, περιγίγνεται
ἡμῖν τοῖς τε μέλλουσιν ἀλγεινοῖς μὴ προκάμνειν καὶ
ἐς αὐτὰ ἐλθοῦσι μὴ ἀτολμοτέρους τῶν ἀεὶ μοχθούν-
των φαίνεσθαι, καὶ ἔν τε τούτοις τὴν πόλιν ἀξίαν 40
εἶναι θαυμάζεσθαι καὶ ἔτι ἐν ἄλλοις. φιλοκαλοῦμεν
γὰρ μετ' εὐτελείας καὶ φιλοσοφοῦμεν ἄνευ μαλακίας,
πλούτῳ τε ἔργου μᾶλλον καιρῷ ἢ λόγου κόμπῳ χρώ-
μεθα, καὶ τὸ πένεσθαι οὐχ ὁμολογεῖν τινι αἰσχρόν,
ἀλλὰ μὴ διαφεύγειν ἔργῳ αἴσχιον. ἔνι τε τοῖς αὐ-
τοῖς οἰκείων ἅμα καὶ πολιτικῶν ἐπιμέλεια καὶ ἑτέροις
πρὸς ἔργα τετραμμένοις τὰ πολιτικὰ μὴ ἐνδεῶς γνῶ-
ναι· μόνοι γὰρ τόν τε μηδὲν τῶνδε μετέχοντα οὐκ 2
ἀπράγμονα ἀλλ' ἀχρεῖον νομίζομεν, καὶ αὐτοὶ ἤτοι
κρίνομέν γε ἢ ἐνθυμούμεθα ὀρθῶς τὰ πράγματα, οὐ
τοὺς λόγους τοῖς ἔργοις βλάβην ἡγούμενοι, ἀλλὰ μὴ
προδιδαχθῆναι μᾶλλον λόγῳ πρότερον ἢ ἐπὶ ἃ δεῖ
ἔργῳ ἐλθεῖν. διαφερόντως γὰρ δὴ καὶ τόδε ἔχομεν 3

ὥστε τολμᾶν τε οἱ αὐτοὶ μάλιστα καὶ περὶ ὧν
ἐπιχειρήσομεν ἐκλογίζεσθαι· ὃ τοῖς ἄλλοις ἀμαθία
μὲν θράσος, λογισμὸς δὲ ὄκνον φέρει. κράτιστοι δ'
ἂν τὴν ψυχὴν δικαίως κριθεῖεν οἱ τά τε δεινὰ καὶ
ἡδέα σαφέστατα γιγνώσκοντες καὶ διὰ ταῦτα μὴ
4 ἀποτρεπόμενοι ἐκ τῶν κινδύνων. καὶ τὰ ἐς ἀρετὴν
ἠναντιώμεθα τοῖς πολλοῖς· οὐ γὰρ πάσχοντες εὖ
ἀλλὰ δρῶντες κτώμεθα τοὺς φίλους. βεβαιότερος
δὲ ὁ δράσας τὴν χάριν ὥστε ὀφειλομένην δι' εὐ-
νοίας ᾧ δέδωκε σώζειν· ὁ δ' ἀντοφείλων ἀμβλύτε-
ρος, εἰδὼς οὐκ ἐς χάριν ἀλλ' ἐς ὀφείλημα τὴν
ἀρετὴν ἀποδώσων. καὶ μόνοι οὐ τοῦ ξυμφέροντος
μᾶλλον λογισμῷ ἢ τῆς ἐλευθερίας τῷ πιστῷ ἀ-
41 δεῶς τινα ὠφελοῦμεν. ξυνελών τε λέγω τήν τε
πᾶσαν πόλιν τῆς Ἑλλάδος παίδευσιν εἶναι καὶ
καθ' ἕκαστον δοκεῖν ἄν μοι τὸν αὐτὸν ἄνδρα παρ'
ἡμῶν ἐπὶ πλεῖστ' ἂν εἴδη καὶ μετὰ χαρίτων μάλιστ'
ἂν εὐτραπέλως τὸ σῶμα αὔταρκες παρέχεσθαι. καὶ
ὡς οὐ λόγων ἐν τῷ παρόντι κόμπος τάδε μᾶλλον ἢ
ἔργων ἐστὶν ἀλήθεια, αὐτὴ ἡ δύναμις τῆς πόλεως, ἣν
2 ἀπὸ τῶνδε τῶν τρόπων ἐκτησάμεθα, σημαίνει. μόνη
γὰρ τῶν νῦν ἀκοῆς κρείσσων ἐς πεῖραν ἔρχεται, καὶ
μόνη οὔτε τῷ πολεμίῳ ἐπελθόντι ἀγανάκτησιν ἔχει
ὑφ' οἵων κακοπαθεῖ, οὔτε τῷ ὑπηκόῳ κατάμεμψιν ὡς
οὐχ ὑπ' ἀξίων ἄρχεται. μετὰ μεγάλων δὲ σημείων
καὶ οὐ δή τοι ἀμάρτυρόν γε τὴν δύναμιν παρασχό-
μενοι τοῖς τε νῦν καὶ τοῖς ἔπειτα θαυμασθησόμεθα,
καὶ οὐδὲν προσδεόμενοι οὔτε Ὁμήρου ἐπαινέτου οὔτε
ὅστις ἔπεσι μὲν τὸ αὐτίκα τέρψει, τῶν δ' ἔργων τὴν
ὑπόνοιαν ἡ ἀλήθεια βλάψει, ἀλλὰ πᾶσαν μὲν θά-
λασσαν καὶ γῆν ἐσβατὸν τῇ ἡμετέρᾳ τόλμῃ κατ-
αναγκάσαντες γενέσθαι, πανταχοῦ δὲ μνημεῖα κακῶν
τε κἀγαθῶν ἀΐδια ξυγκατοικίσαντες. περὶ τοιαύτης
οὖν πόλεως οἵδε τε γενναίως, δικαιοῦντες μὴ ἀφαιρε-
θῆναι αὐτήν, μαχόμενοι ἐτελεύτησαν, καὶ τῶν λειπο-
μένων πάντα τινὰ εἰκὸς ἐθέλειν ὑπὲρ αὐτῆς κάμνειν.

"Διὸ δὴ καὶ ἐμήκυνα τὰ περὶ τῆς πόλεως, διδα- 42
σκαλίαν τε ποιούμενος μὴ περὶ ἴσου ἡμῖν εἶναι τὸν ἀγῶνα καὶ οἷς τῶνδε μηδὲν ὑπάρχει ὁμοίως, καὶ τὴν εὐλογίαν ἅμα ἐφ' οἷς νῦν λέγω φανερὰν σημείοις καθιστάς. καὶ εἴρηται αὐτῆς τὰ μέγιστα· ἃ γὰρ τὴν πόλιν ὕμνησα αἱ τῶνδε καὶ τῶν τοιῶνδε ἀρεταὶ ἐκόσμησαν, καὶ οὐκ ἂν πολλοῖς τῶν Ἑλλήνων ἰσόρροπος ὥσπερ τῶνδε ὁ λόγος τῶν ἔργων φανείη. δοκεῖ 2
δέ μοι δηλοῦν ἀνδρὸς ἀρετὴν πρώτη τε μηνύουσα καὶ τελευταία βεβαιοῦσα ἡ νῦν τῶνδε καταστροφή. καὶ γὰρ τοῖς τἄλλα χείροσι δίκαιον τὴν ἐς τοὺς πολέμους ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἀνδραγαθίαν προτίθεσθαι· ἀγαθῷ γὰρ κακὸν ἀφανίσαντες κοινῶς μᾶλλον ὠφέλησαν ἢ ἐκ τῶν ἰδίων ἔβλαψαν. τῶνδε δὲ οὔτε πλούτῳ 3
τις τὴν ἔτι ἀπόλαυσιν προτιμήσας ἐμαλακίσθη, οὔτε πενίας ἐλπίδι, ὡς κἂν ἔτι διαφυγὼν αὐτὴν πλουτήσειεν, ἀναβολὴν τοῦ δεινοῦ ἐποιήσατο· τὴν δὲ τῶν ἐναντίων τιμωρίαν ποθεινοτέραν αὐτῶν λαβόντες καὶ κινδύνων ἅμα τόνδε κάλλιστον νομίσαντες ἐβουλήθησαν μετ' αὐτοῦ τοὺς μὲν τιμωρεῖσθαι τῶν δὲ ἐφίεσθαι, ἐλπίδι μὲν τὸ ἀφανὲς τοῦ κατορθώσειν ἐπιτρέψαντες, ἔργῳ δὲ περὶ τοῦ ἤδη ὁρωμένου σφίσιν αὐτοῖς ἀξιοῦντες πεποιθέναι, καὶ ἐν αὐτῷ τὸ ἀμύνεσθαι καὶ παθεῖν μᾶλλον ἡγησάμενοι ἢ τὸ ἐνδόντες σώζεσθαι τὸ μὲν αἰσχρὸν τοῦ λόγου ἔφυγον, τὸ δ' ἔργον τῷ σώματι ὑπέμειναν, *καὶ δι' ἐλαχίστου καιροῦ, τύχης ἅμα ἀκμῇ, τῆς δόξης μᾶλλον ἢ τοῦ δέους ἀπηλλάγησαν.

"Καὶ οἵδε μὲν προσηκόντως τῇ πόλει τοιοίδε 43
ἐγένοντο· τοὺς δὲ λοιποὺς χρὴ ἀσφαλέστερα μὲν εὔχεσθαι, ἀτολμοτέραν δὲ μηδὲν ἀξιοῦν τὴν ἐς τοὺς πολεμίους διάνοιαν ἔχειν, σκοποῦντας μὴ λόγῳ μόνῳ τὴν ὠφελίαν, ἣν ἄν τις πρὸς οὐδὲν χεῖρον αὐτοὺς ὑμᾶς εἰδότας μηκύνοι, λέγων ὅσα ἐν τῷ τοὺς πολεμίους ἀμύνεσθαι ἀγαθὰ ἔνεστιν, ἀλλὰ μᾶλλον τὴν τῆς πόλεως δύναμιν καθ' ἡμέραν ἔργῳ θεωμένους καὶ

ἐραστὰς γιγνομένους αὐτῆς, καὶ ὅταν ὑμῖν μεγάλη
δόξῃ εἶναι, ἐνθυμουμένους ὅτι τολμῶντες καὶ γιγνώ-
σκοντες τὰ δέοντα καὶ ἐν τοῖς ἔργοις αἰσχυνόμενοι
ἄνδρες αὐτὰ ἐκτήσαντο, καὶ ὁπότε καὶ πείρᾳ του
σφαλείησαν, οὔκουν καὶ τὴν πόλιν γε τῆς σφετέρας
ἀρετῆς ἀξιοῦντες στερίσκειν, κάλλιστον δὲ ἔρανον
2 αὐτῇ προϊέμενοι. κοινῇ γὰρ τὰ σώματα διδόντες
ἰδίᾳ τὸν ἀγήρων ἔπαινον ἐλάμβανον καὶ τὸν τάφον
ἐπισημότατον, οὐκ ἐν ᾧ κεῖνται μᾶλλον, ἀλλ' ἐν ᾧ ἡ
δόξα αὐτῶν παρὰ τῷ ἐντυχόντι αἰεὶ καὶ λόγου καὶ
ἔργου καιρῷ ἀείμνηστος καταλείπεται. ἀνδρῶν γὰρ
ἐπιφανῶν πᾶσα γῆ τάφος, καὶ οὐ στηλῶν μόνον
ἐν τῇ οἰκείᾳ σημαίνει ἐπιγραφή, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ
μὴ προσηκούσῃ ἄγραφος μνήμη παρ' ἑκάστῳ τῆς
3 γνώμης μᾶλλον ἢ τοῦ ἔργου ἐνδιαιτᾶται. οὓς νῦν
ὑμεῖς ζηλώσαντες, καὶ τὸ εὔδαιμον τὸ ἐλεύθερον, τὸ
δ' ἐλεύθερον τὸ εὔψυχον κρίναντες, μὴ περιορᾶσθε
τοὺς πολεμικοὺς κινδύνους. οὐ γὰρ οἱ κακοπραγοῦν-
τες δικαιότερον ἀφειδοῖεν ἂν τοῦ βίου, οἷς ἐλπὶς οὐκ
ἔστ' ἀγαθοῦ, ἀλλ' οἷς ἡ ἐναντία μεταβολὴ ἐν τῷ ζῆν
ἔτι κινδυνεύεται, καὶ ἐν οἷς μάλιστα μεγάλα τὰ δια-
φέροντα, ἤν τι πταίσωσιν. ἀλγεινοτέρα γὰρ ἀνδρί
γε φρόνημα ἔχοντι ἡ ἐν τῷ μετὰ τοῦ μαλακισθῆναι
κάκωσις ἢ ὁ μετὰ ῥώμης καὶ κοινῆς ἐλπίδος ἅμα
γιγνόμενος ἀναίσθητος θάνατος.

44 « Διόπερ καὶ τοὺς τῶνδε νῦν τοκέας, ὅσοι πάρεστε,
οὐκ ὀλοφύρομαι μᾶλλον ἢ παραμυθήσομαι. ἐν πο-
λυτρόποις γὰρ ξυμφοραῖς ἐπίστανται τραφέντες· τὸ
δ' εὐτυχές, οἳ ἂν τῆς εὐπρεπεστάτης λάχωσιν, ὥσπερ
οἵδε μὲν νῦν, τελευτῆς, ὑμεῖς δὲ λύπης, καὶ οἷς ἐνευ-
δαιμονῆσαί τε ὁ βίος ὁμοίως καὶ ἐντελευτῆσαι ξυνε-
2 μετρήθη. χαλεπὸν μὲν οὖν οἶδα πείθειν ὄν, ὧν καὶ
πολλάκις ἕξετε ὑπομνήματα ἐν ἄλλων εὐτυχίαις, αἷς
ποτε καὶ αὐτοὶ ἠγάλλεσθε· καὶ λύπη οὐχ ὧν ἄν τις
μὴ πειρασάμενος ἀγαθῶν στερίσκηται, ἀλλ' οὗ ἂν
ἐθὰς γενόμενος ἀφαιρεθῇ. καρτερεῖν δὲ χρὴ καὶ ἄλ-

λων παίδων ἐλπίδι οἷς ἔτι ἡλικία τέκνωσιν ποιεῖσθαι·
ἰδίᾳ τε γὰρ τῶν οὐκ ὄντων λήθη οἱ ἐπιγιγνόμενοί
τισιν ἔσονται καὶ τῇ πόλει διχόθεν, ἔκ τε τοῦ μὴ
ἐρημοῦσθαι καὶ ἀσφαλείᾳ, ξυνοίσει. οὐ γὰρ οἷόν 3
τε ἴσον τι ἢ δίκαιον βουλεύεσθαι οἳ ἂν μὴ καὶ παῖδας
ἐκ τοῦ ὁμοίου παραβαλλόμενοι κινδυνεύωσιν. ὅσοι
δ' αὖ παρηβήκατε, τόν τε πλείονα κέρδος ὃν εὐτυχεῖτε
βίον ἡγεῖσθε καὶ τόνδε βραχὺν ἔσεσθαι καὶ τῇ τῶνδε
εὐκλείᾳ κουφίζεσθε. τὸ γὰρ φιλότιμον ἀγήρων μό-
νον, καὶ οὐκ ἐν τῷ ἀχρείῳ τῆς ἡλικίας τὸ κερδαίνειν,
ὥσπερ τινές φασι, μᾶλλον τέρπει, ἀλλὰ τὸ τιμᾶ-
σθαι.

"Παισὶ δ' αὖ ὅσοι τῶνδε πάρεστε ἢ ἀδελφοῖς ὁρῶ 45
μέγαν τὸν ἀγῶνα· τὸν γὰρ οὐκ ὄντα ἅπας εἴωθεν
ἐπαινεῖν, καὶ μόλις ἂν καθ' ὑπερβολὴν ἀρετῆς οὐχ
ὁμοῖοι ἀλλ' ὀλίγῳ χείρους κριθείητε. φθόνος γὰρ
τοῖς ζῶσι πρὸς τὸ ἀντίπαλον, τὸ δὲ μὴ ἐμποδὼν
ἀνανταγωνίστῳ εὐνοίᾳ τετίμηται. εἰ δέ με δεῖ καὶ 2
γυναικείας τι ἀρετῆς, ὅσαι νῦν ἐν χηρείᾳ ἔσονται,
μνησθῆναι, βραχείᾳ παραινέσει ἅπαν σημανῶ. τῆς
τε γὰρ ὑπαρχούσης φύσεως μὴ χείροσι γενέσθαι
ὑμῖν μεγάλη ἡ δόξα καὶ ἧς ἂν ἐπ' ἐλάχιστον ἀρετῆς
πέρι ἢ ψόγου ἐν τοῖς ἄρσεσι κλέος ᾖ.

"Εἴρηται καὶ ἐμοὶ λόγῳ κατὰ τὸν νόμον ὅσα 46
εἶχον πρόσφορα, καὶ ἔργῳ οἱ θαπτόμενοι τὰ μὲν ἤδη
κεκόσμηνται, τὰ δὲ αὐτῶν τοὺς παῖδας τὸ ἀπὸ τοῦδε
δημοσίᾳ ἡ πόλις μέχρι ἥβης θρέψει, ὠφέλιμον στέ-
φανον τοῖσδέ τε καὶ τοῖς λειπομένοις τῶν τοιῶνδε
ἀγώνων προτιθεῖσα· ἆθλα γὰρ οἷς κεῖται ἀρετῆς
μέγιστα, τοῖς δὲ καὶ ἄνδρες ἄριστοι πολιτεύουσιν.
νῦν δέ, ἀπολοφυράμενοι ὃν προσήκει ἕκαστος, ἀπο-
χωρεῖτε."

Τοιόσδε μὲν ὁ τάφος ἐγένετο ἐν τῷ χειμῶνι τούτῳ· 47
καὶ διελθόντος αὐτοῦ πρῶτον ἔτος τοῦ πολέμου τοῦδε
ἐτελεύτα. τοῦ δὲ θέρους εὐθὺς ἀρχομένου Πελοπον-
νήσιοι καὶ οἱ ξύμμαχοι τὰ δύο μέρη, ὥσπερ καὶ τὸ

πρῶτον, ἐσέβαλον ἐς τὴν Ἀττικήν· ἡγεῖτο δὲ Ἀρχί-
2 δαμος ὁ Ζευξιδάμου, Λακεδαιμονίων βασιλεύς. καὶ
καθεζόμενοι ἐδῄουν τὴν γῆν. καὶ ὄντων αὐτῶν
οὐ πολλάς πω ἡμέρας ἐν τῇ Ἀττικῇ ἡ νόσος
πρῶτον ἤρξατο γενέσθαι τοῖς Ἀθηναίοις, λεγό-
μενον μὲν καὶ πρότερον πολλαχόσε ἐγκατασκῆψαι
καὶ περὶ Λῆμνον καὶ ἐν ἄλλοις χωρίοις, οὐ μέντοι
τοσοῦτός γε λοιμὸς οὐδὲ φθορὰ οὕτως ἀνθρώπων
3 οὐδαμοῦ ἐμνημονεύετο γενέσθαι. οὔτε γὰρ ἰατροὶ
ἤρκουν τὸ πρῶτον θεραπεύοντες ἀγνοίᾳ, ἀλλ᾽ αὐτοὶ
μάλιστα ἔθνησκον ὅσῳ καὶ μάλιστα προσῄεσαν, οὔτε
ἄλλη ἀνθρωπεία τέχνη οὐδεμία· ὅσα τε πρὸς ἱεροῖς
ἱκέτευσαν ἢ μαντείοις καὶ τοῖς τοιούτοις ἐχρήσαντο,
πάντα ἀνωφελῆ ἦν, τελευτῶντές τε αὐτῶν ἀπέστησαν
48 ὑπὸ τοῦ κακοῦ νικώμενοι. ἤρξατο δὲ τὸ μὲν πρῶτον,
ὡς λέγεται, ἐξ Αἰθιοπίας τῆς ὑπὲρ Αἰγύπτου, ἔπειτα
δὲ καὶ ἐς Αἴγυπτον καὶ Λιβύην κατέβη καὶ ἐς τὴν
βασιλέως γῆν τὴν πολλήν. ἐς δὲ τὴν Ἀθηναίων
πόλιν ἐξαπιναίως ἐνέπεσε καὶ τὸ πρῶτον ἐν τῷ Πει-
ραιεῖ ἥψατο τῶν ἀνθρώπων, ὥστε καὶ ἐλέχθη ὑπ᾽
αὐτῶν ὡς οἱ Πελοποννήσιοι φάρμακα ἐσβεβλήκοιεν
ἐς τὰ φρέατα· κρῆναι γὰρ οὔπω ἦσαν αὐτόθι. ὕστε-
ρον δὲ καὶ ἐς τὴν ἄνω πόλιν ἀφίκετο καὶ ἔθνησκον
2 πολλῷ μᾶλλον ἤδη. λεγέτω μὲν οὖν περὶ αὐτοῦ ὡς
ἕκαστος γιγνώσκει καὶ ἰατρὸς καὶ ἰδιώτης, ἀφ᾽ ὅτου
εἰκὸς ἦν γενέσθαι αὐτὸ καὶ τὰς αἰτίας ἅστινας νομί-
ζει τοσαύτης μεταβολῆς ἱκανὰς εἶναι δύναμιν ἐς τὸ
μεταστῆσαι σχεῖν· ἐγὼ δὲ οἷόν τε ἐγίγνετο λέξω καὶ
ἀφ᾽ ὧν ἄν τις σκοπῶν, εἴ ποτε καὶ αὖθις ἐπιπέσοι,
μάλιστ᾽ ἂν ἔχοι τι προειδὼς μὴ ἀγνοεῖν, ταῦτα δη-
λώσω, αὐτός τε νοσήσας καὶ αὐτὸς ἰδὼν ἄλλους
πάσχοντας.

49 Τὸ μὲν γὰρ ἔτος, ὡς ὡμολογεῖτο, ἐκ πάντων μά-
λιστα δὴ ἐκεῖνο ἄνοσον ἐς τὰς ἄλλας ἀσθενείας ἐτύγ-
χανεν ὄν· εἰ δέ τις καὶ προέκαμνέ τι, ἐς τοῦτο πάντα
ἀπεκρίθη. τοὺς δ᾽ ἄλλους ἀπ᾽ οὐδεμιᾶς προφάσεως

ἀλλ' ἐξαίφνης ὑγιεῖς ὄντας πρῶτον μὲν τῆς κεφαλῆς
θέρμαι ἰσχυραὶ καὶ τῶν ὀφθαλμῶν ἐρυθήματα καὶ
φλόγωσις ἐλάμβανε, καὶ τὰ ἐντὸς ἥ τε φάρυγξ καὶ
ἡ γλῶσσα εὐθὺς αἱματώδη ἦν καὶ πνεῦμα ἄτοπον
καὶ δυσῶδες ἠφίει· ἔπειτα ἐξ αὐτῶν πταρμὸς καὶ 2
βράγχος ἐπεγίγνετο, καὶ ἐν οὐ πολλῷ χρόνῳ κατέ-
βαινεν ἐς τὰ στήθη ὁ πόνος μετὰ βηχὸς ἰσχυροῦ·
καὶ ὁπότε ἐς τὴν καρδίαν στηρίξαι, ἀνέστρεφέ τε
αὐτὴν καὶ ἀποκαθάρσεις χολῆς πᾶσαι ὅσαι ὑπὸ ἰατρῶν
ὠνομασμέναι εἰσὶν ἐπῄεσαν, καὶ αὗται μετὰ ταλαι-
πωρίας μεγάλης. λύγξ τε τοῖς πλείοσιν ἐνέπιπτε
κενή, σπασμὸν ἐνδιδοῦσα ἰσχυρόν, τοῖς μὲν μετὰ
ταῦτα λωφήσαντα, τοῖς δὲ καὶ πολλῷ ὕστερον. καὶ 3
τὸ μὲν ἔξωθεν ἁπτομένῳ σῶμα οὔτ' ἄγαν θερμὸν
ἦν οὔτε χλωρόν, ἀλλ' ὑπέρυθρον, πελιτνόν, φλυκ-
ταίναις μικραῖς καὶ ἕλκεσιν ἐξηνθηκός· τὰ δὲ ἐντὸς
οὕτως ἐκάετο ὥστε μήτε τῶν πάνυ λεπτῶν ἱματίων
καὶ σινδόνων τὰς ἐπιβολὰς μηδ' ἄλλο τι ἢ γυμνοὶ
ἀνέχεσθαι, ἥδιστά τε ἂν ἐς ὕδωρ ψυχρὸν σφᾶς αὐτοὺς
ῥίπτειν· καὶ πολλοὶ τοῦτο τῶν ἠμελημένων ἀνθρώπων
καὶ ἔδρασαν *[ἐς φρέατα,] τῇ δίψῃ ἀπαύστῳ ξυνεχό-
μενοι· καὶ ἐν τῷ ὁμοίῳ καθειστήκει τό τε πλέον καὶ
ἔλασσον ποτόν. καὶ ἡ ἀπορία τοῦ μὴ ἡσυχάζειν καὶ
ἡ ἀγρυπνία ἐπέκειτο διὰ παντός. καὶ τὸ σῶμα, 4
ὅσονπερ χρόνον καὶ ἡ νόσος ἀκμάζοι, οὐκ ἐμαραί-
νετο, ἀλλ' ἀντεῖχε παρὰ δόξαν τῇ ταλαιπωρίᾳ, ὥστε
ἢ διεφθείροντο οἱ πλεῖστοι ἐναταῖοι καὶ ἑβδομαῖοι
ὑπὸ τοῦ ἐντὸς καύματος, ἔτι ἔχοντές τι δυνάμεως, ἢ
εἰ διαφύγοιεν, ἐπικατιόντος τοῦ νοσήματος ἐς τὴν
κοιλίαν καὶ ἑλκώσεώς τε αὐτῇ ἰσχυρᾶς ἐγγιγνομένης
καὶ διαρροίας ἅμα ἀκράτου ἐπιπιπτούσης οἱ πολλοὶ
ὕστερον δι' αὐτὴν ἀσθενείᾳ ἀπεφθείροντο. διεξῄει 5
γὰρ διὰ παντὸς τοῦ σώματος ἄνωθεν ἀρξάμενον τὸ
ἐν τῇ κεφαλῇ πρῶτον ἱδρυθὲν κακόν, καὶ εἴ τις
ἐκ τῶν μεγίστων περιγένοιτο, τῶν γε ἀκρωτηρίων
ἀντίληψις αὐτοῦ ἐπεσήμαινεν· κατέσκηπτε γὰρ ἐς

αἰδοῖα καὶ ἄκρας χεῖρας καὶ πόδας, καὶ πολλοὶ στε-
ρισκόμενοι τούτων διέφευγον, εἰσὶ δ' οἳ καὶ τῶν
ὀφθαλμῶν. τοὺς δὲ καὶ λήθη ἐλάμβανε παραυτίκα
ἀναστάντας τῶν πάντων ὁμοίως καὶ ἠγνόησαν σφᾶς
50 τε αὐτοὺς καὶ τοὺς ἐπιτηδείους. γενόμενον γὰρ
κρεῖσσον λόγου τὸ εἶδος τῆς νόσου τά τε ἄλλα
χαλεπωτέρως ἢ κατὰ τὴν ἀνθρωπείαν φύσιν προσέ-
πιπτεν ἑκάστῳ, καὶ ἐν τῷδε ἐδήλωσε μάλιστα ἄλλο
τι ὂν ἢ τῶν ξυντρόφων τι· τὰ γὰρ ὄρνεα καὶ τετρά-
ποδα ὅσα ἀνθρώπων ἅπτεται πολλῶν ἀτάφων γιγνο-
μένων ἢ οὐ προσῄει ἢ γευσάμενα διεφθείρετο. τεκ-
μήριον δέ· τῶν μὲν τοιούτων ὀρνίθων ἐπίλειψις
σαφὴς ἐγένετο καὶ οὐχ ἑωρῶντο οὔτε ἄλλως οὔτε
περὶ τοιοῦτον οὐδέν· οἱ δὲ κύνες μᾶλλον αἴσθησιν
παρεῖχον τοῦ ἀποβαίνοντος διὰ τὸ ξυνδιαιτᾶσθαι.
51 Τὸ μὲν οὖν νόσημα, πολλὰ καὶ ἄλλα παραλιπόντι
ἀτοπίας, ὡς ἑκάστῳ ἐτύγχανέ τι διαφερόντως ἑτέρῳ
πρὸς ἕτερον γιγνόμενον, τοιοῦτον ἦν ἐπὶ πᾶν τὴν
ἰδέαν. καὶ ἄλλο παρελύπει κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον
οὐδὲν τῶν εἰωθότων· ὃ δὲ καὶ γένοιτο, ἐς τοῦτο
ἐτελεύτα. ἔθνησκον δὲ οἱ μὲν ἀμελείᾳ, οἱ δὲ καὶ
πάνυ θεραπευόμενοι. ἕν τε οὐδὲ ἓν κατέστη ἴαμα,
ὡς εἰπεῖν, ὅ τι χρῆν προσφέροντας ὠφελεῖν· τὸ γάρ
2 τῳ ξυνενεγκὸν ἄλλον τοῦτο ἔβλαπτεν. σῶμά τε
αὔταρκες ὂν οὐδὲν διεφάνη πρὸς αὐτὸ ἰσχύος πέρι ἢ
ἀσθενείας, ἀλλὰ πάντα ξυνῄρει καὶ τὰ πάσῃ διαίτῃ
θεραπευόμενα. δεινότατον δὲ παντὸς ἦν τοῦ κακοῦ
ἥ τε ἀθυμία, ὁπότε τις αἴσθοιτο κάμνων—πρὸς γὰρ
τὸ ἀνέλπιστον εὐθὺς τραπόμενοι τῇ γνώμῃ πολλῷ
μᾶλλον προΐεντο σφᾶς αὐτοὺς καὶ οὐκ ἀντεῖχον—
καὶ ὅτι ἕτερος ἀφ' ἑτέρου θεραπείας ἀναπιμπλάμενοι,
ὥσπερ τὰ πρόβατα, ἔθνησκον· καὶ τὸν πλεῖστον
3 φθόρον τοῦτο ἐνεποίει. εἴτε γὰρ μὴ θέλοιεν δεδιότες
ἀλλήλοις προσιέναι, ἀπώλλυντο ἐρῆμοι, καὶ οἰκίαι
πολλαὶ ἐκενώθησαν ἀπορίᾳ τοῦ θεραπεύσοντος· εἴτε
προσίοιεν, διεφθείροντο, καὶ μάλιστα οἱ ἀρετῆς τι

μεταποιούμενοι· αἰσχύνῃ γὰρ ἠφείδουν σφῶν αὐτῶν, ἐσιόντες παρὰ τοὺς φίλους, ἐπεὶ καὶ τὰς ὀλοφύρσεις τῶν ἀπογιγνομένων τελευτῶντες καὶ οἱ οἰκεῖοι ἐξέκαμνον, ὑπὸ τοῦ πολλοῦ κακοῦ νικώμενοι. ἐπὶ πλέον 4
δ' ὅμως οἱ διαπεφευγότες τόν τε θνήσκοντα καὶ τὸν πονούμενον ᾠκτίζοντο διὰ τὸ προειδέναι τε καὶ αὐτοὶ ἤδη ἐν τῷ θαρσαλέῳ εἶναι· δὶς γὰρ τὸν αὐτόν, ὥστε καὶ κτείνειν, οὐκ ἐπελάμβανεν. καὶ ἐμακαρίζοντό τε ὑπὸ τῶν ἄλλων καὶ αὐτοὶ τῷ παραχρῆμα περιχαρεῖ καὶ ἐς τὸν ἔπειτα χρόνον ἐλπίδος τι εἶχον κούφης μηδ' ἂν ὑπ' ἄλλου νοσήματός ποτε ἔτι διαφθαρῆναι.

Ἐπίεσε δ' αὐτοὺς μᾶλλον πρὸς τῷ ὑπάρχοντι πόνῳ 52
καὶ ἡ ξυγκομιδὴ ἐκ τῶν ἀγρῶν ἐς τὸ ἄστυ, καὶ οὐχ ἧσσον τοὺς ἐπελθόντας. οἰκιῶν γὰρ οὐχ ὑπαρχουσῶν, ἀλλ' ἐν καλύβαις πνιγηραῖς ὥρᾳ ἔτους διαιτωμένων ὁ φθόρος ἐγίγνετο οὐδενὶ κόσμῳ, ἀλλὰ καὶ 2
νεκροὶ ἐπ' ἀλλήλοις ἀποθνήσκοντες ἔκειντο καὶ ἐν ταῖς ὁδοῖς ἐκαλινδοῦντο καὶ περὶ τὰς κρήνας ἁπάσας ἡμιθνῆτες τοῦ ὕδατος ἐπιθυμίᾳ. τά τε ἱερὰ ἐν οἷς ἐσκήνηντο νεκρῶν πλέα ἦν, αὐτοῦ ἐναποθνησκόντων· ὑπερβιαζομένου γὰρ τοῦ κακοῦ οἱ ἄνθρωποι, οὐκ ἔχοντες ὅ τι γένωνται, ἐς ὀλιγωρίαν ἐτράποντο καὶ ἱερῶν καὶ ὁσίων ὁμοίως. νόμοι τε πάντες ξυνεταρά- 3
χθησαν οἷς ἐχρῶντο πρότερον περὶ τὰς ταφάς, ἔθαπτον δὲ ὡς ἕκαστος ἐδύνατο. καὶ πολλοὶ ἐς ἀναισχύντους θήκας ἐτράποντο σπάνει τῶν ἐπιτηδείων διὰ τὸ συχνοὺς ἤδη προτεθνάναι σφίσιν· ἐπὶ πυρὰς γὰρ ἀλλοτρίας φθάσαντες τοὺς νήσαντας οἱ μὲν ἐπιθέντες τὸν ἑαυτῶν νεκρὸν ὑφῆπτον, οἱ δὲ καιομένου ἄλλου ἄνωθεν ἐπιβαλόντες ὃν φέροιεν ἀπῄεσαν.
πρῶτόν τε ἦρξε καὶ ἐς τἆλλα τῇ πόλει ἐπὶ πλέον 53
ἀνομίας τὸ νόσημα. ῥᾷον γὰρ ἐτόλμα τις ἃ πρότερον ἀπεκρύπτετο μὴ καθ' ἡδονὴν ποιεῖν, ἀγχίστροφον τὴν μεταβολὴν ὁρῶντες τῶν τ' εὐδαιμόνων καὶ αἰφνιδίως θνησκόντων καὶ τῶν οὐδὲν πρότερον κεκτημένων, εὐθὺς δὲ τἀκείνων ἐχόντων. ὥστε ταχείας

τὰς ἐπαυρέσεις καὶ πρὸς τὸ τερπνὸν ἠξίουν ποιεῖσθαι,
ἐφήμερα τά τε σώματα καὶ τὰ χρήματα ὁμοίως
2 ἡγούμενοι. καὶ τὸ μὲν προσταλαιπωρεῖν τῷ δόξαντι
καλῷ οὐδεὶς πρόθυμος ἦν, ἄδηλον νομίζων εἰ πρὶν
ἐπ' αὐτὸ ἐλθεῖν διαφθαρήσεται· ὅ τι δὲ ἤδη τε ἡδὺ
καὶ πανταχόθεν [τὸ] ἐς αὐτὸ κερδαλέον, τοῦτο καὶ
3 καλὸν καὶ χρήσιμον κατέστη. θεῶν δὲ φόβος ἢ
ἀνθρώπων νόμος οὐδεὶς ἀπεῖργε, τὸ μὲν κρίνοντες
ἐν ὁμοίῳ καὶ σέβειν καὶ μὴ ἐκ τοῦ πάντας ὁρᾶν ἐν
ἴσῳ ἀπολλυμένους, τῶν δὲ ἁμαρτημάτων οὐδεὶς ἐλ-
πίζων μέχρι τοῦ δίκην γενέσθαι βιοὺς ἂν τὴν τιμω-
ρίαν ἀντιδοῦναι, πολὺ δὲ μείζω τὴν ἤδη κατεψηφι-
σμένην σφῶν ἐπικρεμασθῆναι, ἣν πρὶν ἐμπεσεῖν
εἰκὸς εἶναι τοῦ βίου τι ἀπολαῦσαι.

54 Τοιούτῳ μὲν πάθει οἱ Ἀθηναῖοι περιπεσόντες ἐπι-
έζοντο, ἀνθρώπων τ' ἔνδον θνησκόντων καὶ γῆς ἔξω
δῃουμένης. ἐν δὲ τῷ κακῷ, οἷα εἰκός, ἀνεμνήσθησαν
καὶ τοῦδε τοῦ ἔπους, φάσκοντες οἱ πρεσβύτεροι πάλαι
ᾄδεσθαι· "ἥξει Δωριακὸς πόλεμος καὶ λοιμὸς ἅμ'
2 αὐτῷ." ἐγένετο μὲν οὖν ἔρις τοῖς ἀνθρώποις μὴ
λοιμὸν ὠνομάσθαι ἐν τῷ ἔπει ὑπὸ τῶν παλαιῶν ἀλλὰ
λιμόν, ἐνίκησε δὲ ἐπὶ τοῦ παρόντος εἰκότως λοιμὸν
εἰρῆσθαι· οἱ γὰρ ἄνθρωποι πρὸς ἃ ἔπασχον τὴν
μνήμην ἐποιοῦντο. ἢν δέ γε οἶμαί ποτε ἄλλος πό-
λεμος καταλάβῃ Δωρικὸς τοῦδε ὕστερος καὶ ξυμβῇ
3 γενέσθαι λιμόν, κατὰ τὸ εἰκὸς οὕτως ᾄσονται. μνήμη
δὲ ἐγένετο καὶ τοῦ Λακεδαιμονίων χρηστηρίου τοῖς
εἰδόσιν, ὅτε ἐπερωτῶσιν αὐτοῖς τὸν θεὸν εἰ χρὴ
πολεμεῖν ἀνεῖλε κατὰ κράτος πολεμοῦσι νίκην ἔσε-
σθαι, καὶ αὐτὸς ἔφη ξυλλήψεσθαι. περὶ μὲν οὖν
τοῦ χρηστηρίου τὰ γιγνόμενα ᾔκαζον ὁμοῖα εἶναι.
4 ἐσβεβληκότων δὲ τῶν Πελοποννησίων ἡ νόσος
ἤρξατο εὐθύς, καὶ ἐς μὲν Πελοπόννησον οὐκ ἐσῆλθεν,
ὅ τι ἄξιον καὶ εἰπεῖν, ἐπενείματο δὲ Ἀθήνας μὲν μά-
λιστα, ἔπειτα δὲ καὶ τῶν ἄλλων χωρίων τὰ πολυαν-
θρωπότατα. ταῦτα μὲν τὰ κατὰ τὴν νόσον γενόμενα.

Οἱ δὲ Πελοποννήσιοι ἐπειδὴ ἔτεμον τὸ πεδίον, 55
παρῆλθον ἐς τὴν Πάραλον γῆν καλουμένην μέχρι
Λαυρίου, οὗ τὰ ἀργύρεια μέταλλά ἐστιν Ἀθηναίοις.
καὶ πρῶτον μὲν ἔτεμον ταύτην ᾗ πρὸς Πελοπόννησον
ὁρᾷ, ἔπειτα δὲ τὴν πρὸς Εὔβοιάν τε καὶ Ἄνδρον
τετραμμένην. Περικλῆς δέ, στρατηγὸς ὢν καὶ τότε,
περὶ μὲν τοῦ μὴ ἐπεξιέναι τοὺς Ἀθηναίους τὴν αὐτὴν
γνώμην εἶχεν ὥσπερ καὶ ἐν τῇ προτέρᾳ ἐσβολῇ· ἔτι 56
δ' αὐτῶν ἐν τῷ πεδίῳ ὄντων, πρὶν ἐς τὴν παραλίαν
γῆν ἐλθεῖν, ἑκατὸν νεῶν ἐπίπλουν τῇ Πελοποννήσῳ
παρεσκευάζετο, καὶ ἐπειδὴ ἑτοῖμα ἦν, ἀνήγετο. ἦγε
δ' ἐπὶ τῶν νεῶν ὁπλίτας Ἀθηναίων τετρακισχιλίους
καὶ ἱππέας τριακοσίους ἐν ναυσὶν ἱππαγωγοῖς πρῶτον
τότε ἐκ τῶν παλαιῶν νεῶν ποιηθείσαις· ξυνεστρα- 2
τεύοντο δὲ καὶ Χῖοι καὶ Λέσβιοι πεντήκοντα ναυσίν.
ὅτε δὲ ἀνήγετο ἡ στρατιὰ αὕτη Ἀθηναίων, Πελοπον-
νησίους κατέλιπον τῆς Ἀττικῆς ὄντας ἐν τῇ παραλίᾳ.
ἀφικόμενοι δὲ ἐς Ἐπίδαυρον τῆς Πελοποννήσου ἔτε-
μον τῆς γῆς τὴν πολλήν, καὶ πρὸς τὴν πόλιν προσ-
βαλόντες ἐς ἐλπίδα μὲν ἦλθον τοῦ ἑλεῖν, οὐ μέντοι
προεχώρησέ γε. ἀναγαγόμενοι δὲ ἐκ τῆς Ἐπιδαύρου 3
ἔτεμον τήν τε Τροιζηνίδα γῆν καὶ τὴν Ἁλιάδα καὶ
τὴν Ἑρμιονίδα· ἔστι δὲ πάντα ταῦτα ἐπιθαλάσσια
τῆς Πελοποννήσου. ἄραντες δὲ ἀπ' αὐτῶν ἀφίκοντο
ἐς Πρασιὰς τῆς Λακωνικῆς, πόλισμα ἐπιθαλάσσιον,
καὶ τῆς τε γῆς ἔτεμον καὶ αὐτὸ τὸ πόλισμα εἷλον
καὶ ἐπόρθησαν. ταῦτα δὲ ποιήσαντες ἐπ' οἴκου
ἀνεχώρησαν. τοὺς δὲ Πελοποννησίους οὐκέτι κατέ-
λαβον ἐν τῇ Ἀττικῇ ὄντας ἀλλ' ἀνακεχωρηκότας.
ὅσον δὲ χρόνον οἵ τε Πελοποννήσιοι ἦσαν ἐν τῇ γῇ 57
τῇ Ἀθηναίων καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐστράτευον ἐπὶ τῶν
νεῶν ἡ νόσος ἔν τε τῇ στρατιᾷ τοὺς Ἀθηναίους
ἔφθειρε καὶ ἐν τῇ πόλει, ὥστε καὶ ἐλέχθη τοὺς
Πελοποννησίους δείσαντας τὸ νόσημα, ὡς ἐπυν-
θάνοντο τῶν αὐτομόλων ὅτι ἐν τῇ πόλει εἴη καὶ
θάπτοντας ἅμα ᾐσθάνοντο, θᾶσσον ἐκ τῆς γῆς

ἐξελθεῖν. τῇ δ' ἐσβολῇ ταύτῃ πλεῖστόν τε χρόνον ἐνέμειναν καὶ τὴν γῆν πᾶσαν ἔτεμον· ἡμέρας γὰρ τεσσαράκοντα μάλιστα ἐν τῇ γῇ τῇ Ἀττικῇ ἐγένοντο.

58 Τοῦ δ' αὐτοῦ θέρους Ἅγνων ὁ Νικίου καὶ Κλεόπομπος ὁ Κλεινίου, ξυστράτηγοι ὄντες Περικλέους, λαβόντες τὴν στρατιὰν ἧπερ ἐκεῖνος ἐχρήσατο ἐστράτευσαν εὐθὺς ἐπὶ Χαλκιδέας τοὺς ἐπὶ Θρᾴκης καὶ Ποτίδαιαν ἔτι πολιορκουμένην. ἀφικόμενοι δὲ μηχανάς τε τῇ Ποτιδαίᾳ προσέφερον καὶ παντὶ
2 τρόπῳ ἐπειρῶντο ἑλεῖν. προυχώρει δὲ αὐτοῖς οὔτε ἡ αἵρεσις τῆς πόλεως οὔτε τἆλλα τῆς παρασκευῆς ἀξίως· ἐπιγενομένη γὰρ ἡ νόσος ἐνταῦθα δὴ πάνυ ἐπίεσε τοὺς Ἀθηναίους, φθείρουσα τὴν στρατιάν, ὥστε καὶ τοὺς προτέρους στρατιώτας νοσῆσαι τῶν Ἀθηναίων ἀπὸ τῆς ξὺν Ἅγνωνι στρατιᾶς, ἐν τῷ πρὸ τοῦ χρόνῳ ὑγιαίνοντας. Φορμίων δὲ καὶ οἱ ἑξακόσιοι καὶ χίλιοι οὐκέτι ἦσαν περὶ Χαλκιδέας. ὁ μὲν οὖν Ἅγνων ταῖς ναυσὶν ἀνεχώρησεν ἐς τὰς Ἀθήνας, ἀπὸ τετρακισχιλίων ὁπλιτῶν χιλίους καὶ πεντήκοντα τῇ νόσῳ ἀπολέσας ἐν τεσσαράκοντα μάλιστα ἡμέραις· οἱ δὲ πρότεροι στρατιῶται κατὰ χώραν μένοντες ἐπολιόρκουν τὴν Ποτίδαιαν.

59 Μετὰ δὲ τὴν δευτέραν ἐσβολὴν τῶν Πελοποννησίων οἱ Ἀθηναῖοι, ὡς ἥ τε γῆ αὐτῶν ἐτέτμητο τὸ δεύτερον καὶ ἡ νόσος ἐπέκειτο ἅμα καὶ ὁ πόλεμος, ἠλλοίωντο τὰς γνώμας, καὶ τὸν μὲν Περικλέα ἐν αἰτίᾳ εἶχον ὡς πείσαντα σφᾶς πολεμεῖν καὶ δι' ἐκεῖνον ταῖς ξυμφοραῖς περιπεπτωκότες, πρὸς δέ, τοὺς Λακεδαιμονίους ὥρμηντο ξυγχωρεῖν. καὶ πρέσβεις τινὰς πέμψαντες ὡς αὐτοὺς ἄπρακτοι ἐγέ-
2 νοντο. πανταχόθεν τε τῇ γνώμῃ ἄποροι καθεστῶτες ἐνέκειντο τῷ Περικλεῖ. ὁ δέ, ὁρῶν αὐτοὺς πρὸς τὰ παρόντα χαλεπαίνοντας καὶ πάντα ποιοῦντας ἅπερ αὐτὸς ἤλπιζε, ξύλλογον ποιήσας, ἔτι δ' ἐστρατήγει, ἐβούλετο θαρσῦναί τε καὶ ἀπαγαγὼν τὸ ὀργιζόμενον

τῆς γνώμης πρὸς τὸ ἠπιώτερον καὶ ἀδεέστερον κατα-
στῆσαι. παρελθὼν δὲ ἔλεξε τοιάδε.
“Καὶ προσδεχομένῳ μοι τὰ τῆς ὀργῆς ὑμῶν ἐς 60
ἐμὲ γεγένηται, αἰσθάνομαι γὰρ τὰς αἰτίας, καὶ ἐκκλη-
σίαν τούτου ἕνεκα ξυνήγαγον, ὅπως ὑπομνήσω καὶ
μέμψωμαι εἴ τι μὴ ὀρθῶς ἢ ἐμοὶ χαλεπαίνετε ἢ ταῖς
ξυμφοραῖς εἴκετε. ἐγὼ γὰρ ἡγοῦμαι πόλιν πλείω 2
ξύμπασαν ὀρθουμένην ὠφελεῖν τοὺς ἰδιώτας ἢ καθ'
ἕκαστον τῶν πολιτῶν εὐπραγοῦσαν, ἀθρόαν δὲ σφαλ-
λομένην. καλῶς μὲν γὰρ φερόμενος ἀνὴρ τὸ καθ
ἑαυτὸν διαφθειρομένης τῆς πατρίδος οὐδὲν ἧσσον
ξυναπόλλυται, κακοτυχῶν δὲ ἐν εὐτυχούσῃ πολλῷ
μᾶλλον διασώζεται. ὁπότε οὖν πόλις μὲν τὰς ἰδίας 3
ξυμφορὰς οἵα τε φέρειν, εἷς δ' ἕκαστος τὰς ἐκείνης
ἀδύνατος, πῶς οὐ χρὴ πάντας ἀμύνειν αὐτῇ, καὶ μὴ
ὃ νῦν ὑμεῖς δρᾶτε, ταῖς κατ' οἶκον κακοπραγίαις
ἐκπεπληγμένοι τοῦ κοινοῦ τῆς σωτηρίας ἀφίεσθε, καὶ
ἐμέ τε τὸν παραινέσαντα πολεμεῖν καὶ ὑμᾶς αὐτούς,
οἳ ξυνέγνωτε, δι' αἰτίας ἔχετε. καίτοι ἐμοὶ τοιούτῳ 4
ἀνδρὶ ὀργίζεσθε ὃς οὐδενὸς οἴομαι ἥσσων εἶναι γνῶναί
τε τὰ δέοντα καὶ ἑρμηνεῦσαι ταῦτα, φιλόπολίς τε καὶ
χρημάτων κρείσσων. ὅ τε γὰρ γνοὺς καὶ μὴ σαφῶς
διδάξας ἐν ἴσῳ καὶ εἰ μὴ ἐνεθυμήθη· ὅ τ' ἔχων ἀμφό-
τερα, τῇ δὲ πόλει δύσνους, οὐκ ἂν ὁμοίως τι οἰκείως
φράζοι· προσόντος δὲ καὶ τοῦδε, χρήμασι δὲ νικωμέ-
νου, τὰ ξύμπαντα τούτου ἑνὸς ἂν πωλοῖτο. ὥστ' εἴ
μοι καὶ μέσως ἡγούμενοι μᾶλλον ἑτέρων προσεῖ-
ναι αὐτὰ πολεμεῖν ἐπείσθητε, οὐκ ἂν εἰκότως νῦν τοῦ
γε ἀδικεῖν αἰτίαν φεροίμην. καὶ γὰρ οἷς μὲν αἵρεσις 61
γεγένηται τἄλλα εὐτυχοῦσι, πολλὴ ἄνοια πολεμῆσαι·
εἰ δ' ἀναγκαῖον ἦν ἢ εἴξαντας εὐθὺς τοῖς πέλας ὑπα-
κοῦσαι ἢ κινδυνεύσαντας περιγενέσθαι, ὁ φυγὼν τὸν
κίνδυνον τοῦ ὑποστάντος μεμπτότερος. καὶ ἐγὼ μὲν 2
ὁ αὐτός εἰμι καὶ οὐκ ἐξίσταμαι· ὑμεῖς δὲ μεταβάλ-
λετε, ἐπειδὴ ξυνέβη ὑμῖν πεισθῆναι μὲν ἀκεραίοις,
μεταμέλειν δὲ κακουμένοις, καὶ τὸν ἐμὸν λόγον ἐν

τῷ ὑμετέρῳ ἀσθενεῖ τῆς γνώμης μὴ ὀρθὸν φαίνεσθαι,
διότι τὸ μὲν λυποῦν ἔχει ἤδη τὴν αἴσθησιν ἑκάστῳ,
τῆς δὲ ὠφελίας ἄπεστιν ἔτι ἡ δήλωσις ἅπασιν, καὶ
μεταβολῆς μεγάλης, καὶ ταύτης ἐξ ὀλίγου, ἐμπεσού-
σης ταπεινὴ ὑμῶν ἡ διάνοια ἐγκαρτερεῖν ἃ ἔγνωτε.
3 δουλοῖ γὰρ φρόνημα τὸ αἰφνίδιον καὶ ἀπροσδόκητον
καὶ τὸ πλείστῳ παραλόγῳ ξυμβαῖνον· ὃ ὑμῖν πρὸς
τοῖς ἄλλοις οὐχ ἥκιστα καὶ κατὰ τὴν νόσον γεγέ-
νηται. ὅμως δὲ πόλιν μεγάλην οἰκοῦντας καὶ ἐν
ἤθεσιν ἀντιπάλοις αὐτῇ τεθραμμένους χρεὼν καὶ
ξυμφοραῖς ταῖς μεγίσταις ἐθέλειν ὑφίστασθαι καὶ
τὴν ἀξίωσιν μὴ ἀφανίζειν—ἐν ἴσῳ γὰρ οἱ ἄνθρωποι
δικαιοῦσι τῆς τε ὑπαρχούσης δόξης αἰτιᾶσθαι ὅστις
μαλακίᾳ ἐλλείπει καὶ τῆς μὴ προσηκούσης μισεῖν
τὸν θρασύτητι ὀρεγόμενον—ἀπαλγήσαντας δὲ τὰ
ἴδια τοῦ κοινοῦ τῆς σωτηρίας ἀντιλαμβάνεσθαι.

62 "Τὸν δὲ πόνον τὸν κατὰ τὸν πόλεμον, μὴ γένηταί
τε πολὺς καὶ οὐδὲν μᾶλλον περιγενώμεθα, ἀρκείτω
μὲν ὑμῖν καὶ ἐκεῖνα ἐν οἷς ἄλλοτε πολλάκις γε δὴ
ἀπέδειξα οὐκ ὀρθῶς αὐτὸν ὑποπτευόμενον· δηλώσω
δὲ καὶ τόδε, ὅ μοι δοκεῖτε οὔτ' αὐτοὶ πώποτε ἐνθυμηθῆ-
ναι ὑπάρχον ὑμῖν μεγέθους πέρι ἐς τὴν ἀρχὴν οὔτ'
2 ἐγὼ ἐν τοῖς πρὶν λόγοις· οὐδ' ἂν νῦν ἐχρησάμην
κομπωδεστέραν ἔχοντι τὴν προσποίησιν, εἰ μὴ κατα-
πεπληγμένους ὑμᾶς παρὰ τὸ εἰκὸς ἑώρων. οἴεσθε
μὲν γὰρ τῶν ξυμμάχων μόνον ἄρχειν, ἐγὼ δὲ ἀπο-
φαίνω δύο μερῶν τῶν ἐς χρῆσιν φανερῶν, γῆς καὶ
θαλάσσης, τοῦ ἑτέρου ὑμᾶς παντὸς κυριωτάτους
ὄντας, ἐφ' ὅσον τε νῦν νέμεσθε καὶ ἢν ἐπὶ πλέον
3 βουληθῆτε· καὶ οὐκ ἔστιν ὅστις τῇ ὑπαρχούσῃ
παρασκευῇ τοῦ ναυτικοῦ πλέοντας ὑμᾶς οὔτε βα-
σιλεὺς κωλύσει οὔτε ἄλλο οὐδὲν ἔθνος τῶν ἐν τῷ
παρόντι. ὥστε οὐ κατὰ τὴν τῶν οἰκιῶν καὶ τῆς γῆς
χρείαν, ὧν μεγάλων νομίζετε ἐστερῆσθαι, αὕτη ἡ
4 δύναμις φαίνεται· οὐδ' εἰκὸς χαλεπῶς φέρειν αὐτῶν
μᾶλλον ἢ οὐ κηπίον καὶ ἐγκαλλώπισμα πλούτου

πρὸς ταύτην νομίσαντας ὀλιγωρῆσαι, καὶ γνῶναι
ἐλευθερίαν μέν, ἣν ἀντιλαμβανόμενοι αὐτῆς διασώ-
σωμεν, ῥᾳδίως ταῦτα ἀναληψομένην, ἄλλων δ' ὑπα-
κούσασι καὶ τὰ προκεκτημένα φιλεῖν ἐλασσοῦσθαι,
τῶν τε πατέρων μὴ χείρους κατ' ἀμφότερα φανῆναι,
οἳ μετὰ πόνων καὶ οὐ παρ' ἄλλων δεξάμενοι κατέσχον
τε καὶ πρὸς ἔτι διασώσαντες παρέδοσαν ἡμῖν αὐτά—
αἴσχιον δὲ ἔχοντας ἀφαιρεθῆναι ἢ κτωμένους ἀτυχη- 5
σαι—ἰέναι δὲ τοῖς ἐχθροῖς ὁμόσε μὴ φρονήματι
μόνον ἀλλὰ καὶ καταφρονήματι. αὔχημα μὲν γὰρ
καὶ ἀπὸ ἀμαθίας εὐτυχοῦς καὶ δειλῷ τινὶ ἐγγίγνεται,
καταφρόνησις δὲ ὃς ἂν καὶ γνώμῃ πιστεύῃ τῶν ἐναν-
τίων προέχειν, ὃ ἡμῖν ὑπάρχει. καὶ τὴν τόλμαν ἀπὸ
τῆς ὁμοίας τύχης ἡ ξύνεσις ἐκ τοῦ ὑπέρφρονος ἐχυρω-
τέραν παρέχεται, ἐλπίδι τε ἧσσον πιστεύει, ἧς ἐν τῷ
ἀπόρῳ ἡ ἰσχύς, γνώμῃ δὲ ἀπὸ τῶν ὑπαρχόντων, ἧς
βεβαιοτέρα ἡ πρόνοια.

"Τῆς τε πόλεως ὑμᾶς εἰκὸς τῷ τιμωμένῳ ἀπὸ τοῦ 63
ἄρχειν, ᾧπερ ἅπαντες ἀγάλλεσθε, βοηθεῖν, καὶ μὴ
φεύγειν τοὺς πόνους ἢ μηδὲ τὰς τιμὰς διώκειν· μηδὲ
νομίσαι περὶ ἑνὸς μόνου, δουλείας ἀντ' ἐλευθερίας,
ἀγωνίζεσθαι, ἀλλὰ καὶ ἀρχῆς στερήσεως καὶ κινδύ-
νου ὧν ἐν τῇ ἀρχῇ ἀπήχθεσθε. ἧς οὐδ' ἐκστῆναι ἔτι
ὑμῖν ἔστιν, εἴ τις καὶ τόδε ἐν τῷ παρόντι δεδιὼς
ἀπραγμοσύνῃ ἀνδραγαθίζεται· ὡς τυραννίδα γὰρ 2
ἤδη ἔχετε αὐτήν, ἣν λαβεῖν μὲν ἄδικον δοκεῖ εἶναι,
ἀφεῖναι δ' ἐπικίνδυνον. τάχιστ' ἄν τε πόλιν οἱ τοι-
οῦτοι ἑτέρους τε πείσαντες ἀπολέσειαν καὶ εἴ που
ἐπὶ σφῶν αὐτῶν αὐτόνομοι οἰκήσειαν· τὸ γὰρ ἄ-
πραγμον οὐ σῴζεται μὴ μετὰ τοῦ δραστηρίου τεταγ-
μένον, οὐδὲ ἐν ἀρχούσῃ πόλει ξυμφέρει ἀλλ' ἐν
ὑπηκόῳ ἀσφαλῶς δουλεύειν. ὑμεῖς δὲ μήτε ὑπὸ τῶν 64
τοιῶνδε πολιτῶν παράγεσθε μήτε ἐμὲ δι' ὀργῆς ἔχετε,
ᾧ καὶ αὐτοὶ ξυνδιέγνωτε πολεμεῖν, εἰ καὶ ἐπελθόντες
οἱ ἐναντίοι ἔδρασαν ἅπερ εἰκὸς ἦν μὴ ἐθελησάντων
ὑμῶν ὑπακούειν. ἐπιγεγένηταί τε πέρα ὧν προσεδε-

χόμεθα ἡ νόσος ἥδε, πρᾶγμα μόνον δὴ τῶν πάντων
2 ἐλπίδος κρεῖσσον γεγενημένον· καὶ δι᾿ αὐτὴν οἶδ᾿ ὅτι
μέρος τι μᾶλλον ἔτι μισοῦμαι, οὐ δικαίως, εἰ μὴ καὶ
ὅταν παρὰ λόγον τι εὖ πράξητε, ἐμοὶ ἀναθήσετε.
φέρειν τε χρὴ τά τε δαιμόνια ἀναγκαίως τά τε ἀπὸ
τῶν πολεμίων ἀνδρείως· ταῦτα γὰρ ἐν ἔθει τῇδε τῇ
πόλει πρότερόν τε ἦν νῦν τε μὴ ἐν ὑμῖν κωλυθῇ.
3 γνῶτε δὲ ὄνομα μέγιστον αὐτὴν ἔχουσαν ἐν πᾶσιν
ἀνθρώποις διὰ τὸ ταῖς ξυμφοραῖς μὴ εἴκειν, πλεῖστα
δὲ σώματα καὶ πόνους ἀναλωκέναι πολέμῳ, καὶ δύ-
ναμιν μεγίστην δὴ μέχρι τοῦδε κεκτημένην, ἧς ἐς
ἀΐδιον τοῖς ἐπιγιγνομένοις, ἢν καὶ νῦν ὑπενδῶμέν
ποτε, πάντα γὰρ πέφυκε καὶ ἐλασσοῦσθαι, μνήμη
καταλελείψεται, Ἑλλήνων τε ὅτι Ἕλληνες πλείστων
δὴ ἤρξαμεν καὶ πολέμοις μεγίστοις ἀντέσχομεν πρός
τε ξύμπαντας καὶ καθ᾿ ἑκάστους, πόλιν τε τοῖς πᾶσιν
4 εὐπορωτάτην καὶ μεγίστην ᾠκήσαμεν. καίτοι ταῦτα
ὁ μὲν ἀπράγμων μέμψαιτ᾿ ἄν, ὁ δὲ δρᾶν τι βουλό-
μενος καὶ αὐτὸς ζηλώσει· εἰ δέ τις μὴ κέκτηται,
φθονήσει. τὸ δὲ μισεῖσθαι καὶ λυπηροὺς εἶναι ἐν
τῷ παρόντι πᾶσι μὲν ὑπῆρξε δὴ ὅσοι ἕτεροι ἑτέρων
ἠξίωσαν ἄρχειν· ὅστις δ᾿ ἐπὶ μεγίστοις τὸ ἐπίφθονον
λαμβάνει, ὀρθῶς βουλεύεται. μῖσος μὲν γὰρ οὐκ
ἐπὶ πολὺ ἀντέχει, ἡ δὲ παραυτίκα τε λαμπρότης καὶ
5 ἐς τὸ ἔπειτα δόξα ἀείμνηστος καταλείπεται. ὑμεῖς
δὲ ἔς τε τὸ μέλλον καλὸν προγνόντες ἔς τε τὸ αὐτίκα
μὴ αἰσχρὸν τῷ ἤδη προθύμῳ ἀμφότερα κτήσασθε,
καὶ Λακεδαιμονίοις μήτε ἐπικηρυκεύεσθε μήτε ἔνδη-
λοι ἔστε τοῖς παροῦσι πόνοις βαρυνόμενοι, ὡς οἵτινες
πρὸς τὰς ξυμφορὰς γνώμῃ μὲν ἥκιστα λυποῦνται,
ἔργῳ δὲ μάλιστα ἀντέχουσιν, οὗτοι καὶ πόλεων καὶ
ἰδιωτῶν κράτιστοί εἰσιν."
65 Τοιαῦτα ὁ Περικλῆς λέγων ἐπειρᾶτο τοὺς Ἀθη-
ναίους τῆς τε ἐς αὐτὸν ὀργῆς παραλύειν καὶ ἀπὸ τῶν
παρόντων δεινῶν ἀπάγειν τὴν γνώμην. οἱ δὲ δημοσίᾳ
μὲν τοῖς λόγοις ἀνεπείθοντο καὶ οὔτε πρὸς τοὺς

Λακεδαιμονίους ἔτι ἔπεμπον ἔς τε τὸν πόλεμον μᾶλ-
λον ὥρμηντο, ἰδίᾳ δὲ τοῖς παθήμασιν ἐλυποῦντο, ὁ
μὲν δῆμος ὅτι ἀπ' ἐλασσόνων ὁρμώμενος ἐστέρητο
καὶ τούτων, οἱ δὲ δυνατοὶ καλὰ κτήματα κατὰ τὴν
χώραν οἰκοδομίαις τε καὶ πολυτελέσι κατασκευαῖς
ἀπολωλεκότες, τὸ δὲ μέγιστον, πόλεμον ἀντ' εἰρήνης
ἔχοντες. οὐ μέντοι πρότερόν γε οἱ ξύμπαντες ἐπαύ- 2
σαντο ἐν ὀργῇ ἔχοντες αὐτὸν πρὶν ἐζημίωσαν χρή-
μασιν. ὕστερον δ' αὖθις οὐ πολλῷ, ὅπερ φιλεῖ
ὅμιλος ποιεῖν, στρατηγὸν εἵλοντο καὶ πάντα τὰ
πράγματα ἐπέτρεψαν, ὧν μὲν περὶ τὰ οἰκεῖα ἕκα-
στος ἤλγει ἀμβλύτεροι ἤδη ὄντες, ὧν δὲ ξύμπασα ἡ
πόλις προσεδεῖτο, πλείστου ἄξιον νομίζοντες εἶναι.
ὅσον τε γὰρ χρόνον προὔστη τῆς πόλεως, ἐν τῇ εἰ- 3
ρήνῃ μετρίως ἐξηγεῖτο καὶ ἀσφαλῶς διεφύλαξεν
αὐτήν, καὶ ἐγένετο ἐπ' ἐκείνου μεγίστη· ἐπεί τε ὁ
πόλεμος κατέστη, ὁ δὲ φαίνεται καὶ ἐν τούτῳ προ-
γνοὺς τὴν δύναμιν. ἐπεβίω δὲ δύο ἔτη καὶ μῆνας ἕξ·
καὶ ἐπειδὴ ἀπέθανεν, ἐπὶ πλέον ἔτι ἐγνώσθη ἡ πρό-
νοια αὐτοῦ ἡ ἐς τὸν πόλεμον. ὁ μὲν γὰρ ἡσυχά- 4
ζοντάς τε καὶ τὸ ναυτικὸν θεραπεύοντας καὶ ἀρχὴν
μὴ ἐπικτωμένους ἐν τῷ πολέμῳ μηδὲ τῇ πόλει κινδυ-
νεύοντας ἔφη περιέσεσθαι· οἱ δὲ ταῦτά τε πάντα ἐς
τοὐναντίον ἔπραξαν καὶ ἄλλα ἔξω τοῦ πολέμου δο-
κοῦντα εἶναι κατὰ τὰς ἰδίας φιλοτιμίας καὶ ἴδια κέρδη
κακῶς ἔς τε σφᾶς αὐτοὺς καὶ τοὺς ξυμμάχους ἐπολί-
τευσαν, ἃ κατορθούμενα μὲν τοῖς ἰδιώταις τιμὴ καὶ
ὠφελία μᾶλλον ἦν, σφαλέντα δὲ τῇ πόλει ἐς τὸν
πόλεμον βλάβη καθίστατο. αἴτιον δ' ἦν ὅτι ἐκεῖνος 5
μέν, δυνατὸς ὢν τῷ τε ἀξιώματι καὶ τῇ γνώμῃ, χρη-
μάτων τε διαφανῶς ἀδωρότατος γενόμενος, κατεῖχε
τὸ πλῆθος ἐλευθέρως καὶ οὐκ ἤγετο μᾶλλον ὑπ' αὐ-
τοῦ ἢ αὐτὸς ἦγεν, διὰ τὸ μὴ κτώμενος ἐξ οὐ προσ-
ηκόντων τὴν δύναμιν πρὸς ἡδονήν [τι] λέγειν, ἀλλ'
ἔχων ἐπ' ἀξιώσει καὶ πρὸς ὀργήν τι ἀντειπεῖν. ὁπότε 6
γοῦν αἴσθοιτό τι αὐτοὺς παρὰ καιρὸν ὕβρει θαρ-

σοῦντας, λέγων κατέπλησσεν ἐπὶ τὸ φοβεῖσθαι, καὶ
δεδιότας αὖ ἀλόγως ἀντικαθίστη πάλιν ἐπὶ τὸ θαρ-
σεῖν. ἐγίγνετό τε λόγῳ μὲν δημοκρατία, ἔργῳ δὲ ὑπὸ
τοῦ πρώτου ἀνδρὸς ἀρχή. οἱ δὲ ὕστερον ἴσοι αὐτοὶ
μᾶλλον πρὸς ἀλλήλους ὄντες καὶ ὀρεγόμενοι τοῦ
πρῶτος ἕκαστος γίγνεσθαι ἐτράποντο καθ' ἡδονὰς
7 τῷ δήμῳ καὶ τὰ πράγματα ἐνδιδόναι. ἐξ ὧν ἄλλα τε
πολλά, ὡς ἐν μεγάλῃ πόλει καὶ ἀρχὴν ἐχούσῃ,
ἡμαρτήθη καὶ ὁ ἐς Σικελίαν πλοῦς, ὃς οὐ τοσοῦτον
γνώμης ἁμάρτημα ἦν πρὸς οὓς ἐπῆσαν, ὅσον οἱ
ἐκπέμψαντες οὐ τὰ πρόσφορα τοῖς οἰχομένοις ἐπιγι-
γνώσκοντες, ἀλλὰ κατὰ τὰς ἰδίας διαβολὰς περὶ τῆς
τοῦ δήμου προστασίας τά τε ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἀμ-
βλύτερα ἐποίουν καὶ τὰ περὶ τὴν πόλιν πρῶτον ἐν
8 ἀλλήλοις ἐταράχθησαν. σφαλέντες δ' ἐν Σικελίᾳ
ἄλλῃ τε παρασκευῇ καὶ τοῦ ναυτικοῦ τῷ πλείονι
μορίῳ καὶ κατὰ τὴν πόλιν ἤδη ἐν στάσει ὄντες ὅμως
τρία μὲν ἔτη ἀντεῖχον τοῖς τε πρότερον ὑπάρχουσι
πολεμίοις καὶ τοῖς ἀπὸ Σικελίας μετ' αὐτῶν καὶ τῶν
ξυμμάχων ἔτι τοῖς πλείοσιν ἀφεστηκόσι, Κύρῳ τε
ὕστερον βασιλέως παιδὶ προσγενομένῳ, ὃς παρεῖχε
9 χρήματα Πελοποννησίοις ἐς τὸ ναυτικόν· καὶ οὐ
πρότερον ἐνέδοσαν ἢ αὐτοὶ ἐν σφίσι κατὰ τὰς ἰδίας
διαφορὰς περιπεσόντες ἐσφάλησαν. τοσοῦτον τῷ
Περικλεῖ ἐπερίσσευσε τότε ἀφ' ὧν αὐτὸς προέγνω
καὶ πάνυ ἂν ῥᾳδίως περιγενέσθαι τῶν Πελοποννη-
σίων αὐτῶν τῷ πολέμῳ.

66 Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ ξύμμαχοι τοῦ αὐτοῦ θέρους ἐστράτευσαν ναυσὶν ἑκατὸν ἐς Ζάκυνθον τὴν νῆσον, ἣ κεῖται ἀντιπέρας Ἤλιδος· εἰσὶ δὲ Ἀχαιῶν τῶν ἐκ Πελοποννήσου ἄποικοι καὶ Ἀθηναίοις ξυνεμάχουν. ἐπέπλεον δὲ Λακεδαιμονίων χίλιοι ὁπλῖται καὶ Κνῆμος Σπαρτιάτης, ναύαρχος. ἀποβάντες δὲ ἐς τὴν γῆν ἐδῄωσαν τὰ πολλά. καὶ ἐπειδὴ οὐ ξυνεχώρουν, ἀπέπλευσαν ἐπ' οἴκου.

67 Καὶ τοῦ αὐτοῦ θέρους τελευτῶντος Ἀριστεὺς Κο-

ρίνθιος καὶ Λακεδαιμονίων πρέσβεις Ἀνήριστος καὶ Νικόλαος καὶ Στρατόδημος καὶ Τεγεάτης Τιμαγόρας καὶ Ἀργεῖος ἰδίᾳ Πόλλις, πορευόμενοι ἐς τὴν Ἀσίαν ὡς βασιλέα, εἴ πως πείσειαν αὐτὸν χρήματά τε παρέχειν καὶ ξυμπολεμεῖν, ἀφικνοῦνται ὡς Σιτάλκην πρῶτον τὸν Τήρεω ἐς Θρᾴκην, βουλόμενοι πεῖσαί τε αὐτόν, εἰ δύναιντο, μεταστάντα τῆς Ἀθηναίων ξυμμαχίας στρατεῦσαι ἐπὶ τὴν Ποτίδαιαν, οὗ ἦν στράτευμα τῶν Ἀθηναίων πολιορκοῦν, καὶ ἧπερ ὥρμηντο, δι' ἐκείνου πορευθῆναι πέραν τοῦ Ἑλλησπόντου ὡς Φαρνάκην τὸν Φαρναβάζου, ὃς αὐτοὺς ἔμελλεν ὡς βασιλέα ἀναπέμψειν. παρατυχόντες δὲ Ἀθηναίων 2
πρέσβεις, Λέαρχος Καλλιμάχου καὶ Ἀμεινιάδης Φιλήμονος παρὰ τῷ Σιτάλκῃ, πείθουσι τὸν Σάδοκον τὸν γεγενημένον Ἀθηναῖον, Σιτάλκου υἱόν, τοὺς ἄνδρας ἐγχειρίσαι σφίσιν, ὅπως μὴ διαβάντες ὡς βασιλέα τὴν ἐκείνου πόλιν τὸ μέρος βλάψωσιν. ὁ δὲ 3
πεισθεὶς πορευομένους αὐτοὺς διὰ τῆς Θρᾴκης ἐπὶ τὸ πλοῖον ᾧ ἔμελλον τὸν Ἑλλήσποντον περαιώσειν, πρὶν ἐσβαίνειν ξυλλαμβάνει, ἄλλους ξυμπέμψας μετὰ τοῦ Λεάρχου καὶ Ἀμεινιάδου, καὶ ἐκέλευσεν ἐκείνοις παραδοῦναι· οἱ δὲ λαβόντες ἐκόμισαν ἐς τὰς Ἀθήνας. ἀφικομένων δὲ αὐτῶν δείσαντες οἱ Ἀθη- 4
ναῖοι τὸν Ἀριστέα μὴ αὖθις σφᾶς ἔτι πλείω κακουργῇ διαφυγών, ὅτι καὶ πρὸ τούτων τὰ τῆς Ποτιδαίας καὶ τῶν ἐπὶ Θρᾴκης πάντ' ἐφαίνετο πράξας, ἀκρίτους καὶ βουλομένους ἔστιν ἃ εἰπεῖν αὐθημερὸν ἀπέκτειναν πάντας καὶ ἐς φάραγγας ἐσέβαλον, δικαιοῦντες τοῖς αὐτοῖς ἀμύνεσθαι οἷσπερ καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι ὑπῆρξαν, τοὺς ἐμπόρους οὓς ἔλαβον Ἀθηναίων καὶ τῶν ξυμμάχων ἐν ὁλκάσι περὶ Πελοπόννησον πλέοντας ἀποκτείναντες καὶ ἐς φάραγγας ἐσβαλόντες. πάντας γὰρ δὴ κατ' ἀρχὰς τοῦ πολέμου οἱ 5
Λακεδαιμόνιοι ὅσους λάβοιεν ἐν τῇ θαλάσσῃ ὡς πολεμίους διέφθειρον, καὶ τοὺς μετὰ Ἀθηναίων ξυμπολεμοῦντας καὶ τοὺς μηδὲ μεθ' ἑτέρων.

68 Κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς χρόνους, τοῦ θέρους τελευ-
τῶντος, καὶ Ἀμπρακιῶται αὐτοί τε καὶ τῶν βαρ-
βάρων πολλοὺς ἀναστήσαντες ἐστράτευσαν ἐπὶ Ἄρ-
γος τὸ Ἀμφιλοχικὸν καὶ τὴν ἄλλην Ἀμφιλοχίαν.
ἔχθρα δὲ πρὸς τοὺς Ἀργείους ἀπὸ τοῦδε αὐτοῖς ἤρξατο
2 πρῶτον γενέσθαι. Ἄργος τὸ Ἀμφιλοχικὸν καὶ Ἀμφι-
λοχίαν τὴν ἄλλην ἔκτισε μετὰ τὰ Τρωϊκὰ οἴκαδε ἀναχω-
ρήσας καὶ οὐκ ἀρεσκόμενος τῇ ἐν Ἄργει καταστάσει
Ἀμφίλοχος ὁ Ἀμφιάρεω ἐν τῷ Ἀμπρακικῷ κόλπῳ,
ὁμώνυμον τῇ ἑαυτοῦ πατρίδι Ἄργος ὀνομάσας. καὶ
ἦν ἡ πόλις αὕτη μεγίστη τῆς Ἀμφιλοχίας καὶ τοὺς
3 δυνατωτάτους εἶχεν οἰκήτορας. ὑπὸ ξυμφορῶν δὲ
πολλαῖς γενεαῖς ὕστερον πιεζόμενοι Ἀμπρακιώτας
ὁμόρους ὄντας τῇ Ἀμφιλοχικῇ ξυνοίκους ἐπηγάγοντο,
καὶ ἡλληνίσθησαν τὴν νῦν γλῶσσαν τότε πρῶτον
ἀπὸ τῶν Ἀμπρακιωτῶν ξυνοικησάντων. οἱ δὲ ἄλλοι
4 Ἀμφίλοχοι βάρβαροί εἰσιν. ἐκβάλλουσιν οὖν τοὺς
Ἀργείους οἱ Ἀμπρακιῶται χρόνῳ καὶ αὐτοὶ ἴσχουσι
τὴν πόλιν. οἱ δ' Ἀμφίλοχοι γενομένου τούτου διδό-
ασιν ἑαυτοὺς Ἀκαρνᾶσι, καὶ προσπαρακαλέσαντες
ἀμφότεροι Ἀθηναίους, οἳ αὐτοῖς Φορμίωνά τε στρα-
τηγὸν ἔπεμψαν καὶ ναῦς τριάκοντα, ἀφικομένου [δὲ]
τοῦ Φορμίωνος αἱροῦσι κατὰ κράτος Ἄργος καὶ τοὺς
Ἀμπρακιώτας ἠνδραπόδισαν, κοινῇ τε ᾤκησαν αὐτὸ
5 Ἀμφίλοχοι καὶ Ἀκαρνᾶνες. μετὰ δὲ τοῦτο ἡ ξυμ-
μαχία ἐγένετο πρῶτον Ἀθηναίοις καὶ Ἀκαρνᾶσιν.
οἱ δὲ Ἀμπρακιῶται τὴν μὲν ἔχθραν ἐς τοὺς Ἀργείους
ἀπὸ τοῦ ἀνδραποδισμοῦ σφῶν αὐτῶν πρῶτον ἐποιή-
σαντο, ὕστερον δὲ ἐν τῷ πολέμῳ τήνδε τὴν στρατείαν
ποιοῦνται αὐτῶν τε καὶ Χαόνων καὶ ἄλλων τινῶν τῶν
πλησιοχώρων βαρβάρων· ἐλθόντες τε πρὸς τὸ Ἄργος
τῆς μὲν χώρας ἐκράτουν, τὴν δὲ πόλιν ὡς οὐκ ἐδύ-
ναντο ἑλεῖν προσβαλόντες, ἀπεχώρησαν ἐπ' οἴκου
καὶ διελύθησαν κατὰ ἔθνη. τοσαῦτα μὲν ἐν τῷ θέρει
ἐγένετο.
69 Τοῦ δ' ἐπιγιγνομένου χειμῶνος Ἀθηναῖοι ναῦς

ἔστειλαν εἴκοσι μὲν περὶ Πελοπόννησον καὶ Φορμί-
ωνα στρατηγόν, ὃς ὁρμώμενος ἐκ Ναυπάκτου φυλα-
κὴν εἶχε μήτ᾽ ἐκπλεῖν ἐκ Κορίνθου καὶ τοῦ Κρισαίου
κόλπου μηδένα μήτ᾽ ἐσπλεῖν, ἑτέρας δὲ ἓξ ἐπὶ Καρίας
καὶ Λυκίας καὶ Μελήσανδρον στρατηγόν, ὅπως ταῦτά
τε ἀργυρολογῶσι καὶ τὸ λῃστικὸν τῶν Πελοποννη-
σίων μὴ ἐῶσιν αὐτόθεν ὁρμώμενον βλάπτειν τὸν
πλοῦν τῶν ὁλκάδων τῶν ἀπὸ Φασήλιδος καὶ Φοι-
νίκης καὶ τῆς ἐκεῖθεν ἠπείρου. ἀναβὰς δὲ στρατιᾷ
Ἀθηναίων τε τῶν ἀπὸ τῶν νεῶν καὶ τῶν ξυμμάχων
ἐς τὴν Λυκίαν ὁ Μελήσανδρος ἀποθνήσκει καὶ τῆς
στρατιᾶς μέρος τι διέφθειρε νικηθεὶς μάχῃ.

Τοῦ δ᾽ αὐτοῦ χειμῶνος οἱ Ποτιδαιᾶται, ἐπειδὴ 70
οὐκέτι ἐδύναντο πολιορκούμενοι ἀντέχειν, ἀλλ᾽ αἵ τε
ἐς τὴν Ἀττικὴν ἐσβολαὶ Πελοποννησίων οὐδὲν μᾶλ-
λον ἀπανίστασαν τοὺς Ἀθηναίους, ὅ τε σῖτος ἐπελε-
λοίπει, καὶ ἄλλα τε πολλὰ ἐπεγεγένητο αὐτόθι ἤδη
βρώσεως πέρι ἀναγκαίας καί τινες καὶ ἀλλήλων
ἐγέγευντο, οὕτω δὴ λόγους προσφέρουσι περὶ ξυμ-
βάσεως τοῖς στρατηγοῖς τῶν Ἀθηναίων τοῖς ἐπὶ
σφίσι τεταγμένοις, Ξενοφῶντί τε τῷ Εὐριπίδου καὶ
Ἑστιοδώρῳ τῷ Ἀριστοκλείδου καὶ Φανομάχῳ τῷ
Καλλιμάχου. οἱ δὲ προσεδέξαντο, ὁρῶντες μὲν τῆς 2
στρατιᾶς τὴν ταλαιπωρίαν ἐν χωρίῳ χειμερινῷ, ἀνα-
λωκυίας τε ἤδη τῆς πόλεως δισχίλια τάλαντα ἐς
πολιορκίαν. ἐπὶ τοῖσδε οὖν ξυνέβησαν, ἐξελθεῖν αὐ-
τοὺς καὶ παῖδας καὶ γυναῖκας καὶ τοὺς ἐπικούρους
ξὺν ἑνὶ ἱματίῳ, γυναῖκας δὲ ξὺν δυοῖν, καὶ ἀργύριόν
τι ῥητὸν ἔχοντας ἐφόδιον. καὶ οἱ μὲν ὑπόσπονδοι
ἐξῆλθον ἐπὶ τὴν Χαλκιδικὴν καὶ ἕκαστος ᾗ ἐδύνατο·
Ἀθηναῖοι δὲ τούς τε στρατηγοὺς ἐπῃτιάσαντο ὅτι 3
ἄνευ αὐτῶν ξυνέβησαν, ἐνόμιζον γὰρ ἂν κρατῆσαι
τῆς πόλεως ᾗ ἐβούλοντο, καὶ ὕστερον ἐποίκους ἑαυτῶν
ἔπεμψαν ἐς τὴν Ποτίδαιαν καὶ κατῴκισαν. ταῦτα μὲν
ἐν τῷ χειμῶνι ἐγένετο, καὶ [τὸ] δεύτερον ἔτος ἐτε-
λεύτα τῷ πολέμῳ τῷδε ὃν Θουκυδίδης ξυνέγραψεν.

71 Τοῦ δ' ἐπιγιγνομένου θέρους οἱ Πελοποννήσιοι καὶ οἱ ξύμμαχοι ἐς μὲν τὴν Ἀττικὴν οὐκ ἐσέβαλον, ἐστράτευσαν δ' ἐπὶ Πλάταιαν· ἡγεῖτο δὲ Ἀρχίδαμος ὁ Ζευξιδάμου, Λακεδαιμονίων βασιλεύς. καὶ καθίσας τὸν στρατὸν ἔμελλε δῃώσειν τὴν γῆν· οἱ δὲ Πλαταιῆς εὐθὺς πρέσβεις πέμψαντες πρὸς αὐτὸν ἔλεγον τοιάδε.

2 "Ἀρχίδαμε καὶ Λακεδαιμόνιοι, οὐ δίκαια ποιεῖτε οὐδ' ἄξια οὔτε ὑμῶν οὔτε πατέρων ὧν ἐστε, ἐς γῆν τὴν Πλαταιέων στρατεύοντες. Παυσανίας γὰρ ὁ Κλεομβρότου, Λακεδαιμόνιος, ἐλευθερώσας τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τῶν Μήδων μετὰ Ἑλλήνων τῶν ἐθελησάντων ξυνάρασθαι τὸν κίνδυνον τῆς μάχης ἣ παρ' ἡμῖν ἐγένετο, θύσας ἐν τῇ Πλαταιέων ἀγορᾷ Διὶ ἐλευθερίῳ ἱερὰ καὶ ξυγκαλέσας πάντας τοὺς ξυμμάχους, ἀπεδίδου Πλαταιεῦσι γῆν καὶ πόλιν τὴν σφετέραν ἔχοντας αὐτονόμους οἰκεῖν, στρατεῦσαί τε μηδένα ποτὲ ἀδίκως ἐπ' αὐτοὺς μηδ' ἐπὶ δουλείᾳ, εἰ δὲ μή, ἀμύνειν τοὺς παρόντας ξυμμάχους κατὰ δύ-
3 ναμιν. τάδε μὲν ἡμῖν πατέρες οἱ ὑμέτεροι ἔδοσαν ἀρετῆς ἕνεκα καὶ προθυμίας τῆς ἐν ἐκείνοις τοῖς κινδύνοις γενομένης, ὑμεῖς δὲ τἀναντία δρᾶτε· μετὰ γὰρ Θηβαίων τῶν ἡμῖν ἐχθίστων ἐπὶ δουλείᾳ τῇ ἡμετέρᾳ ἥκετε. μάρτυρας δὲ θεοὺς τούς τε ὁρκίους τότε γενομένους ποιούμενοι καὶ τοὺς ὑμετέρους πατρῴους καὶ ἡμετέρους ἐγχωρίους, λέγομεν ὑμῖν τὴν γῆν τὴν Πλαταιίδα μὴ ἀδικεῖν μηδὲ παραβαίνειν τοὺς ὅρκους, ἐᾶν δὲ οἰκεῖν αὐτονόμους, καθάπερ Παυσανίας ἐδικαίωσεν."

72 Τοσαῦτα εἰπόντων Πλαταιῶν Ἀρχίδαμος ὑπολαβὼν εἶπε· "δίκαια λέγετε, ὦ ἄνδρες Πλαταιῆς, ἢν ποιῆτε ὁμοῖα τοῖς λόγοις. καθάπερ γὰρ Παυσανίας ὑμῖν παρέδωκεν, αὐτοί τε αὐτονομεῖσθε καὶ τοὺς ἄλλους ξυνελευθεροῦτε, ὅσοι μετασχόντες τῶν τότε κινδύνων ὑμῖν τε ξυνώμοσαν καὶ εἰσὶ νῦν ὑπ' Ἀθηναίοις, παρασκευή τε τοσήδε καὶ πόλεμος γεγένηται

αὐτῶν ἕνεκα καὶ τῶν ἄλλων ἐλευθερώσεως. ἧς μά- 2
λιστα μὲν μετασχόντες καὶ αὐτοὶ ἐμμείνατε τοῖς
ὅρκοις· εἰ δὲ μή, ἅπερ καὶ τὸ πρότερον ἤδη προὐκα-
λεσάμεθα, ἡσυχίαν ἄγετε νεμόμενοι τὰ ὑμέτερα
αὐτῶν καὶ ἔστε μηδὲ μεθ' ἑτέρων, δέχεσθε δὲ ἀμ-
φοτέρους φίλους, ἐπὶ πολέμῳ δὲ μηδετέρους. καὶ
τάδε ἡμῖν ἀρκέσει."

Ὁ μὲν Ἀρχίδαμος τοσαῦτα εἶπεν· οἱ δὲ Πλα- 3
ταιῶν πρέσβεις ἀκούσαντες ταῦτα ἐσῆλθον ἐς τὴν
πόλιν, καὶ τῷ πλήθει τὰ ῥηθέντα κοινώσαντες ἀπε-
κρίναντο αὐτῷ ὅτι ἀδύνατα σφίσιν εἴη ποιεῖν ἃ
προκαλεῖται ἄνευ Ἀθηναίων· παῖδες γὰρ σφῶν καὶ
γυναῖκες παρ' ἐκείνοις εἴησαν· δεδιέναι δὲ καὶ περὶ
τῇ πάσῃ πόλει μὴ ἐκείνων ἀποχωρησάντων Ἀθηναῖοι
ἐλθόντες σφίσιν οὐκ ἐπιτρέπωσιν, ἢ Θηβαῖοι, ὡς
ἔνορκοι ὄντες κατὰ τὸ ἀμφοτέρους δέχεσθαι, αὖθις
σφῶν τὴν πόλιν πειράσωσι καταλαβεῖν. ὁ δὲ θαρ- 4
σύνων αὐτοὺς πρὸς ταῦτα ἔφη· "ὑμεῖς δὲ πόλιν μὲν
καὶ οἰκίας ἡμῖν παράδοτε τοῖς Λακεδαιμονίοις καὶ γῆς
ὅρους ἀποδείξατε καὶ δένδρα ἀριθμῷ τὰ ὑμέτερα καὶ
ἄλλο εἴ τι δυνατὸν ἐς ἀριθμὸν ἐλθεῖν· αὐτοὶ δὲ μετα-
χωρήσατε ὅποι βούλεσθε, ἕως ἂν ὁ πόλεμος ᾖ· ἐπει-
δὰν δὲ παρέλθῃ, ἀποδώσομεν ὑμῖν ἃ ἂν παραλάβω-
μεν. μέχρι δὲ τοῦδε ἕξομεν παρακαταθήκην, ἐργαζό-
μενοι καὶ φορὰν φέροντες ἣ ἂν ὑμῖν μέλλῃ ἱκανὴ
ἔσεσθαι."

Οἱ δ' ἀκούσαντες ἐσῆλθον αὖθις ἐς τὴν πόλιν, καὶ 73
βουλευσάμενοι μετὰ τοῦ πλήθους ἔλεξαν ὅτι βούλον-
ται ἃ προκαλεῖται Ἀθηναίοις κοινῶσαι πρῶτον, καί,
ἢν πείθωσιν αὐτούς, ποιεῖν ταῦτα· μέχρι δὲ τούτου
σπείσασθαι σφίσιν ἐκέλευον καὶ τὴν γῆν μὴ δῃοῦν.
ὁ δὲ ἡμέρας τε ἐσπείσατο ἐν αἷς εἰκὸς ἦν κομισθῆναι,
καὶ τὴν γῆν οὐκ ἔτεμνεν. ἐλθόντες δὲ οἱ Πλαταιῆς
πρέσβεις ὡς τοὺς Ἀθηναίους, καὶ βουλευσάμενοι μετ'
αὐτῶν, πάλιν ἦλθον ἀπαγγέλλοντες τοῖς ἐν τῇ πόλει
τοιάδε· "οὔτ' ἐν τῷ πρὸ τοῦ χρόνῳ, ὦ ἄνδρες Πλα- 2

ταιῆς, ἀφ' οὗ ξύμμαχοι ἐγενόμεθα, Ἀθηναῖοί φασιν ἐν οὐδενὶ ὑμᾶς προέσθαι ἀδικουμένους, οὔτε νῦν περιόψεσθαι, βοηθήσειν δὲ κατὰ δύναμιν. ἐπισκήπτουσί τε ὑμῖν πρὸς τῶν ὅρκων οὓς οἱ πατέρες ὤμοσαν μηδὲν νεωτερίζειν περὶ τὴν ξυμμαχίαν."

74 Τοιαῦτα τῶν πρέσβεων ἀπαγγειλάντων, οἱ Πλαταιῆς ἐβουλεύσαντο Ἀθηναίους μὴ προδιδόναι, ἀλλ' ἀνέχεσθαι καὶ γῆν τεμνομένην, εἰ δεῖ, ὁρῶντας καὶ ἄλλο πάσχοντας ὅ τι ἂν ξυμβαίνῃ· ἐξελθεῖν τε μηδένα ἔτι, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ τείχους ἀποκρίνασθαι ὅτι ἀδύνατα σφίσι ποιεῖν ἐστιν ἃ Λακεδαιμόνιοι προκαλοῦνται. ὡς δὲ ἀπεκρίναντο, ἐντεῦθεν δὴ πρῶτον μὲν ἐς ἐπιμαρτυρίαν καὶ θεῶν καὶ ἡρώων τῶν ἐγχωρίων Ἀρχίδαμος [ὁ βασιλεὺς] κατέστη, λέγων ὧδε·
2 "θεοὶ ὅσοι γῆν τὴν Πλαταιίδα ἔχετε καὶ ἥρωες, ξυνίστορές ἐστε ὅτι οὔτε τὴν ἀρχὴν ἀδίκως, ἐκλιπόντων δὲ τῶνδε πρότερον τὸ ξυνώμοτον, ἐπὶ γῆν τήνδε ἤλθομεν, ἐν ᾗ οἱ πατέρες ἡμῶν εὐξάμενοι ὑμῖν Μήδων ἐκράτησαν καὶ παρέσχετε αὐτὴν εὐμενῆ ἐναγωνίσασθαι τοῖς Ἕλλησιν, οὔτε νῦν, ἤν τι ποιῶμεν, ἀδικήσομεν· προκαλεσάμενοι γὰρ πολλὰ καὶ εἰκότα οὐ τυγχάνομεν. ξυγγνώμονες δὲ ἔστε τῆς μὲν ἀδικίας κολάζεσθαι τοῖς ὑπάρχουσι προτέροις, τῆς δὲ τιμωρίας τυγχάνειν τοῖς ἐπιφέρουσι νομίμως."

75 Τοσαῦτα ἐπιθειάσας καθίστη ἐς πόλεμον τὸν στρατόν, καὶ πρῶτον μὲν περιεσταύρωσεν αὐτοὺς τοῖς δένδρεσιν ἃ ἔκοψαν, τοῦ μηδένα ἔτι ἐξιέναι, ἔπειτα χῶμα ἔχουν πρὸς τὴν πόλιν, ἐλπίζοντες ταχίστην αἵρεσιν ἔσεσθαι αὐτῶν στρατεύματος τοσούτου
2 ἐργαζομένου. ξύλα μὲν οὖν τέμνοντες ἐκ τοῦ Κιθαιρῶνος παρῳκοδόμουν ἑκατέρωθεν, φορμηδὸν ἀντὶ τοίχων τιθέντες, ὅπως μὴ διαχέοιτο ἐπὶ πολὺ τὸ χῶμα· ἐφόρουν δὲ ὕλην ἐς αὐτὸ καὶ λίθους καὶ γῆν καὶ εἴ τι ἄλλο ἀνύτειν μέλλοι ἐπιβαλλόμενον. ἡμέρας δὲ ἔχουν ἑβδομήκοντα καὶ νύκτας ξυνεχῶς, διῃρημένοι κατ' ἀναπαύλας, ὥστε τοὺς μὲν φέρειν τοὺς δὲ ὕπνον

τε καὶ σῖτον αἱρεῖσθαι· Λακεδαιμονίων τε οἱ ξεναγοὶ
ἑκάστης πόλεως ξυνεφεστῶτες ἠνάγκαζον ἐς τὸ ἔργον.
οἱ δὲ Πλαταιῆς, ὁρῶντες τὸ χῶμα αἰρόμενον, ξύλινον 3
τεῖχος ξυνθέντες καὶ ἐπιστήσαντες τῷ ἑαυτῶν τείχει
ᾗ προσεχοῦτο ἐσῳκοδόμουν ἐς αὐτὸ πλίνθους ἐκ τῶν
ἐγγὺς οἰκιῶν καθαιροῦντες. ξύνδεσμος δ' ἦν αὐτοῖς
τὰ ξύλα, τοῦ μὴ ὑψηλὸν γιγνόμενον ἀσθενὲς εἶναι τὸ
οἰκοδόμημα. καὶ προκαλύμματα εἶχε δέρρεις καὶ 4
διφθέρας, ὥστε τοὺς ἐργαζομένους καὶ τὰ ξύλα μήτε
πυρφόροις οἰστοῖς βάλλεσθαι ἐν ἀσφαλείᾳ τε εἶναι.
ἤρετο δὲ τὸ ὕψος τοῦ τείχους μέγα καὶ τὸ χῶμα οὐ
σχολαίτερον ἀντανῄει αὐτῷ. καὶ οἱ Πλαταιῆς τοιόνδε
τι ἐπινοοῦσιν· διελόντες τοῦ τείχους ᾗ προσέπιπτε
τὸ χῶμα ἐσεφόρουν τὴν γῆν. οἱ δὲ Πελοποννήσιοι, 76
αἰσθόμενοι, ἐν ταρσοῖς καλάμου πηλὸν ἐνείλλοντες
ἐσέβαλλον ἐς τὸ διῃρημένον, ὅπως μὴ διαχεόμενον
ὥσπερ ἡ γῆ φοροῖτο. οἱ δὲ ταύτῃ ἀποκληόμενοι
τοῦτο μὲν ἐπέσχον, ὑπόνομον δ' ἐκ τῆς πόλεως ὀρύ-
ξαντες καὶ ξυντεκμηράμενοι ὑπὸ τὸ χῶμα ὑφεῖλκον
αὖθις παρὰ σφᾶς τὸν χοῦν· καὶ ἐλάνθανον ἐπὶ πολὺ
τοὺς ἔξω, ὥστ' ἐπιβάλλοντας ἧσσον ἀνύτειν ὑπαγο-
μένου αὐτοῖς κάτωθεν τοῦ χώματος καὶ ἱζάνοντος ἀεὶ
ἐπὶ τὸ κενούμενον. δεδιότες δὲ μὴ οὐδ' οὕτω δύνων- 2
ται ὀλίγοι πρὸς πολλοὺς ἀντέχειν προσεπεξεῦρον
τόδε. τὸ μὲν μέγα οἰκοδόμημα ἐπαύσαντο ἐργαζό-
μενοι τὸ κατὰ τὸ χῶμα, ἔνθεν δὲ καὶ ἔνθεν αὐτοῦ
ἀρξάμενοι ἀπὸ τοῦ βραχέος τείχους ἐκ τοῦ ἐντὸς
μηνοειδὲς ἐς τὴν πόλιν προσῳκοδόμουν, ὅπως εἰ τὸ
μέγα τεῖχος ἁλίσκοιτο, τοῦτ' ἀντέχοι καὶ δέοι τοὺς
ἐναντίους αὖθις πρὸς αὐτὸ χοῦν καὶ προχωροῦντας
εἴσω διπλάσιόν τε πόνον ἔχειν καὶ ἐν ἀμφιβόλῳ
μᾶλλον γίγνεσθαι. ἅμα δὲ τῇ χώσει καὶ μηχανὰς 3
προσῆγον τῇ πόλει οἱ Πελοποννήσιοι, μίαν μὲν ἣ
τοῦ μεγάλου οἰκοδομήματος κατὰ τὸ χῶμα προσαχ-
θεῖσα ἐπὶ μέγα τε κατέσεισε καὶ τοὺς Πλαταιέας
ἐφόβησεν, ἄλλας δὲ ἄλλῃ τοῦ τείχους, ἃς βρόχους

τε περιβάλλοντες ἀνέκλων οἱ Πλαταιῆς, καὶ δοκοὺς μεγάλας ἀρτήσαντες ἁλύσεσι μακραῖς σιδηραῖς ἀπὸ τῆς τομῆς ἑκατέρωθεν ἀπὸ κεραιῶν δύο ἐπικεκλιμένων καὶ ὑπερτεινουσῶν ὑπὲρ τοῦ τείχους ἀνελκύσαντες ἐγκαρσίας, ὁπότε προσπεσεῖσθαί πῃ μέλλοι ἡ μηχανή, ἀφίεσαν τὴν δοκὸν χαλαραῖς ταῖς ἁλύσεσι καὶ οὐ διὰ χειρὸς ἔχοντες, ἡ δὲ ῥύμῃ ἐμπίπτουσα ἀπεκαύλιζε τὸ προέχον τῆς ἐμβολῆς.

77 Μετὰ δὲ τοῦτο οἱ Πελοποννήσιοι, ὡς αἵ τε μηχαναὶ οὐδὲν ὠφέλουν καὶ τῷ χώματι τὸ ἀντιτείχισμα ἐγίγνετο, νομίσαντες ἄπορον εἶναι ἀπὸ τῶν παρόντων δεινῶν ἑλεῖν τὴν πόλιν, πρὸς τὴν περιτείχισιν παρεσκευάζοντο. πρότερον δὲ πυρὶ ἔδοξεν αὐτοῖς πειρᾶσαι, εἰ δύναιντο πνεύματος γενομένου ἐπιφλέξαι τὴν πό-
2 λιν, οὖσαν οὐ μεγάλην· πᾶσαν γὰρ δὴ ἰδέαν ἐπενόουν, εἴ πως σφίσιν ἄνευ δαπάνης καὶ πολιορκίας προσαχθείη. φοροῦντες δὲ ὕλης φακέλους παρέβαλλον ἀπὸ τοῦ χώματος ἐς τὸ μεταξὺ πρῶτον τοῦ τείχους καὶ τῆς προσχώσεως, ταχὺ δὲ πλήρους γενομένου διὰ πολυχειρίαν ἐπιπαρένησαν καὶ τῆς ἄλλης πόλεως ὅσον ἐδύναντο ἀπὸ τοῦ μετεώρου πλεῖστον
3 ἐπισχεῖν, ἐμβαλόντες δὲ πῦρ ξὺν θείῳ καὶ πίσσῃ ἧψαν τὴν ὕλην. καὶ ἐγένετο φλὸξ τοσαύτη ὅσην οὐδείς πω ἔς γ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον χειροποίητον εἶδεν· ἤδη γὰρ ἐν ὄρεσιν ὕλη τριφθεῖσα ὑπ' ἀνέμων πρὸς αὑτὴν ἀπὸ ταὐτομάτου πῦρ καὶ φλόγα ἀπ' αὐτοῦ ἀνῆκεν. τοῦτο δὲ μέγα τε ἦν καὶ τοὺς Πλαταιέας τἆλλα διαφυγόντας ἐλαχίστου ἐδέησε διαφθεῖ-
4 ραι· ἐντὸς γὰρ πολλοῦ χωρίου τῆς πόλεως οὐκ ἦν πελάσαι, πνεῦμά τε εἰ ἐπεγένετο αὐτῇ ἐπίφορον, ὅπερ καὶ ἤλπιζον οἱ ἐναντίοι, οὐκ ἂν διέφυγον. νῦν δὲ καὶ τόδε λέγεται ξυμβῆναι, ὕδωρ ἐξ οὐρανοῦ πολὺ καὶ βροντὰς γενομένας σβέσαι τὴν φλόγα καὶ οὕτω παυθῆναι τὸν κίνδυνον.

78 Οἱ δὲ Πελοποννήσιοι, ἐπειδὴ καὶ τούτου διήμαρτον, μέρος μέν τι καταλιπόντες τοῦ στρατοπέδου, τὸ δὲ

πλέον ἀφέντες, περιετείχιζον τὴν πόλιν κύκλῳ, διελόμενοι κατὰ πόλεις τὸ χωρίον· τάφρος δὲ ἐντός τε
ἦν καὶ ἔξωθεν, ἐξ ἧς ἐπλινθεύσαντο. καὶ ἐπειδὴ πᾶν 2
ἐξείργαστο, περὶ ἀρκτούρου ἐπιτολάς, καταλιπόντες φύλακας τοῦ ἡμίσεος τείχους—τὸ δὲ ἥμισυ Βοιωτοὶ ἐφύλασσον—ἀνεχώρησαν τῷ στρατῷ καὶ διελύθησαν κατὰ πόλεις. Πλαταιῆς δὲ παῖδας μὲν καὶ γυναῖκας καὶ τοὺς πρεσβυτάτους τε καὶ πλῆθος τὸ ἄχρηστον τῶν ἀνθρώπων πρότερον ἐκκεκομισμένοι ἦσαν ἐς τὰς
Ἀθήνας, αὐτοὶ δ' ἐπολιορκοῦντο ἐγκαταλελειμμένοι 3
τετρακόσιοι, Ἀθηναίων δὲ ὀγδοήκοντα, γυναῖκες δὲ δέκα καὶ ἑκατὸν σιτοποιοί. τοσοῦτοι ἦσαν οἱ ξύμπαντες ὅτε ἐς τὴν πολιορκίαν καθίσταντο, καὶ ἄλλος οὐδεὶς ἦν ἐν τῷ τείχει οὔτε δοῦλος οὔτ' ἐλεύθερος. τοιαύτη μὲν ἡ Πλαταιῶν πολιορκία κατεσκευάσθη.

Τοῦ δ' αὐτοῦ θέρους, καὶ ἅμα τῇ τῶν Πλαταιῶν 79
ἐπιστρατείᾳ, Ἀθηναῖοι δισχιλίοις ὁπλίταις ἑαυτῶν καὶ ἱππεῦσι διακοσίοις ἐστράτευσαν ἐπὶ Χαλκιδέας τοὺς ἐπὶ Θρᾴκης καὶ Βοττιαίους, ἀκμάζοντος τοῦ σίτου· ἐστρατήγει δὲ Ξενοφῶν ὁ Εὐριπίδου τρίτος
αὐτός. ἐλθόντες δὲ ὑπὸ Σπάρτωλον τὴν Βοττικὴν 2
τὸν σῖτον διέφθειραν. ἐδόκει δὲ καὶ προσχωρήσειν ἡ πόλις ὑπό τινων ἔνδοθεν πρασσόντων. προσπεμψάντων δὲ ἐς Ὄλυνθον τῶν οὐ ταῦτα βουλομένων, ὁπλῖταί τε ἦλθον καὶ στρατιὰ ἐς φυλακήν· ἧς ἐπεξελθούσης ἐκ τῆς Σπαρτώλου ἐς μάχην καθίστανται
οἱ Ἀθηναῖοι πρὸς αὐτῇ τῇ πόλει. καὶ οἱ μὲν ὁπλῖται 3
τῶν Χαλκιδέων καὶ ἐπίκουροί τινες μετ' αὐτῶν νικῶνται ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων καὶ ἀναχωροῦσιν ἐς τὴν Σπάρτωλον, οἱ δὲ ἱππῆς τῶν Χαλκιδέων καὶ ψιλοὶ νικῶσι τοὺς τῶν Ἀθηναίων ἱππέας καὶ ψιλούς· εἶχον δέ τινας οὐ πολλοὺς πελταστὰς ἐκ τῆς Κρουσίδος γῆς καλου-
μένης. ἄρτι δὲ τῆς μάχης γεγενημένης ἐπιβοηθοῦσιν 4
ἄλλοι πελτασταὶ ἐκ τῆς Ὀλύνθου. καὶ οἱ ἐκ τῆς Σπαρτώλου ψιλοὶ ὡς εἶδον, θαρσήσαντες τοῖς τε προσγιγνομένοις καὶ ὅτι πρότερον οὐχ ἥσσωντο,

ἐπιτίθενται αὖθις μετὰ τῶν Χαλκιδέων ἱππέων καὶ
5 τῶν προσβοηθησάντων τοῖς Ἀθηναίοις· καὶ ἀνα-
χωροῦσι πρὸς τὰς δύο τάξεις ἃς κατέλιπον παρὰ
τοῖς σκευοφόροις. καὶ ὁπότε μὲν ἐπίοιεν οἱ Ἀθη-
ναῖοι, ἐνεδίδοσαν, ἀποχωροῦσι δ' ἐνέκειντο καὶ ἐση-
κόντιζον. οἵ τε ἱππῆς τῶν Χαλκιδέων, προσιππεύ-
οντες ᾗ δοκοῖ, προσέβαλλον, καὶ οὐχ ἥκιστα φοβή-
σαντες ἔτρεψαν τοὺς Ἀθηναίους καὶ ἐπεδίωξαν ἐπὶ
6 πολύ. καὶ οἱ μὲν Ἀθηναῖοι ἐς τὴν Ποτίδαιαν κατα-
φεύγουσιν, καὶ ὕστερον τοὺς νεκροὺς ὑποσπόνδους
κομισάμενοι ἐς τὰς Ἀθήνας ἀναχωροῦσι τῷ περιόντι
τοῦ στρατοῦ. ἀπέθανον δὲ αὐτῶν τριάκοντα καὶ τε-
τρακόσιοι καὶ οἱ στρατηγοὶ πάντες. οἱ δὲ Χαλκιδῆς
καὶ οἱ Βοττιαῖοι τροπαῖόν τε ἔστησαν καὶ τοὺς
νεκροὺς τοὺς αὑτῶν ἀνελόμενοι διελύθησαν κατὰ
πόλεις.

80 Τοῦ δ' αὐτοῦ θέρους, οὐ πολλῷ ὕστερον τούτων,
Ἀμπρακιῶται καὶ Χάονες βουλόμενοι Ἀκαρνανίαν
πᾶσαν καταστρέψασθαι καὶ Ἀθηναίων ἀποστῆσαι
πείθουσι Λακεδαιμονίους ναυτικόν τε παρασκευά-
σασθαι ἐκ τῆς ξυμμαχίδος καὶ ὁπλίτας χιλίους
πέμψαι ἐς Ἀκαρνανίαν, λέγοντες ὅτι, ἢν ναυσὶ καὶ
πεζῷ ἅμα μετὰ σφῶν ἔλθωσιν, ἀδυνάτων ὄντων ξυμ-
βοηθεῖν τῶν ἀπὸ θαλάσσης Ἀκαρνάνων, ῥᾳδίως ἂν
Ἀκαρνανίαν σχόντες, καὶ τῆς Ζακύνθου καὶ Κεφαλ-
ληνίας κρατήσουσι, καὶ ὁ περίπλους οὐκέτι ἔσοιτο
Ἀθηναίοις ὁμοίως περὶ Πελοπόννησον· ἐλπίδα δ'
2 εἶναι καὶ Ναύπακτον λαβεῖν. οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι
πεισθέντες Κνῆμον μέν, ναύαρχον ἔτι ὄντα, καὶ τοὺς
ὁπλίτας ἐπὶ ναυσὶν ὀλίγαις εὐθὺς πέμπουσιν, τῷ δὲ
ναυτικῷ περιήγγειλαν παρασκευασαμένῳ ὡς τάχιστα
πλεῖν ἐς Λευκάδα. ἦσαν δὲ Κορίνθιοι ξυμπροθυμού-
μενοι μάλιστα τοῖς Ἀμπρακιώταις, ἀποίκοις οὖσιν.
καὶ τὸ μὲν ναυτικὸν ἔκ τε Κορίνθου καὶ Σικυῶνος
καὶ τῶν ταύτῃ χωρίων ἐν παρασκευῇ ἦν, τὸ δ' ἐκ
Λευκάδος καὶ Ἀνακτορίου καὶ Ἀμπρακίας πρότερον

ἀφικόμενον ἐν Λευκάδι περιέμενεν. Κνῆμος δὲ καὶ 3
οἱ μετ' αὐτοῦ χίλιοι ὁπλῖται, ἐπειδὴ ἐπεραιώθησαν
λαθόντες Φορμίωνα, ὃς ἦρχε τῶν εἴκοσι νεῶν τῶν
Ἀττικῶν αἳ περὶ Ναύπακτον ἐφρούρουν, εὐθὺς παρε-
σκευάζοντο τὴν κατὰ γῆν στρατείαν. καὶ αὐτῷ
παρῆσαν Ἑλλήνων μὲν Ἀμπρακιῶται καὶ Λευκάδιοι
καὶ Ἀνακτόριοι καὶ οὓς αὐτὸς ἔχων ἦλθε χίλιοι
Πελοποννησίων, βάρβαροι δὲ Χάονες χίλιοι ἀβασί-
λευτοι, ὧν ἡγοῦντο ἐπ' ἐτησίῳ προστασίᾳ ἐκ τοῦ
ἀρχικοῦ γένους Φώτιος καὶ Νικάνωρ. ἐστρατεύοντο 4
δὲ μετὰ Χαόνων καὶ Θεσπρωτοὶ ἀβασίλευτοι. Μο-
λοσσοὺς δὲ ἦγε καὶ Ἀτιντᾶνας Σαβύλινθος, ἐπίτρο-
πος ὢν Θάρυπος τοῦ βασιλέως, ἔτι παιδὸς ὄντος, καὶ
Παραυαίους Ὄροιδος, βασιλεὺς ὤν. Ὀρέσται δὲ
χίλιοι, ὧν ἐβασίλευεν Ἀντίοχος, μετὰ Παραυαίων
ξυνεστρατεύοντο Ὀροίδῳ, Ἀντιόχου ἐπιτρέψαντος.
ἔπεμψε δὲ καὶ Περδίκκας κρύφα τῶν Ἀθηναίων
χιλίους Μακεδόνων, οἳ ὕστερον ἦλθον.

Τούτῳ τῷ στρατῷ ἐπορεύετο Κνῆμος, οὐ περιμεί- 5
νας τὸ ἀπὸ Κορίνθου ναυτικόν· καὶ διὰ τῆς Ἀργείας
ἰόντες Λιμναίαν, κώμην ἀτείχιστον, ἐπόρθησαν.
ἀφικνοῦνταί τε ἐπὶ Στράτον, πόλιν μεγίστην τῆς
Ἀκαρνανίας, νομίζοντες, εἰ ταύτην πρώτην λάβοιεν,
ῥᾳδίως *[ἂν] σφίσι τἆλλα προσχωρήσειν. Ἀκαρνᾶνες 81
δὲ αἰσθόμενοι κατά τε γῆν πολλὴν στρατιὰν ἐσβε-
βληκυῖαν ἔκ τε θαλάσσης ναυσὶν ἅμα τοὺς πολεμίους
παρεσομένους, οὔτε ξυνεβοήθουν ἐφύλασσόν τε τὰ
αὐτῶν ἕκαστοι, παρά τε Φορμίωνα ἔπεμπον κελεύ-
οντες ἀμύνειν· ὁ δὲ ἀδύνατος ἔφη εἶναι ναυτικοῦ ἐκ
Κορίνθου μέλλοντος ἐκπλεῖν Ναύπακτον ἐρήμην
ἀπολιπεῖν. οἱ δὲ Πελοποννήσιοι καὶ οἱ ξύμμαχοι, 2
τρία τέλη ποιήσαντες σφῶν αὐτῶν, ἐχώρουν πρὸς
τὴν τῶν Στρατίων πόλιν, ὅπως ἐγγὺς στρατοπεδευ-
σάμενοι, εἰ μὴ λόγοις πείθοιεν, ἔργῳ πειρῷντο τοῦ
τείχους. καὶ μέσον μὲν ἔχοντες προσῄεσαν Χάονες
καὶ οἱ ἄλλοι βάρβαροι, ἐκ δεξιᾶς δ' αὐτῶν Λευκάδιοι

καὶ Ἀνακτόριοι καὶ οἱ μετὰ τούτων, ἐν ἀριστερᾷ δὲ
Κνῆμος καὶ οἱ Πελοποννήσιοι καὶ Ἀμπρακιῶται·
3 διεῖχον δὲ πολὺ ἀπ' ἀλλήλων καὶ ἔστιν ὅτε οὐδὲ
ἑωρῶντο. καὶ οἱ μὲν Ἕλληνες τεταγμένοι τε προσ-
ῄεσαν καὶ διὰ φυλακῆς ἔχοντες, ἕως ἐστρατοπεδεύ-
σαντο ἐν ἐπιτηδείῳ· οἱ δὲ Χάονες, σφίσι τε αὐτοῖς
πιστεύοντες καὶ ἀξιούμενοι [ὑπὸ] τῶν ἐκείνῃ ἠπειρω-
τῶν μαχιμώτατοι εἶναι, οὔτ' ἐπέσχον τὸ στρατόπεδον
καταλαβεῖν, χωρήσαντές τε ῥύμῃ μετὰ τῶν ἄλλων
βαρβάρων ἐνόμισαν αὐτοβοεὶ ἂν τὴν πόλιν ἑλεῖν καὶ
4 αὐτῶν τὸ ἔργον γενέσθαι. γνόντες δ' αὐτοὺς οἱ
Στράτιοι ἔτι προσιόντας καὶ ἡγησάμενοι, μεμονω-
μένων εἰ κρατήσειαν, οὐκ ἂν ἔτι σφίσι τοὺς Ἕλληνας
ὁμοίως προσελθεῖν, προλοχίζουσι τὰ περὶ τὴν πόλιν
ἐνέδραις, καὶ ἐπειδὴ ἐγγὺς ἦσαν, ἔκ τε τῆς πόλεως
ὁμόσε χωρήσαντες καὶ ἐκ τῶν ἐνεδρῶν προσπίπτου-
σιν. καὶ ἐς φόβον καταστάντων διαφθείρονταί τε
πολλοὶ τῶν Χαόνων, καὶ οἱ ἄλλοι βάρβαροι, ὡς εἶδον
αὐτοὺς ἐνδόντας, οὐκέτι ὑπέμειναν, ἀλλ' ἐς φυγὴν
5 κατέστησαν. τῶν δὲ Ἑλληνικῶν στρατοπέδων οὐ-
δέτερον ᾔσθετο τῆς μάχης διὰ τὸ πολὺ προελθεῖν
αὐτοὺς καὶ στρατόπεδον οἰηθῆναι καταληψομένους
ἐπείγεσθαι. ἐπεὶ δ' ἐνέκειντο φεύγοντες οἱ βάρβα-
ροι, ἀνελάμβανόν τε αὐτοὺς καὶ ξυναγαγόντες τὰ
στρατόπεδα ἡσύχαζον αὐτοῦ τὴν ἡμέραν, ἐς χεῖρας
μὲν οὐκ ἰόντων σφίσι τῶν Στρατίων διὰ τὸ μήπω
τοὺς ἄλλους Ἀκαρνᾶνας ξυμβεβοηθηκέναι, ἄποθεν
δὲ σφενδονώντων καὶ ἐς ἀπορίαν καθιστάντων· οὐ
γὰρ ἦν ἄνευ ὅπλων κινηθῆναι. δοκοῦσι δ' οἱ Ἀκαρ-
82 νᾶνες κράτιστοι εἶναι τοῦτο ποιεῖν. ἐπειδὴ δὲ νὺξ
ἐγένετο, ἀναχωρήσας ὁ Κνῆμος τῇ στρατιᾷ κατὰ
τάχος ἐπὶ τὸν Ἄναπον ποταμόν, ὃς ἀπέχει σταδίους
ὀγδοήκοντα Στράτου, τούς τε νεκροὺς κομίζεται τῇ
ὑστεραίᾳ ὑποσπόνδους καὶ Οἰνιαδῶν ξυμπαραγενο-
μένων κατὰ φιλίαν ἀναχωρεῖ παρ' αὐτοὺς πρὶν τὴν
ξυμβοήθειαν ἐλθεῖν. κἀκεῖθεν ἐπ' οἴκου ἀπῆλθον

ἕκαστοι. οἱ δὲ Στράτιοι τροπαῖον ἔστησαν τῆς μάχης τῆς πρὸς τοὺς βαρβάρους.

Τὸ δ' ἐκ τῆς Κορίνθου καὶ τῶν ἄλλων ξυμμάχων 83
τῶν ἐκ τοῦ Κρισαίου κόλπου ναυτικόν, ὃ ἔδει παραγενέσθαι τῷ Κνήμῳ, ὅπως μὴ ξυμβοηθῶσιν οἱ ἀπὸ θαλάσσης ἄνω Ἀκαρνᾶνες, οὐ παραγίγνεται, ἀλλ' ἠναγκάσθησαν περὶ τὰς αὐτὰς ἡμέρας τῆς ἐν Στράτῳ μάχης ναυμαχῆσαι πρὸς Φορμίωνα καὶ τὰς εἴκοσι ναῦς τῶν Ἀθηναίων αἳ ἐφρούρουν ἐν Ναυπάκτῳ.
ὁ γὰρ Φορμίων παραπλέοντας αὐτοὺς ἔξω τοῦ κόλπου 2
ἐτήρει, βουλόμενος ἐν τῇ εὐρυχωρίᾳ ἐπιθέσθαι. οἱ δὲ Κορίνθιοι καὶ οἱ ξύμμαχοι ἔπλεον μὲν οὐχ ὡς ἐπὶ ναυμαχίαν, ἀλλὰ στρατιωτικώτερον παρεσκευασμένοι ἐς τὴν Ἀκαρνανίαν καὶ οὐκ ἂν οἰόμενοι πρὸς ἑπτὰ καὶ τεσσαράκοντα ναῦς τὰς σφετέρας τολμῆσαι τοὺς Ἀθηναίους εἴκοσι ταῖς ἑαυτῶν ναυμαχίαν ποιήσασθαι·
ἐπειδὴ μέντοι ἀντιπαραπλέοντάς τε ἑώρων αὐτοὺς 3
παρὰ γῆν σφῶν κομιζομένων, καὶ ἐκ Πατρῶν τῆς Ἀχαΐας πρὸς τὴν ἀντιπέρας ἤπειρον διαβαλλόντων ἐπ' Ἀκαρνανίας κατεῖδον τοὺς Ἀθηναίους ἀπὸ τῆς Χαλκίδος καὶ τοῦ Εὐήνου ποταμοῦ προσπλέοντας σφίσι, καὶ οὐκ ἔλαθον νυκτὸς ὑφορμισάμενοι, οὕτω δὴ ἀναγκάζονται ναυμαχεῖν κατὰ μέσον τὸν πορθμόν.
στρατηγοὶ δὲ ἦσαν μὲν καὶ κατὰ πόλεις ἑκάστων οἳ 4
παρεσκευάζοντο, Κορινθίων δὲ Μαχάων καὶ Ἰσοκράτης καὶ Ἀγαθαρχίδας. καὶ οἱ μὲν Πελοποννήσιοι ἐτάξαντο κύκλον τῶν νεῶν ὡς μέγιστον οἷοί τ' ἦσαν μὴ διδόντες διέκπλουν, τὰς πρῴρας μὲν ἔξω, εἴσω δὲ τὰς πρύμνας, καὶ τά τε λεπτὰ πλοῖα ἃ ξυνέπλει ἐντὸς ποιοῦνται καὶ πέντε ναῦς τὰς ἄριστα πλεούσας, ὅπως ἐκπλέοιεν διὰ βραχέος παραγιγνόμενοι, εἴ πῃ προσπίπτοιεν οἱ ἐναντίοι. οἱ δ' Ἀθηναῖοι κατὰ μίαν ναῦν 84
τεταγμένοι περιέπλεον αὐτοὺς κύκλῳ καὶ ξυνῆγον ἐς ὀλίγον, ἐν χρῷ ἀεὶ παραπλέοντες καὶ δόκησιν παρέχοντες αὐτίκα ἐμβαλεῖν· προείρητο δ' αὐτοῖς ὑπὸ Φορμίωνος μὴ ἐπιχειρεῖν πρὶν ἂν αὐτὸς σημήνῃ.

ἤλπιζε γὰρ αὐτῶν οὐ μενεῖν τὴν τάξιν ὥσπερ ἐν γῇ πεζήν, ἀλλὰ ξυμπεσεῖσθαι πρὸς ἀλλήλας τὰς ναῦς καὶ τὰ πλοῖα ταραχὴν παρέξειν· εἴ τ' ἐκπνεύσαι ἐκ τοῦ κόλπου τὸ πνεῦμα, ὅπερ ἀναμένων τε περιέπλει καὶ εἰώθει γίγνεσθαι ἐπὶ τὴν ἕω, οὐδένα

2 χρόνον ἡσυχάσειν αὐτούς· καὶ τὴν ἐπιχείρησιν ἐφ' ἑαυτῷ τε ἐνόμιζεν εἶναι, ὁπόταν βούληται, τῶν νεῶν ἄμεινον πλεουσῶν, καὶ τότε καλλίστην γίγνεσθαι. ὡς δὲ τό τε πνεῦμα κατῄει καὶ αἱ νῆες ἐν ὀλίγῳ ἤδη οὖσαι ὑπ' ἀμφοτέρων, τοῦ τε ἀνέμου τῶν τε πλοίων, ἅμα προσκειμένων ἐταράσσοντο, καὶ ναῦς τε νηῒ προσέπιπτε καὶ τοῖς κοντοῖς διωθοῦντο, βοῇ τε χρώμενοι καὶ πρὸς ἀλλήλους ἀντιφυλακῇ τε καὶ λοιδορίᾳ οὐδὲν κατήκουον οὔτε τῶν παραγγελλομένων οὔτε τῶν κελευστῶν, καὶ τὰς κώπας ἀδύνατοι ὄντες ἐν κλυδωνίῳ ἀναφέρειν ἄνθρωποι ἄπειροι τοῖς κυβερνήταις ἀπειθεστέρας τὰς ναῦς παρεῖχον, τότε δὴ κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον σημαίνει, καὶ οἱ Ἀθηναῖοι προσπεσόντες πρῶτον μὲν καταδύουσι τῶν στρατηγίδων νεῶν μίαν, ἔπειτα δὲ καὶ πάσας ᾗ χωρήσειαν διέφθειρον, καὶ κατέστησαν ἐς ἀλκὴν μὲν μηδένα τρέπεσθαι αὐτῶν ὑπὸ τῆς ταραχῆς, φεύγειν δ' ἐς Πάτρας καὶ Δύμην τῆς Ἀχαΐας. οἱ δὲ Ἀθηναῖοι καταδιώξαντες καὶ ναῦς δώδεκα λαβόντες τούς τε ἄνδρας ἐξ αὐτῶν τοὺς πλείστους ἀνελόμενοι ἐς Μολύκρειον ἀπέπλεον καὶ τροπαῖον στήσαντες ἐπὶ τῷ Ῥίῳ καὶ ναῦν ἀναθέντες τῷ Ποσειδῶνι ἀνεχώρησαν ἐς Ναύπακτον. παρέπλευσαν δὲ καὶ οἱ Πελοποννήσιοι εὐθὺς ταῖς περιλοίποις τῶν νεῶν ἐκ τῆς Δύμης καὶ Πατρῶν ἐς Κυλλήνην τὸ Ἠλείων ἐπίνειον· καὶ ἀπὸ Λευκάδος Κνῆμος καὶ αἱ ἐκεῖθεν νῆες, ἃς ἔδει ταύταις ξυμμῖξαι, ἀφικνοῦνται μετὰ τὴν ἐν Στράτῳ μάχην ἐς τὴν Κυλλήνην.

85 Πέμπουσι δὲ καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι τῷ Κνήμῳ ξυμβούλους ἐπὶ τὰς ναῦς Τιμοκράτην καὶ Βρασίδαν καὶ Λυκόφρονα, κελεύοντες ἄλλην ναυμαχίαν βελτίω κατασκευάζεσθαι καὶ μὴ ὑπ' ὀλίγων νεῶν εἴργεσθαι

τῆς θαλάσσης. ἐδόκει γὰρ αὐτοῖς, ἄλλως τε καὶ
πρῶτον ναυμαχίας πειρασαμένοις, πολὺς ὁ παρά-
λογος εἶναι, καὶ οὐ τοσούτῳ ᾤοντο σφῶν τὸ ναυ- 2
τικὸν λείπεσθαι, γεγενῆσθαι δέ τινα μαλακίαν, οὐκ
ἀντιτιθέντες τὴν Ἀθηναίων ἐκ πολλοῦ ἐμπειρίαν τῆς
σφετέρας δι' ὀλίγου μελέτης. ὀργῇ οὖν ἀπέστελλον.
οἱ δὲ ἀφικόμενοι μετὰ Κνήμου ναῦς τε περιήγγελλον
κατὰ πόλεις καὶ τὰς προϋπαρχούσας ἐξηρτύοντο ὡς
ἐπὶ ναυμαχίαν. πέμπει δὲ καὶ ὁ Φορμίων ἐς τὰς 3
Ἀθήνας τήν τε παρασκευὴν αὐτῶν ἀγγελοῦντας καὶ
περὶ τῆς ναυμαχίας ἣν ἐνίκησαν φράσοντας, καὶ
κελεύων αὐτῷ ναῦς ὅτι πλείστας διὰ τάχους ἀποστεῖ-
λαι, ὡς καθ' ἡμέραν ἑκάστην ἐλπίδος οὔσης ἀεὶ ναυ-
μαχήσειν. οἱ δὲ ἀποπέμπουσιν εἴκοσι ναῦς αὐτῷ,
τῷ δὲ κομίζοντι αὐτὰς προσεπέστειλαν ἐς Κρήτην
πρῶτον ἀφικέσθαι. Νικίας γάρ, Κρὴς Γορτύνιος, 4
πρόξενος ὤν, πείθει αὐτοὺς ἐπὶ Κυδωνίαν πλεῦσαι,
φάσκων προσποιήσειν αὐτήν, οὖσαν πολεμίαν· ἐπῆγε
δὲ Πολιχνίταις χαριζόμενος, ὁμόροις τῶν Κυδωνια-
τῶν. καὶ ὁ μὲν λαβὼν τὰς ναῦς ᾤχετο ἐς Κρήτην
καὶ μετὰ τῶν Πολιχνιτῶν ἐδῄου τὴν γῆν τῶν Κυ-
δωνιατῶν καὶ ὑπὸ ἀνέμων καὶ ὑπὸ ἀπλοίας ἐνδιέ-
τριψεν οὐκ ὀλίγον χρόνον· οἱ δ' ἐν τῇ Κυλλήνῃ 86
Πελοποννήσιοι, ἐν τούτῳ ἐν ᾧ οἱ Ἀθηναῖοι περὶ
Κρήτην κατείχοντο, παρεσκευασμένοι ὡς ἐπὶ ναυ-
μαχίαν παρέπλευσαν ἐς Πάνορμον τὸν Ἀχαϊκόν,
οὗπερ αὐτοῖς ὁ κατὰ γῆν στρατὸς τῶν Πελοποννη-
σίων προσβεβοηθήκει. παρέπλευσε δὲ καὶ ὁ Φορ-
μίων ἐπὶ τὸ Ῥίον τὸ Μολυκρικόν, καὶ ὡρμίσατο ἔξω
αὐτοῦ ναυσὶν εἴκοσιν, αἷσπερ καὶ ἐναυμάχησεν. ἦν 2
δὲ τοῦτο μὲν τὸ Ῥίον φίλιον τοῖς Ἀθηναίοις, τὸ δ'
ἕτερον Ῥίον ἐστὶν ἀντιπέρας τὸ ἐν τῇ Πελοποννήσῳ·
διέχετον δὲ ἀπ' ἀλλήλων σταδίους μάλιστα ἑπτὰ τῆς
θαλάσσης, τοῦ δὲ Κρισαίου κόλπου στόμα τοῦτό
ἐστιν. ἐπὶ οὖν τῷ Ῥίῳ τῷ Ἀχαϊκῷ οἱ Πελοποννή-
σιοι, ἀπέχοντι οὐ πολὺ τοῦ Πανόρμου, ἐν ᾧ αὐτοῖς

ὁ πεζὸς ἦν, ὡρμίσαντο καὶ αὐτοὶ ναυσὶν ἑπτὰ καὶ
3 ἑβδομήκοντα, ἐπειδὴ καὶ τοὺς Ἀθηναίους εἶδον. καὶ
ἐπὶ μὲν ἓξ ἢ ἑπτὰ ἡμέρας ἀνθώρμουν ἀλλήλοις,
μελετῶντές τε καὶ παρασκευαζόμενοι τὴν ναυμαχίαν,
γνώμην ἔχοντες οἱ μὲν μὴ ἐκπλεῖν ἔξω τῶν Ῥίων
ἐς τὴν εὐρυχωρίαν, φοβούμενοι τὸ πρότερον πάθος,
οἱ δὲ μὴ ἐσπλεῖν ἐς τὰ στενά, νομίζοντες πρὸς ἐκεί-
4 νων εἶναι τὴν ἐν ὀλίγῳ ναυμαχίαν. ἔπειτα ὁ Κνῆμος
καὶ ὁ Βρασίδας καὶ οἱ ἄλλοι τῶν Πελοποννησίων
στρατηγοί, βουλόμενοι ἐν τάχει τὴν ναυμαχίαν ποι-
ῆσαι πρίν τι καὶ ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων ἐπιβοηθῆσαι,
ξυνεκάλεσαν τοὺς στρατιώτας πρῶτον, καὶ ὁρῶντες
αὐτῶν τοὺς πολλοὺς διὰ τὴν προτέραν ἧσσαν φοβου-
μένους καὶ οὐ προθύμους ὄντας, παρεκελεύσαντο καὶ
ἔλεξαν τοιάδε.

87 "Ἡ μὲν γενομένη ναυμαχία, ὦ ἄνδρες Πελοπον-
νήσιοι, εἴ τις ἄρα δι᾽ αὐτὴν ὑμῶν φοβεῖται τὴν μέλ-
λουσαν, οὐχὶ δικαίαν ἔχει τέκμαρσιν τὸ ἐκφοβῆσαι.
τῇ τε γὰρ παρασκευῇ ἐνδεὴς ἐγένετο, ὥσπερ ἴστε,
καὶ οὐχὶ ἐς ναυμαχίαν μᾶλλον ἢ ἐπὶ στρατείαν
ἐπλέομεν· ξυνέβη δὲ καὶ τὰ ἀπὸ τῆς τύχης οὐκ
ὀλίγα ἐναντιωθῆναι, καί πού τι καὶ ἡ ἀπειρία πρῶτον
2 ναυμαχοῦντας ἔσφηλεν. ὥστε οὐ κατὰ τὴν ἡμετέραν
κακίαν τὸ ἡσσῆσθαι προσεγένετο, οὐδὲ δίκαιον τῆς
γνώμης τὸ μὴ κατὰ κράτος νικηθέν, ἔχον δέ τινα ἐν
αὐτῷ ἀντιλογίαν, τῆς γε ξυμφορᾶς τῷ ἀποβάντι
ἀμβλύνεσθαι, νομίσαι δὲ ταῖς μὲν τύχαις ἐνδέχεσθαι
σφάλλεσθαι τοὺς ἀνθρώπους, ταῖς δὲ γνώμαις τοὺς
αὐτοὺς ἀεὶ ἀνδρείους ὀρθῶς εἶναι, καὶ μὴ ἀπειρίαν τοῦ
ἀνδρείου παρόντος προβαλλομένους εἰκότως ἂν ἔν
3 τινι κακοὺς γενέσθαι. ὑμῶν δ᾽ οὐδ᾽ ἡ ἀπειρία τοσοῦ-
τον λείπεται ὅσον τόλμῃ προέχετε· τῶνδε δὲ ἡ ἐπι-
στήμη, ἣν μάλιστα φοβεῖσθε, ἀνδρίαν μὲν ἔχουσα
καὶ μνήμην ἕξει ἐν τῷ δεινῷ ἐπιτελεῖν ἃ ἔμαθεν,
ἄνευ δὲ εὐψυχίας οὐδεμία τέχνη πρὸς τοὺς κινδύνους
ἰσχύει. φόβος γὰρ μνήμην ἐκπλήσσει, τέχνη δὲ

ἄνευ ἀλκῆς οὐδὲν ὠφελεῖ. πρὸς μὲν οὖν τὸ ἐμπει-
ρότερον αὐτῶν τὸ τολμηρότερον ἀντιτάξασθε, πρὸς
δὲ τὸ διὰ τὴν ἧσσαν δεδιέναι τὸ ἀπαράσκευοι τότε
τυχεῖν. περιγίγνεται δὲ ὑμῖν πλῆθός τε νεῶν καὶ 4
πρὸς τῇ γῇ, οἰκείᾳ οὔσῃ, ὁπλιτῶν παρόντων ναυ-
μαχεῖν· τὰ δὲ πολλὰ τῶν πλειόνων καὶ ἄμεινον παρ-
εσκευασμένων τὸ κράτος ἐστίν. ὥστε οὐδὲ καθ' ἓν
εὑρίσκομεν εἰκότως ἂν ἡμᾶς σφαλλομένους. καὶ ὅσα
ἡμάρτομεν πρότερον, νῦν αὐτὰ ταῦτα προσγενόμενα
διδασκαλίαν παρέξει. θαρσοῦντες οὖν καὶ κυβερ- 5
νῆται καὶ ναῦται τὸ καθ' ἑαυτὸν ἕκαστος ἕπεσθε,
χώραν μὴ προλείποντες ᾗ ἄν τις προσταχθῇ. τῶν
δὲ πρότερον ἡγεμόνων οὐ χεῖρον τὴν ἐπιχείρησιν
ἡμεῖς παρασκευάσομεν καὶ οὐκ ἐνδώσομεν πρόφασιν
οὐδενὶ κακῷ γενέσθαι· ἢν δέ τις ἄρα καὶ βουληθῇ,
κολασθήσεται τῇ πρεπούσῃ ζημίᾳ, οἱ δὲ ἀγαθοὶ
τιμήσονται τοῖς προσήκουσιν ἄθλοις τῆς ἀρετῆς."

Τοιαῦτα μὲν τοῖς Πελοποννησίοις οἱ ἄρχοντες 88
παρεκελεύσαντο. ὁ δὲ Φορμίων δεδιὼς καὶ αὐτὸς
τὴν τῶν στρατιωτῶν ὀρρωδίαν, καὶ αἰσθόμενος ὅτι
τὸ πλῆθος τῶν νεῶν κατὰ σφᾶς αὐτοὺς ξυνιστάμενοι
ἐφοβοῦντο, ἐβούλετο ξυγκαλέσας θαρσῦναί τε καὶ
παραίνεσιν ἐν τῷ παρόντι ποιήσασθαι. πρότερον
μὲν γὰρ ἀεὶ αὐτοῖς ἔλεγε καὶ προπαρεσκεύαζε τὰς
γνώμας ὡς οὐδὲν αὐτοῖς πλῆθος νεῶν τοσοῦτον, ἢν
ἐπιπλέῃ, ὅ τι οὐχ ὑπομενετέον αὐτοῖς ἐστιν· καὶ οἱ 2
στρατιῶται ἐκ πολλοῦ ἐν σφίσιν αὐτοῖς τὴν ἀξίωσιν
ταύτην εἰλήφεσαν μηδένα ὄχλον, Ἀθηναῖοι ὄντες,
Πελοποννησίων νεῶν ὑποχωρεῖν. τότε δὲ πρὸς τὴν
παροῦσαν ὄψιν ὁρῶν αὐτοὺς ἀθυμοῦντας ἐβούλετο
ὑπόμνησιν ποιήσασθαι τοῦ θαρσεῖν, καὶ ξυγκαλέσας
τοὺς Ἀθηναίους ἔλεξε τοιάδε.

"Ὁρῶν ὑμᾶς, ὦ ἄνδρες στρατιῶται, πεφοβημένους 89
τὸ πλῆθος τῶν ἐναντίων ξυνεκάλεσα, οὐκ ἀξιῶν τὰ μὴ
δεινὰ ἐν ὀρρωδίᾳ ἔχειν. οὗτοι γὰρ πρῶτον μὲν διὰ
τὸ προνενικῆσθαι καὶ μηδὲ αὐτοὶ οἴεσθαι ὁμοῖοι ἡμῖν

εἶναι τὸ πλῆθος τῶν νεῶν καὶ οὐκ ἀπὸ τοῦ ἴσου
2 παρεσκευάσαντο· ἔπειτα, ᾧ μάλιστα πιστεύοντες
προσέρχονται, ὡς προσῆκον σφίσιν ἀνδρείοις εἶναι,
οὐ δι' ἄλλο τι θαρσοῦσιν ἢ διὰ τὴν ἐν τῷ πεζῷ
ἐμπειρίαν τὰ πλείω κατορθοῦντες καὶ οἴονται σφίσι
καὶ ἐν τῷ ναυτικῷ ποιήσειν τὸ αὐτό. τὸ δ' ἐκ τοῦ
δικαίου ἡμῖν μᾶλλον νῦν περιέσται, εἴπερ καὶ τούτοις
ἐν ἐκείνῳ, ἐπεὶ εὐψυχίᾳ γε οὐδὲν προφέρουσιν, τῷ δὲ
ἑκάτεροί τι ἐμπειρότεροι εἶναι θρασύτεροί ἐσμεν.
3 Λακεδαιμόνιοί τε ἡγούμενοι τῶν ξυμμάχων διὰ τὴν
σφετέραν δόξαν ἄκοντας προσάγουσι τοὺς πολλοὺς
ἐς τὸν κίνδυνον, ἐπεὶ οὐκ ἄν ποτε ἐπεχείρησαν ἡσ-
σηθέντες παρὰ πολὺ αὖθις ναυμαχεῖν. μὴ δὴ αὐτῶν
τὴν τόλμαν δείσητε. πολὺ δὲ ὑμεῖς ἐκείνοις πλέω
φόβον παρέχετε καὶ πιστότερον κατά τε τὸ προνε-
νικηκέναι καὶ ὅτι οὐκ ἂν ἡγοῦνται μὴ μέλλοντάς
τι ἄξιον τοῦ παρὰ πολὺ πράξειν ἀνθίστασθαι ὑμᾶς.
4 ἀντίπαλοι μὲν γὰρ οἱ πλείους, ὥσπερ οὗτοι, τῇ δυνά-
μει τὸ πλέον πίσυνοι ἢ τῇ γνώμῃ ἐπέρχονται· οἱ δ'
ἐκ πολλῷ ὑποδεεστέρων καὶ ἅμα οὐκ ἀναγκαζόμενοι,
μέγα τι τῆς διανοίας τὸ βέβαιον ἔχοντες ἀντιτολμῶ-
σιν. ἃ λογιζόμενοι οὗτοι τῷ οὐκ εἰκότι πλέον πεφό-
5 βηνται ἡμᾶς ἢ τῇ κατὰ λόγον παρασκευῇ. πολλὰ δὲ
καὶ στρατόπεδα ἤδη ἔπεσεν ὑπ' ἐλασσόνων τῇ ἀπειρίᾳ,
ἔστι δὲ ἃ καὶ τῇ ἀτολμίᾳ· ὧν οὐδετέρου ἡμεῖς νῦν
μετέχομεν. τὸν δὲ ἀγῶνα οὐκ ἐν τῷ κόλπῳ ἑκὼν
εἶναι ποιήσομαι οὐδ' ἐσπλεύσομαι ἐς αὐτόν. ὁρῶ
γὰρ ὅτι πρὸς πολλὰς ναῦς ἀνεπιστήμονας ὀλίγαις
ναυσὶν ἐμπείροις καὶ ἄμεινον πλεούσαις ἡ στενοχω-
6 ρία οὐ ξυμφέρει. οὔτε γὰρ ἂν ἐπιπλεύσειέ τις ὡς
χρὴ ἐς ἐμβολὴν μὴ ἔχων τὴν πρόσοψιν τῶν πολεμίων
ἐκ πολλοῦ, οὔτ' ἂν ἀποχωρήσειεν ἐν δέοντι πιεζό-
μενος· διέκπλοι τε οὐκ εἰσὶν οὐδ' ἀναστροφαί, ἅπερ
νεῶν ἄμεινον πλεουσῶν ἔργα ἐστίν, ἀλλ' ἀνάγκη ἂν
εἴη τὴν ναυμαχίαν πεζομαχίαν καθίστασθαι, καὶ ἐν
τούτῳ αἱ πλείους νῆες κρείσσους γίγνονται. τούτων

μὲν οὖν ἐγὼ ἕξω τὴν πρόνοιαν κατὰ τὸ δυνατόν· 7
ὑμεῖς δὲ εὔτακτοι [παρὰ] ταῖς ναυσὶ μένοντες τά
τε παραγγελλόμενα ὀξέως δέχεσθε, ἄλλως τε καὶ
δι' ὀλίγου τῆς ἐφορμήσεως οὔσης, καὶ ἐν τῷ ἔργῳ
κόσμον καὶ σιγὴν περὶ πλείστου ἡγεῖσθε, ὃ ἔς τε
τὰ πολλὰ τῶν πολεμικῶν ξυμφέρει καὶ ναυμαχίᾳ
οὐχ ἥκιστα, ἀμύνασθε δὲ τούσδε ἀξίως τῶν προειρ-
γασμένων. ὁ δὲ ἀγὼν μέγας ὑμῖν ἢ καταλῦσαι 8
Πελοποννησίων τὴν ἐλπίδα τοῦ ναυτικοῦ ἢ ἐγγυτέρω
καταστῆσαι Ἀθηναίοις τὸν φόβον περὶ τῆς θαλάσ-
σης. ἀναμιμνήσκω δ' αὖ ὑμᾶς ὅτι νενικήκατε αὐτῶν
τοὺς πολλούς· ἡσσημένων δὲ ἀνδρῶν οὐκ ἐθέλουσιν
αἱ γνῶμαι πρὸς τοὺς αὐτοὺς κινδύνους ὁμοῖαι εἶναι."

Τοιαῦτα δὲ καὶ ὁ Φορμίων παρεκελεύετο. οἱ δὲ 90
Πελοποννήσιοι, ἐπειδὴ αὐτοῖς οἱ Ἀθηναῖοι οὐκ ἐπέ-
πλεον ἐς τὸν κόλπον καὶ τὰ στενά, βουλόμενοι ἄκον-
τας ἔσω προαγαγεῖν αὐτούς, ἀναγόμενοι ἅμα ἕῳ
ἔπλεον, ἐπὶ τεσσάρων ταξάμενοι τὰς ναῦς, ἐπὶ τὴν
ἑαυτῶν γῆν ἔσω [ἐπὶ] τοῦ κόλπου δεξιῷ κέρᾳ ἡγου-
μένῳ, ὥσπερ καὶ ὥρμουν· ἐπὶ δ' αὐτῷ εἴκοσι ἔταξαν 2
τὰς ἄριστα πλεούσας, ὅπως, εἰ ἄρα νομίσας ἐπὶ τὴν
Ναύπακτον αὐτοὺς πλεῖν ὁ Φορμίων καὶ αὐτὸς ἐπι-
βοηθῶν ταύτῃ παραπλέοι, μὴ διαφύγοιεν πλέοντες
τὸν ἐπίπλουν σφῶν οἱ Ἀθηναῖοι ἔξω τοῦ ἑαυτῶν
κέρως, ἀλλ' αὗται αἱ νῆες περικλῄσειαν. ὁ δέ, ὅπερ 3
ἐκεῖνοι προσεδέχοντο, φοβηθεὶς περὶ τῷ χωρίῳ, ἐρή-
μῳ ὄντι, ὡς ἑώρα ἀναγομένους αὐτούς, ἄκων καὶ
κατὰ σπουδὴν ἐμβιβάσας ἔπλει παρὰ τὴν γῆν· καὶ
ὁ πεζὸς ἅμα τῶν Μεσσηνίων παρεβοήθει. ἰδόντες
δὲ οἱ Πελοποννήσιοι κατὰ μίαν ἐπὶ κέρως παρα-
πλέοντας καὶ ἤδη ὄντας ἐντὸς τοῦ κόλπου τε καὶ
πρὸς τῇ γῇ, ὅπερ ἐβούλοντο μάλιστα, ἀπὸ σημείου
ἑνὸς ἄφνω ἐπιστρέψαντες τὰς ναῦς μετωπηδὸν ἔπλεον
ὡς εἶχε τάχους ἕκαστος ἐπὶ τοὺς Ἀθηναίους, καὶ
ἤλπιζον πάσας τὰς ναῦς ἀπολήψεσθαι. τῶν δὲ 4
ἕνδεκα μὲν αἵπερ ἡγοῦντο ὑπεκφεύγουσι τὸ κέρας

τῶν Πελοποννησίων καὶ τὴν ἐπιστροφὴν ἐς τὴν εὐρυχωρίαν· τὰς δὲ ἄλλας ἐπικαταλαβόντες ἐξέωσάν τε πρὸς τὴν γῆν ὑποφευγούσας καὶ διέφθειραν, ἄνδρας τε τῶν Ἀθηναίων ἀπέκτειναν ὅσοι μὴ ἐξένευσαν αὐτῶν. καὶ τῶν νεῶν τινας ἀναδούμενοι εἷλκον κενάς, μίαν δὲ αὐτοῖς ἀνδράσιν εἷλον· τὰς δέ τινας οἱ Μεσσήνιοι παραβοηθήσαντες καὶ ἐπεσβαίνοντες ξὺν τοῖς ὅπλοις ἐς τὴν θάλασσαν καὶ ἐπιβάντες ἀπὸ τῶν καταστρωμάτων μαχόμενοι ἀφείλοντο ἑλκομένας ἤδη.
91 λοντο ἑλκομένας ἤδη. ταύτῃ μὲν οὖν οἱ Πελοποννήσιοι ἐκράτουν τε καὶ ἔφθειραν τὰς Ἀττικὰς ναῦς· αἱ δὲ εἴκοσι νῆες αὐτῶν αἱ ἀπὸ τοῦ δεξιοῦ κέρως ἐδίωκον τὰς ἕνδεκα ναῦς τῶν Ἀθηναίων αἵπερ ὑπεξέφυγον τὴν ἐπιστροφὴν ἐς τὴν εὐρυχωρίαν. καὶ φθάνουσιν αὐτοὺς πλὴν μιᾶς νεὼς προκαταφυγοῦσαι ἐς τὴν Ναύπακτον, καὶ ἴσχουσαι ἀντίπρῳροι κατὰ τὸ Ἀπολλώνιον παρεσκευάζοντο ἀμυνούμενοι,
2 ἢν ἐς τὴν γῆν ἐπὶ σφᾶς πλέωσιν. οἱ δέ, παραγενόμενοι ὕστερον, ἐπαιώνιζόν τε ἅμα πλέοντες ὡς νενικηκότες, καὶ τὴν μίαν ναῦν τῶν Ἀθηναίων τὴν ὑπόλοιπον ἐδίωκε Λευκαδία ναῦς μία πολὺ πρὸ τῶν ἄλλων. ἔτυχε δὲ ὁλκὰς ὁρμοῦσα μετέωρος, περὶ ἣν ἡ Ἀττικὴ ναῦς φθάσασα τῇ Λευκαδίᾳ διωκούσῃ
3 ἐμβάλλει μέσῃ καὶ καταδύει. τοῖς μὲν οὖν Πελοποννησίοις, γενομένου τούτου ἀπροσδοκήτου τε καὶ παρὰ λόγον, φόβος ἐμπίπτει· καὶ ἅμα ἀτάκτως διώκοντες διὰ τὸ κρατεῖν, αἱ μέν τινες τῶν νεῶν καθεῖσαι τὰς κώπας ἐπέστησαν τοῦ πλοῦ, ἀξύμφορον δρῶντες πρὸς τὴν ἐξ ὀλίγου ἀντεξόρμησιν, βουλόμενοι τὰς πλείους περιμεῖναι, αἱ δὲ καὶ ἐς βράχεα
92 ἀπειρίᾳ χωρίων ὤκειλαν. τοὺς δ' Ἀθηναίους ἰδόντας ταῦτα γιγνόμενα θάρσος τε ἔλαβε καὶ ἀπὸ ἑνὸς κελεύσματος ἐμβοήσαντες ἐπ' αὐτοὺς ὥρμησαν. οἱ δὲ διὰ τὰ ὑπάρχοντα ἁμαρτήματα καὶ τὴν παροῦσαν ἀταξίαν ὀλίγον μὲν χρόνον ὑπέμειναν, ἔπειτα δὲ ἐτράποντο ἐς τὸ Πάνορμον, ὅθενπερ ἀνηγάγοντο. ἐπιδιώκοντες δὲ

οἱ Ἀθηναῖοι τάς τε ἐγγὺς οὔσας μάλιστα ναῦς ἔλαβον ἕξ καὶ τὰς ἑαυτῶν ἀφείλοντο, ἃς ἐκεῖνοι πρὸς τῇ γῇ διαφθείραντες τὸ πρῶτον ἀνεδήσαντο, ἄνδρας τε τοὺς μὲν ἀπέκτειναν, τινὰς δὲ καὶ ἐζώγρησαν. ἐπὶ δὲ τῆς Λευκαδίας νεώς, ἣ περὶ τὴν ὁλκάδα κατέδυ, Τιμοκράτης ὁ Λακεδαιμόνιος πλέων, ὡς ἡ ναῦς διεφθείρετο, ἔσφαξεν ἑαυτὸν καὶ ἐξέπεσεν ἐς τὸν Ναυπακτίων λιμένα. ἀναχωρήσαντες δὲ οἱ Ἀθηναῖοι 3
τροπαῖον ἔστησαν ὅθεν ἀναγαγόμενοι ἐκράτησαν· καὶ τοὺς νεκροὺς καὶ τὰ ναυάγια ὅσα πρὸς τῇ ἑαυτῶν ἦν ἀνείλοντο καὶ τοῖς ἐναντίοις τὰ ἐκείνων ὑπόσπονδα ἀπέδοσαν. ἔστησαν δὲ καὶ οἱ Πελοποννήσιοι τροπαῖον, ὡς νενικηκότες, τῆς τροπῆς ἃς πρὸς τῇ γῇ ναῦς διέφθειραν· καὶ ἥνπερ ἔλαβον ναῦν ἀνέθεσαν ἐπὶ τὸ Ῥίον τὸ Ἀχαϊκὸν παρὰ τὸ τροπαῖον. μετὰ 4
δὲ ταῦτα φοβούμενοι τὴν ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων βοήθειαν ὑπὸ νύκτα ἐσέπλευσαν ἐς κόλπον τὸν Κρισαῖον καὶ Κόρινθον πάντες πλὴν Λευκαδίων. καὶ οἱ ἐκ τῆς Κρήτης Ἀθηναῖοι ταῖς εἴκοσι ναυσὶν αἷς ἔδει πρὸ τῆς ναυμαχίας τῷ Φορμίωνι παραγενέσθαι οὐ πολλῷ ὕστερον τῆς ἀναχωρήσεως τῶν νεῶν ἀφικνοῦνται ἐς τὴν Ναύπακτον. καὶ τὸ θέρος ἐτελεύτα.

Πρὶν δὲ διαλῦσαι τὸ ἐς Κόρινθόν τε καὶ τὸν 93
Κρισαῖον κόλπον ἀναχωρῆσαν ναυτικόν, ὁ Κνῆμος καὶ ὁ Βρασίδας καὶ οἱ ἄλλοι ἄρχοντες τῶν Πελοποννησίων ἀρχομένου τοῦ χειμῶνος ἐβούλοντο διδαξάντων Μεγαρέων ἀποπειρᾶσαι τοῦ Πειραιῶς τοῦ λιμένος τῶν Ἀθηναίων· ἦν δὲ ἀφύλακτος καὶ ἄκληστος, εἰκότως, διὰ τὸ ἐπικρατεῖν πολὺ τῷ ναυτικῷ. ἐδόκει δὲ λαβόντα τῶν ναυτῶν ἕκαστον τὴν 2
κώπην καὶ τὸ ὑπηρέσιον καὶ τὴν τροπωτῆρα πεζῇ ἰέναι ἐκ Κορίνθου ἐπὶ τὴν πρὸς Ἀθήνας θάλασσαν καὶ ἀφικομένους κατὰ τάχος ἐς Μέγαρα καθελκύσαντας ἐκ Νισαίας, τοῦ νεωρίου αὐτῶν, τεσσαράκοντα ναῦς, αἳ ἔτυχον αὐτόθι οὖσαι, πλεῦσαι εὐθὺς ἐπὶ τὸν Πειραιᾶ· οὔτε γὰρ ναυτικὸν ἦν προφυλάσσον

ἐν αὐτῷ οὐδὲν οὔτε προσδοκία οὐδεμία μὴ ἄν ποτε
οἱ πολέμιοι ἐξαπιναίως οὕτως ἐπιπλεύσειαν, ἐπεὶ
οὔτ' ἀπὸ τοῦ προφανοῦς τολμῆσαι ἂν καθ' ἡσυχίαν,
3 οὐδέ, εἰ διενοοῦντο, *μὴ οὐκ ἂν προαισθέσθαι. ὡς δὲ
ἔδοξεν αὐτοῖς, καὶ ἐχώρουν εὐθύς· καὶ ἀφικόμενοι
νυκτὸς καὶ καθελκύσαντες ἐκ τῆς Νισαίας τὰς ναῦς
ἔπλεον ἐπὶ μὲν τὸν Πειραιᾶ οὐκέτι, ὥσπερ διενοοῦντο,
καταδείσαντες τὸν κίνδυνον—καί τις καὶ ἄνεμος
λέγεται αὐτοὺς κωλῦσαι—ἐπὶ δὲ τῆς Σαλαμῖνος τὸ
ἀκρωτήριον τὸ πρὸς Μέγαρα ὁρῶν· καὶ φρούριον
ἐπ' αὐτοῦ ἦν καὶ νεῶν τριῶν φυλακὴ τοῦ μὴ ἐσπλεῖν
Μεγαρεῦσι μηδ' ἐκπλεῖν μηδέν. τῷ τε φρουρίῳ
προσέβαλον καὶ τὰς τριήρεις ἀφείλκυσαν κενάς,
τήν τε ἄλλην Σαλαμῖνα ἀπροσδοκήτοις ἐπιπεσόντες
94 ἐπόρθουν. ἐς δὲ τὰς Ἀθήνας φρυκτοί τε ᾔροντο
πολέμιοι καὶ ἔκπληξις ἐγένετο οὐδεμιᾶς τῶν κατὰ
τὸν πόλεμον ἐλάσσων. οἱ μὲν γὰρ ἐν τῷ ἄστει
ἐς τὸν Πειραιᾶ ᾤοντο τοὺς πολεμίους ἐσπεπλευκέ-
ναι ἤδη, οἱ δ' ἐν τῷ Πειραιεῖ τήν τε Σαλαμῖνα
ᾑρῆσθαι ἐνόμιζον καὶ παρὰ σφᾶς ὅσον οὐκ ἐσπλεῖν
αὐτούς· ὅπερ ἄν, εἰ ἐβουλήθησαν μὴ κατοκνῆσαι,
ῥᾳδίως ἂν ἐγένετο· καὶ οὐκ ἂν ἄνεμος ἐκώλυσεν.
2 βοηθήσαντες δὲ ἅμ' ἡμέρᾳ πανδημεὶ οἱ Ἀθηναῖοι
ἐς τὸν Πειραιᾶ ναῦς τε καθεῖλκον καὶ ἐσβάντες
κατὰ σπουδὴν καὶ πολλῷ θορύβῳ ταῖς μὲν ναυσὶν
ἐπὶ τὴν Σαλαμῖνα ἔπλεον, τῷ πεζῷ δὲ φυλακὰς τοῦ
Πειραιῶς καθίσταντο. οἱ δὲ Πελοποννήσιοι ὡς
ᾔσθοντο τὴν βοήθειαν, καταδραμόντες τῆς Σαλαμῖ-
νος τὰ πολλὰ καὶ ἀνθρώπους καὶ λείαν λαβόντες
καὶ τὰς τρεῖς ναῦς ἐκ τοῦ Βουδόρου τοῦ φρουρίου
3 κατὰ τάχος ἐπὶ τῆς Νισαίας ἔπλεον. ἔστι γὰρ
ὅ τι καὶ αἱ νῆες αὐτούς, διὰ χρόνου καθελκυσθεῖ-
σαι καὶ οὐδὲν στέγουσαι, ἐφόβουν. ἀφικόμενοι δὲ
ἐς τὰ Μέγαρα πάλιν ἐπὶ τῆς Κορίνθου ἀπεχώρησαν
πεζῇ. οἱ δ' Ἀθηναῖοι οὐκέτι καταλαβόντες πρὸς
τῇ Σαλαμῖνι ἀπέπλευσαν καὶ αὐτοί, καὶ μετὰ τοῦτο

φυλακὴν ἤδη τοῦ Πειραιῶς μᾶλλον τὸ λοιπὸν ἐποι-
οῦντο λιμένων τε κλήσει καὶ τῇ ἄλλῃ ἐπιμελείᾳ.

Ὑπὸ δὲ τοὺς αὐτοὺς χρόνους, τοῦ χειμῶνος τούτου 95
ἀρχομένου, Σιτάλκης ὁ Τήρεω, Ὀδρύσης, Θρᾳκῶν
βασιλεύς, ἐστράτευσεν ἐπὶ Περδίκκαν τὸν Ἀλεξάν-
δρου, Μακεδονίας βασιλέα, καὶ ἐπὶ Χαλκιδέας τοὺς
ἐπὶ Θρᾴκης, δύο ὑποσχέσεις τὴν μὲν βουλόμενος
ἀναπρᾶξαι, τὴν δὲ αὐτὸς ἀποδοῦναι. ὅ τε γὰρ Περ- 2
δίκκας αὐτῷ ὑποσχόμενος, εἰ Ἀθηναίοις τε διαλλά-
ξειεν ἑαυτόν, κατ' ἀρχὰς τῷ πολέμῳ πιεζόμενον, καὶ
Φίλιππον τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, πολέμιον ὄντα, μὴ
καταγάγοι ἐπὶ βασιλείᾳ, ἃ ὑπεδέξατο οὐκ ἐπετέλει·
τοῖς τε Ἀθηναίοις αὐτὸς ὡμολογήκει, ὅτε τὴν ξυμμα-
χίαν ἐποιεῖτο, τὸν ἐπὶ Θρᾴκης Χαλκιδικὸν πόλεμον
καταλύσειν. ἀμφοτέρων οὖν ἕνεκα τὴν ἔφοδον 3
ἐποιεῖτο, καὶ τόν τε Φιλίππου υἱὸν Ἀμύνταν ὡς ἐπὶ
βασιλείᾳ τῶν Μακεδόνων ἦγε καὶ τῶν Ἀθηναίων
[πρέσβεις], οἳ ἔτυχον παρόντες τούτων ἕνεκα, καὶ
ἡγεμόνα Ἅγνωνα· ἔδει γὰρ καὶ τοὺς Ἀθηναίους
ναυσί τε καὶ στρατιᾷ ὡς πλείστῃ ἐπὶ τοὺς Χαλκι-
δέας παραγενέσθαι. ἀνίστησιν οὖν ἐκ τῶν Ὀδρυσῶν 96
ὁρμώμενος πρῶτον μὲν τοὺς ἐντὸς τοῦ Αἵμου τε ὄρους
καὶ τῆς Ῥοδόπης Θρᾷκας ὅσων ἦρχε [μέχρι θαλάσ-
σης] ἐς τὸν Εὔξεινόν τε πόντον καὶ τὸν Ἑλλήσπον-
τον, ἔπειτα τοὺς ὑπερβάντι Αἶμον Γέτας καὶ ὅσα
ἄλλα μέρη ἐντὸς τοῦ Ἴστρου ποταμοῦ πρὸς θάλασ-
σαν μᾶλλον τὴν τοῦ Εὐξείνου πόντου κατῴκητο. εἰσὶ 2
δ' οἱ Γέται καὶ οἱ ταύτῃ, ὅμοροί τε τοῖς Σκύθαις καὶ
ὁμόσκευοι, πάντες ἱπποτοξόται. παρεκάλει δὲ καὶ
τῶν ὀρεινῶν Θρᾳκῶν πολλοὺς τῶν αὐτονόμων καὶ
μαχαιροφόρων, οἳ Δῖοι καλοῦνται, τὴν Ῥοδόπην οἱ
πλεῖστοι οἰκοῦντες· καὶ τοὺς μὲν μισθῷ ἔπειθεν, οἱ
δ' ἐθελονταὶ ξυνηκολούθουν. ἀνίστη δὲ καὶ Ἀγριᾶ- 3
νας καὶ Λαιαίους καὶ ἄλλα ὅσα ἔθνη Παιονικά, ὧν
ἦρχεν—καὶ ἔσχατοι τῆς ἀρχῆς οὗτοι ἦσαν—μέχρι
Γρααίων Παιόνων καὶ τοῦ Στρυμόνος ποταμοῦ, ὃς

ἐκ τοῦ Σκομίου ὄρους διὰ Γρααίων καὶ Λαιαίων ῥεῖ, οὗ ὡρίζετο ἡ ἀρχὴ τὰ πρὸς Παίονας αὐτονόμους ἤδη.
4 τὰ δὲ πρὸς Τριβαλλούς, καὶ τούτους αὐτονόμους, Τρῆρες ὥριζον καὶ Τιλαταῖοι· οἰκοῦσι δ' οὗτοι πρὸς βορέαν τοῦ Σκομίου ὄρους καὶ παρήκουσι πρὸς ἡλίου δύσιν μέχρι τοῦ Ὀσκίου ποταμοῦ. ῥεῖ δ' οὗτος ἐκ τοῦ ὄρους ὅθεν περ καὶ ὁ Νέστος καὶ ὁ Ἕβρος· ἔστι δὲ ἐρῆμον τὸ ὄρος καὶ μέγα, ἐχόμενον τῆς Ῥοδόπης.

97 Ἐγένετο δὲ ἡ ἀρχὴ ἡ Ὀδρυσῶν μέγεθος ἐπὶ μὲν θάλασσαν καθήκουσα ἀπὸ Ἀβδήρων πόλεως ἐς τὸν Εὔξεινον πόντον τὸν μέχρι Ἴστρου ποταμοῦ· αὕτη περίπλους ἐστὶν ἡ γῆ τὰ ξυντομώτατα, ἢν αἰεὶ κατὰ πρύμναν ἱστῆται τὸ πνεῦμα, νηὶ στρογγύλῃ τεσσά-
2 ρων ἡμερῶν καὶ ἴσων νυκτῶν· ὁδῷ δὲ τὰ ξυντομώτατα ἐξ Ἀβδήρων ἐς Ἴστρον ἀνὴρ εὔζωνος ἑνδεκαταῖος τελεῖ. τὰ μὲν πρὸς θάλασσαν τοσαύτη ἦν, ἐς ἤπειρον δὲ ἀπὸ Βυζαντίου ἐς Λαιαίους καὶ ἐπὶ τὸν Στρυμόνα, ταύτῃ γὰρ διὰ πλείστου ἀπὸ θαλάσσης ἄνω ἐγίγνετο, ἡμερῶν ἀνδρὶ εὐζώνῳ τριῶν καὶ δέκα
3 ἀνύσαι. φόρος τε ἐκ πάσης τῆς βαρβάρου καὶ τῶν Ἑλληνίδων πόλεων, ὅσον προσῆξαν ἐπὶ Σεύθου, ὃς ὕστερον Σιτάλκου βασιλεύσας πλεῖστον δὴ ἐποίησεν, τετρακοσίων ταλάντων ἀργυρίου μάλιστα δύναμις, ἃ χρυσὸς καὶ ἄργυρος [εἴη]· καὶ δῶρα οὐκ ἐλάσσω τούτων χρυσοῦ τε καὶ ἀργύρου προσεφέρετο, χωρὶς δὲ ὅσα ὑφαντά τε καὶ λεῖα καὶ ἡ ἄλλη κατασκευή, καὶ οὐ μόνον αὐτῷ ἀλλὰ καὶ τοῖς παραδυναστεύουσί
4 τε καὶ γενναίοις Ὀδρυσῶν. κατεστήσαντο γὰρ τοὐναντίον τῆς Περσῶν βασιλείας τὸν νόμον, ὄντα μὲν καὶ τοῖς ἄλλοις Θρᾳξί, λαμβάνειν μᾶλλον ἢ διδόναι, καὶ αἴσχιον ἦν αἰτηθέντα μὴ δοῦναι ἢ αἰτήσαντα μὴ τυχεῖν· ὅμως δὲ κατὰ τὸ δύνασθαι ἐπὶ πλέον αὐτῷ ἐχρήσαντο· οὐ γὰρ ἦν πρᾶξαι οὐδὲν μὴ διδόντα δῶρα,
5 ὥστε ἐπὶ μέγα ἦλθεν ἡ βασιλεία ἰσχύος. τῶν γὰρ ἐν τῇ Εὐρώπῃ ὅσαι μεταξὺ τοῦ Ἰονίου κόλπου καὶ

τοῦ Εὐξείνου πόντου μεγίστη ἐγένετο χρημάτων προσόδῳ καὶ τῇ ἄλλῃ εὐδαιμονίᾳ, ἰσχύϊ δὲ μάχης καὶ στρατοῦ πλήθει πολὺ δευτέρα μετὰ τὴν τῶν Σκυθῶν. ταύτῃ δὲ ἀδύνατα ἐξισοῦσθαι οὐχ ὅτι τὰ ἐν τῇ Εὐρώπῃ, ἀλλ' οὐδ' ἐν τῇ Ἀσίᾳ ἔθνος ἓν πρὸς ἓν οὐκ ἔστιν ὅ τι δυνατὸν Σκύθαις ὁμογνωμονοῦσι πᾶσιν ἀντιστῆναι. οὐ μὴν οὐδ' ἐς τὴν ἄλλην εὐβουλίαν καὶ ξύνεσιν περὶ τῶν παρόντων ἐς τὸν βίον ἄλλοις ὁμοιοῦνται.

Σιτάλκης μὲν οὖν βασιλεύων χώρας τοσαύτης 98
παρεσκευάζετο τὸν στρατόν. καὶ ἐπειδὴ αὐτῷ ἑτοῖμα ἦν, ἄρας ἐπορεύετο ἐπὶ τὴν Μακεδονίαν, πρῶτον μὲν διὰ τῆς αὐτοῦ ἀρχῆς, ἔπειτα διὰ Κερκίνης, ἐρήμου ὄρους, ὅ ἐστι μεθόριον Σιντῶν καὶ Παιόνων· ἐπορεύετο δὲ δι' αὐτοῦ τῇ ὁδῷ ἣν πρότερον αὐτὸς ἐποιήσατο τεμὼν τὴν ὕλην, ὅτε ἐπὶ Παίονας ἐστράτευσεν. τὸ 2
δὲ ὄρος ἐξ Ὀδρυσῶν διϊόντες ἐν δεξιᾷ μὲν εἶχον Παίονας, ἐν ἀριστερᾷ δὲ Σιντοὺς καὶ Μαίδους. διελθόντες δὲ αὐτὸ ἀφίκοντο ἐς Δόβηρον τὴν Παιονικήν. πορευομένῳ δὲ αὐτῷ ἀπεγίγνετο μὲν οὐδὲν τοῦ στρατοῦ εἰ μή τι νόσῳ, προσεγίγνετο δέ· πολλοὶ γὰρ τῶν αὐτονόμων Θρᾳκῶν ἀπαράκλητοι ἐφ' ἁρπαγὴν ἠκολούθουν, ὥστε τὸ πᾶν πλῆθος λέγεται οὐκ ἔλασσον πεντεκαίδεκα μυριάδων γενέσθαι· καὶ τούτου τὸ μὲν 3
πλέον πεζὸν ἦν, τριτημόριον δὲ μάλιστα ἱππικόν. τοῦ δ' ἱππικοῦ τὸ πλεῖστον αὐτοὶ Ὀδρύσαι παρείχοντο καὶ μετ' αὐτοὺς Γέται. τοῦ δὲ πεζοῦ οἱ μαχαιροφόροι μαχιμώτατοι μὲν ἦσαν οἱ ἐκ τῆς Ῥοδόπης αὐτόνομοι καταβάντες, ὁ δὲ ἄλλος ὅμιλος ξύμμικτος πλήθει φοβερώτατος ἠκολούθει. ξυνηθροίζοντο οὖν ἐν τῇ 99
Δοβήρῳ καὶ παρεσκευάζοντο, ὅπως κατὰ κορυφὴν ἐσβαλοῦσιν ἐς τὴν κάτω Μακεδονίαν, ἧς ὁ Περδίκκας ἦρχεν. τῶν γὰρ Μακεδόνων εἰσὶ καὶ Λυγκησταὶ καὶ Ἐλιμιῶται καὶ ἄλλα ἔθνη ἐπάνωθεν, ἃ ξύμμαχα μέν ἐστι τούτοις καὶ ὑπήκοα, βασιλείας δ' ἔχει καθ' αὑτά. τὴν δὲ παρὰ θάλασσαν νῦν Μακεδονίαν Ἀλέ- 2
ξανδρος ὁ Περδίκκου πατὴρ καὶ οἱ πρόγονοι αὐτοῦ,

Τημενίδαι τὸ ἀρχαῖον ὄντες ἐξ Ἄργους, πρῶτον
ἐκτήσαντο καὶ ἐβασίλευσαν ἀναστήσαντες μάχῃ ἐκ
μὲν Πιερίας Πίερας, οἳ ὕστερον ὑπὸ τὸ Πάγγαιον
πέραν Στρυμόνος ᾤκησαν Φάγρητα καὶ ἄλλα χωρία
—καὶ ἔτι καὶ νῦν Πιερικὸς κόλπος καλεῖται ἡ ὑπὸ
3 τῷ Παγγαίῳ πρὸς θάλασσαν γῆ—ἐκ δὲ τῆς Βοττίας
καλουμένης Βοττιαίους, οἳ νῦν ὅμοροι Χαλκιδέων
οἰκοῦσιν· τῆς δὲ Παιονίας παρὰ τὸν Ἄξιον ποταμὸν
στενήν τινα καθήκουσαν ἄνωθεν μέχρι Πέλλης καὶ
θαλάσσης ἐκτήσαντο, καὶ πέραν Ἀξίου μέχρι Στρυ-
μόνος τὴν Μυγδονίαν καλουμένην Ἠδῶνας ἐξελά-
4 σαντες νέμονται. ἀνέστησαν δὲ καὶ ἐκ τῆς νῦν Ἐορ-
δίας καλουμένης Ἐορδούς, ὧν οἱ μὲν πολλοὶ ἐφθά-
ρησαν, βραχὺ δέ τι αὐτῶν περὶ Φύσκαν κατῴκηται,
καὶ ἐξ Ἀλμωπίας Ἀλμῶπας. ἐκράτησαν δὲ καὶ τῶν
ἄλλων ἐθνῶν οἱ Μακεδόνες οὗτοι ἃ καὶ νῦν ἔτι ἔχουσι,
τόν τε Ἀνθεμοῦντα καὶ Γρηστωνίαν καὶ Βισαλτίαν
καὶ Μακεδόνων αὐτῶν πολλήν. τὸ δὲ ξύμπαν Μα-
κεδονία καλεῖται, καὶ Περδίκκας Ἀλεξάνδρου βασι-
λεὺς αὐτῶν ἦν ὅτε Σιτάλκης ἐπῄει.
100 Καὶ οἱ μὲν Μακεδόνες οὗτοι, ἐπιόντος πολλοῦ
στρατοῦ, ἀδύνατοι ὄντες ἀμύνεσθαι ἔς τε τὰ καρτερὰ
καὶ τὰ τείχη ὅσα ἦν ἐν τῇ χώρᾳ ἐσεκομίσθησαν. ἦν
δὲ οὐ πολλά, ἀλλ᾽ ὕστερον Ἀρχέλαος ὁ Περδίκκου
υἱὸς βασιλεὺς γενόμενος τὰ νῦν ὄντα ἐν τῇ χώρᾳ
ᾠκοδόμησε καὶ ὁδοὺς εὐθείας ἔτεμε, καὶ τἆλλα διεκό-
σμησε τά [τε] κατὰ τὸν πόλεμον ἵπποις καὶ ὅπλοις
καὶ τῇ ἄλλῃ παρασκευῇ κρείσσονι ἢ ξύμπαντες οἱ
2 ἄλλοι βασιλῆς ὀκτὼ οἱ πρὸ αὐτοῦ γενόμενοι. ὁ δὲ
στρατὸς τῶν Θρᾳκῶν ἐκ τῆς Δοβήρου ἐσέβαλε πρῶ-
τον μὲν ἐς τὴν Φιλίππου πρότερον οὖσαν ἀρχήν, καὶ
εἷλεν Εἰδομένην μὲν κατὰ κράτος, Γορτυνίαν δὲ καὶ
Ἀταλάντην καὶ ἄλλα ἄττα χωρία ὁμολογίᾳ διὰ τὴν
Ἀμύντου φιλίαν προσχωροῦντα, τοῦ Φιλίππου υἱέος,
παρόντος· Εὔρωπον δὲ ἐπολιόρκησαν μέν, ἑλεῖν δὲ
3 οὐκ ἐδύναντο. ἔπειτα δὲ καὶ ἐς τὴν ἄλλην Μακεδο-

νίαν προὐχώρει τὴν ἐν ἀριστερᾷ Πέλλης καὶ Κύρρου.
ἔσω δὲ τούτων ἐς τὴν Βοττιαίαν καὶ Πιερίαν οὐκ
ἀφίκοντο, ἀλλὰ τήν τε Μυγδονίαν καὶ Γρηστωνίαν
καὶ Ἀνθεμοῦντα ἐδῄουν. οἱ δὲ Μακεδόνες πεζῷ μὲν
οὐδὲ διενοοῦντο ἀμύνεσθαι, ἵππους δὲ προσμεταπεμ-
ψάμενοι ἀπὸ τῶν ἄνω ξυμμάχων, ὅπῃ δοκοῖ, ὀλίγοι
πρὸς πολλοὺς ἐσέβαλλον ἐς τὸ στράτευμα τῶν Θρᾳ-
κῶν. καὶ ᾗ μὲν προσπέσοιεν οὐδεὶς ὑπέμενεν ἄνδρας 4
ἱππέας τε ἀγαθοὺς καὶ τεθωρακισμένους, ὑπὸ δὲ πλή-
θους περικλῃόμενοι [αὐτοὺς] πολλαπλασίῳ τῷ ὁμίλῳ
ἐς κίνδυνον * καθέστασαν, ὥστε τέλος ἡσυχίαν ἦγον,
οὐ νομίζοντες ἱκανοὶ εἶναι πρὸς τὸ πλέον κινδυνεύειν.
ὁ δὲ Σιτάλκης πρός τε τὸν Περδίκκαν λόγους ἐποιεῖτο 101
ὧν ἕνεκα ἐστράτευσεν, καὶ ἐπειδὴ οἱ Ἀθηναῖοι οὐ
παρῆσαν ταῖς ναυσίν, ἀπιστοῦντες αὐτὸν μὴ ἥξειν,
δῶρα δὲ καὶ πρέσβεις ἔπεμψαν αὐτῷ, ἔς τε τοὺς
Χαλκιδέας καὶ Βοττιαίους μέρος τι τοῦ στρατοῦ
πέμπει καὶ τειχήρεις ποιήσας ἐδῄου τὴν γῆν. καθη- 2
μένου δ' αὐτοῦ περὶ τοὺς χώρους τούτους οἱ πρὸς
νότον οἰκοῦντες Θεσσαλοὶ καὶ Μάγνητες καὶ οἱ ἄλλοι
ὑπήκοοι Θεσσαλῶν καὶ οἱ μέχρι Θερμοπυλῶν Ἕλλη-
νες ἐφοβήθησαν μὴ καὶ ἐπὶ σφᾶς ὁ στρατὸς χωρήσῃ,
καὶ ἐν παρασκευῇ ἦσαν. ἐφοβήθησαν δὲ καὶ οἱ
πέραν Στρυμόνος πρὸς βορέαν Θρᾷκες, ὅσοι πεδία
εἶχον, Παναῖοι καὶ Ὀδόμαντοι καὶ Δρῶοι καὶ Δερ-
σαῖοι· αὐτόνομοι δ' εἰσὶ πάντες. παρέσχε δὲ λόγον 3
καὶ ἐπὶ τοὺς τῶν Ἀθηναίων πολεμίους Ἕλληνας, μὴ
ὑπ' αὐτῶν ἀγόμενοι κατὰ τὸ ξυμμαχικὸν καὶ ἐπὶ
σφᾶς χωρήσωσιν. ὁ δὲ τήν τε Χαλκιδικὴν καὶ Βοτ-
τικὴν καὶ Μακεδονίαν ἅμα ἐπέχων ἔφθειρεν· καὶ
ἐπειδὴ αὐτῷ οὐδὲν ἐπράσσετο ὧν ἕνεκα ἐσέβαλε, καὶ
ἡ στρατιὰ σῖτόν τε οὐκ εἶχεν αὐτῷ καὶ ὑπὸ χειμῶνος
ἐταλαιπώρει, ἀναπείθεται ὑπὸ Σεύθου τοῦ Σπαρδά-
κου, ἀδελφιδοῦ ὄντος καὶ μέγιστον μεθ' αὐτὸν δυνα-
μένου, ὥστ' ἐν τάχει ἀπελθεῖν. τὸν δὲ Σεύθην κρύφα 4
Περδίκκας, ὑποσχόμενος ἀδελφὴν ἑαυτοῦ δώσειν καὶ

χρήματα ἐπ' αὐτῇ, προσποιεῖται. καὶ ὁ μὲν πεισθεὶς καὶ μείνας τριάκοντα τὰς πάσας ἡμέρας, τούτων δὲ ὀκτὼ ἐν Χαλκιδεῦσιν, ἀνεχώρησε τῷ στρατῷ κατὰ τάχος ἐπ' οἴκου. Περδίκκας δὲ ὕστερον Στρατονίκην τὴν ἑαυτοῦ ἀδελφὴν δίδωσι Σεύθῃ, ὥσπερ ὑπέσχετο. τὰ μὲν κατὰ τὴν Σιτάλκου στρατείαν οὕτως ἐγένετο.

102 Οἱ δὲ ἐν Ναυπάκτῳ Ἀθηναῖοι τοῦδε τοῦ χειμῶνος, ἐπειδὴ τὸ τῶν Πελοποννησίων ναυτικὸν διελύθη, Φορμίωνος ἡγουμένου ἐστράτευσαν, παραπλεύσαντες ἐπ' Ἀστάκου καὶ ἀποβάντες, ἐς τὴν μεσόγειαν τῆς Ἀκαρνανίας τετρακοσίοις μὲν ὁπλίταις Ἀθηναίων τῶν ἀπὸ τῶν νεῶν, τετρακοσίοις δὲ Μεσσηνίων, καὶ ἔκ τε Στράτου καὶ Κορόντων καὶ ἄλλων χωρίων ἄνδρας οὐ δοκοῦντας βεβαίους εἶναι ἐξήλασαν, καὶ Κύνητα τὸν Θεολύτου ἐς Κόροντα καταγαγόντες ἀνεχώρησαν πά-
2 λιν ἐπὶ τὰς ναῦς. ἐς γὰρ Οἰνιάδας, ἀεί ποτε πολεμίους ὄντας, μόνους Ἀκαρνάνων οὐκ ἐδόκει δυνατὸν εἶναι χειμῶνος ὄντος στρατεύειν· ὁ γὰρ Ἀχελῷος ποταμὸς ῥέων ἐκ Πίνδου ὄρους διὰ Δολοπίας καὶ Ἀγραίων καὶ Ἀμφιλόχων καὶ διὰ τοῦ Ἀκαρνανικοῦ πεδίου ἄνωθεν μὲν παρὰ Στράτον πόλιν, ἐς θάλασσαν δὲ ἐξιεὶς παρ' Οἰνιάδας καὶ τὴν πόλιν αὐτοῖς περιλιμνάζων ἄπορον ποιεῖ ὑπὸ τοῦ ὕδατος ἐν χειμῶνι
3 στρατεύειν. κεῖνται δὲ καὶ τῶν νήσων τῶν Ἐχινάδων αἱ πολλαὶ καταντικρὺ Οἰνιαδῶν, τοῦ Ἀχελῴου τῶν ἐκβολῶν οὐδὲν ἀπέχουσαι, ὥστε μέγας ὢν ὁ ποταμὸς προσχοῖ ἀεὶ καὶ τὰ τῶν νήσων αἳ ἠπείρωνται, ἐλπὶς δὲ καὶ πάσας οὐκ ἐν πολλῷ τινι ἂν χρόνῳ τοῦτο παθεῖν· τό τε γὰρ ῥεῦμά ἐστι μέγα καὶ πολὺ καὶ θολερόν, αἵ τε νῆσοι πυκναί, καὶ ἀλλήλαις τῆς προσχώσεως τῷ μὴ σκεδάννυσθαι ξύνδεσμοι γίγνονται, παραλλὰξ καὶ οὐ κατὰ στοῖχον κείμεναι οὐδ'
4 ἔχουσαι εὐθείας διόδους τοῦ ὕδατος ἐς τὸ πέλαγος. ἐρῆμοι δ' εἰσὶ καὶ οὐ μεγάλαι. λέγεται δὲ καὶ Ἀλκμαίωνι τῷ Ἀμφιάρεω, ὅτε δὴ ἀλᾶσθαι αὐτὸν μετὰ τὸν φόνον τῆς μητρός, τὸν Ἀπόλλω ταύτην τὴν γῆν

χρῆσαι οἰκεῖν, ὑπειπόντα οὐκ εἶναι λύσιν τῶν δειμάτων πρὶν ἂν εὑρὼν ἐν ταύτῃ τῇ χώρᾳ κατοικίσηται ἥτις ὅτε ἔκτεινε τὴν μητέρα μήπω ὑπὸ ἡλίου ἑωρᾶτο μηδὲ γῆ ἦν, ὡς τῆς γε ἄλλης αὐτῷ μεμιασμένης. ὁ 5
δ' ἀπορῶν, ὥς φασί, μόλις κατενόησε τὴν πρόσχωσιν ταύτην τοῦ Ἀχελῴου, καὶ ἐδόκει αὐτῷ ἱκανὴ ἂν κεχῶσθαι δίαιτα τῷ σώματι ἀφ' οὗπερ κτείνας τὴν μητέρα οὐκ ὀλίγον χρόνον ἐπλανᾶτο. καὶ κατοικισθεὶς ἐς τοὺς περὶ Οἰνιάδας τόπους ἐδυνάστευσέ τε καὶ ἀπὸ Ἀκαρνᾶνος, παιδὸς ἑαυτοῦ, τῆς χώρας τὴν ἐπωνυμίαν ἐγκατέλιπεν. τὰ μὲν περὶ Ἀλκμαίωνα τοιαῦτα λεγόμενα παρελάβομεν.

Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι καὶ ὁ Φορμίων ἄραντες ἐκ τῆς 103
Ἀκαρνανίας καὶ ἀφικόμενοι ἐς τὴν Ναύπακτον ἅμα ἦρι κατέπλευσαν ἐς τὰς Ἀθήνας, τούς τε ἐλευθέρους τῶν αἰχμαλώτων ἐκ τῶν ναυμαχιῶν ἄγοντες, οἳ ἀνὴρ ἀντ' ἀνδρὸς ἐλύθησαν, καὶ τὰς ναῦς ἃς εἷλον. καὶ ὁ χειμὼν ἐτελεύτα οὗτος, καὶ τρίτον ἔτος τῷ πολέμῳ ἐτελεύτα τῷδε ὃν Θουκυδίδης ξυνέγραψεν.

Γ.

Τοῦ δ' ἐπιγιγνομένου θέρους Πελοποννήσιοι καὶ οἱ 1
ξύμμαχοι ἅμα τῷ σίτῳ ἀκμάζοντι ἐστράτευσαν ἐς τὴν Ἀττικήν, ἡγεῖτο δὲ αὐτῶν Ἀρχίδαμος ὁ Ζευξιδάμου, Λακεδαιμονίων βασιλεύς, καὶ ἐγκαθεζόμενοι ἐδῄουν τὴν γῆν· καὶ προσβολαί, ὥσπερ εἰώθεσαν, ἐγίγνοντο τῶν Ἀθηναίων ἱππέων ὅπῃ παρείκοι, καὶ τὸν πλεῖστον ὅμιλον τῶν ψιλῶν εἶργον τὸ μὴ προεξιόντας τῶν ὅπλων τὰ ἐγγὺς τῆς πόλεως κακουργεῖν. ἐμμείναντες δὲ χρόνον οὗ εἶχον τὰ σιτία ἀνεχώρησαν καὶ διελύθησαν κατὰ πόλεις.

Μετὰ δὲ τὴν ἐσβολὴν τῶν Πελοποννησίων εὐθὺς 2
Λέσβος πλὴν Μηθύμνης ἀπέστη ἀπ' Ἀθηναίων, βουληθέντες μὲν καὶ πρὸ τοῦ πολέμου, ἀλλ' οἱ Λακεδαιμόνιοι οὐ προσεδέξαντο, ἀναγκασθέντες δὲ καὶ ταύ-

την τὴν ἀπόστασιν πρότερον ἢ διενοοῦντο ποιήσασ-
θαι. τῶν τε γὰρ λιμένων τὴν χῶσιν καὶ τειχῶν οἰ-
κοδόμησιν καὶ νεῶν ποίησιν ἐπέμενον τελεσθῆναι καὶ
ὅσα ἐκ τοῦ Πόντου ἔδει ἀφικέσθαι, τοξότας τε καὶ
2 σῖτον [καὶ] ἃ μεταπεμπόμενοι ἦσαν. Τενέδιοι γάρ,
ὄντες αὐτοῖς διάφοροι, καὶ Μηθυμναῖοι καὶ αὐτῶν
Μυτιληναίων ἰδίᾳ ἄνδρες κατὰ στάσιν, πρόξενοι
Ἀθηναίων, μηνυταὶ γίγνονται τοῖς Ἀθηναίοις ὅτι
ξυνοικίζουσί τε τὴν Λέσβον ἐς τὴν Μυτιλήνην βίᾳ
καὶ τὴν παρασκευὴν ἅπασαν μετὰ Λακεδαιμονίων
καὶ Βοιωτῶν, ξυγγενῶν ὄντων, ἐπὶ ἀποστάσει ἐπεί-
γονται· καὶ εἰ μή τις προκαταλήψεται ἤδη, στερή-
3 σεσθαι αὐτοὺς Λέσβου. οἱ δ' Ἀθηναῖοι—ἦσαν γὰρ
τεταλαιπωρημένοι ὑπό τε τῆς νόσου καὶ τοῦ πολέμου
ἄρτι καθισταμένου καὶ ἀκμάζοντος—μέγα μὲν ἔργον
ἡγοῦντο εἶναι Λέσβον προσπολεμώσασθαι, ναυτικὸν
ἔχουσαν καὶ δύναμιν ἀκέραιον, καὶ οὐκ ἀπεδέχοντο
2 τὸ πρῶτον τὰς κατηγορίας, μεῖζον μέρος νέμοντες τῷ
μὴ βούλεσθαι ἀληθῆ εἶναι· ἐπειδὴ μέντοι καὶ πέμ-
ψαντες πρέσβεις οὐκ ἔπειθον τοὺς Μυτιληναίους τήν
τε ξυνοίκισιν καὶ τὴν παρασκευὴν διαλύειν, δείσαντες
προκαταλαβεῖν ἐβούλοντο. καὶ πέμπουσιν ἐξαπι-
ναίως τεσσαράκοντα ναῦς, αἳ ἔτυχον περὶ Πελοπόν-
νησον παρεσκευασμέναι πλεῖν· Κλεϊππίδης δὲ ὁ
3 Δεινίου τρίτος αὐτὸς ἐστρατήγει. ἐσηγγέλθη γὰρ
αὐτοῖς ὡς εἴη Ἀπόλλωνος Μαλόεντος ἔξω τῆς πό-
λεως ἑορτή, ἐν ᾗ πανδημεὶ Μυτιληναῖοι ἑορτάζουσιν,
καὶ ἐλπίδα εἶναι ἐπειχθέντας ἐπιπεσεῖν ἄφνω, καὶ ἢν
μὲν ξυμβῇ ἡ πεῖρα,—εἰ δὲ μή, Μυτιληναίοις εἰπεῖν
ναῦς τε παραδοῦναι καὶ τείχη καθελεῖν, μὴ πειθομέ-
νων δὲ πολεμεῖν. καὶ αἱ μὲν νῆες ᾤχοντο· τὰς δὲ
τῶν Μυτιληναίων δέκα τριήρεις, αἳ ἔτυχον βοηθοὶ
παρὰ σφᾶς κατὰ τὸ ξυμμαχικὸν παροῦσαι, κατέσχον
οἱ Ἀθηναῖοι καὶ τοὺς ἄνδρας ἐξ αὐτῶν ἐς φυλακὴν
4 ἐποιήσαντο. τοῖς δὲ Μυτιληναίοις ἀνὴρ ἐκ τῶν
Ἀθηνῶν διαβὰς ἐς Εὔβοιαν καὶ πεζῇ ἐπὶ Γεραιστὸν

ἐλθών, ὁλκάδος ἀναγομένης ἐπιτυχὼν πλῷ χρησάμε-
νος, καὶ τριταῖος ἐκ τῶν Ἀθηνῶν ἐς Μυτιλήνην ἀφι-
κόμενος, ἀγγέλλει τὸν ἐπίπλουν. οἱ δὲ οὔτε ἐς τὸν
Μαλόεντα ἐξῆλθον, τά τε ἄλλα τῶν τειχῶν καὶ λι-
μένων περὶ τὰ ἡμιτέλεστα φραξάμενοι ἐφύλασσον.
καὶ οἱ Ἀθηναῖοι οὐ πολὺ ὕστερον καταπλεύσαντες 4
ὡς ἑώρων, ἀπήγγειλαν μὲν οἱ στρατηγοὶ τὰ ἐπεσταλ-
μένα, οὐκ ἐσακουόντων δὲ τῶν Μυτιληναίων ἐς πόλε-
μον καθίσταντο. ἀπαράσκευοι δὲ οἱ Μυτιληναῖοι
καὶ ἐξαίφνης ἀναγκασθέντες πολεμεῖν ἔκπλουν μέν
τινα ἐποιήσαντο τῶν νεῶν ὡς ἐπὶ ναυμαχίᾳ ὀλίγον 2
πρὸ τοῦ λιμένος, ἔπειτα καταδιωχθέντες ὑπὸ τῶν
Ἀττικῶν νεῶν λόγους ἤδη προσέφερον τοῖς στρατη-
γοῖς, βουλόμενοι τὰς ναῦς τὸ παραυτίκα, εἰ δύναιντο,
ὁμολογίᾳ τινὶ ἐπιεικεῖ ἀποπέμψασθαι. καὶ οἱ στρα-
τηγοὶ τῶν Ἀθηναίων ἀπεδέξαντο, καὶ αὐτοὶ φοβούμε-
νοι μὴ οὐχ ἱκανοὶ ὦσι Λέσβῳ πάσῃ πολεμεῖν. καὶ 3
ἀνακωχὴν ποιησάμενοι πέμπουσιν ἐς τὰς Ἀθήνας οἱ
Μυτιληναῖοι τῶν τε διαβαλλόντων ἕνα, ᾧ μετέμελεν
ἤδη, καὶ ἄλλους, εἴ πως πείσειαν τὰς ναῦς ἀπελθεῖν
ὡς σφῶν οὐδὲν νεωτεριούντων.
Ἐν τούτῳ δὲ ἀποστέλλουσι καὶ ἐς τὴν Λακεδαί- 4
μονα πρέσβεις τριήρει, λαθόντες τὸ τῶν Ἀθηναίων
ναυτικόν, οἳ ὥρμουν ἐν τῇ Μαλέᾳ πρὸς βορέαν τῆς
πόλεως· οὐ γὰρ ἐπίστευον τοῖς ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων
προχωρήσειν. καὶ οἱ μὲν ἐς τὴν Λακεδαίμονα ταλαι-
πώρως διὰ τοῦ πελάγους κομισθέντες αὐτοῖς ἔπρασ-
σον ὅπως τις βοήθεια ἥξει· οἱ δ᾽ ἐκ τῶν Ἀθηνῶν 5
πρέσβεις ὡς οὐδὲν ἦλθον πράξαντες, ἐς πόλεμον
καθίσταντο οἱ Μυτιληναῖοι καὶ ἡ ἄλλη Λέσβος πλὴν
Μηθύμνης· οὗτοι δὲ τοῖς Ἀθηναίοις ἐβεβοηθήκεσαν
καὶ Ἴμβριοι καὶ Λήμνιοι καὶ τῶν ἄλλων ὀλίγοι τινὲς
ξυμμάχων. καὶ ἔξοδον μέν τινα πανδημεὶ ἐποιήσαντο 2
οἱ Μυτιληναῖοι ἐπὶ τὸ τῶν Ἀθηναίων στρατόπεδον
καὶ μάχη ἐγένετο, ἐν ᾗ οὐκ ἔλασσον ἔχοντες οἱ Μυ-
τιληναῖοι οὔτε ἐπηυλίσαντο οὔτε ἐπίστευσαν σφίσιν

αὐτοῖς, ἀλλ' ἀνεχώρησαν· ἔπειτα οἱ μὲν ἡσύχαζον, ἐκ Πελοποννήσου καὶ μετ' ἄλλης παρασκευῆς βουλόμενοι, εἰ προσγένοιτό τι, κινδυνεύειν·—καὶ γὰρ αὐτοῖς Μελέας Λάκων ἀφικνεῖται καὶ Ἑρμαιώνδας Θηβαῖος, οἳ προαπεστάλησαν μὲν τῆς ἀποστάσεως, φθάσαι δὲ οὐ δυνάμενοι τὸν τῶν Ἀθηναίων ἐπίπλουν κρύφα μετὰ τὴν μάχην ὕστερον ἐσπλέουσι τριήρει, καὶ παρῄνουν πέμπειν τριήρη ἄλλην καὶ πρέσβεις
6 μεθ' αὐτῶν· καὶ ἐκπέμπουσιν—οἱ δὲ Ἀθηναῖοι πολὺ ἐπιρρωσθέντες διὰ τὴν τῶν Μυτιληναίων ἡσυχίαν ξυμμάχους τε προσεκάλουν, οἳ πολὺ θᾶσσον παρῆσαν ὁρῶντες οὐδὲν ἰσχυρὸν ἀπὸ τῶν Λεσβίων, καὶ περιορμισάμενοι τὸ πρὸς νότον τῆς πόλεως ἐτείχισαν στρατόπεδα δύο ἑκατέρωθεν τῆς πόλεως, καὶ τοὺς ἐφόρμους ἐπ' ἀμφοτέροις τοῖς λιμέσιν ἐποιοῦντο.
2 καὶ τῆς μὲν θαλάσσης εἶργον μὴ χρῆσθαι τοὺς Μυτιληναίους, τῆς δὲ γῆς τῆς μὲν ἄλλης ἐκράτουν οἱ Μυτιληναῖοι καὶ οἱ ἄλλοι Λέσβιοι προσβεβοηθηκότες ἤδη, τὸ δὲ περὶ τὰ στρατόπεδα οὐ πολὺ κατεῖχον οἱ Ἀθηναῖοι, ναύσταθμον δὲ μᾶλλον ἦν αὐτοῖς πλοίων καὶ ἀγορᾶς ἡ Μαλέα. καὶ τὰ μὲν περὶ Μυτιλήνην οὕτως ἐπολεμεῖτο.

7 Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν χρόνον τοῦ θέρους τούτου Ἀθηναῖοι καὶ ἐς Πελοπόννησον ναῦς ἀπέστειλαν τριάκοντα καὶ Ἀσώπιον τὸν Φορμίωνος στρατηγόν, κελευσάντων Ἀκαρνάνων τῶν Φορμίωνός τινα σφίσι πέμψαι ἢ υἱὸν ἢ ξυγγενῆ ἄρχοντα. καὶ παραπλέουσαι αἱ νῆες τῆς Λακωνικῆς τὰ ἐπιθαλάσσια χωρία
2 ἐπόρθησαν. ἔπειτα τὰς μὲν πλείους ἀποπέμπει τῶν νεῶν πάλιν ἐπ' οἴκου ὁ Ἀσώπιος, αὐτὸς δ' ἔχων δώδεκα ἀφικνεῖται ἐς Ναύπακτον, καὶ ὕστερον Ἀκαρνᾶνας ἀναστήσας πανδημεὶ στρατεύει ἐπ' Οἰνιάδας, καὶ ταῖς τε ναυσὶ κατὰ τὸν Ἀχελῷον ἔπλευσε καὶ ὁ
3 κατὰ γῆν στρατὸς ἐδῄου τὴν χώραν. ὡς δ' οὐ προσεχώρουν, τὸν μὲν πεζὸν ἀφίησιν, αὐτὸς δὲ πλεύσας ἐς Λευκάδα καὶ ἀπόβασιν ἐς Νήρικον ποιησάμενος

ἀναχωρῶν διαφθείρεται αὐτός τε καὶ τῆς στρατιᾶς τι μέρος ὑπὸ τῶν αὐτόθεν τε ξυμβοηθησάντων καὶ φρουρῶν τινῶν ὀλίγων. καὶ ὕστερον ὑποσπόνδους τοὺς νεκροὺς ἀποπλεύσαντες οἱ Ἀθηναῖοι παρὰ τῶν Λευκαδίων ἐκομίσαντο.

Οἱ δὲ ἐπὶ τῆς πρώτης νεὼς ἐκπεμφθέντες Μυτιλη- 8
ναίων πρέσβεις, ὡς αὐτοῖς οἱ Λακεδαιμόνιοι εἶπον Ὀλυμπίαζε παρεῖναι, ὅπως καὶ οἱ ἄλλοι ξύμμαχοι ἀκούσαντες βουλεύσωνται, ἀφικνοῦνται ἐς τὴν Ὀλυμπίαν· ἦν δὲ Ὀλυμπιὰς ᾗ Δωριεὺς Ῥόδιος τὸ δεύτερον ἐνίκα. καὶ ἐπειδὴ μετὰ τὴν ἑορτὴν κατέστησαν ἐς λόγους, εἶπον τοιάδε.

"Τὸ μὲν καθεστὸς τοῖς Ἕλλησι νόμιμον, ὦ ἄνδρες 9
Λακεδαιμόνιοι καὶ ξύμμαχοι, ἴσμεν· τοὺς γὰρ ἀφισταμένους ἐν τοῖς πολέμοις καὶ ξυμμαχίαν τὴν πρὶν ἀπολείποντας οἱ δεξάμενοι καθ' ὅσον μὲν ὠφελοῦνται ἐν ἡδονῇ ἔχουσιν, νομίζοντες δὲ εἶναι προδότας τῶν πρὸ τοῦ φίλων χείρους ἡγοῦνται. καὶ οὐκ ἄδικος 2
αὕτη ἡ ἀξίωσίς ἐστιν, εἰ τύχοιεν πρὸς ἀλλήλους οἵ τε ἀφιστάμενοι καὶ ἀφ' ὧν διακρίνοιντο ἴσοι μὲν τῇ γνώμῃ ὄντες καὶ εὐνοίᾳ, ἀντίπαλοι δὲ τῇ παρασκευῇ καὶ δυνάμει, πρόφασίς τε ἐπιεικὴς μηδεμία ὑπάρχοι τῆς ἀποστάσεως· ὃ ἡμῖν καὶ Ἀθηναίοις οὐκ ἦν. μηδέ τῳ χείρους δόξωμεν εἶναι εἰ ἐν τῇ εἰρήνῃ τιμώ-
μενοι ὑπ' αὐτῶν ἐν τοῖς δεινοῖς ἀφιστάμεθα. περὶ 10
γὰρ τοῦ δικαίου καὶ ἀρετῆς πρῶτον, ἄλλως τε καὶ ξυμμαχίας δεόμενοι, τοὺς λόγους ποιησόμεθα, εἰδότες οὔτε φιλίαν ἰδιώταις βέβαιον γιγνομένην οὔτε κοινωνίαν πόλεσιν ἐς οὐδέν, εἰ μὴ μετ' ἀρετῆς δοκούσης ἐς ἀλλήλους γίγνοιντο καὶ τἆλλα ὁμοιότροποι εἶεν· ἐν γὰρ τῷ διαλλάσσοντι τῆς γνώμης καὶ αἱ διαφοραὶ τῶν ἔργων καθίστανται. ἡμῖν δὲ καὶ Ἀθηναίοις ξυμμαχία ἐγένετο πρῶτον, ἀπολιπόντων μὲν ὑμῶν ἐκ τοῦ Μηδικοῦ πολέμου, παραμεινάντων δὲ ἐκείνων πρὸς τὰ ὑπόλοιπα τῶν ἔργων. ξύμμαχοι μέντοι 2
ἐγενόμεθα οὐκ ἐπὶ καταδουλώσει τῶν Ἑλλήνων Ἀθη-

ναίοις, ἀλλ' ἐπ' ἐλευθερώσει ἀπὸ τοῦ Μήδου τοῖς
Ἕλλησιν. καὶ μέχρι μὲν ἀπὸ τοῦ ἴσου ἡγοῦντο,
προθύμως εἱπόμεθα· ἐπειδὴ δὲ ἑωρῶμεν αὐτοὺς τὴν
μὲν τοῦ Μήδου ἔχθραν ἀνιέντας, τὴν δὲ τῶν ξυμμά-
χων δούλωσιν ἐπαγομένους, οὐκ ἀδεεῖς ἔτι ἦμεν.
ἀδύνατοι δὲ ὄντες καθ' ἓν γενόμενοι διὰ πολυψηφίαν
ἀμύνασθαι οἱ ξύμμαχοι ἐδουλώθησαν, πλὴν ἡμῶν καὶ
Χίων· ἡμεῖς δὲ αὐτόνομοι δὴ ὄντες καὶ ἐλεύθεροι τῷ
ὀνόματι ξυνεστρατεύσαμεν. καὶ πιστοὺς οὐκέτι
εἴχομεν ἡγεμόνας Ἀθηναίους, παραδείγμασι τοῖς
προγιγνομένοις χρώμενοι· οὐ γὰρ εἰκὸς ἦν αὐτοὺς
οὓς μὲν μεθ' ἡμῶν ἐνσπόνδους ἐποιήσαντο καταστρέ-
ψασθαι, τοὺς δὲ ὑπολοίπους, εἴ ποτε ἄρα ἐδυνήθησαν,
11 μὴ δρᾶσαι τοῦτο. καὶ εἰ μὲν αὐτόνομοι ἔτι ἦμεν
ἅπαντες, βεβαιότεροι ἂν ἡμῖν ἦσαν μηδὲν νεωτεριεῖν·
ὑποχειρίους δὲ ἔχοντες τοὺς πλείους, ἡμῖν δὲ ἀπὸ τοῦ
ἴσου ὁμιλοῦντες, χαλεπώτερον εἰκότως ἔμελλον οἴσειν
καὶ πρὸς τὸ πλεῖον ἤδη εἶκον τοῦ ἡμετέρου ἔτι μόνου
ἀντισουμένου, ἄλλως τε καὶ ὅσῳ δυνατώτεροι αὐτοὶ
αὑτῶν ἐγίγνοντο καὶ ἡμεῖς ἐρημότεροι. τὸ δὲ ἀντί-
παλον δέος μόνον πιστὸν ἐς ξυμμαχίαν· ὁ γὰρ πα-
ραβαίνειν τι βουλόμενος τῷ μὴ προέχων ἂν ἐπελθεῖν
2 ἀποτρέπεται. αὐτόνομοί τε ἐλείφθημεν οὐ δι' ἄλλο
τι ἢ ὅσον αὐτοῖς ἐς τὴν ἀρχὴν εὐπρεπείᾳ τε λόγου
καὶ γνώμης μᾶλλον ἐφόδῳ ἢ ἰσχύος τὰ πράγματα
ἐφαίνετο καταληπτά. ἅμα μὲν γὰρ μαρτυρίῳ ἐχρῶντο
μὴ ἂν τούς γε ἰσοψήφους ἄκοντας, εἰ μή τι ἠδίκουν
οἷς ἐπῄεσαν, ξυστρατεύειν· ἐν τῷ αὐτῷ δὲ καὶ τὰ
κράτιστα ἐπί τε τοὺς ὑποδεεστέρους πρώτους ξυνε-
πῆγον καὶ τὰ τελευταῖα λιπόντες τοῦ ἄλλου περιῃ-
3 ρημένου ἀσθενέστερα ἔμελλον ἕξειν. εἰ δὲ ἀφ' ἡμῶν
ἤρξαντο, ἐχόντων ἔτι τῶν πάντων αὐτῶν τε ἰσχὺν
καὶ πρὸς ὅ τι χρὴ στῆναι, οὐκ ἂν ὁμοίως ἐχειρώσαντο.
τό τε ναυτικὸν ἡμῶν παρεῖχέ τινα φόβον μή ποτε
καθ' ἓν γενόμενον ἢ ὑμῖν ἢ ἄλλῳ τῳ προσθέμενον
κίνδυνον σφίσι παράσχῃ. τὰ δὲ καὶ ἀπὸ θεραπείας

τοῦ τε κοινοῦ αὐτῶν καὶ τῶν ἀεὶ προεστώτων περιεγιγνόμεθα. οὐ μέντοι ἐπὶ πολύ γ' ἂν ἐδοκοῦμεν δυνηθῆναι, εἰ μὴ ὁ πόλεμος ὅδε κατέστη, παραδείγμασι χρώμενοι τοῖς ἐς τοὺς ἄλλους. τίς οὖν αὕτη ἢ 12
φιλία ἐγίγνετο ἢ ἐλευθερία πιστὴ ἐν ᾗ παρὰ γνώμην ἀλλήλους ὑπεδεχόμεθα, καὶ οἱ μὲν ἡμᾶς ἐν τῷ πολέμῳ δεδιότες ἐθεράπευον, ἡμεῖς δὲ ἐκείνους ἐν τῇ ἡσυχίᾳ τὸ αὐτὸ ἐποιοῦμεν· ὅ τε τοῖς ἄλλοις μάλιστα εὔνοια πίστιν βεβαιοῖ, ἡμῖν τοῦτο ὁ φόβος ἐχυρὸν παρεῖχεν, δέει τε τὸ πλέον ἢ φιλίᾳ κατεχόμενοι ξύμμαχοι ἦμεν· καὶ ὁποτέροις θᾶσσον παράσχοι ἀσφάλεια θάρσος, 2
οὗτοι πρότεροί τι καὶ παραβήσεσθαι ἔμελλον. ὥστε εἴ τῳ δοκοῦμεν ἀδικεῖν προαποστάντες διὰ τὴν ἐκείνων μέλλησιν τῶν ἐς ἡμᾶς δεινῶν, αὐτοὶ οὐκ ἀνταναμείναντες σαφῶς εἰδέναι εἴ τι αὐτῶν ἔσται, οὐκ ὀρθῶς σκοπεῖ. εἰ γὰρ δυνατοὶ ἦμεν ἐκ τοῦ ἴσου καὶ ἀντεπιβουλεῦσαι καὶ ἀντιμελλῆσαί τι, ἔδει ἡμᾶς ἐκ τοῦ ὁμοίου ἐπ' ἐκείνους ἰέναι· ἐπ' ἐκείνοις δὲ ὄντος ἀεὶ τοῦ ἐπιχειρεῖν καὶ ἐφ' ἡμῖν εἶναι δεῖ τὸ προαμύνασθαι.

"Τοιαύτας ἔχοντες προφάσεις καὶ αἰτίας, ὦ Λακε- 13
δαιμόνιοι καὶ ξύμμαχοι, ἀπέστημεν, σαφεῖς μὲν τοῖς ἀκούουσι γνῶναι ὡς εἰκότως ἐδράσαμεν, ἱκανὰς δὲ ἡμᾶς ἐκφοβῆσαι καὶ πρὸς ἀσφάλειάν τινα τρέψαι, βουλομένους μὲν καὶ πάλαι, ὅτε ἔτι ἐν τῇ εἰρήνῃ ἐπέμψαμεν ὡς ὑμᾶς περὶ ἀποστάσεως, ὑμῶν δὲ οὐ προσδεξαμένων κωλυθέντας· νῦν δὲ ἐπειδὴ Βοιωτοὶ 2
προὐκαλέσαντο εὐθὺς ὑπηκούσαμεν, καὶ ἐνομίζομεν ἀποστήσεσθαι διπλῆν ἀπόστασιν, ἀπό τε τῶν Ἑλλήνων μὴ ξὺν κακῶς ποιεῖν αὐτοὺς μετ' Ἀθηναίων ἀλλὰ ξυνελευθεροῦν, ἀπό τε Ἀθηναίων μὴ αὐτοὶ διαφθαρῆναι ὑπ' ἐκείνων ἐν ὑστέρῳ ἀλλὰ προποιῆσαι. ἡ μέν- 3
τοι ἀπόστασις ἡμῶν θᾶσσον γεγένηται καὶ ἀπαράσκευος· ᾗ καὶ μᾶλλον χρὴ ξυμμάχους δεξαμένους ἡμᾶς διὰ ταχέων βοήθειαν ἀποστέλλειν, ἵνα φαίνησθε ἀμύνοντές τε οἷς δεῖ καὶ ἐν τῷ αὐτῷ τοὺς πολεμίους

4 *βλάπτοντες. καιρὸς δὲ ὡς οὔπω πρότερον. νόσῳ τε
γὰρ ἐφθάραται Ἀθηναῖοι καὶ χρημάτων δαπάνῃ,
νῆές τε αὐτοῖς αἱ μὲν περὶ τὴν ὑμετέραν εἰσίν, αἱ δ'
ἐφ' ἡμῖν τετάχαται, ὥστε οὐκ εἰκὸς αὐτοὺς περιουσίαν
νεῶν ἔχειν, ἢν ὑμεῖς ἐν τῷ θέρει τῷδε ναυσί τε καὶ
πεζῷ ἅμα ἐπεσβάλητε τὸ δεύτερον, ἀλλ' ἢ ὑμᾶς οὐκ
ἀμυνοῦνται ἐπιπλέοντας ἢ ἀπ' ἀμφοτέρων ἀποχωρή-*
5 *σονται. νομίσῃ τε μηδεὶς ἀλλοτρίας γῆς πέρι οἰκεῖον
κίνδυνον ἕξειν. ᾧ γὰρ δοκεῖ μακρὰν ἀπεῖναι ἡ Λέσ-
βος, τὴν ὠφελίαν αὐτῷ ἐγγύθεν παρέξει. οὐ γὰρ ἐν
τῇ Ἀττικῇ ἔσται ὁ πόλεμος, ὥς τις οἴεται, ἀλλὰ δι'
ἣν ἡ Ἀττικὴ ὠφελεῖται. ἔστι δὲ τῶν χρημάτων ἀπὸ
τῶν ξυμμάχων ἡ πρόσοδος, καὶ ἔτι μείζων ἔσται, εἰ
ἡμᾶς καταστρέψονται· οὔτε γὰρ ἀποστήσεται ἄλλος
τά τε ἡμέτερα προσγενήσεται, πάθοιμέν τ' ἂν δεινό-*
6 *τερα ἢ οἱ πρὶν δουλεύοντες. βοηθησάντων δὲ ὑμῶν
προθύμως πόλιν τε προσλήψεσθε ναυτικὸν ἔχουσαν
μέγα, οὗπερ ὑμῖν μάλιστα προσδεῖ, καὶ Ἀθηναίους
ῥᾷον καθαιρήσετε ὑφαιροῦντες αὐτῶν τοὺς ξυμμά-
χους, θρασύτερον γὰρ πᾶς τις προσχωρήσεται, τήν
τε αἰτίαν ἀποφεύξεσθε ἣν εἴχετε μὴ βοηθεῖν τοῖς
ἀφισταμένοις. ἢν δ' ἐλευθεροῦντες φαίνησθε, τὸ*
14 *κράτος τοῦ πολέμου βεβαιότερον ἕξετε. αἰσχυνθέν-
τες οὖν τάς τε τῶν Ἑλλήνων ἐς ὑμᾶς ἐλπίδας καὶ
Δία τὸν Ὀλύμπιον, ἐν οὗ τῷ ἱερῷ ἴσα καὶ ἱκέται
ἐσμέν, ἐπαμύνατε Μυτιληναίοις, ξύμμαχοι γενόμενοι,
καὶ μὴ προῆσθε ἡμᾶς, ἴδιον μὲν τὸν κίνδυνον τῶν
σωμάτων παραβαλλομένους, κοινὴν δὲ τὴν ἐκ τοῦ
κατορθῶσαι ὠφελίαν ἅπασι δώσοντας, ἔτι δὲ κοινο-
τέραν τὴν βλάβην, εἰ μὴ πεισθέντων ὑμῶν σφαλη-
σόμεθα. γίγνεσθε δὲ ἄνδρες οἵουσπερ ὑμᾶς οἵ τε
Ἕλληνες ἀξιοῦσι καὶ τὸ ἡμέτερον δέος βούλεται."*

15 *Τοιαῦτα μὲν οἱ Μυτιληναῖοι εἶπον. οἱ δὲ Λακε-
δαιμόνιοι καὶ οἱ ξύμμαχοι ἐπειδὴ ἤκουσαν, προσδεξ-
άμενοι τοὺς λόγους ξυμμάχους τε τοὺς Λεσβίους
ἐποιήσαντο καὶ τὴν ἐς τὴν Ἀττικὴν ἐσβολὴν τοῖς τε*

ξυμμάχοις παροῦσι κατὰ τάχος ἔφραζον ἰέναι ἐς τὸν
Ἰσθμὸν τοῖς δύο μέρεσιν ὡς ποιησόμενοι, καὶ αὐτοὶ
πρῶτοι ἀφίκοντο, καὶ ὁλκοὺς παρεσκεύαζον τῶν νεῶν
ἐν τῷ Ἰσθμῷ ὡς ὑπεροίσοντες ἐκ τῆς Κορίνθου ἐς
τὴν πρὸς Ἀθήνας θάλασσαν καὶ ναυσὶ καὶ πεζῷ ἅμα
ἐπιόντες. καὶ οἱ μὲν προθύμως ταῦτα ἔπρασσον, οἱ
δὲ ἄλλοι ξύμμαχοι βραδέως τε ξυνελέγοντο καὶ ἐν
καρποῦ ξυγκομιδῇ ἦσαν καὶ ἀρρωστίᾳ τοῦ στρατεύ-
ειν. αἰσθόμενοι δὲ αὐτοὺς οἱ Ἀθηναῖοι διὰ κατά- 16
γνωσιν ἀσθενείας σφῶν παρασκευαζομένους, δηλῶ-
σαι βουλόμενοι ὅτι οὐκ ὀρθῶς ἐγνώκασιν ἀλλ' οἷοί
τέ εἰσι μὴ κινοῦντες τὸ ἐπὶ Λέσβῳ ναυτικὸν καὶ τὸ
ἀπὸ Πελοποννήσου ἐπιὸν ῥᾳδίως ἀμύνεσθαι, ἐπλή-
ρωσαν ναῦς ἑκατόν, ἐσβάντες αὐτοί τε πλὴν ἱππέων
καὶ πεντακοσιομεδίμνων καὶ οἱ μέτοικοι, καὶ παρὰ
τὸν Ἰσθμὸν ἀναγαγόντες ἐπίδειξίν τε ἐποιοῦντο καὶ
ἀποβάσεις τῆς Πελοποννήσου ᾗ δοκοῖ αὐτοῖς. οἱ δὲ 2
Λακεδαιμόνιοι ὁρῶντες πολὺν τὸν παράλογον τά τε
ὑπὸ τῶν Λεσβίων ῥηθέντα ἡγοῦντο οὐκ ἀληθῆ καὶ
ἄπορα νομίζοντες, ὡς αὐτοῖς καὶ οἱ ξύμμαχοι ἅμα οὐ
παρῆσαν καὶ ἠγγέλλοντο καὶ αἱ περὶ τὴν Πελοπόν-
νησον τριάκοντα νῆες τῶν Ἀθηναίων τὴν περιοικίδα
αὐτῶν πορθοῦσαι, ἀνεχώρησαν ἐπ' οἴκου. ὕστερον 3
δὲ ναυτικὸν παρεσκεύαζον ὅ τι πέμψουσιν ἐς τὴν
Λέσβον καὶ κατὰ πόλεις ἐπήγγελλον τεσσαράκοντα
νεῶν πλῆθος καὶ ναύαρχον προσέταξαν Ἀλκίδαν, ὃς
ἔμελλεν ἐπιπλεύσεσθαι. ἀνεχώρησαν δὲ καὶ οἱ Ἀθη-
ναῖοι ταῖς ἑκατὸν ναυσίν, ἐπειδὴ καὶ ἐκείνους εἶδον.

Καὶ κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον, ὃν αἱ νῆες ἔπλεον, ἐν 17
τοῖς πλεῖσται δὴ νῆες ἅμ' αὐτοῖς ἐνεργοὶ *[κάλλει]
ἐγένοντο· παραπλήσιαι δὲ καὶ ἔτι πλείους ἀρχομένου
τοῦ πολέμου· τήν τε γὰρ Ἀττικὴν καὶ Εὔβοιαν καὶ
Σαλαμῖνα ἑκατὸν ἐφύλασσον καὶ περὶ Πελοπόννησον
ἕτεραι ἑκατὸν ἦσαν, χωρὶς δὲ αἱ περὶ Ποτίδαιαν καὶ
ἐν τοῖς ἄλλοις χωρίοις, ὥστε αἱ πᾶσαι ἅμα ἐγίγνον-
το ἐν ἑνὶ θέρει διακόσιαι καὶ πεντήκοντα. καὶ τὰ 2

χρήματα τοῦτο μάλιστα ὑπανάλωσε μετὰ Ποτιδαίας. τήν τε γὰρ Ποτίδαιαν δίδραχμοι ὁπλῖται ἐφρούρουν, αὑτῷ γὰρ καὶ ὑπηρέτῃ δραχμὴν ἐλάμβανε τῆς ἡμέρας, τρισχίλιοι μὲν οἱ πρῶτοι, ὧν οὐκ ἐλάσσους διεπολιόρκησαν, ἑξακόσιοι δὲ καὶ χίλιοι μετὰ Φορμίωνος, οἳ προαπῆλθον· νῆές τε αἱ πᾶσαι τὸν αὐτὸν μισθὸν ἔφερον. τὰ μὲν οὖν χρήματα οὕτως ὑπαναλώθη τὸ πρῶτον καὶ νῆες τοσαῦται δὴ πλεῖσται ἐπληρώθησαν.

18 Μυτιληναῖοι δὲ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ὃν οἱ Λακεδαιμόνιοι περὶ τὸν Ἰσθμὸν ἦσαν ἐπὶ Μήθυμναν ὡς προδιδομένην ἐστράτευσαν κατὰ γῆν αὐτοί τε καὶ οἱ ἐπίκουροι· καὶ προσβαλόντες τῇ πόλει, ἐπειδὴ οὐ προὐχώρει ᾗ προσεδέχοντο, ἀπῆλθον ἐπ' Ἀντίσσης καὶ Πύρρας καὶ Ἐρέσου, καὶ καταστησάμενοι τὰ ἐν ταῖς πόλεσι ταύταις βεβαιότερα καὶ τείχη κρατύ-
2 ναντες διὰ τάχους ἀπῆλθον ἐπ' οἴκου. ἐστράτευσαν δὲ καὶ οἱ Μηθυμναῖοι ἀναχωρησάντων αὐτῶν ἐπ' Ἄντισσαν, καὶ ἐκβοηθείας τινὸς γενομένης πληγέντες ὑπό τε τῶν Ἀντισσαίων καὶ τῶν ἐπικούρων ἀπέθανόν τε πολλοὶ καὶ ἀνεχώρησαν οἱ λοιποὶ κατὰ τάχος. οἱ δὲ Ἀθηναῖοι πυνθανόμενοι ταῦτα, τούς τε Μυτιληναίους τῆς γῆς κρατοῦντας καὶ τοὺς σφετέρους στρατιώτας οὐχ ἱκανοὺς ὄντας εἴργειν, πέμπουσι περὶ τὸ φθινόπωρον ἤδη ἀρχόμενον Πάχητα τὸν Ἐπικούρου
3 στρατηγὸν καὶ χιλίους ὁπλίτας ἑαυτῶν. οἱ δὲ αὐτερέται πλεύσαντες τῶν νεῶν ἀφικνοῦνται καὶ περιτειχίζουσι Μυτιλήνην ἐν κύκλῳ ἁπλῷ τείχει· φρούρια δ' ἔστιν ᾗ ἐπὶ τῶν καρτερῶν ἐγκατῳκοδόμηται. καὶ ἡ μὲν Μυτιλήνη κατὰ κράτος ἤδη ἀμφοτέρωθεν καὶ ἐκ γῆς καὶ ἐκ θαλάσσης εἴργετο καὶ ὁ χειμὼν ἤρχετο
19 γίγνεσθαι· προσδεόμενοι δὲ οἱ Ἀθηναῖοι χρημάτων ἐς τὴν πολιορκίαν καὶ αὐτοὶ ἐσενεγκόντες τότε πρῶτον ἐσφορὰν διακόσια τάλαντα ἐξέπεμψαν καὶ ἐπὶ τοὺς ξυμμάχους ἀργυρολόγους ναῦς δώδεκα καὶ Λυσικλέα
2 πέμπτον αὐτὸν στρατηγόν. ὁ δὲ ἄλλα τε ἠργυρο-

λόγει καὶ περιέπλει καὶ τῆς Καρίας ἐκ Μυοῦντος
ἀναβὰς διὰ τοῦ Μαιάνδρου πεδίου μέχρι τοῦ Σανδίου
λόφου ἐπιθεμένων τῶν Καρῶν καὶ Ἀναιϊτῶν αὐτός
τε διαφθείρεται καὶ τῆς [ἄλλης] στρατιᾶς πολλοί.

Τοῦ δ' αὐτοῦ χειμῶνος οἱ Πλαταιῆς—ἔτι γὰρ ἐπο- 20
λιορκοῦντο ὑπὸ τῶν Πελοποννησίων καὶ Βοιωτῶν—
ἐπειδὴ τῷ τε σίτῳ ἐπιλιπόντι ἐπιέζοντο καὶ ἀπὸ τῶν
Ἀθηνῶν οὐδεμία ἐλπὶς ἦν τιμωρίας οὐδὲ ἄλλη σωτη-
ρία ἐφαίνετο, ἐπιβουλεύουσιν, αὐτοί τε καὶ Ἀθηναίων
οἱ ξυμπολιορκούμενοι, πρῶτον μὲν πάντες ἐξελθεῖν
καὶ ὑπερβῆναι τὰ τείχη τῶν πολεμίων, ἢν δύνωνται
βιάσασθαι, ἐσηγησαμένου τὴν πεῖραν αὐτοῖς Θεαινέ-
του τε τοῦ Τολμίδου, ἀνδρὸς μάντεως, καὶ Εὐμολπί-
δου τοῦ Δαϊμάχου, ὃς καὶ ἐστρατήγει· ἔπειτα οἱ μὲν 2
ἡμίσεις ἀπώκνησάν πως τὸν κίνδυνον, μέγαν ἡγησά-
μενοι, ἐς δὲ ἄνδρας διακοσίους καὶ εἴκοσι μάλιστα
ἐνέμειναν τῇ ἐξόδῳ ἐθελονταὶ τρόπῳ τοιῷδε. κλίμα-
κας ἐποιήσαντο ἴσας τῷ τείχει τῶν πολεμίων· ξυνε-
μετρήσαντο δὲ ταῖς ἐπιβολαῖς τῶν πλίνθων, ᾗ ἔτυχε
πρὸς σφᾶς οὐκ ἐξαληλιμμένον τὸ τεῖχος αὐτῶν.
ἠριθμοῦντο δὲ πολλοὶ ἅμα τὰς ἐπιβολάς, καὶ ἔμελ- 3
λον οἱ μέν τινες ἁμαρτήσεσθαι οἱ δὲ πλείους τεύξε-
σθαι τοῦ ἀληθοῦς λογισμοῦ, ἄλλως τε καὶ πολλάκις
ἀριθμοῦντες καὶ ἅμα οὐ πολὺ ἀπέχοντες, ἀλλὰ ῥᾳ-
δίως καθορωμένου ἐς ὃ ἐβούλοντο τοῦ τείχους. τὴν
μὲν οὖν ξυμμέτρησιν τῶν κλιμάκων οὕτως ἔλαβον,
ἐκ τοῦ πάχους τῆς πλίνθου εἰκάσαντες τὸ μέτρον· τὸ 21
δὲ τεῖχος ἦν τῶν Πελοποννησίων τοιόνδε τῇ οἰκοδο-
μήσει. εἶχε μὲν δύο τοὺς περιβόλους, πρός τε Πλα-
ταιῶν καὶ εἴ τις ἔξωθεν ἀπ' Ἀθηνῶν ἐπίοι, διεῖχον δὲ
οἱ περίβολοι ἑκκαίδεκα πόδας μάλιστα ἀπ' ἀλλήλων·
τὸ οὖν μεταξὺ τοῦτο, οἱ ἑκκαίδεκα πόδες, τοῖς φύ-
λαξιν οἰκήματα διανενεμημένα ᾠκοδόμητο, καὶ ἦν
ξυνεχῆ ὥστε ἓν φαίνεσθαι τεῖχος παχὺ ἐπάλξεις ἔχον
ἀμφοτέρωθεν. διὰ δέκα δὲ ἐπάλξεων πύργοι ἦσαν 2
μεγάλοι καὶ ἰσοπλατεῖς τῷ τείχει, διήκοντες ἐς τε τὸ

ἔσω μέτωπον αὐτοῦ καὶ οἱ αὐτοὶ καὶ [ἐς] τὸ ἔξω,
ὥστε πάροδον μὴ εἶναι παρὰ πύργον, ἀλλὰ δι' αὐτῶν
μέσων διῄεσαν. τὰς οὖν νύκτας, ὁπότε χειμὼν εἴη
νοτερός, τὰς μὲν ἐπάλξεις ἀπέλειπον, ἐκ δὲ τῶν πύρ-
γων, ὄντων δι' ὀλίγου καὶ ἄνωθεν στεγανῶν, τὴν φυ-
λακὴν ἐποιοῦντο.

22 Τὸ μὲν οὖν τεῖχος, ᾧ περιεφρουροῦντο οἱ Πλαταιῆς,
τοιοῦτον ἦν· οἱ δ', ἐπειδὴ παρεσκεύαστο αὐτοῖς, τη-
ρήσαντες νύκτα χειμέριον ὕδατι καὶ ἀνέμῳ καὶ ἅμ'
ἀσέληνον, ἐξῄεσαν· ἡγοῦντο δὲ οἵπερ καὶ τῆς πείρας
αἴτιοι ἦσαν. καὶ πρῶτον μὲν τὴν τάφρον διέβησαν
ἣ περιεῖχεν αὐτούς, ἔπειτα προσέμιξαν τῷ τείχει τῶν
πολεμίων, λαθόντες τοὺς φύλακας, ἀνὰ τὸ σκοτεινὸν
μὲν οὐ προϊδόντων αὐτῶν, ψόφῳ δὲ τῷ ἐκ τοῦ προσ-
ιέναι αὐτοὺς ἀντιπαταγοῦντος τοῦ ἀνέμου οὐ κατα-
2 κουσάντων· ἅμα δὲ καὶ διέχοντες πολὺ ᾖεσαν, ὅπως
τὰ ὅπλα μὴ κρουόμενα πρὸς ἄλληλα αἴσθησιν παρ-
έχοι. ἦσαν δὲ εὐσταλεῖς τε τῇ ὁπλίσει καὶ τὸν
ἀριστερὸν πόδα μόνον ὑποδεδεμένοι ἀσφαλείας ἕνεκα
τῆς πρὸς τὸν πηλόν. κατὰ οὖν μεταπύργιον προσέ-
μισγον πρὸς τὰς ἐπάλξεις, εἰδότες ὅτι ἐρῆμοί εἰσι,
πρῶτον μὲν οἱ τὰς κλίμακας φέροντες, καὶ προσέθε-
σαν· ἔπειτα ψιλοὶ δώδεκα ξὺν ξιφιδίῳ καὶ θώρακι
ἀνέβαινον, ὧν ἡγεῖτο Ἀμμέας ὁ Κοροίβου καὶ πρῶτος
3 ἀνέβη. μετὰ δὲ αὐτὸν οἱ ἑπόμενοι ἓξ ἐφ' ἑκάτερον
τῶν πύργων ἀνέβαινον. ἔπειτα ψιλοὶ ἄλλοι μετὰ
τούτους ξὺν δορατίοις ἐχώρουν, οἷς ἕτεροι κατόπιν
τὰς ἀσπίδας ἔφερον, ὅπως ἐκεῖνοι ῥᾷον προσβαίνοιεν,
καὶ ἔμελλον δώσειν ὁπότε πρὸς τοῖς πολεμίοις εἴ-
ησαν. ὡς δὲ ἄνω πλείους ἐγένοντο, ᾔσθοντο οἱ ἐκ
τῶν πύργων φύλακες· κατέβαλε γάρ τις τῶν Πλα-
ταιῶν ἀντιλαμβανόμενος ἀπὸ τῶν ἐπάλξεων κερα-
4 μῖδα, ἣ πεσοῦσα ψόφον ἐποίησε. καὶ αὐτίκα βοὴ
ἦν, τὸ δὲ στρατόπεδον ἐπὶ τὸ τεῖχος ὥρμησεν· οὐ
γὰρ ᾔδει ὅ τι ἦν τὸ δεινόν, σκοτεινῆς νυκτὸς καὶ χει-
μῶνος ὄντος· καὶ ἅμα οἱ ἐν τῇ πόλει τῶν Πλαταιῶν

ὑπολελειμμένοι ἐξελθόντες προσέβαλον τῷ τείχει
τῶν Πελοποννησίων ἐκ τοὔμπαλιν ἢ οἱ ἄνδρες αὐτῶν
ὑπερέβαινον, ὅπως ἥκιστα πρὸς αὐτοὺς τὸν νοῦν
ἔχοιεν. ἐθορυβοῦντο μὲν οὖν κατὰ χώραν μένοντες,
βοηθεῖν δὲ οὐδεὶς ἐτόλμα ἐκ τῆς ἑαυτῶν φυλακῆς,
ἀλλ' ἐν ἀπόρῳ ἦσαν εἰκάσαι τὸ γιγνόμενον. καὶ οἱ 5
τριακόσιοι αὐτῶν, οἷς ἐτέτακτο παραβοηθεῖν εἴ τι δέοι,
ἐχώρουν ἔξω[θεν] τοῦ τείχους πρὸς τὴν βοήν. φρυκ-
τοί τε ᾔροντο ἐς τὰς Θήβας πολέμιοι· παρανῖσχον
δὲ καὶ οἱ ἐκ τῆς πόλεως Πλαταιῆς ἀπὸ τοῦ τείχους
φρυκτοὺς πολλοὺς πρότερον παρεσκευασμένους ἐς
αὐτὸ τοῦτο, ὅπως ἀσαφῆ τὰ σημεῖα τῆς φρυκτωρίας
τοῖς πολεμίοις ᾖ καὶ μὴ βοηθοῖεν, ἄλλο τι νομίσαν-
τες τὸ γιγνόμενον εἶναι ἢ τὸ ὄν, πρὶν σφῶν οἱ ἄν-
δρες οἱ ἐξιόντες διαφύγοιεν καὶ τοῦ ἀσφαλοῦς ἀντι-
λάβοιντο.

Οἱ δ' ὑπερβαίνοντες τῶν Πλαταιῶν ἐν τούτῳ, ὡς 23
οἱ πρῶτοι αὐτῶν ἀναβεβήκεσαν καὶ τοῦ πύργου ἑκα-
τέρου τοὺς φύλακας διαφθείραντες ἐκεκρατήκεσαν,
τάς τε διόδους τῶν πύργων ἐνστάντες αὐτοὶ ἐφύλασ-
σον μηδένα δι' αὐτῶν ἐπιβοηθεῖν καὶ κλίμακας προσ- 2
θέντες ἀπὸ τοῦ τείχους τοῖς πύργοις καὶ ἐπαναβι-
βάσαντες ἄνδρας πλείους, οἱ μὲν ἀπὸ τῶν πύργων
τοὺς ἐπιβοηθοῦντας καὶ κάτωθεν καὶ ἄνωθεν εἶργον
βάλλοντες, οἱ δ' ἐν τούτῳ οἱ πλείους πολλὰς προσ-
θέντες κλίμακας ἅμα καὶ τὰς ἐπάλξεις ἀπώσαντες
διὰ τοῦ μεταπυργίου ὑπερέβαινον. ὁ δὲ διακομιζό- 3
μενος ἀεὶ ἵστατο ἐπὶ τοῦ χείλους τῆς τάφρου, καὶ ἐν-
τεῦθεν ἐτόξευόν τε καὶ ἠκόντιζον, εἴ τις παραβοηθῶν
παρὰ τὸ τεῖχος κωλυτὴς γίγνοιτο τῆς διαβάσεως.
ἐπεὶ δὲ πάντες διεπεπεραίωντο, οἱ ἀπὸ τῶν πύργων
χαλεπῶς οἱ τελευταῖοι καταβαίνοντες ἐχώρουν ἐπὶ
τὴν τάφρον, καὶ ἐν τούτῳ οἱ τριακόσιοι αὐτοῖς ἐπε-
φέροντο λαμπάδας ἔχοντες. οἱ μὲν οὖν Πλαταιῆς 4
ἐκείνους ἑώρων μᾶλλον ἐκ τοῦ σκότους ἑστῶτες ἐπὶ
τοῦ χείλους τῆς τάφρου, καὶ ἐτόξευόν τε καὶ ἐσηκόν-

τιζον ἐς τὰ γυμνά, αὐτοὶ δὲ ἐν τῷ ἀφανεῖ ὄντες ἧσσον διὰ τὰς λαμπάδας καθεωρῶντο, ὥστε φθάνουσι τῶν Πλαταιῶν καὶ οἱ ὕστατοι διαβάντες τὴν τάφρον, χαλεπῶς δὲ καὶ βιαίως· κρύσταλλός τε γὰρ ἐπεπήγει οὐ βέβαιος ἐν αὐτῇ ὥστ' ἐπελθεῖν, ἀλλ' οἷος ἀπηλιώτου ἢ βορέου ὑδατώδης μᾶλλον, καὶ ἡ νὺξ τοιούτῳ ἀνέμῳ ὑπονειφομένη πολὺ τὸ ὕδωρ ἐν αὐτῇ ἐπεποιήκει, ὃ μόλις ὑπερέχοντες ἐπεραιώθησαν. ἐγένετο δὲ καὶ ἡ διάφευξις αὐτοῖς μᾶλλον διὰ τοῦ χειμῶνος τὸ μέγεθος.

24 Ὁρμήσαντες δὲ ἀπὸ τῆς τάφρου οἱ Πλαταιῆς ἐχώρουν ἀθρόοι τὴν ἐς Θήβας φέρουσαν ὁδόν, ἐν δεξιᾷ ἔχοντες τὸ τοῦ Ἀνδροκράτους ἡρῷον, νομίζοντες ἥκιστα σφᾶς ταύτην αὐτοὺς ὑποτοπῆσαι τραπέσθαι τὴν ἐς τοὺς πολεμίους· καὶ ἅμα ἑώρων τοὺς Πελοποννησίους τὴν πρὸς Κιθαιρῶνα καὶ Δρυὸς κεφαλὰς τὴν ἐπ' Ἀθηνῶν φέρουσαν μετὰ λαμπάδων
2 διώκοντας. καὶ ἐπὶ μὲν ἓξ ἢ ἑπτὰ σταδίους οἱ Πλαταιῆς τὴν ἐπὶ τῶν Θηβῶν ἐχώρησαν, ἔπειθ' ὑποστρέψαντες ᾖεσαν τὴν πρὸς τὸ ὄρος φέρουσαν ὁδὸν ἐς Ἐρύθρας καὶ Ὑσιάς, καὶ λαβόμενοι τῶν ὀρῶν διαφεύγουσιν ἐς τὰς Ἀθήνας, ἄνδρες δώδεκα καὶ διακόσιοι ἀπὸ πλειόνων· εἰσὶ γάρ τινες αὐτῶν οἳ ἀπετράποντο ἐς τὴν πόλιν πρὶν ὑπερβαίνειν, εἷς δ' ἐπὶ τῇ ἔξω τά-
3 φρῳ τοξότης ἐλήφθη. οἱ μὲν οὖν Πελοποννήσιοι κατὰ χώραν ἐγένοντο τῆς βοηθείας παυσάμενοι· οἱ δ' ἐκ τῆς πόλεως Πλαταιῆς τῶν μὲν γεγενημένων εἰδότες οὐδέν, τῶν δὲ ἀποτραπομένων σφίσιν ἀπαγγειλάντων ὡς ουδεὶς περίεστι, κήρυκα ἐκπέμψαντες, ἐπεὶ ἡμέρα ἐγένετο, ἐσπένδοντο ἀναίρεσιν τοῖς νεκροῖς, μαθόντες δὲ τὸ ἀληθὲς ἐπαύσαντο. οἱ μὲν δὴ [τῶν] Πλαταιῶν ἄνδρες οὕτως ὑπερβάντες ἐσώθησαν.

25 Ἐκ δὲ τῆς Λακεδαίμονος τοῦ αὐτοῦ χειμῶνος τελευτῶντος ἐκπέμπεται Σάλαιθος ὁ Λακεδαιμόνιος ἐς Μυτιλήνην τριήρει. καὶ πλεύσας ἐς Πύρραν καὶ ἐξ αὐτῆς πεζῇ κατὰ χαράδραν τινά, ᾗ ὑπερβατὸν ἦν τὸ

περιτείχισμα, διαλαθὼν ἐσέρχεται ἐς τὴν Μυτιλήνην,
καὶ ἔλεγε τοῖς προέδροις ὅτι ἐσβολή τε ἅμα ἐς τὴν Ἀτ- 2
τικὴν ἔσται καὶ αἱ τεσσαράκοντα νῆες παρέσονται ἃς
ἔδει βοηθῆσαι αὐτοῖς· προαποπεμφθῆναί τε αὐτὸς
τούτων ἕνεκα καὶ ἅμα τῶν ἄλλων ἐπιμελησόμενος.
καὶ οἱ μὲν Μυτιληναῖοι ἐθάρσουν τε καὶ πρὸς τοὺς
Ἀθηναίους ἧσσον εἶχον τὴν γνώμην ὥστε ξυμβαί-
νειν. ὅ τε χειμὼν ἐτελεύτα οὗτος καὶ τέταρτον ἔτος
τῷ πολέμῳ ἐτελεύτα τῷδε, ὃν Θουκυδίδης ξυνέγραψεν.

Τοῦ δ' ἐπιγιγνομένου θέρους οἱ Πελοποννήσιοι, 26
ἐπειδὴ τὰς ἐς τὴν Μυτιλήνην δύο καὶ τεσσαράκοντα
ναῦς ἀπέστειλαν ἔχοντα Ἀλκίδαν, ὃς ἦν αὐτοῖς ναύ-
αρχος, προστάξαντες, αὐτοὶ ἐς τὴν Ἀττικὴν καὶ οἱ
ξύμμαχοι ἐσέβαλον, ὅπως οἱ Ἀθηναῖοι ἀμφοτέρωθεν
θορυβούμενοι ἧσσον ταῖς ναυσὶν ἐς τὴν Μυτιλήνην
καταπλεούσαις ἐπιβοηθήσουσιν. ἡγεῖτο δὲ τῆς ἐσβο- 2
λῆς ταύτης Κλεομένης ὑπὲρ Παυσανίου τοῦ Πλειστοά-
νακτος υἱέος βασιλέως ὄντος καὶ νεωτέρου ἔτι, πατρὸς
δὲ ἀδελφὸς ὤν. ἐδῄωσαν δὲ τῆς Ἀττικῆς τά τε πρό-
τερον τετμημένα [καὶ] εἴ τι ἐβεβλαστήκει καὶ ὅσα ἐν
ταῖς πρὶν ἐσβολαῖς παρελέλειπτο· καὶ ἡ ἐσβολὴ 3
αὕτη χαλεπωτάτη ἐγένετο τοῖς Ἀθηναίοις μετὰ τὴν
δευτέραν. ἐπιμένοντες γὰρ ἀεὶ ἀπὸ τῆς Λέσβου τι
πεύσεσθαι τῶν νεῶν ἔργον ὡς ἤδη πεπεραιωμένων,
ἐπεξῆλθον τὰ πολλὰ τέμνοντες. ὡς δ' οὐδὲν ἀπέ-
βαινεν αὐτοῖς ὧν προσεδέχοντο καὶ ἐπελελοίπει ὁ
σῖτος, ἀνεχώρησαν καὶ διελύθησαν κατὰ πόλεις.

Οἱ δὲ Μυτιληναῖοι ἐν τούτῳ, ὡς αἵ τε νῆες αὐτοῖς 27
οὐχ ἧκον ἀπὸ τῆς Πελοποννήσου ἀλλὰ ἐνεχρόνιζον,
καὶ ὁ σῖτος ἐπελελοίπει, ἀναγκάζονται ξυμβαίνειν
πρὸς τοὺς Ἀθηναίους διὰ τάδε. ὁ Σάλαιθος καὶ αὐ-
τὸς οὐ προσδεχόμενος ἔτι τὰς ναῦς ὁπλίζει τὸν δῆμον,
πρότερον ψιλὸν ὄντα, ὡς ἐπεξιὼν τοῖς Ἀθηναίοις· οἱ
δὲ ἐπειδὴ ἔλαβον ὅπλα, οὔτε ἠκροῶντο ἔτι τῶν ἀρ-
χόντων, κατὰ ξυλλόγους τε γιγνόμενοι, ἢ τὸν σῖτον
ἐκέλευον τοὺς δυνατοὺς φέρειν ἐς τὸ φανερὸν καὶ

διανέμειν ἅπασιν, ἢ αὐτοὶ ξυγχωρήσαντες πρὸς Ἀθη-
28 ναίους ἔφασαν παραδώσειν τὴν πόλιν. γνόντες δὲ οἱ
ἐν τοῖς πράγμασιν οὔτ' ἀποκωλύσειν δυνατοὶ ὄντες,
εἴ τ' ἀπομονωθήσονται τῆς ξυμβάσεως, κινδυνεύσον-
τες, ποιοῦνται κοινῇ ὁμολογίαν πρός τε Πάχητα καὶ
τὸ στρατόπεδον, ὥστε Ἀθηναίοις μὲν ἐξεῖναι βου-
λεῦσαι περὶ Μυτιληναίων ὁποῖον ἄν τι βούλωνται
καὶ τὴν στρατιὰν ἐς τὴν πόλιν δέχεσθαι αὐτούς,
πρεσβείαν δὲ ἀποστέλλειν ἐς τὰς Ἀθήνας Μυτιλη-
2 ναίους περὶ ἑαυτῶν· ἐν ὅσῳ δ' ἂν πάλιν ἔλθωσι, Πά-
χητα μήτε δῆσαι Μυτιληναίων μηδένα μήτε ἀνδρα-
ποδίσαι μήτε ἀποκτεῖναι. ἡ μὲν ξύμβασις αὕτη
ἐγένετο, οἱ δὲ πράξαντες πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους
μάλιστα τῶν Μυτιληναίων περιδεεῖς ὄντες, ὡς ἡ
στρατιὰ ἐσῆλθεν, οὐκ ἠνέσχοντο ἀλλ' ἐπὶ τοὺς βω-
3 μοὺς ὅμως καθίζουσιν. Πάχης δ' ἀναστήσας αὐτοὺς
ὥστε μὴ ἀδικῆσαι, κατατίθεται ἐς Τένεδον μέχρι οὗ
τοῖς Ἀθηναίοις τι δόξῃ. πέμψας δὲ καὶ ἐς τὴν Ἄν-
τισσαν τριήρεις προσεκτήσατο, καὶ τἆλλα τὰ περὶ τὸ
στρατόπεδον καθίστατο ᾗ αὐτῷ ἐδόκει.

29 Οἱ δ' ἐν ταῖς τεσσαράκοντα ναυσὶ Πελοποννήσιοι,
οὓς ἔδει ἐν τάχει παραγενέσθαι, πλέοντες περί τε
αὐτὴν τὴν Πελοπόννησον ἐνδιέτριψαν καὶ κατὰ τὸν
ἄλλον πλοῦν σχολαῖοι κομισθέντες τοὺς μὲν ἐκ τῆς
πόλεως Ἀθηναίους λανθάνουσι, πρὶν δὴ τῇ Δήλῳ
ἔσχον, προσμίξαντες δ' ἀπ' αὐτῆς τῇ Ἰκάρῳ καὶ Μυ-
κόνῳ πυνθάνονται πρῶτον ὅτι ἡ Μυτιλήνη ἑάλωκεν.
2 βουλόμενοι δὲ τὸ σαφὲς εἰδέναι κατέπλευσαν ἐς Ἔμ-
βατον τῆς Ἐρυθραίας· ἡμέραι δὲ μάλιστα ἦσαν τῇ
Μυτιλήνῃ ἑαλωκυίᾳ ἑπτὰ ὅτ' ἐς τὸ Ἔμβατον κατέ-
πλευσαν. πυθόμενοι δὲ τὸ σαφὲς ἐβουλεύοντο ἐκ
τῶν παρόντων, καὶ ἔλεξεν αὐτοῖς Τευτίαπλος ἀνὴρ
Ἠλεῖος τάδε.

30 "Ἀλκίδα καὶ Πελοποννησίων ὅσοι πάρεσμεν ἄρ-
χοντες τῆς στρατιᾶς, ἐμοὶ δοκεῖ πλεῖν ἡμᾶς ἐπὶ
Μυτιλήνην πρὶν ἐκπύστους γενέσθαι, ὥσπερ ἔχομεν·

κατὰ γὰρ τὸ εἰκὸς ἀνδρῶν νεωστὶ πόλιν ἐχόντων πολὺ τὸ ἀφύλακτον εὑρήσομεν, κατὰ μὲν θάλασσαν καὶ πάνυ, ᾗ ἐκεῖνοί τε ἀνέλπιστοι ἐπιγενέσθαι ἄν τινα σφίσι πολέμιον καὶ ἡμῶν ἡ ἀλκὴ τυγχάνει μάλιστα οὖσα· εἰκὸς δὲ καὶ τὸ πεζὸν αὐτῶν κατ' οἰκίας ἀμελέστερον ὡς κεκρατηκότων διεσπάρθαι. εἰ οὖν 2
προσπέσοιμεν ἄφνω τε καὶ νυκτός, ἐλπίζω μετὰ τῶν ἔνδον, εἴ τις ἄρα ἡμῖν ἐστὶν ὑπόλοιπος εὔνους, καταληφθῆναι ἂν τὰ πράγματα. καὶ μὴ ἀποκνήσωμεν τὸν κίνδυνον, νομίσαντες οὐκ ἄλλο τι εἶναι τὸ καινὸν τοῦ πολέμου ἢ τὸ τοιοῦτον, ὃ εἴ τις στρατηγὸς ἔν τε αὑτῷ φυλάσσοιτο καὶ τοῖς πολεμίοις ἐνορῶν ἐπιχειροίη, πλεῖστ' ἂν ὀρθοῖτο."

Ὁ μὲν τοσαῦτα εἰπὼν οὐκ ἔπειθε τὸν Ἀλκίδαν. 31
ἄλλοι δέ τινες τῶν ἀπ' Ἰωνίας φυγάδων καὶ οἱ Λέσβιοι ξυμπλέοντες παρῄνουν, ἐπειδὴ τοῦτον τὸν κίνδυνον φοβεῖται, τῶν ἐν Ἰωνίᾳ πόλεων καταλαβεῖν τινα ἢ Κύμην τὴν Αἰολίδα, ὅπως ἐκ πόλεως ὁρμώμενοι τὴν Ἰωνίαν ἀποστήσωσιν—ἐλπίδα δ' εἶναι· οὐδενὶ γὰρ ἀκουσίως ἀφῖχθαι—καὶ τὴν πρόσοδον ταύτην μεγίστην οὖσαν Ἀθηναίων *[ἢν] ὑφέλωσι καὶ ἅμα *[ἢν] *ἐφορμοῦσι *σφίσιν αὐτοῖς δαπάνη γίγνηται· πείσειν τε οἴεσθαι καὶ Πισσούθνην ὥστε ξυμ- 2
πολεμεῖν. ὁ δὲ οὐδὲ ταῦτα ἐνεδέχετο, ἀλλὰ τὸ πλεῖστον τῆς γνώμης εἶχεν, ἐπειδὴ τῆς Μυτιλήνης ὑστερήκει, ὅτι τάχιστα τῇ Πελοποννήσῳ πάλιν προσμῖξαι. ἄρας δὲ ἐκ τοῦ Ἐμβάτου παρέπλει καὶ προσ- 32
σχὼν Μυοννήσῳ τῇ Τηΐων τοὺς αἰχμαλώτους οὓς κατὰ πλοῦν εἰλήφει ἀπέσφαξε τοὺς πολλούς. καὶ ἐς τὴν Ἔφεσον καθορμισαμένου αὐτοῦ Σαμίων τῶν ἐξ Ἀναίων ἀφικόμενοι πρέσβεις ἔλεγον οὐ καλῶς τὴν Ἑλλάδα ἐλευθεροῦν αὐτόν, εἰ ἄνδρας διέφθειρεν οὔτε χεῖρας ἀνταιρομένους οὔτε πολεμίους, Ἀθηναίων δὲ ὑπ' ἀνάγκης ξυμμάχους· εἴ τε μὴ παύσεται, ὀλίγους μὲν αὐτὸν τῶν ἐχθρῶν ἐς φιλίαν προσάξεσθαι, πολὺ δὲ πλείους τῶν φίλων πολεμίους ἕξειν. καὶ ὁ μὲν 2

ἐπείσθη τε καὶ Χίων ἄνδρας ὅσους εἶχεν ἔτι ἀφῆκεν καὶ τῶν ἄλλων τινάς· ὁρῶντες γὰρ τὰς ναῦς οἱ ἄνθρωποι οὐκ ἔφευγον ἀλλὰ προσεχώρουν μᾶλλον ὡς Ἀττικαῖς, καὶ ἐλπίδα οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην εἶχον μή ποτε Ἀθηναίων τῆς θαλάσσης κρατούντων ναῦς Πελοποννησίων ἐς Ἰωνίαν παραβαλεῖν.

33 Ἀπὸ δὲ τῆς Ἐφέσου ὁ Ἀλκίδας ἔπλει κατὰ τάχος καὶ φυγὴν ἐποιεῖτο· ὤφθη γὰρ ὑπὸ τῆς Σαλαμινίας καὶ Παράλου ἔτι περὶ Κλάρον ὁρμῶν, αἱ δ' ἀπ' Ἀθηνῶν ἔτυχον πλέουσαι, καὶ δεδιὼς τὴν δίωξιν ἔπλει διὰ τοῦ πελάγους ὡς γῇ ἑκούσιος οὐ σχήσων ἄλλῃ ἢ Πελοποννήσῳ. τῷ δὲ Πάχητι καὶ τοῖς Ἀθηναίοις ἦλθε μὲν καὶ ἀπὸ τῆς Ἐρυθραίας ἀγγελία, ἀφικνεῖτο
2 δὲ καὶ πανταχόθεν· ἀτειχίστου γὰρ οὔσης τῆς Ἰωνίας μέγα τὸ δέος ἐγένετο μὴ παραπλέοντες οἱ Πελοποννήσιοι, εἰ καὶ ὣς μὴ διενοοῦντο μένειν, πορθῶσιν ἅμα προσπίπτοντες τὰς πόλεις. αὐτάγγελοι δ' αὐτὸν ἰδοῦσαι ἐν τῇ Κλάρῳ ἥ τε Πάραλος καὶ ἡ Σαλαμινία
3 ἔφρασαν. ὁ δὲ ὑπὸ σπουδῆς ἐποιεῖτο τὴν δίωξιν· καὶ μέχρι μὲν Πάτμου τῆς νήσου ἐπεδίωξεν, ὡς δ' οὐκέτι ἐν καταλήψει ἐφαίνετο, ἐπανεχώρει. κέρδος δὲ ἐνόμισεν, ἐπειδὴ οὐ μετεώροις περιέτυχεν, ὅτι οὐδαμοῦ ἐγκαταληφθεῖσαι ἠναγκάσθησαν στρατόπεδον ποιεῖσθαι καὶ φυλακὴν σφίσι καὶ ἐφόρμησιν παρα-
34 σχεῖν· παραπλέων δὲ πάλιν ἔσχε καὶ ἐς Νότιον τὸ Κολοφωνίων, οὗ κατῴκηντο Κολοφώνιοι τῆς ἄνω πόλεως ἑαλωκυίας ὑπὸ Ἰταμάνους καὶ τῶν βαρβάρων κατὰ στάσιν ἰδίᾳ ἐπαχθέντων· ἑάλω δὲ μάλιστα αὕτη ὅτε ἡ δευτέρα Πελοποννησίων ἐσβολὴ ἐς τὴν
2 Ἀττικὴν ἐγίγνετο. ἐν οὖν τῷ Νοτίῳ οἱ καταφυγόντες καὶ κατοικήσαντες αὐτόθι αὖθις στασιάσαντες, οἱ μὲν παρὰ Πισσούθνου ἐπικούρους Ἀρκάδων τε καὶ τῶν βαρβάρων ἐπαγόμενοι ἐν διατειχίσματι εἶχον, καὶ τῶν ἐκ τῆς ἄνω πόλεως Κολοφωνίων οἱ μηδίσαντες ξυνεσελθόντες ἐπολίτευον, οἱ δὲ ὑπεξελθόντες τούτους καὶ ὄντες φυγάδες τὸν Πάχητα ἐπάγονται.

ὁ δὲ προκαλεσάμενος ἐς λόγους Ἱππίαν τὸν ἐν τῷ 3
διατειχίσματι Ἀρκάδων ἄρχοντα, ὥστε ἢν μηδὲν ἀρέ-
σκον λέγῃ, πάλιν αὐτὸν καταστήσειν ἐς τὸ τεῖχος
σῶν καὶ ὑγιᾶ, ὁ μὲν ἐξῆλθε παρ' αὐτόν, ὁ δ' ἐκεῖνον
μὲν ἐν φυλακῇ ἀδέσμῳ εἶχεν, αὐτὸς δὲ προσβαλὼν
τῷ τειχίσματι ἐξαπιναίως καὶ οὐ προσδεχομένων αἱ-
ρεῖ, τούς τε Ἀρκάδας καὶ τῶν βαρβάρων ὅσοι ἐνῆσαν
διαφθείρει· καὶ τὸν Ἱππίαν ὕστερον ἐσαγαγὼν ὥσ- 4
περ ἐσπείσατο, ἐπειδὴ ἔνδον ἦν, ξυλλαμβάνει καὶ
κατατοξεύει. Κολοφωνίοις δὲ Νότιον παραδίδωσι
πλὴν τῶν μηδισάντων. καὶ ὕστερον Ἀθηναῖοι οἰκι-
στὰς πέμψαντες κατὰ τοὺς ἑαυτῶν νόμους κατῴκισαν
τὸ Νότιον, ξυναγαγόντες πάντας ἐκ τῶν πόλεων, εἴ
πού τις ἦν Κολοφωνίων.

Ὁ δὲ Πάχης ἀφικόμενος ἐς τὴν Μυτιλήνην τήν τε 35
Πύρραν καὶ Ἔρεσον παρεστήσατο, καὶ Σάλαιθον λα-
βὼν ἐν τῇ πόλει τὸν Λακεδαιμόνιον κεκρυμμένον
ἀποπέμπει ἐς τὰς Ἀθήνας, καὶ τοὺς ἐκ τῆς Τενέδου
Μυτιληναίων ἄνδρας ἅμα οὓς κατέθετο, καὶ εἴ τις ἄλ-
λος αὐτῷ αἴτιος ἐδόκει εἶναι τῆς ἀποστάσεως· ἀπο-
πέμπει δὲ καὶ τῆς στρατιᾶς τὸ πλέον. τοῖς δὲ λοι-
ποῖς ὑπομένων καθίστατο τὰ περὶ τὴν Μυτιλήνην
καὶ τὴν ἄλλην Λέσβον ᾗ αὐτῷ ἐδόκει. ἀφικομένων 36
δὲ τῶν ἀνδρῶν καὶ τοῦ Σαλαίθου οἱ Ἀθηναῖοι τὸν
μὲν Σάλαιθον εὐθὺς ἀπέκτειναν, ἔστιν ἃ παρεχόμε-
νον, τά τ' ἄλλα καὶ ἀπὸ Πλαταιῶν,—ἔτι γὰρ ἐπολιορ-
κοῦντο,—ἀπάξειν Πελοποννησίους· περὶ δὲ τῶν ἀν- 2
δρῶν γνώμας ἐποιοῦντο, καὶ ὑπὸ ὀργῆς ἔδοξεν αὐτοῖς
οὐ τοὺς παρόντας μόνον ἀποκτεῖναι ἀλλὰ καὶ τοὺς
ἅπαντας Μυτιληναίους ὅσοι ἡβῶσιν, παῖδας δὲ καὶ
γυναῖκας ἀνδραποδίσαι, ἐπικαλοῦντες τήν τε ἄλλην
ἀπόστασιν ὅτι οὐκ ἀρχόμενοι, ὥσπερ οἱ ἄλλοι, ἐποιή-
σαντο, καὶ *προσξυνεβάλοντο οὐκ ἐλάχιστον τῆς ὁρ-
μῆς αἱ Πελοποννησίων νῆες ἐς Ἰωνίαν ἐκείνοις βοη-
θοὶ τολμήσασαι παρακινδυνεῦσαι· οὐ γὰρ ἀπὸ βρα- 3
χείας διανοίας ἐδόκουν τὴν ἀπόστασιν ποιήσασθαι.

πέμπουσιν οὖν τριήρη ὡς Πάχητα ἄγγελον τῶν δε-
δογμένων, κατὰ τάχος κελεύοντες διαχρήσασθαι Μυ-
τιληναίους. καὶ τῇ ὑστεραίᾳ μετάνοιά τις εὐθὺς ἦν
αὐτοῖς καὶ ἀναλογισμὸς ὠμὸν τὸ βούλευμα καὶ μέγα
ἐγνῶσθαι πόλιν ὅλην διαφθεῖραι μᾶλλον ἢ οὐ τοὺς
4 αἰτίους. ὡς δ' ᾔσθοντο τοῦτο τῶν Μυτιληναίων οἱ
παρόντες πρέσβεις καὶ οἱ αὐτοῖς τῶν Ἀθηναίων ξυμ-
πράσσοντες, παρεσκεύασαν τοὺς ἐν τέλει ὥστε αὖθις
γνώμας προθεῖναι· καὶ ἔπεισαν ῥᾷον, διότι καὶ ἐκεί-
νοις ἔνδηλον ἦν βουλόμενον τὸ πλέον τῶν πολιτῶν
5 αὖθίς τινας σφίσιν ἀποδοῦναι βουλεύσασθαι. κατα-
στάσης δ' εὐθὺς ἐκκλησίας ἄλλαι τε γνῶμαι ἀφ' ἑκά-
στων ἐλέγοντο, καὶ Κλέων ὁ Κλεαινέτου, ὅσπερ καὶ
τὴν προτέραν ἐνενικήκει ὥστε ἀποκτεῖναι, ὢν καὶ ἐς
τὰ ἄλλα βιαιότατος τῶν πολιτῶν τῷ τε δήμῳ παρὰ
πολὺ ἐν τῷ τότε πιθανώτατος, παρελθὼν αὖθις ἔλεγε
τοιάδε.
37 "Πολλάκις μὲν ἤδη ἔγωγε καὶ ἄλλοτε ἔγνων δη-
μοκρατίαν ὅτι ἀδύνατόν ἐστιν ἑτέρων ἄρχειν, μά-
λιστα δ' ἐν τῇ νῦν ὑμετέρᾳ περὶ Μυτιληναίων μετα-
μελείᾳ. διὰ γὰρ τὸ καθ' ἡμέραν ἀδεὲς καὶ ἀνεπι-
βούλευτον πρὸς ἀλλήλους καὶ ἐς τοὺς ξυμμάχους τὸ
2 αὐτὸ ἔχετε, καὶ ὅ τι ἂν ἢ λόγῳ πεισθέντες ὑπ' αὐτῶν
ἁμάρτητε ἢ οἴκτῳ ἐνδῶτε, οὐκ ἐπικινδύνως ἡγεῖσθε
ἐς ὑμᾶς καὶ οὐκ ἐς τὴν τῶν ξυμμάχων χάριν μαλακί-
ζεσθαι, οὐ σκοποῦντες ὅτι τυραννίδα ἔχετε τὴν ἀρχὴν
καὶ πρὸς ἐπιβουλεύοντας αὐτοὺς καὶ ἄκοντας ἀρχο-
μένους, οἳ οὐκ ἐξ ὧν ἂν χαρίζησθε βλαπτόμενοι αὐ-
τοὶ ἀκροῶνται ὑμῶν, ἀλλ' ἐξ ὧν ἂν ἰσχύϊ μᾶλλον ἢ
3 τῇ ἐκείνων εὐνοίᾳ περιγένησθε. πάντων δὲ δεινότα-
τον εἰ βέβαιον ἡμῖν μηδὲν καθεστήξει ὧν ἂν δόξῃ
πέρι, μηδὲ γνωσόμεθα ὅτι χείροσι νόμοις ἀκινήτοις
χρωμένη πόλις κρείσσων ἐστὶν ἢ καλῶς ἔχουσιν
ἀκύροις, ἀμαθία τε μετὰ σωφροσύνης ὠφελιμώτερον
ἢ δεξιότης μετὰ ἀκολασίας, οἵ τε φαυλότεροι τῶν
ἀνθρώπων πρὸς τοὺς ξυνετωτέρους ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖον

ἄμεινον οἰκοῦσι τὰς πόλεις. οἱ μὲν γὰρ τῶν τε νό- 4
μων σοφώτεροι βούλονται φαίνεσθαι τῶν τε ἀεὶ λε-
γομένων ἐς τὸ κοινὸν περιγίγνεσθαι, ὡς ἐν ἄλλοις
μείζοσιν οὐκ ἂν δηλώσαντες τὴν γνώμην, καὶ ἐκ τοῦ
τοιούτου τὰ πολλὰ σφάλλουσι τὰς πόλεις· οἱ δ', ἀπι- 5
στοῦντες τῇ [ἐξ] ἑαυτῶν ξυνέσει, ἀμαθέστεροι μὲν
τῶν νόμων ἀξιοῦσιν εἶναι, ἀδυνατώτεροι δὲ τοῦ κα-
λῶς εἰπόντος μέμψασθαι λόγον, κριταὶ δὲ ὄντες ἀπὸ
τοῦ ἴσου μᾶλλον ἢ ἀγωνισταὶ ὀρθοῦνται τὰ πλείω.
ὣς οὖν χρὴ καὶ ἡμᾶς ποιοῦντας, μὴ δεινότητι καὶ
ξυνέσεως ἀγῶνι ἐπαιρομένους παρὰ δόξαν τῷ ὑμετέρῳ
πλήθει παραινεῖν.

"Ἐγὼ μὲν οὖν ὁ αὐτός εἰμι τῇ γνώμῃ, καὶ θαυ- 38
μάζω μὲν τῶν προθέντων αὖθις περὶ Μυτιληναίων
λέγειν καὶ χρόνου διατριβὴν ἐμποιησάντων, ὅ ἐστι
πρὸς τῶν ἠδικηκότων μᾶλλον—ὁ γὰρ παθὼν τῷ δρά-
σαντι ἀμβλυτέρᾳ τῇ ὀργῇ ἐπεξέρχεται, ἀμύνασθαι
δὲ τῷ παθεῖν ὅτι ἐγγυτάτω κείμενον ἀντίπαλον ὂν
μάλιστα τὴν τιμωρίαν ἀναλαμβάνει—θαυμάζω δὲ 2
καὶ ὅστις ἔσται ὁ ἀντερῶν καὶ ἀξιώσων ἀποφαίνειν
τὰς μὲν Μυτιληναίων ἀδικίας ἡμῖν ὠφελίμους οὔσας,
τὰ δ' ἡμέτερα ξύμφορα τοῖς ξυμμάχοις βλάβας κα-
θισταμένας. καὶ δῆλον ὅτι ἢ τῷ λέγειν πιστεύσας
τὸ πάνυ δοκοῦν ἀνταποφῆναι ὡς οὐκ ἔγνωσται ἀγω-
νίσαιτ' ἄν, ἢ κέρδει ἐπαιρόμενος τὸ εὐπρεπὲς τοῦ λό-
γου ἐκπονήσας παράγειν πειράσεται. ἡ δὲ πόλις ἐκ 3
τῶν τοιῶνδε ἀγώνων τὰ μὲν ἆθλα ἑτέροις δίδωσιν,
αὐτὴ δὲ τοὺς κινδύνους ἀναφέρει. αἴτιοι δ' ὑμεῖς κα-
κῶς ἀγωνοθετοῦντες, οἵτινες εἰώθατε θεαταὶ μὲν τῶν
λόγων γίγνεσθαι, ἀκροαταὶ δὲ τῶν ἔργων, τὰ μὲν
μέλλοντα ἔργα ἀπὸ τῶν εὖ εἰπόντων σκοποῦντες ὡς
δυνατὰ γίγνεσθαι, τὰ δὲ πεπραγμένα ἤδη, οὐ τὸ δρα-
σθὲν πιστότερον ὄψει λαβόντες ἢ τὸ ἀκουσθέν, ἀπὸ
τῶν λόγῳ καλῶς ἐπιτιμησάντων· καὶ μετὰ καινότη- 4
τος μὲν λόγου ἀπατᾶσθαι ἄριστοι, μετὰ δεδοκιμασ-
μένου δὲ μὴ ξυνέπεσθαι ἐθέλειν, δοῦλοι ὄντες τῶν

ἀεὶ ἀτόπων, ὑπερόπται δὲ τῶν εἰωθότων, καὶ μάλιστα
μὲν αὐτὸς εἰπεῖν ἕκαστος βουλόμενος δύνασθαι, εἰ δὲ
μή, ἀνταγωνιζόμενοι τοῖς τοιαῦτα λέγουσι μὴ ὕστε-
ροι ἀκολουθῆσαι δοκεῖν τῇ γνώμῃ, ὀξέως δέ τι λέ-
6 γοντος προεπαινέσαι· καὶ προαισθέσθαι τε πρόθυμοι
[εἶναι] τὰ λεγόμενα καὶ προνοῆσαι βραδεῖς τὰ ἐξ
αὐτῶν ἀποβησόμενα· ζητοῦντές τε ἄλλο τι ὡς εἰπεῖν
ἢ ἐν οἷς ζῶμεν, φρονοῦντες δὲ οὐδὲ περὶ τῶν παρόν-
των ἱκανῶς· ἁπλῶς τε ἀκοῆς ἡδονῇ ἡσσώμενοι καὶ
σοφιστῶν θεαταῖς ἐοικότες καθημένοις μᾶλλον ἢ
περὶ πόλεως βουλευομένοις.

39 "Ὧν ἐγὼ πειρώμενος ἀποτρέπειν ὑμᾶς ἀποφαίνω
Μυτιληναίους μάλιστα δὴ μίαν πόλιν ἠδικηκότας
ὑμᾶς. ἐγὼ γάρ, οἵτινες μὲν μὴ δυνατοὶ φέρειν τὴν
ὑμετέραν ἀρχὴν ἢ οἵτινες ὑπὸ τῶν πολεμίων ἀναγ-
2 κασθέντες ἀπέστησαν, ξυγγνώμην ἔχω· νῆσον δὲ οἵ-
τινες ἔχοντες μετὰ τειχῶν καὶ κατὰ θάλασσαν μόνον
φοβούμενοι τοὺς ἡμετέρους πολεμίους, ἐν ᾧ καὶ αὐ-
τοὶ τριήρων παρασκευῇ οὐκ ἄφρακτοι ἦσαν πρὸς
αὐτούς, αὐτόνομοί τε οἰκοῦντες καὶ τιμώμενοι ἐς τὰ
πρῶτα ὑφ' ἡμῶν τοιαῦτα εἰργάσαντο, τί ἄλλο οὗτοι
ἢ ἐπεβούλευσάν τε καὶ ἐπανέστησαν μᾶλλον ἢ ἀπέ-
στησαν—ἀπόστασις μέν γε τῶν βίαιόν τι πασχόντων
ἐστίν—ἐζήτησάν τε μετὰ τῶν πολεμιωτάτων ἡμᾶς
3 στάντες διαφθεῖραι; καίτοι δεινότερόν ἐστιν ἢ εἰ
καθ' αὑτοὺς δύναμιν κτώμενοι ἀντεπολέμησαν. παρά-
δειγμα δὲ αὐτοῖς οὔτε αἱ τῶν πέλας ξυμφοραὶ ἐγέ-
νοντο, ὅσοι ἀποστάντες ἤδη ἡμῶν ἐχειρώθησαν, οὔτε
ἡ παροῦσα εὐδαιμονία παρέσχεν ὄκνον μὴ ἐλθεῖν ἐς
τὰ δεινά· γενόμενοι δὲ πρὸς τὸ μέλλον θρασεῖς καὶ
ἐλπίσαντες μακρότερα μὲν τῆς δυνάμεως ἐλάσσω δὲ
τῆς βουλήσεως, πόλεμον ἤραντο, ἰσχὺν ἀξιώσαντες
4 τοῦ δικαίου προθεῖναι· ἐν ᾧ γὰρ ᾠήθησαν περιέσε-
σθαι ἐπέθεντο ἡμῖν οὐκ ἀδικούμενοι. εἴωθε δὲ τῶν
πόλεων αἷς ἂν μάλιστα καὶ δι' ἐλαχίστου ἀπροσδό-
κητος εὐπραξία ἔλθῃ, ἐς ὕβριν τρέπειν· τὰ δὲ πολλὰ

κατὰ λόγον τοῖς ἀνθρώποις εὐτυχοῦντα ἀσφαλέστερα
ἢ παρὰ δόξαν, καὶ κακοπραγίαν, ὡς εἰπεῖν, ῥᾷον ἀπω-
θοῦνται ἢ εὐδαιμονίαν διασώζονται. χρῆν δὲ Μυτι- 5
ληναίους καὶ πάλαι μηδὲν διαφέροντας τῶν ἄλλων
ὑφ' ἡμῶν τετιμῆσθαι, καὶ οὐκ ἂν ἐς τόδε ἐξύβρισαν·
πέφυκε γὰρ καὶ ἄλλως ἄνθρωπος τὸ μὲν θεραπεῦον
ὑπερφρονεῖν, τὸ δὲ μὴ ὑπεῖκον θαυμάζειν. κολασθή-
τωσαν δὲ καὶ νῦν ἀξίως τῆς ἀδικίας, καὶ μὴ τοῖς μὲν
ὀλίγοις ἡ αἰτία προστεθῇ, τὸν δὲ δῆμον ἀπολύσητε.
πάντες γὰρ ἡμῖν γε ὁμοίως ἐπέθεντο· οἷς γ' ἐξῆν ὡς 6
ἡμᾶς τραπομένοις νῦν πάλιν ἐν τῇ πόλει εἶναι· ἀλλὰ
τὸν μετὰ τῶν ὀλίγων κίνδυνον ἡγησάμενοι βεβαιό-
τερον ξυναπέστησαν. τῶν τε ξυμμάχων σκέψασθε
εἰ τοῖς τε ἀναγκασθεῖσιν ὑπὸ τῶν πολεμίων καὶ τοῖς
ἑκοῦσιν ἀποστᾶσι τὰς αὐτὰς ζημίας προσθήσετε,
τίνα οἴεσθε ὅντινα οὐ βραχείᾳ προφάσει ἀποστή-
σεσθαι, ὅταν ἢ κατορθώσαντι ἐλευθέρωσις ᾖ ἢ σφα-
λέντι μηδὲν παθεῖν ἀνήκεστον; ἡμῖν δὲ πρὸς ἑκά- 7
στην πόλιν ἀποκεκινδυνεύσεται τά τε χρήματα καὶ
αἱ ψυχαί. καὶ τυχόντες μὲν πόλιν ἐφθαρμένην
παραλαβόντες τῆς ἔπειτα προσόδου, δι' ἣν ἰσχύομεν,
τὸ λοιπὸν στερήσεσθε, σφαλέντες δὲ πολεμίους πρὸς
τοῖς ὑπάρχουσιν ἕξομεν, καὶ ὃν χρόνον τοῖς νῦν
καθεστηκόσι δεῖ ἐχθροῖς ἀνθίστασθαι, τοῖς οἰκείοις
ξυμμάχοις πολεμήσομεν.

“Οὔκουν δεῖ προθεῖναι ἐλπίδα οὔτε λόγῳ πιστὴν 40
οὔτε χρήμασιν ὠνητὴν ὡς ξυγγνώμην ἁμαρτεῖν ἀν-
θρωπίνως λήψονται. ἄκοντες μὲν γὰρ οὐκ ἔβλαψαν,
εἰδότες δὲ ἐπεβούλευσαν· ξύγγνωμον δ' ἐστὶ τὸ
ἀκούσιον. ἐγὼ μὲν οὖν καὶ τότε πρῶτον καὶ νῦν
διαμάχομαι μὴ μεταγνῶναι ὑμᾶς τὰ προδεδογμένα,
μηδὲ τρισὶ τοῖς ἀξυμφορωτάτοις τῇ ἀρχῇ, οἴκτῳ
καὶ ἡδονῇ λόγων καὶ ἐπιεικείᾳ, ἁμαρτάνειν. ἔλεός 2
τε γὰρ πρὸς τοὺς ὁμοίους δίκαιος ἀντιδίδοσθαι, καὶ
μὴ πρὸς τοὺς οὔτ' ἀντοικτιοῦντας ἐξ ἀνάγκης τε
καθεστῶτας αἰεὶ πολεμίους· οἵ τε τέρποντες λόγῳ

ῥήτορες ἕξουσι καὶ ἐν ἄλλοις ἐλάσσοσιν ἀγῶνα,
καὶ μὴ ἐν ᾧ ἡ μὲν πόλις βραχέα ἡσθεῖσα μεγάλα
ζημιώσεται, αὐτοὶ δ᾽ ἐκ τοῦ εὖ εἰπεῖν τὸ παθεῖν εὖ
3 ἀντιλήψονται· καὶ ἡ ἐπιείκεια πρὸς τοὺς μέλλοντας
ἐπιτηδείους καὶ τὸ λοιπὸν ἔσεσθαι μᾶλλον δίδοται
ἢ πρὸς τοὺς [ὁμοίους τε καὶ] οὐδὲν ἧσσον πολεμίους
ὑπολειπομένους. ἕν δὲ ξυνελὼν λέγω· πειθόμενοι
μὲν ἐμοὶ τά τε δίκαια ἐς Μυτιληναίους καὶ τὰ
ξύμφορα ἅμα ποιήσετε, ἄλλως δὲ γνόντες τοῖς
μὲν οὐ χαριεῖσθε, ὑμᾶς δὲ αὐτοὺς μᾶλλον δικαιώ-
4 σεσθε. εἰ γὰρ οὗτοι ὀρθῶς ἀπέστησαν, ὑμεῖς ἂν
οὐ χρεὼν ἄρχοιτε. εἰ δὲ δὴ καὶ οὐ προσῆκον ὅμως
ἀξιοῦτε τοῦτο δρᾶν, παρὰ τὸ εἰκός τοι καὶ τούσδε
ξυμφόρως δεῖ κολάζεσθαι ἢ παύεσθαι τῆς ἀρχῆς καὶ
ἐκ τοῦ ἀκινδύνου ἀνδραγαθίζεσθαι. τῇ τε αὐτῇ
ζημίᾳ ἀξιώσατε ἀμύνασθαι, καὶ μὴ ἀναλγητότεροι οἱ
διαφεύγοντες τῶν ἐπιβουλευσάντων φανῆναι, ἐνθυ-
μηθέντες ἃ εἰκὸς ἦν αὐτοὺς ποιῆσαι κρατήσαντας
5 ὑμῶν, ἄλλως τε καὶ προϋπάρξαντας ἀδικίας· μά-
λιστα δὲ οἱ μὴ ξὺν προφάσει τινὰ κακῶς ποιοῦντες
ἐπεξέρχονται καὶ *διολλύντες, τὸν κίνδυνον ὑφορώ-
μενοι τοῦ ὑπολειπομένου ἐχθροῦ· ὁ γὰρ μὴ ξὺν
ἀνάγκῃ τι παθὼν χαλεπώτερος διαφυγὼν τοῦ ἀπὸ
6 τῆς ἴσης ἐχθροῦ. μὴ οὖν προδόται γένησθε ὑμῶν
αὐτῶν, γενόμενοι δ᾽ ὅτι ἐγγύτατα τῇ γνώμῃ τοῦ
πάσχειν, καὶ ὡς πρὸ παντὸς ἂν ἐτιμήσασθε αὐτοὺς
χειρώσασθαι, νῦν ἀνταπόδοτε μὴ μαλακισθέντες
πρὸς τὸ [παρὸν] αὐτίκα, μηδὲ τοῦ ἐπικρεμασθέντος
ποτὲ δεινοῦ ἀμνημονοῦντες. κολάσατε δὲ ἀξίως τού-
τους τε καὶ τοῖς ἄλλοις ξυμμάχοις παράδειγμα σαφὲς
καταστήσατε, ὃς ἂν ἀφιστῆται, θανάτῳ ζημιωσό-
μενον. τόδε γὰρ ἢν γνῶσιν, ἧσσον τῶν πολεμίων
ἀμελήσαντες τοῖς ὑμετέροις αὐτῶν μαχεῖσθε ξυμ-
μάχοις."

41 Τοιαῦτα μὲν ὁ Κλέων εἶπεν· μετὰ δ᾽ αὐτὸν Διό-
δοτος ὁ Εὐκράτους, ὅσπερ καὶ ἐν τῇ προτέρᾳ ἐκ-

κλησίᾳ ἀντέλεγε μάλιστα μὴ ἀποκτεῖναι Μυτιληναίους, παρελθὼν καὶ τότε ἔλεγε τοιάδε.

"Οὔτε τοὺς προθέντας τὴν διαγνώμην αὖθις περὶ 42 Μυτιληναίων αἰτιῶμαι, οὔτε τοὺς μεμφομένους μὴ πολλάκις περὶ τῶν μεγίστων βουλεύεσθαι ἐπαινῶ, νομίζω δὲ δύο τὰ ἐναντιώτατα εὐβουλίᾳ εἶναι, τάχος τε καὶ ὀργήν, ὧν τὸ μὲν μετὰ ἀνοίας φιλεῖ γίγνεσθαι, τὸ δὲ μετὰ ἀπαιδευσίας καὶ βραχύτητος γνώμης. τούς 2 τε λόγους ὅστις διαμάχεται μὴ διδασκάλους τῶν πραγμάτων γίγνεσθαι, ἢ ἀξύνετός ἐστιν ἢ ἰδίᾳ τι αὐτῷ διαφέρει, ἀξύνετος μέν, εἰ ἄλλῳ τινὶ ἡγεῖται περὶ τοῦ μέλλοντος δυνατὸν εἶναι καὶ μὴ ἐμφανοῦς φράσαι, διαφέρει δ' αὐτῷ, εἰ βουλόμενός τι αἰσχρὸν πεῖσαι εὖ μὲν εἰπεῖν οὐκ ἂν ἡγεῖται περὶ τοῦ μὴ καλοῦ δύνασθαι, εὖ δὲ διαβαλὼν ἐκπλῆξαι ἂν τούς τε ἀντεροῦντας καὶ τοὺς ἀκουσομένους. χαλεπώτατοι δὲ 3 καὶ οἱ ἐπὶ χρήμασι προσκατηγοροῦντες ἐπίδειξίν τινα. εἰ μὲν γὰρ ἀμαθίαν κατῃτιῶντο, ὁ μὴ πείσας ἀξυνετώτερος ἂν δόξας εἶναι ἢ ἀδικώτερος ἀπεχώρει· ἀδικίας δ' ἐπιφερομένης πείσας τε ὕποπτος γίγνεται καὶ μὴ τυχὼν μετὰ ἀξυνεσίας καὶ ἄδικος. ἥ τε πόλις 4 οὐκ ὠφελεῖται ἐν τῷ τοιῷδε· φόβῳ γὰρ ἀποστερεῖται τῶν ξυμβούλων. καὶ πλεῖστ' ἂν ὀρθοῖτο ἀδυνάτους λέγειν ἔχουσα τοὺς τοιούτους τῶν πολιτῶν· ἐλάχιστα γὰρ ἂν πεισθείησαν ἁμαρτάνειν. χρὴ δὲ τὸν μὲν ἀγαθὸν πολίτην μὴ ἐκφοβοῦντα τοὺς ἀντεροῦντας, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ ἴσου φαίνεσθαι ἄμεινον λέγοντα, τὴν 5 δὲ σώφρονα πόλιν τῷ τε πλεῖστα εὖ βουλεύοντι μὴ προστιθέναι τιμήν, ἀλλὰ μηδ' ἐλασσοῦν τῆς ὑπαρχούσης, καὶ τὸν μὴ τυχόντα γνώμης οὐχ ὅπως ζημιοῦν, ἀλλὰ μηδ' ἀτιμάζειν. οὕτω γὰρ ὅ τε κατορθῶν ἥκιστα ἂν ἐπὶ τῷ ἔτι μειζόνων ἀξιοῦσθαι παρὰ γνώμην τι καὶ πρὸς χάριν λέγοι, ὅ τε μὴ ἐπιτυχὼν ὀρέγοιτο τῷ αὐτῷ [χαριζόμενός τι] καὶ αὐτὸς προσάγεσθαι τὸ πλῆθος. ὧν ἡμεῖς τἀναντία δρῶμεν, καὶ 43 προσέτι, ἤν τις καὶ ὑποπτεύηται κέρδους μὲν ἕνεκα τὰ

βέλτιστα δ' ὅμως λέγειν, φθονήσαντες τῆς οὐ βεβαίου δοκήσεως τῶν κερδῶν τὴν φανερὰν ὠφελίαν
2 τῆς πόλεως ἀφαιρούμεθα. καθέστηκε δὲ τἀγαθὰ ἀπὸ τοῦ εὐθέος λεγόμενα μηδὲν ἀνυποπτότερα εἶναι τῶν κακῶν, ὥστε δεῖν ὁμοίως τόν τε τὰ δεινότατα βουλόμενον πεῖσαι ἀπάτῃ προσάγεσθαι τὸ πλῆθος καὶ τὸν τὰ ἀμείνω λέγοντα ψευσάμενον πιστὸν γενέσθαι. μόνην τε πόλιν διὰ τὰς περινοίας εὖ ποιῆσαι
3 ἐκ τοῦ προφανοῦς μὴ ἐξαπατήσαντα ἀδύνατον· ὁ γὰρ διδοὺς φανερῶς τι ἀγαθὸν ἀνθυποπτεύεται ἀφανῶς πῃ πλέον ἕξειν. χρὴ δὲ πρὸς τὰ μέγιστα καὶ ἐν τῷ τοιῷδε ἀξιοῦν τι ἡμᾶς περαιτέρω προνοοῦντας λέγειν ὑμῶν τῶν δι' ὀλίγου σκοπούντων, ἄλλως τε καὶ ὑπεύθυνον τὴν παραίνεσιν ἔχοντας πρὸς ἀνεύθυνον τὴν
4 ὑμετέραν ἀκρόασιν. εἰ γὰρ ὅ τε πείσας καὶ ὁ ἐπισπόμενος ὁμοίως ἐβλάπτοντο, σωφρονέστερον ἂν ἐκρίνετε· νῦν δὲ πρὸς ὀργὴν ἥντινα τύχητε ἔστιν ὅτε σφαλέντες τὴν τοῦ πείσαντος μίαν γνώμην ζημιοῦτε, καὶ οὐ τὰς ὑμετέρας αὐτῶν, εἰ πολλαὶ οὖσαι ξυνεξήμαρτον.

44 "Ἐγὼ δὲ παρῆλθον οὔτε ἀντερῶν περὶ Μυτιληναίων οὔτε κατηγορήσων. οὐ γὰρ περὶ τῆς ἐκείνων ἀδικίας ἡμῖν ὁ ἀγών, εἰ σωφρονοῦμεν, ἀλλὰ περὶ τῆς ἡμετέρας εὐβουλίας. ἤν τε γὰρ ἀποφήνω πάνυ ἀδικοῦντας αὐτούς, οὐ διὰ τοῦτο καὶ ἀποκτεῖναι κελεύσω, εἰ μὴ ξυμφέρον· ἤν τε καὶ *ἔχοντάς τι ξυγγνώμης,
2 εἶεν, εἰ τῇ πόλει μὴ ἀγαθὸν φαίνοιτο. νομίζω δὲ περὶ τοῦ μέλλοντος ἡμᾶς μᾶλλον βουλεύεσθαι ἢ τοῦ παρόντος· καὶ τοῦτο ὃ μάλιστα Κλέων ἰσχυρίζεται, ἐς τὸ λοιπὸν ξυμφέρον ἔσεσθαι πρὸς τὸ ἧσσον ἀφίστασθαι θάνατον ζημίαν προθεῖσι, καὶ αὐτὸς περὶ τοῦ ἐς τὸ μέλλον καλῶς ἔχοντος ἀντισχυριζόμενος τἀναντία γιγνώσκω. καὶ οὐκ ἀξιῶ ὑμᾶς τῷ εὐπρεπεῖ τοῦ ἐκείνου λόγου τὸ χρήσιμον τοῦ ἐμοῦ ἀπώσασθαι.
3 δικαιότερος γὰρ ὢν αὐτοῦ ὁ λόγος πρὸς τὴν νῦν ὑμετέραν ὀργὴν ἐς Μυτιληναίους τάχ' ἂν ἐπισπάσαιτο·

ἡμεῖς δὲ οὐ δικαζόμεθα πρὸς αὐτούς, ὥστε τῶν δι-
καίων δεῖν, ἀλλὰ βουλευόμεθα περὶ αὐτῶν, ὅπως
χρησίμως ἕξουσιν.

"Ἐν οὖν ταῖς πόλεσι πολλῶν θανάτου ζημία πρό- 45
κειται καὶ οὐκ ἴσων τῷδε ἀλλ' ἐλασσόνων ἁμαρτημά-
των· ὅμως δὲ τῇ ἐλπίδι ἐπαιρόμενοι κινδυνεύουσιν,
καὶ οὐδείς πω καταγνοὺς ἑαυτοῦ μὴ περιέσεσθαι τῷ
ἐπιβουλεύματι ἦλθεν ἐς τὸ δεινόν. πόλις τε ἀφιστα-
μένη τίς πω ἥσσω τῇ δοκήσει ἔχουσα τὴν παρασκευὴν
ἢ οἰκείαν ἢ ἄλλων ξυμμαχίᾳ τούτῳ ἐπεχείρησεν; πε- 2
φύκασί τε ἅπαντες καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ ἁμαρτάνειν,
καὶ οὐκ ἔστι νόμος ὅστις ἀπείρξει τούτου, ἐπεὶ διεξε-
ληλύθασί γε διὰ πασῶν τῶν ζημιῶν οἱ ἄνθρωποι
προστιθέντες, εἴ πως ἧσσον ἀδικοῖντο ὑπὸ τῶν κα-
κούργων. καὶ εἰκὸς τὸ πάλαι τῶν μεγίστων ἀδικη-
μάτων μαλακωτέρας κεῖσθαι αὐτάς, παραβαινομένων
δὲ τῷ χρόνῳ ἐς τὸν θάνατον αἱ πολλαὶ ἀνήκουσιν,
καὶ τοῦτο ὅμως παραβαίνεται. ἢ τοίνυν δεινότερόν 3
τι τούτου δέος εὑρετέον ἐστίν, ἢ τόδε γε οὐδὲν ἐπί-
σχει· ἀλλ' ἡ μὲν πενία ἀνάγκῃ τὴν τόλμαν παρέ-
χουσα, ἡ δ' ἐξουσία ὕβρει τὴν πλεονεξίαν καὶ φρο-
νήματι, αἱ δ' ἄλλαι ξυντυχίαι ὀργῇ τῶν ἀνθρώπων,
ὡς ἑκάστη τις κατέχεται ὑπ' ἀνηκέστου τινὸς κρείσ-
σονος, ἐξάγουσιν ἐς τοὺς κινδύνους. ἥ τε ἐλπὶς καὶ 4
ὁ ἔρως ἐπὶ παντί, ὁ μὲν ἡγούμενος ἡ δ' ἐφεπομένη,
καὶ ὁ μὲν τὴν ἐπιβολὴν ἐκφροντίζων ἡ δὲ τὴν εὐπο-
ρίαν τῆς τύχης ὑποτιθεῖσα, πλεῖστα βλάπτουσιν, καὶ
ὄντα ἀφανῆ κρείσσω ἐστὶ τῶν ὁρωμένων δεινῶν. καὶ
ἡ τύχη ἐπ' αὐτοῖς οὐδὲν ἔλασσον ξυμβάλλεται ἐς τὸ
ἐπαίρειν· ἀδοκήτως γὰρ ἔστιν ὅτε παρισταμένη καὶ 5
ἐκ τῶν ὑποδεεστέρων κινδυνεύειν τινὰ προάγει, καὶ
οὐχ ἧσσον τὰς πόλεις, ὅσῳ περὶ τῶν μεγίστων, ἐλευ-
θερίας ἢ ἄλλων ἀρχῆς, καὶ μετὰ πάντων ἕκαστος
ἀλογίστως ἐπὶ πλέον τι αὑτὸν ἐδόξασεν. ἁπλῶς τε
ἀδύνατον καὶ πολλῆς εὐηθείας ὅστις οἴεται τῆς ἀν-
θρωπείας φύσεως ὁρμωμένης προθύμως τι πρᾶξαι

ἀποτροπήν τινα ἔχειν ἢ νόμων ἰσχύϊ ἢ ἄλλῳ τῳ δεινῷ.

46 "Οὔκουν χρὴ οὔτε τοῦ θανάτου τῇ ζημίᾳ ὡς ἐχεγγύῳ πιστεύσαντας χεῖρον βουλεύσασθαι, οὔτε ἀνέλπιστον καταστῆσαι τοῖς ἀποστᾶσιν ὡς οὐκ ἔσται μεταγνῶναι καὶ ὅτι ἐν βραχυτάτῳ τὴν ἁμαρτίαν καταλῦσαι. σκέψασθε γὰρ ὅτι νῦν μέν, ἤν τις καὶ ἀποστᾶσα πόλις γνῷ μὴ περιεσομένη, ἔλθοι ἂν ἐς ξύμβασιν δυνατὴ οὖσα ἔτι τὴν δαπάνην ἀποδοῦναι
2 καὶ τὸ λοιπὸν ὑποτελεῖν· ἐκείνως δὲ τίνα οἴεσθε ἥντινα οὐκ ἄμεινον μὲν ἢ νῦν παρασκευάσασθαι, πολιορκίᾳ τε παρατενεῖσθαι ἐς τοὔσχατον, εἰ τὸ αὐτὸ δύναται σχολῇ καὶ ταχὺ ξυμβῆναι; ἡμῖν τε πῶς οὐ βλάβη δαπανᾶν καθημένοις διὰ τὸ ἀξύμβατον, καὶ ἣν ἕλωμεν πόλιν, ἐφθαρμένην παραλαβεῖν, καὶ τῆς προσόδου τὸ λοιπὸν ἀπ' αὐτῆς στέρεσθαι; ἰσχύομεν
3 δὲ πρὸς τοὺς πολεμίους τῷδε. ὥστε οὐ δικαστὰς ὄντας δεῖ ἡμᾶς μᾶλλον τῶν ἐξαμαρτανόντων ἀκριβεῖς βλάπτεσθαι ἢ ὁρᾶν ὅπως ἐς τὸν ἔπειτα χρόνον μετρίως κολάζοντες ταῖς πόλεσιν ἕξομεν ἐς χρημάτων λόγον ἰσχυούσαις χρῆσθαι, καὶ τὴν φυλακὴν μὴ ἀπὸ τῶν νόμων τῆς δεινότητος ἀξιοῦν ποιεῖσθαι, ἀλλ' ἀπὸ
4 τῶν ἔργων τῆς ἐπιμελείας. οὗ νῦν τἀναντία δρῶντες, ἤν τινα ἐλεύθερον καὶ βίᾳ ἀρχόμενον εἰκότως πρὸς αὐτονομίαν ἀποστάντα χειρωσώμεθα, χαλεπῶς οἰόμεθα χρῆναι τιμωρεῖσθαι. χρὴ δὲ τοὺς ἐλευθέρους οὐκ ἀφισταμένους σφόδρα κολάζειν, ἀλλὰ πρὶν ἀποστῆναι σφόδρα φυλάσσειν καὶ προκαταλαμβάνειν ὅπως μηδ' ἐς ἐπίνοιαν τούτου ἴωσι, κρατήσαντάς τε ὅτι ἐπ' ἐλάχιστον τὴν αἰτίαν ἐπιφέρειν.

47 "Ὑμεῖς δὲ σκέψασθε ὅσον ἂν καὶ τοῦτο ἁμαρτάνοιτε Κλέωνι πειθόμενοι. νῦν μὲν γὰρ ὑμῖν ὁ δῆμος ἐν πάσαις ταῖς πόλεσιν εὔνους ἐστί, καὶ ἢ οὐ ξυναφίσταται τοῖς ὀλίγοις ἢ ἐὰν βιασθῇ, ὑπάρχει τοῖς ἀποστήσασι πολέμιος εὐθύς, καὶ τῆς ἀντικαθισταμένης πόλεως τὸ πλῆθος ξύμμαχον ἔχοντες ἐς πόλεμον

ἐπέρχεσθε. εἰ δὲ διαφθερεῖτε τὸν δῆμον τῶν Μυτι- 2
ληναίων, ὃς οὔτε μετέσχε τῆς ἀποστάσεως, ἐπειδή τε
ὅπλων ἐκράτησεν, ἑκὼν παρέδωκε τὴν πόλιν, πρῶτον
μὲν ἀδικήσετε τοὺς εὐεργέτας κτείνοντες, ἔπειτα κα-
ταστήσετε τοῖς δυνατοῖς τῶν ἀνθρώπων ὃ βούλονται
μάλιστα· ἀφιστάντες γὰρ τὰς πόλεις τὸν δῆμον εὐ-
θὺς ξύμμαχον ἕξουσι, προδειξάντων ὑμῶν τὴν αὐτὴν
ζημίαν τοῖς τε ἀδικοῦσιν ὁμοίως κεῖσθαι καὶ τοῖς μή.
ἔδει δὲ καὶ εἰ ἠδίκησαν μὴ προσποιεῖσθαι, ὅπως ὃ 3
μόνον ἡμῖν ἔτι ξύμμαχόν ἐστι μὴ πολέμιον γένηται.
καὶ τοῦτο πολλῷ ξυμφορώτερον ἡγοῦμαι ἐς τὴν κάθ-
εξιν τῆς ἀρχῆς, ἑκόντας ἡμᾶς ἀδικηθῆναι ἢ δικαίως
οὓς μὴ δεῖ διαφθεῖραι· καὶ τὸ Κλέωνος τὸ αὐτὸ δί-
καιον καὶ ξύμφορον τῆς τιμωρίας οὐχ εὑρίσκεται ἐν
αὐτῷ δυνατὸν ὂν ἅμα γίγνεσθαι. ὑμεῖς δὲ γνόντες 48
ἀμείνω τάδε εἶναι, καὶ μήτε οἴκτῳ πλέον νείμαντες
μήτ' ἐπιεικείᾳ, οἷς οὐδὲ ἐγὼ ἐῶ προσάγεσθαι, ἀπ'
αὐτῶν δὲ τῶν παραινουμένων, πείθεσθέ μοι Μυτιλη-
ναίων οὓς μὲν Πάχης ἀπέπεμψεν ὡς ἀδικοῦντας κρῖ-
ναι καθ' ἡσυχίαν, τοὺς δ' ἄλλους ἐᾶν οἰκεῖν. τάδε
γὰρ ἔς τε τὸ μέλλον ἀγαθὰ καὶ τοῖς πολεμίοις ἤδη
φοβερά· ὅστις γὰρ εὖ βουλεύεται πρὸς τοὺς ἐναν-
τίους κρείσσων ἐστὶν ἢ μετ' ἔργων ἰσχύος ἀνοίᾳ
ἐπιών."

Τοιαῦτα δὲ ὁ Διόδοτος εἶπεν. ῥηθεισῶν δὲ τῶν 49
γνωμῶν τούτων μάλιστα ἀντιπάλων πρὸς ἀλλήλας
οἱ Ἀθηναῖοι ἦλθον μὲν ἐς ἀγῶνα ὅμως τῆς δόξης καὶ
ἐγένοντο ἐν τῇ χειροτονίᾳ ἀγχώμαλοι, ἐκράτησε δὲ ἡ
τοῦ Διοδότου. καὶ τριήρη εὐθὺς ἄλλην ἀπέστελλον
κατὰ σπουδήν, ὅπως μὴ φθασάσης τῆς προτέρας εὕ-
ρωσι διεφθαρμένην τὴν πόλιν· προεῖχε δὲ ἡμέρᾳ καὶ
νυκτὶ μάλιστα. παρασκευασάντων δὲ τῶν Μυτιλη- 2
ναίων πρέσβεων τῇ νηὶ οἶνον καὶ ἄλφιτα καὶ μεγάλα
ὑποσχομένων, εἰ φθάσαιεν, ἐγένετο σπουδὴ τοῦ πλοῦ
τοιαύτη ὥστε ἤσθιόν τε ἅμα ἐλαύνοντες, οἴνῳ καὶ
ἐλαίῳ ἄλφιτα πεφυραμένα, καὶ οἱ μὲν ὕπνον ᾑροῦντο

3 κατὰ μέρος, οἱ δὲ ἤλαυνον. κατὰ τύχην δὲ πνεύμα-
τος οὐδενὸς ἐναντιωθέντος, καὶ τῆς μὲν προτέρας νεὼς
οὐ σπουδῇ πλεούσης ἐπὶ πρᾶγμα ἀλλόκοτον, ταύτης
δὲ τοιούτῳ τρόπῳ ἐπειγομένης, ἡ μὲν ἔφθασε τοσοῦ-
τον ὅσον Πάχητα ἀνεγνωκέναι τὸ ψήφισμα καὶ μέλ-
λειν δράσειν τὰ δεδογμένα, ἡ δ' ὑστέρα αὐτῆς ἐπικα-
τάγεται καὶ διεκώλυσε μὴ διαφθεῖραι. παρὰ τοσοῦ-
50 τον μὲν ἡ Μυτιλήνη ἦλθε κινδύνου. τοὺς δ' ἄλλους
ἄνδρας, οὓς ὁ Πάχης ἀπέπεμψεν ὡς αἰτιωτάτους ὄν-
τας τῆς ἀποστάσεως, Κλέωνος γνώμῃ διέφθειραν οἱ
Ἀθηναῖοι· ἦσαν δὲ ὀλίγῳ πλείους χιλίων. καὶ Μυ-
2 τιληναίων τείχη καθεῖλον καὶ ναῦς παρέλαβον. ὕστε-
ρον δὲ φόρον μὲν οὐκ ἔταξαν Λεσβίοις, κλήρους δὲ
ποιήσαντες τῆς γῆς πλὴν τῆς Μηθυμναίων τρισ-
χιλίους, τριακοσίους μὲν τοῖς θεοῖς ἱεροὺς ἐξεῖλον, ἐπὶ
δὲ τοὺς ἄλλους σφῶν αὐτῶν κληρούχους τοὺς λαχόν-
3 τας ἀπέπεμψαν· οἷς ἀργύριον Λέσβιοι ταξάμενοι τοῦ
κλήρου ἑκάστου τοῦ ἐνιαυτοῦ δύο μνᾶς φέρειν αὐτοὶ
εἰργάζοντο τὴν γῆν. παρέλαβον δὲ καὶ τὰ ἐν τῇ
ἠπείρῳ πολίσματα οἱ Ἀθηναῖοι, ὅσων Μυτιληναῖοι
ἐκράτουν, καὶ ὑπήκουον ὕστερον Ἀθηναίων. τὰ μὲν
κατὰ Λέσβον οὕτως ἐγένετο.

51 Ἐν δὲ τῷ αὐτῷ θέρει μετὰ τὴν Λέσβου ἅλωσιν
Ἀθηναῖοι Νικίου τοῦ Νικηράτου στρατηγοῦντος
ἐστράτευσαν ἐπὶ Μινώαν τὴν νῆσον, ἣ κεῖται πρὸ
Μεγάρων· ἐχρῶντο δὲ αὐτῇ πύργον ἐνοικοδομήσαντες
2 οἱ Μεγαρῆς φρουρίῳ. ἐβούλετο δὲ Νικίας τὴν φυ-
λακὴν αὐτόθεν δι' ἐλάσσονος τοῖς Ἀθηναίοις καὶ μὴ
ἀπὸ τοῦ Βουδόρου καὶ τῆς Σαλαμῖνος εἶναι, τούς τε
Πελοποννησίους, ὅπως μὴ ποιῶνται ἔκπλους αὐτόθεν
λανθάνοντες τριήρων τε, οἷον καὶ τὸ πρὶν γενόμενον,
καὶ λῃστῶν ἐκπομπαῖς, τοῖς τε Μεγαρεῦσιν ἅμα μη-
3 δὲν ἐσπλεῖν· ἑλὼν οὖν ἀπὸ τῆς Νισαίας πρῶτον δύο
πύργω προέχοντε, μηχαναῖς ἐκ θαλάσσης, καὶ τὸν ἔσ-
πλουν ἐς τὸ μεταξὺ τῆς νήσου ἐλευθερώσας, ἀπετεί-
χιζε καὶ τὸ ἐκ τῆς ἠπείρου, ᾗ κατὰ γέφυραν διὰ τε-

νάγους ἐπιβοήθεια ἦν τῇ νήσῳ οὐ πολὺ διεχούσῃ τῆς ἠπείρου. ὡς δὲ τοῦτο ἐξειργάσαντο ἐν ἡμέραις ὀλίγαις, ὕστερον δὴ καὶ ἐν τῇ νήσῳ τεῖχος ἐγκαταλιπὼν καὶ φρουρὰν ἀνεχώρησε τῷ στρατῷ.

Ὑπὸ δὲ τοὺς αὐτοὺς χρόνους τοῦ θέρους τούτου 52
καὶ οἱ Πλαταιῆς οὐκέτι ἔχοντες σῖτον οὐδὲ δυνάμενοι πολιορκεῖσθαι ξυνέβησαν τοῖς Πελοποννησίοις τοιῷδε τρόπῳ. προσέβαλον αὐτῶν τῷ τείχει, οἱ δὲ οὐκ ἐδύναντο ἀμύνεσθαι. γνοὺς δὲ ὁ Λακεδαιμόνιος ἄρ- 2
χων τὴν ἀσθένειαν αὐτῶν βίᾳ μὲν οὐκ ἐβούλετο ἑλεῖν—εἰρημένον γὰρ ἦν αὐτῷ ἐκ Λακεδαίμονος, ὅπως, εἰ σπονδαὶ γίγνοιντό ποτε πρὸς Ἀθηναίους καὶ ξυγχωροῖεν ὅσα πολέμῳ χωρία ἔχουσιν ἑκάτεροι ἀποδίδοσθαι, μὴ ἀνάδοτος εἴη ἡ Πλάταια ὡς αὐτῶν ἑκόντων προσχωρησάντων—προσπέμπει δὲ αὐτοῖς κήρυκα λέγοντα εἰ βούλονται παραδοῦναι τὴν πόλιν ἑκόντες τοῖς Λακεδαιμονίοις καὶ δικασταῖς ἐκείνοις χρήσασθαι, τούς τε ἀδίκους κολάζειν, παρὰ δίκην δὲ οὐδένα. τοσαῦτα μὲν ὁ κῆρυξ εἶπεν· οἱ δέ,—ἦσαν γὰρ ἤδη ἐν τῷ ἀσθενεστάτῳ,—παρέδοσαν τὴν πόλιν. καὶ τοὺς 3
Πλαταιέας ἔτρεφον οἱ Πελοποννήσιοι ἡμέρας τινάς, ἐν ὅσῳ οἱ ἐκ τῆς Λακεδαίμονος δικασταί, πέντε ἄνδρες, ἀφίκοντο. ἐλθόντων δὲ αὐτῶν κατηγορία μὲν οὐδεμία προετέθη, ἠρώτων δὲ αὐτοὺς ἐπικαλεσάμενοι τοσοῦτον μόνον, εἴ τι Λακεδαιμονίους καὶ τοὺς ξυμμάχους ἐν τῷ πολέμῳ τῷ καθεστῶτι ἀγαθόν τι εἰργασμένοι εἰσίν. οἱ δ' ἔλεγον, αἰτησάμενοι μακρότερα 4
εἰπεῖν καὶ προτάξαντες σφῶν αὐτῶν Ἀστύμαχόν τε τὸν Ἀσωπολάου καὶ Λάκωνα τὸν Αἰειμνήστου πρόξενον ὄντα Λακεδαιμονίων. καὶ ἐπελθόντες ἔλεγον τοιάδε.

"Τὴν μὲν παράδοσιν τῆς πόλεως, ὦ Λακεδαιμόνιοι, 53
πιστεύσαντες ὑμῖν ἐποιησάμεθα, οὐ τοιάνδε δίκην οἰόμενοι ὑφέξειν, νομιμωτέραν δέ τινα ἔσεσθαι, καὶ ἐν δικασταῖς οὐκ ἐν ἄλλοις δεξάμενοι, ὥσπερ καὶ ἐσμέν, γενέσθαι ἢ ὑμῖν, ἡγούμενοι τὸ ἴσον μάλιστ' ἂν

2 φέρεσθαι. νῦν δὲ φοβούμεθα μὴ ἀμφοτέρων ἅμα
ἡμαρτήκαμεν· τόν τε γὰρ ἀγῶνα περὶ τῶν δεινοτάτων
εἶναι εἰκότως ὑποπτεύομεν καὶ ὑμᾶς μὴ οὐ κοινοὶ
ἀποβῆτε, τεκμαιρόμενοι προκατηγορίας τε ἡμῶν οὐ
προγεγενημένης ᾗ χρὴ ἀντειπεῖν—ἀλλ' αὐτοὶ λόγον
ᾐτησάμεθα—τό τε ἐπερώτημα βραχὺ ὄν, ᾧ τὰ μὲν
ἀληθῆ ἀποκρίνασθαι ἐναντία γίγνεται, τὰ δὲ ψευδῆ
3 ἔλεγχον ἔχει. πανταχόθεν δὲ ἄποροι καθεστῶτες
ἀναγκαζόμεθα καὶ ἀσφαλέστερον δοκεῖ εἶναι εἰπόντας
τι κινδυνεύειν· καὶ γὰρ ὁ μὴ ῥηθεὶς λόγος τοῖς ὧδ'
ἔχουσιν αἰτίαν ἂν παράσχοι, ὡς, εἰ ἐλέχθη, σωτήριος
ἂν ἦν. χαλεπῶς δὲ ἔχει ἡμῖν πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ ἡ
4 πειθώ. ἀγνῶτες μὲν γὰρ ὄντες ἀλλήλων ἐπεισενεγ-
κάμενοι μαρτύρια ὧν ἄπειροι ἦτε ὠφελούμεθ' ἄν·
νῦν δὲ πρὸς εἰδότας πάντα λελέξεται, καὶ δέδιμεν
οὐχὶ μὴ προκαταγνόντες ἡμῶν τὰς ἀρετὰς ἥσσους
εἶναι τῶν ὑμετέρων ἔγκλημα αὐτὸ ποιῆτε, ἀλλὰ μὴ
ἄλλοις χάριν φέροντες ἐπὶ διεγνωσμένην κρίσιν καθι-
54 στώμεθα. παρεχόμενοι δὲ ὅμως ἃ ἔχομεν δίκαια
πρός τε τὰ Θηβαίων διάφορα καὶ ἐς ὑμᾶς καὶ τοὺς
ἄλλους Ἕλληνας, τῶν εὖ δεδρασμένων ὑπόμνησιν
ποιησόμεθα καὶ πείθειν πειρασόμεθα.

"Φαμὲν γὰρ πρὸς τὸ ἐρώτημα τὸ βραχύ, εἴ τι
Λακεδαιμονίους καὶ τοὺς ξυμμάχους ἐν τῷ πολέμῳ
τῷδε ἀγαθὸν πεποιήκαμεν, εἰ μὲν ὡς πολεμίους ἐρω-
τᾶτε, οὐκ ἀδικεῖσθαι ὑμᾶς μὴ εὖ παθόντας, φίλους
δὲ νομίζοντας αὐτοὺς ἁμαρτάνειν μᾶλλον τοὺς ἡμῖν
2 ἐπιστρατεύσαντας. τὰ δ' ἐν τῇ εἰρήνῃ καὶ πρὸς τὸν
Μῆδον ἀγαθοὶ γεγενήμεθα, τὴν μὲν οὐ λύσαντες νῦν
πρότεροι, τῷ δὲ ξυνεπιθέμενοι τότε ἐς ἐλευθερίαν τῆς
Ἑλλάδος μόνοι Βοιωτῶν. καὶ γὰρ ἠπειρῶταί τε
ὄντες ἐναυμαχήσαμεν ἐπ' Ἀρτεμισίῳ, μάχῃ τε τῇ ἐν
τῇ ἡμετέρᾳ γῇ γενομένῃ παρεγενόμεθα ὑμῖν τε καὶ
3 Παυσανίᾳ· εἴ τέ τι ἄλλο κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον
ἐγένετο ἐπικίνδυνον τοῖς Ἕλλησι, πάντων παρὰ δύ-
ναμιν μετέσχομεν. καὶ ὑμῖν ὦ Λακεδαιμόνιοι ἰδίᾳ,

ὅτε περ δὴ μέγιστος φόβος περιέστη τὴν Σπάρτην
μετὰ τὸν σεισμὸν τῶν ἐς Ἰθώμην Εἱλώτων ἀποστάν-
των, τὸ τρίτον μέρος ἡμῶν αὐτῶν ἐξεπέμψαμεν ἐς
ἐπικουρίαν· ὧν οὐκ εἰκὸς ἀμνημονεῖν. καὶ τὰ μὲν 55
παλαιὰ καὶ μέγιστα τοιοῦτοι ἠξιώσαμεν εἶναι, πολέ-
μιοι δὲ ἐγενόμεθα ὕστερον. ὑμεῖς δὲ αἴτιοι· δεομένων
γὰρ ξυμμαχίας ὅτε Θηβαῖοι ἡμᾶς ἐβιάσαντο, ὑμεῖς
ἀπεώσασθε καὶ πρὸς Ἀθηναίους ἐκελεύετε τραπέσθαι
ὡς ἐγγὺς ὄντας, ὑμῶν δὲ μακρὰν ἀποικούντων. ἐν
μέντοι τῷ πολέμῳ οὐδὲν ἐκπρεπέστερον ὑπὸ ἡμῶν
οὔτε ἐπάθετε οὔτε ἐμελλήσατε. εἰ δ᾿ ἀποστῆναι
Ἀθηναίων οὐκ ἠθελήσαμεν ὑμῶν κελευσάντων, οὐκ
ἠδικοῦμεν· καὶ γὰρ ἐκεῖνοι ἐβοήθουν ἡμῖν ἐναντία 2
Θηβαίοις, ὅτε ὑμεῖς ἀπωκνεῖτε· καὶ προδοῦναι αὐτοὺς
οὐκέτι ἦν καλόν, ἄλλως τε καὶ οὓς εὖ παθών τις καὶ
αὐτὸς δεόμενος προσηγάγετο ξυμμάχους καὶ πολι-
τείας μετέλαβεν, ἰέναι δὲ ἐς τὰ παραγγελλόμενα εἰκὸς
ἦν προθύμως. ἃ δὲ ἑκάτεροι ἐξηγεῖσθε τοῖς ξυμμά-
χοις, οὐχ οἱ ἑπόμενοι αἴτιοι εἴ τι μὴ καλῶς ἐδρᾶτε,
ἀλλ᾿ οἱ ἄγοντες ἐπὶ τὰ μὴ ὀρθῶς ἔχοντα.

"Θηβαῖοι δὲ πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα ἡμᾶς ἠδίκησαν, 56
τὸ δὲ τελευταῖον αὐτοὶ ξύνιστε, δι᾿ ἅπερ καὶ τάδε
πάσχομεν· πόλιν γὰρ αὐτοὺς τὴν ἡμετέραν κατα-
λαμβάνοντας ἐν σπονδαῖς καὶ προσέτι ἱερομηνίᾳ ὀρ-
θῶς ἐτιμωρησάμεθα κατὰ τὸν πᾶσι νόμον καθεστῶτα
τὸν ἐπιόντα πολέμιον ὅσιον εἶναι ἀμύνεσθαι, καὶ νῦν
οὐκ ἂν εἰκότως δι᾿ αὐτοὺς βλαπτοίμεθα. εἰ γὰρ τῷ 2
αὐτίκα χρησίμῳ ὑμῶν τε καὶ ἐκείνων πολεμίως τὸ
δίκαιον λήψεσθε, τοῦ μὲν ὀρθοῦ φανεῖσθε οὐκ ἀλη-
θεῖς κριταὶ ὄντες, τὸ δὲ ξυμφέρον μᾶλλον θεραπεύ-
οντες. καίτοι εἰ νῦν ὑμῖν ὠφέλιμοι δοκοῦσιν εἶναι,
πολὺ καὶ ἡμεῖς καὶ οἱ ἄλλοι Ἕλληνες μᾶλλον τότε
ὅτε ἐν μείζονι κινδύνῳ ἦτε. νῦν μὲν γὰρ ἑτέροις
ὑμεῖς ἐπέρχεσθε δεινοί· ἐν ἐκείνῳ δὲ τῷ καιρῷ, ὅτε
πᾶσι δουλείαν ἐπέφερεν ὁ βάρβαρος, οἵδε μετ᾿ αὐτοῦ
ἦσαν. καὶ δίκαιον ἡμῶν τῆς νῦν ἁμαρτίας, εἰ ἄρα

ἡμάρτηται, ἀντιθεῖναι τὴν τότε προθυμίαν· καὶ μείζω τε πρὸς ἐλάσσω εὑρήσετε καὶ ἐν καιροῖς οἷς σπάνιον ἦν τῶν Ἑλλήνων τινὰ ἀρετὴν τῇ Ξέρξου δυνάμει ἀντιτάξασθαι, ἐπῃνοῦντό τε μᾶλλον οἱ μὴ τὰ ξύμφορα πρὸς τὴν ἔφοδον αὑτοῖς ἀσφαλείᾳ πράσσοντες, ἐθέλοντες δὲ τολμᾶν μετὰ κινδύνων τὰ βέλτιστα.
4 ὧν ἡμεῖς γενόμενοι καὶ τιμηθέντες ἐς τὰ πρῶτα νῦν ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς δέδιμεν μὴ διαφθαρῶμεν, Ἀθηναίους ἑλόμενοι δικαίως μᾶλλον ἢ ὑμᾶς κερδαλέως. καίτοι χρὴ ταὐτὰ περὶ τῶν αὐτῶν ὁμοίως φαίνεσθαι γιγνώσκοντας, καὶ τὸ ξυμφέρον μὴ ἄλλο τι νομίσαι ἢ τῶν ξυμμάχων τοῖς ἀγαθοῖς, ὅταν ἀεὶ βέβαιον τὴν χάριν τῆς ἀρετῆς ἔχωσι, * κἂν τὸ παραυτίκα που * μὴ ὠφέλιμον καθιστῆται.

57 "Προσκέψασθέ τε, ὅτι νῦν μὲν παράδειγμα τοῖς πολλοῖς τῶν Ἑλλήνων ἀνδραγαθίας νομίζεσθε· εἰ δὲ περὶ ἡμῶν γνώσεσθε μὴ τὰ εἰκότα—οὐ γὰρ ἀφανῆ κρινεῖτε τὴν δίκην τήνδε, ἐπαινούμενοι δὲ περὶ οὐδ' ἡμῶν μεμπτῶν—ὁρᾶτε ὅπως μὴ οὐκ ἀποδέξωνται ἀνδρῶν ἀγαθῶν πέρι αὐτοὺς ἀμείνους ὄντας ἀπρεπές τι ἐπιγνῶναι, οὐδὲ πρὸς ἱεροῖς τοῖς κοινοῖς σκῦλα ἀπὸ ἡμῶν τῶν εὐεργετῶν τῆς Ἑλλάδος ἀνατεθῆναι.
2 δεινὸν δὲ δόξει εἶναι Πλάταιαν Λακεδαιμονίους πορθῆσαι, καὶ τοὺς μὲν πατέρας ἀναγράψαι ἐς τὸν τρίποδα τὸν ἐν Δελφοῖς δι' ἀρετὴν τὴν πόλιν, ὑμᾶς δὲ καὶ ἐκ παντὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ πανοικησίᾳ διὰ Θη-
3 βαίους ἐξαλεῖψαι. ἐς τοῦτο γὰρ δὴ ξυμφορᾶς προκεχωρήκαμεν, οἵτινες Μήδων τε κρατησάντων ἀπωλλύμεθα, καὶ νῦν ἐν ὑμῖν τοῖς πρὶν φιλτάτοις Θηβαίων ἡσσώμεθα, καὶ δύο ἀγῶνας τοὺς μεγίστους ὑπέστημεν, τότε μέν, τὴν πόλιν εἰ μὴ παρέδομεν, λιμῷ
4 διαφθαρῆναι, νῦν δὲ θανάτου κρίνεσθαι. καὶ περιεώσμεθα ἐκ πάντων Πλαταιῆς, οἱ παρὰ δύναμιν πρόθυμοι ἐς τοὺς Ἕλληνας, ἐρῆμοι καὶ ἀτιμώρητοι· καὶ οὔτε τῶν τότε ξυμμάχων ὠφελεῖ οὐδείς, ὑμεῖς τε, ὦ Λακεδαιμόνιοι, ἡ μόνη ἐλπίς, δέδιμεν μὴ οὐ βέβαιοι

ἦτε. καίτοι ἀξιοῦμέν γε καὶ θεῶν ἕνεκα τῶν ξυμ- 58
μαχικῶν ποτὲ γενομένων καὶ τῆς ἀρετῆς τῆς ἐς τοὺς
Ἕλληνας καμφθῆναι ὑμᾶς καὶ μεταγνῶναι εἴ τι ὑπὸ
Θηβαίων ἐπείσθητε, τήν τε δωρεὰν ἀνταπαιτῆσαι
αὐτοὺς μὴ κτείνειν οὓς μὴ ὑμῖν πρέπει, σώφρονά τε
ἀντὶ αἰσχρᾶς κομίσασθαι χάριν, καὶ μὴ ἡδονὴν δόν-
τας ἄλλοις κακίαν αὐτοὺς ἀντιλαβεῖν· βραχὺ γὰρ 2
τὸ τὰ ἡμέτερα σώματα διαφθεῖραι, ἐπίπονον δὲ τὴν
δύσκλειαν αὐτοῦ ἀφανίσαι. οὐκ ἐχθροὺς γὰρ ἡμᾶς
εἰκότως τιμωρήσεσθε, ἀλλ' εὔνους, κατ' ἀνάγκην πο-
λεμήσαντας. ὥστε καὶ τῶν σωμάτων ἄδειαν ποιοῦντες
ὅσια ἂν δικάζοιτε καὶ προνοοῦντες ὅτι ἑκόντας τε
ἐλάβετε καὶ χεῖρας προϊσχομένους—ὁ δὲ νόμος τοῖς
Ἕλλησι μὴ κτείνειν τούτους—ἔτι δὲ καὶ εὐεργέτας
γεγενημένους διὰ παντός. ἀποβλέψατε γὰρ ἐς πα- 3
τέρων τῶν ὑμετέρων θήκας, οὓς ἀποθανόντας ὑπὸ
Μήδων καὶ ταφέντας ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἐτιμῶμεν κατὰ
ἔτος ἕκαστον δημοσίᾳ ἐσθήμασί τε καὶ τοῖς ἄλλοις
νομίμοις, ὅσα τε ἡ γῆ ἡμῶν ἀνεδίδου ὡραῖα, πάντων
ἀπαρχὰς ἐπιφέροντες, εὖνοι μὲν ἐκ φιλίας χώρας,
ξύμμαχοι δὲ ὁμαίχμοις ποτὲ γενομένοις. ὧν ὑμεῖς
τοὐναντίον ἂν δράσαιτε μὴ ὀρθῶς γνόντες. σκέψασθε
δέ· Παυσανίας μὲν γὰρ ἔθαπτεν αὐτοὺς νομίζων ἐν 4
γῇ τε φιλίᾳ τιθέναι καὶ παρ' ἀνδράσι τοιούτοις·
ὑμεῖς δὲ εἰ κτενεῖτε ἡμᾶς καὶ χώραν τὴν Πλαταιΐδα
Θηβαΐδα ποιήσετε, τί ἄλλο ἢ ἐν πολεμίᾳ τε καὶ
παρὰ τοῖς αὐθένταις πατέρας τοὺς ὑμετέρους καὶ
ξυγγενεῖς ἀτίμους γερῶν, ὧν νῦν ἴσχουσι, καταλεί-
ψετε; πρὸς δὲ καὶ γῆν, ἐν ᾗ ἠλευθερώθησαν οἱ Ἕλ-
ληνες, δουλώσετε, ἱερά τε θεῶν, οἷς εὐξάμενοι Μήδων
ἐκράτησαν, ἐρημοῦτε, καὶ θυσίας τὰς πατρίους τῶν
ἑσσαμένων καὶ κτισάντων ἀφαιρήσεσθε.

"Οὐ πρὸς τῆς ὑμετέρας δόξης ὦ Λακεδαιμόνιοι 59
τάδε, οὔτε ἐς τὰ κοινὰ τῶν Ἑλλήνων νόμιμα καὶ ἐς
τοὺς προγόνους ἁμαρτάνειν, οὔτε ἡμᾶς τοὺς εὐερ-
γέτας ἀλλοτρίας ἕνεκα ἔχθρας μὴ αὐτοὺς ἀδικηθέντας

διαφθεῖραι, φείσασθαι δὲ καὶ ἐπικλασθῆναι τῇ γνώμῃ
οἴκτῳ σώφρονι λαβόντας, μὴ ὧν πεισόμεθα μόνον
δεινότητα κατανοοῦντας, ἀλλ' οἷοί τε ἂν ὄντες πά-
θοιμεν καὶ ὡς ἀστάθμητον τὸ τῆς ξυμφορᾶς *ὅ τινι
2 ποτ' ἂν καὶ ἀναξίῳ ξυμπέσοι. ἡμεῖς τε, ὡς πρέπον
ἡμῖν καὶ ὡς ἡ χρεία προάγει, *[αἰτούμεθα ὑμᾶς]
θεοὺς τοὺς ὁμοβωμίους καὶ κοινοὺς τῶν Ἑλλήνων
ἐπιβοώμενοι, *[πεῖσαι τάδε], προφερόμενοι *‖δ'‖ ὅρ-
κους οὓς οἱ πατέρες ὑμῶν ὤμοσαν, *[μὴ ἀμνημονεῖν],
ἱκέται γιγνόμεθα ὑμῶν τῶν πατρῴων τάφων καὶ ἐπι-
καλούμεθα τοὺς κεκμηῶτας μὴ γενέσθαι ὑπὸ Θηβαί-
οις μηδὲ τοῖς ἐχθίστοις φίλτατοι ὄντες παραδοθῆναι.
ἡμέρας τε ἀναμιμνήσκομεν ἐκείνης ᾗ τὰ λαμπρότατα
μετ' αὐτῶν πράξαντες νῦν ἐν τῇδε τὰ δεινότατα
3 κινδυνεύομεν παθεῖν· ὅπερ δὲ ἀναγκαῖόν τε καὶ χαλε-
πώτατον τοῖς ὧδε ἔχουσι, λόγου τελευτᾶν, διότι καὶ
τοῦ βίου ὁ κίνδυνος ἐγγὺς μετ' αὐτοῦ, παυόμενοι
λέγομεν ἤδη ὅτι οὐ Θηβαίοις παρέδομεν τὴν πόλιν—
εἱλόμεθα γὰρ ἂν πρό γε τούτου τῷ αἰσχίστῳ ὀλέθρῳ,
λιμῷ, τελευτῆσαι—ὑμῖν δὲ πιστεύσαντες προσήλθο-
μεν. καὶ δίκαιον, εἰ μὴ πείθομεν, ἐς τὰ αὐτὰ καταστή-
σαντας τὸν ξυντυχόντα κίνδυνον ἐᾶσαι ἡμᾶς αὐτοὺς
4 ἑλέσθαι. ἐπισκήπτομέν τε ἅμα μὴ Πλαταιῆς ὄντες
οἱ προθυμότατοι περὶ τοὺς Ἕλληνας γενόμενοι Θη-
βαίοις τοῖς ἡμῖν ἐχθίστοις ἐκ τῶν ὑμετέρων χειρῶν
καὶ τῆς ὑμετέρας πίστεως, ἱκέται ὄντες, ὦ Λακεδαιμό-
νιοι, παραδοθῆναι, γενέσθαι δὲ σωτῆρας ἡμῶν καὶ μὴ
τοὺς ἄλλους Ἕλληνας ἐλευθεροῦντας ἡμᾶς διολέσαι."

60 Τοιαῦτα μὲν οἱ Πλαταιῆς εἶπον, οἱ δὲ Θηβαῖοι δείσαντες πρὸς τὸν λόγον αὐτῶν μὴ οἱ Λακεδαιμόνιοί τι ἐνδῶσιν, παρελθόντες ἔφασαν καὶ αὐτοὶ βούλεσθαι εἰπεῖν, ἐπειδὴ καὶ ἐκείνοις παρὰ γνώμην τὴν αὐτῶν μακρότερος λόγος ἐδόθη τῆς πρὸς τὸ ἐρώτημα ἀποκρίσεως. ὡς δ' ἐκέλευσαν, ἔλεγον τοιάδε.

61 "Τοὺς μὲν λόγους οὐκ ἂν ᾐτησάμεθα εἰπεῖν, εἰ καὶ αὐτοὶ βραχέως τὸ ἐρωτηθὲν ἀπεκρίναντο, καὶ μὴ

πὶ ἡμᾶς τραπόμενοι κατηγορίαν ἐποιήσαντο καὶ περὶ αὐτῶν ἔξω τῶν προκειμένων καὶ ἅμα οὐδὲ ᾐτιαμένων πολλὴν τὴν ἀπολογίαν καὶ ἔπαινον ὧν οὐδεὶς ἐμέμψατο. νῦν δὲ πρὸς μὲν τὰ ἀντειπεῖν δεῖ, τῶν δὲ ἔλεγχον ποιήσασθαι, ἵνα μήτε ἡ ἡμετέρα αὐτοὺς κακία ὠφελῇ μήτε ἡ τούτων δόξα, τὸ δ' ἀληθὲς περὶ ἀμφοτέρων ἀκούσαντες κρίνητε.

"Ἡμεῖς δὴ αὐτοῖς διάφοροι ἐγενόμεθα πρῶτον ὅτι 2 ἡμῶν κτισάντων Πλάταιαν ὕστερον τῆς ἄλλης Βοιωτίας καὶ ἄλλα χωρία μετ' αὐτῆς, ἃ ξυμμίκτους ἀνθρώπους ἐξελάσαντες ἔσχομεν, οὐκ ἠξίουν οὗτοι, ὥσπερ ἐτάχθη τὸ πρῶτον, ἡγεμονεύεσθαι ὑφ' ἡμῶν, ἔξω δὲ τῶν ἄλλων Βοιωτῶν παραβαίνοντες τὰ πάτρια, ἐπειδὴ προσηναγκάζοντο, προσεχώρησαν πρὸς Ἀθηναίους καὶ μετ' αὐτῶν πολλὰ ἡμᾶς ἔβλαπτον, ἀνθ' ὧν καὶ ἀντέπασχον. ἐπειδὴ δὲ [καὶ] ὁ βάρβαρος ἦλθεν ἐπὶ τὴν 62
Ἑλλάδα, φασὶ μόνοι Βοιωτῶν οὐ μηδίσαι, καὶ τούτῳ μάλιστα αὐτοί τε ἀγάλλονται καὶ ἡμᾶς λοιδοροῦσιν. ἡμεῖς δὲ μηδίσαι μὲν αὐτοὺς οὔ φαμεν, διότι οὐδ' Ἀθηναίους, τῇ μέντοι αὐτῇ ἰδέᾳ ὕστερον ἰόντων Ἀθηναίων ἐπὶ τοὺς Ἕλληνας μόνους αὖ Βοιωτῶν ἀττικίσαι· καίτοι σκέψασθε ἐν οἵῳ εἴδει ἑκάτεροι 2
ἡμῶν τοῦτο ἔπραξαν. ἡμῖν μὲν γὰρ ἡ πόλις τότε ἐτύγχανεν οὔτε κατ' ὀλιγαρχίαν ἰσόνομον πολιτεύουσα οὔτε κατὰ δημοκρατίαν· ὅπερ δέ ἐστι νόμοις μὲν καὶ τῷ σωφρονεστάτῳ ἐναντιώτατον, ἐγγυτάτω δὲ τυράννου, δυναστεία ὀλίγων ἀνδρῶν εἶχε τὰ πράγματα. καὶ οὗτοι ἰδίας δυνάμεις ἐλπίσαντες ἔτι μᾶλ- 3
λον σχήσειν, εἰ τὰ τοῦ Μήδου κρατήσειεν, κατέχοντες ἰσχύϊ τὸ πλῆθος ἐπηγάγοντο αὐτόν· καὶ ἡ ξύμπασα πόλις οὐκ αὐτοκράτωρ οὖσα ἑαυτῆς τοῦτ' ἔπραξεν, οὐδ' ἄξιον αὐτῇ ὀνειδίσαι ὧν μὴ μετὰ νόμων ἥμαρτεν. ἐπειδὴ γοῦν ὅ τε Μῆδος ἀπῆλθε καὶ τοὺς νόμους 4
ἔλαβεν, σκέψασθαι χρή, Ἀθηναίων ὕστερον ἐπιόντων τήν τε ἄλλην Ἑλλάδα καὶ τὴν ἡμετέραν χώραν πειρωμένων ὑφ' αὐτοῖς ποιεῖσθαι καὶ κατὰ στάσιν

ἤδη ἐχόντων αὐτῆς τὰ πολλά, εἰ μαχόμεν οι ἐν Κορωνείᾳ καὶ νικήσαντες αὐτοὺς ἠλευθερώσαμεν τὴν Βοιωτίαν καὶ τοὺς ἄλλους νῦν προθύμως ξυνελευθεροῦμεν, ἵππους τε παρέχοντες καὶ παρασκευὴν ὅσην οὐκ ἄλλοι τῶν ξυμμάχων.

“ Καὶ τὰ μὲν ἐς τὸν μηδισμὸν τοσαῦτα ἀπολογούμεθα·
63 ὡς δὲ ὑμεῖς μᾶλλόν τε ἠδικήκατε τοὺς Ἕλληνας καὶ ἀξιώτεροί ἐστε πάσης ζημίας, πειρασόμεθα ἀποφαίνειν. ἐγένεσθε ἐπὶ τῇ ἡμετέρᾳ τιμωρίᾳ, ὡς
2 φατέ, Ἀθηναίων ξύμμαχοι καὶ πολῖται. οὐκοῦν χρῆν τὰ πρὸς ἡμᾶς μόνον ὑμᾶς ἐπάγεσθαι αὐτοὺς καὶ μὴ ξυνεπιέναι μετ᾽ αὐτῶν ἄλλοις, ὑπάρχον γε ὑμῖν, εἴ τι καὶ ἄκοντες προσήγεσθε ὑπ᾽ Ἀθηναίων, τῆς τῶν Λακεδαιμονίων τῶνδε ἤδη ἐπὶ τῷ Μήδῳ ξυμμαχίας γεγενημένης, ἣν αὐτοὶ μάλιστα προβάλλεσθε· ‖ἢ‖ ἱκανή γε ἦν ἡμᾶς τε ὑμῶν ἀποτρέπειν καὶ τὸ μέγιστον, ἀδεῶς παρέχειν βουλεύ-
3 εσθαι. ἀλλ᾽ ἑκόντες καὶ οὐ βιαζόμενοι ἔτι εἵλεσθε μᾶλλον τὰ Ἀθηναίων. καὶ λέγετε ὡς αἰσχρὸν ἦν προδοῦναι τοὺς εὐεργέτας· πολὺ δέ γε αἴσχιον καὶ ἀδικώτερον τοὺς πάντας Ἕλληνας καταπροδοῦναι, οἷς ξυνωμόσατε, ἢ Ἀθηναίους μόνους, τοὺς μὲν καταδου-
4 λουμένους τὴν Ἑλλάδα, τοὺς δὲ ἐλευθεροῦντας. καὶ οὐκ ἴσην αὐτοῖς τὴν χάριν ἀνταπέδοτε οὐδὲ αἰσχύνης ἀπηλλαγμενην· ὑμεῖς μὲν γὰρ ἀδικούμενοι αὐτούς, ὡς φατέ, ἐπηγάγεσθε, τοῖς δὲ ἀδικοῦσιν ἄλλους ξυνεργοὶ κατέστητε. καίτοι τὰς ὁμοίας χάριτας μὴ ἀντιδιδόναι αἰσχρὸν μᾶλλον ἢ τὰς μετὰ δικαιοσύνης μὲν
64 ὀφειληθείσας, ἐς ἀδικίαν δὲ ἀποδιδομένας. δῆλόν τε ἐποιήσατε οὐδὲ τότε τῶν Ἑλλήνων ἕνεκα μόνοι οὐ μηδίσαντες, ἀλλ᾽ ὅτι οὐδ᾽ Ἀθηναῖοι, ὑμεῖς δὲ τοῖς μὲν ταὐτὰ βουλόμενοι ποιεῖν τοῖς δὲ τἀναντία. καὶ νῦν ἀξιοῦτε, ἀφ᾽ ὧν δι᾽ ἑτέρους ἐγένεσθε ἀγαθοί, ἀπὸ
2 τούτων ὠφελεῖσθαι. ἀλλ᾽ οὐκ εἰκός· ὥσπερ δὲ Ἀθηναίους εἵλεσθε, τούτοις ξυναγωνίζεσθε, καὶ μὴ προφέρετε τὴν τότε γενομένην ξυνωμοσίαν ὡς χρὴ ἀπ᾽

αὐτῆς νῦν σῴζεσθαι. ἀπελίπετε γὰρ αὐτήν, καὶ παρα-
βάντες ξυγκατεδουλοῦσθε μᾶλλον Αἰγινήτας καὶ ἄλ-
λους τινὰς τῶν ξυνομοσάντων ἢ διεκωλύετε, καὶ ταῦτα
οὔτε ἄκοντες, ἔχοντές τε τοὺς νόμους, οὕσπερ μέχρι
τοῦ δεῦρο, καὶ οὐδενὸς ὑμᾶς βιασαμένου, ὥσπερ ἡμᾶς·
τὴν τελευταίαν τε πρὶν περιτειχίζεσθαι πρόκλησιν ἐς
ἡσυχίαν ἡμῶν, ὥστε μηδ' ἑτέροις ἀμύνειν, οὐκ ἐδέ-
χεσθε. τίνες ἂν οὖν ὑμῶν δικαιότερον πᾶσι τοῖς 3
Ἕλλησι μισοῖντο, οἵτινες ἐπὶ τῷ ἐκείνων κακῷ ἀνδρα-
γαθίαν προὔθεσθε; καὶ ἃ μέν ποτε χρηστοὶ ἐγένεσθε,
ὡς φατέ, οὐ προσήκοντα νῦν ἐπεδείξατε, ἃ δὲ ἡ φύσις
ἀεὶ ἐβούλετο ἐξηλέγχθη ἐς τὸ ἀληθές· μετὰ γὰρ
Ἀθηναίων ἄδικον ὁδὸν ἰόντων ἐχωρήσατε.

"Τὰ μὲν οὖν ἐς τὸν ἡμέτερόν τε ἀκούσιον μηδι-
σμὸν καὶ τὸν ὑμέτερον ἑκούσιον ἀττικισμὸν τοιαῦτα
ἀποφαίνομεν. ἃ δὲ τελευταῖά φατε ἀδικηθῆναι— 65
παρανόμως γὰρ ἐλθεῖν ἡμᾶς ἐν σπονδαῖς καὶ ἱερομη-
νίαις ἐπὶ τὴν ὑμετέραν πόλιν—οὐ νομίζομεν οὐδ' ἐν
τούτοις ὑμῶν μᾶλλον ἁμαρτεῖν. εἰ μὲν γὰρ ἡμεῖς
αὐτοὶ πρός τε τὴν πόλιν ἐλθόντες ἐμαχόμεθα καὶ τὴν
γῆν ἐδῃοῦμεν, ὡς πολέμιοι, ἀδικοῦμεν· εἰ δὲ ἄνδρες
ὑμῶν οἱ πρῶτοι καὶ χρήμασι καὶ γένει, βουλόμενοι
τῆς μὲν ἔξω ξυμμαχίας ὑμᾶς παῦσαι, ἐς δὲ τὰ κοινὰ
τῶν πάντων Βοιωτῶν πάτρια καταστῆσαι, ἐπεκαλέ-
σαντο ἑκόντες, τί ἀδικοῦμεν; οἱ γὰρ ἄγοντες παρα-
νομοῦσι μᾶλλον τῶν ἑπομένων. ἀλλ' οὔτ' ἐκεῖνοι, ὡς 2
ἡμεῖς κρίνομεν, οὔθ' ἡμεῖς· πολῖται δὲ ὄντες, ὥσπερ
ὑμεῖς, καὶ πλείω παραβαλλόμενοι, τὸ ἑαυτῶν τεῖχος
ἀνοίξαντες καὶ ἐς τὴν αὑτῶν πόλιν φιλίως, οὐ πολε-
μίως, κομίσαντες ἐβούλοντο τούς τε ὑμῶν χείρους
μηκέτι μᾶλλον γενέσθαι τούς τε ἀμείνους τὰ ἄξια
ἔχειν, σωφρονισταὶ ὄντες τῆς γνώμης, καὶ τῶν σωμά-
των τὴν πόλιν οὐκ ἀλλοτριοῦντες, ἀλλ' ἐς τὴν ξυγγέ-
νειαν οἰκειοῦντες, ἐχθροὺς οὐδενὶ καθιστάντες, ἅπασι 66
δ' ὁμοίως ἐνσπόνδους. τεκμήριον δὲ ὡς οὐ πολεμίως
ἐπράσσομεν· οὔτε γὰρ ἠδικήσαμεν οὐδένα, προείπο-

μέν τε τὸν βουλόμενον κατὰ τὰ πάντων Βοιωτῶν πάτρια πολιτεύειν ἰέναι πρὸς ἡμᾶς. καὶ ὑμεῖς ἄσμενοι χωρήσαντες καὶ ξύμβασιν ποιησάμενοι τὸ μὲν πρῶτον ἡσυχάζετε, ὕστερον δὲ κατανοήσαντες ἡμᾶς ὀλίγους ὄντας, εἰ ἄρα καὶ ἐδοκοῦμέν τι ἀνεπιεικέστερον πρᾶξαι οὐ μετὰ τοῦ πλήθους ὑμῶν ἐσελθόντες, τὰ μὲν ὁμοῖα οὐκ ἀνταπέδοτε ἡμῖν, μήτε νεωτερίσαι
2 ἔργῳ λόγοις τε πείσειν ὥστε ἐξελθεῖν, ἐπιθέμενοι δὲ παρὰ τὴν ξύμβασιν οὓς μὲν ἐν χερσὶν ἀπεκτείνατε οὐχ ὁμοίως ἀλγοῦμεν, κατὰ νόμον γάρ δή τινα ἔπασχον, οὓς δὲ χεῖρας προϊσχομένους καὶ ζωγρήσαντες ὑποσχόμενοί τε ἡμῖν ὕστερον μὴ κτενεῖν παρανόμως διεφθείρατε, πῶς οὐ δεινὰ εἴργασθε; καὶ ταῦτα τρεῖς ἀδικίας ἐν ὀλίγῳ πράξαντες, τήν τε λυθεῖσαν ὁμολογίαν καὶ τῶν ἀνδρῶν τὸν ὕστερον θάνατον καὶ τὴν περὶ αὐτῶν ἡμῖν μὴ κτείνειν ψευσθεῖσαν ὑπόσχεσιν, ἢν τὰ ἐν τοῖς ἀγροῖς ὑμῖν μὴ ἀδικῶμεν, ὅμως φατὲ ἡμᾶς παρανομῆσαι καὶ αὐτοὶ ἀξιοῦτε μὴ ἀντιδοῦναι δίκην. οὔκ, ἤν γε οὗτοι τὰ ὀρθὰ γιγνώσκωσιν· πάντων δὲ αὐτῶν ἕνεκα κολασθήσεσθε.

67 "Καὶ ταῦτα, ὦ Λακεδαιμόνιοι, τούτου ἕνεκα ἐπεξήλθομεν, καὶ ὑπὲρ ὑμῶν καὶ ἡμῶν, ἵνα ὑμεῖς μὲν εἰδῆτε δικαίως αὐτῶν καταγνωσόμενοι, ἡμεῖς δὲ ἔτι ὁσιώτερον τετιμωρημένοι. καὶ μὴ παλαιὰς ἀρετάς, εἴ τις ἄρα καὶ ἐγένετο, ἀκούοντες ἐπικλασθῆτε, ἃς χρὴ τοῖς μὲν ἀδικουμένοις ἐπικούρους εἶναι, τοῖς δὲ αἰσχρόν τι δρῶσι διπλασίας ζημίας, ὅτι οὐκ ἐκ προσ-
2 ηκόντων ἁμαρτάνουσιν, μηδὲ ὀλοφυρμῷ καὶ οἴκτῳ ὠφελείσθωσαν, πατέρων τε τάφους τῶν ὑμετέρων ἐπιβοώμενοι καὶ τὴν σφετέραν ἐρημίαν. καὶ γὰρ ἡμεῖς ἀνταποφαίνομεν πολλῷ δεινότερα παθοῦσαν τὴν ὑπὸ τούτων ἡλικίαν ἡμῶν διεφθαρμένην, ὧν πατέρες οἱ μὲν πρὸς ὑμᾶς τὴν Βοιωτίαν ἄγοντες ἀπέθανον ἐν Κορωνείᾳ, οἱ δὲ πρεσβῦται λελειμμένοι καὶ οἰκίαι ἐρῆμοι πολλῷ δικαιοτέραν ὑμῶν ἱκετείαν ποι-
3 οῦνται τούσδε τιμωρήσασθαι. οἴκτου τε ἀξιώτεροι

τυγχάνειν οἱ ἀπρεπές τι πάσχοντες τῶν ἀνθρώπων·
οἱ δὲ δικαίως, ὥσπερ οἵδε, τὰ ἐναντία ἐπίχαρτοι
εἶναι. καὶ τὴν νῦν ἐρημίαν δι' ἑαυτοὺς ἔχουσιν· τοὺς
γὰρ ἀμείνους ξυμμάχους ἑκόντες ἀπεώσαντο. παρη-
νόμησάν τε οὐ προπαθόντες ὑφ' ἡμῶν, μίσει δὲ
πλέον ἢ δίκῃ κρίναντες, καὶ οὐκ ἀνταποδόντες νῦν
τὴν ἴσην τιμωρίαν· ἔννομα γὰρ πείσονται καὶ οὐχὶ
ἐκ μάχης χεῖρας προϊσχόμενοι, ὥσπερ φασίν, ἀλλ'
ἀπὸ ξυμβάσεως ἐς δίκην σφᾶς αὐτοὺς παραδόντες.
ἀμύνατε οὖν, ὦ Λακεδαιμόνιοι, καὶ τῷ τῶν Ἑλλήνων 4
νόμῳ ὑπὸ τῶνδε παραβαθέντι, καὶ ἡμῖν ἄνομα πα-
θοῦσιν ἀνταπόδοτε χάριν δικαίαν ὧν πρόθυμοι γεγε-
νήμεθα, καὶ μὴ τοῖς τῶνδε λόγοις περιωσθῶμεν ἐν
ὑμῖν, ποιήσατε δὲ τοῖς Ἕλλησι παράδειγμα οὐ λό- 5
γων τοὺς ἀγῶνας προθήσοντες ἀλλ' ἔργων, ὧν ἀγα-
θῶν μὲν ὄντων βραχεῖα ἡ ἀπαγγελία ἀρκεῖ, ἁμαρτα-
νομένων δὲ λόγοι ἔπεσι κοσμηθέντες προκαλύμματα
γίγνονται. ἀλλ' ἢν οἱ ἡγεμόνες, ὥσπερ νῦν ὑμεῖς,
κεφαλαιώσαντες πρὸς τοὺς ξύμπαντας διαγνώμας
ποιήσησθε, ἧσσόν τις ἐπ' ἀδίκοις ἔργοις λόγους κα-
λοὺς ζητήσει."

Τοιαῦτα δὲ οἱ Θηβαῖοι εἶπον. οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι 68
δικασταὶ νομίζοντες τὸ ἐπερώτημα σφίσιν ὀρθῶς
ἕξειν, εἴ τι ἐν τῷ πολέμῳ ὑπ' αὐτῶν ἀγαθὸν πεπόν-
θασι—διότι τόν τε ἄλλον χρόνον ἠξίουν δῆθεν αὐ-
τοὺς κατὰ τὰς παλαιὰς Παυσανίου μετὰ τὸν Μῆδον
σπονδὰς ἡσυχάζειν καὶ *[ὅτε] ὕστερον ἃ πρὸ τοῦ
περιτειχίζεσθαι προείχοντο αὐτοῖς, κοινοὺς εἶναι κατ'
ἐκεῖνα, ὡς οὐκ ἐδέξαντο—ἡγούμενοι τῇ ἑαυτῶν δικαίᾳ
βουλήσει ἔκσπονδοι ἤδη ὑπ' αὐτῶν κακῶς πεπονθέ-
ναι, αὖθις τὸ αὐτὸ ἕνα ἕκαστον παραγαγόντες καὶ
ἐρωτῶντες, εἴ τι Λακεδαιμονίους καὶ τοὺς ξυμμάχους
ἀγαθὸν ἐν τῷ πολέμῳ δεδρακότες εἰσίν, ὁπότε μὴ
φαῖεν, ἀπάγοντες ἀπέκτεινον καὶ ἐξαίρετον ἐποιή-
σαντο οὐδένα. διέφθειραν δὲ Πλαταιῶν μὲν αὐτῶν 2
οὐκ ἐλάσσους διακοσίων, Ἀθηναίων δὲ πέντε καὶ

εἴκοσιν, οἳ ξυνεπολιορκοῦντο· γυναῖκας δὲ ἠνδραπόδι-
σαν. τὴν δὲ πόλιν ἐνιαυτὸν μέν τινα Θηβαῖοι Μεγα-
ρέων ἀνδράσι κατὰ στάσιν ἐκπεπτωκόσι καὶ ὅσοι τὰ
σφέτερα φρονοῦντες Πλαταιῶν περιῆσαν ἔδοσαν ἐν-
οικεῖν· ὕστερον δὲ καθελόντες αὐτὴν ἐς ἔδαφος πᾶσαν
ἐκ τῶν θεμελίων ᾠκοδόμησαν πρὸς τῷ Ἡραίῳ κατα-
γώγιον διακοσίων ποδῶν, πανταχῇ κύκλῳ οἰκήματα
ἔχον κάτωθεν καὶ ἄνωθεν, καὶ ὀροφαῖς καὶ θυρώμασι
3 τοῖς τῶν Πλαταιῶν ἐχρήσαντο· καὶ τοῖς ἄλλοις ἃ ἦν
ἐν τῷ τείχει ἔπιπλα, χαλκὸς καὶ σίδηρος, κλίνας κα-
τασκευάσαντες ἀνέθεσαν τῇ Ἥρᾳ, καὶ νεὼν ἑκατόμ-
ποδον λίθινον ᾠκοδόμησαν αὐτῇ. τὴν δὲ γῆν δημο-
σιώσαντες ἀπεμίσθωσαν ἐπὶ δέκα ἔτη καὶ ἐνέμοντο
Θηβαῖοι. σχεδὸν δέ τι καὶ τὸ ξύμπαν περὶ Πλα-
ταιῶν οἱ Λακεδαιμόνιοι οὕτως ἀποτετραμμένοι ἐγέ-
νοντο Θηβαίων ἕνεκα, νομίζοντες ἐς τὸν πόλεμον αὐ-
τοὺς ἄρτι τότε καθιστάμενον ὠφελίμους εἶναι. καὶ
τὰ μὲν κατὰ Πλάταιαν, ἔτει τρίτῳ καὶ ἐνενηκοστῷ
ἐπειδὴ Ἀθηναίων ξύμμαχοι ἐγένοντο, οὕτως ἐτελεύ-
τησεν.

69 Αἱ δὲ τεσσαράκοντα νῆες τῶν Πελοποννησίων αἱ
Λεσβίοις βοηθοὶ ἐλθοῦσαι, ὡς τότε φεύγουσαι διὰ
τοῦ πελάγους, ἔκ τε τῶν Ἀθηναίων ἐπιδιωχθεῖσαι
καὶ πρὸς τῇ Κρήτῃ χειμασθεῖσαι καὶ ἀπ' αὐτῆς
σποράδες πρὸς τὴν Πελοπόννησον κατηνέχθησαν,
καταλαμβάνουσιν ἐν τῇ Κυλλήνῃ τρεῖς καὶ δέκα
τριήρεις Λευκαδίων καὶ Ἀμπρακιωτῶν καὶ Βρασίδαν
τὸν Τέλλιδος ξύμβουλον Ἀλκίδᾳ ἐπεληλυθότα.
2 ἐβούλοντο γὰρ οἱ Λακεδαιμόνιοι, ὡς τῆς Λέσβου
ἡμαρτήκεσαν, πλέον τὸ ναυτικὸν ποιήσαντες ἐς τὴν
Κέρκυραν πλεῦσαι στασιάζουσαν, δώδεκα μὲν ναυσὶ
μόναις παρόντων Ἀθηναίων περὶ Ναύπακτον, πρὶν
δὲ πλέον τι ἐπιβοηθῆσαι ἐκ τῶν Ἀθηνῶν ναυτικόν,
ὅπως προφθάσωσιν· καὶ παρεσκευάζοντο ὅ τε Βρα-
70 σίδας καὶ ὁ Ἀλκίδας πρὸς ταῦτα. οἱ γὰρ Κερκυ-
ραῖοι ἐστασίαζον, ἐπειδὴ οἱ αἰχμάλωτοι ἦλθον αὐ-

τοῖς οἱ ἐκ τῶν περὶ Ἐπίδαμνον ναυμαχιῶν, ὑπὸ Κο-
ρινθίων ἀφεθέντες, τῷ μὲν λόγῳ ὀκτακοσίων ταλάν-
των τοῖς προξένοις διηγγυημένοι, ἔργῳ δὲ πεπεισμέ-
νοι Κορινθίοις Κέρκυραν προσποιῆσαι. καὶ ἔπρασ-
σον οὗτοι, ἕκαστον τῶν πολιτῶν μετιόντες, ὅπως
ἀποστήσωσιν Ἀθηναίων τὴν πόλιν. καὶ ἀφικομένης 2
Ἀττικῆς τε νεὼς καὶ Κορινθίας πρέσβεις ἀγουσῶν
καὶ ἐς λόγους καταστάντων ἐψηφίσαντο Κερκυραῖοι
Ἀθηναίοις μὲν ξύμμαχοι εἶναι κατὰ τὰ ξυγκείμενα,
Πελοποννησίοις δὲ φίλοι, ὥσπερ καὶ πρότερον. καὶ
ἦν γὰρ Πειθίας ἐθελοπρόξενός τε τῶν Ἀθηναίων καὶ
τοῦ δήμου προειστήκει, ὑπάγουσιν αὐτὸν οὗτοι οἱ
ἄνδρες ἐς δίκην, λέγοντες Ἀθηναίοις τὴν Κέρκυραν
καταδουλοῦν. ὁ δέ, ἀποφυγών, ἀνθυπάγει αὐτῶν τοὺς 3
πλουσιωτάτους πέντε ἄνδρας, φάσκων τέμνειν χάρα-
κας ἐκ τοῦ τε Διὸς τοῦ τεμένους καὶ τοῦ Ἀλκίνου·
ζημία δὲ καθ' ἑκάστην χάρακα ἐπέκειτο στατήρ.
ὀφλόντων δὲ αὐτῶν καὶ πρὸς τὰ ἱερὰ ἱκετῶν καθεζο-
μένων διὰ πλῆθος τῆς ζημίας, ὅπως ταξάμενοι ἀπο-
δῶσιν, ὁ Πειθίας, ἐτύγχανε γὰρ καὶ βουλῆς ὤν,
πείθει ὥστε τῷ νόμῳ χρήσασθαι. οἱ δ' ἐπειδὴ τῷ τε 4
νόμῳ ἐξείργοντο καὶ ἅμα ἐπυνθάνοντο τὸν Πειθίαν,
ἕως ἔτι βουλῆς ἐστί, μέλλειν τὸ πλῆθος ἀναπείσειν
τοὺς αὐτοὺς Ἀθηναίοις φίλους τε καὶ ἐχθροὺς νομί-
ζειν, ξυνίσταντό τε καὶ λαβόντες ἐγχειρίδια ἐξαπι-
ναίως ἐς τὴν βουλὴν ἐσελθόντες τόν τε Πειθίαν
κτείνουσι καὶ ἄλλους τῶν τε βουλευτῶν καὶ ἰδιωτῶν
ἐς ἑξήκοντα. οἱ δέ τινες τῆς αὐτῆς γνώμης τῷ Πειθίᾳ
ὀλίγοι ἐς τὴν Ἀττικὴν τριήρη κατέφυγον ἔτι παρού-
σαν. δράσαντες δὲ τοῦτο καὶ ξυγκαλέσαντες Κερκυ- 71
ραίους εἶπον, ὅτι ταῦτα καὶ βέλτιστα εἴη καὶ ἥκιστ'
ἂν δουλωθεῖεν ὑπ' Ἀθηναίων, τό τε λοιπὸν μηδετέ-
ρους δέχεσθαι ἀλλ' ἢ μιᾷ νηὶ ἡσυχάζοντας, τὸ δὲ
πλέον πολέμιον ἡγεῖσθαι. ὡς δὲ εἶπον, καὶ ἐπικυ-
ρῶσαι ἠνάγκασαν τὴν γνώμην. πέμπουσι δὲ καὶ ἐς
τὰς Ἀθήνας εὐθὺς πρέσβεις περί τε τῶν πεπραγμέ-

νων διδάξοντας, ὡς ξυνέφερε, καὶ τοὺς ἐκεῖ καταπε-
φευγότας πείσοντας μηδὲν ἀνεπιτήδειον πράσσειν,
72 ὅπως μή τις ἐπιστροφὴ γένηται. ἐλθόντων δὲ οἱ Ἀ-
θηναῖοι τούς τε πρέσβεις ὡς νεωτερίζοντας ξυλλα-
βόντες καὶ ὅσους ἔπεισαν κατέθεντο ἐς Αἴγιναν.

Ἐν δὲ τούτῳ τῶν Κερκυραίων οἱ ἔχοντες τὰ πράγ-
ματα ἐλθούσης τριήρους Κορινθίας καὶ Λακεδαιμο-
νίων πρέσβεων ἐπιτίθενται τῷ δήμῳ καὶ μαχόμενοι
ἐνίκησαν. ἀφικομένης δὲ νυκτὸς ὁ μὲν δῆμος ἐς τὴν
ἀκρόπολιν καὶ τὰ μετέωρα τῆς πόλεως καταφεύγει
καὶ αὐτοῦ ξυλλεγεὶς ἱδρύθη καὶ τὸν Ὑλλαϊκὸν λιμένα
εἶχον· οἱ δὲ τήν τε ἀγορὰν κατέλαβον, οὗπερ οἱ πολ-
λοὶ ᾤκουν αὐτῶν, καὶ τὸν λιμένα τὸν πρὸς αὐτῇ καὶ
73 πρὸς τὴν ἤπειρον. τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἠκροβολίσαντό
τε ὀλίγα καὶ ἐς τοὺς ἀγροὺς περιέπεμπον ἀμφότεροι,
τοὺς δούλους παρακαλοῦντές τε καὶ ἐλευθερίαν ὑπισ-
χνούμενοι· καὶ τῷ μὲν δήμῳ τῶν οἰκετῶν τὸ πλῆθος
παρεγένετο ξύμμαχον, τοῖς δ' ἑτέροις ἐκ τῆς ἠπείρου
74 ἐπίκουροι ὀκτακόσιοι. διαλιπούσης δ' ἡμέρας μάχη
αὖθις γίγνεται καὶ νικᾷ ὁ δῆμος, χωρίων τε ἰσχύϊ καὶ
πλήθει προέχων· αἵ τε γυναῖκες αὐτοῖς τολμηρῶς
ξυνεπελάβοντο, βάλλουσαι ἀπὸ τῶν οἰκιῶν τῷ κερά-
2 μῳ καὶ παρὰ φύσιν ὑπομένουσαι τὸν θόρυβον. γε-
νομένης δὲ τῆς τροπῆς περὶ δείλην ὀψίαν, δείσαντες
οἱ ὀλίγοι μὴ αὐτοβοεὶ ὁ δῆμος τοῦ τε νεωρίου κρατή-
σειεν ἐπελθὼν καὶ σφᾶς διαφθείρειεν, ἐμπιπρᾶσι τὰς
οἰκίας τὰς ἐν κύκλῳ τῆς ἀγορᾶς καὶ τὰς ξυνοικίας,
ὅπως μὴ ᾖ ἔφοδος, φειδόμενοι οὔτε οἰκείας οὔτε
ἀλλοτρίας, ὥστε καὶ χρήματα πολλὰ ἐμπόρων κατε-
καύθη καὶ ἡ πόλις ἐκινδύνευσε πᾶσα διαφθαρῆναι, εἰ
3 ἄνεμος ἐπεγένετο τῇ φλογὶ ἐπίφορος ἐς αὐτήν. καὶ
οἱ μὲν παυσάμενοι τῆς μάχης ὡς ἑκάτεροι ἡσυχά-
σαντες τὴν νύκτα ἐν φυλακῇ ἦσαν. καὶ ἡ Κορινθία
ναῦς, τοῦ δήμου κεκρατηκότος, ὑπεξανήγετο, καὶ τῶν
ἐπικούρων οἱ πολλοὶ ἐς τὴν ἤπειρον λαθόντες διεκο-
μίσθησαν.

Τῇ δ' ἐπιγιγνομένῃ ἡμέρᾳ Νικόστρατος ὁ Διϊτρέ- 75
φους Ἀθηναίων στρατηγὸς παραγίγνεται βοηθῶν ἐκ
Ναυπάκτου δώδεκα ναυσὶ καὶ Μεσσηνίων πεντακο-
σίοις ὁπλίταις· ξύμβασίν τε ἔπρασσε καὶ πείθει,
ὥστε ξυγχωρῆσαι ἀλλήλοις δέκα μὲν ἄνδρας τοὺς
αἰτιωτάτους κρῖναι, οἳ οὐκέτι ἔμειναν, τοὺς δ' ἄλλους
οἰκεῖν σπονδὰς πρὸς ἀλλήλους ποιησαμένους καὶ
πρὸς Ἀθηναίους, ὥστε τοὺς αὐτοὺς ἐχθροὺς καὶ φί-
λους νομίζειν. καὶ ὁ μὲν ταῦτα πράξας ἔμελλεν ἀπο-
πλεύσεσθαι· οἱ δὲ τοῦ δήμου προστάται πείθουσιν 2
αὐτὸν πέντε μὲν ναῦς τῶν αὐτοῦ σφίσι καταλιπεῖν,
ὅπως ἧσσόν τι ἐν κινήσει ὦσιν οἱ ἐναντίοι, ἴσας δὲ
αὐτοὶ πληρώσαντες ἐκ σφῶν αὐτῶν ξυμπέμψειν. καὶ
ὁ μὲν ξυνεχώρησεν, οἱ δὲ τοὺς ἐχθροὺς κατέλεγον ἐς
τὰς ναῦς. δείσαντες δὲ ἐκεῖνοι μὴ ἐς τὰς Ἀθήνας
ἀποπεμφθῶσι καθίζουσιν ἐς τὸ τῶν Διοσκόρων ἱερόν.
Νικόστρατος δὲ αὐτοὺς ἀνίστη τε καὶ παρεμυθεῖτο.
ὡς δ' οὐκ ἔπειθεν, ὁ δῆμος, ὁπλισθεὶς ἐπὶ τῇ προ- 3
φάσει ταύτῃ, ὡς οὐδὲν αὐτῶν ὑγιὲς διανοουμένων τῇ
τοῦ μὴ ξυμπλεῖν ἀπιστίᾳ, τά τε ὅπλα αὐτῶν ἐκ τῶν
οἰκιῶν ἔλαβεν καὶ αὐτῶν τινὰς οἷς ἐπέτυχον, εἰ μὴ
Νικόστρατος ἐκώλυσε, διέφθειραν ἄν. ὁρῶντες δ' οἱ 4
ἄλλοι τὰ γιγνόμενα καθίζουσιν ἐς τὸ Ἡραῖον ἱκέται
καὶ γίγνονται οὐκ ἐλάσσους τετρακοσίων. ὁ δὲ δῆ-
μος, δείσας μή τι νεωτερίσωσιν, ἀνίστησί τε αὐτοὺς
πείσας καὶ διακομίζει ἐς τὴν πρὸ τοῦ Ἡραίου νῆσον
καὶ τὰ ἐπιτήδεια ἐκεῖσε αὐτοῖς διεπέμπετο.

Τῆς δὲ στάσεως ἐν τούτῳ οὔσης, τετάρτῃ ἢ πέμπ- 76
τῃ ἡμέρᾳ μετὰ τὴν τῶν ἀνδρῶν ἐς τὴν νῆσον διακο-
μιδήν, αἱ ἐκ τῆς Κυλλήνης Πελοποννησίων νῆες,
μετὰ τὸν ἐκ τῆς Ἰωνίας πλοῦν ἔφορμοι οὖσαι, πα-
ραγίγνονται τρεῖς καὶ πεντήκοντα· ἦρχε δὲ αὐτῶν
Ἀλκίδας, ὅσπερ καὶ πρότερον, καὶ Βρασίδας αὐτῷ
ξύμβουλος ἐπέπλει. ὁρμισάμενοι δὲ ἐς Σύβοτα λι-
μένα τῆς ἠπείρου ἅμα ἕῳ ἐπέπλεον τῇ Κερκύρᾳ. οἱ 77
δὲ πολλῷ θορύβῳ καὶ πεφοβημένοι τά τ' ἐν τῇ

πόλει καὶ τὸν ἐπίπλουν παρεσκευάζοντό τε ἅμα ἑξή-
κοντα ναῦς καὶ τὰς ἀεὶ πληρουμένας ἐξέπεμπον πρὸς
τοὺς ἐναντίους, παραινούντων Ἀθηναίων σφᾶς τε
ἐᾶσαι πρῶτον ἐκπλεῦσαι καὶ ὕστερον πάσαις ἅμα
2 ἐκείνους ἐπιγενέσθαι. ὡς δὲ αὐτοῖς πρὸς τοῖς πολε-
μίοις ἦσαν σποράδες αἱ νῆες, δύο μὲν εὐθὺς ηὐτομό-
λησαν, ἐν ἑτέραις δὲ ἀλλήλοις οἱ ἐμπλέοντες ἐμά-
χοντο, ἦν δὲ οὐδεὶς κόσμος τῶν ποιουμένων. ἰδόντες
δὲ οἱ Πελοποννήσιοι τὴν ταραχὴν εἴκοσι μὲν ναυσὶ
πρὸς τοὺς Κερκυραίους ἐτάξαντο, ταῖς δὲ λοιπαῖς
πρὸς τὰς δώδεκα ναῦς τῶν Ἀθηναίων, ὧν ἦσαν αἱ
78 δύο Σαλαμινία καὶ Πάραλος. καὶ οἱ μὲν Κερκυραῖοι
κακῶς τε καὶ κατ᾿ ὀλίγας προσπίπτοντες ἐταλαιπω-
ροῦντο καθ᾿ αὑτούς· οἱ δ᾿ Ἀθηναῖοι, φοβούμενοι τὸ
πλῆθος καὶ τὴν περικύκλωσιν, ἀθρόαις μὲν οὐ προσ-
έπιπτον οὐδὲ κατὰ μέσον ταῖς ἐφ᾿ ἑαυτοὺς τεταγ-
μέναις, προσβαλόντες δὲ κατὰ κέρας καταδύουσι
μίαν ναῦν. καὶ μετὰ ταῦτα κύκλον ταξαμένων αὐ-
2 τῶν περιέπλεον καὶ ἐπειρῶντο θορυβεῖν. γνόντες δὲ
οἱ πρὸς τοῖς Κερκυραίοις, καὶ δείσαντες μὴ ὅπερ ἐν
Ναυπάκτῳ γένοιτο, ἐπιβοηθοῦσιν· καὶ γενόμεναι
ἀθρόαι αἱ νῆες ἅμα τὸν ἐπίπλουν τοῖς Ἀθηναίοις ἐποι-
οῦντο. οἱ δ᾿ ὑπεχώρουν ἤδη πρύμναν κρουόμενοι,
καὶ ἅμα τὰς τῶν Κερκυραίων ἐβούλοντο προκαταφυ-
γεῖν ὅτι μάλιστα, ἑαυτῶν σχολῇ τε ὑποχωρούντων
καὶ πρὸς σφᾶς τεταγμένων τῶν ἐναντίων.
79 Ἡ μὲν οὖν ναυμαχία τοιαύτη γενομένη ἐτελεύτα
ἐς ἡλίου δύσιν, καὶ οἱ Κερκυραῖοι, δείσαντες μὴ
σφίσιν ἐπιπλεύσαντες ἐπὶ τὴν πόλιν ὡς κρατοῦντες
οἱ πολέμιοι ἢ τοὺς ἐκ τῆς νήσου ἀναλάβωσιν ἢ καὶ
ἄλλο τι νεωτερίσωσιν, τούς τε ἐκ τῆς νήσου πάλιν ἐς
τὸ Ἡραῖον διεκόμισαν καὶ τὴν πόλιν ἐφύλασσον. οἱ
δ᾿ ἐπὶ μὲν τὴν πόλιν οὐκ ἐτόλμησαν πλεῦσαι [κρα-
τοῦντες τῇ ναυμαχίᾳ], τρεῖς δὲ καὶ δέκα ναῦς ἔχοντες
τῶν Κερκυραίων ἀπέπλευσαν ἐς τὴν ἤπειρον ὅθενπερ
ἀνηγάγοντο. τῇ δ᾿ ὑστεραίᾳ ἐπὶ μὲν τὴν πόλιν οὐ-

δὲν μᾶλλον ἐπέπλεον, καίπερ ἐν πολλῇ ταραχῇ καὶ
φόβῳ ὄντας καὶ Βρασίδου παραινοῦντος, ὡς λέγεται,
Ἀλκίδᾳ, ἰσοψήφου δὲ οὐκ ὄντος· ἐπὶ δὲ τὴν Λευκίμ-
μην τὸ ἀκρωτήριον ἀποβάντες ἐπόρθουν τοὺς ἀγρούς.
ὁ δὲ δῆμος τῶν Κερκυραίων ἐν τούτῳ, περιδεὴς γε- 80
νόμενος μὴ ἐπιπλεύσωσιν αἱ νῆες, τοῖς τε ἱκέταις
ᾖεσαν ἐς λόγους καὶ τοῖς ἄλλοις ὅπως σωθήσεται ἡ
πόλις. καί τινας αὐτῶν ἔπεισαν ἐς τὰς ναῦς ἐσβῆ-
ναι· ἐπλήρωσαν γὰρ ὅμως τριάκοντα [προσδεχόμενοι
τὸν ἐπίπλουν]. οἱ δὲ Πελοποννήσιοι μέχρι μέσου 2
ἡμέρας δῃώσαντες τὴν γῆν ἀπέπλευσαν, καὶ ὑπὸ
νύκτα αὐτοῖς ἐφρυκτωρήθησαν ἑξήκοντα νῆες Ἀθη-
ναίων προσπλέουσαι ἀπὸ Λευκάδος· ἃς οἱ Ἀθηναῖοι,
πυνθανόμενοι τὴν στάσιν καὶ τὰς μετ' Ἀλκίδου ναῦς
ἐπὶ Κέρκυραν μελλούσας πλεῖν, ἀπέστειλαν καὶ Εὐ-
ρυμέδοντα τὸν Θουκλέους στρατηγόν.

Οἱ μὲν οὖν Πελοποννήσιοι τῆς νυκτὸς εὐθὺς κατὰ 81
τάχος ἐκομίζοντο ἐπ' οἴκου παρὰ τὴν γῆν· καὶ ὑπερ-
ενεγκόντες τὸν Λευκαδίων ἰσθμὸν τὰς ναῦς, ὅπως
μὴ περιπλέοντες ὀφθῶσιν, ἀποκομίζονται. Κερκυ-
ραῖοι δέ, αἰσθόμενοι τάς τε Ἀττικὰς ναῦς προσ-
πλεούσας τάς τε τῶν πολεμίων οἰχομένας, λαβόντες
τούς τε Μεσσηνίους ἐς τὴν πόλιν ἤγαγον πρότερον
ἔξω ὄντας καὶ τὰς ναῦς περιπλεῦσαι κελεύσαντες ἃς
ἐπλήρωσαν ἐς τὸν Ὑλλαϊκὸν λιμένα, ἐν ὅσῳ περιεκο-
μίζοντο, τῶν ἐχθρῶν εἴ τινα λάβοιεν, ἀπέκτεινον· καὶ 2
ἐκ τῶν νεῶν ὅσους ἔπεισαν ἐσβῆναι ἐκβιβάζοντες
ἀπεχώρησαν, ἐς τὸ Ἡραῖόν τε ἐλθόντες τῶν ἱκετῶν
ὡς πεντήκοντα ἄνδρας δίκην ὑποσχεῖν ἔπεισαν καὶ
κατέγνωσαν πάντων θάνατον. οἱ δὲ πολλοὶ τῶν ἱκε-
τῶν, ὅσοι οὐκ ἐπείσθησαν, ὡς ἑώρων τὰ γιγνόμενα,
διέφθειραν αὐτοῦ ἐν τῷ ἱερῷ ἀλλήλους, καὶ ἐκ τῶν
δένδρων τινὲς ἀπήγχοντο, οἱ δ' ὡς ἕκαστοι ἐδύναντο
ἀνηλοῦντο. ἡμέρας τε ἑπτά, ἃς ἀφικόμενος ὁ Εὐ- 3
ρυμέδων ταῖς ἑξήκοντα ναυσὶ παρέμεινεν, Κερκυραῖοι
σφῶν αὐτῶν τοὺς ἐχθροὺς δοκοῦντας εἶναι ἐφόνευον,

τὴν μὲν αἰτίαν ἐπιφέροντες τοῖς τὸν δῆμον καταλύ-
ουσιν, ἀπέθανον δέ τινες καὶ ἰδίας ἔχθρας ἕνεκα καὶ
ἄλλοι χρημάτων σφίσιν ὀφειλομένων ὑπὸ τῶν λα-
4 βόντων· πᾶσά τε ἰδέα κατέστη θανάτου καὶ οἷον φι-
λεῖ ἐν τῷ τοιούτῳ γίγνεσθαι, οὐδὲν ὅ τι οὐ ξυνέβη
καὶ ἔτι περαιτέρω. καὶ γὰρ πατὴρ παῖδα ἀπέκτεινεν
καὶ ἀπὸ τῶν ἱερῶν ἀπεσπῶντο καὶ πρὸς αὐτοῖς
ἐκτείνοντο. οἱ δέ τινες καὶ περιοικοδομηθέντες ἐν τοῦ
Διονύσου τῷ ἱερῷ ἀπέθανον.

82 Οὕτως ὠμὴ ‖ἡ‖ στάσις προυχώρησεν, καὶ ἔδοξε
μᾶλλον, διότι ἐν τοῖς πρώτη ἐγένετο, ἐπεὶ ὕστερόν γε
καὶ πᾶν, ὡς εἰπεῖν, τὸ Ἑλληνικὸν ἐκινήθη, διαφορῶν
οὐσῶν ἑκασταχοῦ τοῖς τε τῶν δήμων προστάταις τοὺς
Ἀθηναίους ἐπάγεσθαι καὶ τοῖς ὀλίγοις τοὺς Λακε-
δαιμονίους, καὶ ἐν μὲν εἰρήνῃ οὐκ ἂν ἐχόντων πρό-
φασιν οὐδ' ἑτοίμων παρακαλεῖν αὐτούς, πολεμουμέ-
νων δέ· καὶ ξυμμαχίας ἅμα ἑκατέροις τῇ τῶν ἐναντίων
κακώσει καὶ σφίσιν αὐτοῖς ἐκ τοῦ αὐτοῦ προσποιή-
σει, ῥᾳδίως αἱ ἐπαγωγαὶ τοῖς νεωτερίζειν τι βουλο-
2 μένοις ἐπορίζοντο. καὶ ἐπέπεσε πολλὰ καὶ χαλεπὰ
κατὰ στάσιν ταῖς πόλεσι, γιγνόμενα μὲν καὶ ἀεὶ
ἐσόμενα, ἕως ἂν ἡ αὐτὴ φύσις ἀνθρώπων ᾖ, μᾶλλον
δὲ καὶ ἡσυχαίτερα καὶ τοῖς εἴδεσι διηλλαγμένα ὡς
ἂν ἕκασται αἱ μεταβολαὶ τῶν ξυντυχιῶν ἐφιστῶνται.
ἐν μὲν γὰρ εἰρήνῃ καὶ ἀγαθοῖς πράγμασιν αἵ τε
πόλεις καὶ οἱ ἰδιῶται ἀμείνους τὰς γνώμας ἔχουσι
διὰ τὸ μὴ ἐς ἀκουσίους ἀνάγκας πίπτειν· ὁ δὲ πόλε-
μος, ὑφελὼν τὴν εὐπορίαν τοῦ καθ' ἡμέραν, βίαιος
διδάσκαλος καὶ πρὸς τὰ παρόντα τὰς ὀργὰς τῶν
3 πολλῶν ὁμοιοῖ. ἐστασίαζέ τε οὖν τὰ τῶν πόλεων,
καὶ τὰ ἐφυστερίζοντά που πύστει τῶν προγενομένων
πολὺ ἐπέφερε τὴν ὑπερβολὴν τοῦ καινοῦσθαι τὰς
διανοίας τῶν τ' ἐπιχειρήσεων περιτεχνήσει καὶ τῶν
τιμωριῶν ἀτοπίᾳ. καὶ τὴν εἰωθυῖαν ἀξίωσιν τῶν
ὀνομάτων ἐς τὰ ἔργα ἀντήλλαξαν τῇ δικαιώσει. τόλμα
μὲν γὰρ ἀλόγιστος ἀνδρία φιλέταιρος ἐνομίσθη, μέλ-

λησις δὲ προμηθὴς δειλία εὐπρεπής, τὸ δὲ σῶφρον
τοῦ ἀνάνδρου πρόσχημα, καὶ τὸ πρὸς ἅπαν ξυνετὸν 4
ἐπὶ πᾶν ἀργόν, τὸ δ' ἐμπλήκτως ὀξὺ ἀνδρὸς μοίρᾳ
προσετέθη, ἀσφάλεια δὲ τὸ ἐπιβουλεύσασθαι ἀπο-
τροπῆς πρόφασις εὔλογος. καὶ ὁ μὲν χαλεπαίνων
πιστὸς ἀεί, ὁ δ' ἀντιλέγων αὐτῷ ὕποπτος. ἐπιβου-
λεύσας δέ τις τυχὼν ξυνετός, καὶ ὑπονοήσας ἔτι
δεινότερος· προβουλεύσας δέ, ὅπως μηδὲν αὐτῶν
δεήσει, τῆς τε ἑταιρίας διαλυτὴς καὶ τοὺς ἐναντίους
ἐκπεπληγμένος. ἁπλῶς δὲ ὁ φθάσας τὸν μέλλοντα 5
κακόν τι δρᾶν ἐπῃνεῖτο, καὶ ὁ ἐπικελεύσας τὸν μὴ
διανοούμενον. καὶ μὴν καὶ τὸ ξυγγενὲς τοῦ ἑταιρικοῦ
ἀλλοτριώτερον ἐγένετο διὰ τὸ ἑτοιμότερον εἶναι
ἀπροφασίστως τολμᾶν· οὐ γὰρ μετὰ τῶν κειμένων
νόμων ὠφελίας αἱ τοιαῦται ξύνοδοι, ἀλλὰ παρὰ τοὺς
καθεστῶτας πλεονεξίᾳ. καὶ τὰς ἐς σφᾶς αὐτοὺς 6
πίστεις οὐ τῷ θείῳ νόμῳ μᾶλλον ἐκρατύνοντο ἢ τῷ
κοινῇ τι παρανομῆσαι. τά τε ἀπὸ τῶν ἐναντίων
καλῶς λεγόμενα ἐνεδέχοντο ἔργων φυλακῇ, εἰ προὔ-
χοιεν, καὶ οὐ γενναιότητι. ἀντιτιμωρήσασθαί τέ τινα
περὶ πλείονος ἦν ἢ αὐτὸν μὴ προπαθεῖν. καὶ ὅρκοι 7
εἴ που ἄρα γένοιντο ξυναλλαγῆς, ἐν τῷ αὐτίκα πρὸς
τὸ ἄπορον ἑκατέρῳ διδόμενοι ἴσχυον οὐκ ἐχόντων
ἄλλοθεν δύναμιν· ἐν δὲ τῷ παρατυχόντι ὁ φθάσας
θαρσῆσαι, εἰ ἴδοι ἄφρακτον, ἥδιον διὰ τὴν πίστιν
ἐτιμωρεῖτο ἢ ἀπὸ τοῦ προφανοῦς, καὶ τό τε ἀσφαλὲς
ἐλογίζετο καὶ ὅτι ἀπάτῃ περιγενόμενος ξυνέσεως
ἀγώνισμα προσελάμβανε. ῥᾷον δ' οἱ πολλοὶ κα-
κοῦργοι ὄντες δεξιοὶ κέκληνται ἢ ἀμαθεῖς ἀγαθοί, καὶ
τῷ μὲν αἰσχύνονται, ἐπὶ δὲ τῷ ἀγάλλονται. πάντων 8
δ' αὐτῶν αἴτιον ἀρχὴ ἡ διὰ πλεονεξίαν καὶ φιλοτι-
μίαν· ἐκ δ' αὐτῶν καὶ ἐς τὸ φιλονεικεῖν καθισταμένων
τὸ πρόθυμον. οἱ γὰρ ἐν ταῖς πόλεσι προστάντες
μετ' ὀνόματος ἑκάτεροι εὐπρεποῦς, πλήθους τε ἰσο-
νομίας πολιτικῆς καὶ ἀριστοκρατίας σώφρονος προ-
τιμήσει, τὰ μὲν κοινὰ λόγῳ θεραπεύοντες ἆθλα

ἐποιοῦντο, παντὶ δὲ τρόπῳ ἀγωνιζόμενοι ἀλλήλων περιγίγνεσθαι ἐτόλμησάν τε τὰ δεινότατα ἐπεξῄεσάν τε τὰς τιμωρίας ἔτι μείζους, οὐ μέχρι τοῦ δικαίου καὶ τῇ πόλει ξυμφόρου προστιθέντες, ἐς δὲ τὸ ἑκατέροις που αἰεὶ ἡδονὴν ἔχον ὁρίζοντες, καὶ ἢ μετὰ ψήφου ἀδίκου καταγνώσεως ἢ χειρὶ κτώμενοι τὸ κρατεῖν ἑτοῖμοι ἦσαν τὴν αὐτίκα φιλονεικίαν ἐκπιμ-
9 πλάναι. ὥστε εὐσεβείᾳ μὲν οὐδέτεροι ἐνόμιζον, εὐπρεπείᾳ δὲ λόγου οἷς ξυμβαίη ἐπιφθόνως τι διαπράξασθαι ἄμεινον ἤκουον. τὰ δὲ μέσα τῶν πολιτῶν ὑπ' ἀμφοτέρων, ἢ ὅτι οὐ ξυνηγωνίζοντο ἢ φθόνῳ τοῦ περιεῖναι, διεφθείροντο.

83 Οὕτω πᾶσα ἰδέα κατέστη κακοτροπίας διὰ τὰς στάσεις τῷ Ἑλληνικῷ, καὶ τὸ εὔηθες, οὗ τὸ γενναῖον πλεῖστον μετέχει, καταγελασθὲν ἠφανίσθη, τὸ δὲ ἀντιτετάχθαι ἀλλήλοις τῇ γνώμῃ ἀπίστως ἐπὶ πολὺ διήνεγκεν· οὐ γὰρ ἦν ὁ διαλύσων οὔτε λόγος ἐχυρὸς οὔτε ὅρκος φοβερός, κρείσσους δὲ ὄντες ἅπαντες λογισμῷ ἐς τὸ ἀνέλπιστον τοῦ βεβαίου μὴ παθεῖν
2 μᾶλλον προεσκόπουν ἢ πιστεῦσαι ἐδύναντο. καὶ οἱ φαυλότεροι γνώμην ὡς τὰ πλείω περιεγίγνοντο· τῷ γὰρ δεδιέναι τό τε αὐτῶν ἐνδεὲς καὶ τὸ τῶν ἐναντίων ξυνετόν, μὴ λόγοις τε ἥσσους ὦσι καὶ ἐκ τοῦ πολυτρόπου αὐτῶν τῆς γνώμης φθάσωσι προεπιβουλευόμενοι, τολμηρῶς πρὸς τὰ ἔργα ἐχώρουν. οἱ δὲ καταφρονοῦντες κἂν προαισθέσθαι, καὶ ἔργῳ οὐδὲν σφᾶς δεῖν λαμβάνειν ἃ γνώμῃ ἔξεστιν, ἄφρακτοι μᾶλλον διεφθείροντο.

84 [Ἐν δ' οὖν τῇ Κερκύρᾳ τὰ πολλὰ αὐτῶν προετολμήθη καὶ ὁπόσα ὕβρει μὲν ἀρχόμενοι τὸ πλέον ἢ σωφροσύνῃ ὑπὸ τῶν τὴν τιμωρίαν παρασχόντων οἱ ἀνταμυνόμενοι δράσειαν, πενίας δὲ τῆς εἰωθυίας ἀπαλλαξείοντές τινες, μάλιστα δ' ἂν διὰ πάθους ἐπιθυμοῦντες τὰ τῶν πέλας ἔχειν, παρὰ δίκην γιγνώσκοιεν, οἵ τε μὴ ἐπὶ πλεονεξίᾳ ἀπὸ ἴσου δὲ μάλιστα ἐπιόντες, ἀπαιδευσίᾳ ὀργῆς πλεῖστον ἐκφερόμενοι, ὠμῶς καὶ

ἀπαραιτήτως ἐπέλθοιεν. ξυνταραχθέντος τε τοῦ 2
βίου ἐς τὸν καιρὸν τοῦτον τῇ πόλει καὶ τῶν νόμων
κρατήσασα ἡ ἀνθρωπεία φύσις, εἰωθυῖα καὶ παρὰ
τοὺς νόμους ἀδικεῖν, ἀσμένη ἐδήλωσεν ἀκρατὴς μὲν
ὀργῆς οὖσα, κρείσσων δὲ τοῦ δικαίου, πολεμία δὲ
τοῦ προὔχοντος· οὐ γὰρ ἂν τοῦ τε ὁσίου τὸ τιμωρεῖ-
σθαι προὐτίθεσαν τοῦ τε μὴ ἀδικεῖν τὸ κερδαίνειν, ἐν
ᾧ μὴ βλάπτουσαν ἰσχὺν εἶχε τὸ φθονεῖν. ἀξιοῦσί 3
τε τοὺς κοινοὺς περὶ τῶν τοιούτων οἱ ἄνθρωποι νό-
μους, ἀφ' ὧν ἅπασιν ἐλπὶς ὑπόκειται σφαλεῖσι κἂν
αὐτοὺς διασώζεσθαι, ἐν ἄλλων τιμωρίαις προκατα-
λύειν καὶ μὴ ὑπολείπεσθαι, εἴ ποτε ἄρα τις κινδυνεύ-
σας τινὸς δεήσεται αὐτῶν.]

Οἱ μὲν οὖν κατὰ τὴν πόλιν Κερκυραῖοι τοιαύταις 85
ὀργαῖς ταῖς πρώταις ἐς ἀλλήλους ἐχρήσαντο καὶ ὁ
Εὐρυμέδων καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἀπέπλευσαν ταῖς ναυσίν·
ὕστερον δὲ οἱ φεύγοντες τῶν Κερκυραίων, διεσώθησαν
γὰρ αὐτῶν ἐς πεντακοσίους, τείχη τε λαβόντες ἃ ἦν
ἐν τῇ ἠπείρῳ ἐκράτουν τῆς πέραν οἰκείας γῆς καὶ ἐξ
αὐτῆς ὁρμώμενοι ἐλῄζοντο τοὺς ἐν τῇ νήσῳ καὶ
πολλὰ ἔβλαπτον, καὶ λιμὸς ἰσχυρὸς ἐγένετο ἐν τῇ
πόλει. ἐπρεσβεύοντο δὲ καὶ ἐς τὴν Λακεδαίμονα καὶ 2
Κόρινθον περὶ καθόδου· καὶ ὡς οὐδὲν αὐτοῖς ἐπράσ-
σετο, ὕστερον χρόνῳ πλοῖα καὶ ἐπικούρους παρα-
σκευασάμενοι διέβησαν ἐς τὴν νῆσον, ἑξακόσιοι
μάλιστα οἱ πάντες, καὶ τὰ πλοῖα ἐμπρήσαντες, ὅπως
ἀπόγνοια ᾖ τοῦ ἄλλο τι ἢ κρατεῖν τῆς γῆς, ἀναβάντες
ἐς τὸ ὄρος τὴν Ἰστώνην, τεῖχος ἐνοικοδομησάμενοι
ἔφθειρον τοὺς ἐν τῇ πόλει καὶ τῆς γῆς ἐκράτουν.

Τοῦ δ' αὐτοῦ θέρους τελευτῶντος Ἀθηναῖοι εἴκοσι 86
ναῦς ἔστειλαν ἐς Σικελίαν καὶ Λάχητα τὸν Μελανώ-
που στρατηγὸν αὐτῶν καὶ Χαροιάδην τὸν Εὐφιλή-
του. οἱ γὰρ Συρακόσιοι καὶ Λεοντῖνοι ἐς πόλεμον
ἀλλήλοις καθέστασαν. ξύμμαχοι δὲ τοῖς μὲν Συ-
ρακοσίοις ἦσαν πλὴν Καμαριναίων αἱ ἄλλαι Δωρίδες
πόλεις, αἵπερ καὶ πρὸς τὴν τῶν Λακεδαιμονίων τὸ

πρῶτον ἀρχομένου τοῦ πολέμου ξυμμαχίαν ἐτάχθη-
σαν, οὐ μέντοι ξυνεπολέμησάν γε, τοῖς δὲ Λεοντίνοις
αἱ Χαλκιδικαὶ πόλεις καὶ Καμάρινα· τῆς δὲ Ἰταλίας
Λοκροὶ μὲν Συρακοσίων ἦσαν, Ῥηγῖνοι δὲ κατὰ τὸ
2 ξυγγενὲς Λεοντίνων. ἐς οὖν τὰς Ἀθήνας πέμψαντες
οἱ τῶν Λεοντίνων ξύμμαχοι κατά τε παλαιὰν ξυμμα-
χίαν καὶ ὅτι Ἴωνες ἦσαν πείθουσι τοὺς Ἀθηναίους
πέμψαι σφίσι ναῦς· ὑπὸ γὰρ τῶν Συρακοσίων τῆς
τε γῆς εἴργοντο καὶ τῆς θαλάσσης. καὶ ἔπεμψαν οἱ
Ἀθηναῖοι τῆς μὲν οἰκειότητος προφάσει, βουλόμενοι
δὲ μήτε σῖτον ἐς τὴν Πελοπόννησον ἄγεσθαι αὐτό-
θεν, πρόπειράν τε ποιούμενοι εἰ σφίσι δυνατὰ εἴη τὰ
ἐν τῇ Σικελίᾳ πράγματα ὑποχείρια γενέσθαι. κατα-
στάντες οὖν ἐς Ῥήγιον τῆς Ἰταλίας τὸν πόλεμον
ἐποιοῦντο μετὰ τῶν ξυμμάχων. καὶ τὸ θέρος ἐτε-
λεύτα.

87 Τοῦ δ᾽ ἐπιγιγνομένου χειμῶνος ἡ νόσος τὸ δεύτε-
ρον ἐπέπεσε τοῖς Ἀθηναίοις, ἐκλιποῦσα μὲν οὐδένα
χρόνον τὸ παντάπασιν, ἐγένετο δέ τις ὅμως διακωχή.
παρέμεινε δὲ τὸ μὲν ὕστερον οὐκ ἔλασσον ἐνιαυτοῦ,
τὸ δὲ πρότερον καὶ δύο ἔτη, ὥστε Ἀθηναίων γε μὴ
2 εἶναι ὅ τι μᾶλλον ἐκάκωσε τὴν δύναμιν· τετρακοσίων
γὰρ ὁπλιτῶν καὶ τετρακισχιλίων οὐκ ἐλάσσους ἀπέ-
θανον ἐκ τῶν τάξεων καὶ τριακοσίων ἱππέων, τοῦ δὲ
ἄλλου ὄχλου ἀνεξεύρετος ἀριθμός. ἐγένοντο δὲ καὶ
οἱ πολλοὶ τότε σεισμοὶ τῆς γῆς, ἔν τε Ἀθήναις καὶ
[ἐν] Εὐβοίᾳ καὶ ἐν Βοιωτοῖς καὶ μάλιστα ἐν Ὀρχο-
μενῷ τῷ Βοιωτίῳ.

88 Καὶ οἱ μὲν ἐν Σικελίᾳ Ἀθηναῖοι καὶ Ῥηγῖνοι τοῦ
αὐτοῦ χειμῶνος τριάκοντα ναυσὶ στρατεύουσιν ἐπὶ
τὰς Αἰόλου νήσους καλουμένας· θέρους γὰρ δι᾽ ἀνυ-
δρίαν ἀδύνατα ἦν ἐπιστρατεύειν. νέμονται δὲ Λιπα-
ραῖοι αὐτάς, Κνιδίων ἄποικοι ὄντες. οἰκοῦσι δ᾽ ἐν
μιᾷ τῶν νήσων οὐ μεγάλῃ, καλεῖται δὲ Λιπάρα· τὰς
δὲ ἄλλας ἐκ ταύτης ὁρμώμενοι γεωργοῦσι, Διδύμην
2 καὶ Στρογγύλην καὶ Ἱεράν. νομίζουσι δὲ οἱ ἐκείνῃ

ἄνθρωποι, ἐν τῇ Ἱερᾷ ὡς ὁ Ἥφαιστος χαλκεύει, ὅτι
τὴν νύκτα φαίνεται πῦρ ἀναδιδοῦσα πολὺ καὶ τὴν
ἡμέραν καπνόν. κεῖνται δὲ αἱ νῆσοι αὗται κατὰ τὴν
Σικελῶν καὶ Μεσσηνίων γῆν, ξύμμαχοι δ' ἦσαν
Συρακοσίων. τεμόντες δ' οἱ Ἀθηναῖοι τὴν γῆν, ὡς
οὐ προσεχώρουν, ἀπέπλευσαν ἐς τὸ Ῥήγιον. καὶ ὁ
χειμὼν ἐτελεύτα καὶ πέμπτον ἔτος τῷ πολέμῳ ἐτε-
λεύτα τῷδε ὃν Θουκυδίδης ξυνέγραψεν.

Τοῦ δ' ἐπιγιγνομένου θέρους Πελοποννήσιοι καὶ 89
οἱ ξύμμαχοι μέχρι μὲν τοῦ Ἰσθμοῦ ἦλθον ὡς ἐς τὴν
Ἀττικὴν ἐσβαλοῦντες, Ἄγιδος τοῦ Ἀρχιδάμου ἡγου-
μένου, Λακεδαιμονίων βασιλέως· σεισμῶν δὲ γενομέ-
νων πολλῶν ἀπετράποντο πάλιν, καὶ οὐκ ἐγένετο
ἐσβολή. καὶ περὶ τούτους τοὺς χρόνους, τῶν σεισμῶν 2
κατεχόντων, τῆς Εὐβοίας ἐν Ὀροβίαις ἡ θάλασσα
ἐπελθοῦσα ἀπὸ τῆς τότε οὔσης γῆς καὶ κυματωθεῖσα
ἐπῆλθε τῆς πόλεως μέρος τι, καὶ τὸ μὲν κατέκλυσε
τὸ δ' ὑπενόστησεν, καὶ θάλασσα νῦν ἐστὶ πρότερον
οὖσα γῆ· καὶ ἀνθρώπους διέφθειρεν, ὅσοι μὴ ἐδύναντο
φθῆναι πρὸς τὰ μετέωρα ἀναδραμόντες. καὶ περὶ 3
Ἀταλάντην τὴν ἐπὶ Λοκροῖς τοῖς Ὀπουντίοις νῆσον
παραπλησία γίγνεται ἐπίκλυσις, καὶ τοῦ τε φρουρίου
τῶν Ἀθηναίων παρεῖλε καὶ δύο νεῶν ἀνειλκυσμένων
τὴν ἑτέραν κατέαξεν. ἐγένετο δὲ καὶ ἐν Πεπαρήθῳ
κύματος ἐπαναχώρησίς τις, οὐ μέντοι ἐπέκλυσέ γε·
καὶ σεισμὸς τοῦ τείχους τι κατέβαλε καὶ τὸ πρυτα-
νεῖον καὶ ἄλλας οἰκίας ὀλίγας. αἴτιον δ' ἔγωγε 4
νομίζω τοῦ τοιούτου, ᾗ ἰσχυρότατος ὁ σεισμὸς ἐγέ-
νετο, κατὰ τοῦτο ἀποστέλλειν τε τὴν θάλασσαν καὶ
ἐξαπίνης πάλιν ἐπισπωμένην βιαιότερον τὴν ἐπίκλυ-
σιν ποιεῖν· ἄνευ δὲ σεισμοῦ οὐκ ἄν μοι δοκεῖ τὸ
τοιοῦτο ξυμβῆναι γενέσθαι.

Τοῦ δ' αὐτοῦ θέρους ἐπολέμουν μὲν καὶ ἄλλοι, ὡς 90
ἑκάστοις ξυνέβαινεν, ἐν τῇ Σικελίᾳ, καὶ αὐτοὶ οἱ
Σικελιῶται ἐπ' ἀλλήλους στρατεύοντες καὶ οἱ Ἀθη-
ναῖοι ξὺν τοῖς σφετέροις ξυμμάχοις· ἃ δὲ λόγου

μάλιστα ἄξια ἢ μετὰ τῶν Ἀθηναίων οἱ ξύμμαχοι
ἔπραξαν ἢ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους οἱ ἀντιπολέμιοι,
2 τούτων μνησθήσομαι. Χαροιάδου γὰρ ἤδη τοῦ
Ἀθηναίων στρατηγοῦ τεθνηκότος ὑπὸ Συρακοσίων
πολέμῳ, Λάχης ἅπασαν ἔχων τῶν νεῶν τὴν ἀρχὴν
ἐστράτευσε μετὰ τῶν ξυμμάχων ἐπὶ Μυλὰς τὰς τῶν
3 Μεσσηνίων. ἔτυχον δὲ δύο φυλαὶ ἐν ταῖς Μυλαῖς
τῶν Μεσσηνίων φρουροῦσαι καί τινα καὶ ἐνέδραν
πεποιημέναι τοῖς ἀπὸ τῶν νεῶν. οἱ δὲ Ἀθηναῖοι
καὶ οἱ ξύμμαχοι τούς τε ἐκ τῆς ἐνέδρας τρέπουσι
καὶ διαφθείρουσι πολλούς, καὶ τῷ ἐρύματι προσβα-
λόντες ἠνάγκασαν ὁμολογίᾳ τήν τε ἀκρόπολιν παρα-
δοῦναι καὶ ἐπὶ Μεσσήνην ξυστρατεῦσαι. καὶ μετὰ
τοῦτο ἐπελθόντων οἱ Μεσσήνιοι τῶν τε Ἀθηναίων
καὶ τῶν ξυμμάχων προσεχώρησαν καὶ αὐτοί, ὁμή-
ρους τε δόντες καὶ τἆλλα πιστὰ παρασχόμενοι.

91 Τοῦ δ' αὐτοῦ θέρους οἱ Ἀθηναῖοι τριάκοντα μὲν
ναῦς ἔστειλαν περὶ Πελοπόννησον, ὧν ἐστρατήγει
Δημοσθένης τε ὁ Ἀλκισθένους καὶ Προκλῆς ὁ Θεο-
δώρου, ἑξήκοντα δὲ ἐς Μῆλον καὶ δισχιλίους ὁπλίτας·
ἐστρατήγει δὲ αὐτῶν Νικίας ὁ Νικηράτου. τοὺς γὰρ
Μηλίους ὄντας νησιώτας καὶ οὐκ ἐθέλοντας ὑπακούειν
οὐδὲ ἐς τὸ αὐτῶν ξυμμαχικὸν ἰέναι ἐβούλοντο προσ-
2 αγαγέσθαι. ὡς δὲ αὐτοῖς δῃουμένης τῆς γῆς οὐ
προσεχώρουν, ἄραντες ἐκ τῆς Μήλου αὐτοὶ μὲν
ἔπλευσαν ἐς Ὠρωπὸν τῆς Πειραϊκῆς, ὑπὸ νύκτα δὲ
σχόντες, εὐθὺς ἐπορεύοντο οἱ ὁπλῖται ἀπὸ τῶν νεῶν
πεζῇ ἐς Τάναγραν τῆς Βοιωτίας. οἱ δ' ἐκ τῆς πό-
λεως πανδημεὶ Ἀθηναῖοι, Ἱππονίκου τε τοῦ Καλλίου
στρατηγοῦντος καὶ Εὐρυμέδοντος τοῦ Θουκλέους,
3 ἀπὸ σημείου ἐς τὸ αὐτὸ κατὰ γῆν ἀπήντων. καὶ
στρατοπεδευσάμενοι ταύτην τὴν ἡμέραν ἐν τῇ Τανά-
γρᾳ ἐδῄουν καὶ ἐνηυλίσαντο. καὶ τῇ ὑστεραίᾳ μάχῃ
κρατήσαντες τοὺς ἐπεξελθόντας τῶν Ταναγραίων καὶ
Θηβαίων τινὰς προσβεβοηθηκότας, καὶ ὅπλα λαβόν-
τες καὶ τροπαῖον στήσαντες, ἀνεχώρησαν οἱ μὲν ἐς

τὴν πόλιν, οἱ δὲ ἐπὶ τὰς ναῦς. καὶ παραπλεύσας ὁ
Νικίας ταῖς ἑξήκοντα ναυσὶ τῆς Λοκρίδος τὰ ἐπιθα-
λάσσια ἔτεμε, καὶ ἀνεχώρησεν ἐπ' οἴκου.

Ὑπὸ δὲ τὸν χρόνον τοῦτον Λακεδαιμόνιοι Ἡρά- 92
κλειαν τὴν ἐν Τραχινίᾳ ἀποικίαν καθίσταντο ἀπὸ
τοιᾶσδε γνώμης. Μηλιῆς οἱ ξύμπαντες εἰσὶ μὲν τρία
μέρη, Παράλιοι, Ἱερῆς, Τραχίνιοι· τούτων δὲ οἱ
Τραχίνιοι πολέμῳ ἐφθαρμένοι ὑπὸ Οἰταίων ὁμόρων
ὄντων, τὸ πρῶτον μελλήσαντες Ἀθηναίοις προσθεῖναι
σφᾶς αὐτούς, δείσαντες δὲ μὴ οὐ σφίσι πιστοὶ ὦσι,
πέμπουσιν ἐς Λακεδαίμονα, ἑλόμενοι πρεσβευτὴν
Τισαμενόν. ξυνεπρεσβεύοντο δὲ αὐτοῖς καὶ Δωριῆς, 2
ἡ μητρόπολις τῶν Λακεδαιμονίων, τῶν αὐτῶν δεόμε-
νοι· ὑπὸ γὰρ τῶν Οἰταίων καὶ αὐτοὶ ἐφθείροντο.
ἀκούσαντες δὲ οἱ Λακεδαιμόνιοι γνώμην εἶχον τὴν
ἀποικίαν ἐκπέμπειν, τοῖς τε Τραχινίοις βουλόμενοι
καὶ τοῖς Δωριεῦσι τιμωρεῖν. καὶ ἅμα τοῦ πρὸς Ἀθη- 3
ναίους πολέμου καλῶς αὐτοῖς ἐδόκει ἡ πόλις καθί-
στασθαι· ἐπί τε γὰρ τῇ Εὐβοίᾳ ναυτικὸν παρασκευα-
σθῆναι ἄν, ὥστ' ἐκ βραχέος τὴν διάβασιν γίγνεσθαι,
τῆς τε ἐπὶ Θρᾴκης παρόδου χρησίμως ἕξειν. τό τε
ξύμπαν ὥρμηντο τὸ χωρίον κτίζειν. πρῶτον μὲν οὖν 4
ἐν Δελφοῖς τὸν θεὸν ἐπήροντο, κελεύοντος δὲ ἐξέπεμ-
ψαν τοὺς οἰκήτορας αὐτῶν τε καὶ τῶν περιοίκων, καὶ
τῶν ἄλλων Ἑλλήνων τὸν βουλόμενον ἐκέλευον ἕπε-
σθαι, πλὴν Ἰώνων καὶ Ἀχαιῶν καὶ ἔστιν ὧν ἄλλων
ἐθνῶν. οἰκισταὶ δὲ τρεῖς Λακεδαιμονίων ἡγήσαντο,
Λέων καὶ Ἀλκίδας καὶ Δαμάγων. καταστάντες δὲ 5
ἐτείχισαν τὴν πόλιν ἐκ καινῆς, ἣ νῦν Ἡράκλεια κα-
λεῖται, ἀπέχουσα Θερμοπυλῶν σταδίους μάλιστα
τεσσαράκοντα, τῆς δὲ θαλάσσης εἴκοσι. νεώριά τε
παρεσκευάζοντο, καὶ ἤρξαντο κατὰ Θερμοπύλας κατ'
αὐτὸ τὸ στενόν, ὅπως εὐφύλακτα αὐτοῖς εἴη. οἱ δὲ 93
Ἀθηναῖοι, τῆς πόλεως ταύτης ξυνοικιζομένης, τὸ πρῶ-
τον ἔδεισάν τε καὶ ἐνόμισαν ἐπὶ τῇ Εὐβοίᾳ μάλιστα
καθίστασθαι, ὅτι βραχύς ἐστιν ὁ διάπλους πρὸς τὸ

Κήναιον τῆς Εὐβοίας. ἔπειτα μέντοι παρὰ δόξαν αὐτοῖς ἀπέβη· οὐ γὰρ ἐγένετο ἀπ' αὐτῆς δεινὸν οὐ-
2 δέν. αἴτιον δὲ ἦν, οἵ τε Θεσσαλοὶ ἐν δυνάμει ὄντες τῶν ταύτῃ χωρίων καὶ ὧν ἐπὶ τῇ γῇ ἐκτίζετο, φοβούμενοι μὴ σφίσι μεγάλῃ ἰσχύϊ παροικῶσιν, ἔφθειρον καὶ διὰ παντὸς ἐπολέμουν ἀνθρώποις νεοκαταστάτοις, ἕως ἐξετρύχωσαν γενομένους τὸ πρῶτον καὶ πάνυ πολλούς—πᾶς γάρ τις Λακεδαιμονίων οἰκιζόντων θαρσαλέως ᾔει, βέβαιον νομίζων τὴν πόλιν—οὐ μέντοι ἥκιστα οἱ ἄρχοντες αὐτῶν τῶν Λακεδαιμονίων οἱ ἀφικνούμενοι τὰ πράγματά τε ἔφθειρον καὶ ἐς ὀλιγανθρωπίαν κατέστησαν, ἐκφοβήσαντες τοὺς πολλούς, χαλεπῶς τε καὶ ἔστιν ἃ οὐ καλῶς ἐξηγούμενοι, ὥστε ῥᾷον ἤδη αὐτῶν οἱ πρόσοικοι ἐπεκράτουν.

94 Τοῦ δ' αὐτοῦ θέρους καὶ περὶ τὸν αὐτὸν χρόνον, ὃν ἐν τῇ Μήλῳ οἱ Ἀθηναῖοι κατείχοντο, καὶ οἱ ἀπὸ τῶν τριάκοντα νεῶν Ἀθηναῖοι περὶ Πελοπόννησον ὄντες πρῶτον ἐν Ἐλλομένῳ τῆς Λευκαδίας φρουρούς τινας λοχήσαντες διέφθειραν· ἔπειτα ὕστερον ἐπὶ Λευκάδα μείζονι στόλῳ ἦλθον, Ἀκαρνᾶσί τε πᾶσιν, οἳ πανδημεὶ πλὴν Οἰνιαδῶν ξυνέσποντο, καὶ Ζακυνθίοις καὶ Κεφαλλῆσι καὶ Κερκυραίων πεντεκαίδεκα ναυσίν.
2 καὶ οἱ μὲν Λευκάδιοι τῆς τε ἔξω γῆς δῃουμένης καὶ τῆς ἐντὸς τοῦ ἰσθμοῦ, ἐν ᾗ καὶ ἡ Λευκάς ἐστι καὶ τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος, πλήθει βιαζόμενοι ἡσύχαζον· οἱ δὲ Ἀκαρνᾶνες ἠξίουν Δημοσθένην τὸν στρατηγὸν τῶν Ἀθηναίων ἀποτειχίζειν αὐτούς, νομίζοντες ῥᾳδίως τ' ἂν ἐκπολιορκῆσαι πόλεώς τε ἀεὶ σφίσι πο-
3 λεμίας ἀπαλλαγῆναι. Δημοσθένης δ' ἀναπείθεται κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ὑπὸ Μεσσηνίων, ὡς καλὸν αὐτῷ στρατιᾶς τοσαύτης ξυνειλεγμένης Αἰτωλοῖς ἐπιθέσθαι Ναυπάκτῳ τε, πολεμίοις οὖσι, καὶ ἢν κρατήσῃ αὐτῶν, ῥᾳδίως καὶ τὸ ἄλλο ἠπειρωτικὸν τὸ
4 ταύτῃ Ἀθηναίοις προσποιήσειν. τὸ γὰρ ἔθνος μέγα μὲν εἶναι τὸ τῶν Αἰτωλῶν καὶ μάχιμον, οἰκοῦν δὲ κατὰ κώμας ἀτειχίστους, καὶ ταύτας διὰ πολλοῦ, καὶ

σκευῇ ψιλῇ χρώμενον οὐ χαλεπὸν ἀπέφαινον, πρὶν
ξυμβοηθῆσαι, καταστραφῆναι. ἐπιχειρεῖν δ' ἐκέ-
λευον πρῶτον μὲν Ἀποδώτοις, ἔπειτα δὲ Ὀφιονεῦσι,
καὶ μετὰ τούτους Εὐρυτᾶσιν, ὅπερ μέγιστον μέρος
ἐστὶ τῶν Αἰτωλῶν, ἀγνωστότατοι δὲ γλῶσσαν καὶ
ὠμοφάγοι εἰσίν, ὡς λέγονται· τούτων γὰρ ληφθέντων
ῥᾳδίως καὶ τἆλλα προσχωρήσειν. ὁ δὲ τῶν Μεσση- 95
νίων χάριτι πεισθεὶς καὶ μάλιστα νομίσας ἄνευ τῆς
τῶν Ἀθηναίων δυνάμεως τοῖς ἠπειρώταις ξυμμάχοις
μετὰ τῶν Αἰτωλῶν δύνασθαι ἂν κατὰ γῆν ἐλθεῖν ἐπὶ
Βοιωτοὺς διὰ Λοκρῶν τῶν Ὀζολῶν ἐς Κυτίνιον τὸ
Δωρικόν, ἐν δεξιᾷ ἔχων τὸν Παρνασσόν, ἕως κατα-
βαίη ἐς Φωκέας, οἳ προθύμως ἐδόκουν κατὰ τὴν Ἀθη-
ναίων ἀεί ποτε φιλίαν ξυστρατεύειν ἢ κἂν βίᾳ προσ-
αχθῆναι,—καὶ Φωκεῦσιν ἤδη ὅμορος ἡ Βοιωτία
ἐστίν,—ἄρας οὖν ξύμπαντι τῷ στρατεύματι ἀπὸ τῆς
Λευκάδος ἀκόντων Ἀκαρνάνων παρέπλευσεν ἐς Σόλ-
λιον. κοινώσας δὲ τὴν ἐπίνοιαν τοῖς Ἀκαρνᾶσιν, ὡς 2
οὐ προσεδέξαντο διὰ τῆς Λευκάδος τὴν οὐ περιτείχι-
σιν, αὐτὸς τῇ λοιπῇ στρατιᾷ, Κεφαλλῆσι καὶ Μεσ-
σηνίοις καὶ Ζακυνθίοις καὶ Ἀθηναίων τριακοσίοις
τοῖς ἐπιβάταις τῶν σφετέρων νεῶν—αἱ γὰρ πεντε-
καίδεκα τῶν Κερκυραίων ἀπῆλθον νῆες—ἐστράτευ-
σεν ἐπ' Αἰτωλούς.
Ὡρμᾶτο δὲ ἐξ Οἰνεῶνος τῆς Λοκρίδος. οἱ δὲ Ὀζό- 3
λαι οὗτοι Λοκροὶ ξύμμαχοι ἦσαν, καὶ ἔδει αὐτοὺς
πανστρατιᾷ ἀπαντῆσαι τοῖς Ἀθηναίοις ἐς τὴν μεσό-
γειαν· ὄντες γὰρ ὅμοροι τοῖς Αἰτωλοῖς καὶ ὁμόσκευοι
μεγάλη ὠφελία ἐδόκουν εἶναι ξυστρατεύοντες μάχης
τε ἐμπειρίᾳ τῆς ἐκείνων καὶ χωρίων. αὐλισάμενος δὲ 96
τῷ στρατῷ ἐν τοῦ Διὸς τοῦ Νεμείου τῷ ἱερῷ, ἐν ᾧ
Ἡσίοδος ὁ ποιητὴς λέγεται ὑπὸ τῶν ταύτῃ ἀποθα-
νεῖν, χρησθὲν αὐτῷ ἐν Νεμέᾳ τοῦτο παθεῖν, ἅμα τῇ
ἕῳ ἄρας ἐπορεύετο ἐς τὴν Αἰτωλίαν. καὶ αἱρεῖ τῇ
πρώτῃ ἡμέρᾳ Ποτιδανίαν καὶ τῇ δευτέρᾳ Κροκύλειον
καὶ τῇ τρίτῃ Τείχιον, ἔμενέ τε αὐτοῦ καὶ τὴν λείαν

2 ἐς Εὐπάλιον τῆς Λοκρίδος ἀπέπεμψεν· τὴν γὰρ γνώ-
μην εἶχε τἆλλα καταστρεψάμενος οὕτως ἐπὶ Ὀφιο-
νέας, εἰ μὴ βούλοιντο ξυγχωρεῖν, ἐς Ναύπακτον ἐπα-
ναχωρήσας στρατεῦσαι ὕστερον. τοὺς δὲ Αἰτωλοὺς
οὐκ ἐλάνθανεν αὕτη ἡ παρασκευή, οὔτε ὅτε τὸ πρῶ-
τον ἐπεβουλεύετο, ἐπειδή τε ὁ στρατὸς ἐσεβεβλήκει,
πολλῇ χειρὶ ἐπεβοήθουν πάντες, ὥστε καὶ οἱ ἔσχατοι
Ὀφιονέων οἱ πρὸς τὸν Μηλιακὸν κόλπον καθήκον-
97 τες, Βωμιῆς καὶ Καλλιῆς, ἐβοήθησαν. τῷ δὲ Δη-
μοσθένει τοιόνδε τι οἱ Μεσσήνιοι παρῄνουν, ὅπερ
καὶ τὸ πρῶτον· ἀναδιδάσκοντες αὐτὸν τῶν Αἰτωλῶν
ὡς εἴη ῥᾳδία ἡ αἵρεσις, ἰέναι ἐκέλευον ὅτι τάχιστα
ἐπὶ τὰς κώμας καὶ μὴ μένειν ἕως ἂν ξύμπαντες ἀθροι-
σθέντες ἀντιτάξωνται, τὴν δ' ἐν ποσὶν ἀεὶ πειρᾶσθαι
2 αἱρεῖν. ὁ δὲ τούτοις τε πεισθεὶς καὶ τῇ τύχῃ ἐλπί-
σας, ὅτι οὐδὲν αὐτῷ ἠναντιοῦτο, τοὺς Λοκροὺς οὐκ
ἀναμείνας, οὓς αὐτῷ ἔδει προσβοηθῆσαι, ψιλῶν γὰρ
ἀκοντιστῶν ἐνδεὴς ἦν μάλιστα, ἐχώρει ἐπὶ Αἰγιτίου,
καὶ κατὰ κράτος αἱρεῖ ἐπιών. ὑπέφευγον γὰρ οἱ ἄν-
θρωποι καὶ ἐκάθηντο ἐπὶ τῶν λόφων τῶν ὑπὲρ τῆς
πόλεως· ἦν γὰρ ἐφ' ὑψηλῶν χωρίων, ἀπέχουσα τῆς
3 θαλάσσης ὀγδοήκοντα σταδίους μάλιστα. οἱ δὲ Αἰ-
τωλοί,—βεβοηθηκότες γὰρ ἤδη ἦσαν ἐπὶ τὸ Αἰγίτιον,
—προσέβαλλον τοῖς Ἀθηναίοις καὶ τοῖς ξυμμάχοις
καταθέοντες ἀπὸ τῶν λόφων ἄλλοι ἄλλοθεν καὶ ἐση-
κόντιζον, καὶ ὅτε μὲν ἐπίοι τὸ τῶν Ἀθηναίων στρα-
τόπεδον, ὑπεχώρουν, ἀναχωροῦσι δὲ ἐπέκειντο. καὶ
ἦν ἐπὶ πολὺ τοιαύτη ἡ μάχη, διώξεις τε καὶ ὑπαγω-
γαί, ἐν οἷς ἀμφοτέροις ἥσσους ἦσαν οἱ Ἀθηναῖοι·
98 μέχρι μὲν οὖν οἱ τοξόται εἶχόν τε τὰ βέλη αὐτοῖς
καὶ οἷοί τε ἦσαν χρῆσθαι, οἱ δὲ ἀντεῖχον·—τοξευόμε-
νοι γὰρ οἱ Αἰτωλοί, ἄνθρωποι ψιλοί, ἀνεστέλλοντο·—
ἐπειδὴ δὲ τοῦ τε τοξάρχου ἀποθανόντος οὗτοι διεσκε-
δάσθησαν καὶ αὐτοὶ ἐκεκμήκεσαν καὶ ἐπὶ πολὺ τῷ
αὐτῷ πόνῳ ξυνεχόμενοι, οἵ τε Αἰτωλοὶ ἐνέκειντο καὶ
ἐσηκόντιζον, οὕτω δὴ τραπόμενοι ἔφευγον, καὶ ἐσ-

πίπτοντες ἔς τε χαράδρας ἀνεκβάτους καὶ χωρία, ὧν
οὐκ ἦσαν ἔμπειροι, διεφθείροντο· καὶ γὰρ ὁ ἡγεμὼν 2
αὐτοῖς τῶν ὁδῶν, Χρόμων ὁ Μεσσήνιος, ἐτύγχανε
τεθνηκώς. οἱ δὲ Αἰτωλοὶ ἐσακοντίζοντες πολλοὺς
μὲν αὐτοῦ ἐν τῇ τροπῇ κατὰ πόδας αἱροῦντες ἄνθρω-
ποι ποδώκεις καὶ ψιλοὶ διέφθειρον, τοὺς δὲ πλείους
τῶν ὁδῶν ἁμαρτάνοντας καὶ ἐς τὴν ὕλην ἐσφερομέ-
νους, ὅθεν διέξοδοι οὐκ ἦσαν, πῦρ κομισάμενοι περι-
επίμπρασαν· πᾶσά τε ἰδέα κατέστη τῆς φυγῆς καὶ 3
τοῦ ὀλέθρου τῷ στρατοπέδῳ τῶν Ἀθηναίων, μόλις τε
ἐπὶ τὴν θάλασσαν καὶ τὸν Οἰνεῶνα τῆς Λοκρίδος,
ὅθεν περ καὶ ὡρμήθησαν, οἱ περιγενόμενοι κατέφυ-
γον. ἀπέθανον δὲ τῶν τε ξυμμάχων πολλοὶ καὶ αὐ-
τῶν Ἀθηναίων ὁπλῖται περὶ εἴκοσι μάλιστα καὶ ἑκα-
τόν. τοσοῦτοι μὲν τὸ πλῆθος καὶ ἡλικία ἡ αὐτὴ 4
οὗτοι βέλτιστοι δὴ ἄνδρες ἐν τῷ πολέμῳ τῷδε ἐκ
τῆς Ἀθηναίων πόλεως διεφθάρησαν. ἀπέθανε δὲ καὶ
ὁ ἕτερος στρατηγὸς Προκλῆς. τοὺς δὲ νεκροὺς ὑπο-
σπόνδους ἀνελόμενοι παρὰ τῶν Αἰτωλῶν καὶ ἀναχω-
ρήσαντες ἐς Ναύπακτον ὕστερον ἐς τὰς Ἀθήνας ταῖς
ναυσὶν ἐκομίσθησαν. Δημοσθένης δὲ περὶ Ναύπακ-
τον καὶ τὰ χωρία ταῦτα ὑπελείφθη, τοῖς πεπραγμέ-
νοις φοβούμενος τοὺς Ἀθηναίους.

Κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς χρόνους καὶ οἱ περὶ Σικελίαν 99
Ἀθηναῖοι πλεύσαντες ἐς τὴν Λοκρίδα ἐν ἀποβάσει
τέ τινι τοὺς προσβοηθήσαντας Λοκρῶν ἐκράτησαν,
καὶ περιπόλιον αἱροῦσιν, ὃ ἦν ἐπὶ τῷ Ἅληκι ποταμῷ.

Τοῦ δ᾽ αὐτοῦ θέρους Αἰτωλοὶ προπέμψαντες πρό- 100
τερον ἔς τε Κόρινθον καὶ ἐς Λακεδαίμονα πρέσβεις,
Τόλοφόν τε τὸν Ὀφιονέα καὶ Βοριάδην τὸν Εὐρυ-
τᾶνα καὶ Τίσανδρον τὸν Ἀπόδωτον, πείθουσιν ὥστε
σφίσι πέμψαι στρατιὰν ἐπὶ Ναύπακτον διὰ τὴν τῶν
Ἀθηναίων ἐπαγωγήν. καὶ ἐξέπεμψαν Λακεδαιμόνιοι 2
περὶ τὸ φθινόπωρον τρισχιλίους ὁπλίτας τῶν ξυμ-
μάχων. τούτων ἦσαν πεντακόσιοι ἐξ Ἡρακλείας τῆς
ἐν Τραχῖνι πόλεως τότε νεοκτίστου οὔσης· Σπαρτιά-

της δ' ἦρχεν Εὐρύλοχος τῆς στρατιᾶς, καὶ ξυνηκο-
λούθουν αὐτῷ Μακάριος καὶ Μενεδάϊος οἱ Σπαρ-
101 τιᾶται. ξυλλεγέντος δὲ τοῦ στρατεύματος ἐς Δελ-
φούς, ἐπεκηρυκεύετο Εὐρύλοχος Λοκροῖς τοῖς Ὀζό-
λαις· διὰ τούτων γὰρ ἡ ὁδὸς ἦν ἐς Ναύπακτον, καὶ
ἅμα τῶν Ἀθηναίων ἐβούλετο ἀποστῆσαι αὐτούς.
ξυνέπρασσον δὲ μάλιστα αὐτῷ τῶν Λοκρῶν Ἀμφισ-
σῆς, διὰ τὸ τῶν Φωκέων ἔχθος δεδιότες· καὶ αὐτοὶ
πρῶτον δόντες ὁμήρους καὶ τοὺς ἄλλους ἔπεισαν
2 δοῦναι, φοβουμένους τὸν ἐπιόντα στρατόν, πρῶτον
μὲν οὖν τοὺς ὁμόρους αὐτοῖς Μυονέας,—ταύτῃ γὰρ
δυσεσβολώτατος ἡ Λοκρίς,—ἔπειτα Ἰπνέας καὶ Μεσ-
σαπίους καὶ Τριταιέας καὶ Χαλαίους καὶ Τολοφω-
νίους καὶ Ἡσσίους καὶ Οἰανθέας· οὗτοι καὶ ξυνε-
στράτευον πάντες· Ὀλπαῖοι δὲ ὁμήρους μὲν ἔδοσαν,
ἠκολούθουν δὲ οὔ· καὶ Ὑαῖοι οὐκ ἔδοσαν ὁμήρους
πρὶν αὐτῶν εἷλον κώμην Πόλιν ὄνομα ἔχουσαν.
102 Ἐπειδὴ δὲ παρεσκεύαστο πάντα καὶ τοὺς ὁμή-
ρους κατέθετο ἐς Κυτίνιον τὸ Δωρικόν, ἐχώρει τῷ
στρατῷ ἐπὶ τὴν Ναύπακτον διὰ τῶν Λοκρῶν, καὶ πο-
ρευόμενος Οἰνεῶνα αἱρεῖ αὐτῶν καὶ Εὐπάλιον· οὐ
γὰρ προσεχώρησαν. γενόμενοι δ' ἐν τῇ Ναυπακτίᾳ
καὶ οἱ Αἰτωλοὶ ἅμα ἤδη προσβεβοηθηκότες ἐδῄουν
τὴν γῆν καὶ τὸ προάστειον, ἀτείχιστον ὄν, εἷλον·
ἐπί τε Μολύκρειον ἐλθόντες, τὴν Κορινθίων μὲν
2 ἀποικίαν Ἀθηναίων δὲ ὑπήκοον, αἱροῦσιν. Δημο-
σθένης δὲ ὁ Ἀθηναῖος, ἔτι γὰρ ἐτύγχανεν ὢν μετὰ τὰ
ἐκ τῆς Αἰτωλίας περὶ Ναύπακτον, προαισθόμενος
τοῦ στρατοῦ καὶ δείσας περὶ αὐτῆς, ἐλθὼν πείθει
Ἀκαρνᾶνας, χαλεπῶς διὰ τὴν ἐκ τῆς Λευκάδος ἀνα-
χώρησιν, βοηθῆσαι Ναυπάκτῳ. καὶ πέμπουσι μετ'
αὐτοῦ ἐπὶ τῶν νεῶν χιλίους ὁπλίτας, οἳ ἐσελθόντες
περιεποίησαν τὸ χωρίον· δεινὸν γὰρ ἦν μὴ μεγάλου
ὄντος τοῦ τείχους, ὀλίγων δὲ τῶν ἀμυνομένων, οὐκ
3 ἀντίσχωσιν. Εὐρύλοχος δὲ καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, ὡς
ᾔσθοντο τὴν στρατιὰν ἐσεληλυθυῖαν καὶ ἀδύνατον ὂν

τὴν πόλιν βίᾳ ἑλεῖν, ἀνεχώρησαν, οὐκ ἐπὶ Πελοποννήσου, ἀλλ' ἐς τὴν Αἰολίδα τὴν νῦν καλουμένην Καλυδῶνα καὶ Πλευρῶνα καὶ ἐς τὰ ταύτῃ χωρία καὶ ἐς Πρόσχιον τῆς Αἰτωλίας. οἱ γὰρ Ἀμπρακιῶται ἐλθόν- 4
τες πρὸς αὐτοὺς πείθουσιν ὥστε μετὰ σφῶν Ἄργει τε τῷ Ἀμφιλοχικῷ καὶ Ἀμφιλοχίᾳ τῇ ἄλλῃ ἐπιχειρῆσαι καὶ Ἀκαρνανίᾳ ἅμα, λέγοντες ὅτι ἢν τούτων κρατήσωσι, πᾶν τὸ ἠπειρωτικὸν Λακεδαιμονίοις ξύμμαχον καθεστήξει. καὶ ὁ μὲν Εὐρύλοχος πεισθεὶς καὶ τοὺς Αἰτωλοὺς ἀφεὶς ἡσύχαζε τῷ στρατῷ περὶ τοὺς χώρους τούτους, ἕως τοῖς Ἀμπρακιώταις ἐκστρατευσαμένοις περὶ τὸ Ἄργος δέοι βοηθεῖν. καὶ τὸ θέρος ἐτελεύτα.

Οἱ δ' ἐν τῇ Σικελίᾳ Ἀθηναῖοι τοῦ ἐπιγιγνομένου 103
χειμῶνος ἐπελθόντες μετὰ τῶν Ἑλλήνων ξυμμάχων, καὶ ὅσοι Σικελῶν κατὰ κράτος ἀρχόμενοι ὑπὸ Συρακοσίων καὶ ξύμμαχοι ὄντες ἀποστάντες αὐτοῖς ἀπὸ Συρακοσίων ξυνεπολέμουν, ἐπ' Ἴνησσαν τὸ Σικελικὸν πόλισμα, οὗ τὴν ἀκρόπολιν Συρακόσιοι εἶχον, προσέβαλλον, καὶ ὡς οὐκ ἐδύναντο ἑλεῖν, ἀπῄεσαν. ἐν δὲ 2
τῇ ἀναχωρήσει ὑστέροις Ἀθηναίων τοῖς ξυμμάχοις ἀναχωροῦσιν ἐπιτίθενται οἱ ἐκ τοῦ τειχίσματος Συρακόσιοι, καὶ προσπεσόντες τρέπουσί τε μέρος τι τοῦ στρατοῦ καὶ ἀπέκτειναν οὐκ ὀλίγους. καὶ μετὰ τοῦτο ἀπὸ τῶν νεῶν ὁ Λάχης καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐς τὴν Λοκριδα ἀποβάσεις τινὰς ποιησάμενοι κατὰ τὸν Καϊκῖνον ποταμὸν τοὺς προσβοηθοῦντας Λοκρῶν μετὰ Προξένου τοῦ Καπάτωνος ὡς τριακοσίους μάχῃ ἐκράτησαν, καὶ ὅπλα λαβόντες ἀπεχώρησαν.

Τοῦ δ' αὐτοῦ χειμῶνος καὶ Δῆλον ἐκάθηραν Ἀθη- 104
ναῖοι κατὰ χρησμὸν δή τινα. ἐκάθηρε μὲν γὰρ καὶ Πεισίστρατος ὁ τύραννος πρότερον αὐτήν, οὐχ ἅπασαν ἀλλ' ὅσον ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ ἐφεωρᾶτο τῆς νήσου· τότε δὲ πᾶσα ἐκαθάρθη τοιῷδε τρόπῳ. θῆκαι ὅσαι ἦσαν τῶν τεθνεώτων ἐν Δήλῳ, πάσας ἀνεῖλον, καὶ τὸ λοιπὸν προεῖπον μήτε ἐναποθνήσκειν ἐν τῇ νήσῳ

μήτε ἐντίκτειν, ἀλλ' ἐς τὴν Ῥήνειαν διακομίζεσθαι.
2 ἀπέχει δὲ ἡ Ῥήνεια τῆς Δήλου οὕτως ὀλίγον, ὥστε Πολυκράτης ὁ Σαμίων τύραννος, ἰσχύσας τινὰ χρόνον ναυτικῷ καὶ τῶν τε ἄλλων νήσων ἄρξας καὶ τὴν Ῥήνειαν ἑλών, ἀνέθηκε τῷ Ἀπόλλωνι τῷ Δηλίῳ ἁλύσει δήσας πρὸς τὴν Δῆλον. καὶ τὴν πεντετηρίδα τότε πρῶτον μετὰ τὴν κάθαρσιν ἐποίησαν οἱ Ἀθηναῖοι,
3 τὰ Δήλια. ἦν δέ ποτε καὶ τὸ πάλαι μεγάλη ξύνοδος ἐς τὴν Δῆλον τῶν Ἰώνων τε καὶ περικτιόνων νησιωτῶν· ξύν τε γὰρ γυναιξὶ καὶ παισὶν ἐθεώρουν, ὥσπερ νῦν ἐς τὰ Ἐφέσια Ἴωνες, καὶ ἀγὼν ἐποιεῖτο αὐτόθι καὶ γυμνικὸς καὶ μουσικός, χορούς τε ἀνῆγον αἱ πόλεις. δηλοῖ δὲ μάλιστα Ὅμηρος ὅτι τοιαῦτα ἦν ἐν τοῖς ἔπεσι τοῖσδε, ἅ ἐστιν ἐκ προοιμίου Ἀπόλλωνος·

4 ἀλλ' ὅτε Δήλῳ, Φοῖβε, μάλιστά γε θυμὸν ἐτέρφθης,
ἔνθα τοι ἑλκεχίτωνες Ἰάονες ἠγερέθονται
σὺν σφοῖσιν τεκέεσσι γυναιξί τε σὴν ἐς ἀγυιάν·
ἔνθα σε πυγμαχίῃ [τε] καὶ ὀρχηστυῖ καὶ ἀοιδῇ
μνησάμενοι τέρπουσιν, ὅταν καθέσωσιν ἀγῶνα.

5 ὅτι δὲ καὶ μουσικῆς ἀγὼν ἦν καὶ ἀγωνιούμενοι ἐφοίτων, ἐν τοῖσδε αὖ δηλοῖ, ἅ ἐστιν ἐκ τοῦ αὐτοῦ προοιμίου· τὸν γὰρ Δηλιακὸν χορὸν τῶν γυναικῶν ὑμνήσας ἐτελεύτα τοῦ ἐπαίνου ἐς τάδε τὰ ἔπη, ἐν οἷς καὶ ἑαυτοῦ ἐπεμνήσθη·

6 ἀλλ' ἄγεθ', ἱλήκοι μὲν Ἀπόλλων Ἀρτέμιδι ξύν,
χαίρετε δ' ὑμεῖς πᾶσαι. ἐμεῖο δὲ καὶ μετόπισθεν
μνήσασθ', ὁππότε κέν τις ἐπιχθονίων ἀνθρώπων
ἐνθάδ' ἀνείρηται ταλαπείριος ἄλλος ἐπελθών·
"ὦ κοῦραι, τίς δ' ὔμμιν ἀνὴρ ἥδιστος ἀοιδῶν
ἐνθάδε πωλεῖται, καὶ τέῳ τέρπεσθε μάλιστα;"
ὑμεῖς δ' εὖ μάλα πᾶσαι ὑποκρίνασθ' εὐφήμως·
"τυφλὸς ἀνήρ, οἰκεῖ δὲ Χίῳ ἔνι παιπαλοέσσῃ."

7 τοσαῦτα μὲν Ὅμηρος ἐτεκμηρίωσεν, ὅτι ἦν καὶ τὸ πάλαι μεγάλη ξύνοδος καὶ ἑορτὴ ἐν τῇ Δήλῳ· ὕστερον δὲ τοὺς μὲν χοροὺς οἱ νησιῶται καὶ οἱ Ἀθηναῖοι

μεθ' ἱερῶν ἔπεμπον, τὰ δὲ περὶ τοὺς ἀγῶνας [καὶ] τὰ πλεῖστα κατελύθη ὑπὸ ξυμφορῶν, ὡς εἰκός, πρὶν δὴ οἱ Ἀθηναῖοι τότε τὸν ἀγῶνα ἐποίησαν καὶ ἱπποδρομίας, ὃ πρότερον οὐκ ἦν.

Τοῦ δ' αὐτοῦ χειμῶνος Ἀμπρακιῶται, ὥσπερ 105
ὑποσχόμενοι Εὐρυλόχῳ τὴν στρατιὰν κατέσχον, ἐκ-
στρατεύονται ἐπὶ Ἄργος τὸ Ἀμφιλοχικὸν τρισχιλίοις
ὁπλίταις, καὶ ἐσβαλόντες ἐς τὴν Ἀργείαν καταλαμ-
βάνουσιν Ὄλπας, τεῖχος ἐπὶ λόφου ἰσχυρὸν πρὸς τῇ
θαλάσσῃ, ὅ ποτε Ἀκαρνᾶνες τειχισάμενοι κοινῷ
δικαστηρίῳ ἐχρῶντο· ἀπέχει δὲ ἀπὸ τῆς Ἀργείων 2
πόλεως, ἐπιθαλασσίας οὔσης, πέντε καὶ εἴκοσι στα-
δίους μάλιστα. οἱ δὲ Ἀκαρνᾶνες, οἱ μὲν ἐς Ἄργος
ξυνεβοήθουν, οἱ δὲ τῆς Ἀμφιλοχίας ἐν τούτῳ τῷ
χωρίῳ, ὃ Κρῆναι καλεῖται, φυλάσσοντες τοὺς μετὰ
Εὐρυλόχου Πελοποννησίους μὴ λάθωσι πρὸς τοὺς
Ἀμπρακιώτας διελθόντες, ἐστρατοπεδεύσαντο· πέμ- 3
πουσι δὲ καὶ ἐπὶ Δημοσθένην τὸν ἐς τὴν Αἰτωλίαν
Ἀθηναίων στρατηγήσαντα, ὅπως σφίσιν ἡγεμὼν
γίγνηται, καὶ ἐπὶ τὰς εἴκοσι ναῦς Ἀθηναίων, αἳ ἔτυχον
περὶ Πελοπόννησον οὖσαι, ὧν ἦρχεν Ἀριστοτέλης τε
ὁ Τιμοκράτους καὶ Ἱεροφῶν ὁ Ἀντιμνήστου. ἀπέ- 4
στειλαν δὲ καὶ ἄγγελον οἱ περὶ τὰς Ὄλπας Ἀμπρα-
κιῶται ἐς τὴν πόλιν κελεύοντες σφίσι βοηθεῖν παν-
δημεί, δεδιότες μὴ οἱ μετ' Εὐρυλόχου οὐ δύνωνται
διελθεῖν τοὺς Ἀκαρνᾶνας, καὶ σφίσιν ἢ μονωθεῖσιν ἡ
μάχη γένηται ἢ ἀναχωρεῖν βουλομένοις οὐκ ᾖ ἀσφα-
λές. οἱ μὲν οὖν μετ' Εὐρυλόχου Πελοποννήσιοι, ὡς 106
ᾔσθοντο τοὺς ἐν Ὄλπαις Ἀμπρακιώτας ἥκοντας,
ἄραντες ἐκ τοῦ Προσχίου ἐβοήθουν κατὰ τάχος, καὶ
διαβάντες τὸν Ἀχελῷον ἐχώρουν δι' Ἀκαρνανίας,
οὔσης ἐρήμου διὰ τὴν ἐς Ἄργος βοήθειαν, ἐν δεξιᾷ
μὲν ἔχοντες τὴν Στρατίων πόλιν καὶ τὴν φρουρὰν
αὐτῶν, ἐν ἀριστερᾷ δὲ τὴν ἄλλην Ἀκαρνανίαν. καὶ 2
διελθόντες τὴν Στρατίων γῆν ἐχώρουν διὰ τῆς Φυτίας,
καὶ αὖθις Μεδεῶνος παρ' ἔσχατα, ἔπειτα διὰ Λιμναίας·

καὶ ἐπέβησαν τῆς Ἀγραίων, οὐκέτι Ἀκαρνανίας, φιλίας δὲ σφίσιν. λαβόμενοι δὲ τοῦ Θυάμου ὄρους, ὅ ἐστιν ἀγροῖκον, ἐχώρουν δι' αὐτοῦ καὶ κατέβησαν ἐς τὴν Ἀργείαν νυκτὸς ἤδη, καὶ διεξελθόντες μεταξὺ τῆς τε Ἀργείων πόλεως καὶ τῆς ἐπὶ Κρήναις Ἀκαρνάνων φυλακῆς ἔλαθον, καὶ προσέμιξαν τοῖς ἐν Ὄλπαις Ἀμπρακιώταις.

107 Γενόμενοι δὲ ἀθρόοι ἅμα τῇ ἡμέρᾳ καθίζουσιν ἐπὶ τὴν Μητρόπολιν καλουμένην, καὶ στρατόπεδον ἐποιήσαντο. Ἀθηναῖοι δὲ ταῖς εἴκοσι ναυσὶν οὐ πολλῷ ὕστερον παραγίγνονται ἐς τὸν Ἀμπρακικὸν [κόλπον] βοηθοῦντες τοῖς Ἀργείοις, καὶ Δημοσθένης Μεσσηνίων μὲν ἔχων διακοσίους ὁπλίτας, ἑξήκοντα δὲ τοξότας Ἀθηναίων. καὶ αἱ μὲν νῆες περὶ τὰς Ὄλπας τὸν
2 λόφον ἐκ θαλάσσης ἐφώρμουν· οἱ δὲ Ἀκαρνᾶνες καὶ Ἀμφιλόχων ὀλίγοι,—οἱ γὰρ πλείους ὑπὸ Ἀμπρακιωτῶν βίᾳ κατείχοντο,—ἐς τὸ Ἄργος ἤδη ξυνεληλυθότες παρεσκευάζοντο ὡς μαχούμενοι τοῖς ἐναντίοις, καὶ ἡγεμόνα τοῦ παντὸς ξυμμαχικοῦ αἱροῦνται
3 Δημοσθένην μετὰ τῶν σφετέρων στρατηγῶν. ὁ δὲ προσαγαγὼν ἐγγὺς τῆς Ὄλπης ἐστρατοπεδεύσατο, χαράδρα δ' αὐτοὺς μεγάλη διεῖργεν. καὶ ἡμέρας μὲν πέντε ἡσύχαζον, τῇ δ' ἕκτῃ ἐτάσσοντο ἀμφότεροι ὡς ἐς μάχην. καὶ μεῖζον γὰρ ἐγένετο καὶ περιέσχε τὸ τῶν Πελοποννησίων στρατόπεδον, ὁ Δημοσθένης δείσας μὴ κυκλωθῇ λοχίζει ἐς ὁδόν τινα κοίλην καὶ λοχμώδη ὁπλίτας καὶ ψιλοὺς ξυναμφοτέρους ἐς τετρακοσίους, ὅπως κατὰ τὸ ὑπερέχον τῶν ἐναντίων ἐν τῇ ξυνόδῳ αὐτῇ ἐξαναστάντες οὗτοι κατὰ νώτου γίγνωνται.

4 Ἐπεὶ δὲ παρεσκεύαστο ἀμφοτέροις, ᾖεσαν ἐς χεῖρας, Δημοσθένης μὲν τὸ δεξιὸν κέρας ἔχων μετὰ Μεσσηνίων καὶ Ἀθηναίων ὀλίγων, τὸ δὲ ἄλλο Ἀκαρνᾶνες ὡς ἕκαστοι τεταγμένοι ἐπεῖχον καὶ Ἀμφιλόχων οἱ παρόντες ἀκοντισταί, Πελοποννήσιοι δὲ καὶ Ἀμπρακιῶται ἀναμὶξ τεταγμένοι πλὴν Μαντινέων· οὗτοι

δὲ ἐν τῷ εὐωνύμῳ μᾶλλον καὶ οὐ τὸ κέρας ἄκρον
ἔχοντες ἀθρόοι ἦσαν· ἀλλ' Εὐρύλοχος ἔσχατον εἶχε
τὸ εὐώνυμον καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ κατὰ Μεσσηνίους καὶ
Δημοσθένην. ὡς δ' ἐν χερσὶν ἤδη ὄντες περιέσχον 108
τῷ κέρᾳ οἱ Πελοποννήσιοι καὶ ἐκυκλοῦντο τὸ δεξιὸν
τῶν ἐναντίων, οἱ ἐκ τῆς ἐνέδρας Ἀκαρνᾶνες ἐπιγενό-
μενοι αὐτοῖς κατὰ νώτου προσπίπτουσί τε καὶ τρέ-
πουσιν, ὥστε μήτε ἐς ἀλκὴν ὑπομεῖναι, φοβηθέντας
τε ἐς φυγὴν καὶ τὸ πλέον τοῦ στρατεύματος καταστῆ-
σαι· ἐπειδὴ γὰρ εἶδον τὸ κατ' Εὐρύλοχον καὶ ὃ κρά- 2
τιστον ἦν διαφθειρόμενον, πολλῷ μᾶλλον ἐφοβοῦντο.
καὶ οἱ Μεσσήνιοι, ὄντες ταύτῃ μετὰ τοῦ Δημοσθένους,
τὸ πολὺ τοῦ ἔργου ἐπεξῆλθον. οἱ δὲ Ἀμπρακιῶται
καὶ οἱ κατὰ τὸ δεξιὸν κέρας ἐνίκων τὸ καθ' ἑαυτοὺς
καὶ πρὸς τὸ Ἄργος ἀπεδίωξαν· καὶ γὰρ μαχιμώτατοι
τῶν περὶ ἐκεῖνα τὰ χωρία τυγχάνουσιν ὄντες. ἐπανα- 3
χωροῦντες δὲ ὡς ἑώρων τὸ πλέον νενικημένον, καὶ οἱ
ἄλλοι Ἀκαρνᾶνες σφίσι προσέκειντο, χαλεπῶς διεσώ-
ζοντο ἐς τὰς Ὄλπας καὶ πολλοὶ ἀπέθανον αὐτῶν, ἀτάκ-
τως καὶ οὐδενὶ κόσμῳ προσπίπτοντες πλὴν Μαντινέων·
οὗτοι δὲ μάλιστα ξυντεταγμένοι παντὸς τοῦ στρατοῦ
ἀνεχώρησαν. καὶ ἡ μὲν μάχη ἐτελεύτα ἕως ὀψέ.

Μενεδάϊος δὲ τῇ ὑστεραίᾳ, Εὐρυλόχου τεθνεῶτος 109
καὶ Μακαρίου, αὐτὸς παρειληφὼς τὴν ἀρχὴν καὶ ἀπο-
ρῶν μεγάλης ἥσσης γεγενημένης ὅτῳ τρόπῳ ἢ μένων
πολιορκήσεται, ἔκ τε γῆς καὶ ἐκ θαλάσσης ταῖς Ἀτ-
τικαῖς ναυσὶν ἀποκεκλῃμένος, ἢ καὶ ἀναχωρῶν διασω-
θήσεται, προσφέρει λόγον περὶ σπονδῶν καὶ ἀναχω-
ρήσεως Δημοσθένει καὶ τοῖς Ἀκαρνάνων στρατηγοῖς
καὶ περὶ νεκρῶν ἅμα ἀναιρέσεως. οἱ δὲ νεκροὺς μὲν 2
ἀπέδοσαν καὶ τροπαῖον αὐτοὶ ἔστησαν καὶ τοὺς ἑαυ-
τῶν τριακοσίους μάλιστα ἀποθανόντας ἀνείλοντο·
ἀναχώρησιν δὲ ἐκ μὲν τοῦ προφανοῦς οὐκ ἐσπείσαντο
ἅπασιν, κρύφα δὲ Δημοσθένης μετὰ τῶν ξυστρατή-
γων Ἀκαρνάνων σπένδονται Μαντινεῦσι καὶ Μενεδαΐῳ
καὶ τοῖς ἄλλοις ἄρχουσι τῶν Πελοποννησίων καὶ ὅσοι

αὐτῶν ἦσαν ἀξιολογώτατοι ἀποχωρεῖν κατὰ τάχος,
3 βουλόμενος ψιλῶσαι τοὺς Ἀμπρακιώτας τε καὶ τὸν
μισθοφόρον ὄχλον τὸν ξενικόν, μάλιστα δὲ Λακεδαι-
μονίους καὶ Πελοποννησίους διαβαλεῖν ἐς τοὺς ἐκείνῃ
χρῄζων Ἕλληνας, ὡς καταπροδόντες τὸ ἑαυτῶν προ-
υργιαίτερον ἐποιήσαντο. καὶ οἱ μὲν τούς τε νεκροὺς
ἀνείλοντο καὶ διὰ τάχους ἔθαπτον, ὥσπερ ὑπῆρχεν,
καὶ τὴν ἀποχώρησιν κρύφα οἷς ἐδέδοτο ἐπεβούλευον·
110 τῷ δὲ Δημοσθένει καὶ τοῖς Ἀκαρνᾶσιν ἀγγέλλεται
τοὺς Ἀμπρακιώτας τοὺς ἐκ τῆς πόλεως πανδημεὶ
κατὰ τὴν πρώτην ἐκ τῶν Ὀλπῶν ἀγγελίαν ἐπιβοη-
θεῖν διὰ τῶν Ἀμφιλόχων, βουλομένους τοῖς ἐν Ὄλ-
παις ξυμμῖξαι, εἰδότας οὐδὲν τῶν γεγενημένων. καὶ
πέμπει εὐθὺς τοῦ στρατοῦ μέρος τι τὰς ὁδοὺς προ-
λοχιοῦντας καὶ τὰ καρτερὰ προκαταληψομένους, καὶ
τῇ ἄλλῃ στρατιᾷ ἅμα παρεσκευάζετο βοηθεῖν ἐπ'
111 αὐτούς. ἐν τούτῳ δ' οἱ Μαντινῆς καὶ οἷς ἔσπειστο,
πρόφασιν ἐπὶ λαχανισμὸν καὶ φρυγάνων ξυλλογὴν
ἐξελθόντες, ὑπαπῄεσαν κατ' ὀλίγους, ἅμα ξυλλέγον-
τες ἐφ' ἃ ἐξῆλθον δῆθεν· προκεχωρηκότες δὲ ἤδη
ἄποθεν τῆς Ὄλπης θᾶσσον ἀπεχώρουν· οἱ δ' Ἀμ-
πρακιῶται καὶ οἱ ἄλλοι, ὅσοι μὲν ἐτύγχανον οὕτως
ἀθρόοι ξυνελθόντες, ὡς ἔγνωσαν ἀπιόντας, ὥρμησαν
καὶ αὐτοὶ καὶ ἔθεον δρόμῳ, ἐπικαταλαβεῖν βουλό-
2 μενοι. οἱ δὲ Ἀκαρνᾶνες τὸ μὲν πρῶτον καὶ πάντας
ἐνόμισαν ἀπιέναι ἀσπόνδους ὁμοίως καὶ τοὺς Πελο-
ποννησίους ἐπεδίωκον, καί τινας αὐτῶν τῶν στρατη-
γῶν κωλύοντας καὶ φάσκοντας ἐσπεῖσθαι αὐτοῖς
ἠκόντισέ τις, νομίσας καταπροδίδοσθαι σφᾶς· ἔπειτα
μέντοι τοὺς μὲν Μαντινέας καὶ τοὺς Πελοποννησίους
ἀφίεσαν, τοὺς δ' Ἀμπρακιώτας ἔκτεινον. καὶ ἦν
πολλὴ ἔρις καὶ ἄγνοια εἴτε Ἀμπρακιώτης τίς ἐστιν
εἴτε Πελοποννήσιος. καὶ ἐς διακοσίους μέν τινας
αὐτῶν ἀπέκτειναν· οἱ δ' ἄλλοι διέφυγον ἐς τὴν
Ἀγραΐδα, ὅμορον οὖσαν, καὶ Σαλύνθιος αὐτοὺς ὁ
βασιλεὺς τῶν Ἀγραίων φίλος ὢν ὑπεδέξατο.

Οἱ δ' ἐκ τῆς πόλεως Ἀμπρακιῶται ἀφικνοῦνται 112
ἐπ' Ἰδομένην. ἐστὸν δὲ δύο λόφω ἡ Ἰδομένη ὑψηλώ·
τούτοιν τὸν μὲν μείζω νυκτὸς ἐπιγενομένης οἱ προ-
αποσταλέντες ὑπὸ τοῦ Δημοσθένους ἀπὸ τοῦ στρα-
τοπέδου ἔλαθόν τε καὶ ἔφθασαν προκαταλαβόντες,
τὸν δ' ἐλάσσω ἔτυχον οἱ Ἀμπρακιῶται προαναβάν-
τες καὶ ηὐλίσαντο. ὁ δὲ Δημοσθένης δειπνήσας 2
ἐχώρει καὶ τὸ ἄλλο στράτευμα ἀπὸ ἑσπέρας εὐθύς,
αὐτὸς μὲν τὸ ἥμισυ ἔχων ἐπὶ τῆς ἐσβολῆς, τὸ δ'
ἄλλο διὰ τῶν Ἀμφιλοχικῶν ὀρῶν. καὶ ἅμα ὄρθρῳ
ἐπιπίπτει τοῖς Ἀμπρακιώταις ἔτι ἐν ταῖς εὐναῖς καὶ
οὐ προῃσθημένοις τὰ γεγενημένα, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον
νομίσασι τοὺς ἑαυτῶν εἶναι· καὶ γὰρ τοὺς Μεσσηνί- 3
ους πρώτους ἐπίτηδες ὁ Δημοσθένης προὔταξε καὶ
προσαγορεύειν ἐκέλευε, Δωρίδα τε γλῶσσαν ἱέντας
καὶ τοῖς προφύλαξι πίστιν παρεχομένους, ἅμα δὲ καὶ
οὐ καθορωμένους τῇ ὄψει νυκτὸς ἔτι οὔσης. ὡς οὖν
ἐπέπεσε τῷ στατεύματι αὐτῶν, τρέπουσιν, καὶ τοὺς
μὲν πολλοὺς αὐτοῦ διέφθειραν, οἱ δὲ λοιποὶ κατὰ τὰ
ὄρη ἐς φυγὴν ὥρμησαν. προκατειλημμένων δὲ τῶν 4
ὁδῶν, καὶ ἅμα τῶν μὲν Ἀμφιλόχων ἐμπείρων ὄντων
τῆς ἑαυτῶν γῆς καὶ ψιλῶν πρὸς ὁπλίτας, τῶν δὲ ἀπεί-
ρων καὶ ἀνεπιστημόνων ὅπῃ τράπωνται, ἐσπίπτοντες
ἔς τε χαράδρας καὶ τὰς προλελοχισμένας ἐνέδρας
διεφθείροντο. καὶ ἐς πᾶσαν ἰδέαν χωρήσαντες τῆς
φυγῆς ἐτράποντό τινες καὶ ἐς τὴν θάλασσαν οὐ
πολὺ ἀπέχουσαν, καὶ ὡς εἶδον τὰς Ἀττικὰς ναῦς 5
παραπλεούσας ἅμα τοῦ ἔργου τῇ ξυντυχίᾳ, προσέ-
νευσαν, ἡγησάμενοι ἐν τῷ αὐτίκα φόβῳ κρεῖσσον
εἶναι σφίσιν ὑπὸ τῶν ἐν ταῖς ναυσίν, εἰ δεῖ, δια-
φθαρῆναι ἢ ὑπὸ τῶν βαρβάρων καὶ ἐχθίστων Ἀμφι-
λόχων. οἱ μὲν οὖν Ἀμπρακιῶται τοιούτῳ τρόπῳ
κακωθέντες ὀλίγοι ἀπὸ πολλῶν ἐσώθησαν ἐς τὴν
πόλιν, Ἀκαρνᾶνες δὲ σκυλεύσαντες τοὺς νεκροὺς καὶ
τροπαῖα στήσαντες ἀπεχώρησαν ἐς Ἄργος. καὶ 113
αὐτοῖς τῇ ὑστεραίᾳ ἦλθε κῆρυξ ἀπὸ τῶν ἐς Ἀγραίους

καταφυγόντων ἐκ τῆς Ὄλπης Ἀμπρακιωτῶν, ἀναί-
ρεσιν αἰτήσων τῶν νεκρῶν οὓς ἀπέκτειναν ὕστερον
τῆς πρώτης μάχης, ὅτε μετὰ τῶν Μαντινέων καὶ τῶν
ὑποσπόνδων ξυνεξῄεσαν ἄσπονδοι. ἰδὼν δ' ὁ κῆρυξ
τὰ ὅπλα τῶν ἀπὸ τῆς πόλεως Ἀμπρακιωτῶν ἐθαύ-
μαζε τὸ πλῆθος· οὐ γὰρ ᾔδει τὸ πάθος, ἀλλ' ᾤετο
2 τῶν μετὰ σφῶν εἶναι. καί τις αὐτὸν ἤρετο ὅ τι
θαυμάζοι καὶ ὁπόσοι αὐτῶν τεθνᾶσιν, οἰόμενος αὖ ὁ
ἐρωτῶν εἶναι τὸν κήρυκα ἀπὸ τῶν ἐν Ἰδομέναις. ὁ δ'
ἔφη διακοσίους μάλιστα. ὑπολαβὼν δ' ὁ ἐρωτῶν
εἶπεν· "οὔκουν τὰ ὅπλα ταυτὶ φαίνεται, ἀλλὰ πλέον
ἢ χιλίων." αὖθις δὲ εἶπεν ἐκεῖνος· "οὐκ ἄρα τῶν
μεθ' ἡμῶν μαχομένων ἐστίν." ὁ δ' ἀπεκρίνατο·
"εἴπερ γε ὑμεῖς ἐν Ἰδομένῃ χθὲς ἐμάχεσθε." "ἀλλ'
ἡμεῖς γε οὐδενὶ ἐμαχόμεθα χθές, ἀλλὰ πρῴην ἐν τῇ
ἀποχωρήσει." "καὶ μὲν δὴ τούτοις γε ἡμεῖς χθὲς
ἀπὸ τῆς πόλεως βοηθήσασι τῆς Ἀμπρακιωτῶν ἐμα-
3 χόμεθα." ὁ δὲ κῆρυξ ὡς ἤκουσε καὶ ἔγνω ὅτι ἡ ἀπὸ
τῆς πόλεως βοήθεια διέφθαρται, ἀνοιμώξας καὶ ἐκ-
πλαγεὶς τῷ μεγέθει τῶν παρόντων κακῶν ἀπῆλθεν
εὐθὺς ἄπρακτος καὶ οὐκέτι ἀπῄτει τοὺς νεκρούς. πά-
θος γὰρ τοῦτο μιᾷ πόλει Ἑλληνίδι ἐν ἴσαις ἡμέραις
μέγιστον δὴ τῶν κατὰ τὸν πόλεμον τόνδε ἐγένετο.
4 καὶ ἀριθμὸν οὐκ ἔγραψα τῶν ἀποθανόντων, διότι
ἄπιστον τὸ πλῆθος λέγεται ἀπολέσθαι ὡς πρὸς τὸ
μέγεθος τῆς πόλεως. Ἀμπρακίαν μέντοι οἶδα ὅτι εἰ
ἐβουλήθησαν Ἀκαρνᾶνες καὶ Ἀμφίλοχοι Ἀθηναίοις
καὶ Δημοσθένει πειθόμενοι ἐξελεῖν, αὐτοβοεὶ ἂν εἷ-
λον· νῦν δ' ἔδεισαν μὴ οἱ Ἀθηναῖοι ἔχοντες αὐτὴν
114 χαλεπώτεροι σφίσι πάροικοι ὦσιν. μετὰ δὲ ταῦτα
τρίτον μέρος νείμαντες τῶν σκύλων τοῖς Ἀθηναίοις
τὰ ἄλλα κατὰ τὰς πόλεις διείλοντο. καὶ τὰ μὲν τῶν
Ἀθηναίων πλέοντα ἑάλω, τὰ δὲ νῦν ἀνακείμενα ἐν
τοῖς Ἀττικοῖς ἱεροῖς Δημοσθένει ἐξῃρέθησαν τριακό-
σιαι πανοπλίαι, καὶ ἄγων αὐτὰς κατέπλευσεν. καὶ
ἐγένετο ἅμα αὐτῷ μετὰ τὴν τῆς Αἰτωλίας ξυμφορὰν

ἀπὸ ταύτης τῆς πράξεως ἀδεεστέρα ἡ κάθοδος.
ἀπῆλθον δὲ καὶ οἱ ἐν ταῖς εἴκοσι ναυσὶν Ἀθηναῖοι 2
ἐς Ναύπακτον. Ἀκαρνᾶνες δὲ καὶ Ἀμφίλοχοι, ἀπελθόντων Ἀθηναίων καὶ Δημοσθένους, τοῖς ὡς Σαλύνθιον καὶ Ἀγραίους καταφυγοῦσιν Ἀμπρακιώταις καὶ Πελοποννησίοις ἀναχώρησιν ἐσπείσαντο ἐξ Οἰνιαδῶν, οἵπερ καὶ μετανέστησαν παρὰ Σαλυνθίου.
καὶ ἐς τὸν ἔπειτα χρόνον σπονδὰς καὶ ξυμμαχίαν 3
ἐποιήσαντο ἑκατὸν ἔτη Ἀκαρνᾶνες καὶ Ἀμφίλοχοι πρὸς Ἀμπρακιώτας ἐπὶ τοῖσδε, ὥστε μήτε Ἀμπρακιώτας μετὰ Ἀκαρνάνων στρατεύειν ἐπὶ Πελοποννησίους μήτε Ἀκαρνᾶνας μετὰ Ἀμπρακιωτῶν ἐπ' Ἀθηναίους, βοηθεῖν δὲ τῇ ἀλλήλων, καὶ ἀποδοῦναι Ἀμπρακιώτας ὁπόσα ἢ χωρία ἢ ὁμήρους Ἀμφιλόχων ἔχουσι, καὶ ἐπὶ Ἀνακτόριον μὴ βοηθεῖν πολέμιον ὂν Ἀκαρνᾶσιν. ταῦτα ξυνθέμενοι διέλυσαν τὸν πόλεμον.
μετὰ δὲ ταῦτα Κορίνθιοι φυλακὴν ἑαυτῶν 4
ἐς τὴν Ἀμπρακίαν ἀπέστειλαν, ἐς τριακοσίους ὁπλίτας, καὶ Ξενοκλείδαν τὸν Εὐθυκλέους ἄρχοντα· οἳ κομιζόμενοι χαλεπῶς διὰ τῆς ἠπείρου ἀφίκοντο. τὰ μὲν κατ' Ἀμπρακίαν οὕτως ἐγένετο.

Οἱ δ' ἐν τῇ Σικελίᾳ Ἀθηναῖοι τοῦ αὐτοῦ χειμῶνος 115
ἔς τε τὴν Ἱμεραίαν ἀπόβασιν ἐποιήσαντο ἐκ τῶν νεῶν μετὰ τῶν Σικελῶν ἄνωθεν ἐσβεβληκότων ἐς τὰ ἔσχατα τῆς Ἱμεραίας καὶ ἐπὶ τὰς Αἰόλου νήσους ἔπλευσαν.
ἀναχωρήσαντες δὲ ἐς Ῥήγιον Πυθόδωρον 2
τὸν Ἰσολόχου, Ἀθηναίων στρατηγόν, καταλαμβάνουσιν ἐπὶ τὰς ναῦς διάδοχον, ὧν ὁ Λάχης ἦρχεν. οἱ γὰρ ἐν Σικελίᾳ ξύμμαχοι πλεύσαντες ἔπεισαν τοὺς Ἀθηναίους βοηθεῖν σφίσι πλείοσι ναυσίν· τῆς μὲν γὰρ γῆς αὐτῶν οἱ Συρακόσιοι ἐκράτουν, τῆς δὲ θαλάσσης ὀλίγαις ναυσὶν εἰργόμενοι παρεσκευάζοντο ναυτικὸν ξυναγείροντες ὡς οὐ περιοψόμενοι.
καὶ 3
ἐπλήρουν ναῦς τεσσαράκοντα οἱ Ἀθηναῖοι ὡς ἀποστελοῦντες αὐτοῖς, ἅμα μὲν ἡγούμενοι θᾶσσον τὸν ἐκεῖ πόλεμον καταλυθήσεσθαι, ἅμα δὲ βουλόμενοι

μελέτην τοῦ ναυτικοῦ ποιεῖσθαι. τὸν μὲν οὖν ἕνα τῶν στρατηγῶν ἀπέστειλαν, Πυθόδωρον, ὀλίγαις ναυσίν, Σοφοκλέα δὲ τὸν Σωστρατίδου καὶ Εὐρυμέδοντα τὸν Θουκλέους ἐπὶ τῶν πλειόνων νεῶν ἀπο-
4 πέμψειν ἔμελλον. ὁ δὲ Πυθόδωρος ἤδη ἔχων τὴν τοῦ Λάχητος τῶν νεῶν ἀρχὴν ἔπλευσε τελευτῶντος τοῦ χειμῶνος ἐπὶ τὸ Λοκρῶν φρούριον, ὃ πρότερον Λάχης εἷλεν· καὶ νικηθεὶς μάχῃ ὑπὸ τῶν Λοκρῶν ἀνεχώρησεν.

116 Ἐρρύη δὲ περὶ αὐτὸ τὸ ἔαρ τοῦτο ὁ ῥύαξ τοῦ πυρὸς ἐκ τῆς Αἴτνης, ὥσπερ καὶ τὸ πρότερον, καὶ γῆν τινα ἔφθειρε τῶν Καταναίων, οἳ ἐπὶ τῇ Αἴτνῃ τῷ ὄρει οἰκοῦσιν, ὅπερ μέγιστόν ἐστιν ὄρος ἐν τῇ Σικελίᾳ. λέγεται δὲ πεντηκοστῷ ἔτει ῥυῆναι τοῦτο μετὰ τὸ πρότερον ῥεῦμα, τὸ δὲ ξύμπαν τρὶς γεγενῆσθαι τὸ ῥεῦμα, ἀφ᾽ οὗ Σικελία ὑπὸ Ἑλλήνων οἰκεῖται. ταῦτα μὲν κατὰ τὸν χειμῶνα τοῦτον ἐγένετο, καὶ ἕκτον ἔτος τῷ πολέμῳ ἐτελεύτα τῷδε, ὃν Θουκυδίδης ξυνέγραψεν.

Δ.

1 Τοῦ δ᾽ ἐπιγιγνομένου θέρους περὶ σίτου ἐκβολὴν Συρακοσίων δέκα νῆες πλεύσασαι καὶ Λοκρίδες ἴσαι Μεσσήνην τὴν ἐν Σικελίᾳ κατέλαβον, αὐτῶν ἐπαγαγομένων, καὶ ἀπέστη Μεσσήνη Ἀθηναίων. ἔπραξαν δὲ τοῦτο μάλιστα οἱ μὲν Συρακόσιοι ὁρῶντες προσβολὴν ἔχον τὸ χωρίον τῆς Σικελίας καὶ φοβούμενοι τοὺς Ἀθηναίους μὴ ἐξ αὐτοῦ ὁρμώμενοί ποτε σφίσι μείζονι παρασκευῇ ἐπέλθωσιν, οἱ δὲ Λοκροὶ κατὰ ἔχθος τὸ Ῥηγίνων, βουλόμενοι ἀμφοτέρωθεν αὐτοὺς
2 καταπολεμεῖν. καὶ ἐσεβεβλήκεσαν ἅμα ἐς τὴν Ῥηγίνων οἱ Λοκροὶ πανστρατιᾷ, ἵνα μὴ ἐπιβοηθῶσι τοῖς Μεσσηνίοις, ἅμα δὲ καὶ ξυνεπαγόντων Ῥηγίνων φυγάδων, οἳ ἦσαν παρ᾽ αὐτοῖς· τὸ γὰρ Ῥήγιον ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐστασίαζε, καὶ ἀδύνατα ἦν ἐν τῷ

παρόντι τοὺς Λοκροὺς ἀμύνεσθαι, ἢ καὶ μᾶλλον
ἐπετίθεντο. δῃώσαντες δὲ οἱ μὲν Λοκροὶ τῷ πεζῷ
ἀπεχώρησαν, αἱ δὲ νῆες Μεσσήνην ἐφρούρουν· καὶ
ἄλλαι αἱ πληρούμεναι ἔμελλον αὐτόσε ἐγκαθορμισά-
μεναι τὸν πόλεμον ἐντεῦθεν ποιήσεσθαι.

Ὑπὸ δὲ τοὺς αὐτοὺς χρόνους τοῦ ἦρος, πρὶν τὸν 2
σῖτον ἐν ἀκμῇ εἶναι, Πελοποννήσιοι καὶ οἱ ξύμμαχοι
ἐσέβαλον ἐς τὴν Ἀττικήν, ἡγεῖτο δὲ Ἆγις ὁ Ἀρχι-
δάμου, Λακεδαιμονίων βασιλεύς, καὶ ἐγκαθεζόμενοι
ἐδῄουν τὴν γῆν. Ἀθηναῖοι δὲ τάς τε τεσσαράκοντα
ναῦς ἐς Σικελίαν ἀπέστειλαν, ὥσπερ παρεσκευάζον-
το, καὶ στρατηγοὺς τοὺς ὑπολοίπους, Εὐρυμέδοντα
καὶ Σοφοκλέα· Πυθόδωρος γὰρ ὁ τρίτος αὐτῶν ἤδη
προαφῖκτο ἐς Σικελίαν. εἶπον δὲ τούτοις καὶ Κερκυ- 2
ραίων ἅμα παραπλέοντας τῶν ἐν τῇ πόλει ἐπιμεληθῆ-
ναι, οἳ ἐλῃστεύοντο ὑπὸ τῶν ἐν τῷ ὄρει φυγάδων· καὶ
Πελοποννησίων αὐτόσε νῆες ἑξήκοντα παρεπεπλεύ-
κεσαν τοῖς ἐν τῷ ὄρει τιμωροί, καὶ λιμοῦ ὄντος μεγά-
λου ἐν τῇ πόλει νομίζοντες κατασχήσειν ῥᾳδίως τὰ
πράγματα. Δημοσθένει δέ, ὄντι ἰδιώτῃ μετὰ τὴν
ἀναχώρησιν τὴν ἐξ Ἀκαρνανίας, αὐτῷ δεηθέντι εἶπον
χρῆσθαι ταῖς ναυσὶ ταύταις, ἢν βούληται, περὶ τὴν
Πελοπόννησον. καὶ ὡς ἐγένοντο πλέοντες κατὰ τὴν 3
Λακωνικὴν καὶ ἐπυνθάνοντο ὅτι αἱ νῆες ἐν Κερκύρᾳ
ἤδη εἰσὶ τῶν Πελοποννησίων, ὁ μὲν Εὐρυμέδων καὶ
Σοφοκλῆς ἠπείγοντο ἐς τὴν Κέρκυραν, ὁ δὲ Δημοσ-
θένης ἐς τὴν Πύλον πρῶτον ἐκέλευε σχόντας αὐτοὺς
καὶ πράξαντας ἃ δεῖ τὸν πλοῦν ποιεῖσθαι· ἀντιλεγόν-
των δὲ κατὰ τύχην χειμὼν ἐπιγενόμενος κατήνεγκε
τὰς ναῦς ἐς τὴν Πύλον. καὶ ὁ Δημοσθένης εὐθὺς 2
ἠξίου τειχίζεσθαι τὸ χωρίον, ἐπὶ τούτῳ γὰρ ξυνεκ-
πλεῦσαι, καὶ ἀπέφαινε πολλὴν εὐπορίαν ξύλων τε
καὶ λίθων καὶ φύσει καρτερὸν ὂν καὶ ἐρῆμον αὐτό τε
καὶ ἐπὶ πολὺ τῆς χώρας· ἀπέχει γὰρ σταδίους μά-
λιστα ἡ Πύλος τῆς Σπάρτης τετρακοσίους, καὶ ἔστιν
ἐν τῇ Μεσσηνίᾳ ποτὲ οὔσῃ γῇ, καλοῦσι δὲ αὐτὴν οἱ

3 Λακεδαιμόνιοι Κορυφάσιον. οἱ δὲ πολλὰς ἔφασαν
εἶναι ἄκρας ἐρήμους τῆς Πελοποννήσου, ἣν βούληται
καταλαμβάνων τὴν πόλιν δαπανᾶν. τῷ δὲ διάφορόν
τι ἐδόκει εἶναι τοῦτο τὸ χωρίον ἑτέρου μᾶλλον, λιμέ-
νος τε προσόντος καὶ τοὺς Μεσσηνίους οἰκείους ὄντας
αὐτῷ τὸ ἀρχαῖον καὶ ὁμοφώνους τοῖς Λακεδαιμονίοις
πλεῖστ' ἂν βλάπτειν ἐξ αὐτοῦ ὁρμωμένους, καὶ βεβαί-
4 ους ἅμα τοῦ χωρίου φύλακας ἔσεσθαι. ὡς δὲ οὐκ
ἔπειθεν οὔτε τοὺς στρατηγοὺς οὔτε τοὺς στρατιώτας,
ὕστερον καὶ τοῖς ταξιάρχοις κοινώσας, ἡσύχαζεν ὑπὸ
ἀπλοίας, μέχρι αὐτοῖς τοῖς στρατιώταις σχολάζουσιν
ὁρμὴ ἐπέπεσε περιστᾶσιν ἐκτειχίσαι τὸ χωρίον. καὶ
ἐγχειρήσαντες εἰργάζοντο, σιδήρια μὲν λιθουργὰ οὐκ
ἔχοντες, λογάδην δὲ φέροντες λίθους, καὶ ξυνετίθεσαν
2 ὡς ἕκαστόν τι ξυμβαίνοι· καὶ τὸν πηλόν, εἴ που δέοι
χρῆσθαι, ἀγγείων ἀπορίᾳ ἐπὶ τοῦ νώτου ἔφερον, ἐγ-
κεκυφότες τε ὡς μάλιστα μέλλοι ἐπιμένειν, καὶ τὼ
χεῖρε ἐς τοὐπίσω ξυμπλέκοντες, οπως μὴ ἀποπίπτοι.
παντί τε τρόπῳ ἠπείγοντο φθῆναι τοὺς Λακεδαιμονί-
ους τὰ ἐπιμαχώτατα ἐξεργασάμενοι πρὶν ἐπιβοηθῆ-
σαι· τὸ γὰρ πλέον τοῦ χωρίου αὐτὸ καρτερὸν ὑπῆρχε
5 καὶ οὐδὲν ἔδει τείχους. οἱ δὲ ἑορτήν τινα ἔτυχον
ἄγοντες, καὶ ἅμα πυνθανόμενοι ἐν ὀλιγωρίᾳ ἐποι-
οῦντο, ὡς ὅταν ἐξέλθωσιν ἢ οὐχ ὑπομενοῦντας σφᾶς
ἢ ῥᾳδίως ληψόμενοι βίᾳ· καί τι καὶ αὐτοὺς ὁ στρα-
τὸς ἔτι ἐν ταῖς Ἀθήναις ὢν ἐπέσχεν. τειχίσαντες
δὲ οἱ Ἀθηναῖοι τοῦ χωρίου τὰ πρὸς ἤπειρον καὶ
ἃ μάλιστα ἔδει ἐν ἡμέραις ἓξ τὸν μὲν Δημοσθένην
μετὰ νεῶν πέντε αὐτοῦ φύλακα καταλείπουσιν, ταῖς
δὲ πλείοσι ναυσὶ τὸν ἐς τὴν Κέρκυραν πλοῦν καὶ
6 Σικελίαν ἠπείγοντο. οἱ δ' ἐν τῇ Ἀττικῇ ὄντες
Πελοποννήσιοι ὡς ἐπύθοντο τῆς Πύλου κατειλημ-
μένης, ἀνεχώρουν κατὰ τάχος ἐπ' οἴκου, νομίζοντες
μὲν οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ Ἆγις ὁ βασιλεὺς οἰκεῖον
2 σφίσι τὸ περὶ τὴν Πύλον· ἅμα δὲ πρῴ ἐσβαλόντες
καὶ τοῦ σίτου ἔτι χλωροῦ ὄντος ἐσπάνιζον τροφῆς

τοῖς πολλοῖς, χειμών τε ἐπιγενόμενος μείζων παρὰ τὴν καθεστηκυῖαν ὥραν ἐπίεσε τὸ στράτευμα. ὥστε πολλαχόθεν ξυνέβη ἀναχωρῆσαί τε θᾶσσον αὐτοὺς καὶ βραχυτάτην γενέσθαι τὴν ἐσβολὴν ταύτην· ἡμέρας γὰρ πεντεκαίδεκα ἔμειναν ἐν τῇ Ἀττικῇ.

Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν χρόνον Σιμωνίδης Ἀθηναίων 7
στρατηγὸς Ἠιόνα τὴν ἐπὶ Θρᾴκης, Μενδαίων ἀποικίαν, πολεμίαν δὲ οὖσαν, ξυλλέξας Ἀθηναίους τε ὀλίγους ἐκ τῶν φρουρίων καὶ τῶν ἐκείνῃ ξυμμάχων πλῆθος προδιδομένην κατέλαβεν. καὶ παραχρῆμα ἐπιβοηθησάντων Χαλκιδέων καὶ Βοττιαίων ἐξεκρούσθη τε καὶ ἀπέβαλε πολλοὺς τῶν στρατιωτῶν.

Ἀναχωρησάντων δὲ τῶν ἐκ τῆς Ἀττικῆς Πελοπον- 8
νησίων, οἱ Σπαρτιᾶται αὐτοὶ μὲν καὶ οἱ ἐγγύτατα τῶν περιοίκων εὐθὺς ἐβοήθουν ἐπὶ τὴν Πύλον, τῶν δὲ ἄλλων Λακεδαιμονίων βραδυτέρα ἐγίγνετο ἡ ἔφοδος, ἄρτι ἀφιγμένων ἀφ' ἑτέρας στρατιᾶς. περιήγγελλον δὲ καὶ κατὰ τὴν Πελοπόννησον βοηθεῖν ὅτι τάχιστα ἐπὶ Πύλον καὶ ἐπὶ τὰς ἐν τῇ Κερκύρᾳ ναῦς σφῶν τὰς ἑξήκοντα ἔπεμψαν, αἳ ὑπερενεχθεῖσαι τὸν Λευκαδίων ἰσθμὸν καὶ λαθοῦσαι τὰς ἐν Ζακύνθῳ Ἀττικὰς ναῦς ἀφικνοῦνται ἐπὶ Πύλον· παρῆν δὲ ἤδη καὶ ὁ πεζὸς στρατός. Δημοσθένης δὲ προσπλεόντων ἔτι τῶν 2
Πελοποννησίων ὑπεκπέμπει φθάσας δύο ναῦς ἀγγεῖλαι Εὐρυμέδοντι καὶ τοῖς ἐν ταῖς ναυσὶν ἐν Ζακύνθῳ Ἀθηναίους παρεῖναι ὡς τοῦ χωρίου κινδυνεύοντος. καὶ αἱ μὲν νῆες κατὰ τάχος ἔπλεον κατὰ τὰ ἐπεσταλμένα ὑπὸ Δημοσθένους· οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι 3
παρεσκευάζοντο ὡς τῷ τειχίσματι προσβαλοῦντες κατά τε γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν, ἐλπίζοντες ῥᾳδίως αἱρήσειν οἰκοδόμημα διὰ ταχέων εἰργασμένον καὶ ἀνθρώπων ὀλίγων ἐνόντων. προσδεχόμενοι δὲ καὶ τὴν ἀπὸ Ζακύνθου τῶν Ἀττικῶν νεῶν βοήθειαν ἐν νῷ εἶχον, ἢν ἄρα μὴ πρότερον ἕλωσι, καὶ τοὺς ἔσπλους τοῦ λιμένος ἐμφράξαι, ὅπως μὴ ᾖ τοῖς Ἀθηναίοις ἐφορμίσασθαι ἐς αὐτόν. ἡ γὰρ νῆσος ἡ Σφακτηρία 4

καλουμένη τόν τε λιμένα, παρατείνουσα καὶ ἐγγὺς
ἐπικειμένη, ἐχυρὸν ποιεῖ καὶ τοὺς ἔσπλους στενούς,
τῇ μὲν δυοῖν νεοῖν διάπλουν κατὰ τὸ τείχισμα τῶν
Ἀθηναίων καὶ τὴν Πύλον, τῇ δὲ πρὸς τὴν ἄλλην
ἤπειρον ὀκτὼ ἢ ἐννέα· ὑλώδης τε καὶ ἀτριβὴς πᾶσα
ὑπ' ἐρημίας ἦν καὶ μέγεθος περὶ πεντεκαίδεκα στα-
5 δίους μάλιστα. τοὺς μὲν οὖν ἔσπλους ταῖς ναυσὶν
ἀντιπρῴροις βύζην κλῄσειν ἔμελλον· τὴν δὲ νῆσον
ταύτην φοβούμενοι, μὴ ἐξ αὐτῆς τὸν πόλεμον σφίσι
ποιῶνται, ὁπλίτας διεβίβασαν ἐς αὐτὴν καὶ παρὰ τὴν
ἤπειρον ἄλλους ἔταξαν. οὕτω γὰρ τοῖς Ἀθηναίοις
τήν τε νῆσον πολεμίαν ἔσεσθαι τήν τε ἤπειρον, ἀπό-
6 βασιν οὐκ ἔχουσαν· τὰ γὰρ αὐτῆς τῆς Πύλου ἔξω
τοῦ ἔσπλου πρὸς τὸ πέλαγος, ἀλίμενα ὄντα, οὐχ
ἕξειν ὅθεν ὁρμώμενοι ὠφελήσουσι τοὺς αὐτῶν, σφεῖς
δὲ ἄνευ τε ναυμαχίας καὶ κινδύνου ἐκπολιορκήσειν
τὸ χωρίον κατὰ τὸ εἰκός, σίτου τε οὐκ ἐνόντος καὶ
7 δι' ὀλίγης παρασκευῆς κατειλημμένου. ὡς δ' ἐδόκει
αὐτοῖς ταῦτα, καὶ διεβίβαζον ἐς τὴν νῆσον τοὺς
ὁπλίτας, ἀποκληρώσαντες ἀπὸ πάντων τῶν λόχων.
καὶ διέβησαν μὲν καὶ ἄλλοι πρότερον κατὰ διαδοχήν,
οἱ δὲ τελευταῖοι καὶ ἐγκαταλειφθέντες εἴκοσι καὶ
τετρακόσιοι ἦσαν καὶ Εἵλωτες οἱ περὶ αὐτούς· ἦρχε
δ' αὐτῶν Ἐπιτάδας ὁ Μολόβρου.

9 Δημοσθένης δέ, ὁρῶν τοὺς Λακεδαιμονίους μέλ-
λοντας προσβάλλειν ναυσί τε ἅμα καὶ πεζῷ, παρε-
σκευάζετο καὶ αὐτός, καὶ τὰς τριήρεις αἵπερ ἦσαν
αὐτῷ ἀπὸ τῶν καταλειφθεισῶν ἀνασπάσας ὑπὸ τὸ
τείχισμα προσεσταύρωσεν, καὶ τοὺς ναύτας ἐξ αὐτῶν
ὥπλισεν ἀσπίσι τε φαύλαις καὶ οἰσυΐναις ταῖς πολ-
2 λαῖς· οὐ γὰρ ἦν ὅπλα ἐν χωρίῳ ἐρήμῳ πορίσασθαι,
ἀλλὰ καὶ ταῦτα ἐκ λῃστρικῆς Μεσσηνίων τριακοντό-
ρου καὶ κέλητος ἔλαβον, οἳ ἔτυχον παραγενόμενοι.
ὁπλῖταί τε τῶν Μεσσηνίων τούτων ὡς τεσσαράκοντα
ἐγένοντο, οἷς ἐχρῆτο μετὰ τῶν ἄλλων. τοὺς μὲν οὖν
πολλοὺς τῶν τε ἀόπλων καὶ ὡπλισμένων ἐπὶ τὰ

τετειχισμένα μάλιστα καὶ ἐχυρὰ τοῦ χωρίου πρὸς
τὴν ἤπειρον ἔταξε, προειπὼν ἀμύνασθαι τὸν πεζόν,
ἢν προσβάλλῃ· αὐτὸς δὲ ἀπολεξάμενος ἐκ πάντων 3
ἑξήκοντα ὁπλίτας καὶ τοξότας ὀλίγους ἐχώρει ἔξω
τοῦ τείχους ἐπὶ τὴν θάλασσαν, ᾗ μάλιστα ἐκείνους
προσεδέχετο πειράσειν ἀποβαίνειν, ἐς χωρία μὲν
χαλεπὰ καὶ πετρώδη πρὸς τὸ πέλαγος τετραμμένα,
σφίσι δὲ τοῦ τείχους ταύτῃ ἀσθενεστάτου ὄντος
ἐπισπάσεσθαι αὐτοὺς ἡγεῖτο [προθυμήσεσθαι]· οὔτε 4
γὰρ αὐτοὶ ἐλπίζοντές ποτε ναυσὶ κρατηθήσεσθαι οὐκ
ἰσχυρὸν ἐτείχιζον, ἐκείνοις τε βιαζομένοις τὴν ἀπόβα-
σιν ἁλώσιμον τὸ χωρίον γίγνεσθαι. κατὰ τοῦτο οὖν
πρὸς αὐτὴν τὴν θάλασσαν χωρήσας ἔταξε τοὺς ὁπλί-
τας ὡς εἴρξων, ἢν δύνηται, καὶ παρεκελεύσατο τοιάδε.

"Ἄνδρες οἱ ξυναράμενοι τοῦδε τοῦ κινδύνου, μη- 10
δεὶς ὑμῶν ἐν τῇ τοιᾷδε ἀνάγκῃ ξυνετὸς βουλέσθω
δοκεῖν εἶναι, ἐκλογιζόμενος ἅπαν τὸ περιεστὸς ἡμᾶς
δεινόν, μᾶλλον δὲ ἀπερισκέπτως εὔελπις ὁμόσε χω-
ρῆσαι τοῖς ἐναντίοις καὶ ἐκ τούτων ἂν περιγενόμενος.
ὅσα γὰρ ἐς ἀνάγκην ἀφῖκται ὥσπερ τάδε, λογισμὸν 2
ἥκιστα ἐνδεχόμενα κινδύνου τοῦ ταχίστου προσδεῖται.
ἐγὼ δὲ καὶ τὰ πλείω ὁρῶ πρὸς ἡμῶν ὄντα, ἢν ἐθέλω-
μέν τε μεῖναι καὶ μὴ τῷ πλήθει αὐτῶν καταπλαγέντες
τὰ ὑπάρχοντα ἡμῖν κρείσσω καταπροδοῦναι. τοῦ τε 3
γὰρ χωρίου τὸ δυσέμβατον ἡμέτερον νομίζω, ὃ με-
νόντων ἡμῶν ξύμμαχον γίγνεται, ὑποχωρήσασι δὲ
καίπερ χαλεπὸν ὂν εὔπορον ἔσται μηδενὸς κωλύοντος,
καὶ τὸν πολέμιον δεινότερον ἕξομεν μὴ ῥᾳδίως αὐτῷ
πάλιν οὔσης τῆς ἀναχωρήσεως, ἢν καὶ ὑφ' ἡμῶν
βιάζηται· ἐπὶ γὰρ ταῖς ναυσὶ ῥᾷστοί εἰσιν ἀμύνεσθαι,
ἀποβάντες δὲ ἐν τῷ ἴσῳ ἤδη. τό τε πλῆθος αὐτῶν 4
οὐκ ἄγαν δεῖ φοβεῖσθαι· κατ' ὀλίγον γὰρ μαχεῖται,
καίπερ πολὺ ὄν, ἀπορίᾳ τῆς προσορμίσεως, καὶ οὐκ
ἐν γῇ στρατός ἐστιν ἐκ τοῦ ὁμοίου μείζων, ἀλλ' ἀπὸ
νεῶν, αἷς πολλὰ τὰ καίρια δεῖ ἐν τῇ θαλάσσῃ ξυμβῆ-
ναι, ὥστε τὰς τούτων ἀπορίας ἀντιπάλους ἡγοῦμαι

5 τῷ ἡμετέρῳ πλήθει. καὶ ἅμα ἀξιῶ ὑμᾶς, Ἀθηναίους
ὄντας καὶ ἐπισταμένους ἐμπειρίᾳ τὴν ναυτικὴν ἐπ'
ἄλλους ἀπόβασιν, ὅτι, εἴ τις ὑπομένοι καὶ μὴ φόβῳ
ῥοθίου καὶ νεῶν δεινότητος κατάπλου ὑποχωροίη, οὐκ
ἄν ποτε βιάζοιτο, καὶ αὐτοὺς νῦν μεῖναί τε καὶ ἀμυ-
νομένους παρ' αὐτὴν τὴν ῥαχίαν σῴζειν ὑμᾶς τε
αὐτοὺς καὶ τὸ χωρίον."

11 Τοσαῦτα τοῦ Δημοσθένους παρακελευσαμένου, οἱ
Ἀθηναῖοι ἐθάρσησάν τε μᾶλλον καὶ ἐπικαταβάντες
ἐτάξαντο παρ' αὐτὴν τὴν θάλασσαν. οἱ δὲ Λακεδαι-
μόνιοι ἄραντες τῷ τε κατὰ γῆν στρατῷ προσέβαλλον
τῷ τειχίσματι καὶ ταῖς ναυσὶν ἅμα, οὔσαις τεσσαρά-
κοντα καὶ τρισίν· ναύαρχος δὲ αὐτῶν ἐπέπλει Θρασυ-
μηλίδας ὁ Κρατησικλέους, Σπαρτιάτης· προσέβαλλε
2 δὲ ᾗπερ ὁ Δημοσθένης προσεδέχετο. καὶ οἱ μὲν
Ἀθηναῖοι ἀμφοτέρωθεν, ἔκ τε γῆς καὶ ἐκ θαλάσσης,
ἠμύνοντο· οἱ δὲ κατ' ὀλίγας ναῦς διελόμενοι, διότι
οὐκ ἦν πλείοσι προσσχεῖν, καὶ ἀναπαύοντες ἐν τῷ
μέρει τοὺς ἐπίπλους ἐποιοῦντο, προθυμίᾳ τε πάσῃ
χρώμενοι καὶ παρακελευσμῷ, εἴ πως ὠσάμενοι ἕλοιεν
3 τὸ τείχισμα. πάντων δὲ φανερώτατος Βρασίδας
ἐγένετο. τριηραρχῶν γὰρ καὶ ὁρῶν τοῦ χωρίου χα-
λεποῦ ὄντος τοὺς τριηράρχους καὶ κυβερνήτας, εἴ πῃ
καὶ δοκοίη δυνατὸν εἶναι σχεῖν, ἀποκνοῦντας καὶ φυ-
λασσομένους τῶν νεῶν μὴ ξυντρίψωσιν, ἐβόα [λέγων]
ὡς οὐκ εἰκὸς εἴη ξύλων φειδομένους τοὺς πολεμίους
ἐν τῇ χώρᾳ περιϊδεῖν τεῖχος πεποιημένους, ἀλλὰ τάς
τε σφετέρας ναῦς βιαζομένους τὴν ἀπόβασιν κατα-
γνύναι ἐκέλευεν καὶ τοὺς ξυμμάχους μὴ ἀποκνῆσαι
ἀντὶ μεγάλων εὐεργεσιῶν τὰς ναῦς τοῖς Λακεδαιμονίοις
ἐν τῷ παρόντι ἐπιδοῦναι, ὀκείλαντας δὲ καὶ παντὶ τρό-
πῳ ἀποβάντας τῶν τε ἀνδρῶν καὶ τοῦ χωρίου κρατῆσαι.
12 καὶ ὁ μὲν τούς τε ἄλλους τοιαῦτα ἐπέσπερχε, καὶ
τὸν ἑαυτοῦ κυβερνήτην ἀναγκάσας ὀκεῖλαι τὴν ναῦν
ἐχώρει ἐπὶ τὴν ἀποβάθραν· καὶ πειρώμενος ἀποβαί-
νειν ἀνεκόπη ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, καὶ τραυματισθεὶς

πολλὰ ἐλειποψύχησέ τε καὶ πεσόντος αὐτοῦ ἐς τὴν
παρεξειρεσίαν ἡ ἀσπὶς περιερρύη ἐς τὴν θάλασσαν,
καί, ἐξενεχθείσης αὐτῆς ἐς τὴν γῆν, οἱ Ἀθηναῖοι 2
ἀνελόμενοι ὕστερον πρὸς τὸ τροπαῖον ἐχρήσαντο, ὃ
ἔστησαν τῆς προσβολῆς ταύτης. οἱ δ' ἄλλοι προὐ-
θυμοῦντο μέν, ἀδύνατοι δ' ἦσαν ἀποβῆναι τῶν τε
χωρίων χαλεπότητι καὶ τῶν Ἀθηναίων μενόντων καὶ
οὐδὲν ὑποχωρούντων. ἐς τοῦτό τε περιέστη ἡ τύχη, 3
ὥστε Ἀθηναίους μὲν ἐκ γῆς τε καὶ ταύτης Λακωνικῆς
ἀμύνεσθαι ἐκείνους ἐπιπλέοντας, Λακεδαιμονίους δὲ
ἐκ νεῶν τε καὶ ἐς τὴν ἑαυτῶν πολεμίαν οὖσαν ἐπ'
Ἀθηναίους ἀποβαίνειν· ἐπὶ πολὺ γὰρ ἐποίει τῆς
δόξης ἐν τῷ τότε τοῖς μὲν ἠπειρώταις μάλιστα εἶναι
καὶ τὰ πεζὰ κρατίστοις, τοῖς δὲ θαλασσίοις τε καὶ
ταῖς ναυσὶ πλεῖστον προέχειν.

Ταύτην μὲν οὖν τὴν ἡμέραν καὶ τῆς ὑστεραίας 13
μέρος τι προσβολὰς ποιησάμενοι ἐπέπαυντο· καὶ τῇ
τρίτῃ ἐπὶ ξύλα ἐς μηχανὰς παρέπεμψαν τῶν νεῶν
τινας ἐς Ἀσίνην, ἐλπίζοντες τὸ κατὰ τὸν λιμένα
τεῖχος ὕψος μὲν ἔχειν, ἀποβάσεως δὲ μάλιστα οὔσης
ἑλεῖν μηχαναῖς. ἐν τούτῳ δὲ αἱ ἐκ τῆς Ζακύνθου 2
νῆες τῶν Ἀθηναίων παραγίγνονται πεντήκοντα· προσ-
εβοήθησαν γὰρ τῶν τε φρουρίδων τινὲς αὐτοῖς τῶν
ἐκ Ναυπάκτου καὶ Χῖαι τέσσαρες. ὡς δὲ εἶδον τήν
τε ἤπειρον ὁπλιτῶν περίπλεων τήν τε νῆσον, ἔν τε
τῷ λιμένι οὔσας τὰς ναῦς καὶ οὐκ ἐκπλεούσας, ἀπορή-
σαντες ὅπῃ καθορμίσωνται, τότε μὲν ἐς Πρώτην τὴν
νῆσον, ἣ οὐ πολὺ ἀπέχει, ἐρῆμος οὖσα, ἔπλευσαν
καὶ ηὐλίσαντο, τῇ δ' ὑστεραίᾳ παρασκευασάμενοι ὡς 3
ἐπὶ ναυμαχίαν ἀνήγοντο, ἢν μὲν ἀντεκπλεῖν ἐθέλωσι
σφίσιν ἐς τὴν εὐρυχωρίαν, εἰ δὲ μή, ὡς αὐτοὶ ἐπεσπλευ-
σούμενοι. καὶ οἱ μὲν οὔτε ἀντανήγοντο οὔτε ἃ διε-
νοήθησαν, φράξαι τοὺς ἔσπλους, ἔτυχον ποιήσαντες,
ἡσυχάζοντες δ' ἐν τῇ γῇ τάς τε ναῦς ἐπλήρουν καὶ
παρεσκευάζοντο, ἢν ἐσπλέῃ τις, ὡς ἐν τῷ λιμένι ὄντι
οὐ σμικρῷ ναυμαχήσοντες. οἱ δ' Ἀθηναῖοι γνόντες 14

καθ' ἑκάτερον τὸν ἔσπλουν ὥρμησαν ἐπ' αὐτούς, καὶ
τὰς μὲν πλείους καὶ μετεώρους ἤδη τῶν νεῶν καὶ
ἀντιπρώρους προσπεσόντες ἐς φυγὴν κατέστησαν καὶ
ἐπιδιώκοντες ὡς διὰ βραχέος ἔτρωσαν μὲν πολλάς,
πέντε δ' ἔλαβον καὶ μίαν τούτων αὐτοῖς ἀνδράσιν.
ταῖς δὲ λοιπαῖς ἐν τῇ γῇ καταπεφευγυίαις ἐνέβαλλον.
αἱ δὲ καὶ πληρούμεναι ἔτι πρὶν ἀνάγεσθαι ἐκόπτοντο·
καί τινας καὶ ἀναδούμενοι κενὰς εἷλκον τῶν ἀνδρῶν ἐς
2 φυγὴν ὡρμημένων. ἃ ὁρῶντες οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ
περιαλγοῦντες τῷ πάθει, ὅτι περ αὐτῶν οἱ ἄνδρες
ἀπελαμβάνοντο ἐν τῇ νήσῳ, παρεβοήθουν, καὶ ἐπεσ-
βαίνοντες ἐς τὴν θάλασσαν ξὺν τοῖς ὅπλοις ἀνθεῖλ-
κον ἐπιλαμβανόμενοι τῶν νεῶν· καὶ ἐν τούτῳ κεκω-
λῦσθαι ἐδόκει ἕκαστος, ᾧ μή τινι καὶ αὐτὸς ἔργῳ
παρῆν. ἐγένετό τε ὁ θόρυβος μέγας καὶ ἀντηλλαγ-
3 μένος τοῦ ἑκατέρων τρόπου περὶ τὰς ναῦς· οἵ τε γὰρ
Λακεδαιμόνιοι ὑπὸ προθυμίας καὶ ἐκπλήξεως, ὡς
εἰπεῖν, ἄλλο οὐδὲν ἢ ἐκ γῆς ἐναυμάχουν, οἵ τε Ἀθη-
ναῖοι κρατοῦντες καὶ βουλόμενοι τῇ παρούσῃ τύχῃ
ὡς ἐπὶ πλεῖστον ἐπεξελθεῖν ἀπὸ νεῶν ἐπεζομάχουν.
πολύν τε πόνον παρασχόντες ἀλλήλοις καὶ τραυμα-
τίσαντες διεκρίθησαν καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι τὰς κενὰς
ναῦς πλὴν τῶν τὸ πρῶτον ληφθεισῶν διέσωσαν.
4 καταστάντες δὲ ἑκάτεροι ἐς τὸ στρατόπεδον οἱ μὲν
τροπαῖόν τε ἔστησαν καὶ νεκροὺς ἀπέδοσαν καὶ ναυα-
γίων ἐκράτησαν, καὶ τὴν νῆσον εὐθὺς περιέπλεον καὶ
ἐν φυλακῇ εἶχον ὡς τῶν ἀνδρῶν ἀπειλημμένων· οἱ δ'
ἐν τῇ ἠπείρῳ Πελοποννήσιοι καὶ ἀπὸ πάντων ἤδη
βεβοηθηκότες ἔμενον κατὰ χώραν ἐπὶ τῇ Πύλῳ.

15 Ἐς δὲ τὴν Σπάρτην ὡς ἠγγέλθη τὰ γεγενημένα
περὶ Πύλον, ἔδοξεν αὐτοῖς ὡς ἐπὶ ξυμφορᾷ μεγάλῃ
τὰ τέλη καταβάντας ἐς τὸ στρατόπεδον βουλεύειν
2 παραχρῆμα *δρῶντας ὅ τι ἂν δοκῇ. καὶ ὡς εἶδον
ἀδύνατον ὂν τιμωρεῖν τοῖς ἀνδράσι καὶ κινδυνεύειν
οὐκ ἐβούλοντο ἢ ὑπὸ λιμοῦ τι παθεῖν αὐτοὺς ἢ ὑπὸ
πλήθους βιασθέντας κρατηθῆναι, ἔδοξεν αὐτοῖς πρὸς

τοὺς στρατηγοὺς τῶν Ἀθηναίων, ἣν ἐθέλωσι, σπονδὰς
ποιησαμένους τὰ περὶ Πύλον, ἀποστεῖλαι ἐς τὰς
Ἀθήνας πρέσβεις περὶ ξυμβάσεως καὶ τοὺς ἄνδρας
ὡς τάχιστα πειρᾶσθαι κομίσασθαι. δεξαμένων δὲ 16
τῶν στρατηγῶν τὸν λόγον ἐγίγνοντο σπονδαὶ τοιαίδε·
Λακεδαιμονίους μὲν τὰς ναῦς ἐν αἷς ἐναυμάχησαν
καὶ τὰς ἐν τῇ Λακωνικῇ πάσας, ὅσαι ἦσαν μακραί,
παραδοῦναι κομίσαντας ἐς Πύλον Ἀθηναίοις, καὶ
ὅπλα μὴ ἐπιφέρειν τῷ τειχίσματι μήτε κατὰ γῆν
μήτε κατὰ θάλασσαν, Ἀθηναίους δὲ τοῖς ἐν τῇ νήσῳ 2
ἀνδράσι σῖτον ἐᾶν τοὺς ἐν τῇ ἠπείρῳ Λακεδαιμονίους
ἐκπέμπειν τακτὸν καὶ μεμαγμένον, δύο χοίνικας ἑκά-
στῳ Ἀττικὰς ἀλφίτων καὶ δύο κοτύλας οἴνου καὶ
κρέας, θεράποντι δὲ τούτων ἡμίσεα· ταῦτα δὲ ὁρώντων
τῶν Ἀθηναίων ἐσπέμπειν καὶ πλοῖον μηδὲν ἐσπλεῖν
λάθρα· φυλάσσειν δὲ καὶ τὴν νῆσον Ἀθηναίους μη- 3
δὲν ἧσσον, ὅσα μὴ ἀποβαίνοντας, καὶ ὅπλα μὴ ἐπι-
φέρειν τῷ Πελοποννησίων στρατῷ μήτε κατὰ γῆν
μήτε κατὰ θάλασσαν. ὅ τι δ᾽ ἂν τούτων παραβαί-
νωσιν ἑκάτεροι καὶ ὁτιοῦν, τότε λελύσθαι τὰς σπον-
δάς. ἐσπεῖσθαι δὲ αὐτὰς μέχρι οὗ ἐπανέλθωσιν οἱ
ἐκ τῶν Ἀθηνῶν Λακεδαιμονίων πρέσβεις· ἀποστεῖλαι
δὲ αὐτοὺς τριήρει Ἀθηναίους καὶ πάλιν κομίσαι.
ἐλθόντων δὲ τάς τε σπονδὰς λελύσθαι ταύτας καὶ τὰς 4
ναῦς ἀποδοῦναι Ἀθηναίους ὁμοίας οἵασπερ ἂν παρα-
λάβωσιν. αἱ μὲν σπονδαὶ ἐπὶ τούτοις ἐγένοντο καὶ
αἱ νῆες παρεδόθησαν οὖσαι περὶ ἑξήκοντα καὶ οἱ
πρέσβεις ἀπεστάλησαν. ἀφικόμενοι δὲ ἐς τὰς Ἀθή-
νας ἔλεξαν τοιάδε.

“Ἔπεμψαν ἡμᾶς Λακεδαιμόνιοι, ὦ Ἀθηναῖοι, περὶ 17
τῶν ἐν τῇ νήσῳ ἀνδρῶν πράξοντας, ὅ τι ἂν ὑμῖν τε
ὠφέλιμον ὂν τὸ αὐτὸ πείθωμεν, καὶ ἡμῖν ἐς τὴν ξυμ-
φορὰν ὡς ἐκ τῶν παρόντων κόσμον μάλιστα μέλλῃ
οἴσειν. τοὺς δὲ λόγους μακροτέρους οὐ παρὰ τὸ εἰω- 2
θὸς μηκυνοῦμεν, ἀλλ᾽ ἐπιχώριον ὂν ἡμῖν, οὗ μὲν βρα-
χεῖς ἀρκῶσι μὴ πολλοῖς χρῆσθαι, πλείοσι δὲ ἐν ᾧ ἂν

καιρὸς ᾖ διδάσκοντάς τι τῶν προὔργου λόγοις τὸ δέον
πράσσειν. λάβετε δὲ αὐτοὺς μὴ πολεμίως μηδ' ὡς
ἀξύνετοι διδασκόμενοι, ὑπόμνησιν δὲ τοῦ καλῶς βου-
3 λεύσασθαι πρὸς εἰδότας ἡγησάμενοι. ὑμῖν γὰρ εὐ-
τυχίαν τὴν παροῦσαν ἔξεστι καλῶς θέσθαι, ἔχουσι
μὲν ὧν κρατεῖτε, προσλαβοῦσι δὲ τιμὴν καὶ δόξαν,
καὶ μὴ παθεῖν ὅπερ οἱ ἀήθως τι ἀγαθὸν λαμβάνοντες
τῶν ἀνθρώπων· ἀεὶ γὰρ τοῦ πλέονος ἐλπίδι ὀρέγον-
4 ται διὰ τὸ καὶ τὰ παρόντα ἀδοκήτως εὐτυχῆσαι. οἷς
δὲ πλεῖσται μεταβολαὶ ἐπ' ἀμφότερα ξυμβεβήκασιν,
δίκαιοί εἰσι καὶ ἀπιστότατοι εἶναι ταῖς εὐπραγίαις·
ὃ τῇ τε ὑμετέρᾳ πόλει δι' ἐμπειρίαν καὶ ἡμῖν μάλιστ'
18 ἂν ἐκ τοῦ εἰκότος προσείη. γνῶτε δὲ καὶ ἐς τὰς ἡμε-
τέρας νῦν ξυμφορὰς ἀπιδόντες, οἵτινες ἀξίωμα μέγι-
στον τῶν Ἑλλήνων ἔχοντες ἥκομεν παρ' ὑμᾶς, πρό-
τερον αὐτοὶ κυριώτεροι νομίζοντες εἶναι δοῦναι ἐφ' ἃ
νῦν ἀφιγμένοι ὑμᾶς αἰτούμεθα. καίτοι οὔτε δυνάμεως
ἐνδείᾳ ἐπάθομεν αὐτὸ οὔτε μείζονος προσγενομένης
ὑβρίσαντες, ἀπὸ δὲ τῶν ἀεὶ ὑπαρχόντων γνώμῃ σφα-
2 λέντες, ἐν ᾧ πᾶσι τὸ αὐτὸ ὁμοίως ὑπάρχει. ὥστε
οὐκ εἰκὸς ὑμᾶς, διὰ τὴν παροῦσαν νῦν ῥώμην πόλεώς
τε καὶ τῶν προσγεγενημένων, καὶ τὸ τῆς τύχης οἴ-
εσθαι ἀεὶ μεθ' ὑμῶν ἔσεσθαι. σωφρόνων δὲ ἀνδρῶν
οἵτινες τἀγαθὰ ἐς ἀμφίβολον ἀσφαλῶς ἔθεντο—καὶ
ταῖς ξυμφοραῖς οἱ αὐτοὶ εὐξυνετώτερον ἂν προσφέ-
ροιντο—*ἤν τε πόλεμον νομίσωσι μὴ καθ' ὅσον ἄν
τις αὐτοῦ μέρος βούληται μεταχειρίζειν, τούτῳ ξυν-
3 εἶναι, ἀλλ' ὡς ἂν αἱ τύχαι αὐτῶν ἡγήσωνται. καὶ
ἐλάχιστ' ἂν οἱ τοιοῦτοι πταίοντες, διὰ τὸ μὴ τῷ ὀρ-
θουμένῳ αὐτοῦ πιστεύοντες ἐπαίρεσθαι, ἐν τῷ εὐτυ-
χεῖν ἂν μάλιστα καταλύοιντο. ὃ νῦν ὑμῖν, ὦ Ἀθη-
ναῖοι, καλῶς ἔχει πρὸς ἡμᾶς πρᾶξαι, καὶ μή ποτε
ὕστερον, ἢν ἄρα, μὴ πειθόμενοι, σφαλῆτε, ἃ πολλὰ
ἐνδέχεται, νομισθῆναι τύχῃ καὶ τὰ νῦν προχωρή-
σαντα κρατῆσαι, ἐξὸν ἀκίνδυνον δόκησιν ἰσχύος καὶ
19 ξυνέσεως ἐς τὸ ἔπειτα καταλιπεῖν. Λακεδαιμόνιοι δὲ

ὑμᾶς προκαλοῦνται ἐς σπονδὰς καὶ διάλυσιν πολέ-
μου, διδόντες μὲν εἰρήνην καὶ ξυμμαχίαν καὶ ἄλλην
φιλίαν πολλὴν καὶ οἰκειότητα ἐς ἀλλήλους ὑπάρχειν,
ἀνταιτοῦντες δὲ τοὺς ἐκ τῆς νήσου ἄνδρας, καὶ ἄμει-
νον ἡγούμενοι ἀμφοτέροις μὴ διακινδυνεύεσθαι, εἴτε
βίᾳ διαφύγοιεν παρατυχούσης τινὸς σωτηρίας εἴτε
καὶ ἐκπολιορκηθέντες μᾶλλον ἂν χειρωθεῖεν. νομί- 2
ζομέν τε τὰς μεγάλας ἔχθρας μάλιστ' ἂν διαλύεσθαι
βεβαίως, οὐκ ἢν ἀνταμυνόμενός τις καὶ ἐπικρατήσας
τὰ πλέω τοῦ πολέμου κατ' ἀνάγκην ὅρκοις ἐγκατα-
λαμβάνων μὴ ἀπὸ τοῦ ἴσου ξυμβῇ, ἀλλ' ἤν, παρὸν
τὸ αὐτὸ δρᾶσαι, πρὸς τὸ ἐπιεικὲς καὶ ἀρετῇ *αὐτὸν
νικήσας, παρὰ ἃ προσεδέχετο μετρίως ξυναλλαγῇ.
ὀφείλων γὰρ ἤδη ὁ ἐναντίος μὴ ἀνταμύνεσθαι ὡς 3
βιασθείς, ἀλλ' ἀνταποδοῦναι ἀρετήν, ἑτοιμότερός ἐσ-
τιν αἰσχύνῃ ἐμμένειν οἷς ξυνέθετο. καὶ μᾶλλον πρὸς
τοὺς μειζόνως ἐχθροὺς τοῦτο δρῶσιν οἱ ἄνθρωποι ἢ
πρὸς τοὺς τὰ μέτρια διενεχθέντας· πεφύκασί τε τοῖς
μὲν ἑκουσίως ἐνδοῦσιν ἀνθησσᾶσθαι μεθ' ἡδονῆς,
πρὸς δὲ τὰ ὑπεραυχοῦντα καὶ παρὰ γνώμην διακιν-
δυνεύειν. ἡμῖν δὲ καλῶς, εἴπερ ποτέ, ἔχει ἀμφοτέ- 20
ροις ἡ ξυναλλαγή, πρίν τι ἀνήκεστον διὰ μέσου
γενόμενον ἡμᾶς καταλαβεῖν, ἐν ᾧ ἀνάγκη ἀΐδιον ὑμῖν
ἔχθραν πρὸς τῇ κοινῇ καὶ ἰδίαν ἔχειν, ὑμᾶς δὲ στε-
ρηθῆναι ὧν νῦν προκαλούμεθα. ἔτι δ' ὄντων ἀκρίτων, 2
καὶ ὑμῖν μὲν δόξης καὶ ἡμετέρας φιλίας προσγιγνο-
μένης, ἡμῖν δὲ πρὸ αἰσχροῦ τινος ξυμφορᾶς μετρίως
κατατιθεμένης, διαλλαγῶμεν, καὶ αὐτοί τε ἀντὶ πολέ-
μου εἰρήνην ἑλώμεθα καὶ τοῖς ἄλλοις Ἕλλησιν ἀνά-
παυσιν κακῶν ποιήσωμεν· οἳ καὶ ἐν τούτῳ ὑμᾶς αἰ-
τιωτέρους ἡγήσονται. πολεμοῦνται μὲν γὰρ ἀσαφῶς 3
ὁποτέρων ἀρξάντων· καταλύσεως δὲ γενομένης, ἧς
νῦν ὑμεῖς τὸ πλέον κύριοί ἐστε, τὴν χάριν ὑμῖν προσ-
θήσουσιν. ἤν τε γνῶτε, Λακεδαιμονίοις ἔξεστιν ὑμῖν
φίλους γενέσθαι βεβαίως, αὐτῶν τε προκαλεσαμένων,
χαρισαμένοις τε μᾶλλον ἢ βιασαμένοις. καὶ ἐν τούτῳ

τὰ ἐνόντα ἀγαθὰ σκοπεῖτε ὅσα εἰκὸς εἶναι· ἡμῶν
γὰρ καὶ ὑμῶν ταὐτὰ λεγόντων τό γε ἄλλο Ἑλληνικὸν
ἴστε ὅτι ὑποδεέστερον ὂν τὰ μέγιστα τιμήσει."

21 Οἱ μὲν οὖν Λακεδαιμόνιοι τοσαῦτα εἶπον, νομίζον-
τες τοὺς Ἀθηναίους ἐν τῷ πρὶν χρόνῳ σπονδῶν μὲν
ἐπιθυμεῖν, σφῶν δὲ ἐναντιουμένων κωλύεσθαι, διδο-
μένης δὲ εἰρήνης ἀσμένως δέξεσθαί τε καὶ τοὺς ἄν-
2 δρας ἀποδώσειν. οἱ δὲ τὰς μὲν σπονδάς, ἔχοντες
τοὺς ἄνδρας ἐν τῇ νήσῳ, ἤδη σφίσιν ἐνόμιζον ἑτοί-
μους εἶναι, ὁπόταν βούλωνται, ποιεῖσθαι πρὸς αὐ-
3 τούς, τοῦ δὲ πλέονος ὠρέγοντο. μάλιστα δὲ αὐτοὺς
ἐνῆγε Κλέων ὁ Κλεαινέτου, ἀνὴρ δημαγωγὸς κατ'
ἐκεῖνον τὸν χρόνον ὢν καὶ τῷ πλήθει πιθανώτατος·
καὶ ἔπεισεν ἀποκρίνασθαι, ὡς χρὴ τὰ μὲν ὅπλα καὶ
σφᾶς αὐτοὺς τοὺς ἐν τῇ νήσῳ παραδόντας πρῶτον
4 κομισθῆναι Ἀθήναζε, ἐλθόντων δέ, ἀποδόντας Λακε-
δαιμονίους Νίσαιαν καὶ Πηγὰς καὶ Τροιζῆνα καὶ
Ἀχαΐαν, ἃ οὐ πολέμῳ ἔλαβον ἀλλ' ἀπὸ τῆς προτέ-
ρας ξυμβάσεως, Ἀθηναίων ξυγχωρησάντων κατὰ ξυμ-
φορὰς καὶ ἐν τῷ τότε δεομένων τι μᾶλλον σπονδῶν,
κομίσασθαι τοὺς ἄνδρας καὶ σπονδὰς ποιήσασθαι
22 ὁπόσον ἂν δοκῇ χρόνον ἀμφοτέροις. οἱ δὲ πρὸς μὲν
τὴν ἀπόκρισιν οὐδὲν ἀντεῖπον, ξυνέδρους δὲ σφίσιν
ἐκέλευον ἑλέσθαι, οἵτινες λέγοντες καὶ ἀκούοντες
περὶ ἑκάστου ξυμβήσονται κατὰ ἡσυχίαν ὅ τι ἂν
2 πείθωσιν ἀλλήλους. Κλέων δὲ ἐνταῦθα δὴ πολὺς
ἐνέκειτο, λέγων γιγνώσκειν μὲν καὶ πρότερον οὐδὲν
ἐν νῷ ἔχοντας δίκαιον αὐτούς, σαφὲς δ' εἶναι *[καὶ] νῦν,
οἵτινες τῷ μὲν πλήθει οὐδὲν ἐθέλουσιν εἰπεῖν, ὀλίγοις
δὲ ἀνδράσι ξύνεδροι βούλονται γίγνεσθαι· ἀλλὰ εἴ
3 τι ὑγιὲς διανοοῦνται, λέγειν ἐκέλευσεν ἅπασιν. ὁρῶν-
τες δὲ οἱ Λακεδαιμόνιοι οὔτε σφίσιν οἷόν τε ὂν ἐν
πλήθει εἰπεῖν, εἴ τι καὶ ὑπὸ τῆς ξυμφορᾶς ἐδόκει
αὐτοῖς ξυγχωρεῖν, μὴ ἐς τοὺς ξυμμάχους διαβληθῶ-
σιν εἰπόντες καὶ οὐ τυχόντες, οὔτε τοὺς Ἀθηναίους
ἐπὶ μετρίοις ποιήσοντας ἃ προὐκαλοῦντο, ἀνεχώρη-

σαν ἐκ τῶν Ἀθηνῶν ἄπρακτοι. ἀφικομένων δὲ αὐ- 23
τῶν διελύοντο εὐθὺς αἱ σπονδαὶ αἱ περὶ Πύλον, καὶ τὰς ναῦς οἱ Λακεδαιμόνιοι ἀπῄτουν, καθάπερ ξυνέκειτο· οἱ δ' Ἀθηναῖοι ἐγκλήματα ἔχοντες ἐπιδρομήν τε τῷ τειχίσματι παράσπονδον καὶ ἄλλα οὐκ ἀξιόλογα δοκοῦντα εἶναι οὐκ ἀπεδίδοσαν, ἰσχυριζόμενοι ὅτι δὴ εἴρητο, ἐὰν καὶ ὁτιοῦν παραβαθῇ, λελύσθαι
τὰς σπονδάς. οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι ἀντέλεγόν τε καὶ 2
ἀδίκημα ἐπικαλέσαντες τὸ τῶν νεῶν ἀπελθόντες ἐς πόλεμον καθίσταντο. καὶ τὰ περὶ Πύλον ὑπ' ἀμφοτέρων κατὰ κράτος ἐπολεμεῖτο, Ἀθηναῖοι μὲν δυοῖν νεοῖν ἐναντίαιν ἀεὶ τὴν νῆσον περιπλέοντες τῆς ἡμέ-
ρας—τῆς δὲ νυκτὸς καὶ ἅπασαι περιώρμουν, πλὴν τὰ 3
πρὸς τὸ πέλαγος, ὁπότε ἄνεμος εἴη· καὶ ἐκ τῶν Ἀθηνῶν αὐτοῖς εἴκοσι νῆες ἀφίκοντο ἐς τὴν φυλακήν, ὥστε αἱ πᾶσαι ἑβδομήκοντα ἐγένοντο—Πελοποννήσιοι δὲ ἐν τῇ ἠπείρῳ στρατοπεδευόμενοι καὶ προσβολὰς ποιούμενοι τῷ τείχει, σκοποῦντες καιρὸν εἴ τις παραπέσοι ὥστε τοὺς ἄνδρας σῶσαι.

Ἐν τούτῳ δὲ οἱ ἐν τῇ Σικελίᾳ, Συρακόσιοι καὶ οἱ 24
ξύμμαχοι, πρὸς ταῖς ἐν Μεσσήνῃ φρουρούσαις ναυσὶ τὸ ἄλλο ναυτικόν, ὃ παρεσκευάζοντο, προσκομίσαντες
τὸν πόλεμον ἐποιοῦντο ἐκ τῆς Μεσσήνης. καὶ μά- 2
λιστα ἐνῆγον οἱ Λοκροὶ τῶν Ῥηγίνων κατὰ ἔχθραν, καὶ αὐτοὶ δὲ ἐσβεβλήκεσαν πανδημεὶ ἐς τὴν γῆν αὐτῶν. καὶ ναυμαχίας ἀποπειρᾶσθαι ἐβούλοντο, ὁρῶντες τοῖς Ἀθηναίοις τὰς μὲν παρούσας ὀλίγας ναῦς, ταῖς δὲ πλείοσι καὶ μελλούσαις ἥξειν πυνθανό-
μενοι τὴν νῆσον πολιορκεῖσθαι. εἰ γὰρ κρατήσειαν 3
τῷ ναυτικῷ, τὸ Ῥήγιον ἤλπιζον πεζῇ τε καὶ ναυσὶν ἐφορμοῦντες ῥᾳδίως χειρώσασθαι καὶ ἤδη σφῶν ἰσχυρὰ τὰ πράγματα γίγνεσθαι· ξύνεγγυς γὰρ κειμένου τοῦ τε Ῥηγίου ἀκρωτηρίου τῆς Ἰταλίας τῆς τε Μεσσήνης τῆς Σικελίας, τοῖς Ἀθηναίοις τε οὐκ ἂν εἶναι
ἐφορμεῖν καὶ τοῦ πορθμοῦ κρατεῖν. ἔστι δὲ ὁ 4
πορθμὸς ἡ μεταξὺ Ῥηγίου θάλασσα καὶ Μεσσήνης

ᾗπερ βραχύτατον Σικελία τῆς ἠπείρου ἀπέχει, καὶ ἔστιν ἡ Χάρυβδις κληθεῖσα τοῦτο, ᾗ Ὀδυσσεὺς λέγεται διαπλεῦσαι. διὰ στενότητα δὲ καὶ ἐκ μεγάλων πελαγῶν, τοῦ τε Τυρσηνικοῦ καὶ τοῦ Σικελικοῦ, ἐσπίπτουσα ἡ θάλασσα ἐς αὐτὸ καὶ ῥοώδης οὖσα εἰκότως χαλεπὴ ἐνομίσθη. ἐν τούτῳ οὖν τῷ μεταξὺ οἱ Συρακόσιοι καὶ οἱ ξύμμαχοι ναυσὶν ὀλίγῳ πλείοσιν ἢ τριάκοντα ἠναγκάσθησαν ὀψὲ τῆς ἡμέρας ναυμαχῆσαι περὶ πλοίου διαπλέοντος, ἀντεπαναγόμενοι πρός τε Ἀθηναίων ναῦς ἑκκαίδεκα καὶ Ῥηγίνας ὀκτώ. καὶ νικηθέντες ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων διὰ τάχους ἀπέπλευσαν ὡς ἕκαστοι ἔτυχον ἐς τὰ οἰκεῖα στρατόπεδα, τό τε ἐν τῇ Μεσσήνῃ καὶ ἐν τῷ Ῥηγίῳ, μίαν ναῦν ἀπολέσαντες· καὶ νὺξ ἐπεγένετο τῷ ἔργῳ.

2 Μετὰ δὲ τοῦτο οἱ μὲν Λοκροὶ ἀπῆλθον ἐκ τῆς
Ῥηγίνων, ἐπὶ δὲ τὴν Πελωρίδα τῆς Μεσσήνης συλ-
λεγεῖσαι αἱ τῶν Συρακοσίων καὶ ξυμμάχων νῆες ὥρ-
μουν καὶ ὁ πεζὸς αὐτοῖς παρῆν. προσπλεύσαντες
δὲ οἱ Ἀθηναῖοι καὶ Ῥηγῖνοι ὁρῶντες τὰς ναῦς κενὰς
ἐνέβαλον καὶ χειρὶ σιδηρᾷ ἐπιβληθείσῃ μίαν ναῦν
αὐτοὶ ἀπώλεσαν τῶν ἀνδρῶν ἀποκολυμβησάντων.
3 καὶ μετὰ τοῦτο τῶν Συρακοσίων ἐσβάντων ἐς τὰς
ναῦς καὶ παραπλεόντων ἀπὸ κάλω ἐς τὴν Μεσσήνην,
αὖθις προσβαλόντες οἱ Ἀθηναῖοι ἀποσιμωσάντων
ἐκείνων καὶ προεμβαλόντων ἑτέραν ναῦν ἀπολλύ-
4 ουσιν. καὶ ἐν τῷ παράπλῳ καὶ τῇ ναυμαχίᾳ τοι-
ουτοτρόπῳ γενομένῃ οὐκ ἔλασσον ἔχοντες οἱ Συρα-
κόσιοι παρεκομίσθησαν ἐς τὸν ἐν τῇ Μεσσήνῃ
λιμένα. καὶ οἱ μὲν Ἀθηναῖοι, Καμαρίνης ἀγγελ-
θείσης προδίδοσθαι Συρακοσίοις ὑπ' Ἀρχίου καὶ
5 τῶν μετ' αὐτοῦ, ἔπλευσαν ἐκεῖσε, Μεσσήνιοι δ' ἐν
τούτῳ πανδημεὶ κατὰ γῆν καὶ ταῖς ναυσὶν ἅμα
ἐστράτευσαν ἐπὶ Νάξον τὴν Χαλκιδικὴν ὅμορον
οὖσαν. καὶ τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ τειχήρεις ποιήσαντες
τοὺς Ναξίους ἐδῄουν τὴν γῆν, τῇ δ' ὑστεραίᾳ ταῖς
μὲν ναυσὶ περιπλεύσαντες κατὰ τὸν Ἀκεσίνην πο-

ταμὸν τὴν γῆν ἐδῄουν, τῷ δὲ πεζῷ πρὸς τὴν πόλιν
ἐσέβαλλον. ἐν τούτῳ δὲ οἱ Σικελοὶ ὑπὲρ τῶν ἄκρων 6
πολλοὶ κατέβαινον βοηθοῦντες ἐπὶ τοὺς Μεσσηνίους.
καὶ οἱ Νάξιοι ὡς εἶδον, θαρσήσαντες καὶ παρακελευό-
μενοι ἐν ἑαυτοῖς ὡς οἱ Λεοντῖνοι σφίσι καὶ ἄλλοι
Ἕλληνες ξύμμαχοι ἐς τιμωρίαν ἐπέρχονται, ἐκδρα-
μόντες ἄφνω ἐκ τῆς πόλεως προσπίπτουσι τοῖς Μεσ-
σηνίοις, καὶ τρέψαντες ἀπέκτεινάν τε ὑπὲρ χιλίους,
καὶ οἱ λοιποὶ χαλεπῶς ἀπεχώρησαν ἐπ' οἴκου· καὶ
γὰρ οἱ βάρβαροι ἐν ταῖς ὁδοῖς ἐπιπεσόντες τοὺς
πλείστους διέφθειραν. καὶ αἱ νῆες σχοῦσαι ἐς τὴν 7
Μεσσήνην ὕστερον ἐπ' οἴκου ἕκασται διεκρίθησαν.
Λεοντῖνοι δὲ εὐθὺς καὶ οἱ ξύμμαχοι μετὰ Ἀθηναίων
ἐς τὴν Μεσσήνην ὡς κεκακωμένην ἐστράτευον, καὶ
προσβάλλοντες οἱ μὲν Ἀθηναῖοι κατὰ τὸν λιμένα
ταῖς ναυσὶν ἐπείρων, ὁ δὲ πεζὸς πρὸς τὴν πόλιν.
ἐπεκδρομὴν δὲ ποιησάμενοι οἱ Μεσσήνιοι καὶ Λοκρῶν 8
τινες μετὰ τοῦ Δημοτέλους, οἳ μετὰ τὸ πάθος ἐγκατε-
λείφθησαν φρουροί, ἐξαπιναίως προσπεσόντες τρέ-
πουσι τοῦ στρατεύματος τῶν Λεοντίνων τὸ πολὺ καὶ
ἀπέκτειναν πολλούς. ἰδόντες δὲ οἱ Ἀθηναῖοι καὶ 9
ἀποβάντες ἀπὸ τῶν νεῶν ἐβοήθουν, καὶ κατεδίωξαν
τοὺς Μεσσηνίους πάλιν ἐς τὴν πόλιν, τεταραγμένοις
ἐπιγενόμενοι· καὶ τροπαῖον στήσαντες ἀνεχώρησαν
ἐς τὸ Ῥήγιον. μετὰ δὲ τοῦτο οἱ μὲν ἐν τῇ Σικελίᾳ
Ἕλληνες ἄνευ τῶν Ἀθηναίων κατὰ γῆν ἐστράτευον
ἐπ' ἀλλήλους.

Ἐν δὲ τῇ Πύλῳ ἔτι ἐπολιόρκουν τοὺς ἐν τῇ νήσῳ 26
Λακεδαιμονίους οἱ Ἀθηναῖοι, καὶ τὸ ἐν τῇ ἠπείρῳ
στρατόπεδον τῶν Πελοποννησίων κατὰ χώραν ἔμενεν.
ἐπίπονος δ' ἦν τοῖς Ἀθηναίοις ἡ φυλακὴ σίτου τε
ἀπορίᾳ καὶ ὕδατος· οὐ γὰρ ἦν κρήνη ὅτι μὴ μία ἐν 2
αὐτῇ τῇ ἀκροπόλει τῆς Πύλου, καὶ αὕτη οὐ μεγάλη,
ἀλλὰ διαμώμενοι τὸν κάχληκα οἱ πλεῖστοι ἐπὶ τῇ
θαλάσσῃ ἔπινον οἷον εἰκὸς ὕδωρ. στενοχωρία τε ἐν
ὀλίγῳ στρατοπεδευομένοις ἐγίγνετο, καὶ τῶν νεῶν

οὐκ ἐχουσῶν ὅρμον αἱ μὲν σῖτον ἐν τῇ γῇ ᾑροῦντο
3 κατὰ μέρος, αἱ δὲ μετέωροι ὥρμουν. ἀθυμίαν τε
πλείστην ὁ χρόνος παρεῖχε παρὰ λόγον *ἐπιτεινό-
μενος, οὓς ᾤοντο ἡμερῶν ὀλίγων ἐκπολιορκήσειν ἐν
νήσῳ τε ἐρήμῃ καὶ ὕδατι ἁλμυρῷ χρωμένους. αἴτιον
δὲ ἦν οἱ Λακεδαιμόνιοι προειπόντες ἐς τὴν νῆσον
ἐσάγειν σῖτόν τε τὸν βουλόμενον ἀληλεσμένον καὶ
οἶνον καὶ εἴ τι ἄλλο βρῶμα, οἷον ἂν ἐς πολιορκίαν
ξυμφέρῃ, τάξαντες ἀργυρίου πολλοῦ καὶ τῶν Εἱλώ-
4 των τῷ ἐσαγαγόντι ἐλευθερίαν ὑπισχνούμενοι. καὶ
ἐσῆγον ἄλλοι τε παρακινδυνεύοντες καὶ μάλιστα
οἱ Εἵλωτες, ἀπαίροντες *[ἀπὸ] τῆς Πελοποννήσου
ὁπόθεν τύχοιεν καὶ καταπλέοντες ἔτι νυκτὸς ἐς τὰ
πρὸς τὸ πέλαγος τῆς νήσου. μάλιστα δὲ ἐτήρουν
ἀνέμῳ καταφέρεσθαι· ῥᾷον γὰρ τὴν φυλακὴν τῶν
τριήρων ἐλάνθανον, ὁπότε πνεῦμα ἐκ πόντου εἴη·
ἄπορον γὰρ ἐγίγνετο περιορμεῖν, τοῖς δὲ ἀφειδὴς ὁ
5 κατάπλους καθεστήκει· ἐπώκελλον γὰρ τὰ πλοῖα
τετιμημένα χρημάτων, καὶ οἱ ὁπλῖται περὶ τὰς καταρ-
σεις τῆς νήσου ἐφύλασσον. ὅσοι δὲ γαλήνῃ κινδυ-
νεύσειαν ᾑλίσκοντο. ἐσένεον δὲ καὶ κατὰ τὸν λιμένα
κολυμβηταὶ ὕφυδροι, καλῳδίῳ ἐν ἀσκοῖς ἐφέλκοντες
μήκωνα μεμελιτωμένην καὶ λίνου σπέρμα κεκομμέ-
νον· ὧν τὸ πρῶτον λανθανόντων φυλακαὶ ὕστερον
ἐγένοντο. παντί τε τρόπῳ ἑκάτεροι ἐτεχνῶντο, οἱ
μὲν ἐσπέμπειν τὰ σιτία, οἱ δὲ μὴ λανθάνειν σφᾶς.
27 Ἐν δὲ ταῖς Ἀθήναις πυνθανόμενοι περὶ τῆς στρα-
τιᾶς, ὅτι ταλαιπωρεῖται, καὶ σῖτος τοῖς ἐν τῇ νήσῳ ὅτι
ἐσπλεῖ, ἠπόρουν καὶ ἐδεδοίκεσαν μὴ σφῶν χειμὼν
τὴν φυλακὴν ἐπιλάβοι, ὁρῶντες τῶν τε ἐπιτηδείων
τὴν περὶ τὴν Πελοπόννησον κομιδὴν ἀδύνατον ἐσο-
μένην ἅμα ἐν χωρίῳ ἐρήμῳ καὶ οὐδ' ἐν θέρει οἷοί τε
ὄντες ἱκανὰ περιπέμπειν, τόν τε ἔφορμον χωρίων
2 ἀλιμένων ὄντων οὐκ ἐσόμενον, ἀλλ' ἢ σφῶν ἀνέντων
τὴν φυλακὴν περιγενήσεσθαι τοὺς ἄνδρας ἢ τοῖς
πλοίοις, ἃ τὸν σῖτον αὐτοῖς ἦγε, χειμῶνα τηρήσαντας

ἐκπλεύσεσθαι. πάντων δὲ ἐφοβοῦντο μάλιστα τοὺς
Λακεδαιμονίους, ὅτι ἔχοντάς τι ἰσχυρὸν αὐτοὺς ἐνό-
μιζον οὐκέτι σφίσιν ἐπικηρυκεύεσθαι· καὶ μετεμέ-
λοντο τὰς σπονδὰς οὐ δεξάμενοι. Κλέων δέ, γνοὺς 3
αὐτῶν τὴν ἐς αὐτὸν ὑποψίαν περὶ τῆς κωλύμης τῆς
ξυμβάσεως, οὐ τἀληθῆ ἔφη λέγειν τοὺς ἐξαγγέλλον-
τας. παραινούντων δὲ τῶν ἀφιγμένων, εἰ μὴ σφίσι
πιστεύουσι, κατασκόπους τινὰς πέμψαι, ᾑρέθη κατά-
σκοπος αὐτὸς μετὰ Θεογένους ὑπὸ Ἀθηναίων, καὶ
γνοὺς ὅτι ἀναγκασθήσεται ἢ ταὐτὰ λέγειν οἷς διέ-
βαλλεν ἢ τἀναντία εἰπὼν ψευδὴς φανήσεσθαι, παρῄ-
νει τοῖς Ἀθηναίοις, ὁρῶν αὐτοὺς καὶ ὡρμημένους τι
τὸ πλέον τῇ γνώμῃ στρατεύειν, ὡς χρὴ κατασκόπους
μὲν μὴ πέμπειν μηδὲ διαμέλλειν καιρὸν παριέντας, εἰ 4
δὲ δοκεῖ αὐτοῖς ἀληθῆ εἶναι τὰ ἀγγελλόμενα, πλεῖν
ἐπὶ τοὺς ἄνδρας. καὶ ἐς Νικίαν τὸν Νικηράτου
στρατηγὸν ὄντα ἀπεσήμαινεν, ἐχθρὸς ὢν καὶ ἐπι-
τιμῶν, ῥᾴδιον εἶναι παρασκευῇ, εἰ ἄνδρες εἶεν οἱ
στρατηγοί, πλεύσαντας λαβεῖν τοὺς ἐν τῇ νήσῳ,
καὶ αὐτός γ' ἄν, εἰ ἦρχεν, ποιῆσαι τοῦτο.

Ὁ δὲ Νικίας τῶν τε Ἀθηναίων τι ὑποθορυβησάν- 28
των ἐς τὸν Κλέωνα ὅ τι οὐ καὶ νῦν πλέει, εἰ ῥᾴδιόν
γε αὐτῷ φαίνεται, καὶ ἅμα ὁρῶν αὐτὸν ἐπιτιμῶντα,
ἐκέλευεν ἥν τινα βούλεται δύναμιν λαβόντα τὸ ἐπὶ
σφᾶς εἶναι ἐπιχειρεῖν. ὁ δὲ τὸ μὲν πρῶτον, οἰόμενος 2
αὐτὸν λόγῳ μόνον ἀφιέναι, ἑτοῖμος ἦν, γνοὺς δὲ τῷ
ὄντι παραδωσείοντα ἀνεχώρει καὶ οὐκ ἔφη αὐτὸς
ἀλλ' ἐκεῖνον στρατηγεῖν, δεδιὼς ἤδη καὶ οὐκ ἂν οἰό-
μενός οἱ αὐτὸν τολμῆσαι ὑποχωρῆσαι. αὖθις δὲ ὁ
Νικίας ἐκέλευε καὶ ἐξίστατο τῆς ἐπὶ Πύλῳ ἀρχῆς καὶ
μάρτυρας τοὺς Ἀθηναίους ἐποιεῖτο. οἱ δέ, οἷον 3
ὄχλος φιλεῖ ποιεῖν, ὅσῳ μᾶλλον ὁ Κλέων ὑπέφευγε
τὸν πλοῦν καὶ ἐξανεχώρει τὰ εἰρημένα, τόσῳ ἐπεκε-
λεύοντο τῷ Νικίᾳ παραδιδόναι τὴν ἀρχὴν καὶ ἐκείνῳ
ἐπεβόων πλεῖν. ὥστε οὐκ ἔχων ὅπως τῶν εἰρημένων
ἔτι ἐξαπαλλαγῇ, ὑφίσταται τὸν πλοῦν, καὶ παρελθὼν

οὔτε φοβεῖσθαι ἔφη Λακεδαιμονίους, πλεύσεσθαί τε λαβὼν ἐκ μὲν τῆς πόλεως οὐδένα, Λημνίους δὲ καὶ Ἰμβρίους τοὺς παρόντας καὶ πελταστάς, οἳ ἦσαν ἔκ τε Αἴνου βεβοηθηκότες, καὶ ἄλλοθεν τοξότας τετρα-
4 κοσίους· ταῦτα δὲ ἔχων, ἔφη, πρὸς τοῖς ἐν Πύλῳ στρατιώταις ἐντὸς ἡμερῶν εἴκοσιν ἢ ἄξειν Λακεδαιμονίους ζῶντας ἢ αὐτοῦ ἀποκτενεῖν. τοῖς δὲ Ἀθηναίοις ἐνέπεσε μέν τι καὶ γέλωτος τῇ κουφολογίᾳ αὐτοῦ, ἀσμένοις δ' ὅμως ἐγίγνετο τοῖς σώφροσι τῶν ἀνθρώπων, λογιζομένοις δυοῖν ἀγαθοῖν τοῦ ἑτέρου τεύξεσθαι, ἢ Κλέωνος ἀπαλλαγήσεσθαι, ὃ μᾶλλον ἤλπιζον, ἢ σφαλεῖσι γνώμης Λακεδαιμονίους σφίσι χειρώσασθαι.

29 Καὶ πάντα διαπραξάμενος ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ ψηφισαμένων Ἀθηναίων αὐτῷ τὸν πλοῦν, τῶν τε ἐν Πύλῳ στρατηγῶν ἕνα προσελόμενος, Δημοσθένην, τὴν ἀναγωγὴν διὰ τάχους ἐποιεῖτο. τὸν δὲ Δημοσθένην προσέλαβε πυνθανόμενος τὴν ἀπόβασιν αὐτὸν
2 ἐς τὴν νῆσον διανοεῖσθαι. οἱ γὰρ στρατιῶται κακοπαθοῦντες τοῦ χωρίου τῇ ἀπορίᾳ καὶ μᾶλλον πολιορκούμενοι ἢ πολιορκοῦντες ὥρμηντο διακινδυνεῦσαι. καὶ αὐτῷ ἔτι ῥώμην καὶ ἡ νῆσος ἐμπρησθεῖσα παρέσχεν. πρότερον μὲν γὰρ αὐτῆς οὔσης ὑλώδους ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ ἀτριβοῦς διὰ τὴν ἀεὶ ἐρημίαν ἐφοβεῖτο, καὶ πρὸς τῶν πολεμίων τοῦτο ἐνόμιζε μᾶλλον εἶναι·
3 πολλῷ γὰρ ἂν στρατοπέδῳ ἀποβάντι ἐξ ἀφανοῦς χωρίου προσβάλλοντας αὐτοὺς βλάπτειν. σφίσι μὲν γὰρ τὰς ἐκείνων ἁμαρτίας καὶ παρασκευὴν ὑπὸ τῆς ὕλης οὐκ ἂν ὁμοίως δῆλα εἶναι, τοῦ δὲ αὑτῶν στρατοπέδου καταφανῆ ἂν εἶναι πάντα τὰ ἁμαρτήματα, ὥστε προσπίπτειν ἂν αὐτοὺς ἀπροσδοκήτως ᾗ
4 βούλοιντο· ἐπ' ἐκείνοις γὰρ ἂν εἶναι τὴν ἐπιχείρησιν. εἰ δ' αὖ ἐς δασὺ χωρίον βιάζοιτο ὁμόσε ἰέναι, τοὺς ἐλάσσους, ἐμπείρους δὲ τῆς χώρας, κρείττους ἐνόμιζε τῶν πλεόνων ἀπείρων· λανθάνειν τε ἂν τὸ ἑαυτῶν στρατόπεδον πολὺ ὂν διαφθειρόμενον, οὐκ οὔσης τῆς

προσόψεως ᾗ χρῆν ἀλλήλοις ἐπιβοηθεῖν. ἀπὸ δὲ 30
τοῦ Αἰτωλικοῦ πάθους, ὃ διὰ τὴν ὕλην μέρος τι
ἐγένετο, οὐχ ἥκιστα αὐτὸν ταῦτα ἐσῄει. τῶν δὲ
στρατιωτῶν ἀναγκασθέντων διὰ τὴν στενοχωρίαν τῆς
νήσου τοῖς ἐσχάτοις προσίσχοντας ἀριστοποιεῖσθαι
διὰ προφυλακῆς, καὶ ἐμπρήσαντός τινος κατὰ μικρὸν
τῆς ὕλης ἄκοντος, καὶ ἀπὸ τούτου πνεύματος ἐπιγενο-
μένου, τὸ πολὺ αὐτῆς ἔλαθε κατακαυθέν. οὕτω δὴ 2
τούς τε Λακεδαιμονίους μᾶλλον κατιδὼν πλείους
ὄντας, ὑπονοῶν πρότερον ἐλάσσοσι τὸν σῖτον αὐτοῦ
ἐσπέμπειν, τότε ὡς ἐπ' ἀξιόχρεως τοὺς Ἀθηναίους
μᾶλλον σπουδὴν ποιεῖσθαι, τήν τε νῆσον εὐαποβα-
τωτέραν οὖσαν, τὴν ἐπιχείρησιν παρεσκευάζετο,
στρατιάν τε μεταπέμπων ἐκ τῶν ἐγγὺς ξυμμάχων
καὶ τὰ ἄλλα ἑτοιμάζων.

Κλέων δὲ ἐκείνῳ τε προπέμψας ἄγγελον ὡς ἥξων 3
καὶ ἔχων στρατιὰν ἣν ᾐτήσατο ἀφικνεῖται ἐς Πύλον.
καὶ ἅμα γενόμενοι πέμπουσι πρῶτον ἐς τὸ ἐν τῇ ἠπεί-
ρῳ στρατόπεδον κήρυκα, προκαλούμενοι εἰ βούλοιντο
ἄνευ κινδύνου τοὺς ἐν τῇ νήσῳ ἄνδρας σφίσι τά τε
ὅπλα καὶ σφᾶς αὐτοὺς κελεύειν παραδοῦναι, ἐφ' ᾧ
φυλακῇ τῇ μετρίᾳ τηρήσονται, ἕως ἄν τι περὶ τοῦ
πλέονος ξυμβαθῇ. οὐ προσδεξαμένων δὲ αὐτῶν μίαν 31
μὲν ἡμέραν ἐπέσχον, τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἀνηγάγοντο μὲν
νυκτὸς ἐπ' ὀλίγας ναῦς τοὺς ὁπλίτας πάντας ἐπιβιβά-
σαντες, πρὸ δὲ τῆς ἕω ὀλίγον ἀπέβαινον τῆς νήσου
ἑκατέρωθεν, ἔκ τε τοῦ πελάγους καὶ πρὸς τοῦ λιμέ-
νος, ὀκτακόσιοι μάλιστα ὄντες ὁπλῖται, καὶ ἐχώρουν
δρόμῳ ἐπὶ τὸ πρῶτον φυλακτήριον τῆς νήσου. ὧδε 2
γὰρ διετετάχατο· ἐν ταύτῃ μὲν τῇ πρώτῃ φυλακῇ ὡς
τριάκοντα ἦσαν ὁπλῖται, μέσον δὲ καὶ ὁμαλώτατόν
τε καὶ περὶ τὸ ὕδωρ οἱ πλεῖστοι αὐτῶν καὶ Ἐπιτάδας
ὁ ἄρχων εἶχεν, μέρος δέ τι οὐ πολὺ αὐτὸ τοὔσχα-
τον ἐφύλασσε τῆς νήσου τὸ πρὸς τὴν Πύλον, ὃ
ἦν ἔκ τε θαλάσσης ἀπόκρημνον καὶ ἐκ τῆς γῆς
ἥκιστα ἐπίμαχον· καὶ γάρ τι καὶ ἔρυμα αὐτόθι ἦν

παλαιὸν λίθων λογάδην πεποιημένον, ὃ ἐνόμιζον σφί-
σιν ὠφέλιμον ἂν εἶναι, εἰ καταλαμβάνοι ἀναχώρησις
βιαιοτέρα.

32 Οὕτω μὲν τεταγμένοι ἦσαν. οἱ δὲ Ἀθηναῖοι τοὺς
μὲν πρώτους φύλακας, οἷς ἐπέδραμον, εὐθὺς διαφθεί-
ρουσιν ἔν τε ταῖς εὐναῖς ἔτι, ἀναλαμβάνοντας τὰ
ὅπλα, καὶ λαθόντες τὴν ἀπόβασιν, οἰομένων αὐτῶν
τὰς ναῦς κατὰ τὸ ἔθος ἐς ἔφορμον τῆς νυκτὸς πλεῖν.
2 ἅμα δὲ ἕῳ γιγνομένῃ καὶ ὁ ἄλλος στρατὸς ἀπέβαινον,
ἐκ μὲν νεῶν ἑβδομήκοντα καὶ ὀλίγῳ πλειόνων πάντες
πλὴν θαλαμίων, ὡς ἕκαστοι ἐσκευασμένοι, τοξόται
τε ὀκτακόσιοι καὶ πελτασταὶ οὐκ ἐλάσσους τούτων,
Μεσσηνίων τε οἱ βεβοηθηκότες καὶ ἄλλοι ὅσοι περὶ
Πύλον κατεῖχον πάντες πλὴν τῶν ἐπὶ τοῦ τείχους
3 φυλάκων. Δημοσθένους δὲ τάξαντος διέστησαν κατὰ
διακοσίους τε καὶ πλείους, ἔστι δ' ᾗ ἐλάσσους, τῶν
χωρίων τὰ μετεωρότατα λαβόντες, ὅπως ὅτι πλείστη
ἀπορία ᾖ τοῖς πολεμίοις πανταχόθεν κεκυκλωμένοις
καὶ μὴ ἔχωσι πρὸς ὅ τι ἀντιτάξωνται, ἀλλ' ἀμφίβο-
λοι γίγνωνται τῷ πλήθει, εἰ μὲν τοῖς πρόσθεν ἐπίοιεν,
ὑπὸ τῶν κατόπιν βαλλόμενοι, εἰ δὲ τοῖς πλαγίοις,
4 ὑπὸ τῶν ἑκατέρωθεν παρατεταγμένων. κατὰ νώτου
τε ἀεὶ ἔμελλον αὐτοῖς, ᾗ χωρήσειαν, *[οἱ πολέμιοι]
ἔσεσθαι *[ψιλοὶ] καὶ οἱ ἀπορώτατοι, τοξεύμασι καὶ
ἀκοντίοις καὶ λίθοις καὶ σφενδόναις ἐκ πολλοῦ ἔχον-
τες ἀλκήν, *[οἷς μηδὲ ἐπελθεῖν οἷόν τε ἦν]· φεύγοντές
τε γὰρ ἐκράτουν καὶ ἀναχωροῦσιν ἐπέκειντο. τοιαύ-
τῃ μὲν γνώμῃ ὁ Δημοσθένης τό τε πρῶτον τὴν
33 ἀπόβασιν ἐπενόει καὶ ἐν τῷ ἔργῳ ἔταξεν· οἱ δὲ περὶ
τὸν Ἐπιτάδαν, καὶ ὅπερ ἦν πλεῖστον τῶν ἐν τῇ
νήσῳ, ὡς εἶδον τό τε πρῶτον φυλακτήριον διεφθαρ-
μένον καὶ στρατὸν σφίσιν ἐπιόντα, ξυνετάξαντο, καὶ
τοῖς ὁπλίταις τῶν Ἀθηναίων ἐπῄεσαν, βουλόμενοι
2 ἐς χεῖρας ἐλθεῖν· ἐξ ἐναντίας γὰρ οὗτοι καθεστήκε-
σαν, ἐκ πλαγίου δὲ οἱ ψιλοὶ καὶ κατὰ νώτου. τοῖς
μὲν οὖν ὁπλίταις οὐκ ἠδυνήθησαν προσμῖξαι οὐδὲ τῇ

σφετέρᾳ ἐμπειρίᾳ χρήσασθαι· οἱ γὰρ ψιλοὶ ἑκατέ-
ρωθεν βάλλοντες εἶργον, καὶ ἅμα ἐκεῖνοι οὐκ ἀντε-
πήεσαν ἀλλ' ἡσύχαζον· τοὺς δὲ ψιλούς, ᾗ μάλιστα 3
αὐτοῖς προσθέοντες προσκέοιντο, ἔτρεπον· καὶ οἳ
ὑποστρέφοντες ἠμύνοντο, ἄνθρωποι κούφως τε
ἐσκευασμένοι καὶ προλαμβάνοντες ῥᾳδίως τῆς φυγῆς
χωρίων τε χαλεπότητι καὶ ὑπὸ τῆς πρὶν ἐρημίας
τραχέων ὄντων, ἐν οἷς οἱ Λακεδαιμόνιοι οὐκ ἠδύναντο
διώκειν ὅπλα ἔχοντες.

Χρόνον μὲν οὖν τινα ὀλίγον οὕτω πρὸς ἀλλήλους 34
ἠκροβολίσαντο· τῶν δὲ Λακεδαιμονίων οὐκέτι ὀξέως
ἐπεκθεῖν ᾗ προσπίπτοιεν δυναμένων, γνόντες αὐτοὺς
οἱ ψιλοὶ βραδυτέρους ἤδη ὄντας τῷ ἀμύνασθαι καὶ
αὐτοὶ τῇ τε ὄψει τοῦ θαρσεῖν τὸ πλεῖστον εἰληφότες
πολλαπλάσιοι φαινόμενοι καὶ ξυνειθισμένοι μᾶλλον
μηκέτι δεινοὺς αὐτοὺς ὁμοίως σφίσι φαίνεσθαι, ὅτι
οὐκ εὐθὺς ἄξια τῆς προσδοκίας ἐπεπόνθεσαν, ὥσπερ
ὅτε πρῶτον ἀπέβαινον τῇ γνώμῃ δεδουλωμένοι ὡς
ἐπὶ Λακεδαιμονίους, καταφρονήσαντες καὶ ἐμβοή-
σαντες ἀθρόοι ὥρμησαν ἐπ' αὐτοὺς καὶ ἔβαλλον λί-
θοις τε καὶ τοξεύμασι καὶ ἀκοντίοις, ὡς ἕκαστός τι 2
πρόχειρον εἶχεν. γενομένης δὲ τῆς βοῆς ἅμα τῇ
ἐπιδρομῇ ἔκπληξίς τε ἐνέπεσεν ἀνθρώποις ἀήθεσι
τοιαύτης μάχης καὶ ὁ κονιορτὸς τῆς ὕλης νεωστὶ κε-
καυμένης ἐχώρει πολὺς ἄνω, ἄπορόν τε ἦν ἰδεῖν τὸ
πρὸ αὑτοῦ ὑπὸ τῶν τοξευμάτων καὶ λίθων ἀπὸ πολ-
λῶν ἀνθρώπων μετὰ τοῦ κονιορτοῦ ἅμα φερομένων.
τό τε ἔργον ἐνταῦθα χαλεπὸν τοῖς Λακεδαιμονίοις 3
καθίστατο· οὔτε γὰρ οἱ πῖλοι ἔστεγον τὰ τοξεύματα,
δοράτιά τε ἐναποκέκλαστο βαλλομένων, εἶχόν τε
οὐδὲν σφίσιν αὐτοῖς χρήσασθαι ἀποκεκλῃμένοι μὲν
τῇ ὄψει τοῦ προορᾶν, ὑπὸ δὲ τῆς μείζονος βοῆς
τῶν πολεμίων τὰ ἐν αὐτοῖς παραγγελλόμενα οὐκ
ἐσακούοντες, κινδύνου τε πανταχόθεν περιεστῶτος
καὶ οὐκ ἔχοντες ἐλπίδα, καθ' ὅ τι χρὴ ἀμυνομένους
σωθῆναι.

35 Τέλος δὲ τραυματιζομένων ἤδη πολλῶν διὰ τὸ αἰεὶ
ἐν τῷ αὐτῷ ἀναστρέφεσθαι, ξυγκλήσαντες ἐχώρησαν
ἐς τὸ ἔσχατον ἔρυμα τῆς νήσου, ὃ οὐ πολὺ ἀπεῖχεν,
καὶ τοὺς ἑαυτῶν φύλακας. ὡς δὲ ἐνέδοσαν, ἐνταῦθα
ἤδη πολλῷ ἔτι πλέονι βοῇ τεθαρσηκότες οἱ ψιλοὶ
2 ἐπέκειντο· καὶ τῶν Λακεδαιμονίων ὅσοι μὲν ὑποχω-
ροῦντες ἐγκατελαμβάνοντο ἀπέθνησκον, οἱ δὲ πολλοὶ
διαφυγόντες ἐς τὸ ἔρυμα μετὰ τῶν ταύτῃ φυλάκων
ἐτάξαντο παρὰ πᾶν ὡς ἀμυνούμενοι ᾗπερ ἦν ἐπί-
μαχον. καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐπισπόμενοι περίοδον μὲν
αὐτῶν καὶ κύκλωσιν χωρίου ἰσχύϊ οὐκ εἶχον, προσιόν-
3 τες δὲ ἐξ ἐναντίας ὤσασθαι ἐπειρῶντο. καὶ χρόνον
μὲν πολὺν καὶ τῆς ἡμέρας τὸ πλεῖστον ταλαιπωρού-
μενοι ἀμφότεροι ὑπό τε τῆς μάχης καὶ δίψους καὶ
ἡλίου ἀντεῖχον, πειρώμενοι οἱ μὲν ἐξελάσασθαι ἐκ
τοῦ μετεώρου, οἱ δὲ μὴ ἐνδοῦναι· ῥᾷον δ' οἱ Λακεδαι-
μόνιοι ἠμύναντο ἢ ἐν τῷ πρίν, οὐκ οὔσης σφῶν τῆς
κυκλώσεως ἐς τὰ πλάγια.

36 Ἐπειδὴ δὲ ἀπέραντον ἦν, προσελθὼν ὁ τῶν Μεσ-
σηνίων στρατηγὸς Κλέωνι καὶ Δημοσθένει ἄλλως
ἔφη πονεῖν σφᾶς· εἰ δὲ βούλονται ἑαυτῷ δοῦναι τῶν
τοξοτῶν μέρος τι καὶ τῶν ψιλῶν περιϊέναι κατὰ νώ-
του αὐτοῖς ὁδῷ, ᾗ ἂν αὐτὸς εὕρῃ, δοκεῖν βιάσασθαι
2 τὴν ἔφοδον. λαβὼν δὲ ἃ ᾐτήσατο ἐκ τοῦ ἀφανοῦς
ὁρμήσας, ὥστε μὴ ἰδεῖν ἐκείνους, κατὰ τὸ αἰεὶ παρεῖ-
κον τοῦ κρημνώδους τῆς νήσου προβαίνων καὶ ᾗ οἱ
Λακεδαιμόνιοι χωρίου ἰσχύϊ πιστεύσαντες οὐκ ἐφύ-
λασσον, χαλεπῶς τε καὶ μόλις περιελθὼν ἔλαθεν,
καὶ ἐπὶ τοῦ μετεώρου ἐξαπίνης ἀναφανεὶς κατὰ νώτου
αὐτῶν τοὺς μὲν τῷ ἀδοκήτῳ ἐξέπληξεν, τοὺς δὲ ἃ
προσεδέχοντο ἰδόντας πολλῷ μᾶλλον ἐπέρρωσεν.
3 καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι βαλλόμενοί τε ἀμφοτέρωθεν
ἤδη καὶ γιγνόμενοι ἐν τῷ αὐτῷ ξυμπτώματι, ὡς
μικρὸν μεγάλῳ εἰκάσαι, τῷ ἐν Θερμοπύλαις—ἐκεῖνοί
τε γὰρ τῇ ἀτραπῷ περιελθόντων τῶν Περσῶν διε-
φθάρησαν, οὗτοί τε—ἀμφίβολοι ἤδη ὄντες οὐκέτι

ἀντεῖχον, ἀλλὰ πολλοῖς τε ὀλίγοι μαχόμενοι καὶ ἀσθενείᾳ σωμάτων διὰ τὴν σιτοδείαν ὑπεχώρουν καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐκράτουν ἤδη τῶν ἐφόδων.

Γνοὺς δὲ ὁ Κλέων καὶ ὁ Δημοσθένης, ὅτι, εἰ καὶ 37
ὁποσονοῦν μᾶλλον ἐνδώσουσι, διαφθαρησομένους αὐτοὺς ὑπὸ τῆς σφετέρας στρατιᾶς, ἔπαυσαν τὴν μάχην καὶ τοὺς ἑαυτῶν ἀπεῖρξαν, βουλόμενοι ἀγαγεῖν αὐτοὺς Ἀθηναίοις ζῶντας, εἴ πως τοῦ κηρύγματος ἀκούσαντες ἐπικλασθεῖεν τῇ γνώμῃ τὰ ὅπλα παραδοῦναι, καὶ ἡσσηθεῖεν τοῦ παρόντος δεινοῦ. ἐκήρυξάν τε εἰ βούλοιντο τὰ ὅπλα παραδοῦναι καὶ σφᾶς αὐτοὺς Ἀθηναίοις, ὥστε βουλεῦσαι ὅ τι ἂν ἐκείνοις
δοκῇ· οἱ δὲ ἀκούσαντες παρῆκαν τὰς ἀσπίδας οἱ πλεῖ- 38
στοι καὶ τὰς χεῖρας ἀνέσεισαν, δηλοῦντες προσίεσθαι τὰ κεκηρυγμένα. μετὰ δὲ ταῦτα γενομένης τῆς ἀνακωχῆς ξυνῆλθον ἐς λόγους ὅ τε Κλέων καὶ ὁ Δημοσθένης καὶ ἐκείνων Στύφων ὁ Φάρακος, τῶν πρότερον ἀρχόντων τοῦ μὲν πρώτου τεθνηκότος, Ἐπιτάδου, τοῦ δὲ μετ' αὐτὸν Ἱππαγρέτου ἐφῃρημένου ἐν τοῖς νεκροῖς ἔτι ζῶντος κειμένου ὡς τεθνεῶτος, αὐτὸς τρίτος ἐφῃρημένος ἄρχειν κατὰ νόμον, εἴ τι ἐκεῖνοι πάσχοιεν.
ἔλεγε δὲ ὁ Στύφων καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ ὅτι βούλονται 2
διακηρυκεύσασθαι πρὸς τοὺς ἐν τῇ ἠπείρῳ Λακεδαιμονίους, ὅ τι χρὴ σφᾶς ποιεῖν. καὶ ἐκείνων μὲν οὐδένα ἀφέντων, αὐτῶν δὲ *[τῶν Ἀθηναίων] καλούντων ἐκ τῆς ἠπείρου κήρυκας, καὶ γενομένων ἐπερωτήσεων δὶς ἢ τρίς, ὁ τελευταῖος διαπλεύσας αὐτοῖς ἀπὸ τῶν ἐκ τῆς ἠπείρου Λακεδαιμονίων ἀνὴρ ἀπήγγειλεν, ὅτι οἱ Λακεδαιμόνιοι κελεύουσιν ὑμᾶς αὐτοὺς περὶ ὑμῶν αὐ-
τῶν βουλεύεσθαι, μηδὲν αἰσχρὸν ποιοῦντας. οἱ δὲ 3
καθ' ἑαυτοὺς βουλευσάμενοι τὰ ὅπλα παρέδοσαν καὶ σφᾶς αὐτούς. καὶ ταύτην μὲν τὴν ἡμέραν καὶ τὴν ἐπιοῦσαν νύκτα ἐν φυλακῇ εἶχον αὐτοὺς οἱ Ἀθηναῖοι· τῇ δ' ὑστεραίᾳ οἱ μὲν Ἀθηναῖοι τροπαῖον στήσαντες ἐν τῇ νήσῳ τἆλλα διεσκευάζοντο ὡς ἐς πλοῦν, καὶ τοὺς ἄνδρας τοῖς τριηράρχοις διεδίδοσαν ἐς φυλακήν, οἱ δὲ

Λακεδαιμόνιοι κήρυκα πέμψαντες τοὺς νεκροὺς διεκομίσαντο.

4 Ἀπέθανον δ' ἐν τῇ νήσῳ καὶ ζῶντες ἐλήφθησαν τοσοίδε· εἴκοσι μὲν ὁπλῖται διέβησαν καὶ τετρακόσιοι οἱ πάντες· τούτων ζῶντες ἐκομίσθησαν ὀκτὼ ἀποδέοντες τριακόσιοι, οἱ δὲ ἄλλοι ἀπέθανον. καὶ Σπαρτιᾶται τούτων ἦσαν τῶν ζώντων περὶ εἴκοσι καὶ ἑκατόν.

39 Ἀθηναίων δὲ οὐ πολλοὶ διεφθάρησαν· ἡ γὰρ μάχη οὐ σταδία ἦν. χρόνος δὲ ὁ ξύμπας ἐγένετο ὅσον οἱ ἄνδρες οἱ ἐν τῇ νήσῳ ἐπολιορκήθησαν, ἀπὸ τῆς ναυμαχίας μέχρι τῆς ἐν τῇ νήσῳ μάχης, ἑβδομήκοντα ἡμέραι καὶ δύο. τούτων περὶ εἴκοσιν ἡμέρας, ἐν αἷς οἱ πρέσβεις περὶ τῶν σπονδῶν ἀπῇσαν, ἐσιτοδοτοῦντο,

2 τὰς δὲ ἄλλας τοῖς ἐσπλέουσι λάθρᾳ διετρέφοντο. καὶ ἦν σῖτος ἐν τῇ νήσῳ καὶ ἄλλα βρώματα ἐγκατελήφθη· ὁ γὰρ ἄρχων Ἐπιτάδας ἐνδεεστέρως ἑκάστῳ παρεῖχεν ἢ πρὸς τὴν ἐξουσίαν.

Οἱ μὲν δὴ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Πελοποννήσιοι ἀνεχώρησαν τῷ στρατῷ ἐκ τῆς Πύλου ἑκάτεροι ἐπ' οἴκου, καὶ τοῦ Κλέωνος, καίπερ μανιώδης οὖσα, ἡ ὑπόσχεσις ἀπέβη· ἐντὸς γὰρ εἴκοσιν ἡμερῶν ἤγαγε τοὺς

40 ἄνδρας, ὥσπερ ὑπέστη. παρὰ γνώμην τε δὴ μάλιστα τῶν κατὰ τὸν πόλεμον τοῦτο τοῖς Ἕλλησιν ἐγένετο· τοὺς γὰρ Λακεδαιμονίους οὔτε λιμῷ οὔτ' ἀνάγκῃ οὐδεμιᾷ ἠξίουν τὰ ὅπλα παραδοῦναι, ἀλλὰ ἔχοντας καὶ

2 μαχομένους ὡς ἐδύναντο ἀποθνήσκειν. ἀπιστοῦντές τε μὴ εἶναι τοὺς παραδόντας τοῖς τεθνεῶσιν ὁμοίους, καί τινος ἐρομένου ποτὲ ὕστερον τῶν Ἀθηναίων ξυμμάχων δι' ἀχθηδόνα ἕνα τῶν ἐκ τῆς νήσου αἰχμαλώτων, εἰ οἱ τεθνεῶτες αὐτῶν καλοὶ κἀγαθοί, ἀπεκρίνατο αὐτῷ πολλοῦ ἂν ἄξιον εἶναι τὸν ἄτρακτον, λέγων τὸν οἰστόν, εἰ τοὺς ἀγαθοὺς διεγίγνωσκεν, δήλωσιν ποιούμενος ὅτι ὁ ἐντυγχάνων τοῖς τε λίθοις καὶ τοξεύμασι διεφθείρετο.

41 Κομισθέντων δὲ τῶν ἀνδρῶν οἱ Ἀθηναῖοι ἐβούλευσαν δεσμοῖς μὲν αὐτοὺς φυλάσσειν μέχρι οὗ τι

ξυμβῶσιν, ἣν δ' οἱ Πελοποννήσιοι πρὸ τούτου ἐς τὴν γῆν ἐσβάλλωσιν, ἐξαγαγόντες ἀποκτεῖναι. 2 τῆς δὲ Πύλου φυλακὴν κατεστήσαντο, καὶ οἱ ἐκ τῆς Ναυπάκτου Μεσσήνιοι ὡς ἐς πατρίδα ταύτην, ἔστι γὰρ ἡ Πύλος τῆς Μεσσηνίδος ποτὲ οὔσης γῆς, πέμψαντες σφῶν αὐτῶν τοὺς ἐπιτηδειοτάτους ἐλῄζοντο τὴν Λακωνικὴν καὶ πλεῖστα ἔβλαπτον, ὁμόφωνοι ὄντες. 3 οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι *ἀπαθεῖς ὄντες ἐν τῷ πρὶν χρόνῳ λῃστείας καὶ τοιούτου πολέμου, τῶν τε Εἱλώτων αὐτομολούντων καὶ φοβούμενοι μὴ καὶ ἐπὶ μακρότερον σφίσι τι νεωτερισθῇ τῶν κατὰ τὴν χώραν, οὐ ῥᾳδίως ἔφερον, ἀλλά, καίπερ οὐ βουλόμενοι ἔνδηλοι εἶναι τοῖς Ἀθηναίοις, ἐπρεσβεύοντο παρ' αὐτοὺς καὶ ἐπειρῶντο τήν τε Πύλον καὶ τοὺς ἄνδρας κομίζεσθαι. 4 οἱ δὲ μειζόνων τε ὠρέγοντο καὶ πολλάκις φοιτώντων αὐτοὺς ἀπράκτους ἀπέπεμπον. ταῦτα μὲν τὰ περὶ Πύλον γενόμενα.

42 Τοῦ δ' αὐτοῦ θέρους μετὰ ταῦτα εὐθὺς Ἀθηναῖοι ἐς τὴν Κορινθίαν ἐστράτευσαν ναυσὶν ὀγδοήκοντα καὶ δισχιλίοις ὁπλίταις ἑαυτῶν καὶ ἐν ἱππαγωγοῖς ναυσὶ διακοσίοις ἱππεῦσιν· ἠκολούθουν δὲ καὶ τῶν ξυμμάχων Μιλήσιοι καὶ Ἄνδριοι καὶ Καρύστιοι, ἐστρατήγει δὲ Νικίας ὁ Νικηράτου τρίτος αὐτός. 2 πλέοντες δὲ ἅμα ἕῳ ἔσχον μεταξὺ Χερσονήσου τε καὶ Ῥείτου ἐς τὸν αἰγιαλὸν τοῦ χωρίου, ὑπὲρ οὗ ὁ Σολύγιος λόφος ἐστίν, ἐφ' ὃν Δωριῆς τὸ πάλαι ἱδρυθέντες τοῖς ἐν τῇ πόλει Κορινθίοις ἐπολέμουν, οὖσιν Αἰολεῦσιν, καὶ κώμη νῦν ἐπ' αὐτοῦ Σολύγεια καλουμένη ἐστίν. 3 ἀπὸ δὲ τοῦ αἰγιαλοῦ τούτου, ἔνθα αἱ νῆες κατέσχον, ἡ μὲν κώμη αὕτη δώδεκα σταδίους ἀπέχει, ἡ δὲ Κορινθίων πόλις ἑξήκοντα, ὁ δὲ Ἰσθμὸς εἴκοσι. Κορίνθιοι δὲ προπυθόμενοι ἐξ Ἄργους, ὅτι ἡ στρατιὰ ἥξει τῶν Ἀθηναίων, ἐκ πλείονος ἐβοήθησαν ἐς Ἰσθμὸν πάντες πλὴν τῶν ἔξω Ἰσθμοῦ· καὶ ἐν Ἀμπρακίᾳ καὶ ἐν Λευκαδίᾳ ἀπῆσαν αὐτῶν πεντακόσιοι φρουροί· 4 οἱ δ' ἄλλοι πανδημεὶ ἐπετήρουν τοὺς Ἀθηναίους οἷ

κατασχήσουσιν. ὡς δὲ αὐτοὺς ἔλαθον νυκτὸς κατα-
πλεύσαντες καὶ τὰ σημεῖα αὐτοῖς ἤρθη, καταλιπόντες
τοὺς ἡμίσεις αὐτῶν ἐν Κεγχρειᾷ, ἢν ἄρα οἱ Ἀθηναῖοι
ἐπὶ τὸν Κρομμύωνα ἴωσιν, ἐβοήθουν κατὰ τάχος.
43 καὶ Βάττος μὲν ὁ ἕτερος τῶν στρατηγῶν, δύο γὰρ
ἦσαν ἐν τῇ μάχῃ οἱ παρόντες, λαβὼν λόχον ἦλθεν
ἐπὶ τὴν Σολύγειαν κώμην, φυλάξων ἀτείχιστον οὖσαν,
Λυκόφρων δὲ τοῖς ἄλλοις ξυνέβαλλεν. καὶ πρῶτον
μὲν τῷ δεξιῷ κέρᾳ τῶν Ἀθηναίων εὐθὺς ἀποβεβηκότι
πρὸ τῆς Χερσονήσου οἱ Κορίνθιοι ἐπέκειντο, ἔπειτα
2 δὲ καὶ τῷ ἄλλῳ στρατεύματι. καὶ ἦν ἡ μάχη καρ-
τερὰ καὶ ἐν χερσὶ πᾶσα. καὶ τὸ μὲν δεξιὸν κέρας
τῶν Ἀθηναίων καὶ Καρυστίων, οὗτοι γὰρ παρατε-
ταγμένοι ἦσαν ἔσχατοι, ἐδέξαντό τε τοὺς Κορινθίους
καὶ ἐώσαντο μόλις· οἱ δὲ ὑποχωρήσαντες πρὸς αἱμα-
σιάν, ἦν γὰρ τὸ χωρίον πρόσαντες πᾶν, βάλλοντες
τοῖς λίθοις καθύπερθεν ὄντες καὶ παιωνίσαντες ἐπῄε-
σαν αὖθις, δεξαμένων δὲ τῶν Ἀθηναίων ἐν χερσὶν ἦν
3 πάλιν ἡ μάχη. λόχος δέ τις τῶν Κορινθίων ἐπιβοη-
θήσας τῷ εὐωνύμῳ κέρᾳ ἑαυτῶν ἔτρεψε τῶν Ἀθηναίων
τὸ δεξιὸν κέρας καὶ ἐπεδίωξεν ἐς τὴν θάλασσαν· πά-
λιν δὲ ἀπὸ τῶν νεῶν ἀνέστρεψαν οἵ τε Ἀθηναῖοι καὶ
οἱ Καρύστιοι. τὸ δὲ ἄλλο στρατόπεδον ἀμφοτέρω-
θεν ἐμάχετο ξυνεχῶς, μάλιστα δὲ τὸ δεξιὸν κέρας
τῶν Κορινθίων, ἐφ' ᾧ ὁ Λυκόφρων ὢν κατὰ τὸ εὐώνυ-
μον τῶν Ἀθηναίων ἠμύνετο· ἤλπιζον γὰρ αὐτοὺς ἐπὶ
τὴν Σολύγειαν κώμην πειράσειν.
44 Χρόνον μὲν οὖν πολὺν ἀντεῖχον οὐκ ἐνδιδόντες
ἀλλήλοις· ἔπειτα, ἦσαν γὰρ τοῖς Ἀθηναιοις οἱ ἱππῆς
ὠφέλιμοι ξυμμαχόμενοι, τῶν ἑτέρων οὐκ ἐχόντων
ἵππους, ἐτράποντο οἱ Κορίνθιοι καὶ ὑπεχώρησαν
πρὸς τὸν λόφον καὶ ἔθεντο τὰ ὅπλα καὶ οὐκέτι κατέ-
2 βαινον, ἀλλ' ἡσύχαζον. ἐν δὲ τῇ τροπῇ ταύτῃ κατὰ
τὸ δεξιὸν κέρας οἱ πλεῖστοί τε αὐτῶν ἀπέθανον καὶ
Λυκόφρων ὁ στρατηγός. ἡ δὲ ἄλλη στρατιὰ τούτῳ
τῷ τρόπῳ οὐ κατὰ δίωξιν πολλὴν οὐδὲ ταχείας φυγῆς

γενομένης, ἐπεὶ ἐβιάσθη, ἐπαναχωρήσασα πρὸς τὰ
μετέωρα ἱδρύθη. οἱ δὲ Ἀθηναῖοι, ὡς οὐκέτι αὐτοῖς 3
ἐπῄεσαν ἐς μάχην, τούς τε νεκροὺς ἐσκύλευον καὶ
τοὺς ἑαυτῶν ἀνῃροῦντο, τροπαῖόν τε εὐθέως ἔστησαν.
τοῖς δ' ἡμίσεσι τῶν Κορινθίων, *οἳ ἐν τῇ* Κεγχρειᾷ
ἐκάθηντο φύλακες, μὴ ἐπὶ τὸν Κρομμύωνα *πλεύσω-*
σιν, τούτοις οὐ κατάδηλος ἡ μάχη ἦν ὑπὸ τοῦ ὄρους
τοῦ Ὀνείου· *κονιορτὸν δὲ ὡς εἶδον καὶ ὡς ἔγνωσαν,*
ἐβοήθουν εὐθύς. ἐβοήθησαν δὲ καὶ οἱ ἐκ τῆς πόλεως 4
πρεσβύτεροι τῶν Κορινθίων, *αἰσθόμενοι τὸ γεγενη-*
μένον. ἰδόντες δὲ οἱ Ἀθηναῖοι *ξύμπαντας αὐτοὺς*
ἐπιόντας καὶ νομίσαντες τῶν [ἐγγὺς] ἀστυγειτόνων
Πελοποννησίων *βοήθειαν ἐπιέναι ἀνεχώρουν κατὰ*
τάχος ἐπὶ τὰς ναῦς ἔχοντες τὰ σκυλεύματα καὶ τοὺς
ἑαυτῶν νεκροὺς πλὴν δυοῖν, οὓς ἐγκατέλιπον, οὐ δυνά-
μενοι εὑρεῖν. καὶ ἀναβάντες ἐπὶ τὰς ναῦς ἐπεραιώ- 5
θησαν ἐς τὰς ἐπικειμένας νήσους, ἐκ δ' αὐτῶν ἐπικη-
ρυκευσάμενοι τοὺς νεκροὺς οὓς ἐγκατέλιπον ὑποσπόν-
δους ἀνείλοντο. ἀπέθανον δὲ Κορινθίων *μὲν ἐν τῇ*
μάχῃ δώδεκα καὶ διακόσιοι, Ἀθηναίων *δὲ ὀλίγῳ*
ἐλάσσους πεντήκοντα.

Ἄραντες δὲ ἐκ τῶν νήσων οἱ Ἀθηναῖοι *ἔπλευσαν* 45
αὐθημερὸν ἐς Κρομμύωνα *τῆς* Κορινθίας· *ἀπέχει δὲ*
τῆς πόλεως εἴκοσι καὶ ἑκατὸν σταδίους. καὶ καθορ-
μισάμενοι τήν τε γῆν ἐδῄωσαν καὶ τὴν νύκτα ηὐλί-
σαντο. τῇ δ' ὑστεραίᾳ παραπλεύσαντες ἐς τὴν 2
Ἐπιδαυρίαν *πρῶτον καὶ ἀπόβασίν τινα ποιησάμενοι*
ἀφίκοντο ἐς Μεθώνην *τὴν μεταξὺ* Ἐπιδαύρου *καὶ*
Τροιζῆνος, *καὶ ἀπολαβόντες τὸν τῆς χερσονήσου*
ἰσθμὸν ἐτείχισαν, ἐν ᾧ ἡ Μεθώνη *ἐστί, καὶ φρούριον* 3
καταστησάμενοι ἐλῄστευον τὸν ἔπειτα χρόνον τήν τε
Τροιζηνίαν *γῆν καὶ* Ἁλιάδα *καὶ* Ἐπιδαυρίαν. *ταῖς*
δὲ ναυσίν, ἐπειδὴ ἐξετείχισαν τὸ χωρίον, ἀπέπλευσαν
ἐπ' οἴκου.

Κατὰ *δὲ τὸν αὐτὸν χρόνον, ὃν ταῦτα ἐγίγνετο,* 46
καὶ Εὐρυμέδων *καὶ* Σοφοκλῆς, *ἐπειδὴ ἐκ τῆς* Πύλου

ἀπῆραν ἐς τὴν Σικελίαν ναυσὶν Ἀθηναίων, ἀφικόμενοι
ἐς Κέρκυραν ἐστράτευσαν μετὰ τῶν ἐκ τῆς πόλεως ἐπὶ
τοὺς ἐν τῷ ὄρει τῆς Ἰστώνης Κερκυραίων καθιδρυμέ-
νους, οἳ τότε μετὰ τὴν στάσιν διαβάντες ἐκράτουν τε
2 τῆς γῆς καὶ πολλὰ ἔβλαπτον. προσβαλόντες δὲ τὸ
μὲν τείχισμα εἷλον, οἱ δὲ ἄνδρες καταπεφευγότες
ἀθρόοι πρὸς μετέωρόν τι ξυνέβησαν, ὥστε τοὺς μὲν
ἐπικούρους παραδοῦναι, περὶ δὲ σφῶν τὰ ὅπλα παρα-
δόντων τὸν Ἀθηναίων δῆμον διαγνῶναι. καὶ αὐτοὺς
ἐς τὴν νῆσον οἱ στρατηγοὶ τὴν Πτυχίαν ἐς φυλακὴν
διεκόμισαν ὑποσπόνδους, μέχρι οὗ Ἀθήναζε πεμ-
φθῶσιν, ὥστε, ἐάν τις ἁλῷ ἀποδιδράσκων, ἅπασι
3 λελύσθαι τὰς σπονδάς. οἱ δὲ τοῦ δήμου προστάται
τῶν Κερκυραίων, δεδιότες μὴ οἱ Ἀθηναῖοι τοὺς ἐλ-
θόντας οὐκ ἀποκτείνωσι, μηχανῶνται τοιόνδε τι. τῶν
ἐν τῇ νήσῳ πείθουσί τινας ὀλίγους, ὑποπέμψαντες
φίλους καὶ διδάξαντες ὡς κατ' εὔνοιαν δὴ λέγειν, ὅτι
κράτιστον αὐτοῖς εἴη ὡς τάχιστα ἀποδρᾶναι, πλοῖον
δέ τι αὐτοὶ ἑτοιμάσειν· μέλλειν γὰρ δὴ τοὺς στρατη-
γοὺς τῶν Ἀθηναίων παραδώσειν αὐτοὺς τῷ δήμῳ τῶν
47 Κερκυραίων. ὡς δὲ ἔπεισαν, καὶ μηχανησαμένων τὸ
πλοῖον ἐκπλέοντες ἐλήφθησαν, ἐλέλυντό τε αἱ σπον-
δαὶ καὶ τοῖς Κερκυραίοις παρεδέδοντο οἱ πάντες.
ξυνελάβοντο δὲ τοῦ τοιούτου οὐχ ἥκιστα, ὥστε ἀκρι-
βῆ τὴν πρόφασιν γενέσθαι καὶ τοὺς τεχνησαμένους
ἀδεέστερον ἐγχειρῆσαι, οἱ στρατηγοὶ τῶν Ἀθηναίων,
κατάδηλοι ὄντες τοὺς ἄνδρας μὴ ἂν βούλεσθαι ὑπ'
ἄλλων κομισθέντας, διότι αὐτοὶ ἐς Σικελίαν ἔπλεον,
τὴν τιμὴν τοῖς ἄγουσι προσποιῆσαι.

2 Παραλαβόντες δὲ αὐτοὺς οἱ Κερκυραῖοι ἐς οἴκημα
μέγα καθεῖρξαν, καὶ ὕστερον ἐξάγοντες κατὰ εἴκοσιν
ἄνδρας διῆγον διὰ δυοῖν στοίχοιν ὁπλιτῶν ἑκατέ-
ρωθεν παρατεταγμένων, δεδεμένους τε πρὸς ἀλλή-
λους καὶ παιομένους καὶ κεντουμένους ὑπὸ τῶν
παρατεταγμένων, εἴ πού τίς τινα ἴδοι ἐχθρὸν ἑαυ-
τοῦ· μαστιγοφόροι τε παριόντες ἐπετάχυνον τῆς

ὁδοῦ τοὺς σχολαίτερον *προϊόντας. καὶ ἐς μὲν 48
ἄνδρας ἑξήκοντα ἔλαθον τοὺς ἐν τῷ οἰκήματι τούτῳ
τῷ τρόπῳ ἐξαγαγόντες καὶ διαφθείραντες· ᾤοντο γὰρ
αὐτοὺς μεταστήσοντάς ποι ἄλλοσε ἄγειν· ὡς δὲ
ᾔσθοντο καί τις αὐτοῖς ἐδήλωσεν, τούς τε Ἀθηναίους
ἐπεκαλοῦντο καὶ ἐκέλευον σφᾶς, εἰ βούλονται, αὐτοὺς
διαφθείρειν, ἔκ τε τοῦ οἰκήματος οὐκέτι ἤθελον ἐξι-
έναι, οὐδ' ἐσιέναι ἔφασαν κατὰ δύναμιν περιόψεσθαι
οὐδένα. οἱ δὲ Κερκυραῖοι κατὰ μὲν τὰς θύρας οὐδ' 2
αὐτοὶ διενοοῦντο βιάζεσθαι, ἀναβάντες δὲ ἐπὶ τὸ τέγος
τοῦ οἰκήματος καὶ διελόντες τὴν ὀροφὴν ἔβαλλον τῷ
κεράμῳ καὶ ἐτόξευον κάτω. οἱ δὲ ἐφυλάσσοντό τε
ὡς ἠδύναντο, καὶ ἅμα οἱ πολλοὶ σφᾶς αὐτοὺς διέφθει- 3
ρον, οἰστούς τε οὓς ἀφίεσαν ἐκεῖνοι ἐς τὰς σφαγὰς
καθιέντες καὶ ἐκ κλινῶν τινῶν, αἳ ἔτυχον αὐτοῖς ἐνοῦ-
σαι, τοῖς σπάρτοις καὶ ἐκ τῶν ἱματίων παραιρήματα
ποιοῦντες ἀπαγχόμενοι, παντὶ τρόπῳ τὸ πολὺ τῆς
νυκτός, ἐπεγένετο γὰρ νὺξ τῷ παθήματι, ἀναλοῦντες
σφᾶς αὐτοὺς καὶ βαλλόμενοι ὑπὸ τῶν ἄνω, διεφθάρη-
σαν. καὶ αὐτοὺς οἱ Κερκυραῖοι, ἐπειδὴ ἡμέρα ἐγένετο, 4
φορμηδὸν ἐπὶ ἁμάξας ἐπιβαλόντες ἀπήγαγον ἔξω
τῆς πόλεως. τὰς δὲ γυναῖκας, ὅσαι ἐν τῷ τειχίσματι
ἑάλωσαν, ἠνδραποδίσαντο. τοιούτῳ μὲν τρόπῳ οἱ ἐκ
τοῦ ὄρους Κερκυραῖοι ὑπὸ τοῦ δήμου διεφθάρησαν,
καὶ ἡ στάσις πολλὴ γενομένη ἐτελεύτησεν ἐς τοῦτο,
ὅσα γε κατὰ τὸν πόλεμον τόνδε· οὐ γὰρ ἔτι ἦν ὑπό- 5
λοιπον τῶν ἑτέρων ὅ τι καὶ ἀξιόλογον. οἱ δὲ Ἀθη-
ναῖοι ἐς τὴν Σικελίαν, ἵνα περ τὸ πρῶτον ὥρμηντο,
ἀποπλεύσαντες μετὰ τῶν ἐκεῖ ξυμμάχων ἐπολέμουν.
Καὶ οἱ ἐν τῇ Ναυπάκτῳ Ἀθηναῖοι καὶ Ἀκαρνᾶνες 49
ἅμα τελευτῶντος τοῦ θέρους στρατευσάμενοι Ἀνα-
κτόριον Κορινθίων πόλιν, ἣ κεῖται ἐπὶ τῷ στόματι
τοῦ Ἀμπρακικοῦ κόλπου, ἔλαβον προδοσίᾳ· καὶ
ἐκπέμψαντες Κορινθίους αὐτοὶ Ἀκαρνᾶνες οἰκήτορες
ἀπὸ πάντων ἔσχον τὸ χωρίον. καὶ τὸ θέρος ἐτελεύτα.
Τοῦ δ' ἐπιγιγνομένου χειμῶνος Ἀριστείδης ὁ Ἀρ- 50

χίππου, εἷς τῶν ἀργυρολόγων νεῶν Ἀθηναίων στρα-
τηγός, αἳ ἐξεπέμφθησαν πρὸς τοὺς ξυμμάχους, Ἀρ-
ταφέρνην, ἄνδρα Πέρσην, παρὰ βασιλέως πορευόμενον
ἐς Λακεδαίμονα, ξυλλαμβάνει ἐν Ἠιόνι τῇ ἐπὶ Στρυ-
2 μόνι. καὶ αὐτοῦ κομισθέντος οἱ Ἀθηναῖοι τὰς μὲν
ἐπιστολὰς μεταγραψάμενοι ἐκ τῶν Ἀσσυρίων γραμ-
μάτων ἀνέγνωσαν, ἐν αἷς πολλῶν ἄλλων γεγραμμένων
κεφάλαιον ἦν πρὸς Λακεδαιμονίους οὐ γιγνώσκειν ὅ
τι βούλονται· πολλῶν γὰρ ἐλθόντων πρέσβεων οὐ-
3 δένα ταὐτὰ λέγειν· εἰ οὖν βούλονται σαφὲς λέγειν,
πέμψαι μετὰ τοῦ Πέρσου ἄνδρας ὡς αὐτόν. τὸν δὲ
Ἀρταφέρνην ὕστερον οἱ Ἀθηναῖοι ἀποστέλλουσι
τριήρει ἐς Ἔφεσον καὶ πρέσβεις ἅμα· οἳ πυθόμενοι
αὐτόθι βασιλέα Ἀρταξέρξην τὸν Ξέρξου νεωστὶ τε-
θνηκότα, κατὰ γὰρ τοῦτον τὸν χρόνον ἐτελεύτησεν,
ἐπ᾽ οἴκου ἀνεχώρησαν.
51 Τοῦ δ᾽ αὐτοῦ χειμῶνος καὶ Χῖοι τὸ τεῖχος περιεῖ-
λον τὸ καινόν, κελευσάντων Ἀθηναίων καὶ ὑποπτευ-
σάντων ἐς αὐτούς τι νεωτεριεῖν, ποιησάμενοι μέντοι
πρὸς Ἀθηναίους πίστεις καὶ βεβαιότητα ἐκ τῶν δυ-
νατῶν μηδὲν περὶ σφᾶς νεώτερον βουλεύσειν. καὶ
ὁ χειμὼν ἐτελεύτα καὶ ἕβδομον ἔτος τῷ πολέμῳ ἐτε-
λεύτα τῷδε ὃν Θουκυδίδης ξυνέγραψεν.
52 Τοῦ δ᾽ ἐπιγιγνομένου θέρους εὐθὺς τοῦ τε ἡλίου
ἐκλιπές τι ἐγένετο περὶ νουμηνίαν καὶ τοῦ αὐτοῦ
μηνὸς ἱσταμένου ἔσεισεν. καὶ οἱ Μυτιληναίων φυγά-
δες καὶ τῶν ἄλλων Λεσβίων, ὁρμώμενοι οἱ πολλοὶ ἐκ
τῆς ἠπείρου καὶ μισθωσάμενοι ἔκ τε Πελοποννήσου
ἐπικουρικὸν καὶ αὐτόθεν ξυναγείραντες, αἱροῦσι Ῥοί-
τειον· καὶ λαβόντες δισχιλίους στατῆρας Φωκαΐτας
2 ἀπέδοσαν πάλιν, οὐδὲν ἀδικήσαντες. καὶ μετὰ τοῦτο
ἐπὶ Ἄντανδρον στρατεύσαντες προδοσίας γενομένης
λαμβάνουσι τὴν πόλιν. καὶ ἦν αὐτῶν ἡ διάνοια τάς
τε ἄλλας πόλεις τὰς ἀκταίας καλουμένας, ἃς πρότερον
Μυτιληναίων νεμομένων Ἀθηναῖοι εἶχον, ἐλευθεροῦν,
καὶ πάντων μάλιστα τὴν Ἄντανδρον, καὶ κρατυνάμε-

νοι αὐτήν·—ναῦς τε γὰρ εὐπορία ἦν ποιεῖσθαι, αὐτό- 3
θεν ξύλων ὑπαρχόντων καὶ τῆς Ἴδης ἐπικειμένης, καὶ
τῇ ἄλλῃ παρασκευῇ *‖ἴσχυε‖—ῥᾳδίως ἀπ' αὐτῆς ὁρ-
μώμενοι τήν τε Λέσβον, ἐγγὺς οὖσαν, κακώσειν καὶ
τὰ ἐν τῇ ἠπείρῳ Αἰολικὰ πολίσματα χειρώσασθαι.
καὶ οἱ μὲν ταῦτα παρασκευάζεσθαι ἔμελλον.

Ἀθηναῖοι δὲ ἐν τῷ αὐτῷ θέρει ἑξήκοντα ναυσὶ καὶ 53
δισχιλίοις ὁπλίταις ἱππεῦσί τε ὀλίγοις καὶ τῶν ξυμ-
μάχων Μιλησίους καὶ ἄλλους τινὰς ἀγαγόντες ἐστρά-
τευσαν ἐπὶ Κύθηρα· ἐστρατήγει δὲ αὐτῶν Νικίας ὁ
Νικηράτου καὶ Νικόστρατος ὁ Διοτρέφους καὶ Αὐ-
τοκλῆς ὁ Τολμαίου. τὰ δὲ Κύθηρα νῆσός ἐστιν, 2
ἐπίκειται δὲ τῇ Λακωνικῇ κατὰ Μαλέαν· Λακεδαι-
μόνιοι δ' εἰσὶ τῶν περιοίκων καὶ κυθηροδίκης ἀρχὴ ἐκ
τῆς Σπάρτης διέβαινεν αὐτόσε κατὰ ἔτος, ὁπλιτῶν τε
φρουρὰν διέπεμπον ἀεὶ καὶ πολλὴν ἐπιμέλειαν ἐποι-
οῦντο. ἦν γὰρ αὐτοῖς τῶν τε ἀπ' Αἰγύπτου καὶ 3
Λιβύης ὁλκάδων προσβολή, καὶ λῃσταὶ ἅμα τὴν
Λακωνικὴν ἧσσον ἐλύπουν ἐκ θαλάσσης, ᾗπερ μόνον
οἷόν τ' ἦν κακουργεῖσθαι· πᾶσα γὰρ ἀνέχει πρὸς τὸ
Σικελικὸν καὶ Κρητικὸν πέλαγος. κατασχόντες οὖν 54
οἱ Ἀθηναῖοι τῷ στρατῷ, δέκα μὲν ναυσὶ καὶ δισχιλί-
οις Μιλησίων ὁπλίταις τὴν ἐπὶ θαλάσσῃ πόλιν,
Σκάνδειαν καλουμένην, αἱροῦσι, τῷ δὲ ἄλλῳ στρα-
τεύματι ἀποβάντες τῆς νήσου ἐς τὰ πρὸς Μαλέαν
τετραμμένα ἐχώρουν ἐπὶ τὴν [ἐπὶ θαλάσσῃ] πόλιν
τῶν Κυθηρίων, καὶ εὗρον [εὐθὺς] αὐτοὺς ἐστρατο-
πεδευμένους ἅπαντας. καὶ μάχης γενομένης ὀλίγον 2
μέν τινα χρόνον ὑπέστησαν οἱ Κυθήριοι, ἔπειτα τρα-
πόμενοι κατέφυγον ἐς τὴν ἄνω πόλιν, καὶ ὕστερον
ξυνέβησαν πρὸς Νικίαν καὶ τοὺς ξυνάρχοντας Ἀθη-
ναίοις ἐπιτρέψαι περὶ σφῶν αὐτῶν πλὴν θανάτου.
ἦσαν δέ τινες καὶ γενόμενοι τῷ Νικίᾳ λόγοι πρότερον
πρός τινας τῶν Κυθηρίων, διὸ καὶ θᾶσσον καὶ ἐπι- 3
τηδειότερον τό τε παραυτίκα καὶ τὸ ἔπειτα τὰ τῆς
ὁμολογίας ἐπράχθη αὐτοῖς· ἀνέστησαν γὰρ ἂν οἱ

Ἀθηναῖοι Κυθηρίους, Λακεδαιμονίους τε ὄντας καὶ
4 ἐπὶ τῇ Λακωνικῇ τῆς νήσου οὕτως ἐπικειμένης. μετὰ
δὲ τὴν ξύμβασιν οἱ Ἀθηναῖοι τήν τε Σκάνδειαν τὸ
ἐπὶ τῷ λιμένι πόλισμα παραλαβόντες καὶ τῶν Κυθή-
ρων φυλακὴν ποιησάμενοι ἔπλευσαν ἔς τε Ἀσίνην
καὶ Ἕλος καὶ τὰ πλεῖστα τῶν περὶ θάλασσαν, καὶ
ἀποβάσεις ποιούμενοι καὶ ἐναυλιζόμενοι τῶν χωρίων
οὗ καιρὸς εἴη ἐδῄουν τὴν γῆν ἡμέρας μάλιστα ἑπτά.
55 Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι ἰδόντες μὲν τοὺς Ἀθηναίους
τὰ Κύθηρα ἔχοντας, προσδεχόμενοι δὲ καὶ ἐς τὴν γῆν
σφῶν ἀποβάσεις τοιαύτας ποιήσεσθαι, ἀθρόᾳ μὲν
οὐδαμοῦ τῇ δυνάμει ἀντετάξαντο, κατὰ δὲ τὴν χώραν
2 φρουρὰς διέπεμψαν, ὁπλιτῶν πλῆθος, ὡς ἑκασταχόσε
ἔδει, καὶ τὰ ἄλλα ἐν φυλακῇ πολλῇ ἦσαν, φοβούμε-
νοι μὴ σφίσι νεώτερόν τι γένηται τῶν περὶ τὴν κατά-
στασιν, γεγενημένου μὲν τοῦ ἐπὶ τῇ νήσῳ πάθους
ἀνελπίστου καὶ μεγάλου, Πύλου δὲ ἐχομένης καὶ
Κυθήρων καὶ πανταχόθεν σφᾶς περιεστῶτος πολέμου
3 ταχέος καὶ ἀπροφυλάκτου, ὥστε παρὰ τὸ εἰωθὸς ἱπ-
πέας τετρακοσίους κατεστήσαντο καὶ τοξότας, ἔς τε
τὰ πολεμικά, εἴπερ ποτέ, μάλιστα δὴ ὀκνηρότεροι
ἐγένοντο, ξυνεστῶτες παρὰ τὴν ὑπάρχουσαν σφῶν
ἰδέαν τῆς παρασκευῆς ναυτικῷ ἀγῶνι, καὶ τούτῳ πρὸς
Ἀθηναίους, οἷς τὸ μὴ ἐπιχειρούμενον ἀεὶ ἐλλιπὲς ἦν
4 τῆς δοκήσεώς τι πράξειν. καὶ ἅμα τὰ τῆς τύχης
πολλὰ καὶ ἐν ὀλίγῳ ξυμβάντα παρὰ λόγον αὐτοῖς
ἔκπληξιν μεγίστην παρεῖχεν, καὶ ἐδεδίεσαν μή ποτε
αὖθις ξυμφορά τις αὐτοῖς περιτύχῃ οἷα καὶ ἐν τῇ νή-
σῳ. ἀτολμότεροι δὲ δι' αὐτὸ ἐς τὰς μάχας ἦσαν καὶ
πᾶν ὅ τι κινήσειαν ᾤοντο ἁμαρτήσεσθαι διὰ τὸ τὴν
γνώμην ἀνεχέγγυον γεγενῆσθαι ἐκ τῆς πρὶν ἀηθείας
τοῦ κακοπραγεῖν.
56 Τοῖς δ' Ἀθηναίοις τότε τὴν παραθαλάσσιον δῃοῦσι
τὰ μὲν πολλὰ ἡσύχασαν, ὡς καθ' ἑκάστην φρουρὰν
γίγνοιτό τις ἀπόβασις, πλήθει τε ἐλάσσους ἕκαστοι
2 ἡγούμενοι εἶναι καὶ ἐν τῷ τοιούτῳ γενόμενοι· μία

δὲ φρουρά, ἥπερ καὶ ἠμύνατο περὶ Κοτύρταν καὶ Ἀφροδισίαν, τὸν μὲν ὄχλον τῶν ψιλῶν ἐσκεδασμένον ἐφόβησεν ἐπιδρομῇ, τῶν δὲ ὁπλιτῶν δεξαμένων ὑπεχώρησε πάλιν, καὶ ἄνδρες τέ τινες ἀπέθανον αὐτῶν ὀλίγοι καὶ ὅπλα ἐλήφθη, τροπαῖόν τε στήσαντες οἱ Ἀθηναῖοι ἀπέπλευσαν ἐς Κύθηρα. ἐκ δὲ αὐτῶν 3
περιέπλευσαν ἐς Ἐπίδαυρον τὴν Λιμηράν, καὶ δῃώσαντες μέρος τι τῆς γῆς ἀφικνοῦνται ἐπὶ Θυρέαν, ἥ ἐστι μὲν τῆς Κυνοσουρίας γῆς καλουμένης, μεθορία δὲ τῆς Ἀργείας καὶ Λακωνικῆς· νεμόμενοι δὲ αὐτὴν 4
ἔδοσαν Λακεδαιμόνιοι Αἰγινήταις ἐκπεσοῦσιν ἐνοικεῖν διά τε τὰς ὑπὸ τὸν σεισμὸν σφίσι γενομένας καὶ τῶν Εἱλώτων τὴν ἐπανάστασιν εὐεργεσίας, καὶ οτι Ἀθηναίων ὑπακούοντες ὅμως πρὸς τὴν ἐκείνων γνώμην ἀεὶ ἕστασαν. προσπλεόντων οὖν ἔτι τῶν Ἀθηναίων 57
οἱ Αἰγινῆται τὸ μὲν ἐπὶ τῇ θαλάσσῃ, ὃ ἔτυχον οἰκοδομοῦντες, τεῖχος ἐκλείπουσιν, ἐς δὲ τὴν ἄνω πόλιν, ἐν ᾗ ᾤκουν, ἀπεχώρησαν, ἀπέχουσαν σταδίους μάλιστα δέκα τῆς θαλάσσης. καὶ αὐτοῖς τῶν Λακεδαιμονίων 2
φρουρὰ μία τῶν περὶ τὴν χώραν, ἥπερ καὶ ξυνετείχιζε, ξυνεσελθεῖν μὲν ἐς τὸ τεῖχος οὐκ ἠθέλησαν δεομένων τῶν Αἰγινητῶν, ἀλλ' αὐτοῖς κίνδυνος ἐφαίνετο ἐς τὸ τεῖχος κατακλῄεσθαι· ἀναχωρήσαντες δὲ ἐπὶ τὰ μετέωρα, ὡς οὐκ ἐνόμιζον ἀξιόμαχοι εἶναι, ἡσύχαζον. ἐν τούτῳ δὲ οἱ Ἀθηναῖοι κατασχόντες καὶ 3
χωρήσαντες εὐθὺς πάσῃ τῇ στρατιᾷ αἱροῦσι τὴν Θυρέαν· καὶ τήν τε πόλιν κατέκαυσαν καὶ τὰ ἐνόντα ἐξεπόρθησαν, τούς τε Αἰγινήτας, ὅσοι μὴ ἐν χερσὶ διεφθάρησαν, ἄγοντες ἀφίκοντο ἐς τὰς Ἀθήνας καὶ τὸν ἄρχοντα, ὃς παρ' αὐτοῖς ἦν τῶν Λακεδαιμονίων, Τάνταλον τὸν Πατροκλέους· ἐζωγρήθη γὰρ τετρωμένος. ἦγον δέ τινας καὶ ἐκ τῶν Κυθήρων ἄνδρας ὀλί- 4
γους, οὓς ἐδόκει ἀσφαλείας ἕνεκα μεταστῆσαι. καὶ τούτους μὲν οἱ Ἀθηναῖοι ἐβουλεύσαντο καταθέσθαι ἐς τὰς νήσους, καὶ τοὺς ἄλλους Κυθηρίους οἰκοῦντας τὴν ἑαυτῶν φόρον τέσσαρα τάλαντα φέρειν, Αἰγινή-

τας δὲ ἀποκτεῖναι πάντας ὅσοι ἑάλωσαν διὰ τὴν προτέραν ἀεί ποτε ἔχθραν, Τάνταλον δὲ παρὰ τοὺς ἄλλους τοὺς ἐν τῇ νήσῳ Λακεδαιμονίους καταδῆσαι.

58 Τοῦ δ' αὐτοῦ θέρους ἐν Σικελίᾳ Καμαριναίοις καὶ
Γελῴοις ἐκεχειρία γίγνεται πρῶτον πρὸς ἀλλήλους·
εἶτα καὶ οἱ ἄλλοι Σικελιῶται ξυνελθόντες ἐς Γέλαν,
ἀπὸ πασῶν τῶν πόλεων πρέσβεις, ἐς λόγους κατέ-
στησαν ἀλλήλοις, εἴ πως ξυναλλαγεῖεν. καὶ ἄλλαι
τε πολλαὶ γνῶμαι ἐλέγοντο ἐπ' ἀμφότερα, διαφερο-
μένων καὶ ἀξιούντων, ὡς ἕκαστοί τι ἐλασσοῦσθαι
ἐνόμιζον, καὶ Ἑρμοκράτης ὁ Ἕρμωνος Συρακόσιος
ὅσπερ καὶ ἔπεισε μάλιστα αὐτούς, ἐς τὸ κοινὸν τοιού-
τους δὴ λόγους εἶπεν.

59 "Οὔτε πόλεως ὢν ἐλαχίστης, ὦ Σικελιῶται, τοὺς
λόγους ποιήσομαι οὔτε πονουμένης μάλιστα τῷ πολέ-
μῳ, ἐς κοινὸν δὲ τὴν δοκοῦσάν μοι βελτίστην γνώμην
2 εἶναι ἀποφαινόμενος τῇ Σικελίᾳ πάσῃ. καὶ περὶ μὲν
τοῦ πολεμεῖν, ὡς χαλεπόν, τί ἄν τις πᾶν τὸ ἐνὸν
ἐκλέγων ἐν εἰδόσι μακρηγοροίη; οὐδεὶς γὰρ οὔτε
ἀμαθίᾳ ἀναγκάζεται αὐτὸ δρᾶν, οὔτε φόβῳ, ἢν οἴηταί
τι πλέον σχήσειν, ἀποτρέπεται. ξυμβαίνει δὲ τοῖς
μὲν τὰ κέρδη μείζω φαίνεσθαι τῶν δεινῶν, οἱ δὲ τοὺς
κινδύνους ἐθέλουσιν ὑφίστασθαι πρὸ τοῦ αὐτίκα τι
3 ἐλασσοῦσθαι· αὐτὰ δὲ ταῦτα εἰ μὴ ἐν καιρῷ τύχοιεν
ἑκάτεροι πράσσοντες, αἱ παραινέσεις τῶν ξυναλλαγῶν
ὠφέλιμοι. ὃ καὶ ἡμῖν ἐν τῷ παρόντι πειθομένοις
πλείστου ἂν ἄξιον γένοιτο· τὰ γὰρ ἴδια ἕκαστοι εὖ
βουλ*[ευ]όμενοι δὴ θέσθαι τό τε πρῶτον ἐπολεμήσα-
μεν, καὶ νῦν πρὸς ἀλλήλους δι' ἀντιλογιῶν πειρώμεθα
καταλλαγῆναι, καὶ ἢν ἄρα μὴ προχωρήσῃ ἴσον
60 ἑκάστῳ ἔχοντι ἀπελθεῖν, πάλιν πολεμήσομεν. καί-
τοι γνῶναι χρὴ ὅτι οὐ περὶ τῶν ἰδίων μόνον, εἰ
σωφρονοῦμεν, ἡ ξύνοδος ἔσται, ἀλλ' εἰ ἐπιβουλευο-
μένην τὴν πᾶσαν Σικελίαν, ὡς ἐγὼ κρίνω, ὑπ' Ἀθη-
ναίων δυνησόμεθα ἔτι διασῶσαι· καὶ διαλλακτὰς
πολὺ τῶν ἐμῶν λόγων ἀναγκαιοτέρους περὶ τῶνδε

Ἀθηναίους νομίσαι, οἳ δύναμιν ἔχοντες μεγίστην τῶν
Ἑλλήνων τάς τε ἁμαρτίας ἡμῶν τηροῦσιν, ὀλίγαις
ναυσὶ παρόντες, καὶ ὀνόματι ἐννόμῳ ξυμμαχίας τὸ
φύσει πολέμιον εὐπρεπῶς ἐς τὸ ξυμφέρον καθίσταν-
ται. πόλεμον γὰρ αἰρομένων ἡμῶν καὶ ἐπαγομένων 2
αὐτούς, ἄνδρας οἳ καὶ τοὺς μὴ ἐπικαλουμένους αὐτοὶ
ἐπιστρατεύουσιν, κακῶς τε ἡμᾶς αὐτοὺς ποιούντων
τέλεσι τοῖς οἰκείοις, καὶ τῆς ἀρχῆς ἅμα προκοπτόν-
των ἐκείνοις, εἰκός, ὅταν γνῶσιν ἡμᾶς τετρυχωμένους,
καὶ πλέονί ποτε στόλῳ ἐλθόντας αὐτοὺς τάδε πάντα
πειράσασθαι ὑπὸ σφᾶς ποιεῖσθαι. καίτοι τῇ ἑαυτῶν 61
ἑκάστους, εἰ σωφρονοῦμεν, χρὴ τὰ μὴ προσήκοντα
ἐπικτωμένους μᾶλλον ἢ τὰ ἑτοῖμα βλάπτοντας ξυμ-
μάχους τε ἐπάγεσθαι καὶ τοὺς κινδύνους προσλαμβά-
νειν, νομίσαι τε στάσιν μάλιστα φθείρειν τὰς πόλεις
καὶ τὴν Σικελίαν, ἧς γε οἱ ἔνοικοι ξύμπαντες μὲν
ἐπιβουλευόμεθα, κατὰ πόλεις δὲ διέσταμεν. ἃ χρὴ 2
γνόντας καὶ ἰδιώτην ἰδιώτῃ καταλλαγῆναι καὶ πόλιν
πόλει, καὶ πειρᾶσθαι κοινῇ σῴζειν τὴν πᾶσαν Σικε-
λίαν, παρεστάναι δὲ μηδενὶ ὡς οἱ μὲν Δωριῆς ἡμῶν
πολέμιοι τοῖς Ἀθηναίοις, τὸ δὲ Χαλκιδικὸν τῇ Ἰάδι
ξυγγενείᾳ ἀσφαλές. οὐ γὰρ τοῖς ἔθνεσιν, ὅτι δίχα 3
πέφυκε, τοῦ ἑτέρου ἔχθει ἐπίασιν, ἀλλὰ τῶν ἐν τῇ
Σικελίᾳ ἀγαθῶν ἐφιέμενοι, ἃ κοινῇ κεκτήμεθα. ἐδή-
λωσαν δὲ νῦν ἐν τῇ τοῦ Χαλκιδικοῦ γένους παρακλή-
σει· τοῖς γὰρ οὐδεπώποτε σφίσι κατὰ τὸ ξυμμαχικὸν
προσβοηθήσασιν αὐτοὶ τὸ δίκαιον μᾶλλον τῆς ξυν-
θήκης προθύμως παρέσχοντο. καὶ τοὺς μὲν Ἀθηναί- 4
ους ταῦτα πλεονεκτεῖν τε καὶ προνοεῖσθαι πολλὴ
ξυγγνώμη, καὶ οὐ τοῖς ἄρχειν βουλομένοις μέμφομαι
ἀλλὰ τοῖς ὑπακούειν ἑτοιμοτέροις οὖσιν· πέφυκε γὰρ
τὸ ἀνθρώπειον διὰ παντὸς ἄρχειν μὲν τοῦ εἴκοντος,
φυλάσσεσθαι δὲ τὸ ἐπιόν. ὅσοι δὲ γιγνώσκοντες αὐ-
τὰ μὴ ὀρθῶς προσκοποῦμεν, μηδὲ τοῦτό τις πρεσβύ-
τατον ἥκει κρίνας, τὸ κοινῶς φοβερὸν ἅπαντας εὖ
θέσθαι, ἁμαρτάνομεν. τάχιστα δ' ἂν ἀπαλλαγὴ 5

αὐτοῦ γένοιτο, εἰ πρὸς ἀλλήλους ξυμβαίημεν· οὐ γὰρ ἀπὸ τῆς αὑτῶν ὁρμῶνται Ἀθηναῖοι, ἀλλ' ἐκ τῆς τῶν ἐπικαλεσαμένων. καὶ οὕτως οὐ πόλεμος πολέμῳ, εἰρήνῃ δὲ διαφοραὶ ἀπραγμόνως παύονται, οἵ τ' ἐπίκλητοι εὐπρεπῶς ἄδικοι ἐλθόντες εὐλόγως ἄπρακτοι ἀπίασιν.

62 "Καὶ τὸ μὲν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους τοσοῦτον ἀγαθὸν εὖ βουλευομένοις εὑρίσκεται· τὴν δὲ ὑπὸ πάντων ὁμολογουμένην ἄριστον εἶναι εἰρήνην πῶς οὐ χρὴ καὶ ἐν ἡμῖν αὐτοῖς ποιήσασθαι; ἢ δοκεῖτε, εἴ τῴ τι ἔστιν ἀγαθὸν ἢ εἴ τῳ τὰ ἐναντία, οὐχ ἡσυχία μᾶλλον ἢ πόλεμος τὸ μὲν παῦσαι ἂν ἑκατέρῳ, τὸ δὲ ξυνδιασῶσαι, καὶ τὰς τιμὰς καὶ λαμπρότητας ἀκινδυνοτέρας ἔχειν τὴν εἰρήνην, ἄλλα τε ὅσα ἐν μήκει λόγων ἄν τις διέλθοι ὥσπερ περὶ τοῦ πολεμεῖν;
2 ἃ χρὴ σκεψαμένους μὴ τοὺς ἐμοὺς λόγους ὑπεριδεῖν, τὴν δὲ αὑτοῦ τινὰ σωτηρίαν μᾶλλον ἀπ' αὐτῶν προϊδεῖν. καὶ εἴ τις βεβαίως τι ἢ τῷ δικαίῳ ἢ βίᾳ πράξειν οἴεται, τῷ παρ' ἐλπίδα μὴ χαλεπῶς σφαλλέσθω, γνοὺς ὅτι πλείους ἤδη, καὶ τιμωρίαις μετιόντες τοὺς ἀδικοῦντας καὶ ἐλπίσαντες ἕτεροι δυνάμει τινὶ πλεονεκτήσειν, οἱ μὲν οὐχ ὅσον οὐκ ἠμύναντο ἀλλ' οὐδ' ἐσώθησαν, τοῖς δ' ἀντὶ τοῦ πλέον ἔχειν προσκατα-
3 λιπεῖν τὰ αὑτῶν ξυνέβη. τιμωρία γὰρ οὐκ εὐτυχεῖ δικαίως, ὅτι καὶ ἀδικεῖται· οὐδὲ ἰσχὺς βέβαιον, διότι καὶ εὔελπι. τὸ δὲ ἀστάθμητον τοῦ μέλλοντος ὡς ἐπὶ πλεῖστον κρατεῖ, πάντων τε σφαλερώτατον ὂν ὅμως καὶ χρησιμώτατον φαίνεται· ἐξ ἴσου γὰρ δεδιό-
63 τες προμηθίᾳ μᾶλλον ἐπ' ἀλλήλους ἐρχόμεθα. καὶ νῦν τοῦ ἀφανοῦς τε τούτου διὰ τὸ ἀτέκμαρτον δέος καὶ διὰ τὸ ἤδη φοβεροὺς παρόντας Ἀθηναίους, κατ' ἀμφότερα ἐκπλαγέντες, καὶ τὸ ἐλλιπὲς τῆς γνώμης ὧν ἕκαστός τι ᾠήθημεν πράξειν ταῖς κωλύμαις ταύταις ἱκανῶς νομίσαντες εἰρχθῆναι, τοὺς ἐφεστῶτας
2 πολεμίους ἐκ τῆς χώρας ἀποπέμπωμεν, καὶ αὐτοὶ μάλιστα μὲν ἐς ἀίδιον ξυμβῶμεν, εἰ δὲ μή, χρόνον

ὡς πλεῖστον σπεισάμενοι τὰς ἰδίας διαφορὰς ἐς αὖθις
ἀναβαλώμεθα. τὸ ξύμπαν τε δὴ γνῶμεν πειθόμενοι
μὲν ἐμοὶ πόλιν ἕξοντες ἕκαστος ἐλευθέραν, ἀφ' ἧς
αὐτοκράτορες ὄντες τὸν εὖ καὶ κακῶς δρῶντα ἐξ ἴσου
ἀρετῇ ἀμυνούμεθα· ἢν δ' ἀπιστήσαντες ἄλλοις ὑπα- 3
κούσωμεν, οὐ περὶ τοῦ τιμωρήσασθαί τινα, ἀλλὰ καὶ
ἄγαν εἰ τύχοιμεν, φίλοι μὲν ἂν τοῖς ἐχθίστοις, διά-
φοροι δὲ οἷς οὐ χρὴ κατ' ἀνάγκην γιγνοίμεθα.

"Καὶ ἐγὼ μέν, ἅπερ καὶ ἀρχόμενος εἶπον, πόλιν 64
τε μεγίστην παρεχόμενος καὶ ἐπιὼν τῳ μᾶλλον ἢ
ἀμυνούμενος, ἀξιῶ προειδόμενος αὐτῶν ξυγχωρεῖν, καὶ
μὴ τοὺς ἐναντίους οὕτω κακῶς δρᾶν ὥστε αὐτὸς τὰ
πλείω βλάπτεσθαι, μηδὲ μωρίᾳ φιλονεικῶν ἡγεῖσθαι
τῆς τε οἰκείας γνώμης ὁμοίως αὐτοκράτωρ εἶναι καὶ
ἧς οὐκ ἄρχω τύχης, ἀλλ' ὅσον εἰκὸς ἡσσᾶσθαι. καὶ 2
τοὺς ἄλλους δικαιῶ ταὐτό μοι ποιῆσαι, ὑφ' ὑμῶν αὐ-
τῶν καὶ μὴ ὑπὸ τῶν πολεμίων τοῦτο παθεῖν. οὐδὲν
γὰρ αἰσχρὸν οἰκείους οἰκείων ἡσσᾶσθαι, ἢ Δωριέα
τινὰ Δωριέως ἢ Χαλκιδέα τῶν ξυγγενῶν, τό γε ξύμ-
παν γείτονας ὄντας καὶ ξυνοίκους μιᾶς χώρας καὶ
περιρρύτου, καὶ ὄνομα ἓν κεκλημένους Σικελιώτας·
οἳ πολεμήσομέν τε, οἶμαι, ὅταν ξυμβῇ, καὶ ξυγχωρη-
σόμεθά γε πάλιν, καθ' ἡμᾶς αὐτοὺς λόγοις κοινοῖς
χρώμενοι. τοὺς δὲ ἀλλοφύλους ἐπελθόντας ἀθρόοι 3
ἀεί, ἢν σωφρονῶμεν, ἀμυνούμεθα, εἴπερ καὶ καθ' ἑκά-
στους βλαπτόμενοι ξύμπαντες κινδυνεύομεν· ξυμμά-
χους δὲ οὐδέποτε τὸ λοιπὸν ἐπαξόμεθα οὐδὲ διαλ-
λακτάς. τάδε γὰρ ποιοῦντες ἔν τε τῷ παρόντι δυοῖν
ἀγαθοῖν οὐ στερήσομεν τὴν Σικελίαν, Ἀθηναίων τε
ἀπαλλαγῆναι καὶ οἰκείου πολέμου, καὶ ἐς τὸ ἔπειτα
καθ' ἡμᾶς αὐτοὺς ἐλευθέραν νεμούμεθα καὶ ὑπὸ ἄλ-
λων ἧσσον ἐπιβουλευομένην."

Τοιαῦτα τοῦ Ἑρμοκράτους εἰπόντος πειθόμενοι οἱ 65
Σικελιῶται αὐτοὶ μὲν κατὰ σφᾶς αὐτοὺς ξυνηνέχθη-
σαν γνώμῃ, ὥστε ἀπαλλάσσεσθαι τοῦ πολέμου ἔχον-
τες ἃ ἕκαστοι ἔχουσιν, τοῖς δὲ Καμαριναίοις Μοργαν-

τίνην εἶναι ἀργύριον τακτὸν τοῖς Συρακοσίοις ἀπο-
2 δοῦσιν· οἱ δὲ τῶν Ἀθηναίων ξύμμαχοι παρακαλέσαντες αὐτῶν τοὺς ἐν τέλει ὄντας εἶπον, ὅτι ξυμβήσονται καὶ αἱ σπονδαὶ ἔσονται κἀκείνοις κοιναί. ἐπαινεσάντων δὲ αὐτῶν ἐποιοῦντο τὴν ὁμολογίαν, καὶ αἱ νῆες τῶν Ἀθηναίων ἀπέπλευσαν μετὰ ταῦτα ἐκ Σικελίας.
3 ἐλθόντας δὲ τοὺς στρατηγοὺς οἱ ἐν τῇ πόλει Ἀθηναῖοι τοὺς μὲν φυγῇ ἐζημίωσαν, Πυθόδωρον καὶ Σοφοκλέα, τὸν δὲ τρίτον, Εὐρυμέδοντα, χρήματα ἐπράξαντο, ὡς ἐξὸν αὐτοῖς τὰ ἐν Σικελίᾳ καταστρέψασθαι δώροις
4 πεισθέντες ἀποχωρήσειαν. οὕτω τῇ παρούσῃ εὐτυχίᾳ χρώμενοι ἠξίουν σφίσι μηδὲν ἐναντιοῦσθαι, ἀλλὰ καὶ τὰ δυνατὰ ἐν ἴσῳ καὶ τὰ ἀπορώτερα μεγάλῃ τε ὁμοίως καὶ ἐνδεεστέρᾳ παρασκευῇ κατεργάζεσθαι. αἰτία δ' ἦν ἡ παρὰ λόγον τῶν πλειόνων εὐπραγία αὐτοῖς ὑποτιθεῖσα ἰσχὺν τῆς ἐλπίδος.

66 Τοῦ δ' αὐτοῦ θέρους Μεγαρῆς οἱ ἐν τῇ πόλει πιεζόμενοι ὑπό τε Ἀθηναίων τῷ πολέμῳ, αἰεὶ κατὰ ἔτος ἕκαστον δὶς ἐσβαλλόντων πανστρατιᾷ ἐς τὴν χώραν, καὶ ὑπὸ τῶν σφετέρων φυγάδων τῶν ἐκ Πηγῶν, οἳ στασιασάντων ἐκπεσόντες ὑπὸ τοῦ πλήθους χαλεποὶ ἦσαν λῃστεύοντες, ἐποιοῦντο λόγους ἐν ἀλλήλοις ὡς χρὴ δεξαμένους τοὺς φεύγοντας μὴ
2 ἀμφοτέρωθεν τὴν πόλιν φθείρειν. οἱ δὲ φίλοι τῶν ἔξω τὸν θροῦν αἰσθόμενοι φανερῶς μᾶλλον ἢ πρότερον καὶ αὐτοὶ ἠξίουν τούτου τοῦ λόγου ἔχεσθαι. γνόντες δὲ οἱ τοῦ δήμου προστάται οὐ δυνατὸν τὸν δῆμον ἐσόμενον ὑπὸ τῶν κακῶν μετὰ σφῶν καρτερεῖν, ποιοῦνται λόγους δείσαντες πρὸς τοὺς τῶν Ἀθηναίων στρατηγούς, Ἱπποκράτην τε τὸν Ἀρίφρονος καὶ Δημοσθένης τὸν Ἀλκισθένους, βουλόμενοι ἐνδοῦναι τὴν πόλιν, καὶ νομίζοντες ἐλάσσω σφίσι τὸν κίνδυνον ἢ
3 τοὺς ἐκπεσόντας ὑπὸ σφῶν κατελθεῖν. ξυνέβησάν τε πρῶτα μὲν τὰ μακρὰ τείχη ἑλεῖν Ἀθηναίους—ἦν δὲ σταδίων μάλιστα ὀκτὼ ἀπὸ τῆς πόλεως ἐπὶ τὴν Νίσαιαν τὸν λιμένα αὐτῶν—ὅπως μὴ ἐπιβοηθήσω-

σιν ἐκ τῆς Νισαίας οἱ Πελοποννήσιοι, ἐν ᾗ αὐτοὶ
μόνοι ἐφρούρουν βεβαιότητος ἕνεκα τῶν Μεγάρων,
ἔπειτα δὲ καὶ τὴν ἄνω πόλιν πειρᾶσθαι ἐνδοῦναι·
ῥᾷον δ' ἤδη ἔμελλον προσχωρήσειν τούτου γεγενη-
μένου.

Οἱ οὖν Ἀθηναῖοι, ἐπειδὴ ἀπό τε τῶν ἔργων καὶ 67
τῶν λόγων παρεσκεύαστο ἀμφοτέροις, ὑπὸ νύκτα
πλεύσαντες ἐς Μινώαν τὴν Μεγαρέων νῆσον ὁπλί-
ταις ἑξακοσίοις, ὧν Ἱπποκράτης ἦρχεν, ἐν ὀρύγματι
ἐκαθέζοντο, ὅθεν ἐπλίνθευον τὰ τείχη, καὶ ἀπεῖχεν οὐ
πολύ· οἱ δὲ μετὰ τοῦ Δημοσθένους τοῦ ἑτέρου στρα- 2
τηγοῦ Πλαταιῆς τε ψιλοὶ καὶ ἕτεροι περίπολοι ἐνή-
δρευσαν ἐς τὸ Ἐνυάλιον, ὅ ἐστιν ἔλασσον ἄποθεν.
καὶ ᾔσθετο οὐδεὶς εἰ μὴ οἱ ἄνδρες οἷς ἐπιμελὲς ἦν
[εἰδέναι]. *‖ἐτήρουν οὖν‖ τὴν νύκτα ταύτην, καὶ
ἐπειδὴ ἕως ἔμελλε γίγνεσθαι, οἱ προδιδόντες τῶν
Μεγαρέων οὗτοι τοιόνδε ἐποίησαν. ἀκάτιον ἀμφη- 3
ρικὸν ὡς λησταί, ἐκ πολλοῦ τεθεραπευκότες τὴν
ἄνοιξιν τῶν πυλῶν, εἰώθεσαν ἐπὶ ἁμάξῃ, πείθοντες
τὸν ἄρχοντα, διὰ τῆς τάφρου κατακομίζειν τῆς νυκτὸς
ἐπὶ τὴν θάλασσαν καὶ ἐκπλεῖν· καὶ πρὶν ἡμέραν εἶναι, 4
πάλιν αὐτὸ τῇ ἁμάξῃ κομίσαντες ἐς τὸ τεῖχος κατὰ
τὰς πύλας ἐσῆγον, ὅπως τοῖς ἐκ τῆς Μινώας Ἀθηναί-
οις ἀφανὴς δὴ εἴη ἡ φυλακή, μὴ ὄντος ἐν τῷ λιμένι
πλοίου φανεροῦ μηδενός. καὶ τότε πρὸς ταῖς πύλαις 5
ἤδη ἦν ἡ ἅμαξα, καὶ ἀνοιχθεισῶν κατὰ τὸ εἰωθὸς ὡς
τῷ ἀκατίῳ οἱ Ἀθηναῖοι, ἐγίγνετο γὰρ ἀπὸ ξυνθήμα-
τος τὸ τοιοῦτον, ἰδόντες ἔθεον δρόμῳ ἐκ τῆς ἐνέδρας,
βουλόμενοι φθάσαι πρὶν ξυγκλησθῆναι πάλιν τὰς
πύλας καὶ ἕως ἔτι ἡ ἅμαξα ἐν αὐταῖς ἦν, κώλυμα
οὖσα προσθεῖναι· καὶ αὐτοῖς ἅμα καὶ οἱ ξυμπράσ-
σοντες Μεγαρῆς τοὺς κατὰ πύλας φύλακας κτεί-
νουσιν. καὶ πρῶτον μὲν οἱ περὶ τὸν Δημοσθένην 6
Πλαταιῆς τε καὶ περίπολοι ἐσέδραμον οὗ νῦν τὸ
τροπαῖόν ἐστι, καὶ εὐθὺς ἐντὸς τῶν πυλῶν, ᾔσθοντο
γὰρ οἱ ἐγγύτατα Πελοποννήσιοι, μαχόμενοι τοὺς

προσβοηθοῦντας οἱ Πλαταιῆς ἐκράτησαν καὶ τοῖς
τῶν Ἀθηναίων ὁπλίταις ἐπιφερομένοις βεβαίους τὰς
68 πύλας παρέσχον· ἔπειτα δὲ καὶ τῶν Ἀθηναίων ἤδη ὁ
ἀεὶ ἐντὸς γιγνόμενος χωρεῖ ἐπὶ τὸ τεῖχος. καὶ οἱ
Πελοποννήσιοι φρουροὶ τὸ μὲν πρῶτον ἀντισχόντες
ἠμύνοντο ὀλίγοι καὶ ἀπέθανόν τινες αὐτῶν, οἱ δὲ
πλείους ἐς φυγὴν κατέστησαν, φοβηθέντες ἐν νυκτί
τε πολεμίων προσπεπτωκότων καὶ τῶν προδιδόντων
Μεγαρέων ἀντιμαχομένων νομίσαντες τοὺς ἅπαντας
2 σφᾶς Μεγαρέας προδεδωκέναι. ξυνέπεσε γὰρ καὶ
τὸν τῶν Ἀθηναίων κήρυκα ἀφ' ἑαυτοῦ γνώμης κη-
ρῦξαι τὸν βουλόμενον ἰέναι Μεγαρέων μετὰ Ἀθη-
ναίων θησόμενον τὰ ὅπλα. οἱ δ' ὡς ἤκουσαν, οὐκέτι
ἀνέμενον, ἀλλὰ τῷ ὄντι νομίσαντες κοινῇ πολεμεῖσθαι
κατέφυγον ἐς τὴν Νίσαιαν.
3 Ἅμα δὲ ἕῳ, ἑαλωκότων ἤδη τῶν τειχῶν καὶ τῶν ἐν
τῇ πόλει Μεγαρέων θορυβουμένων, οἱ πρὸς τοὺς Ἀθη-
ναίους πράξαντες καὶ ἄλλοι μετ' αὐτῶν, πλῆθος ὃ
ξυνῄδει, ἔφασαν χρῆναι ἀνοίγειν τὰς πύλας καὶ
4 ἐπεξιέναι ἐς μάχην. ξυνέκειτο δὲ αὐτοῖς τῶν πυλῶν
ἀνοιχθεισῶν ἐσπίπτειν τοὺς Ἀθηναίους, αὐτοὶ δὲ διά-
δηλοι ἔμελλον ἔσεσθαι· λίπα γὰρ ἀλείψεσθαι, ὅπως
μὴ ἀδικῶνται. ἀσφάλεια δὲ αὐτοῖς μᾶλλον ἐγίγνετο
τῆς ἀνοίξεως· καὶ γὰρ οἱ ἀπὸ τῆς Ἐλευσῖνος κατὰ τὸ
ξυγκείμενον τετρακισχίλιοι ὁπλῖται τῶν Ἀθηναίων
καὶ ἱππῆς ἑξακόσιοι οἱ τὴν νύκτα πορευόμενοι παρῆ-
5 σαν. ἀληλιμμένων δὲ αὐτῶν καὶ ὄντων ἤδη περὶ
τὰς πύλας καταγορεύει τις ξυνειδὼς τοῖς ἑτέροις τὸ
ἐπιβούλευμα. καὶ οἱ ξυστραφέντες ἀθρόοι ἦλθον
καὶ οὐκ ἔφασαν χρῆναι οὔτε ἐπεξιέναι—οὐδὲ γὰρ
πρότερόν πω τοῦτο ἰσχύοντες μᾶλλον τολμῆσαι—
οὔτε ἐς κίνδυνον φανερὸν τὴν πόλιν καταγαγεῖν· εἴ
6 τε μὴ πείσεταί τις, αὐτοῦ τὴν μάχην ἔσεσθαι. ἐδή-
λουν δὲ οὐδὲν ὅτι ἴσασι τὰ πρασσόμενα, ἀλλ' ὡς τὰ
βέλτιστα βουλεύοντες ἰσχυρίζοντο, καὶ ἅμα περὶ τὰς
πύλας παρέμενον φυλάσσοντες, ὥστε οὐκ ἐγένετο

τοῖς ἐπιβουλεύουσι πρᾶξαι ὃ ἔμελλον. γνόντες δὲ οἱ 69
τῶν Ἀθηναίων στρατηγοὶ ὅτι ἐναντίωμά τι ἐγένετο
καὶ τὴν πόλιν βίᾳ οὐχ οἷοί τε ἔσονται λαβεῖν, τὴν
Νίσαιαν εὐθὺς περιετείχιζον, νομίζοντες, εἰ πρὶν
ἐπιβοηθῆσαί τινας ἐξέλοιεν, θᾶσσον ἂν καὶ τὰ Μέ-
γαρα προσχωρῆσαι—παρεγένετο δὲ σίδηρός τε ἐκ
τῶν Ἀθηνῶν ταχὺ καὶ λιθουργοὶ καὶ τἆλλα ἐπιτήδεια
—ἀρξάμενοι δ' ἀπὸ τοῦ τείχους ὃ εἶχον καὶ διοικοδο- 2
μήσαντες τὸ πρὸς Μεγαρέας ἀπ' ἐκείνου ἑκατέρωθεν
ἐς θάλασσαν τῆς Νισαίας, τάφρον τε καὶ τείχη διε-
λομένη ἡ στρατιὰ ἔκ τε τοῦ προαστείου λίθοις καὶ
πλίνθοις χρώμενοι, καὶ κόπτοντες τὰ δένδρα καὶ ὕλην
ἀπεσταύρουν εἴ πῃ δέοιτό τι· καὶ αἱ οἰκίαι τοῦ προ-
αστείου ἐπάλξεις λαμβάνουσαι αὐταὶ ὑπῆρχον ἔρυμα.
καὶ ταύτην μὲν τὴν ἡμέραν ὅλην εἰργάζοντο· τῇ δ' 3
ὑστεραίᾳ περὶ δείλην τὸ τεῖχος ὅσον οὐκ ἀποτετέ-
λεστο, καὶ οἱ ἐν τῇ Νισαίᾳ δείσαντες, σίτου τε ἀπο-
ρίᾳ, ἐφ' ἡμέραν γὰρ ἐκ τῆς ἄνω πόλεως ἐχρῶντο, καὶ
τοὺς Πελοποννησίους οὐ νομίζοντες ταχὺ ἐπιβοηθή-
σειν, τούς τε Μεγαρέας πολεμίους ἡγούμενοι, ξυνέ-
βησαν τοῖς Ἀθηναίοις ῥητοῦ μὲν ἕκαστον ἀργυρίου
ἀπολυθῆναι ὅπλα παραδόντας, τοῖς δὲ Λακεδαιμονί-
οις, τῷ τε ἄρχοντι καὶ εἴ τις ἄλλος ἐνῆν, χρῆσθαι
Ἀθηναίους ὅ τι ἂν βούλωνται. ἐπὶ τούτοις ὁμολογή- 4
σαντες ἐξῆλθον. καὶ οἱ Ἀθηναῖοι τὰ μακρὰ τείχη
ἀπορρήξαντες ἀπὸ τῆς τῶν Μεγαρέων πόλεως καὶ
τὴν Νίσαιαν παραλαβόντες τἆλλα παρεσκευάζοντο.

Βρασίδας δὲ ὁ Τέλλιδος, Λακεδαιμόνιος, κατὰ τοῦ- 70
τον τὸν χρόνον ἐτύγχανε περὶ Σικυῶνα καὶ Κόρινθον
ὤν, ἐπὶ Θρᾴκης στρατιὰν παρασκευαζόμενος. καὶ ὡς
ᾔσθετο τῶν τειχῶν τὴν ἅλωσιν, δείσας περί τε τοῖς
ἐν τῇ Νισαίᾳ Πελοποννησίοις καὶ μὴ τὰ Μέγαρα
ληφθῇ, πέμπει ἔς τε τοὺς Βοιωτοὺς κελεύων κατὰ
τάχος στρατιᾷ ἀπαντῆσαι ἐπὶ Τριποδίσκον—ἔστι δὲ 2
κώμη τῆς Μεγαρίδος ὄνομα τοῦτο ἔχουσα ὑπὸ τῷ
ὄρει τῇ Γερανίᾳ—καὶ αὐτὸς ἔχων ἦλθεν ἑπτακοσίους

μὲν καὶ δισχιλίους Κορινθίων ὁπλίτας, Φλιασίων δὲ
τετρακοσίους, Σικυωνίων δὲ ἑξακοσίους καὶ τοὺς μεθ'
αὑτοῦ ὅσοι ἤδη ξυνειλεγμένοι ἦσαν, οἰόμενος τὴν Νί-
3 σαιαν ἔτι καταλήψεσθαι ἀνάλωτον. ὡς δὲ ἐπύθετο,
ἔτυχε γὰρ νυκτὸς ἐπὶ τὸν Τριποδίσκον ἐξελθών, ἀπο-
λέξας τριακοσίους τοῦ στρατοῦ, πρὶν ἔκπυστος γενέ-
σθαι, προσῆλθε τῇ τῶν Μεγαρέων πόλει λαθὼν τοὺς
Ἀθηναίους ὄντας περὶ τὴν θάλασσαν, βουλόμενος
μὲν τῷ λόγῳ καὶ ἅμα, εἰ δύναιτο, ἔργῳ τῆς Νισαίας
πειρᾶσαι, τὸ δὲ μέγιστον, τὴν τῶν Μεγαρέων πόλιν
εἰσελθὼν βεβαιώσασθαι. καὶ ἠξίου δέξασθαι σφᾶς,
71 λέγων ἐν ἐλπίδι εἶναι ἀναλαβεῖν Νίσαιαν. αἱ δὲ τῶν
Μεγαρέων στάσεις φοβούμεναι οἱ μὲν μὴ τοὺς φεύ-
γοντας σφίσιν ἐσαγαγὼν αὐτοὺς ἐκβάλῃ, οἱ δὲ μὴ
αὐτὸ τοῦτο ὁ δῆμος δείσας ἐπιθῆται σφίσι καὶ ἡ
πόλις ἐν μάχῃ καθ' αὑτὴν οὖσα ἐγγὺς ἐφεδρευόντων
Ἀθηναίων ἀπόληται, οὐκ ἐδέξαντο, ἀλλ' ἀμφοτέροις
2 ἐδόκει ἡσυχάσασι τὸ μέλλον περιϊδεῖν· ἤλπιζον γὰρ
καὶ μάχην ἑκάτεροι ἔσεσθαι τῶν τε Ἀθηναίων καὶ
τῶν προσβοηθησάντων, καὶ οὕτω σφίσιν ἀσφαλεστέ-
ρως ἔχειν, οἷς τις εἴη εὔνους, κρατήσασι προσχωρῆσαι.
ὁ δὲ Βρασίδας ὡς οὐκ ἔπειθεν, ἀνεχώρησε πάλιν ἐς τὸ
ἄλλο στράτευμα.

72 Ἅμα δὲ τῇ ἕῳ οἱ Βοιωτοὶ παρῆσαν, διανενοημένοι
μέν, καὶ πρὶν Βρασίδαν πέμψαι, βοηθεῖν ἐπὶ τὰ Μέ-
γαρα, ὡς οὐκ ἀλλοτρίου ὄντος τοῦ κινδύνου, καὶ ἤδη
ὄντες πανστρατιᾷ Πλαταιᾶσιν· ἐπειδὴ δὲ καὶ ἦλθεν
ὁ ἄγγελος, πολλῷ μᾶλλον ἐρρώσθησαν, καὶ ἀποστεί-
λαντες διακοσίους καὶ δισχιλίους ὁπλίτας καὶ ἱππέας
2 ἑξακοσίους τοῖς πλείοσιν ἀπῆλθον πάλιν. παρόντος
δὲ ἤδη ξύμπαντος τοῦ στρατεύματος, ὁπλιτῶν οὐκ
ἔλασσον ἑξακισχιλίων, καὶ τῶν Ἀθηναίων τῶν μὲν
ὁπλιτῶν περὶ τὴν Νίσαιαν ὄντων καὶ τὴν θάλασσαν
ἐν τάξει, τῶν δὲ ψιλῶν ἀνὰ τὸ πεδίον ἐσκεδασμένων,
οἱ ἱππῆς οἱ τῶν Βοιωτῶν ἀπροσδοκήτοις ἐπιπεσόντες
3 τοῖς ψιλοῖς ἔτρεψαν ἐπὶ τὴν θάλασσαν· ἐν γὰρ τῷ

πρὸ τοῦ οὐδεμία βοήθειά πω τοῖς Μεγαρεῦσιν οὐδα-
μόθεν ἐπῆλθεν. ἀντεπεξελάσαντες δὲ καὶ οἱ τῶν
Ἀθηναίων ἐς χεῖρας ᾔεσαν, καὶ ἐγένετο ἱππομαχία
ἐπὶ πολύ, ἐν ᾗ ἀξιοῦσιν ἑκάτεροι οὐχ ἥσσους γενέ-
σθαι. τὸν μὲν γὰρ ἵππαρχον τῶν Βοιωτῶν καὶ
ἄλλους τινὰς οὐ πολλοὺς πρὸς αὐτῇ τῇ Νισαίᾳ
προσελάσαντες οἱ Ἀθηναῖοι καὶ ἀποκτείναντες ἐσκύ-
λευσαν, καὶ τῶν τε νεκρῶν τούτων κρατήσαντες ὑπο- 4
σπόνδους ἀπέδοσαν καὶ τροπαῖον ἔστησαν· οὐ μέντοι
ἔν γε τῷ παντὶ ἔργῳ βεβαίως οὐδέτεροι τελευτήσαντες
ἀπεκρίθησαν, ἀλλ' οἱ μὲν Βοιωτοὶ πρὸς τοὺς ἑαυτῶν,
οἱ δὲ ἐπὶ τὴν Νίσαιαν.

Μετὰ δὲ τοῦτο Βρασίδας καὶ τὸ στράτευμα ἐχώ- 73
ρουν ἐγγυτέρω τῆς θαλάσσης καὶ τῆς τῶν Μεγαρέων
πόλεως, καὶ καταλαβόντες χωρίον ἐπιτήδειον παρα-
ταξάμενοι ἡσύχαζον, οἰόμενοι σφίσιν ἐπιέναι τοὺς
Ἀθηναίους, καὶ τοὺς Μεγαρέας ἐπιστάμενοι περιορω-
μένους ὁποτέρων ἡ νίκη ἔσται. καλῶς δὲ ἐνόμιζον 2
σφίσιν ἀμφότερα ἔχειν, ἅμα μὲν τὸ μὴ ἐπιχειρεῖν
προτέρους μηδὲ μάχης καὶ κινδύνου ἑκόντας ἄρξαι,
ἐπειδή γε ἐν φανερῷ ἔδειξαν ἑτοῖμοι ὄντες ἀμύνεσθαι,
καὶ αὐτοῖς ὥσπερ ἀκονιτὶ τὴν νίκην δικαίως ἂν τίθεσ-
θαι· ἐν τῷ αὐτῷ δὲ καὶ πρὸς τοὺς Μεγαρέας ὀρθῶς
ξυμβαίνειν. εἰ μὲν γὰρ μὴ ὤφθησαν ἐλθόντες, οὐκ ἂν 3
ἐν τύχῃ γίγνεσθαι σφίσιν, ἀλλὰ σαφῶς ἂν ὥσπερ
ἡσσηθέντων στερηθῆναι εὐθὺς τῆς πόλεως· νῦν δὲ
κἂν τυχεῖν αὐτοὺς Ἀθηναίους μὴ βουληθέντας ἀγω-
νίζεσθαι, ὥστε ἀμαχεὶ ἂν περιγενέσθαι αὐτοῖς ὧν
ἕνεκα ἦλθον· ὅπερ καὶ ἐγένετο. οἱ γὰρ Μεγαρῆς, ὡς 4
οἱ Ἀθηναῖοι ἐτάξαντο μὲν παρὰ τὰ μακρὰ τείχη ἐξ-
ελθόντες, ἡσύχαζον δὲ καὶ αὐτοὶ μὴ ἐπιόντων, λογι-
ζόμενοι καὶ οἱ ἐκείνων στρατηγοὶ μὴ ἀντίπαλον εἶναι
σφίσι τὸν κίνδυνον, ἐπειδὴ καὶ τὰ πλείω αὐτοῖς προ-
εκεχωρήκει, ἄρξασι μάχης πρὸς πλείονας αὐτῶν ἢ
λαβεῖν νικήσαντας Μέγαρα ἢ σφαλέντας τῷ βελτί-
στῳ τοῦ ὁπλιτικοῦ βλαφθῆναι, τοῖς δὲ ξυμπάσης 5

τῆς δυνάμεως *ὀλίγων παρόντων μέρος ἕκαστον κιν-
δυνεύειν εἰκότως ἐθέλειν τολμᾶν· χρόνον δὲ ἐπισχόν-
τες, [καὶ] ὡς οὐδὲν ἀφ' ἑκατέρων ἐπεχειρεῖτο, ἀπῆλ-
θον πρότεροι οἱ Ἀθηναῖοι ἐς τὴν Νίσαιαν καὶ αὖθις
74 οἱ Πελοποννήσιοι ὅθεν περ ὡρμήθησαν· οὕτω δὴ τῷ
μὲν Βρασίδᾳ αὐτῷ καὶ τοῖς ἀπὸ τῶν πόλεων ἄρχου-
σιν οἱ τῶν φευγόντων φίλοι Μεγαρῆς ὡς ἐπικρατή-
σαντι καὶ τῶν Ἀθηναίων οὐκέτι ἐθελησάντων μά-
χεσθαι, θαρσοῦντες μᾶλλον ἀνοίγουσί τε τὰς πύλας
καὶ δεξάμενοι, καταπεπληγμένων ἤδη τῶν πρὸς τοὺς
2 Ἀθηναίους πραξάντων, ἐς λόγους ἔρχονται. καὶ ὕστε-
ρον ὁ μέν, διαλυθέντων τῶν ξυμμάχων κατὰ πόλεις,
ἐπανελθὼν καὶ αὐτὸς ἐς τὴν Κόρινθον τὴν ἐπὶ Θρᾴ-
κης στρατείαν παρεσκεύαζεν, ἵνα περ καὶ τὸ πρῶτον
ὥρμητο· οἱ δὲ ἐν τῇ πόλει Μεγαρῆς, ἀποχωρησάντων
καὶ τῶν Ἀθηναίων ἐπ' οἴκου, ὅσοι μὲν τῶν πραγμά-
των πρὸς τοὺς Ἀθηναίους μάλιστα μετέσχον, εἰδότες
3 ὅτι ὤφθησαν εὐθὺς ὑπεξῆλθον, οἱ δὲ ἄλλοι κοινολο-
γησάμενοι τοῖς τῶν φευγόντων φίλοις κατάγουσι τοὺς
ἐκ Πηγῶν, ὁρκώσαντες πίστεσι μεγάλαις μηδὲν μνη-
σικακήσειν, βουλεύσειν δὲ τῇ πόλει τὰ ἄριστα. οἱ
δὲ ἐπειδὴ ἐν ταῖς ἀρχαῖς ἐγένοντο καὶ ἐξέτασιν ὅπλων
ἐποιήσαντο, διαστήσαντες τοὺς λόχους ἐξελέξαντο
τῶν τε ἐχθρῶν καὶ οἳ ἐδόκουν μάλιστα ξυμπρᾶξαι
4 τὰ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, ἄνδρας ὡς ἑκατόν, καὶ τού-
των πέρι ἀναγκάσαντες τὸν δῆμον ψῆφον φανερὰν
διενεγκεῖν, ὡς κατεγνώσθησαν, ἔκτειναν, καὶ ἐς ὀλι-
γαρχίαν τὰ μάλιστα κατέστησαν τὴν πόλιν. καὶ
πλεῖστον δὴ χρόνον αὕτη ὑπ' ἐλαχίστων γενομένη ἐκ
στάσεως μετάστασις ξυνέμεινεν.

75 Τοῦ δ' αὐτοῦ θέρους τῆς Ἀντάνδρου ὑπὸ τῶν Μυτιληναίων, ὥσπερ διενοοῦντο, μελλούσης κατασκευάζεσθαι, οἱ τῶν ἀργυρολόγων Ἀθηναίων στρατηγοὶ Δημόδοκος καὶ Ἀριστείδης, ὄντες περὶ Ἑλλήσποντον—ὁ γὰρ τρίτος αὐτῶν Λάμαχος δέκα ναυσὶν ἐς τὸν Πόντον ἐσεπεπλεύκει—ὡς ᾐσθάνοντο τὴν παρα-

σκευὴν τοῦ χωρίου καὶ ἐδόκει αὐτοῖς δεινὸν εἶναι μή,
ὥσπερ τὰ Ἄναια ἐπὶ τῇ Σάμῳ, γένηται, ἔνθα οἱ φεύ- 2
γοντες τῶν Σαμίων καταστάντες τούς τε Πελοποννη-
σίους ὠφέλουν ἐς τὰ ναυτικὰ κυβερνήτας πέμποντες
καὶ τοὺς ἐν τῇ πόλει Σαμίους ἐς ταραχὴν καθίστασαν
καὶ τοὺς ἐξιόντας ἐδέχοντο, οὕτω δὴ ξυναγείραντες
ἀπὸ τῶν ξυμμάχων στρατιὰν καὶ πλεύσαντες, μάχῃ
τε νικήσαντες τοὺς ἐκ τῆς Ἀντάνδρου ἐπεξελθόντας,
ἀναλαμβάνουσι τὸ χωρίον πάλιν. καὶ οὐ πολὺ ὕστε- 3
ρον ἐς τὸν Πόντον ἐσπλεύσας Λάμαχος, ἐν τῇ Ἡρα-
κλεώτιδι ὁρμίσας ἐς τὸν Κάληκα ποταμὸν ἀπόλλυσι
τὰς ναῦς, ὕδατος ἄνωθεν γενομένου καὶ κατελθόντος
αἰφνιδίου τοῦ ῥεύματος. αὐτός τε καὶ ἡ στρατιὰ
πεζῇ διὰ Βιθυνῶν Θρᾳκῶν, οἵ εἰσι πέραν ἐν τῇ Ἀσίᾳ,
ἀφικνεῖται ἐς Χαλκηδόνα τὴν ἐπὶ τῷ στόματι τοῦ
Πόντου Μεγαρέων ἀποικίαν.

Ἐν δὲ τῷ αὐτῷ θέρει καὶ Δημοσθένης, Ἀθηναίων 76
στρατηγός, τεσσαράκοντα ναυσὶν ἀφικνεῖται ἐς Ναύ-
πακτον, εὐθὺς μετὰ τὴν ἐκ τῆς Μεγαρίδος ἀναχώρη-
σιν. τῷ γὰρ Ἱπποκράτει καὶ ἐκείνῳ τὰ Βοιώτια
πράγματα ἀπό τινων ἀνδρῶν ἐν ταῖς πόλεσιν ἐπράσ-
σετο, βουλομένων μεταστῆσαι τὸν κόσμον καὶ ἐς δη-
μοκρατίαν, ὥσπερ οἱ Ἀθηναῖοι, τρέψαι· καὶ Πτοιοδώ-
ρου μάλιστ' ἀνδρὸς φυγάδος ἐκ Θηβῶν ἐσηγουμένου 2
τάδε αὐτοῖς παρεσκευάσθη. Σίφας μὲν ἔμελλόν τινες
προδώσειν· αἱ δὲ Σῖφαί εἰσι τῆς Θεσπικῆς γῆς ἐν τῷ
Κρισαίῳ κόλπῳ ἐπιθαλασσίδιοι. Χαιρώνειαν δέ, ἣ
ἐς Ὀρχομενὸν τὸν Μινύειον πρότερον καλούμενον
νῦν δὲ Βοιώτιον ξυντελεῖ, ἄλλοι ἐξ Ὀρχομενοῦ ἐνε-
δίδοσαν· καὶ οἱ Ὀρχομενίων φυγάδες ξυνέπρασσον 3
τὰ μάλιστα καὶ ἄνδρας ἐμισθοῦντο ἐκ Πελοποννή-
σου, ἔστι δὲ ἡ Χαιρώνεια ἔσχατον τῆς Βοιωτίας πρὸς
τῇ Φανότιδι τῆς Φωκίδος, καὶ Φωκέων μετεῖχόν τινες.
τοὺς δὲ Ἀθηναίους ἔδει Δήλιον καταλαβεῖν τὸ ἐν τῇ
Ταναγραίᾳ πρὸς Εὔβοιαν τετραμμένον Ἀπόλλωνος
ἱερόν, ἅμα δὲ ταῦτα ἐν ἡμέρᾳ ῥητῇ γίγνεσθαι, ὅπως

μὴ ξυμβοηθήσωσιν ἐπὶ τὸ Δήλιον οἱ Βοιωτοὶ ἀθρόοι,
4 ἀλλ' ἐπὶ τὰ σφέτερα αὐτῶν ἕκαστοι κινούμενα. καὶ
εἰ κατορθοῖτο ἡ πεῖρα καὶ τὸ Δήλιον τειχισθείη, ῥᾳ-
δίως ἤλπιζον, εἰ καὶ μὴ παραυτίκα * νεωτερίζοιτό τι
τῶν κατὰ τὰς πολιτείας τοῖς Βοιωτοῖς, ἐχομένων τού-
των τῶν χωρίων καὶ λῃστευομένης τῆς γῆς καὶ οὔσης
ἑκάστοις διὰ βραχέος ἀποστροφῆς, οὐ μενεῖν κατὰ
χώραν τὰ πράγματα, ἀλλὰ χρόνῳ τῶν Ἀθηναίων μὲν
προσιόντων τοῖς ἀφεστηκόσι, τοῖς δὲ οὐκ οὔσης
ἀθρόας τῆς δυνάμεως καταστήσειν αὐτὰ ἐς τὸ ἐπιτή-
δειον. ἡ μὲν οὖν ἐπιβουλὴ τοιαύτη παρεσκευάζετο,
77 ὁ δὲ Ἱπποκράτης αὐτὸς μὲν ἐκ τῆς πόλεως δύναμιν
ἔχων, ὁπότε καιρὸς εἴη, ἔμελλε στρατεύειν ἐς τοὺς
Βοιωτούς, τὸν δὲ Δημοσθένην προαπέστειλε ταῖς
τεσσαράκοντα ναυσὶν ἐς τὴν Ναύπακτον, ὅπως ἐξ
ἐκείνων τῶν χωρίων στρατὸν ξυλλέξας Ἀκαρνάνων
τε καὶ τῶν ἄλλων ξυμμάχων πλέοι ἐπὶ τὰς Σίφας ὡς
προδοθησομένας· ἡμέρα δ' αὐτοῖς εἴρητο ᾗ ἔδει ἅμα
2 ταῦτα πράσσειν. καὶ ὁ μὲν Δημοσθένης ἀφικόμενος,
Οἰνιάδας δὲ ὑπό τε Ἀκαρνάνων πάντων κατηναγκασ-
μένους καταλαβὼν ἐς τὴν Ἀθηναίων ξυμμαχίαν, καὶ
αὐτὸς ἀναστήσας τὸ ξυμμαχικὸν τὸ ἐκείνῃ πᾶν, ἐπὶ
Σαλύνθιον καὶ Ἀγραίους στρατεύσας πρῶτον καὶ
προσποιησάμενος τἆλλα ἡτοιμάζετο ὡς ἐπὶ τὰς Σί-
φας, ὅταν δέῃ, ἀπαντησόμενος.
78 Βρασίδας δὲ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον τοῦ θέρους
πορευόμενος ἑπτακοσίοις καὶ χιλίοις ὁπλίταις ἐς τὰ
ἐκ Θρᾴκης, ἐπειδὴ ἐγένετο ἐν Ἡρακλείᾳ τῇ ἐν Τραχῖνι,
καὶ προπέμψαντος αὐτοῦ ἄγγελον ἐς Φάρσαλον παρὰ
τοὺς ἐπιτηδείους, ἀξιοῦντος διάγειν ἑαυτὸν καὶ τὴν
στρατιάν, ἦλθον ἐς Μελιτίαν τῆς Ἀχαΐας Πάναιρός
τε καὶ Δῶρος καὶ Ἱππολοχίδας καὶ Τορύλαος καὶ
Στρόφακος, πρόξενος ὢν Χαλκιδέων, τότε δὴ ἐπορεύ-
2 ετο. ἦγον δὲ καὶ ἄλλοι Θεσσαλῶν αὐτὸν καὶ ἐκ
Λαρίσης Νικονίδας, Περδίκκᾳ ἐπιτήδειος ὤν. τὴν γὰρ
Θεσσαλίαν ἄλλως τε οὐκ εὔπορον ἦν διιέναι ἄνευ

ἀγωγοῦ καὶ μετὰ ὅπλων γε δή, καὶ τοῖς πᾶσί γε ὁμοίως Ἕλλησιν ὕποπτον καθεστήκει τὴν τῶν πέλας μὴ πείσαντας διϊέναι· τοῖς τε Ἀθηναίοις ἀεί ποτε τὸ 3
πλῆθος τῶν Θεσσαλῶν εὔνουν ὑπῆρχεν· ὥστε εἰ μὴ δυναστείᾳ μᾶλλον ἢ ἰσονομίᾳ ἐχρῶντο τὸ ἐγχώριον οἱ Θεσσαλοί, οὐκ ἄν προτε προῆλθεν, ἐπεὶ καὶ τότε πορευομένῳ αὐτῷ ἀπαντήσαντες ἄλλοι τῶν τἀναντία τούτοις βουλομένων ἐπὶ τῷ Ἐνιπεῖ ποταμῷ ἐκώλυον, καὶ ἀδικεῖν ἔφασαν ἄνευ τοῦ πάντων κοινοῦ πορευόμενον. οἱ δὲ ἄγοντες οὔτε ἀκόντων ἔφασαν διάξειν, 4
αἰφνίδιόν τε παραγενόμενον ξένοι ὄντες κομίζειν. ἔλεγε δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Βρασίδας τῇ Θεσσαλῶν γῇ καὶ αὐτοῖς φίλος ὢν ἰέναι, καὶ Ἀθηναίοις πολεμίοις οὖσι καὶ οὐκ ἐκείνοις ὅπλα ἐπιφέρειν, Θεσσαλοῖς τε οὐκ εἰδέναι καὶ Λακεδαιμονίοις ἔχθραν οὖσαν ὥστε τῇ ἀλλήλων γῇ μὴ χρῆσθαι, νῦν τε ἀκόντων ἐκείνων οὐκ ἂν προελθεῖν, οὐδὲ γὰρ ἂν δύνασθαι, οὐ μέντοι ἀξιοῦν γε εἴργεσθαι· καὶ οἱ μὲν ἀκούσαντες ταῦτα 5
ἀπῆλθον, ὁ δέ, κελευόντων τῶν ἀγωγῶν, πρίν τι πλέον ξυστῆναι τὸ κωλῦσον, ἐχώρει οὐδὲν ἐπισχὼν δρόμῳ. καὶ ταύτῃ μὲν τῇ ἡμέρᾳ, ᾗ ἐκ τῆς Μελιτίας ἀφώρμησεν, ἐς Φάρσαλόν τε ἐτέλεσε καὶ ἐστρατοπεδεύσατο ἐπὶ τῷ Ἀπιδανῷ ποταμῷ, ἐκεῖθεν δὲ ἐς Φάκιον καὶ ἐξ αὐτοῦ ἐξ Περαιβίαν. ἀπὸ δὲ τούτου ἤδη οἱ μὲν τῶν Θεσσαλῶν ἀγωγοὶ πάλιν ἀπῆλθον, οἱ δὲ Περαιβοὶ αὐτόν, ὑπήκοοι ὄντες Θεσσαλῶν, κατέστησαν ἐς Δῖον τῆς Περδίκκου ἀρχῆς, ὃ ὑπὸ τῷ Ὀλύμπῳ, Μακεδονίας πρὸς Θεσσαλοὺς πόλισμα, κεῖται.
τούτῳ τῷ τρόπῳ Βρασίδας Θεσσαλίαν φθάσας διέ- 79
δραμε πρίν τινα κωλύειν παρασκευάσασθαι, καὶ ἀφίκετο ὡς Περδίκκαν καὶ ἐς τὴν Χαλκιδικήν. ἐκ γὰρ τῆς Πελοποννήσου, ὡς τὰ τῶν Ἀθηναίων εὐτύχει, δείσαντες οἵ τε ἐπὶ Θρᾴκης ἀφεστῶτες Ἀθηναίων καὶ Περδίκκας ἐξήγαγον τὸν στρατόν, οἱ μὲν Χαλκιδῆς νομίζοντες ἐπὶ σφᾶς πρῶτον ὁρμήσειν τοὺς Ἀθηναίους—καὶ ἅμα αἱ πλησιόχωροι πόλεις αὐτῶν

2 αἱ οὐκ ἀφεστηκυῖαι ξυνεπῆγον κρύφα—Περδίκκας
δέ, πολέμιος μὲν οὐκ ὢν ἐκ τοῦ φανεροῦ, φοβούμενος
δὲ καὶ αὐτὸς τὰ παλαιὰ διάφορα τῶν Ἀθηναίων, καὶ
μάλιστα βουλόμενος Ἀρριβαῖον τὸν Λυγκηστῶν
βασιλέα παραστήσασθαι. ξυνέβη δὲ αὐτοῖς, ὥστε
ῥᾷον ἐκ τῆς Πελοποννήσου στρατὸν ἐξαγαγεῖν, ἡ
80 τῶν Λακεδαιμονίων ἐν τῷ παρόντι κακοπραγία· τῶν
γὰρ Ἀθηναίων ἐγκειμένων τῇ Πελοποννήσῳ καὶ οὐχ
ἥκιστα τῇ ἐκείνων γῇ, ἤλπιζον ἀποστρέψαι αὐτοὺς
μάλιστα, εἰ ἀντιπαραλυποῖεν πέμψαντες ἐπὶ τοὺς
ξυμμάχους αὐτῶν στρατίαν, ἄλλως τε καὶ ἑτοίμων
ὄντων τρέφειν τε καὶ ἐπὶ ἀποστάσει σφᾶς ἐπικαλου-
μένων. καὶ ἅμα τῶν Εἱλώτων βουλομένοις ἦν ἐπὶ
προφάσει ἐκπέμψαι, μή τι πρὸς τὰ παρόντα τῆς
Πύλου ἐχομένης νεωτερίσωσιν, ἐπεὶ καὶ τόδε ἔπραξαν
2 φοβούμενοι αὐτῶν τὴν νεότητα καὶ τὸ πλῆθος·—ἀεὶ
γὰρ τὰ πολλὰ Λακεδαιμονίοις πρὸς τοὺς Εἵλωτας
τῆς φυλακῆς πέρι μάλιστα καθεστήκει—προεῖπον
αὐτῶν ὅσοι ἀξιοῦσιν ἐν τοῖς πολεμίοις γεγενῆσθαι
σφίσιν ἄριστοι, κρίνεσθαι, ὡς ἐλευθερώσοντες, πεῖ-
ραν ποιούμενοι καὶ ἡγούμενοι τούτους σφίσιν ὑπὸ
φρονήματος, οἵπερ καὶ ἠξίωσαν πρῶτος ἕκαστος
3 ἐλευθεροῦσθαι, μάλιστα ἂν καὶ ἐπιθέσθαι· καὶ προ-
κρίναντες ἐς δισχιλίους, οἱ μὲν ἐστεφανώσαντό τε
καὶ τὰ ἱερὰ περιῆλθον ὡς ἠλευθερωμένοι, οἱ δὲ οὐ
πολλῷ ὕστερον ἠφάνισάν τε αὐτοὺς καὶ οὐδεὶς ᾔσθετο
ὅτῳ τρόπῳ ἕκαστος διεφθάρη. καὶ τότε προθύμως τῷ
Βρασίδᾳ αὐτῶν ξυνέπεμψαν ἑπτακοσίους ὁπλίτας,
τοὺς δ' ἄλλους ἐκ τῆς Πελοποννήσου μισθῷ πείσας
ἐξήγαγεν. αὐτόν τε Βρασίδαν βουλόμενον μάλιστα
81 Λακεδαιμόνιοι ἀπέστειλαν, προὐθυμήθησαν δὲ καὶ οἱ
Χαλκιδῆς, ἄνδρα ἔν τε τῇ Σπάρτῃ δοκοῦντα δραστή-
ριον εἶναι ἐς τὰ πάντα, καὶ ἐπειδὴ ἐξῆλθε πλείστου
ἄξιον Λακεδαιμονίοις γενόμενον. τό τε γὰρ παραυ-
τίκα ἑαυτὸν παρασχὼν δίκαιον καὶ μέτριον ἐς τὰς
πόλεις ἀπέστησε τὰ πολλά, τὰ δὲ προδοσίᾳ εἷλε τῶν

χωρίων,—ὥστε τοῖς Λακεδαιμονίοις γίγνεσθαι ξυμ-
βαίνειν τε βουλομένοις, ὅπερ ἐποίησαν, ἀνταπόδοσιν
καὶ ἀποδοχὴν χωρίων καὶ τοῦ πολέμου ἀπὸ τῆς
Πελοποννήσου λώφησιν—ἔς τε τὸν χρόνῳ ὕστερον 2
μετὰ τὰ ἐκ Σικελίας πόλεμον ἡ τότε Βρασίδου ἀρετὴ
καὶ ξύνεσις, τῶν μὲν πείρᾳ αἰσθομένων τῶν δὲ ἀκοῇ
νομισάντων, μάλιστα ἐπιθυμίαν ἐνεποίει τοῖς Ἀθη-
ναίων ξυμμάχοις ἐς τοὺς Λακεδαιμονίους. πρῶτος
γὰρ ἐξελθὼν καὶ δόξας εἶναι κατὰ πάντα ἀγαθὸς
ἐλπίδα ἐγκατέλιπε βέβαιον ὡς καὶ οἱ ἄλλοι τοιοῦτοί
εἰσιν.

Τότε δ' οὖν ἀφικομένου αὐτοῦ ἐς τὰ ἐπὶ Θρᾴκης 82
οἱ Ἀθηναῖοι πυθόμενοι τόν τε Περδίκκαν πολέμιον
ποιοῦνται, νομίσαντες αἴτιον εἶναι τῆς παρόδου, καὶ
τῶν ταύτῃ ξυμμάχων φυλακὴν πλέονα κατεστήσαν-
το. Περδίκκας δὲ Βρασίδαν καὶ τὴν στρατιὰν εὐθὺς
λαβὼν μετὰ τῆς ἑαυτοῦ δυνάμεως στρατεύει ἐπὶ
Ἀρριβαῖον τὸν Βρομεροῦ, Λυγκηστῶν Μακεδόνων
βασιλέα, ὅμορον ὄντα, διαφορᾶς τε αὐτῷ οὔσης καὶ
βουλόμενος καταστρέψασθαι. ἐπεὶ δὲ ἐγένετο τῷ 83
στρατῷ μετὰ τοῦ Βρασίδου ἐπὶ τῇ ἐσβολῇ τῆς Λύγ-
κου, Βρασίδας λόγοις ἔφη βούλεσθαι πρῶτον ἐλθὼν
πρὸ πολέμου Ἀρριβαῖον ξύμμαχον Λακεδαιμονίων,
ἢν δύνηται, ποιῆσαι. καὶ γάρ τι καὶ Ἀρριβαῖος ἐπε- 2
κηρυκεύετο, ἑτοῖμος ὢν Βρασίδᾳ μέσῳ δικαστῇ ἐπι-
τρέπειν· καὶ οἱ Χαλκιδέων πρέσβεις ξυμπαρόντες
ἐδίδασκον αὐτὸν μὴ ὑπεξελεῖν τῷ Περδίκκᾳ τὰ δεινά,
ἵνα προθυμοτέρῳ ἔχοιεν καὶ ἐς τὰ ἑαυτῶν χρῆσθαι.
ἅμα δέ τι καὶ εἰρήκεσαν τοιοῦτον οἱ παρὰ τοῦ Περ-
δίκκου ἐν τῇ Λακεδαίμονι, ὡς πολλὰ αὐτοῖς τῶν περὶ
αὐτὸν χωρίων ξύμμαχα ποιήσοι, ὥστε ἐκ τοῦ τοιού-
του κοινῇ μᾶλλον ὁ Βρασίδας τὰ τοῦ Ἀρριβαίου
ἠξίου πράσσειν. Περδίκκας δὲ οὔτε δικαστὴν ἔφη 3
Βρασίδαν τῶν σφετέρων διαφορῶν ἀγαγεῖν, μᾶλλον
δὲ καθαιρέτην ὧν ἂν αὐτὸς ἀποφαίνῃ πολεμίων, ἀδι-
κήσειν τε εἰ αὐτοῦ τρέφοντος τὸ ἥμισυ τοῦ στρατοῦ

ξυνέσται Ἀρριβαίῳ. ὁ δὲ ἄκοντος καὶ ἐκ διαφορᾶς ξυγγίγνεται, καὶ πεισθεὶς τοῖς λόγοις ἀπήγαγε τὴν στρατιὰν πρὶν ἐσβαλεῖν ἐς τὴν χώραν. Περδίκκας δὲ μετὰ τοῦτο τρίτον μέρος ἀνθ' ἡμίσεος τῆς τροφῆς ἐδίδου, νομίζων ἀδικεῖσθαι.

84 Ἐν δὲ τῷ αὐτῷ θέρει εὐθὺς ὁ Βρασίδας, ἔχων καὶ Χαλκιδέας, ἐπὶ Ἄκανθον τὴν Ἀνδρίων ἀποικίαν ὀλίγον πρὸ τρυγήτου ἐστράτευσεν. οἱ δὲ περὶ τοῦ δέχεσθαι αὐτὸν κατ' ἀλλήλους ἐστασίαζον, οἵ τε μετὰ τῶν Χαλκιδέων ξυνεπάγοντες καὶ ὁ δῆμος.
2 ὅμως δὲ διὰ τοῦ καρποῦ τὸ δέος ἔτι ἔξω ὄντος πεισθὲν τὸ πλῆθος ὑπὸ τοῦ Βρασίδου δέξασθαί τε αὐτὸν μόνον καὶ ἀκούσαντας βουλεύσασθαι δέχεται· καὶ καταστὰς ἐπὶ τὸ πλῆθος—ἦν δὲ οὐδὲ ἀδύνατος, ὡς Λακεδαιμόνιος, εἰπεῖν—ἔλεγε τοιάδε.

85 "Ἡ μὲν ἔκπεμψίς μου καὶ τῆς στρατιᾶς ὑπὸ Λακεδαιμονίων, ὦ Ἀκάνθιοι, γεγένηται τὴν αἰτίαν ἐπαληθεύουσα, ἣν ἀρχόμενοι τοῦ πολέμου προείπομεν, Ἀθηναίοις ἐλευθεροῦντες τὴν Ἑλλάδα πολεμήσειν· εἰ δὲ χρόνῳ ἐπήλθομεν, σφαλέντες τῆς ἀπὸ τοῦ ἐκεῖ πολέμου δόξης, ᾗ διὰ τάχους αὐτοὶ ἄνευ τοῦ ὑμετέρου κινδύνου ἠλπίσαμεν Ἀθηναίους καθαιρήσειν, μη-
2 δεὶς μεμφθῇ· νῦν γάρ, ὅτε παρέσχεν, ἀφιγμένοι καὶ μετὰ ὑμῶν πειρασόμεθα κατεργάζεσθαι αὐτούς. θαυμάζω δὲ τῇ τε ἀποκλήσει μου τῶν πυλῶν καὶ εἰ μὴ ἀσμένοις ὑμῖν ἀφῖγμαι. ἡμεῖς μὲν γὰρ οἱ Λακεδαιμόνιοι οἰόμενοί τε παρὰ ξυμμάχους, καὶ πρὶν ἔργῳ ἀφικέσθαι, τῇ γοῦν γνώμῃ ἥξειν καὶ βουλομένοις ἔσεσθαι, κίνδυνόν *[τε] τοσόνδε ἀνερρίψαμεν διὰ τῆς ἀλλοτρίας πολλῶν ἡμερῶν ὁδὸν ἰόντες καὶ πᾶν τὸ
3 πρόθυμον παρεχόμενοι· ὑμεῖς δὲ εἴ τι ἄλλο ἐν νῷ ἔχετε ἢ εἰ ἐναντιώσεσθε τῇ τε ὑμετέρᾳ αὐτῶν ἐλευθερίᾳ καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, δεινὸν ἂν εἴη. καὶ γὰρ οὐ μόνον ὅτι αὐτοὶ ἀνθίστασθε, ἀλλὰ καὶ οἷς ἂν ἐπίω, ἧσσόν τις ἐμοὶ πρόσεισι, δυσχερὲς ποιούμενοι εἰ ἐπὶ οὓς πρῶτον ἦλθον ὑμᾶς, καὶ πόλιν ἀξιόχρεων

παρεχομένους καὶ ξύνεσιν δοκοῦντας ἔχειν, μὴ ἐδέξασθε· καὶ τὴν αἰτίαν οὐχ ἕξω πιστὴν ἀποδεικνύναι, 4
ἀλλ' ἢ ἄδικον τὴν ἐλευθερίαν ἐπιφέρειν ἢ ἀσθενὴς καὶ ἀδύνατος τιμωρῆσαι τὰ πρὸς Ἀθηναίους, ἢν ἐπίωσιν, ἀφῖχθαι. καίτοι στρατιᾷ γε τῇδ', ἣν νῦν ἐγὼ ἔχω, ἐπὶ Νίσαιαν ἐμοῦ βοηθήσαντος, οὐκ ἠθέλησαν Ἀθηναῖοι πλέονες ὄντες προσμῖξαι, ὥστε οὐκ εἰκὸς νηΐτῃ γε αὐτοὺς τῷ ἐν Νισαίᾳ στρατῷ ἴσον πλῆθος ἐφ' ὑμᾶς ἀποστεῖλαι. αὐτός τε οὐκ ἐπὶ κακῷ, ἐπ' 86
ἐλευθερώσει δὲ τῶν Ἑλλήνων παρελήλυθα, ὅρκοις τε Λακεδαιμονίων καταλαβὼν τὰ τέλη τοῖς μεγίστοις ἦ μὴν οὓς ἂν ἔγωγε προσαγάγωμαι ξυμμάχους ἔσεσθαι αὐτονόμους, καὶ ἅμα οὐχ ἵνα ξυμμάχους ὑμᾶς ἔχωμεν ἢ βίᾳ ἢ ἀπάτῃ προσλαβόντες, ἀλλὰ τοὐναντίον ὑμῖν δεδουλωμένοις ὑπὸ Ἀθηναίων ξυμμαχήσοντες. οὔκ- 2
ουν ἀξιῶ οὔτ' αὐτὸς ὑποπτεύεσθαι, πίστεις γε διδοὺς τὰς μεγίστας, οὔτε τιμωρὸς ἀδύνατος νομισθῆναι, προσχωρεῖν δὲ ὑμᾶς θαρσήσαντας. καὶ εἴ τις ἰδίᾳ τινὰ δεδιὼς ἄρα, μὴ ἐγώ τισι προσθῶ τὴν πόλιν, ἀπρόθυμός ἐστι, πάντων μάλιστα πιστευσάτω. οὐ 3
γὰρ ξυστασιάσων ἥκω, οὐδ' *ἂν σαφῆ τὴν ἐλευθερίαν νομίζω ἐπιφέρειν, εἰ τὸ πάτριον παρεὶς τὸ πλέον τοῖς ὀλίγοις ἢ τὸ ἔλασσον τοῖς πᾶσι δουλώσαιμι. χαλεπώτερα γὰρ ἂν τῆς ἀλλοφύλου ἀρχῆς εἴη, καὶ ἡμῖν τοῖς Λακεδαιμονίοις οὐκ ἂν ἀντὶ πόνων χάρις καθίσταιτο, ἀντὶ δὲ τιμῆς καὶ δόξης αἰτία μᾶλλον· οἷς τε τοὺς 4
Ἀθηναίους ἐγκλήμασι καταπολεμοῦμεν, αὐτοὶ ἂν φαινοίμεθα ἐχθίονα ἢ ὁ μὴ ὑποδείξας ἀρετὴν κατακτώμενοι. ἀπάτῃ γὰρ εὐπρεπεῖ αἴσχιον τοῖς γε ἐν ἀξιώματι πλεονεκτῆσαι ἢ βίᾳ ἐμφανεῖ· τὸ μὲν γὰρ ἰσχύος δικαιώσει, ἣν ἡ τύχη ἔδωκεν, ἐπέρχεται, τὸ δὲ γνώμης ἀδίκου ἐπιβουλῇ. οὕτω πολλὴν περιωπὴν τῶν ἡμῖν ἐς τὰ μέγιστα διαφόρων ποιούμεθα. καὶ 87
οὐκ ἂν μείζω πρὸς τοῖς ὅρκοις βεβαίωσιν λάβοιτε ἢ οἷς τὰ ἔργα ἐκ τῶν λόγων ἀναθρούμενα δόκησιν ἀναγκαίαν παρέχεται ὡς καὶ ξυμφέρει ὁμοίως ὡς εἶπον.

μὲν καὶ δισχιλίους Κορινθίων ὁπλίτας, Φλιασίων δὲ
τετρακοσίους, Σικυωνίων δὲ ἑξακοσίους καὶ τοὺς μεθ'
αὑτοῦ ὅσοι ἤδη ξυνειλεγμένοι ἦσαν, οἰόμενος τὴν Νί-
3 σαιαν ἔτι καταλήψεσθαι ἀνάλωτον. ὡς δὲ ἐπύθετο,
ἔτυχε γὰρ νυκτὸς ἐπὶ τὸν Τριποδίσκον ἐξελθών, ἀπο-
λέξας τριακοσίους τοῦ στρατοῦ, πρὶν ἔκπυστος γενέ-
σθαι, προσῆλθε τῇ τῶν Μεγαρέων πόλει λαθὼν τοὺς
Ἀθηναίους ὄντας περὶ τὴν θάλασσαν, βουλόμενος
μὲν τῷ λόγῳ καὶ ἅμα, εἰ δύναιτο, ἔργῳ τῆς Νισαίας
πειρᾶσαι, τὸ δὲ μέγιστον, τὴν τῶν Μεγαρέων πόλιν
εἰσελθὼν βεβαιώσασθαι. καὶ ἠξίου δέξασθαι σφᾶς,
71 λέγων ἐν ἐλπίδι εἶναι ἀναλαβεῖν Νίσαιαν. αἱ δὲ τῶν
Μεγαρέων στάσεις φοβούμεναι οἱ μὲν μὴ τοὺς φεύ-
γοντας σφίσιν ἐσαγαγὼν αὐτοὺς ἐκβάλῃ, οἱ δὲ μὴ
αὐτὸ τοῦτο ὁ δῆμος δείσας ἐπιθῆται σφίσι καὶ ἡ
πόλις ἐν μάχῃ καθ' αὑτὴν οὖσα ἐγγὺς ἐφεδρευόντων
Ἀθηναίων ἀπόληται, οὐκ ἐδέξαντο, ἀλλ' ἀμφοτέροις
2 ἐδόκει ἡσυχάσασι τὸ μέλλον περιϊδεῖν· ἤλπιζον γὰρ
καὶ μάχην ἑκάτεροι ἔσεσθαι τῶν τε Ἀθηναίων καὶ
τῶν προσβοηθησάντων, καὶ οὕτω σφίσιν ἀσφαλεστέ-
ρως ἔχειν, οἷς τις εἴη εὔνους, κρατήσασι προσχωρῆσαι.
ὁ δὲ Βρασίδας ὡς οὐκ ἔπειθεν, ἀνεχώρησε πάλιν ἐς τὸ
ἄλλο στράτευμα.

72 Ἅμα δὲ τῇ ἕῳ οἱ Βοιωτοὶ παρῆσαν, διανενοημένοι
μέν, καὶ πρὶν Βρασίδαν πέμψαι, βοηθεῖν ἐπὶ τὰ Μέ-
γαρα, ὡς οὐκ ἀλλοτρίου ὄντος τοῦ κινδύνου, καὶ ἤδη
ὄντες πανστρατιᾷ Πλαταιᾶσιν· ἐπειδὴ δὲ καὶ ἦλθεν
ὁ ἄγγελος, πολλῷ μᾶλλον ἐρρώσθησαν, καὶ ἀποστεί-
λαντες διακοσίους καὶ δισχιλίους ὁπλίτας καὶ ἱππέας
2 ἑξακοσίους τοῖς πλείοσιν ἀπῆλθον πάλιν. παρόντος
δὲ ἤδη ξύμπαντος τοῦ στρατεύματος, ὁπλιτῶν οὐκ
ἔλασσον ἑξακισχιλίων, καὶ τῶν Ἀθηναίων τῶν μὲν
ὁπλιτῶν περὶ τὴν Νίσαιαν ὄντων καὶ τὴν θάλασσαν
ἐν τάξει, τῶν δὲ ψιλῶν ἀνὰ τὸ πεδίον ἐσκεδασμένων,
οἱ ἱππῆς οἱ τῶν Βοιωτῶν ἀπροσδοκήτοις ἐπιπεσόντες
3 τοῖς ψιλοῖς ἔτρεψαν ἐπὶ τὴν θάλασσαν· ἐν γὰρ τῷ

πρὸ τοῦ οὐδεμία βοήθειά πω τοῖς Μεγαρεῦσιν οὐδαμόθεν ἐπῆλθεν. ἀντεπεξελάσαντες δὲ καὶ οἱ τῶν Ἀθηναίων ἐς χεῖρας ᾖεσαν, καὶ ἐγένετο ἱππομαχία ἐπὶ πολύ, ἐν ᾗ ἀξιοῦσιν ἑκάτεροι οὐχ ἥσσους γενέσθαι. τὸν μὲν γὰρ ἵππαρχον τῶν Βοιωτῶν καὶ ἄλλους τινὰς οὐ πολλοὺς πρὸς αὐτῇ τῇ Νισαίᾳ προσελάσαντες οἱ Ἀθηναῖοι καὶ ἀποκτείναντες ἐσκύλευσαν, καὶ τῶν τε νεκρῶν τούτων κρατήσαντες ὑπο- 4
σπόνδους ἀπέδοσαν καὶ τροπαῖον ἔστησαν· οὐ μέντοι ἔν γε τῷ παντὶ ἔργῳ βεβαίως οὐδέτεροι τελευτήσαντες ἀπεκρίθησαν, ἀλλ' οἱ μὲν Βοιωτοὶ πρὸς τοὺς ἑαυτῶν, οἱ δὲ ἐπὶ τὴν Νίσαιαν.

Μετὰ δὲ τοῦτο Βρασίδας καὶ τὸ στράτευμα ἐχώ- 73
ρουν ἐγγυτέρω τῆς θαλάσσης καὶ τῆς τῶν Μεγαρέων πόλεως, καὶ καταλαβόντες χωρίον ἐπιτήδειον παραταξάμενοι ἡσύχαζον, οἰόμενοι σφίσιν ἐπιέναι τοὺς Ἀθηναίους, καὶ τοὺς Μεγαρέας ἐπιστάμενοι περιορωμένους ὁποτέρων ἡ νίκη ἔσται. καλῶς δὲ ἐνόμιζον 2
σφίσιν ἀμφότερα ἔχειν, ἅμα μὲν τὸ μὴ ἐπιχειρεῖν προτέρους μηδὲ μάχης καὶ κινδύνου ἑκόντας ἄρξαι, ἐπειδή γε ἐν φανερῷ ἔδειξαν ἑτοῖμοι ὄντες ἀμύνεσθαι, καὶ αὐτοῖς ὥσπερ ἀκονιτὶ τὴν νίκην δικαίως ἂν τίθεσθαι· ἐν τῷ αὐτῷ δὲ καὶ πρὸς τοὺς Μεγαρέας ὀρθῶς ξυμβαίνειν. εἰ μὲν γὰρ μὴ ὤφθησαν ἐλθόντες, οὐκ ἂν 3
ἐν τύχῃ γίγνεσθαι σφίσιν, ἀλλὰ σαφῶς ἂν ὥσπερ ἡσσηθέντων στερηθῆναι εὐθὺς τῆς πόλεως· νῦν δὲ κἂν τυχεῖν αὐτοὺς Ἀθηναίους μὴ βουληθέντας ἀγωνίζεσθαι, ὥστε ἀμαχεὶ ἂν περιγενέσθαι αὐτοῖς ὧν ἕνεκα ἦλθον· ὅπερ καὶ ἐγένετο. οἱ γὰρ Μεγαρῆς, ὡς 4
οἱ Ἀθηναῖοι ἐτάξαντο μὲν παρὰ τὰ μακρὰ τείχη ἐξελθόντες, ἡσύχαζον δὲ καὶ αὐτοὶ μὴ ἐπιόντων, λογιζόμενοι καὶ οἱ ἐκείνων στρατηγοὶ μὴ ἀντίπαλον εἶναι σφίσι τὸν κίνδυνον, ἐπειδὴ καὶ τὰ πλείω αὐτοῖς προκεχωρήκει, ἄρξασι μάχης πρὸς πλείονας αὐτῶν ἢ λαβεῖν νικήσαντας Μέγαρα ἢ σφαλέντας τῷ βελτίστῳ τοῦ ὁπλιτικοῦ βλαφθῆναι, τοῖς δὲ ξυμπάσης 5

τῆς δυνάμεως *ὀλίγων παρόντων μέρος ἕκαστον κιν-
δυνεύειν εἰκότως ἐθέλειν τολμᾶν· χρόνον δὲ ἐπισχόν-
τες, [καὶ] ὡς οὐδὲν ἀφ' ἑκατέρων ἐπεχειρεῖτο, ἀπῆλ-
θον πρότεροι οἱ Ἀθηναῖοι ἐς τὴν Νίσαιαν καὶ αὖθις
74 οἱ Πελοποννήσιοι ὅθεν περ ὡρμήθησαν· οὕτω δὴ τῷ
μὲν Βρασίδᾳ αὐτῷ καὶ τοῖς ἀπὸ τῶν πόλεων ἄρχου-
σιν οἱ τῶν φευγόντων φίλοι Μεγαρῆς ὡς ἐπικρατή-
σαντι καὶ τῶν Ἀθηναίων οὐκέτι ἐθελησάντων μά-
χεσθαι, θαρσοῦντες μᾶλλον ἀνοίγουσί τε τὰς πύλας
καὶ δεξάμενοι, καταπεπληγμένων ἤδη τῶν πρὸς τοὺς
2 Ἀθηναίους πραξάντων, ἐς λόγους ἔρχονται. καὶ ὕστε-
ρον ὁ μέν, διαλυθέντων τῶν ξυμμάχων κατὰ πόλεις,
ἐπανελθὼν καὶ αὐτὸς ἐς τὴν Κόρινθον τὴν ἐπὶ Θρᾴ-
κης στρατείαν παρεσκεύαζεν, ἵνα περ καὶ τὸ πρῶτον
ὥρμητο· οἱ δὲ ἐν τῇ πόλει Μεγαρῆς, ἀποχωρησάντων
καὶ τῶν Ἀθηναίων ἐπ' οἴκου, ὅσοι μὲν τῶν πραγμά-
των πρὸς τοὺς Ἀθηναίους μάλιστα μετέσχον, εἰδότες
3 ὅτι ὤφθησαν εὐθὺς ὑπεξῆλθον, οἱ δὲ ἄλλοι κοινολο-
γησάμενοι τοῖς τῶν φευγόντων φίλοις κατάγουσι τοὺς
ἐκ Πηγῶν, ὁρκώσαντες πίστεσι μεγάλαις μηδὲν μνη-
σικακήσειν, βουλεύσειν δὲ τῇ πόλει τὰ ἄριστα. οἱ
δὲ ἐπειδὴ ἐν ταῖς ἀρχαῖς ἐγένοντο καὶ ἐξέτασιν ὅπλων
ἐποιήσαντο, διαστήσαντες τοὺς λόχους ἐξελέξαντο
τῶν τε ἐχθρῶν καὶ οἳ ἐδόκουν μάλιστα ξυμπρᾶξαι
4 τὰ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, ἄνδρας ὡς ἑκατόν, καὶ τού-
των πέρι ἀναγκάσαντες τὸν δῆμον ψῆφον φανερὰν
διενεγκεῖν, ὡς κατεγνώσθησαν, ἔκτειναν, καὶ ἐς ὀλι-
γαρχίαν τὰ μάλιστα κατέστησαν τὴν πόλιν. καὶ
πλεῖστον δὴ χρόνον αὕτη ὑπ' ἐλαχίστων γενομένη ἐκ
στάσεως μετάστασις ξυνέμεινεν.
75 Τοῦ δ' αὐτοῦ θέρους τῆς Ἀντάνδρου ὑπὸ τῶν Μυ-
τιληναίων, ὥσπερ διενοοῦντο, μελλούσης κατασκευά-
ζεσθαι, οἱ τῶν ἀργυρολόγων Ἀθηναίων στρατηγοὶ
Δημόδοκος καὶ Ἀριστείδης, ὄντες περὶ Ἑλλήσπον-
τον—ὁ γὰρ τρίτος αὐτῶν Λάμαχος δέκα ναυσὶν ἐς
τὸν Πόντον ἐσεπεπλεύκει—ὡς ᾐσθάνοντο τὴν παρα-

σκευὴν τοῦ χωρίου καὶ ἐδόκει αὐτοῖς δεινὸν εἶναι μή, ὥσπερ τὰ Ἄναια ἐπὶ τῇ Σάμῳ, γένηται, ἔνθα οἱ φεύ- 2
γοντες τῶν Σαμίων καταστάντες τούς τε Πελοποννησίους ὠφέλουν ἐς τὰ ναυτικὰ κυβερνήτας πέμποντες καὶ τοὺς ἐν τῇ πόλει Σαμίους ἐς ταραχὴν καθίστασαν καὶ τοὺς ἐξιόντας ἐδέχοντο, οὕτω δὴ ξυναγείραντες ἀπὸ τῶν ξυμμάχων στρατιὰν καὶ πλεύσαντες, μάχῃ τε νικήσαντες τοὺς ἐκ τῆς Ἀντάνδρου ἐπεξελθόντας, ἀναλαμβάνουσι τὸ χωρίον πάλιν. καὶ οὐ πολὺ ὕστε- 3
ρον ἐς τὸν Πόντον ἐσπλεύσας Λάμαχος, ἐν τῇ Ἡρακλεώτιδι ὁρμίσας ἐς τὸν Κάληκα ποταμὸν ἀπόλλυσι τὰς ναῦς, ὕδατος ἄνωθεν γενομένου καὶ κατελθόντος αἰφνιδίου τοῦ ῥεύματος. αὐτός τε καὶ ἡ στρατιὰ πεζῇ διὰ Βιθυνῶν Θρᾳκῶν, οἵ εἰσι πέραν ἐν τῇ Ἀσίᾳ, ἀφικνεῖται ἐς Χαλκηδόνα τὴν ἐπὶ τῷ στόματι τοῦ Πόντου Μεγαρέων ἀποικίαν.

Ἐν δὲ τῷ αὐτῷ θέρει καὶ Δημοσθένης, Ἀθηναίων 76
στρατηγός, τεσσαράκοντα ναυσὶν ἀφικνεῖται ἐς Ναύπακτον, εὐθὺς μετὰ τὴν ἐκ τῆς Μεγαρίδος ἀναχώρησιν. τῷ γὰρ Ἱπποκράτει καὶ ἐκείνῳ τὰ Βοιώτια πράγματα ἀπό τινων ἀνδρῶν ἐν ταῖς πόλεσιν ἐπράσσετο, βουλομένων μεταστῆσαι τὸν κόσμον καὶ ἐς δημοκρατίαν, ὥσπερ οἱ Ἀθηναῖοι, τρέψαι· καὶ Πτοιοδώρου μάλιστ' ἀνδρὸς φυγάδος ἐκ Θηβῶν ἐσηγουμένου 2
τάδε αὐτοῖς παρεσκευάσθη. Σίφας μὲν ἔμελλόν τινες προδώσειν· αἱ δὲ Σῖφαί εἰσι τῆς Θεσπικῆς γῆς ἐν τῷ Κρισαίῳ κόλπῳ ἐπιθαλασσίδιοι. Χαιρώνειαν δέ, ἣ ἐς Ὀρχομενὸν τὸν Μινύειον πρότερον καλούμενον νῦν δὲ Βοιώτιον ξυντελεῖ, ἄλλοι ἐξ Ὀρχομενοῦ ἐνεδίδοσαν· καὶ οἱ Ὀρχομενίων φυγάδες ξυνέπρασσον 3
τὰ μάλιστα καὶ ἄνδρας ἐμισθοῦντο ἐκ Πελοποννήσου, ἔστι δὲ ἡ Χαιρώνεια ἔσχατον τῆς Βοιωτίας πρὸς τῇ Φανότιδι τῆς Φωκίδος, καὶ Φωκέων μετεῖχόν τινες. τοὺς δὲ Ἀθηναίους ἔδει Δήλιον καταλαβεῖν τὸ ἐν τῇ Ταναγραίᾳ πρὸς Εὔβοιαν τετραμμένον Ἀπόλλωνος ἱερόν, ἅμα δὲ ταῦτα ἐν ἡμέρᾳ ῥητῇ γίγνεσθαι, ὅπως

μὴ ξυμβοηθήσωσιν ἐπὶ τὸ Δήλιον οἱ Βοιωτοὶ ἀθρόοι,
4 ἀλλ' ἐπὶ τὰ σφέτερα αὐτῶν ἕκαστοι κινούμενα. καὶ εἰ κατορθοῖτο ἡ πεῖρα καὶ τὸ Δήλιον τειχισθείη, ῥᾳδίως ἤλπιζον, εἰ καὶ μὴ παραυτίκα *νεωτερίζοιτό τι τῶν κατὰ τὰς πολιτείας τοῖς Βοιωτοῖς, ἐχομένων τούτων τῶν χωρίων καὶ λῃστευομένης τῆς γῆς καὶ οὔσης ἑκάστοις διὰ βραχέος ἀποστροφῆς, οὐ μενεῖν κατὰ χώραν τὰ πράγματα, ἀλλὰ χρόνῳ τῶν Ἀθηναίων μὲν προσιόντων τοῖς ἀφεστηκόσι, τοῖς δὲ οὐκ οὔσης ἀθρόας τῆς δυνάμεως καταστήσειν αὐτὰ ἐς τὸ ἐπιτήδειον. ἡ μὲν οὖν ἐπιβουλὴ τοιαύτη παρεσκευάζετο,
77 ὁ δὲ Ἱπποκράτης αὐτὸς μὲν ἐκ τῆς πόλεως δύναμιν ἔχων, ὁπότε καιρὸς εἴη, ἔμελλε στρατεύειν ἐς τοὺς Βοιωτούς, τὸν δὲ Δημοσθένην προαπέστειλε ταῖς τεσσαράκοντα ναυσὶν ἐς τὴν Ναύπακτον, ὅπως ἐξ ἐκείνων τῶν χωρίων στρατὸν ξυλλέξας Ἀκαρνάνων τε καὶ τῶν ἄλλων ξυμμάχων πλέοι ἐπὶ τὰς Σίφας ὡς προδοθησομένας· ἡμέρα δ' αὐτοῖς εἴρητο ᾗ ἔδει ἅμα
2 ταῦτα πράσσειν. καὶ ὁ μὲν Δημοσθένης ἀφικόμενος, Οἰνιάδας δὲ ὑπό τε Ἀκαρνάνων πάντων κατηναγκασμένους καταλαβὼν ἐς τὴν Ἀθηναίων ξυμμαχίαν, καὶ αὐτὸς ἀναστήσας τὸ ξυμμαχικὸν τὸ ἐκείνῃ πᾶν, ἐπὶ Σαλύνθιον καὶ Ἀγραίους στρατεύσας πρῶτον καὶ προσποιησάμενος τἆλλα ἡτοιμάζετο ὡς ἐπὶ τὰς Σίφας, ὅταν δέῃ, ἀπαντησόμενος.

78 Βρασίδας δὲ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον τοῦ θέρους πορευόμενος ἑπτακοσίοις καὶ χιλίοις ὁπλίταις ἐς τὰ ἐκ Θρᾴκης, ἐπειδὴ ἐγένετο ἐν Ἡρακλείᾳ τῇ ἐν Τραχῖνι, καὶ προπέμψαντος αὐτοῦ ἄγγελον ἐς Φάρσαλον παρὰ τοὺς ἐπιτηδείους, ἀξιοῦντος διάγειν ἑαυτὸν καὶ τὴν στρατιάν, ἦλθον ἐς Μελιτίαν τῆς Ἀχαΐας Πάναιρός τε καὶ Δῶρος καὶ Ἱππολοχίδας καὶ Τορύλαος καὶ Στρόφακος, πρόξενος ὢν Χαλκιδέων, τότε δὴ ἐπορεύ-
2 ετο. ἦγον δὲ καὶ ἄλλοι Θεσσαλῶν αὐτὸν καὶ ἐκ Λαρίσης Νικονίδας, Περδίκκᾳ ἐπιτήδειος ὤν. τὴν γὰρ Θεσσαλίαν ἄλλως τε οὐκ εὔπορον ἦν διιέναι ἄνευ

ἀγωγοῦ καὶ μετὰ ὅπλων γε δή, καὶ τοῖς πᾶσί γε
ὁμοίως Ἕλλησιν ὕποπτον καθεστήκει τὴν τῶν πέλας
μὴ πείσαντας διϊέναι· τοῖς τε Ἀθηναίοις ἀεί ποτε τὸ 3
πλῆθος τῶν Θεσσαλῶν εὔνουν ὑπῆρχεν· ὥστε εἰ μὴ
δυναστείᾳ μᾶλλον ἢ ἰσονομίᾳ ἐχρῶντο τὸ ἐγχώριον
οἱ Θεσσαλοί, οὐκ ἄν ποτε προῆλθεν, ἐπεὶ καὶ τότε
πορευομένῳ αὐτῷ ἀπαντήσαντες ἄλλοι τῶν τἀναντία
τούτοις βουλομένων ἐπὶ τῷ Ἐνιπεῖ ποταμῷ ἐκώλυον,
καὶ ἀδικεῖν ἔφασαν ἄνευ τοῦ πάντων κοινοῦ πορευό-
μενον. οἱ δὲ ἄγοντες οὔτε ἀκόντων ἔφασαν διάξειν, 4
αἰφνίδιόν τε παραγενόμενον ξένοι ὄντες κομίζειν.
ἔλεγε δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Βρασίδας τῇ Θεσσαλῶν γῇ καὶ
αὐτοῖς φίλος ὢν ἰέναι, καὶ Ἀθηναίοις πολεμίοις οὖσι
καὶ οὐκ ἐκείνοις ὅπλα ἐπιφέρειν, Θεσσαλοῖς τε οὐκ
εἰδέναι καὶ Λακεδαιμονίοις ἔχθραν οὖσαν ὥστε τῇ
ἀλλήλων γῇ μὴ χρῆσθαι, νῦν τε ἀκόντων ἐκείνων
οὐκ ἂν προελθεῖν, οὐδὲ γὰρ ἂν δύνασθαι, οὐ μέντοι
ἀξιοῦν γε εἴργεσθαι· καὶ οἱ μὲν ἀκούσαντες ταῦτα 5
ἀπῆλθον, ὁ δέ, κελευόντων τῶν ἀγωγῶν, πρίν τι πλέον
ξυστῆναι τὸ κωλῦσον, ἐχώρει οὐδὲν ἐπισχὼν δρόμῳ.
καὶ ταύτῃ μὲν τῇ ἡμέρᾳ, ᾗ ἐκ τῆς Μελιτίας ἀφώρ-
μησεν, ἐς Φάρσαλόν τε ἐτέλεσε καὶ ἐστρατοπεδεύ-
σατο ἐπὶ τῷ Ἀπιδανῷ ποταμῷ, ἐκεῖθεν δὲ ἐς Φάκιον
καὶ ἐξ αὐτοῦ ἐξ Περαιβίαν. ἀπὸ δὲ τούτου ἤδη οἱ
μὲν τῶν Θεσσαλῶν ἀγωγοὶ πάλιν ἀπῆλθον, οἱ δὲ
Περαιβοὶ αὐτόν, ὑπήκοοι ὄντες Θεσσαλῶν, κατέστη-
σαν ἐς Δῖον τῆς Περδίκκου ἀρχῆς, ὃ ὑπὸ τῷ Ὀλύμ-
πῳ, Μακεδονίας πρὸς Θεσσαλοὺς πόλισμα, κεῖται.
τούτῳ τῷ τρόπῳ Βρασίδας Θεσσαλίαν φθάσας διέ- 79
δραμε πρίν τινα κωλύειν παρασκευάσασθαι, καὶ ἀφί-
κετο ὡς Περδίκκαν καὶ ἐς τὴν Χαλκιδικήν. ἐκ γὰρ
τῆς Πελοποννήσου, ὡς τὰ τῶν Ἀθηναίων εὐτύχει,
δείσαντες οἵ τε ἐπὶ Θρᾴκης ἀφεστῶτες Ἀθηναίων
καὶ Περδίκκας ἐξήγαγον τὸν στρατόν, οἱ μὲν Χαλ-
κιδῆς νομίζοντες ἐπὶ σφᾶς πρῶτον ὁρμήσειν τοὺς
Ἀθηναίους—καὶ ἅμα αἱ πλησιόχωροι πόλεις αὐτῶν

2 αἱ οὐκ ἀφεστηκυῖαι ξυνεπῆγον κρύφα—Περδίκκας
δέ, πολέμιος μὲν οὐκ ὢν ἐκ τοῦ φανεροῦ, φοβούμενος
δὲ καὶ αὐτὸς τὰ παλαιὰ διάφορα τῶν Ἀθηναίων, καὶ
μάλιστα βουλόμενος Ἀρριβαῖον τὸν Λυγκηστῶν
βασιλέα παραστήσασθαι. ξυνέβη δὲ αὐτοῖς, ὥστε
ῥᾷον ἐκ τῆς Πελοποννήσου στρατὸν ἐξαγαγεῖν, ἡ
80 τῶν Λακεδαιμονίων ἐν τῷ παρόντι κακοπραγία· τῶν
γὰρ Ἀθηναίων ἐγκειμένων τῇ Πελοποννήσῳ καὶ οὐχ
ἥκιστα τῇ ἐκείνων γῇ, ἤλπιζον ἀποστρέψαι αὐτοὺς
μάλιστα, εἰ ἀντιπαραλυποῖεν πέμψαντες ἐπὶ τοὺς
ξυμμάχους αὐτῶν στρατίαν, ἄλλως τε καὶ ἑτοίμων
ὄντων τρέφειν τε καὶ ἐπὶ ἀποστάσει σφᾶς ἐπικαλου-
μένων. καὶ ἅμα τῶν Εἱλώτων βουλομένοις ἦν ἐπὶ
προφάσει ἐκπέμψαι, μή τι πρὸς τὰ παρόντα τῆς
Πύλου ἐχομένης νεωτερίσωσιν, ἐπεὶ καὶ τόδε ἔπραξαν
2 φοβούμενοι αὐτῶν τὴν νεότητα καὶ τὸ πλῆθος·—ἀεὶ
γὰρ τὰ πολλὰ Λακεδαιμονίοις πρὸς τοὺς Εἵλωτας
τῆς φυλακῆς πέρι μάλιστα καθεστήκει—προεῖπον
αὐτῶν ὅσοι ἀξιοῦσιν ἐν τοῖς πολεμίοις γεγενῆσθαι
σφίσιν ἄριστοι, κρίνεσθαι, ὡς ἐλευθερώσοντες, πεῖ-
ραν ποιούμενοι καὶ ἡγούμενοι τούτους σφίσιν ὑπὸ
φρονήματος, οἵπερ καὶ ἠξίωσαν πρῶτος ἕκαστος
3 ἐλευθεροῦσθαι, μάλιστα ἂν καὶ ἐπιθέσθαι· καὶ προ-
κρίναντες ἐς δισχιλίους, οἱ μὲν ἐστεφανώσαντό τε
καὶ τὰ ἱερὰ περιῆλθον ὡς ἠλευθερωμένοι, οἱ δὲ οὐ
πολλῷ ὕστερον ἠφάνισάν τε αὐτοὺς καὶ οὐδεὶς ᾔσθετο
ὅτῳ τρόπῳ ἕκαστος διεφθάρη. καὶ τότε προθύμως τῷ
Βρασίδᾳ αὐτῶν ξυνέπεμψαν ἑπτακοσίους ὁπλίτας,
τοὺς δ' ἄλλους ἐκ τῆς Πελοποννήσου μισθῷ πείσας
ἐξήγαγεν. αὐτόν τε Βρασίδαν βουλόμενον μάλιστα
81 Λακεδαιμόνιοι ἀπέστειλαν, προὐθυμήθησαν δὲ καὶ οἱ
Χαλκιδῆς, ἄνδρα ἔν τε τῇ Σπάρτῃ δοκοῦντα δραστή-
ριον εἶναι ἐς τὰ πάντα, καὶ ἐπειδὴ ἐξῆλθε πλείστου
ἄξιον Λακεδαιμονίοις γενόμενον. τό τε γὰρ παραυ-
τίκα ἑαυτὸν παρασχὼν δίκαιον καὶ μέτριον ἐς τὰς
πόλεις ἀπέστησε τὰ πολλά, τὰ δὲ προδοσίᾳ εἷλε τῶν

χωρίων,—ὥστε τοῖς Λακεδαιμονίοις γίγνεσθαι ξυμβαίνειν τε βουλομένοις, ὅπερ ἐποίησαν, ἀνταπόδοσιν καὶ ἀποδοχὴν χωρίων καὶ τοῦ πολέμου ἀπὸ τῆς Πελοποννήσου λώφησιν—ἔς τε τὸν χρόνῳ ὕστερον 2
μετὰ τὰ ἐκ Σικελίας πόλεμον ἡ τότε Βρασίδου ἀρετὴ καὶ ξύνεσις, τῶν μὲν πείρᾳ αἰσθομένων τῶν δὲ ἀκοῇ νομισάντων, μάλιστα ἐπιθυμίαν ἐνεποίει τοῖς Ἀθηναίων ξυμμάχοις ἐς τοὺς Λακεδαιμονίους. πρῶτος γὰρ ἐξελθὼν καὶ δόξας εἶναι κατὰ πάντα ἀγαθὸς ἐλπίδα ἐγκατέλιπε βέβαιον ὡς καὶ οἱ ἄλλοι τοιοῦτοί εἰσιν.

Τότε δ' οὖν ἀφικομένου αὐτοῦ ἐς τὰ ἐπὶ Θρᾴκης 82
οἱ Ἀθηναῖοι πυθόμενοι τόν τε Περδίκκαν πολέμιον ποιοῦνται, νομίσαντες αἴτιον εἶναι τῆς παρόδου, καὶ τῶν ταύτῃ ξυμμάχων φυλακὴν πλέονα κατεστήσαντο. Περδίκκας δὲ Βρασίδαν καὶ τὴν στρατιὰν εὐθὺς λαβὼν μετὰ τῆς ἑαυτοῦ δυνάμεως στρατεύει ἐπὶ Ἀρριβαῖον τὸν Βρομεροῦ, Λυγκηστῶν Μακεδόνων βασιλέα, ὅμορον ὄντα, διαφορᾶς τε αὐτῷ οὔσης καὶ βουλόμενος καταστρέψασθαι. ἐπεὶ δὲ ἐγένετο τῷ 83
στρατῷ μετὰ τοῦ Βρασίδου ἐπὶ τῇ ἐσβολῇ τῆς Λύγκου, Βρασίδας λόγοις ἔφη βούλεσθαι πρῶτον ἐλθὼν πρὸ πολέμου Ἀρριβαῖον ξύμμαχον Λακεδαιμονίων, ἢν δύνηται, ποιῆσαι. καὶ γάρ τι καὶ Ἀρριβαῖος ἐπε- 2
κηρυκεύετο, ἑτοῖμος ὢν Βρασίδᾳ μέσῳ δικαστῇ ἐπιτρέπειν· καὶ οἱ Χαλκιδέων πρέσβεις ξυμπαρόντες ἐδίδασκον αὐτὸν μὴ ὑπεξελεῖν τῷ Περδίκκᾳ τὰ δεινά, ἵνα προθυμοτέρῳ ἔχοιεν καὶ ἐς τὰ ἑαυτῶν χρῆσθαι. ἅμα δέ τι καὶ εἰρήκεσαν τοιοῦτον οἱ παρὰ τοῦ Περδίκκου ἐν τῇ Λακεδαίμονι, ὡς πολλὰ αὐτοῖς τῶν περὶ αὐτὸν χωρίων ξύμμαχα ποιήσοι, ὥστε ἐκ τοῦ τοιούτου κοινῇ μᾶλλον ὁ Βρασίδας τὰ τοῦ Ἀρριβαίου ἠξίου πράσσειν. Περδίκκας δὲ οὔτε δικαστὴν ἔφη 3
Βρασίδαν τῶν σφετέρων διαφορῶν ἀγαγεῖν, μᾶλλον δὲ καθαιρέτην ὧν ἂν αὐτὸς ἀποφαίνῃ πολεμίων, ἀδικήσειν τε εἰ αὐτοῦ τρέφοντος τὸ ἥμισυ τοῦ στρατοῦ

μὲν καὶ δισχιλίους Κορινθίων ὁπλίτας, Φλιασίων δὲ
τετρακοσίους, Σικυωνίων δὲ ἑξακοσίους καὶ τοὺς μεθ'
αὑτοῦ ὅσοι ἤδη ξυνειλεγμένοι ἦσαν, οἰόμενος τὴν Νί-
3 σαιαν ἔτι καταλήψεσθαι ἀνάλωτον. ὡς δὲ ἐπύθετο,
ἔτυχε γὰρ νυκτὸς ἐπὶ τὸν Τριποδίσκον ἐξελθών, ἀπο-
λέξας τριακοσίους τοῦ στρατοῦ, πρὶν ἔκπυστος γενέ-
σθαι, προσῆλθε τῇ τῶν Μεγαρέων πόλει λαθὼν τοὺς
Ἀθηναίους ὄντας περὶ τὴν θάλασσαν, βουλόμενος
μὲν τῷ λόγῳ καὶ ἅμα, εἰ δύναιτο, ἔργῳ τῆς Νισαίας
πειρᾶσαι, τὸ δὲ μέγιστον, τὴν τῶν Μεγαρέων πόλιν
ἐσελθὼν βεβαιώσασθαι. καὶ ἠξίου δέξασθαι σφᾶς,
71 λέγων ἐν ἐλπίδι εἶναι ἀναλαβεῖν Νίσαιαν. αἱ δὲ τῶν
Μεγαρέων στάσεις φοβούμεναι οἱ μὲν μὴ τοὺς φεύ-
γοντας σφίσιν ἐσαγαγὼν αὐτοὺς ἐκβάλῃ, οἱ δὲ μὴ
αὐτὸ τοῦτο ὁ δῆμος δείσας ἐπιθῆται σφίσι καὶ ἡ
πόλις ἐν μάχῃ καθ' αὑτὴν οὖσα ἐγγὺς ἐφεδρευόντων
Ἀθηναίων ἀπόληται, οὐκ ἐδέξαντο, ἀλλ' ἀμφοτέροις
2 ἐδόκει ἡσυχάσασι τὸ μέλλον περιϊδεῖν· ἤλπιζον γὰρ
καὶ μάχην ἑκάτεροι ἔσεσθαι τῶν τε Ἀθηναίων καὶ
τῶν προσβοηθησάντων, καὶ οὕτω σφίσιν ἀσφαλεστέ-
ρως ἔχειν, οἷς τις εἴη εὔνους, κρατήσασι προσχωρῆσαι.
ὁ δὲ Βρασίδας ὡς οὐκ ἔπειθεν, ἀνεχώρησε πάλιν ἐς τὸ
ἄλλο στράτευμα.
72 Ἅμα δὲ τῇ ἕῳ οἱ Βοιωτοὶ παρῆσαν, διανενοημένοι
μέν, καὶ πρὶν Βρασίδαν πέμψαι, βοηθεῖν ἐπὶ τὰ Μέ-
γαρα, ὡς οὐκ ἀλλοτρίου ὄντος τοῦ κινδύνου, καὶ ἤδη
ὄντες πανστρατιᾷ Πλαταιᾶσιν· ἐπειδὴ δὲ καὶ ἦλθεν
ὁ ἄγγελος, πολλῷ μᾶλλον ἐρρώσθησαν, καὶ ἀποστεί-
λαντες διακοσίους καὶ δισχιλίους ὁπλίτας καὶ ἱππέας
2 ἑξακοσίους τοῖς πλείοσιν ἀπῆλθον πάλιν. παρόντος
δὲ ἤδη ξύμπαντος τοῦ στρατεύματος, ὁπλιτῶν οὐκ
ἔλασσον ἑξακισχιλίων, καὶ τῶν Ἀθηναίων τῶν μὲν
ὁπλιτῶν περὶ τὴν Νίσαιαν ὄντων καὶ τὴν θάλασσαν
ἐν τάξει, τῶν δὲ ψιλῶν ἀνὰ τὸ πεδίον ἐσκεδασμένων,
οἱ ἱππῆς οἱ τῶν Βοιωτῶν ἀπροσδοκήτοις ἐπιπεσόντες
3 τοῖς ψιλοῖς ἔτρεψαν ἐπὶ τὴν θάλασσαν· ἐν γὰρ τῷ

πρὸ τοῦ οὐδεμία βοήθειά πω τοῖς Μεγαρεῦσιν οὐδαμόθεν ἐπῆλθεν. ἀντεπεξελάσαντες δὲ καὶ οἱ τῶν Ἀθηναίων ἐς χεῖρας ᾖεσαν, καὶ ἐγένετο ἱππομαχία ἐπὶ πολύ, ἐν ᾗ ἀξιοῦσιν ἑκάτεροι οὐχ ἥσσους γενέσθαι. τὸν μὲν γὰρ ἵππαρχον τῶν Βοιωτῶν καὶ ἄλλους τινὰς οὐ πολλοὺς πρὸς αὐτὴν τὴν Νισαίᾳ προσελάσαντες οἱ Ἀθηναῖοι καὶ ἀποκτείναντες ἐσκύλευσαν, καὶ τῶν τε νεκρῶν τούτων κρατήσαντες ὑπο- 4
σπόνδους ἀπέδοσαν καὶ τροπαῖον ἔστησαν· οὐ μέντοι ἔν γε τῷ παντὶ ἔργῳ βεβαίως οὐδέτεροι τελευτήσαντες ἀπεκρίθησαν, ἀλλ' οἱ μὲν Βοιωτοὶ πρὸς τοὺς ἑαυτῶν, οἱ δὲ ἐπὶ τὴν Νίσαιαν.

Μετὰ δὲ τοῦτο Βρασίδας καὶ τὸ στράτευμα ἐχώ- 73
ρουν ἐγγυτέρω τῆς θαλάσσης καὶ τῆς τῶν Μεγαρέων πόλεως, καὶ καταλαβόντες χωρίον ἐπιτήδειον παραταξάμενοι ἡσύχαζον, οἰόμενοι σφίσιν ἐπιέναι τοὺς Ἀθηναίους, καὶ τοὺς Μεγαρέας ἐπιστάμενοι περιορωμένους ὁποτέρων ἡ νίκη ἔσται. καλῶς δὲ ἐνόμιζον 2
σφίσιν ἀμφότερα ἔχειν, ἅμα μὲν τὸ μὴ ἐπιχειρεῖν προτέρους μηδὲ μάχης καὶ κινδύνου ἑκόντας ἄρξαι, ἐπειδή γε ἐν φανερῷ ἔδειξαν ἑτοῖμοι ὄντες ἀμύνεσθαι, καὶ αὐτοῖς ὥσπερ ἀκονιτὶ τὴν νίκην δικαίως ἂν τίθεσθαι· ἐν τῷ αὐτῷ δὲ καὶ πρὸς τοὺς Μεγαρέας ὀρθῶς ξυμβαίνειν. εἰ μὲν γὰρ μὴ ὤφθησαν ἐλθόντες, οὐκ ἂν 3
ἐν τύχῃ γίγνεσθαι σφίσιν, ἀλλὰ σαφῶς ἂν ὥσπερ ἡσσηθέντων στερηθῆναι εὐθὺς τῆς πόλεως· νῦν δὲ κἂν τυχεῖν αὐτοὺς Ἀθηναίους μὴ βουληθέντας ἀγωνίζεσθαι, ὥστε ἀμαχεὶ ἂν περιγενέσθαι αὐτοῖς ὧν ἕνεκα ἦλθον· ὅπερ καὶ ἐγένετο. οἱ γὰρ Μεγαρῆς, ὡς 4
οἱ Ἀθηναῖοι ἐτάξαντο μὲν παρὰ τὰ μακρὰ τείχη ἐξελθόντες, ἡσύχαζον δὲ καὶ αὐτοὶ μὴ ἐπιόντων, λογιζόμενοι καὶ οἱ ἐκείνων στρατηγοὶ μὴ ἀντίπαλον εἶναι σφίσι τὸν κίνδυνον, ἐπειδὴ καὶ τὰ πλείω αὐτοῖς προκεχωρήκει, ἄρξασι μάχης πρὸς πλείονας αὐτῶν ἢ λαβεῖν νικήσαντας Μέγαρα ἢ σφαλέντας τῷ βελτίστῳ τοῦ ὁπλιτικοῦ βλαφθῆναι, τοῖς δὲ ξυμπάσης 5

*τῆς δυνάμεως *ὀλίγων παρόντων μέρος ἕκαστον κιν-
δυνεύειν εἰκότως ἐθέλειν τολμᾶν· χρόνον δὲ ἐπισχόν-
τες, [καὶ] ὡς οὐδὲν ἀφ' ἑκατέρων ἐπεχειρεῖτο, ἀπῆλ-
θον πρότεροι οἱ Ἀθηναῖοι ἐς τὴν Νίσαιαν καὶ αὖθις
74 οἱ Πελοποννήσιοι ὅθεν περ ὡρμήθησαν· οὕτω δὴ τῷ
μὲν Βρασίδᾳ αὐτῷ καὶ τοῖς ἀπὸ τῶν πόλεων ἄρχου-
σιν οἱ τῶν φευγόντων φίλοι Μεγαρῆς ὡς ἐπικρατή-
σαντι καὶ τῶν Ἀθηναίων οὐκέτι ἐθελησάντων μά-
χεσθαι, θαρσοῦντες μᾶλλον ἀνοίγουσί τε τὰς πύλας
καὶ δεξάμενοι, καταπεπληγμένων ἤδη τῶν πρὸς τοὺς
2 Ἀθηναίους πραξάντων, ἐς λόγους ἔρχονται. καὶ ὕστε-
ρον ὁ μέν, διαλυθέντων τῶν ξυμμάχων κατὰ πόλεις,
ἐπανελθὼν καὶ αὐτὸς ἐς τὴν Κόρινθον τὴν ἐπὶ Θρᾴ-
κης στρατείαν παρεσκεύαζεν, ἵνα περ καὶ τὸ πρῶτον
ὥρμητο· οἱ δὲ ἐν τῇ πόλει Μεγαρῆς, ἀποχωρησάντων
καὶ τῶν Ἀθηναίων ἐπ' οἴκου, ὅσοι μὲν τῶν πραγμά-
των πρὸς τοὺς Ἀθηναίους μάλιστα μετέσχον, εἰδότες
3 ὅτι ὤφθησαν εὐθὺς ὑπεξῆλθον, οἱ δὲ ἄλλοι κοινολο-
γησάμενοι τοῖς τῶν φευγόντων φίλοις κατάγουσι τοὺς
ἐκ Πηγῶν, ὁρκώσαντες πίστεσι μεγάλαις μηδὲν μνη-
σικακήσειν, βουλεύσειν δὲ τῇ πόλει τὰ ἄριστα. οἱ
δὲ ἐπειδὴ ἐν ταῖς ἀρχαῖς ἐγένοντο καὶ ἐξέτασιν ὅπλων
ἐποιήσαντο, διαστήσαντες τοὺς λόχους ἐξελέξαντο
τῶν τε ἐχθρῶν καὶ οἳ ἐδόκουν μάλιστα ξυμπρᾶξαι
4 τὰ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, ἄνδρας ὡς ἑκατόν, καὶ τού-
των πέρι ἀναγκάσαντες τὸν δῆμον ψῆφον φανερὰν
διενεγκεῖν, ὡς κατεγνώσθησαν, ἔκτειναν, καὶ ἐς ὀλι-
γαρχίαν τὰ μάλιστα κατέστησαν τὴν πόλιν. καὶ
πλεῖστον δὴ χρόνον αὕτη ὑπ' ἐλαχίστων γενομένη ἐκ
στάσεως μετάστασις ξυνέμεινεν.*

75 Τοῦ δ' αὐτοῦ θέρους τῆς Ἀντάνδρου ὑπὸ τῶν Μυ-
τιληναίων, ὥσπερ διενοοῦντο, μελλούσης κατασκευά-
ζεσθαι, οἱ τῶν ἀργυρολόγων Ἀθηναίων στρατηγοὶ
Δημόδοκος καὶ Ἀριστείδης, ὄντες περὶ Ἑλλήσπον-
τον—ὁ γὰρ τρίτος αὐτῶν Λάμαχος δέκα ναυσὶν ἐς
τὸν Πόντον ἐσεπεπλεύκει—ὡς ᾐσθάνοντο τὴν παρα-

σκευὴν τοῦ χωρίου καὶ ἐδόκει αὐτοῖς δεινὸν εἶναι μή,
ὥσπερ τὰ Ἄναια ἐπὶ τῇ Σάμῳ, γένηται, ἔνθα οἱ φεύ- 2
γοντες τῶν Σαμίων καταστάντες τούς τε Πελοποννη-
σίους ὠφέλουν ἐς τὰ ναυτικὰ κυβερνήτας πέμποντες
καὶ τοὺς ἐν τῇ πόλει Σαμίους ἐς ταραχὴν καθίστασαν
καὶ τοὺς ἐξιόντας ἐδέχοντο, οὕτω δὴ ξυναγείραντες
ἀπὸ τῶν ξυμμάχων στρατιὰν καὶ πλεύσαντες, μάχῃ
τε νικήσαντες τοὺς ἐκ τῆς Ἀντάνδρου ἐπεξελθόντας,
ἀναλαμβάνουσι τὸ χωρίον πάλιν. καὶ οὐ πολὺ ὕστε- 3
ρον ἐς τὸν Πόντον ἐσπλεύσας Λάμαχος, ἐν τῇ Ἡρα-
κλεώτιδι ὁρμίσας ἐς τὸν Κάληκα ποταμὸν ἀπόλλυσι
τὰς ναῦς, ὕδατος ἄνωθεν γενομένου καὶ κατελθόντος
αἰφνιδίου τοῦ ῥεύματος. αὐτός τε καὶ ἡ στρατιὰ
πεζῇ διὰ Βιθυνῶν Θρᾳκῶν, οἵ εἰσι πέραν ἐν τῇ Ἀσίᾳ,
ἀφικνεῖται ἐς Χαλκηδόνα τὴν ἐπὶ τῷ στόματι τοῦ
Πόντου Μεγαρέων ἀποικίαν.

Ἐν δὲ τῷ αὐτῷ θέρει καὶ Δημοσθένης, Ἀθηναίων 76
στρατηγός, τεσσαράκοντα ναυσὶν ἀφικνεῖται ἐς Ναύ-
πακτον, εὐθὺς μετὰ τὴν ἐκ τῆς Μεγαρίδος ἀναχώρη-
σιν. τῷ γὰρ Ἱπποκράτει καὶ ἐκείνῳ τὰ Βοιώτια
πράγματα ἀπό τινων ἀνδρῶν ἐν ταῖς πόλεσιν ἐπράσ-
σετο, βουλομένων μεταστῆσαι τὸν κόσμον καὶ ἐς δη-
μοκρατίαν, ὥσπερ οἱ Ἀθηναῖοι, τρέψαι· καὶ Πτοιοδώ-
ρου μάλιστ᾽ ἀνδρὸς φυγάδος ἐκ Θηβῶν ἐσηγουμένου 2
τάδε αὐτοῖς παρεσκευάσθη. Σίφας μὲν ἔμελλόν τινες
προδώσειν· αἱ δὲ Σῖφαί εἰσι τῆς Θεσπικῆς γῆς ἐν τῷ
Κρισαίῳ κόλπῳ ἐπιθαλασσίδιοι. Χαιρώνειαν δέ, ἣ
ἐς Ὀρχομενὸν τὸν Μινύειον πρότερον καλούμενον
νῦν δὲ Βοιώτιον ξυντελεῖ, ἄλλοι ἐξ Ὀρχομενοῦ ἐνε-
δίδοσαν· καὶ οἱ Ὀρχομενίων φυγάδες ξυνέπρασσον 3
τὰ μάλιστα καὶ ἄνδρας ἐμισθοῦντο ἐκ Πελοποννή-
σου, ἔστι δὲ ἡ Χαιρώνεια ἔσχατον τῆς Βοιωτίας πρὸς
τῇ Φανότιδι τῆς Φωκίδος, καὶ Φωκέων μετεῖχόν τινες.
τοὺς δὲ Ἀθηναίους ἔδει Δήλιον καταλαβεῖν τὸ ἐν τῇ
Ταναγραίᾳ πρὸς Εὔβοιαν τετραμμένον Ἀπόλλωνος
ἱερόν, ἅμα δὲ ταῦτα ἐν ἡμέρᾳ ῥητῇ γίγνεσθαι, ὅπως

μὴ ξυμβοηθήσωσιν ἐπὶ τὸ Δήλιον οἱ Βοιωτοὶ ἀθρόοι,
4 ἀλλ' ἐπὶ τὰ σφέτερα αὐτῶν ἕκαστοι κινούμενα. καὶ
εἰ κατορθοῖτο ἡ πεῖρα καὶ τὸ Δήλιον τειχισθείη, ῥᾳ-
δίως ἤλπιζον, εἰ καὶ μὴ παραυτίκα *νεωτερίζοιτό τι
τῶν κατὰ τὰς πολιτείας τοῖς Βοιωτοῖς, ἐχομένων τού-
των τῶν χωρίων καὶ λῃστευομένης τῆς γῆς καὶ οὔσης
ἑκάστοις διὰ βραχέος ἀποστροφῆς, οὐ μενεῖν κατὰ
χώραν τὰ πράγματα, ἀλλὰ χρόνῳ τῶν Ἀθηναίων μὲν
προσιόντων τοῖς ἀφεστηκόσι, τοῖς δὲ οὐκ οὔσης
ἀθρόας τῆς δυνάμεως καταστήσειν αὐτὰ ἐς τὸ ἐπιτή-
δειον. ἡ μὲν οὖν ἐπιβουλὴ τοιαύτη παρεσκευάζετο,
77 ὁ δὲ Ἱπποκράτης αὐτὸς μὲν ἐκ τῆς πόλεως δύναμιν
ἔχων, ὁπότε καιρὸς εἴη, ἔμελλε στρατεύειν ἐς τοὺς
Βοιωτούς, τὸν δὲ Δημοσθένην προαπέστειλε ταῖς
τεσσαράκοντα ναυσὶν ἐς τὴν Ναύπακτον, ὅπως ἐξ
ἐκείνων τῶν χωρίων στρατὸν ξυλλέξας Ἀκαρνάνων
τε καὶ τῶν ἄλλων ξυμμάχων πλέοι ἐπὶ τὰς Σίφας ὡς
προδοθησομένας· ἡμέρα δ' αὐτοῖς εἴρητο ᾗ ἔδει ἅμα
2 ταῦτα πράσσειν. καὶ ὁ μὲν Δημοσθένης ἀφικόμενος,
Οἰνιάδας δὲ ὑπό τε Ἀκαρνάνων πάντων κατηναγκασ-
μένους καταλαβὼν ἐς τὴν Ἀθηναίων ξυμμαχίαν, καὶ
αὐτὸς ἀναστήσας τὸ ξυμμαχικὸν τὸ ἐκείνῃ πᾶν, ἐπὶ
Σαλύνθιον καὶ Ἀγραίους στρατεύσας πρῶτον καὶ
προσποιησάμενος τἆλλα ἡτοιμάζετο ὡς ἐπὶ τὰς Σί-
φας, ὅταν δέῃ, ἀπαντησόμενος.

78 Βρασίδας δὲ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον τοῦ θέρους
πορευόμενος ἑπτακοσίοις καὶ χιλίοις ὁπλίταις ἐς τὰ
ἐκ Θρᾴκης, ἐπειδὴ ἐγένετο ἐν Ἡρακλείᾳ τῇ ἐν Τραχῖνι,
καὶ προπέμψαντος αὐτοῦ ἄγγελον ἐς Φάρσαλον παρὰ
τοὺς ἐπιτηδείους, ἀξιοῦντος διάγειν ἑαυτὸν καὶ τὴν
στρατιάν, ἦλθον ἐς Μελιτίαν τῆς Ἀχαΐας Πάναιρός
τε καὶ Δῶρος καὶ Ἱππολοχίδας καὶ Τορύλαος καὶ
Στρόφακος, πρόξενος ὢν Χαλκιδέων, τότε δὴ ἐπορεύ-
2 ετο. ἦγον δὲ καὶ ἄλλοι Θεσσαλῶν αὐτὸν καὶ ἐκ
Λαρίσης Νικονίδας, Περδίκκᾳ ἐπιτήδειος ὤν. τὴν γὰρ
Θεσσαλίαν ἄλλως τε οὐκ εὔπορον ἦν διιέναι ἄνευ

ἀγωγοῦ καὶ μετὰ ὅπλων γε δή, καὶ τοῖς πᾶσί γε
ὁμοίως Ἕλλησιν ὕποπτον καθεστήκει τὴν τῶν πέλας
μὴ πείσαντας διϊέναι· τοῖς τε Ἀθηναίοις ἀεί ποτε τὸ 3
πλῆθος τῶν Θεσσαλῶν εὔνουν ὑπῆρχεν· ὥστε εἰ μὴ
δυναστείᾳ μᾶλλον ἢ ἰσονομίᾳ ἐχρῶντο τὸ ἐγχώριον
οἱ Θεσσαλοί, οὐκ ἄν ποτε προῆλθεν, ἐπεὶ καὶ τότε
πορευομένῳ αὐτῷ ἀπαντήσαντες ἄλλοι τῶν τἀναντία
τούτοις βουλομένων ἐπὶ τῷ Ἐνιπεῖ ποταμῷ ἐκώλυον,
καὶ ἀδικεῖν ἔφασαν ἄνευ τοῦ πάντων κοινοῦ πορευό-
μενον. οἱ δὲ ἄγοντες οὔτε ἀκόντων ἔφασαν διάξειν, 4
αἰφνίδιόν τε παραγενόμενον ξένοι ὄντες κομίζειν.
ἔλεγε δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Βρασίδας τῇ Θεσσαλῶν γῇ καὶ
αὐτοῖς φίλος ὢν ἰέναι, καὶ Ἀθηναίοις πολεμίοις οὖσι
καὶ οὐκ ἐκείνοις ὅπλα ἐπιφέρειν, Θεσσαλοῖς τε οὐκ
εἰδέναι καὶ Λακεδαιμονίοις ἔχθραν οὖσαν ὥστε τῇ
ἀλλήλων γῇ μὴ χρῆσθαι, νῦν τε ἀκόντων ἐκείνων
οὐκ ἂν προελθεῖν, οὐδὲ γὰρ ἂν δύνασθαι, οὐ μέντοι
ἀξιοῦν γε εἴργεσθαι· καὶ οἱ μὲν ἀκούσαντες ταῦτα 5
ἀπῆλθον, ὁ δέ, κελευόντων τῶν ἀγωγῶν, πρίν τι πλέον
ξυστῆναι τὸ κωλῦσον, ἐχώρει οὐδὲν ἐπισχὼν δρόμῳ.
καὶ ταύτῃ μὲν τῇ ἡμέρᾳ, ᾗ ἐκ τῆς Μελιτίας ἀφώρ-
μησεν, ἐς Φάρσαλόν τε ἐτέλεσε καὶ ἐστρατοπεδεύ-
σατο ἐπὶ τῷ Ἀπιδανῷ ποταμῷ, ἐκεῖθεν δὲ ἐς Φάκιον
καὶ ἐξ αὐτοῦ ἐξ Περαιβίαν. ἀπὸ δὲ τούτου ἤδη οἱ
μὲν τῶν Θεσσαλῶν ἀγωγοὶ πάλιν ἀπῆλθον, οἱ δὲ
Περαιβοὶ αὐτόν, ὑπήκοοι ὄντες Θεσσαλῶν, κατέστη-
σαν ἐς Δῖον τῆς Περδίκκου ἀρχῆς, ὃ ὑπὸ τῷ Ὀλύμ-
πῳ, Μακεδονίας πρὸς Θεσσαλοὺς πόλισμα, κεῖται.
τούτῳ τῷ τρόπῳ Βρασίδας Θεσσαλίαν φθάσας διέ- 79
δραμε πρίν τινα κωλύειν παρασκευάσασθαι, καὶ ἀφί-
κετο ὡς Περδίκκαν καὶ ἐς τὴν Χαλκιδικήν. ἐκ γὰρ
τῆς Πελοποννήσου, ὡς τὰ τῶν Ἀθηναίων εὐτύχει,
δείσαντες οἵ τε ἐπὶ Θρᾴκης ἀφεστῶτες Ἀθηναίων
καὶ Περδίκκας ἐξήγαγον τὸν στρατόν, οἱ μὲν Χαλ-
κιδῆς νομίζοντες ἐπὶ σφᾶς πρῶτον ὁρμήσειν τοὺς
Ἀθηναίους—καὶ ἅμα αἱ πλησιόχωροι πόλεις αὐτῶν

2 αἱ οὐκ ἀφεστηκυῖαι ξυνεπῆγον κρύφα—Περδίκκας
δέ, πολέμιος μὲν οὐκ ὢν ἐκ τοῦ φανεροῦ, φοβούμενος
δὲ καὶ αὐτὸς τὰ παλαιὰ διάφορα τῶν Ἀθηναίων, καὶ
μάλιστα βουλόμενος Ἀρριβαῖον τὸν Λυγκηστῶν
βασιλέα παραστήσασθαι. ξυνέβη δὲ αὐτοῖς, ὥστε
ῥᾷον ἐκ τῆς Πελοποννήσου στρατὸν ἐξαγαγεῖν, ἡ
80 τῶν Λακεδαιμονίων ἐν τῷ παρόντι κακοπραγία· τῶν
γὰρ Ἀθηναίων ἐγκειμένων τῇ Πελοποννήσῳ καὶ οὐχ
ἥκιστα τῇ ἐκείνων γῇ, ἤλπιζον ἀποστρέψαι αὐτοὺς
μάλιστα, εἰ ἀντιπαραλυποῖεν πέμψαντες ἐπὶ τοὺς
ξυμμάχους αὐτῶν στρατίαν, ἄλλως τε καὶ ἑτοίμων
ὄντων τρέφειν τε καὶ ἐπὶ ἀποστάσει σφᾶς ἐπικαλου-
μένων. καὶ ἅμα τῶν Εἱλώτων βουλομένοις ἦν ἐπὶ
προφάσει ἐκπέμψαι, μή τι πρὸς τὰ παρόντα τῆς
Πύλου ἐχομένης νεωτερίσωσιν, ἐπεὶ καὶ τόδε ἔπραξαν
2 φοβούμενοι αὐτῶν τὴν νεότητα καὶ τὸ πλῆθος·—ἀεὶ
γὰρ τὰ πολλὰ Λακεδαιμονίοις πρὸς τοὺς Εἵλωτας
τῆς φυλακῆς πέρι μάλιστα καθεστήκει—προεῖπον
αὐτῶν ὅσοι ἀξιοῦσιν ἐν τοῖς πολεμίοις γεγενῆσθαι
σφίσιν ἄριστοι, κρίνεσθαι, ὡς ἐλευθερώσοντες, πεῖ-
ραν ποιούμενοι καὶ ἡγούμενοι τούτους σφίσιν ὑπὸ
φρονήματος, οἵπερ καὶ ἠξίωσαν πρῶτος ἕκαστος
3 ἐλευθεροῦσθαι, μάλιστα ἂν καὶ ἐπιθέσθαι· καὶ προ-
κρίναντες ἐς δισχιλίους, οἱ μὲν ἐστεφανώσαντό τε
καὶ τὰ ἱερὰ περιῆλθον ὡς ἠλευθερωμένοι, οἱ δὲ οὐ
πολλῷ ὕστερον ἠφάνισάν τε αὐτοὺς καὶ οὐδεὶς ᾔσθετο
ὅτῳ τρόπῳ ἕκαστος διεφθάρη. καὶ τότε προθύμως τῷ
Βρασίδᾳ αὐτῶν ξυνέπεμψαν ἑπτακοσίους ὁπλίτας,
τοὺς δ' ἄλλους ἐκ τῆς Πελοποννήσου μισθῷ πείσας
ἐξήγαγεν. αὐτόν τε Βρασίδαν βουλόμενον μάλιστα
81 Λακεδαιμόνιοι ἀπέστειλαν, προὐθυμήθησαν δὲ καὶ οἱ
Χαλκιδῆς, ἄνδρα ἔν τε τῇ Σπάρτῃ δοκοῦντα δραστή-
ριον εἶναι ἐς τὰ πάντα, καὶ ἐπειδὴ ἐξῆλθε πλείστου
ἄξιον Λακεδαιμονίοις γενόμενον. τό τε γὰρ παραυ-
τίκα ἑαυτὸν παρασχὼν δίκαιον καὶ μέτριον ἐς τὰς
πόλεις ἀπέστησε τὰ πολλά, τὰ δὲ προδοσίᾳ εἷλε τῶν

χωρίων,—ὥστε τοῖς Λακεδαιμονίοις γίγνεσθαι ξυμ-
βαίνειν τε βουλομένοις, ὅπερ ἐποίησαν, ἀνταπόδοσιν
καὶ ἀποδοχὴν χωρίων καὶ τοῦ πολέμου ἀπὸ τῆς
Πελοποννήσου λώφησιν—ἔς τε τὸν χρόνῳ ὕστερον 2
μετὰ τὰ ἐκ Σικελίας πόλεμον ἡ τότε Βρασίδου ἀρετὴ
καὶ ξύνεσις, τῶν μὲν πείρᾳ αἰσθομένων τῶν δὲ ἀκοῇ
νομισάντων, μάλιστα ἐπιθυμίαν ἐνεποίει τοῖς Ἀθη-
ναίων ξυμμάχοις ἐς τοὺς Λακεδαιμονίους. πρῶτος
γὰρ ἐξελθὼν καὶ δόξας εἶναι κατὰ πάντα ἀγαθὸς
ἐλπίδα ἐγκατέλιπε βέβαιον ὡς καὶ οἱ ἄλλοι τοιοῦτοί
εἰσιν.

Τότε δ' οὖν ἀφικομένου αὐτοῦ ἐς τὰ ἐπὶ Θρᾴκης 82
οἱ Ἀθηναῖοι πυθόμενοι τόν τε Περδίκκαν πολέμιον
ποιοῦνται, νομίσαντες αἴτιον εἶναι τῆς παρόδου, καὶ
τῶν ταύτῃ ξυμμάχων φυλακὴν πλέονα κατεστήσαν-
το. Περδίκκας δὲ Βρασίδαν καὶ τὴν στρατιὰν εὐθὺς
λαβὼν μετὰ τῆς ἑαυτοῦ δυνάμεως στρατεύει ἐπὶ
Ἀρριβαῖον τὸν Βρομεροῦ, Λυγκηστῶν Μακεδόνων
βασιλέα, ὅμορον ὄντα, διαφορᾶς τε αὐτῷ οὔσης καὶ
βουλόμενος καταστρέψασθαι. ἐπεὶ δὲ ἐγένετο τῷ 83
στρατῷ μετὰ τοῦ Βρασίδου ἐπὶ τῇ ἐσβολῇ τῆς Λύγ-
κου, Βρασίδας λόγοις ἔφη βούλεσθαι πρῶτον ἐλθὼν
πρὸ πολέμου Ἀρριβαῖον ξύμμαχον Λακεδαιμονίων,
ἢν δύνηται, ποιῆσαι. καὶ γάρ τι καὶ Ἀρριβαῖος ἐπε- 2
κηρυκεύετο, ἑτοῖμος ὢν Βρασίδᾳ μέσῳ δικαστῇ ἐπι-
τρέπειν· καὶ οἱ Χαλκιδέων πρέσβεις ξυμπαρόντες
ἐδίδασκον αὐτὸν μὴ ὑπεξελεῖν τῷ Περδίκκᾳ τὰ δεινά,
ἵνα προθυμοτέρῳ ἔχοιεν καὶ ἐς τὰ ἑαυτῶν χρῆσθαι.
ἅμα δέ τι καὶ εἰρήκεσαν τοιοῦτον οἱ παρὰ τοῦ Περ-
δίκκου ἐν τῇ Λακεδαίμονι, ὡς πολλὰ αὐτοῖς τῶν περὶ
αὐτὸν χωρίων ξύμμαχα ποιήσοι, ὥστε ἐκ τοῦ τοιού-
του κοινῇ μᾶλλον ὁ Βρασίδας τὰ τοῦ Ἀρριβαίου
ἠξίου πράσσειν. Περδίκκας δὲ οὔτε δικαστὴν ἔφη 3
Βρασίδαν τῶν σφετέρων διαφορῶν ἀγαγεῖν, μᾶλλον
δὲ καθαιρέτην ὧν ἂν αὐτὸς ἀποφαίνῃ πολεμίων, ἀδι-
κήσειν τε εἰ αὐτοῦ τρέφοντος τὸ ἥμισυ τοῦ στρατοῦ

ξυνέσται Ἀρριβαίῳ. ὁ δὲ ἄκοντος καὶ ἐκ διαφορᾶς
ξυγγίγνεται, καὶ πεισθεὶς τοῖς λόγοις ἀπήγαγε τὴν
στρατιὰν πρὶν ἐσβαλεῖν ἐς τὴν χώραν. Περδίκκας δὲ
μετὰ τοῦτο τρίτον μέρος ἀνθ᾽ ἡμίσεος τῆς τροφῆς
ἐδίδου, νομίζων ἀδικεῖσθαι.

84 Ἐν δὲ τῷ αὐτῷ θέρει εὐθὺς ὁ Βρασίδας, ἔχων καὶ
Χαλκιδέας, ἐπὶ Ἄκανθον τὴν Ἀνδρίων ἀποικίαν ὀλί-
γον πρὸ τρυγήτου ἐστράτευσεν. οἱ δὲ περὶ τοῦ
δέχεσθαι αὐτὸν κατ᾽ ἀλλήλους ἐστασίαζον, οἵ τε
μετὰ τῶν Χαλκιδέων ξυνεπάγοντες καὶ ὁ δῆμος.
2 ὅμως δὲ διὰ τοῦ καρποῦ τὸ δέος ἔτι ἔξω ὄντος πει-
σθὲν τὸ πλῆθος ὑπὸ τοῦ Βρασίδου δέξασθαί τε
αὐτὸν μόνον καὶ ἀκούσαντας βουλεύσασθαι δέχεται·
καὶ καταστὰς ἐπὶ τὸ πλῆθος—ἦν δὲ οὐδὲ ἀδύνατος,
ὡς Λακεδαιμόνιος, εἰπεῖν—ἔλεγε τοιάδε.

85 "Ἡ μὲν ἔκπεμψίς μου καὶ τῆς στρατιᾶς ὑπὸ Λακε-
δαιμονίων, ὦ Ἀκάνθιοι, γεγένηται τὴν αἰτίαν ἐπαλη-
θεύουσα, ἣν ἀρχόμενοι τοῦ πολέμου προείπομεν,
Ἀθηναίοις ἐλευθεροῦντες τὴν Ἑλλάδα πολεμήσειν·
εἰ δὲ χρόνῳ ἐπήλθομεν, σφαλέντες τῆς ἀπὸ τοῦ ἐκεῖ
πολέμου δόξης, ᾗ διὰ τάχους αὐτοὶ ἄνευ τοῦ ὑμετέ-
ρου κινδύνου ἠλπίσαμεν Ἀθηναίους καθαιρήσειν, μη-
2 δεὶς μεμφθῇ· νῦν γάρ, ὅτε παρέσχεν, ἀφιγμένοι καὶ
μετὰ ὑμῶν πειρασόμεθα κατεργάζεσθαι αὐτούς. θαυ-
μάζω δὲ τῇ τε ἀποκλήσει μου τῶν πυλῶν καὶ εἰ μὴ
ἀσμένοις ὑμῖν ἀφῖγμαι. ἡμεῖς μὲν γὰρ οἱ Λακεδαι-
μόνιοι οἰόμενοί τε παρὰ ξυμμάχους, καὶ πρὶν ἔργῳ
ἀφικέσθαι, τῇ γοῦν γνώμῃ ἥξειν καὶ βουλομένοις
ἔσεσθαι, κίνδυνόν *[τε] τοσόνδε ἀνερρίψαμεν διὰ τῆς
ἀλλοτρίας πολλῶν ἡμερῶν ὁδὸν ἰόντες καὶ πᾶν τὸ
3 πρόθυμον παρεχόμενοι· ὑμεῖς δὲ εἴ τι ἄλλο ἐν νῷ
ἔχετε ἢ εἰ ἐναντιώσεσθε τῇ τε ὑμετέρᾳ αὐτῶν ἐλευ-
θερίᾳ καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, δεινὸν ἂν εἴη. καὶ
γὰρ οὐ μόνον ὅτι αὐτοὶ ἀνθίστασθε, ἀλλὰ καὶ οἷς ἂν
ἐπίω, ἧσσόν τις ἐμοὶ πρόσεισι, δυσχερὲς ποιούμενοι
εἰ ἐπὶ οὓς πρῶτον ἦλθον ὑμᾶς, καὶ πόλιν ἀξιόχρεων

παρεχομένους καὶ ξύνεσιν δοκοῦντας ἔχειν, μὴ ἐδέ-
ξασθε· καὶ τὴν αἰτίαν οὐχ ἕξω πιστὴν ἀποδεικνύναι, 4
ἀλλ᾽ ἢ ἄδικον τὴν ἐλευθερίαν ἐπιφέρειν ἢ ἀσθενὴς
καὶ ἀδύνατος τιμωρῆσαι τὰ πρὸς Ἀθηναίους, ἢν
ἐπίωσιν, ἀφῖχθαι. καίτοι στρατιᾷ γε τῇδ᾽, ἣν νῦν ἐγὼ
ἔχω, ἐπὶ Νίσαιαν ἐμοῦ βοηθήσαντος, οὐκ ἠθέλησαν
Ἀθηναῖοι πλέονες ὄντες προσμῖξαι, ὥστε οὐκ εἰκὸς
νηΐτῃ γε αὐτοὺς τῷ ἐν Νισαίᾳ στρατῷ ἴσον πλῆθος
ἐφ᾽ ὑμᾶς ἀποστεῖλαι. αὐτός τε οὐκ ἐπὶ κακῷ, ἐπ᾽ 86
ἐλευθερώσει δὲ τῶν Ἑλλήνων παρελήλυθα, ὅρκοις τε
Λακεδαιμονίων καταλαβὼν τὰ τέλη τοῖς μεγίστοις ἦ
μὴν οὓς ἂν ἔγωγε προσαγάγωμαι ξυμμάχους ἔσεσθαι
αὐτονόμους, καὶ ἅμα οὐχ ἵνα ξυμμάχους ὑμᾶς ἔχωμεν
ἢ βίᾳ ἢ ἀπάτῃ προσλαβόντες, ἀλλὰ τοὐναντίον ὑμῖν
δεδουλωμένοις ὑπὸ Ἀθηναίων ξυμμαχήσοντες. οὔκ- 2
ουν ἀξιῶ οὔτ᾽ αὐτὸς ὑποπτεύεσθαι, πίστεις γε διδοὺς
τὰς μεγίστας, οὔτε τιμωρὸς ἀδύνατος νομισθῆναι,
προσχωρεῖν δὲ ὑμᾶς θαρσήσαντας. καὶ εἴ τις ἰδίᾳ
τινὰ δεδιὼς ἄρα, μὴ ἐγώ τισι προσθῶ τὴν πόλιν,
ἀπρόθυμός ἐστι, πάντων μάλιστα πιστευσάτω. οὐ 3
γὰρ ξυστασιάσων ἥκω, οὐδ᾽ *ἂν σαφῆ τὴν ἐλευθερίαν
νομίζω ἐπιφέρειν, εἰ τὸ πάτριον παρεὶς τὸ πλέον τοῖς
ὀλίγοις ἢ τὸ ἔλασσον τοῖς πᾶσι δουλώσαιμι. χαλεπώ-
τερα γὰρ ἂν τῆς ἀλλοφύλου ἀρχῆς εἴη, καὶ ἡμῖν τοῖς
Λακεδαιμονίοις οὐκ ἂν ἀντὶ πόνων χάρις καθίσταιτο,
ἀντὶ δὲ τιμῆς καὶ δόξης αἰτία μᾶλλον· οἷς τε τοὺς 4
Ἀθηναίους ἐγκλήμασι καταπολεμοῦμεν, αὐτοὶ ἂν
φαινοίμεθα ἐχθίονα ἢ ὁ μὴ ὑποδείξας ἀρετὴν κατα-
κτώμενοι. ἀπάτῃ γὰρ εὐπρεπεῖ αἴσχιον τοῖς γε ἐν
ἀξιώματι πλεονεκτῆσαι ἢ βίᾳ ἐμφανεῖ· τὸ μὲν γὰρ
ἰσχύος δικαιώσει, ἣν ἡ τύχη ἔδωκεν, ἐπέρχεται, τὸ
δὲ γνώμης ἀδίκου ἐπιβουλῇ. οὕτω πολλὴν περιωπὴν
τῶν ἡμῖν ἐς τὰ μέγιστα διαφόρων ποιούμεθα. καὶ 87
οὐκ ἂν μείζω πρὸς τοῖς ὅρκοις βεβαίωσιν λάβοιτε ἢ
οἷς τὰ ἔργα ἐκ τῶν λόγων ἀναθρούμενα δόκησιν ἀναγ-
καίαν παρέχεται ὡς καὶ ξυμφέρει ὁμοίως ὡς εἶπον.

εἰ δ᾽ ἐμοῦ ταῦτα προϊσχομένου ἀδύνατοι μὲν φήσετε
εἶναι, εὖνοι δ᾽ ὄντες ἀξιώσετε μὴ κακούμενοι διωθεῖ-
σθαι, καὶ τὴν ἐλευθερίαν μὴ ἀκίνδυνον ἡμῖν φαίνε-
σθαι, δίκαιόν τε εἶναι, οἷς καὶ δυνατὸν δέχεσθαι
αὐτὴν τούτοις καὶ ἐπιφέρειν, ἄκοντα δὲ μηδένα προσ-
2 αναγκάζειν, μάρτυρας μὲν θεοὺς καὶ ἥρωας τοὺς
ἐγχωρίους ποιήσομαι ὡς ἐπ᾽ ἀγαθῷ ἥκων οὐ πείθω,
γῆν δὲ τὴν ὑμετέραν δῃῶν πειράσομαι βιάζεσθαι,
καὶ οὐκ ἀδικεῖν ἔτι νομιῶ, προσεῖναι δέ τί μοι καὶ
κατὰ δύο ἀνάγκας τὸ εὔλογον, τῶν μὲν Λακεδαιμο-
νίων, ὅπως μὴ τῷ ὑμετέρῳ εὔνῳ, εἰ μὴ προσαχθή-
σεσθε, τοῖς ἀπὸ ὑμῶν χρήμασι φερομένοις παρ᾽
Ἀθηναίους βλάπτωνται, οἱ δὲ Ἕλληνες ἵνα μὴ κωλύ-
3 ωνται ὑφ᾽ ὑμῶν δουλείας ἀπαλλαγῆναι. οὐ γὰρ δὴ
εἰκότως γ᾽ ἂν τάδε πράσσοιμεν, οὐδὲ ὀφείλομεν οἱ
Λακεδαιμόνιοι μὴ κοινοῦ τινος ἀγαθοῦ αἰτίᾳ τοὺς μὴ
βουλομένους ἐλευθεροῦν. οὐδ᾽ αὖ ἀρχῆς ἐφιέμεθα,
παῦσαι δὲ μᾶλλον ἑτέρους σπεύδοντες τοὺς πλείους
ἂν ἀδικοῖμεν, εἰ ξύμπασιν αὐτονομίαν ἐπιφέροντες
4 ὑμᾶς τοὺς ἐναντιουμένους περιίδοιμεν. πρὸς ταῦτα
βουλεύεσθε εὖ, καὶ ἀγωνίσασθε τοῖς τε Ἕλλησιν
ἄρξαι πρῶτοι ἐλευθερίας καὶ ἀΐδιον δόξαν καταθέ-
σθαι, καὶ αὐτοὶ τά τε ἴδια μὴ βλαφθῆναι καὶ ξυμπά-
σῃ τῇ πόλει τὸ κάλλιστον ὄνομα περιθεῖναι."

88 Ὁ μὲν Βρασίδας τοσαῦτα εἶπεν· οἱ δὲ Ἀκάνθιοι
πολλῶν λεχθέντων πρότερον ἐπ᾽ ἀμφότερα, κρύφα
διαψηφισάμενοι, διά τε τὸ ἐπαγωγὰ εἰπεῖν τὸν Βρα-
σίδαν καὶ περὶ τοῦ καρποῦ φόβῳ ἔγνωσαν οἱ πλείους
ἀφίστασθαι Ἀθηναίων, καὶ πιστώσαντες αὐτὸν τοῖς
ὅρκοις οὓς τὰ τέλη τῶν Λακεδαιμονίων ὀμόσαντα
αὐτὸν ἐξέπεμψαν, ἦ μὴν ἔσεσθαι ξυμμάχους αὐτονό-
μους οὓς ἂν προσαγάγηται, οὕτω δέχονται τὸν στρα-
τόν. καὶ οὐ πολλῷ ὕστερον καὶ Στάγειρος, Ἀνδρίων
ἀποικία, ξυναπέστη. ταῦτα μὲν οὖν ἐν τῷ θέρει
τούτῳ ἐγένετο.

89 Τοῦ δ᾽ ἐπιγιγνομένου χειμῶνος εὐθὺς ἀρχομένου,

ὡς τῷ Ἱπποκράτει καὶ Δημοσθένει, στρατηγοῖς οὖσιν
Ἀθηναίων, τὰ ἐν τοῖς Βοιωτοῖς ἐνεδίδοτο, καὶ ἔδει τὸν
μὲν Δημοσθένην ταῖς ναυσὶν ἐς τὰς Σίφας ἀπαντῆ-
σαι, τὸν δ' ἐπὶ τὸ Δήλιον, γενομένης διαμαρτίας τῶν
ἡμερῶν ἐς ἃς ἔδει ἀμφοτέρους στρατεύειν, ὁ μὲν Δη- 2
μοσθένης, πρότερον πλεύσας πρὸς τὰς Σίφας καὶ
ἔχων ἐν ταῖς ναυσὶν Ἀκαρνᾶνας καὶ τῶν ἐκεῖ πολλοὺς
ξυμμάχων, ἄπρακτος γίγνεται, μηνυθέντος τοῦ ἐπι-
βουλεύματος ὑπὸ Νικομάχου, ἀνδρὸς Φωκέως ἐκ Φα-
νοτέως, ὃς Λακεδαιμονίοις εἶπεν, ἐκεῖνοι δὲ Βοιωτοῖς·
καὶ βοηθείας γενομένης πάντων Βοιωτῶν, οὐ γάρ πω 3
Ἱπποκράτης παρελύπει ἐν τῇ γῇ ὤν, προκαταλαμ-
βάνονται αἵ τε Σῖφαι καὶ ἡ Χαιρώνεια. ὡς δὲ ᾔ-
σθοντο οἱ πράσσοντες τὸ ἁμάρτημα, οὐδὲν ἐκίνησαν
τῶν ἐν ταῖς πόλεσιν. ὁ δὲ Ἱπποκράτης ἀναστήσας 90
Ἀθηναίους πανδημεί, αὐτοὺς καὶ τοὺς μετοίκους καὶ
ξένων ὅσοι παρῆσαν, ὕστερος ἀφικνεῖται ἐπὶ τὸ Δή-
λιον, ἤδη τῶν Βοιωτῶν ἀνακεχωρηκότων ἀπὸ τῶν
Σιφῶν. καὶ καθίσας τὸν στρατὸν Δήλιον ἐτείχιζε
τοιῷδε τρόπῳ, τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος. τάφρον 2
μὲν κύκλῳ περὶ τὸ ἱερὸν καὶ τὸν νεὼν ἔσκαπτον, ἐκ
δὲ τοῦ ὀρύγματος ἀνέβαλλον ἀντὶ τείχους τὸν χοῦν
καὶ σταυροὺς παρακαταπηγνύντες ἄμπελον κόπτοντες
τὴν περὶ τὸ ἱερὸν ἐσέβαλλον καὶ λίθους ἅμα καὶ
πλίνθον ἐκ τῶν οἰκοπέδων τῶν ἐγγὺς καθαιροῦντες,
καὶ παντὶ τρόπῳ ἐμετεώριζον τὸ ἔρυμα. πύργους τε 3
ξυλίνους κατέστησαν ᾗ καιρὸς ἦν καὶ τοῦ ἱεροῦ οἰκο-
δόμημα οὐδὲν ὑπῆρχεν· ᾗπερ γὰρ ἦν στοὰ καταπεπ-
τώκει. ἡμέρᾳ δὲ ἀρξάμενοι τρίτῃ ὡς οἴκοθεν ὥρμη-
σαν, ταύτην τε εἰργάζοντο καὶ τὴν τετάρτην καὶ τῆς
πέμπτης μέχρι ἀρίστου. ἔπειτα, ὡς τὰ πλεῖστα 4
ἀπετετέλεστο, τὸ μὲν στρατόπεδον προαπεχώρησεν
ἀπὸ τοῦ Δηλίου οἷον δέκα σταδίους ὡς ἐπ' οἴκου πο-
ρευόμενον, καὶ οἱ μὲν ψιλοὶ οἱ πλεῖστοι εὐθὺς ἐχώ-
ρουν, οἱ δ' ὁπλῖται θέμενοι τὰ ὅπλα ἡσύχαζον. Ἱπ-
ποκράτης δὲ ὑπομένων ἔτι καθίστατο φυλακάς τε καὶ

τὰ περὶ τὸ προτείχισμα, ὅσα ἦν ὑπόλοιπα, ὡς χρῆν ἐπιτελέσαι.

91 Οἱ δὲ Βοιωτοὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις ξυνελέγοντο ἐς τὴν Τάναγραν· καὶ ἐπειδὴ ἀπὸ πασῶν τῶν πόλεων παρῆσαν καὶ ᾐσθάνοντο τοὺς Ἀθηναίους προχωροῦντας ἐπ' οἴκου, τῶν ἄλλων βοιωταρχῶν, οἵ εἰσιν ἕνδεκα, οὐ ξυνεπαινούντων μάχεσθαι, ἐπειδὴ οὐκ ἐν τῇ
2 Βοιωτίᾳ ἔτι εἰσίν—μάλιστα γὰρ ἐν μεθορίοις τῆς Ὠρωπίας οἱ Ἀθηναῖοι ἦσαν ὅτε ἔθεντο τὰ ὅπλα—Παγώνδας ὁ Αἰολάδου, βοιωταρχῶν ἐκ Θηβῶν μετ' Ἀριανθίδου τοῦ Λυσιμαχίδου, καὶ ἡγεμονίας οὔσης αὐτοῦ βουλόμενος τὴν μάχην ποιῆσαι, καὶ νομιζων ἄμεινον εἶναι κινδυνεῦσαι, προσκαλῶν ἑκάστους κατὰ λόχους, ὅπως μὴ ἀθρόοι ἐκλίποιεν τὰ ὅπλα, ἔπειθε τοὺς Βοιωτοὺς ἰέναι ἐπὶ τοὺς Ἀθηναίους καὶ τὸν ἀγῶνα ποιεῖσθαι, λέγων τοιάδε.

92 "Χρῆν μέν, ὦ ἄνδρες Βοιωτοί, μηδ' ἐς ἐπίνοιάν τινα ἡμῶν ἐλθεῖν τῶν ἀρχόντων ὡς οὐκ εἰκὸς Ἀθηναίοις, ἢν ἄρα μὴ ἐν τῇ Βοιωτίᾳ ἔτι καταλάβωμεν αὐτούς, διὰ μάχης ἐλθεῖν. τὴν γὰρ Βοιωτίαν, ἐκ τῆς ὁμόρου ἐλθόντες, τεῖχος ἐνοικοδομησάμενοι μέλλουσι
2 φθείρειν, καὶ εἰσὶ δή που πολέμιοι ἐν ᾧ τε ἂν χωρίῳ καταληφθῶσι καὶ ὅθεν ἐπελθόντες πολέμια ἔδρασαν. νυνὶ δ' εἴ τῳ καὶ ἀσφαλέστερον ἔδοξεν εἶναι, μεταγνώτω. οὐ γὰρ τὸ προμηθές, οἷς ἂν ἄλλος ἐπίῃ, περὶ τῆς σφετέρας ὁμοίως ἐνδέχεται λογισμὸν καὶ ὅστις τὰ μὲν ἑαυτοῦ ἔχει, τοῦ πλείονος δὲ ὀρεγόμενος ἑκὼν τινι ἐπέρχεται. πάτριόν τε ὑμῖν στρατὸν ἀλλόφυλον ἐπελθόντα καὶ ἐν τῇ οἰκείᾳ καὶ ἐν τῇ τῶν πέλας
3 ὁμοίως ἀμύνεσθαι. Ἀθηναίους δὲ καὶ προσέτι ὁμόρους ὄντας πολλῷ μάλιστα δεῖ. πρός τε γὰρ τοὺς ἀστυγείτονας πᾶσι τὸ ἀντίπαλον καὶ ἐλεύθερον καθίσταται, καὶ πρὸς τούτους γε δή, οἳ καὶ μὴ τοὺς ἐγγὺς ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄποθεν πειρῶνται δουλοῦσθαι, πῶς οὐ χρὴ καὶ ἐπὶ τὸ ἔσχατον ἀγῶνος ἐλθεῖν;—παράδειγμα δὲ ἔχομεν τούς τε ἀντιπέρας Εὐβοέας

καὶ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος τὸ πολὺ ὡς αὐτοῖς διάκειται —καὶ γνῶναι ὅτι τοῖς μὲν ἄλλοις οἱ πλησιόχωροι 4
περὶ γῆς ὅρων τὰς μάχας ποιοῦνται, ἡμῖν δὲ ἐς πᾶσαν, ἣν νικηθῶμεν, εἷς ὅρος οὐκ ἀντιλεκτος παγήσεται· εἰσελθόντες γὰρ βίᾳ τὰ ἡμέτερα ἕξουσιν. τοσούτῳ ἐπικινδυνοτέραν ἑτέρων τὴν παροίκησιν τῶνδε ἔχομεν. εἰώθασί τε οἱ ἰσχύος που θράσει τοῖς πέ- 5
λας, ὥσπερ Ἀθηναῖοι νῦν, ἐπιόντες τὸν μὲν ἡσυχάζοντα καὶ ἐν τῇ ἑαυτοῦ μόνον ἀμυνόμενον ἀδεέστερον ἐπιστρατεύειν, τὸν δὲ ἔξω ὅρων προαπαντῶντα, καί, ἣν καιρὸς ᾖ, πολέμου ἄρχοντα, ἧσσον ἑτοίμως κατέχειν. πεῖραν δὲ ἔχομεν ἡμεῖς αὐτοῦ ἐς τούσδε· νικήσαντες 6
γὰρ ἐν Κορωνείᾳ αὐτούς, ὅτε τὴν γῆν ἡμῶν στασιαζόντων κατέσχον, πολλὴν ἄδειαν τῇ Βοιωτίᾳ μέχρι τοῦδε κατεστήσαμεν. ὧν χρὴ μνησθέντας ἡμᾶς τούς τε πρεσβυτέρους ὁμοιωθῆναι τοῖς πρὶν ἔργοις, τούς τε νεωτέρους, πατέρων τῶν τότε ἀγαθῶν γενομένων παῖδας, πειρᾶσθαι μὴ αἰσχῦναι τὰς προσηκούσας ἀρετάς, πιστεύσαντας δὲ τῷ θεῷ πρὸς ἡμῶν ἔσεσθαι, 7
οὗ τὸ ἱερὸν ἀνόμως τειχίσαντες νέμονται, καὶ τοῖς ἱεροῖς ἃ ἡμῖν θυσαμένοις καλὰ φαίνεται, ὁμόσε χωρῆσαι τοῖσδε, καὶ δεῖξαι ὅτι, ὧν μὲν ἐφίενται, πρὸς τοὺς μὴ ἀμυνομένους ἐπιόντες κτάσθωσαν, οἷς δὲ γενναῖον τήν τε αὑτῶν ἀεὶ ἐλευθεροῦν μάχῃ καὶ τὴν ἄλλων μὴ δουλοῦσθαι ἀδίκως, ἀνανταγώνιστοι ἀπ' αὐτῶν οὐκ ἀπίασιν."

Τοιαῦτα ὁ Παγώνδας τοῖς Βοιωτοῖς παραινέσας 93
ἔπεισεν ἰέναι ἐπὶ τοὺς Ἀθηναίους, καὶ κατὰ τάχος ἀναστήσας ἦγε τὸν στρατόν· ἤδη γὰρ καὶ τῆς ἡμέρας ὀψὲ ἦν. ἐπεὶ δὲ προσέμιξεν ἐγγὺς τοῦ στρατεύματος αὐτῶν, ἐς χωρίον καθίσας ὅθεν, λόφου ὄντος μεταξύ, οὐκ ἐθεώρουν ἀλλήλους, ἔτασσέ τε καὶ παρεσκευάζετο ὡς ἐς μάχην. τῷ δὲ Ἱπποκράτει, ὄντι 2
περὶ τὸ Δήλιον, ὡς αὐτῷ ἠγγέλθη ὅτι Βοιωτοὶ ἐπέρχονται, πέμπει ἐς τὸ στράτευμα, κελεύων ἐς τάξιν καθίστασθαι, καὶ αὐτὸς οὐ πολλῷ ὕστερον ἐπῆλθε,

καταλιπὼν ὡς τριακοσίους ἱππέας περὶ τὸ Δήλιον,
ὅπως φύλακές τε ἅμα εἶεν, εἴ τις ἐπίοι αὐτῷ, καὶ τοῖς
Βοιωτοῖς καιρὸν φυλάξαντες ἐπιγένοιντο ἐν τῇ μάχῃ.
3 Βοιωτοὶ δὲ πρὸς τούτους ἀντικατέστησαν τοὺς ἀμυ-
νουμένους, καὶ ἐπειδὴ καλῶς αὐτοῖς εἶχεν, ὑπερεφά-
νησαν τοῦ λόφου καὶ ἔθεντο τὰ ὅπλα, τεταγμένοι
ὥσπερ ἔμελλον, ὁπλῖται ἑπτακισχίλιοι μάλιστα καὶ
ψιλοὶ ὑπὲρ μυρίους, ἱππῆς δὲ χίλιοι καὶ πελτασταὶ
4 πεντακόσιοι. εἶχον δὲ δεξιὸν μὲν κέρας Θηβαῖοι
καὶ οἱ ξύμμοροι αὐτοῖς, μέσοι δὲ Ἁλιάρτιοι καὶ
Κορωναῖοι καὶ Κωπαιῆς καὶ οἱ ἄλλοι οἱ περὶ τὴν
λίμνην· τὸ δὲ εὐώνυμον εἶχον Θεσπιῆς καὶ Ταναγ-
ραῖοι καὶ Ὀρχομένιοι. ἐπὶ δὲ τῷ κέρᾳ ἑκατέρῳ οἱ
ἱππῆς καὶ ψιλοὶ ἦσαν. ἐπ' ἀσπίδας δὲ πέντε μὲν
καὶ εἴκοσι Θηβαῖοι ἐτάξαντο, οἱ δὲ ἄλλοι ὡς ἕκαστοι
ἔτυχον. αὕτη μὲν Βοιωτῶν παρασκευὴ καὶ διάκοσ-
94 μος ἦν· Ἀθηναῖοι δὲ οἱ μὲν ὁπλῖται ἐπὶ ὀκτὼ πᾶν
τὸ στρατόπεδον ἐτάξαντο, ὄντες πλήθει ἰσοπαλεῖς
τοῖς ἐναντίοις, ἱππῆς δὲ ἐφ' ἑκατέρῳ τῷ κέρᾳ. ψιλοὶ
δὲ ἐκ παρασκευῆς μὲν ὡπλισμένοι οὔτε τότε παρῆ-
2 σαν οὔτε ἐγένοντο τῇ πόλει· οἵπερ δὲ ξυνεσέβαλον,
ὄντες πολλαπλάσιοι τῶν ἐναντίων, ἄοπλοί τε πολλοὶ
ἠκολούθησαν, ἅτε πανστρατιᾶς ξένων τῶν παρόντων
καὶ ἀστῶν γενομένης, καὶ ὡς τὸ πρῶτον ὥρμησαν ἐπ'
οἴκου, οὐ παρεγένοντο ὅτι μὴ ὀλίγοι. καθεστώτων
δὲ ἐς τὴν τάξιν καὶ ἤδη μελλόντων ξυνιέναι, Ἱππο-
κράτης ὁ στρατηγὸς ἐπιπαριὼν τὸ στρατόπεδον τῶν
Ἀθηναίων παρεκελεύετό τε καὶ ἔλεγε τοιάδε.
95 "Ὦ Ἀθηναῖοι, δι' ὀλίγου μὲν ἡ παραίνεσις γίγνε-
ται, τὸ ἴσον δὲ πρός γε τοὺς ἀγαθοὺς ἄνδρας δύναται
καὶ ὑπόμνησιν μᾶλλον ἔχει ἢ ἐπικέλευσιν. παραστῇ
δὲ μηδενὶ ὑμῶν ὡς ἐν τῇ ἀλλοτρίᾳ οὐ προσῆκον
τοσόνδε κίνδυνον ἀναρριπτοῦμεν. ἐν γὰρ τῇ τούτων
2 ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας ὁ ἀγὼν ἔσται· καὶ ἢν νικήσωμεν,
οὐ μή ποτε ὑμῖν Πελοποννήσιοι ἐς τὴν χώραν ἄνευ
τῆς τῶνδε ἵππου ἐσβάλωσιν, ἐν δὲ μιᾷ μάχῃ τήνδε

τε προσκτᾶσθε καὶ ἐκείνην μᾶλλον ἐλευθεροῦτε. χωρήσατε οὖν ἀξίως ἐς αὐτοὺς τῆς τε πόλεως, ἣν ἕκαστος πατρίδα ἔχων πρώτην ἐν τοῖς Ἕλλησιν ἀγάλλεται, καὶ τῶν πατέρων, οἳ τούσδε μάχῃ κρατοῦντες μετὰ Μυρωνίδου ἐν Οἰνοφύτοις τὴν Βοιωτίαν ποτὲ ἔσχον."

Τοιαῦτα τοῦ Ἱπποκράτους παρακελευομένου καὶ 96
μέχρι μὲν μέσου τοῦ στρατοπέδου ἐπελθόντος, τὸ δὲ πλέον οὐκέτι φθάσαντος, οἱ Βοιωτοί, παρακελευσαμένου καὶ σφίσιν ὡς διὰ ταχέων καὶ ἐνταῦθα Παγώνδου, παιωνίσαντες ἐπῄεσαν ἀπὸ τοῦ λόφου. ἀντεπῄεσαν δὲ καὶ οἱ Ἀθηναῖοι καὶ προσέμιξαν δρόμῳ. καὶ ἑκατέρων τῶν στρατοπέδων τὰ ἔσχατα οὐκ ἦλθεν ἐς χεῖρας, ἀλλὰ τὸ αὐτὸ ἔπαθεν· ῥύακες γὰρ ἐκώλυσαν. τὸ δὲ 2
ἄλλο καρτερᾷ μάχῃ καὶ ὠθισμῷ ἀσπίδων ξυνειστήκει. καὶ τὸ μὲν εὐώνυμον τῶν Βοιωτῶν καὶ μέχρι μέσου ἡσσᾶτο ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, καὶ ἐπίεσαν τούς τε ἄλλους ταύτῃ καὶ οὐχ ἥκιστα τοὺς Θεσπιέας. ὑποχωρησάντων γὰρ αὐτοῖς τῶν παρατεταγμένων καὶ κυκλωθέντων ἐν ὀλίγῳ, οἵπερ διεφθάρησαν Θεσπιέων, ἐν χερσὶν ἀμυνόμενοι κατεκόπησαν· καί τινες καὶ τῶν 3
Ἀθηναίων διὰ τὴν κύκλωσιν ταραχθέντες ἠγνόησάν τε καὶ ἀπέκτειναν ἀλλήλους. τὸ μὲν οὖν ταύτῃ ἡσσᾶτο τῶν Βοιωτῶν καὶ πρὸς τὸ μαχόμενον κατέφυγεν· τὸ δὲ δεξιόν, ᾗ οἱ Θηβαῖοι ἦσαν, ἐκράτει τῶν Ἀθηναίων, καὶ ὠσάμενοι κατὰ βραχὺ τὸ πρῶτον ἐπηκολούθουν. καὶ ξυνέβη Παγώνδου περιπέμψαντος δύο τέλη 4
τῶν ἱππέων ἐκ τοῦ ἀφανοῦς περὶ τὸν λόφον, ὡς ἐπόνει τὸ εὐώνυμον αὐτῶν, καὶ ὑπερφανέντων αἰφνιδίως τὸ νικῶν τῶν Ἀθηναίων κέρας, νομίσαν ἄλλο στράτευμα ἐπιέναι, ἐς φόβον καταστῆναι· καὶ ἀμφοτέρωθεν ἤδη, ὑπό τε τοῦ τοιούτου καὶ ὑπὸ τῶν Θηβαίων ἐφεπομένων καὶ παραρρηγνύντων, φυγὴ καθειστήκει παντὸς τοῦ στρατοῦ τῶν Ἀθηναίων. καὶ οἱ μὲν πρὸς 5
τὸ Δήλιόν τε καὶ τὴν θάλασσαν ὥρμησαν, οἱ δὲ ἐπὶ τοῦ Ὠρωποῦ, ἄλλοι δὲ πρὸς Πάρνηθα τὸ ὄρος, οἱ δὲ

ξυνέσται Ἀρριβαίῳ. ὁ δὲ ἄκοντος καὶ ἐκ διαφορᾶς ξυγγίγνεται, καὶ πεισθεὶς τοῖς λόγοις ἀπήγαγε τὴν στρατιὰν πρὶν ἐσβαλεῖν ἐς τὴν χώραν. Περδίκκας δὲ μετὰ τοῦτο τρίτον μέρος ἀνθ' ἡμίσεος τῆς τροφῆς ἐδίδου, νομίζων ἀδικεῖσθαι.

84 Ἐν δὲ τῷ αὐτῷ θέρει εὐθὺς ὁ Βρασίδας, ἔχων καὶ Χαλκιδέας, ἐπὶ Ἄκανθον τὴν Ἀνδρίων ἀποικίαν ὀλίγον πρὸ τρυγήτου ἐστράτευσεν. οἱ δὲ περὶ τοῦ δέχεσθαι αὐτὸν κατ' ἀλλήλους ἐστασίαζον, οἵ τε μετὰ τῶν Χαλκιδέων ξυνεπάγοντες καὶ ὁ δῆμος.
2 ὅμως δὲ διὰ τοῦ καρποῦ τὸ δέος ἔτι ἔξω ὄντος πεισθὲν τὸ πλῆθος ὑπὸ τοῦ Βρασίδου δέξασθαί τε αὐτὸν μόνον καὶ ἀκούσαντας βουλεύσασθαι δέχεται· καὶ καταστὰς ἐπὶ τὸ πλῆθος—ἦν δὲ οὐδὲ ἀδύνατος, ὡς Λακεδαιμόνιος, εἰπεῖν—ἔλεγε τοιάδε.

85 "Ἡ μὲν ἔκπεμψίς μου καὶ τῆς στρατιᾶς ὑπὸ Λακεδαιμονίων, ὦ Ἀκάνθιοι, γεγένηται τὴν αἰτίαν ἐπαληθεύουσα, ἣν ἀρχόμενοι τοῦ πολέμου προείπομεν, Ἀθηναίοις ἐλευθεροῦντες τὴν Ἑλλάδα πολεμήσειν· εἰ δὲ χρόνῳ ἐπήλθομεν, σφαλέντες τῆς ἀπὸ τοῦ ἐκεῖ πολέμου δόξης, ᾗ διὰ τάχους αὐτοὶ ἄνευ τοῦ ὑμετέρου κινδύνου ἠλπίσαμεν Ἀθηναίους καθαιρήσειν, μη-
2 δεὶς μεμφθῇ· νῦν γάρ, ὅτε παρέσχεν, ἀφιγμένοι καὶ μετὰ ὑμῶν πειρασόμεθα κατεργάζεσθαι αὐτούς. θαυμάζω δὲ τῇ τε ἀποκλήσει μου τῶν πυλῶν καὶ εἰ μὴ ἀσμένοις ὑμῖν ἀφῖγμαι. ἡμεῖς μὲν γὰρ οἱ Λακεδαιμόνιοι οἰόμενοί τε παρὰ ξυμμάχους, καὶ πρὶν ἔργῳ ἀφικέσθαι, τῇ γοῦν γνώμῃ ἥξειν καὶ βουλομένοις ἔσεσθαι, κίνδυνόν *[τε] τοσόνδε ἀνερρίψαμεν διὰ τῆς ἀλλοτρίας πολλῶν ἡμερῶν ὁδὸν ἰόντες καὶ πᾶν τὸ
3 πρόθυμον παρεχόμενοι· ὑμεῖς δὲ εἴ τι ἄλλο ἐν νῷ ἔχετε ἢ εἰ ἐναντιώσεσθε τῇ τε ὑμετέρᾳ αὐτῶν ἐλευθερίᾳ καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, δεινὸν ἂν εἴη. καὶ γὰρ οὐ μόνον ὅτι αὐτοὶ ἀνθίστασθε, ἀλλὰ καὶ οἷς ἂν ἐπίω, ἧσσόν τις ἐμοὶ πρόσεισι, δυσχερὲς ποιούμενοι εἰ ἐπὶ οὓς πρῶτον ἦλθον ὑμᾶς, καὶ πόλιν ἀξιόχρεων

παρεχομένους καὶ ξύνεσιν δοκοῦντας ἔχειν, μὴ ἐδέ-
ξασθε· καὶ τὴν αἰτίαν οὐχ ἕξω πιστὴν ἀποδεικνύναι, 4
ἀλλ' ἢ ἄδικον τὴν ἐλευθερίαν ἐπιφέρειν ἢ ἀσθενὴς
καὶ ἀδύνατος τιμωρῆσαι τὰ πρὸς Ἀθηναίους, ἢν
ἐπίωσιν, ἀφῖχθαι. καίτοι στρατιᾷ γε τῇδ', ἣν νῦν ἐγὼ
ἔχω, ἐπὶ Νίσαιαν ἐμοῦ βοηθήσαντος, οὐκ ἠθέλησαν
Ἀθηναῖοι πλέονες ὄντες προσμῖξαι, ὥστε οὐκ εἰκὸς
νηΐτῃ γε αὐτοὺς τῷ ἐν Νισαίᾳ στρατῷ ἴσον πλῆθος
ἐφ' ὑμᾶς ἀποστεῖλαι. αὐτός τε οὐκ ἐπὶ κακῷ, ἐπ' 86
ἐλευθερώσει δὲ τῶν Ἑλλήνων παρελήλυθα, ὅρκοις τε
Λακεδαιμονίων καταλαβὼν τὰ τέλη τοῖς μεγίστοις ἦ
μὴν οὓς ἂν ἔγωγε προσαγάγωμαι ξυμμάχους ἔσεσθαι
αὐτονόμους, καὶ ἅμα οὐχ ἵνα ξυμμάχους ὑμᾶς ἔχωμεν
ἢ βίᾳ ἢ ἀπάτῃ προσλαβόντες, ἀλλὰ τοὐναντίον ὑμῖν
δεδουλωμένοις ὑπὸ Ἀθηναίων ξυμμαχήσοντες. οὔκ- 2
ουν ἀξιῶ οὔτ' αὐτὸς ὑποπτεύεσθαι, πίστεις γε διδοὺς
τὰς μεγίστας, οὔτε τιμωρὸς ἀδύνατος νομισθῆναι,
προσχωρεῖν δὲ ὑμᾶς θαρσήσαντας. καὶ εἴ τις ἰδίᾳ
τινὰ δεδιὼς ἄρα, μὴ ἐγώ τισι προσθῶ τὴν πόλιν,
ἀπρόθυμός ἐστι, πάντων μάλιστα πιστευσάτω. οὐ 3
γὰρ ξυστασιάσων ἥκω, οὐδ' *ἂν σαφῆ τὴν ἐλευθερίαν
νομίζω ἐπιφέρειν, εἰ τὸ πάτριον παρεὶς τὸ πλέον τοῖς
ὀλίγοις ἢ τὸ ἔλασσον τοῖς πᾶσι δουλώσαιμι. χαλεπώ-
τερα γὰρ ἂν τῆς ἀλλοφύλου ἀρχῆς εἴη, καὶ ἡμῖν τοῖς
Λακεδαιμονίοις οὐκ ἂν ἀντὶ πόνων χάρις καθίσταιτο,
ἀντὶ δὲ τιμῆς καὶ δόξης αἰτία μᾶλλον· οἷς τε τοὺς 4
Ἀθηναίους ἐγκλήμασι καταπολεμοῦμεν, αὐτοὶ ἂν
φαινοίμεθα ἐχθίονα ἢ ὁ μὴ ὑποδείξας ἀρετὴν κατα-
κτώμενοι. ἀπάτῃ γὰρ εὐπρεπεῖ αἴσχιον τοῖς γε ἐν
ἀξιώματι πλεονεκτῆσαι ἢ βίᾳ ἐμφανεῖ· τὸ μὲν γὰρ
ἰσχύος δικαιώσει, ἣν ἡ τύχη ἔδωκεν, ἐπέρχεται, τὸ
δὲ γνώμης ἀδίκου ἐπιβουλῇ. οὕτω πολλὴν περιωπὴν
τῶν ἡμῖν ἐς τὰ μέγιστα διαφόρων ποιούμεθα. καὶ 87
οὐκ ἂν μείζω πρὸς τοῖς ὅρκοις βεβαίωσιν λάβοιτε ἢ
οἷς τὰ ἔργα ἐκ τῶν λόγων ἀναθρούμενα δόκησιν ἀναγ-
καίαν παρέχεται ὡς καὶ ξυμφέρει ὁμοίως ὡς εἶπον.

εἰ δ' ἐμοῦ ταῦτα προϊσχομένου ἀδύνατοι μὲν φήσετε εἶναι, εὖνοι δ' ὄντες ἀξιώσετε μὴ κακούμενοι διωθεῖσθαι, καὶ τὴν ἐλευθερίαν μὴ ἀκίνδυνον ἡμῖν φαίνεσθαι, δίκαιόν τε εἶναι, οἷς καὶ δυνατὸν δέχεσθαι αὐτὴν τούτοις καὶ ἐπιφέρειν, ἄκοντα δὲ μηδένα προσ-
2 αναγκάζειν, μάρτυρας μὲν θεοὺς καὶ ἥρωας τοὺς ἐγχωρίους ποιήσομαι ὡς ἐπ' ἀγαθῷ ἥκων οὐ πείθω, γῆν δὲ τὴν ὑμετέραν δῃῶν πειράσομαι βιάζεσθαι, καὶ οὐκ ἀδικεῖν ἔτι νομιῶ, προσεῖναι δέ τί μοι καὶ κατὰ δύο ἀνάγκας τὸ εὔλογον, τῶν μὲν Λακεδαιμονίων, ὅπως μὴ τῷ ὑμετέρῳ εὔνῳ, εἰ μὴ προσαχθήσεσθε, τοῖς ἀπὸ ὑμῶν χρήμασι φερομένοις παρ' Ἀθηναίους βλάπτωνται, οἱ δὲ Ἕλληνες ἵνα μὴ κωλύ-
3 ωνται ὑφ' ὑμῶν δουλείας ἀπαλλαγῆναι. οὐ γὰρ δὴ εἰκότως γ' ἂν τάδε πράσσοιμεν, οὐδὲ ὀφείλομεν οἱ Λακεδαιμόνιοι μὴ κοινοῦ τινος ἀγαθοῦ αἰτίᾳ τοὺς μὴ βουλομένους ἐλευθεροῦν. οὐδ' αὖ ἀρχῆς ἐφιέμεθα, παῦσαι δὲ μᾶλλον ἑτέρους σπεύδοντες τοὺς πλείους ἂν ἀδικοῖμεν, εἰ ξύμπασιν αὐτονομίαν ἐπιφέροντες
4 ὑμᾶς τοὺς ἐναντιουμένους περιίδοιμεν. πρὸς ταῦτα βουλεύεσθε εὖ, καὶ ἀγωνίσασθε τοῖς τε Ἕλλησιν ἄρξαι πρῶτοι ἐλευθερίας καὶ ἀΐδιον δόξαν καταθέσθαι, καὶ αὐτοὶ τά τε ἴδια μὴ βλαφθῆναι καὶ ξυμπάσῃ τῇ πόλει τὸ κάλλιστον ὄνομα περιθεῖναι."

88 Ὁ μὲν Βρασίδας τοσαῦτα εἶπεν· οἱ δὲ Ἀκάνθιοι πολλῶν λεχθέντων πρότερον ἐπ' ἀμφότερα, κρύφα διαψηφισάμενοι, διά τε τὸ ἐπαγωγὰ εἰπεῖν τὸν Βρασίδαν καὶ περὶ τοῦ καρποῦ φόβῳ ἔγνωσαν οἱ πλείους ἀφίστασθαι Ἀθηναίων, καὶ πιστώσαντες αὐτὸν τοῖς ὅρκοις οὓς τὰ τέλη τῶν Λακεδαιμονίων ὀμόσαντα αὐτὸν ἐξέπεμψαν, ἦ μὴν ἔσεσθαι ξυμμάχους αὐτονόμους οὓς ἂν προσαγάγηται, οὕτω δέχονται τὸν στρατόν. καὶ οὐ πολλῷ ὕστερον καὶ Στάγειρος, Ἀνδρίων ἀποικία, ξυναπέστη. ταῦτα μὲν οὖν ἐν τῷ θέρει τούτῳ ἐγένετο.

89 Τοῦ δ' ἐπιγιγνομένου χειμῶνος εὐθὺς ἀρχομένου,

ὡς τῷ Ἱπποκράτει καὶ Δημοσθένει, στρατηγοῖς οὖσιν
Ἀθηναίων, τὰ ἐν τοῖς Βοιωτοῖς ἐνεδίδοτο, καὶ ἔδει τὸν
μὲν Δημοσθένην ταῖς ναυσὶν ἐς τὰς Σίφας ἀπαντῆ-
σαι, τὸν δ' ἐπὶ τὸ Δήλιον, γενομένης διαμαρτίας τῶν
ἡμερῶν ἐς ἃς ἔδει ἀμφοτέρους στρατεύειν, ὁ μὲν Δη- 2
μοσθένης, πρότερον πλεύσας πρὸς τὰς Σίφας καὶ
ἔχων ἐν ταῖς ναυσὶν Ἀκαρνᾶνας καὶ τῶν ἐκεῖ πολλοὺς
ξυμμάχων, ἄπρακτος γίγνεται, μηνυθέντος τοῦ ἐπι-
βουλεύματος ὑπὸ Νικομάχου, ἀνδρὸς Φωκέως ἐκ Φα-
νοτέως, ὃς Λακεδαιμονίοις εἶπεν, ἐκεῖνοι δὲ Βοιωτοῖς·
καὶ βοηθείας γενομένης πάντων Βοιωτῶν, οὐ γάρ πω 3
Ἱπποκράτης παρελύπει ἐν τῇ γῇ ὤν, προκαταλαμ-
βάνονται αἵ τε Σῖφαι καὶ ἡ Χαιρώνεια. ὡς δὲ ᾔ-
σθοντο οἱ πράσσοντες τὸ ἁμάρτημα, οὐδὲν ἐκίνησαν
τῶν ἐν ταῖς πόλεσιν. ὁ δὲ Ἱπποκράτης ἀναστήσας 90
Ἀθηναίους πανδημεί, αὐτοὺς καὶ τοὺς μετοίκους καὶ
ξένων ὅσοι παρῆσαν, ὕστερος ἀφικνεῖται ἐπὶ τὸ Δή-
λιον, ἤδη τῶν Βοιωτῶν ἀνακεχωρηκότων ἀπὸ τῶν
Σιφῶν. καὶ καθίσας τὸν στρατὸν Δήλιον ἐτείχιζε
τοιῷδε τρόπῳ, τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος. τάφρον 2
μὲν κύκλῳ περὶ τὸ ἱερὸν καὶ τὸν νεὼν ἔσκαπτον, ἐκ
δὲ τοῦ ὀρύγματος ἀνέβαλλον ἀντὶ τείχους τὸν χοῦν
καὶ σταυροὺς παρακαταπηγνύντες ἄμπελον κόπτοντες
τὴν περὶ τὸ ἱερὸν ἐσέβαλλον καὶ λίθους ἅμα καὶ
πλίνθον ἐκ τῶν οἰκοπέδων τῶν ἐγγὺς καθαιροῦντες,
καὶ παντὶ τρόπῳ ἐμετεώριζον τὸ ἔρυμα. πύργους τε 3
ξυλίνους κατέστησαν ᾗ καιρὸς ἦν καὶ τοῦ ἱεροῦ οἰκο-
δόμημα οὐδὲν ὑπῆρχεν· ἧπερ γὰρ ἦν στοὰ καταπεπ-
τώκει. ἡμέρᾳ δὲ ἀρξάμενοι τρίτῃ ὡς οἴκοθεν ὥρμη-
σαν, ταύτην τε εἰργάζοντο καὶ τὴν τετάρτην καὶ τῆς
πέμπτης μέχρι ἀρίστου. ἔπειτα, ὡς τὰ πλεῖστα 4
ἀπετετέλεστο, τὸ μὲν στρατόπεδον προαπεχώρησεν
ἀπὸ τοῦ Δηλίου οἷον δέκα σταδίους ὡς ἐπ' οἴκου πο-
ρευόμενον, καὶ οἱ μὲν ψιλοὶ οἱ πλεῖστοι εὐθὺς ἐχώ-
ρουν, οἱ δ' ὁπλῖται θέμενοι τὰ ὅπλα ἡσύχαζον· Ἱπ-
ποκράτης δὲ ὑπομένων ἔτι καθίστατο φυλακάς τε καὶ

τὰ περὶ τὸ προτείχισμα, ὅσα ἦν ὑπόλοιπα, ὡς χρῆν ἐπιτελέσαι.

91 Οἱ δὲ Βοιωτοὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις ξυνελέγοντο ἐς τὴν Τάναγραν· καὶ ἐπειδὴ ἀπὸ πασῶν τῶν πόλεων παρῆσαν καὶ ᾐσθάνοντο τοὺς Ἀθηναίους προχωροῦντας ἐπ' οἴκου, τῶν ἄλλων βοιωταρχῶν, οἵ εἰσιν ἕνδεκα, οὐ ξυνεπαινούντων μάχεσθαι, ἐπειδὴ οὐκ ἐν τῇ
2 Βοιωτίᾳ ἔτι εἰσίν—μάλιστα γὰρ ἐν μεθορίοις τῆς Ὠρωπίας οἱ Ἀθηναῖοι ἦσαν ὅτε ἔθεντο τὰ ὅπλα— Παγώνδας ὁ Αἰολάδου, βοιωταρχῶν ἐκ Θηβῶν μετ' Ἀριανθίδου τοῦ Λυσιμαχίδου, καὶ ἡγεμονίας οὔσης αὐτοῦ βουλόμενος τὴν μάχην ποιῆσαι, καὶ νομίζων ἄμεινον εἶναι κινδυνεῦσαι, προσκαλῶν ἑκάστους κατὰ λόχους, ὅπως μὴ ἀθρόοι ἐκλίποιεν τὰ ὅπλα, ἔπειθε τοὺς Βοιωτοὺς ἰέναι ἐπὶ τοὺς Ἀθηναίους καὶ τὸν ἀγῶνα ποιεῖσθαι, λέγων τοιάδε.

92 "Χρῆν μέν, ὦ ἄνδρες Βοιωτοί, μηδ' ἐς ἐπίνοιάν τινα ἡμῶν ἐλθεῖν τῶν ἀρχόντων ὡς οὐκ εἰκὸς Ἀθηναίοις, ἢν ἄρα μὴ ἐν τῇ Βοιωτίᾳ ἔτι καταλάβωμεν αὐτούς, διὰ μάχης ἐλθεῖν. τὴν γὰρ Βοιωτίαν, ἐκ τῆς ὁμόρου ἐλθόντες, τεῖχος ἐνοικοδομησάμενοι μέλλουσι
2 φθείρειν, καὶ εἰσὶ δή που πολέμιοι ἐν ᾧ τε ἂν χωρίῳ καταληφθῶσι καὶ ὅθεν ἐπελθόντες πολέμια ἔδρασαν. νυνὶ δ' εἴ τῳ καὶ ἀσφαλέστερον ἔδοξεν εἶναι, μεταγνώτω. οὐ γὰρ τὸ προμηθές, οἷς ἂν ἄλλος ἐπίῃ, περὶ τῆς σφετέρας ὁμοίως ἐνδέχεται λογισμὸν καὶ ὅστις τὰ μὲν ἑαυτοῦ ἔχει, τοῦ πλείονος δὲ ὀρεγόμενος ἑκὼν τινι ἐπέρχεται. πάτριόν τε ὑμῖν στρατὸν ἀλλόφυλον ἐπελθόντα καὶ ἐν τῇ οἰκείᾳ καὶ ἐν τῇ τῶν πέλας
3 ὁμοίως ἀμύνεσθαι. Ἀθηναίους δὲ καὶ προσέτι ὁμόρους ὄντας πολλῷ μάλιστα δεῖ. πρός τε γὰρ τοὺς ἀστυγείτονας πᾶσι τὸ ἀντίπαλον καὶ ἐλεύθερον καθίσταται, καὶ πρὸς τούτους γε δή, οἳ καὶ μὴ τοὺς ἐγγὺς ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄποθεν πειρῶνται δουλοῦσθαι, πῶς οὐ χρὴ καὶ ἐπὶ τὸ ἔσχατον ἀγῶνος ἐλθεῖν;— παράδειγμα δὲ ἔχομεν τούς τε ἀντιπέρας Εὐβοέας

καὶ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος τὸ πολὺ ὡς αὐτοῖς διάκειται
—καὶ γνῶναι ὅτι τοῖς μὲν ἄλλοις οἱ πλησιόχωροι 4
περὶ γῆς ὅρων τὰς μάχας ποιοῦνται, ἡμῖν δὲ ἐς πᾶ-
σαν, ἣν νικηθῶμεν, εἷς ὅρος οὐκ ἀντιλεκτος παγήσε-
ται· εἰσελθόντες γὰρ βίᾳ τὰ ἡμέτερα ἕξουσιν. τοσ-
ούτῳ ἐπικινδυνοτέραν ἑτέρων τὴν παροίκησιν τῶνδε
ἔχομεν. εἰώθασί τε οἱ ἰσχύος που θράσει τοῖς πέ- 5
λας, ὥσπερ Ἀθηναῖοι νῦν, ἐπιόντες τὸν μὲν ἡσυχά-
ζοντα καὶ ἐν τῇ ἑαυτοῦ μόνον ἀμυνόμενον ἀδεέστερον
ἐπιστρατεύειν, τὸν δὲ ἔξω ὅρων προαπαντῶντα, καί, ἢν
καιρὸς ᾖ, πολέμου ἄρχοντα, ἧσσον ἑτοίμως κατέχειν.
πεῖραν δὲ ἔχομεν ἡμεῖς αὐτοῦ ἐς τούσδε· νικήσαντες 6
γὰρ ἐν Κορωνείᾳ αὐτούς, ὅτε τὴν γῆν ἡμῶν στασια-
ζόντων κατέσχον, πολλὴν ἄδειαν τῇ Βοιωτίᾳ μέχρι
τοῦδε κατεστήσαμεν. ὧν χρὴ μνησθέντας ἡμᾶς τούς
τε πρεσβυτέρους ὁμοιωθῆναι τοῖς πρὶν ἔργοις, τούς
τε νεωτέρους, πατέρων τῶν τότε ἀγαθῶν γενομένων
παῖδας, πειρᾶσθαι μὴ αἰσχῦναι τὰς προσηκούσας
ἀρετάς, πιστεύσαντας δὲ τῷ θεῷ πρὸς ἡμῶν ἔσεσθαι, 7
οὗ τὸ ἱερὸν ἀνόμως τειχίσαντες νέμονται, καὶ τοῖς
ἱεροῖς ἃ ἡμῖν θυσαμένοις καλὰ φαίνεται, ὁμόσε χω-
ρῆσαι τοῖσδε, καὶ δεῖξαι ὅτι, ὧν μὲν ἐφίενται, πρὸς
τοὺς μὴ ἀμυνομένους ἐπιόντες κτάσθωσαν, οἷς δὲ
γενναῖον τήν τε αὑτῶν ἀεὶ ἐλευθεροῦν μάχῃ καὶ τὴν
ἄλλων μὴ δουλοῦσθαι ἀδίκως, ἀνανταγώνιστοι ἀπ'
αὐτῶν οὐκ ἀπίασιν."

Τοιαῦτα ὁ Παγώνδας τοῖς Βοιωτοῖς παραινέσας 93
ἔπεισεν ἰέναι ἐπὶ τοὺς Ἀθηναίους, καὶ κατὰ τάχος
ἀναστήσας ἦγε τὸν στρατόν· ἤδη γὰρ καὶ τῆς ἡμέ-
ρας ὀψὲ ἦν. ἐπεὶ δὲ προσέμιξεν ἐγγὺς τοῦ στρατεύ-
ματος αὐτῶν, ἐς χωρίον καθίσας ὅθεν, λόφου ὄντος
μεταξύ, οὐκ ἐθεώρουν ἀλλήλους, ἔτασσέ τε καὶ παρ-
εσκευάζετο ὡς ἐς μάχην. τῷ δὲ Ἱπποκράτει, ὄντι 2
περὶ τὸ Δήλιον, ὡς αὐτῷ ἠγγέλθη ὅτι Βοιωτοὶ ἐπέρ-
χονται, πέμπει ἐς τὸ στράτευμα, κελεύων ἐς τάξιν
καθίστασθαι, καὶ αὐτὸς οὐ πολλῷ ὕστερον ἐπῆλθε,

καταλιπὼν ὡς τριακοσίους ἱππέας περὶ τὸ Δήλιον, ὅπως φύλακές τε ἅμα εἶεν, εἴ τις ἐπίοι αὐτῷ, καὶ τοῖς Βοιωτοῖς καιρὸν φυλάξαντες ἐπιγένοιντο ἐν τῇ μάχῃ.
3 Βοιωτοὶ δὲ πρὸς τούτους ἀντικατέστησαν τοὺς ἀμυνουμένους, καὶ ἐπειδὴ καλῶς αὐτοῖς εἶχεν, ὑπερεφάνησαν τοῦ λόφου καὶ ἔθεντο τὰ ὅπλα, τεταγμένοι ὥσπερ ἔμελλον, ὁπλῖται ἑπτακισχίλιοι μάλιστα καὶ ψιλοὶ ὑπὲρ μυρίους, ἱππῆς δὲ χίλιοι καὶ πελτασταὶ
4 πεντακόσιοι. εἶχον δὲ δεξιὸν μὲν κέρας Θηβαῖοι καὶ οἱ ξύμμοροι αὐτοῖς, μέσοι δὲ Ἁλιάρτιοι καὶ Κορωναῖοι καὶ Κωπαιῆς καὶ οἱ ἄλλοι οἱ περὶ τὴν λίμνην· τὸ δὲ εὐώνυμον εἶχον Θεσπιῆς καὶ Ταναγραῖοι καὶ Ὀρχομένιοι. ἐπὶ δὲ τῷ κέρᾳ ἑκατέρῳ οἱ ἱππῆς καὶ ψιλοὶ ἦσαν. ἐπ' ἀσπίδας δὲ πέντε μὲν καὶ εἴκοσι Θηβαῖοι ἐτάξαντο, οἱ δὲ ἄλλοι ὡς ἕκαστοι ἔτυχον. αὕτη μὲν Βοιωτῶν παρασκευὴ καὶ διάκοσ-
94 μος ἦν· Ἀθηναῖοι δὲ οἱ μὲν ὁπλῖται ἐπὶ ὀκτὼ πᾶν τὸ στρατόπεδον ἐτάξαντο, ὄντες πλήθει ἰσοπαλεῖς τοῖς ἐναντίοις, ἱππῆς δὲ ἐφ' ἑκατέρῳ τῷ κέρᾳ. ψιλοὶ δὲ ἐκ παρασκευῆς μὲν ὡπλισμένοι οὔτε τότε παρῆ-
2 σαν οὔτε ἐγένοντο τῇ πόλει· οἵπερ δὲ ξυνεσέβαλον, ὄντες πολλαπλάσιοι τῶν ἐναντίων, ἄοπλοί τε πολλοὶ ἠκολούθησαν, ἅτε πανστρατιᾶς ξένων τῶν παρόντων καὶ ἀστῶν γενομένης, καὶ ὡς τὸ πρῶτον ὥρμησαν ἐπ' οἴκου, οὐ παρεγένοντο ὅτι μὴ ὀλίγοι. καθεστώτων δὲ ἐς τὴν τάξιν καὶ ἤδη μελλόντων ξυνιέναι, Ἱπποκράτης ὁ στρατηγὸς ἐπιπαριὼν τὸ στρατόπεδον τῶν Ἀθηναίων παρεκελεύετό τε καὶ ἔλεγε τοιάδε.

95 "Ὦ Ἀθηναῖοι, δι' ὀλίγου μὲν ἡ παραίνεσις γίγνεται, τὸ ἴσον δὲ πρός γε τοὺς ἀγαθοὺς ἄνδρας δύναται καὶ ὑπόμνησιν μᾶλλον ἔχει ἢ ἐπικέλευσιν. παραστῇ δὲ μηδενὶ ὑμῶν ὡς ἐν τῇ ἀλλοτρίᾳ οὐ προσῆκον τοσόνδε κίνδυνον ἀναρριπτοῦμεν. ἐν γὰρ τῇ τούτων
2 ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας ὁ ἀγὼν ἔσται· καὶ ἢν νικήσωμεν, οὐ μή ποτε ὑμῖν Πελοποννήσιοι ἐς τὴν χώραν ἄνευ τῆς τῶνδε ἵππου ἐσβάλωσιν, ἐν δὲ μιᾷ μάχῃ τήνδε

τε προσκτᾶσθε καὶ ἐκείνην μᾶλλον ἐλευθεροῦτε. χωρήσατε οὖν ἀξίως ἐς αὐτοὺς τῆς τε πόλεως, ἣν ἕκαστος πατρίδα ἔχων πρώτην ἐν τοῖς Ἕλλησιν ἀγάλλεται, καὶ τῶν πατέρων, οἳ τούσδε μάχῃ κρατοῦντες μετὰ Μυρωνίδου ἐν Οἰνοφύτοις τὴν Βοιωτίαν ποτὲ ἔσχον."

Τοιαῦτα τοῦ Ἱπποκράτους παρακελευομένου καὶ 96
μέχρι μὲν μέσου τοῦ στρατοπέδου ἐπελθόντος, τὸ δὲ πλέον οὐκέτι φθάσαντος, οἱ Βοιωτοί, παρακελευσαμένου καὶ σφίσιν ὡς διὰ ταχέων καὶ ἐνταῦθα Παγώνδου, παιωνίσαντες ἐπῄεσαν ἀπὸ τοῦ λόφου. ἀντεπῄεσαν δὲ καὶ οἱ Ἀθηναῖοι καὶ προσέμιξαν δρόμῳ. καὶ ἑκατέρων τῶν στρατοπέδων τὰ ἔσχατα οὐκ ἦλθεν ἐς χεῖρας, ἀλλὰ τὸ αὐτὸ ἔπαθεν· ῥύακες γὰρ ἐκώλυσαν. τὸ δὲ 2
ἄλλο καρτερᾷ μάχῃ καὶ ὠθισμῷ ἀσπίδων ξυνειστήκει. καὶ τὸ μὲν εὐώνυμον τῶν Βοιωτῶν καὶ μέχρι μέσου ἡσσᾶτο ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, καὶ ἐπίεσαν τούς τε ἄλλους ταύτῃ καὶ οὐχ ἥκιστα τοὺς Θεσπιέας. ὑποχωρησάντων γὰρ αὐτοῖς τῶν παρατεταγμένων καὶ κυκλωθέντων ἐν ὀλίγῳ, οἵπερ διεφθάρησαν Θεσπιέων, ἐν χερσὶν ἀμυνόμενοι κατεκόπησαν· καί τινες καὶ τῶν 3
Ἀθηναίων διὰ τὴν κύκλωσιν ταραχθέντες ἠγνόησάν τε καὶ ἀπέκτειναν ἀλλήλους. τὸ μὲν οὖν ταύτῃ ἡσσᾶτο τῶν Βοιωτῶν καὶ πρὸς τὸ μαχόμενον κατέφυγεν· τὸ δὲ δεξιόν, ᾗ οἱ Θηβαῖοι ἦσαν, ἐκράτει τῶν Ἀθηναίων, καὶ ὠσάμενοι κατὰ βραχὺ τὸ πρῶτον ἐπηκολούθουν. καὶ ξυνέβη Παγώνδου περιπέμψαντος δύο τέλη 4
τῶν ἱππέων ἐκ τοῦ ἀφανοῦς περὶ τὸν λόφον, ὡς ἐπόνει τὸ εὐώνυμον αὐτῶν, καὶ ὑπερφανέντων αἰφνιδίως τὸ νικῶν τῶν Ἀθηναίων κέρας, νομίσαν ἄλλο στράτευμα ἐπιέναι, ἐς φόβον καταστῆναι· καὶ ἀμφοτέρωθεν ἤδη, ὑπό τε τοῦ τοιούτου καὶ ὑπὸ τῶν Θηβαίων ἐφεπομένων καὶ παραρρηγνύντων, φυγὴ καθειστήκει παντὸς τοῦ στρατοῦ τῶν Ἀθηναίων. καὶ οἱ μὲν πρὸς 5
τὸ Δήλιόν τε καὶ τὴν θάλασσαν ὥρμησαν, οἱ δὲ ἐπὶ τοῦ Ὠρωποῦ, ἄλλοι δὲ πρὸς Πάρνηθα τὸ ὄρος, οἱ δὲ

ὡς ἕκαστοί τινα εἶχον ἐλπίδα σωτηρίας. Βοιωτοὶ δὲ
ἐφεπόμενοι ἔκτεινον, καὶ μάλιστα οἱ ἱππῆς οἵ τε αὐ-
τῶν καὶ οἱ Λοκροί, βεβοηθηκότες ἄρτι τῆς τροπῆς
6 γιγνομένης· νυκτὸς δὲ ἐπιλαβούσης τὸ ἔργον ῥᾷον
τὸ πλῆθος τῶν φευγόντων διεσώθη. καὶ τῇ ὑστεραίᾳ
οἵ τ' ἐκ τοῦ Ὠρωποῦ καὶ οἱ ἐκ τοῦ Δηλίου φυλακὴν
ἐγκαταλιπόντες, εἶχον γὰρ αὐτὸ ὅμως ἔτι, ἀπεκο-
97 μίσθησαν κατὰ θάλασσαν ἐπ' οἴκου. καὶ οἱ Βοιωτοί,
τροπαῖον στήσαντες καὶ τοὺς ἑαυτῶν ἀνελόμενοι
νεκροὺς τούς τε τῶν πολεμίων σκυλεύσαντες καὶ
φυλακὴν καταλιπόντες ἀνεχώρησαν ἐς τὴν Τάναγραν,
καὶ τῷ Δηλίῳ ἐπεβούλευον ὡς προσβαλοῦντες.
2 Ἐκ δὲ τῶν Ἀθηναίων κῆρυξ πορευόμενος ἐπὶ τοὺς
νεκροὺς ἀπαντᾷ κήρυκι Βοιωτῷ, ὃς αὐτὸν ἀποστρέψας
καὶ εἰπὼν ὅτι οὐδὲν πράξει πρὶν ἂν αὐτὸς ἀναχωρήσῃ
πάλιν, καταστὰς ἐπὶ Ἀθηναίους ἔλεγε τὰ παρὰ τῶν
Βοιωτῶν, ὅτι οὐ δικαίως δράσειαν παραβαίνοντες τὰ
νόμιμα τῶν Ἑλλήνων· πᾶσι γὰρ εἶναι καθεστηκὸς
ἰόντας ἐπὶ τὴν ἀλλήλων ἱερῶν τῶν ἐνόντων ἀπέχεσθαι,
3 Ἀθηναίους δὲ Δήλιον τειχίσαντας ἐνοικεῖν, καὶ ὅσα
ἄνθρωποι ἐν βεβήλῳ δρῶσιν, πάντα γίγνεσθαι αὐ-
τόθι, ὕδωρ τε ὃ ἦν ἄψαυστον σφίσι πλὴν πρὸς τὰ
ἱερὰ χέρνιβι χρῆσθαι, ἀνασπάσαντας ὑδρεύεσθαι,
ὥστε ὑπέρ τε τοῦ θεοῦ καὶ ἑαυτῶν Βοιωτούς, ἐπι-
καλουμένους τοὺς ὁμωχέτας δαίμονας καὶ τὸν Ἀπόλ-
λω, προαγορεύειν αὐτοὺς ἐκ τοῦ ἱεροῦ ἀπιόντας ἀπο-
98 φέρεσθαι τὰ σφέτερα αὐτῶν. τοσαῦτα τοῦ κήρυκος
εἰπόντος οἱ Ἀθηναῖοι πέμψαντες παρὰ τοὺς Βοιωτοὺς
ἑαυτῶν κήρυκα τοῦ μὲν ἱεροῦ οὔτε ἀδικῆσαι ἔφασαν
οὐδὲν οὔτε τοῦ λοιποῦ ἑκόντες βλάψειν· οὐδὲ γὰρ τὴν
ἀρχὴν ἐσελθεῖν ἐπὶ τούτῳ, ἀλλ' ἵνα ἐξ αὐτοῦ τοὺς
2 ἀδικοῦντας μᾶλλον σφᾶς ἀμύνωνται. τὸν δὲ νόμον
τοῖς Ἕλλησιν εἶναι, ὧν ἂν ᾖ τὸ κράτος τῆς γῆς ἑκάστης,
ἤν τε πλέονος ἤν τε βραχυτέρας, τούτων καὶ τὰ ἱερὰ
ἀεὶ γίγνεσθαι, τρόποις θεραπευόμενα οἷς ἂν πρὸς τοῖς
εἰωθόσι καὶ δύνωνται. καὶ γὰρ Βοιωτοὺς καὶ τοὺς

πολλοὺς τῶν ἄλλων, ὅσοι ἐξαναστήσαντές τινα βίᾳ
νέμονται γῆν, ἀλλοτρίοις ἱεροῖς τὸ πρῶτον ἐπελθόν-
τας οἰκεῖα νῦν κεκτῆσθαι. καὶ αὐτοὶ εἰ μὲν ἐπὶ πλέον 3
δυνηθῆναι τῆς ἐκείνων κρατῆσαι, τοῦτ' ἂν ἔχειν· νῦν
δ' ἐν ᾧ μέρει εἰσίν, ἑκόντες εἶναι ὡς ἐκ σφετέρου οὐκ
ἀπιέναι. ὕδωρ τε ἐν τῇ ἀνάγκῃ κινῆσαι, ἣν οὐκ αὐτοὶ
ὕβρει προσθέσθαι, ἀλλ' ἐκείνους προτέρους ἐπὶ τὴν
σφετέραν ἐλθόντας ἀμυνόμενοι βιάζεσθαι χρῆσθαι.
πᾶν δ' εἰκὸς εἶναι τὸ πολέμῳ καὶ δεινῷ τινὶ κατειργό- 4
μενον ξύγγνωμόν τι γίγνεσθαι καὶ πρὸς τοῦ θεοῦ.
καὶ γὰρ τῶν ἑκουσίων ἁμαρτημάτων καταφυγὴν εἶναι
τοὺς βωμούς, παρανομίαν τε ἐπὶ τοῖς μὴ ἀνάγκῃ κα-
κοῖς ὀνομασθῆναι καὶ οὐκ ἐπὶ τοῖς ἀπὸ τῶν ξυμφορῶν
τι τολμήσασιν. τούς τε νεκροὺς πολὺ μειζόνως 5
ἐκείνους, ἀντὶ ἱερῶν ἀξιοῦντας ἀποδιδόναι, ἀσεβεῖν
ἢ τοὺς μὴ ἐθέλοντας ἱεροῖς τὰ μὴ πρέποντα κομί-
ζεσθαι. σαφῶς τε ἐκέλευον σφίσιν εἰπεῖν μὴ ἀπι-
οῦσιν ἐκ τῆς Βοιωτῶν γῆς—οὐ γὰρ ἐν τῇ ἐκείνων
ἔτι εἶναι, ἐν ᾗ δὲ δορὶ ἐκτήσαντο—ἀλλὰ κατὰ τὰ
πάτρια τοὺς νεκροὺς σπένδουσιν ἀναιρεῖσθαι. οἱ 99
δὲ Βοιωτοὶ ἀπεκρίναντο, εἰ μὲν ἐν τῇ Βοιωτίᾳ εἰσίν,
ἀπιόντας ἐκ τῆς ἑαυτῶν ἀποφέρεσθαι τὰ σφέτερα, εἰ
δὲ ἐν τῇ ἐκείνων, αὐτοὺς γιγνώσκειν τὸ ποιητέον, νομί-
ζοντες τὴν μὲν Ὠρωπίαν, ἐν ᾗ τοὺς νεκρούς, ἐν μεθο-
ρίοις τῆς μάχης γενομένης, κεῖσθαι ξυνέβη, Ἀθηναίων
κατὰ τὸ ὑπήκοον εἶναι, καὶ οὐκ ἂν αὐτοὺς βίᾳ σφῶν
κρατῆσαι αὐτῶν· οὐδ' αὖ ἐσπένδοντο δῆθεν ὑπὲρ τῆς
ἐκείνων· τὸ δὲ "ἐκ τῆς ἑαυτῶν" εὐπρεπὲς εἶναι ἀπο-
κρίνασθαι "ἀπιόντας καὶ ἀπολαβεῖν ἃ ἀπαιτοῦσιν."
ὁ δὲ κῆρυξ τῶν Ἀθηναίων ἀκούσας ἀπῆλθεν ἄπρακ-
τος.

Καὶ οἱ Βοιωτοὶ εὐθὺς μεταπεμψάμενοι ἔκ τε τοῦ 100
Μηλιέως κόλπου ἀκοντιστὰς καὶ σφενδονήτας, καὶ
βεβοηθηκότων αὐτοῖς μετὰ τὴν μάχην Κορινθίων τε
δισχιλίων ὁπλιτῶν καὶ τῶν ἐκ Νισαίας ἐξεληλυθότων
Πελοποννησίων φρουρῶν καὶ Μεγαρέων ἅμα, ἐστρά-

εἰ δ' ἐμοῦ ταῦτα προϊσχομένου ἀδύνατοι μὲν φήσετε
εἶναι, εὖνοι δ' ὄντες ἀξιώσετε μὴ κακούμενοι διωθεῖ-
σθαι, καὶ τὴν ἐλευθερίαν μὴ ἀκίνδυνον ἡμῖν φαίνε-
σθαι, δίκαιόν τε εἶναι, οἷς καὶ δυνατὸν δέχεσθαι
αὐτὴν τούτοις καὶ ἐπιφέρειν, ἄκοντα δὲ μηδένα προσ-
2 αναγκάζειν, μάρτυρας μὲν θεοὺς καὶ ἥρωας τοὺς
ἐγχωρίους ποιήσομαι ὡς ἐπ' ἀγαθῷ ἥκων οὐ πείθω,
γῆν δὲ τὴν ὑμετέραν δῃῶν πειράσομαι βιάζεσθαι,
καὶ οὐκ ἀδικεῖν ἔτι νομιῶ, προσεῖναι δέ τί μοι καὶ
κατὰ δύο ἀνάγκας τὸ εὔλογον, τῶν μὲν Λακεδαιμο-
νίων, ὅπως μὴ τῷ ὑμετέρῳ εὔνῳ, εἰ μὴ προσαχθή-
σεσθε, τοῖς ἀπὸ ὑμῶν χρήμασι φερομένοις παρ'
Ἀθηναίους βλάπτωνται, οἱ δὲ Ἕλληνες ἵνα μὴ κωλύ-
3 ωνται ὑφ' ὑμῶν δουλείας ἀπαλλαγῆναι. οὐ γὰρ δὴ
εἰκότως γ' ἂν τάδε πράσσοιμεν, οὐδὲ ὀφείλομεν οἱ
Λακεδαιμόνιοι μὴ κοινοῦ τινος ἀγαθοῦ αἰτίᾳ τοὺς μὴ
βουλομένους ἐλευθεροῦν. οὐδ' αὖ ἀρχῆς ἐφιέμεθα,
παῦσαι δὲ μᾶλλον ἑτέρους σπεύδοντες τοὺς πλείους
ἂν ἀδικοῖμεν, εἰ ξύμπασιν αὐτονομίαν ἐπιφέροντες
4 ὑμᾶς τοὺς ἐναντιουμένους περιίδοιμεν. πρὸς ταῦτα
βουλεύεσθε εὖ, καὶ ἀγωνίσασθε τοῖς τε Ἕλλησιν
ἄρξαι πρῶτοι ἐλευθερίας καὶ ἀΐδιον δόξαν καταθέ-
σθαι, καὶ αὐτοὶ τά τε ἴδια μὴ βλαφθῆναι καὶ ξυμπά-
σῃ τῇ πόλει τὸ κάλλιστον ὄνομα περιθεῖναι."

88 Ὁ μὲν Βρασίδας τοσαῦτα εἶπεν· οἱ δὲ Ἀκάνθιοι
πολλῶν λεχθέντων πρότερον ἐπ' ἀμφότερα, κρύφα
διαψηφισάμενοι, διά τε τὸ ἐπαγωγὰ εἰπεῖν τὸν Βρα-
σίδαν καὶ περὶ τοῦ καρποῦ φόβῳ ἔγνωσαν οἱ πλείους
ἀφίστασθαι Ἀθηναίων, καὶ πιστώσαντες αὐτὸν τοῖς
ὅρκοις οὓς τὰ τέλη τῶν Λακεδαιμονίων ὀμόσαντα
αὐτὸν ἐξέπεμψαν, ἦ μὴν ἔσεσθαι ξυμμάχους αὐτονό-
μους οὓς ἂν προσαγάγηται, οὕτω δέχονται τὸν στρα-
τόν. καὶ οὐ πολλῷ ὕστερον καὶ Στάγειρος, Ἀνδρίων
ἀποικία, ξυναπέστη. ταῦτα μὲν οὖν ἐν τῷ θέρει
τούτῳ ἐγένετο.

89 Τοῦ δ' ἐπιγιγνομένου χειμῶνος εὐθὺς ἀρχομένου,

ὡς τῷ Ἱπποκράτει καὶ Δημοσθένει, στρατηγοῖς οὖσιν
Ἀθηναίων, τὰ ἐν τοῖς Βοιωτοῖς ἐνεδίδοτο, καὶ ἔδει τὸν
μὲν Δημοσθένην ταῖς ναυσὶν ἐς τὰς Σίφας ἀπαντῆ-
σαι, τὸν δ' ἐπὶ τὸ Δήλιον, γενομένης διαμαρτίας τῶν
ἡμερῶν ἐς ἃς ἔδει ἀμφοτέρους στρατεύειν, ὁ μὲν Δη- 2
μοσθένης, πρότερον πλεύσας πρὸς τὰς Σίφας καὶ
ἔχων ἐν ταῖς ναυσὶν Ἀκαρνᾶνας καὶ τῶν ἐκεῖ πολλοὺς
ξυμμάχων, ἄπρακτος γίγνεται, μηνυθέντος τοῦ ἐπι-
βουλεύματος ὑπὸ Νικομάχου, ἀνδρὸς Φωκέως ἐκ Φα-
νοτέως, ὃς Λακεδαιμονίοις εἶπεν, ἐκεῖνοι δὲ Βοιωτοῖς·
καὶ βοηθείας γενομένης πάντων Βοιωτῶν, οὐ γάρ πω 3
Ἱπποκράτης παρελύπει ἐν τῇ γῇ ὤν, προκαταλαμ-
βάνονται αἵ τε Σῖφαι καὶ ἡ Χαιρώνεια. ὡς δὲ ᾔ-
σθοντο οἱ πράσσοντες τὸ ἁμάρτημα, οὐδὲν ἐκίνησαν
τῶν ἐν ταῖς πόλεσιν. ὁ δὲ Ἱπποκράτης ἀναστήσας 90
Ἀθηναίους πανδημεί, αὐτοὺς καὶ τοὺς μετοίκους καὶ
ξένων ὅσοι παρῆσαν, ὕστερος ἀφικνεῖται ἐπὶ τὸ Δή-
λιον, ἤδη τῶν Βοιωτῶν ἀνακεχωρηκότων ἀπὸ τῶν
Σιφῶν. καὶ καθίσας τὸν στρατὸν Δήλιον ἐτείχιζε
τοιῷδε τρόπῳ, τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος. τάφρον 2
μὲν κύκλῳ περὶ τὸ ἱερὸν καὶ τὸν νεὼν ἔσκαπτον, ἐκ
δὲ τοῦ ὀρύγματος ἀνέβαλλον ἀντὶ τείχους τὸν χοῦν
καὶ σταυροὺς παρακαταπηγνύντες ἄμπελον κόπτοντες
τὴν περὶ τὸ ἱερὸν ἐσέβαλλον καὶ λίθους ἅμα καὶ
πλίνθον ἐκ τῶν οἰκοπέδων τῶν ἐγγὺς καθαιροῦντες,
καὶ παντὶ τρόπῳ ἐμετεώριζον τὸ ἔρυμα. πύργους τε 3
ξυλίνους κατέστησαν ᾗ καιρὸς ἦν καὶ τοῦ ἱεροῦ οἰκο-
δόμημα οὐδὲν ὑπῆρχεν· ἧπερ γὰρ ἦν στοὰ καταπεπ-
τώκει. ἡμέρᾳ δὲ ἀρξάμενοι τρίτῃ ὡς οἴκοθεν ὥρμη-
σαν, ταύτην τε εἰργάζοντο καὶ τὴν τετάρτην καὶ τῆς
πέμπτης μέχρι ἀρίστου. ἔπειτα, ὡς τὰ πλεῖστα 4
ἀπετετέλεστο, τὸ μὲν στρατόπεδον προαπεχώρησεν
ἀπὸ τοῦ Δηλίου οἷον δέκα σταδίους ὡς ἐπ' οἴκου πο-
ρευόμενον, καὶ οἱ μὲν ψιλοὶ οἱ πλεῖστοι εὐθὺς ἐχώ-
ρουν, οἱ δ' ὁπλῖται θέμενοι τὰ ὅπλα ἡσύχαζον· Ἱπ-
ποκράτης δὲ ὑπομένων ἔτι καθίστατο φυλακάς τε καὶ

τὰ περὶ τὸ προτείχισμα, ὅσα ἦν ὑπόλοιπα, ὡς χρῆν
ἐπιτελέσαι.
91 Οἱ δὲ Βοιωτοὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις ξυνελέγοντο
ἐς τὴν Τάναγραν· καὶ ἐπειδὴ ἀπὸ πασῶν τῶν πόλεων
παρῆσαν καὶ ᾐσθάνοντο τοὺς Ἀθηναίους προχωροῦν-
τας ἐπ᾽ οἴκου, τῶν ἄλλων βοιωταρχῶν, οἵ εἰσιν ἕν-
δεκα, οὐ ξυνεπαινούντων μάχεσθαι, ἐπειδὴ οὐκ ἐν τῇ
2 Βοιωτίᾳ ἔτι εἰσίν—μάλιστα γὰρ ἐν μεθορίοις τῆς
Ὠρωπίας οἱ Ἀθηναῖοι ἦσαν ὅτε ἔθεντο τὰ ὅπλα—
Παγώνδας ὁ Αἰολάδου, βοιωταρχῶν ἐκ Θηβῶν μετ᾽
Ἀριανθίδου τοῦ Λυσιμαχίδου, καὶ ἡγεμονίας οὔσης
αὐτοῦ βουλόμενος τὴν μάχην ποιῆσαι, καὶ νομίζων
ἄμεινον εἶναι κινδυνεῦσαι, προσκαλῶν ἑκάστους κατὰ
λόχους, ὅπως μὴ ἀθρόοι ἐκλίποιεν τὰ ὅπλα, ἔπειθε
τοὺς Βοιωτοὺς ἰέναι ἐπὶ τοὺς Ἀθηναίους καὶ τὸν
ἀγῶνα ποιεῖσθαι, λέγων τοιάδε.
92 "Χρῆν μέν, ὦ ἄνδρες Βοιωτοί, μηδ᾽ ἐς ἐπίνοιάν
τινα ἡμῶν ἐλθεῖν τῶν ἀρχόντων ὡς οὐκ εἰκὸς Ἀθη-
ναίοις, ἢν ἄρα μὴ ἐν τῇ Βοιωτίᾳ ἔτι καταλάβωμεν
αὐτούς, διὰ μάχης ἐλθεῖν. τὴν γὰρ Βοιωτίαν, ἐκ τῆς
ὁμόρου ἐλθόντες, τεῖχος ἐνοικοδομησάμενοι μέλλουσι
2 φθείρειν, καὶ εἰσὶ δή που πολέμιοι ἐν ᾧ τε ἂν χωρίῳ
καταληφθῶσι καὶ ὅθεν ἐπελθόντες πολέμια ἔδρασαν.
νυνὶ δ᾽ εἴ τῳ καὶ ἀσφαλέστερον ἔδοξεν εἶναι, μετα-
γνώτω. οὐ γὰρ τὸ προμηθές, οἷς ἂν ἄλλος ἐπίῃ, περὶ
τῆς σφετέρας ὁμοίως ἐνδέχεται λογισμὸν καὶ ὅστις
τὰ μὲν ἑαυτοῦ ἔχει, τοῦ πλείονος δὲ ὀρεγόμενος ἑκὼν
τινι ἐπέρχεται. πάτριόν τε ὑμῖν στρατὸν ἀλλόφυλον
ἐπελθόντα καὶ ἐν τῇ οἰκείᾳ καὶ ἐν τῇ τῶν πέλας
3 ὁμοίως ἀμύνεσθαι. Ἀθηναίους δὲ καὶ προσέτι ὁμό-
ρους ὄντας πολλῷ μάλιστα δεῖ. πρός τε γὰρ τοὺς
ἀστυγείτονας πᾶσι τὸ ἀντίπαλον καὶ ἐλεύθερον καθ-
ίσταται, καὶ πρὸς τούτους γε δή, οἳ καὶ μὴ τοὺς
ἐγγὺς ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄποθεν πειρῶνται δουλοῦσθαι,
πῶς οὐ χρὴ καὶ ἐπὶ τὸ ἔσχατον ἀγῶνος ἐλθεῖν;—
παράδειγμα δὲ ἔχομεν τούς τε ἀντιπέρας Εὐβοέας

καὶ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος τὸ πολὺ ὡς αὐτοῖς διάκειται
—καὶ γνῶναι ὅτι τοῖς μὲν ἄλλοις οἱ πλησιόχωροι 4
περὶ γῆς ὅρων τὰς μάχας ποιοῦνται, ἡμῖν δὲ ἐς πᾶ-
σαν, ἢν νικηθῶμεν, εἷς ὅρος οὐκ ἀντιλεκτος παγήσε-
ται· εἰσελθόντες γὰρ βίᾳ τὰ ἡμέτερα ἕξουσιν. τοσ-
ούτῳ ἐπικινδυνοτέραν ἑτέρων τὴν παροίκησιν τῶνδε
ἔχομεν. εἰώθασί τε οἱ ἰσχύος που θράσει τοῖς πέ- 5
λας, ὥσπερ Ἀθηναῖοι νῦν, ἐπιόντες τὸν μὲν ἡσυχά-
ζοντα καὶ ἐν τῇ ἑαυτοῦ μόνον ἀμυνόμενον ἀδεέστερον
ἐπιστρατεύειν, τὸν δὲ ἔξω ὅρων προαπαντῶντα, καί, ἢν
καιρὸς ᾖ, πολέμου ἄρχοντα, ἧσσον ἑτοίμως κατέχειν.
πεῖραν δὲ ἔχομεν ἡμεῖς αὐτοῦ ἐς τούσδε· νικήσαντες 6
γὰρ ἐν Κορωνείᾳ αὐτούς, ὅτε τὴν γῆν ἡμῶν στασια-
ζόντων κατέσχον, πολλὴν ἄδειαν τῇ Βοιωτίᾳ μέχρι
τοῦδε κατεστήσαμεν. ὧν χρὴ μνησθέντας ἡμᾶς τούς
τε πρεσβυτέρους ὁμοιωθῆναι τοῖς πρὶν ἔργοις, τούς
τε νεωτέρους, πατέρων τῶν τότε ἀγαθῶν γενομένων
παῖδας, πειρᾶσθαι μὴ αἰσχῦναι τὰς προσηκούσας
ἀρετάς, πιστεύσαντας δὲ τῷ θεῷ πρὸς ἡμῶν ἔσεσθαι, 7
οὗ τὸ ἱερὸν ἀνόμως τειχίσαντες νέμονται, καὶ τοῖς
ἱεροῖς ἃ ἡμῖν θυσαμένοις καλὰ φαίνεται, ὁμόσε χω-
ρῆσαι τοῖσδε, καὶ δεῖξαι ὅτι, ὧν μὲν ἐφίενται, πρὸς
τοὺς μὴ ἀμυνομένους ἐπιόντες κτάσθωσαν, οἷς δὲ
γενναῖον τήν τε αὑτῶν ἀεὶ ἐλευθεροῦν μάχῃ καὶ τὴν
ἄλλων μὴ δουλοῦσθαι ἀδίκως, ἀνανταγώνιστοι ἀπ'
αὐτῶν οὐκ ἀπίασιν."

Τοιαῦτα ὁ Παγώνδας τοῖς Βοιωτοῖς παραινέσας 93
ἔπεισεν ἰέναι ἐπὶ τοὺς Ἀθηναίους, καὶ κατὰ τάχος
ἀναστήσας ἦγε τὸν στρατόν· ἤδη γὰρ καὶ τῆς ἡμέ-
ρας ὀψὲ ἦν. ἐπεὶ δὲ προσέμιξεν ἐγγὺς τοῦ στρατεύ-
ματος αὐτῶν, ἐς χωρίον καθίσας ὅθεν, λόφου ὄντος
μεταξύ, οὐκ ἐθεώρουν ἀλλήλους, ἔτασσέ τε καὶ παρ-
εσκευάζετο ὡς ἐς μάχην. τῷ δὲ Ἱπποκράτει, ὄντι 2
περὶ τὸ Δήλιον, ὡς αὐτῷ ἠγγέλθη ὅτι Βοιωτοὶ ἐπέρ-
χονται, πέμπει ἐς τὸ στράτευμα, κελεύων ἐς τάξιν
καθίστασθαι, καὶ αὐτὸς οὐ πολλῷ ὕστερον ἐπῆλθε,

καταλιπὼν ὡς τριακοσίους ἱππέας περὶ τὸ Δήλιον, ὅπως φύλακές τε ἅμα εἶεν, εἴ τις ἐπίοι αὐτῷ, καὶ τοῖς Βοιωτοῖς καιρὸν φυλάξαντες ἐπιγένοιντο ἐν τῇ μάχῃ.
3 Βοιωτοὶ δὲ πρὸς τούτους ἀντικατέστησαν τοὺς ἀμυνουμένους, καὶ ἐπειδὴ καλῶς αὐτοῖς εἶχεν, ὑπερεφάνησαν τοῦ λόφου καὶ ἔθεντο τὰ ὅπλα, τεταγμένοι ὥσπερ ἔμελλον, ὁπλῖται ἑπτακισχίλιοι μάλιστα καὶ ψιλοὶ ὑπὲρ μυρίους, ἱππῆς δὲ χίλιοι καὶ πελτασταὶ
4 πεντακόσιοι. εἶχον δὲ δεξιὸν μὲν κέρας Θηβαῖοι καὶ οἱ ξύμμοροι αὐτοῖς, μέσοι δὲ Ἁλιάρτιοι καὶ Κορωναῖοι καὶ Κωπαιῆς καὶ οἱ ἄλλοι οἱ περὶ τὴν λίμνην· τὸ δὲ εὐώνυμον εἶχον Θεσπιῆς καὶ Ταναγραῖοι καὶ Ὀρχομένιοι. ἐπὶ δὲ τῷ κέρᾳ ἑκατέρῳ οἱ ἱππῆς καὶ ψιλοὶ ἦσαν. ἐπ' ἀσπίδας δὲ πέντε μὲν καὶ εἴκοσι Θηβαῖοι ἐτάξαντο, οἱ δὲ ἄλλοι ὡς ἕκαστοι ἔτυχον. αὕτη μὲν Βοιωτῶν παρασκευὴ καὶ διάκοσ-
94 μος ἦν· Ἀθηναῖοι δὲ οἱ μὲν ὁπλῖται ἐπὶ ὀκτὼ πᾶν τὸ στρατόπεδον ἐτάξαντο, ὄντες πλήθει ἰσοπαλεῖς τοῖς ἐναντίοις, ἱππῆς δὲ ἐφ' ἑκατέρῳ τῷ κέρᾳ. ψιλοὶ δὲ ἐκ παρασκευῆς μὲν ὡπλισμένοι οὔτε τότε παρῆ-
2 σαν οὔτε ἐγένοντο τῇ πόλει· οἵπερ δὲ ξυνεσέβαλον, ὄντες πολλαπλάσιοι τῶν ἐναντίων, ἄοπλοί τε πολλοὶ ἠκολούθησαν, ἅτε πανστρατιᾶς ξένων τῶν παρόντων καὶ ἀστῶν γενομένης, καὶ ὡς τὸ πρῶτον ὥρμησαν ἐπ' οἴκου, οὐ παρεγένοντο ὅτι μὴ ὀλίγοι. καθεστώτων δὲ ἐς τὴν τάξιν καὶ ἤδη μελλόντων ξυνιέναι, Ἱπποκράτης ὁ στρατηγὸς ἐπιπαριὼν τὸ στρατόπεδον τῶν Ἀθηναίων παρεκελεύετό τε καὶ ἔλεγε τοιάδε.

95 "Ὦ Ἀθηναῖοι, δι' ὀλίγου μὲν ἡ παραίνεσις γίγνεται, τὸ ἴσον δὲ πρός γε τοὺς ἀγαθοὺς ἄνδρας δύναται καὶ ὑπόμνησιν μᾶλλον ἔχει ἢ ἐπικέλευσιν. παραστῇ δὲ μηδενὶ ὑμῶν ὡς ἐν τῇ ἀλλοτρίᾳ οὐ προσῆκον τοσόνδε κίνδυνον ἀναρριπτοῦμεν. ἐν γὰρ τῇ τούτων
2 ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας ὁ ἀγὼν ἔσται· καὶ ἢν νικήσωμεν, οὐ μή ποτε ὑμῖν Πελοποννήσιοι ἐς τὴν χώραν ἄνευ τῆς τῶνδε ἵππου ἐσβάλωσιν, ἐν δὲ μιᾷ μάχῃ τήνδε

τε προσκτᾶσθε καὶ ἐκείνην μᾶλλον ἐλευθεροῦτε. χωρήσατε οὖν ἀξίως ἐς αὐτοὺς τῆς τε πόλεως, ἣν ἕκαστος πατρίδα ἔχων πρώτην ἐν τοῖς Ἕλλησιν ἀγάλλεται, καὶ τῶν πατέρων, οἳ τούσδε μάχῃ κρατοῦντες μετὰ Μυρωνίδου ἐν Οἰνοφύτοις τὴν Βοιωτίαν ποτὲ ἔσχον."

Τοιαῦτα τοῦ Ἱπποκράτους παρακελευομένου καὶ 96
μέχρι μὲν μέσου τοῦ στρατοπέδου ἐπελθόντος, τὸ δὲ πλέον οὐκέτι φθάσαντος, οἱ Βοιωτοί, παρακελευσαμένου καὶ σφίσιν ὡς διὰ ταχέων καὶ ἐνταῦθα Παγώνδου, παιωνίσαντες ἐπῄεσαν ἀπὸ τοῦ λόφου. ἀντεπῄεσαν δὲ καὶ οἱ Ἀθηναῖοι καὶ προσέμιξαν δρόμῳ. καὶ ἑκατέρων τῶν στρατοπέδων τὰ ἔσχατα οὐκ ἦλθεν ἐς χεῖρας, ἀλλὰ τὸ αὐτὸ ἔπαθεν· ῥύακες γὰρ ἐκώλυσαν. τὸ δὲ 2
ἄλλο καρτερᾷ μάχῃ καὶ ὠθισμῷ ἀσπίδων ξυνειστήκει. καὶ τὸ μὲν εὐώνυμον τῶν Βοιωτῶν καὶ μέχρι μέσου ἡσσᾶτο ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, καὶ ἐπίεσαν τούς τε ἄλλους ταύτῃ καὶ οὐχ ἥκιστα τοὺς Θεσπιέας. ὑποχωρησάντων γὰρ αὐτοῖς τῶν παρατεταγμένων καὶ κυκλωθέντων ἐν ὀλίγῳ, οἵπερ διεφθάρησαν Θεσπιέων, ἐν χερσὶν ἀμυνόμενοι κατεκόπησαν· καί τινες καὶ τῶν 3
Ἀθηναίων διὰ τὴν κύκλωσιν ταραχθέντες ἠγνόησάν τε καὶ ἀπέκτειναν ἀλλήλους. τὸ μὲν οὖν ταύτῃ ἡσσᾶτο τῶν Βοιωτῶν καὶ πρὸς τὸ μαχόμενον κατέφυγεν· τὸ δὲ δεξιόν, ᾗ οἱ Θηβαῖοι ἦσαν, ἐκράτει τῶν Ἀθηναίων, καὶ ὠσάμενοι κατὰ βραχὺ τὸ πρῶτον ἐπηκολούθουν. καὶ ξυνέβη Παγώνδου περιπέμψαντος δύο τέλη 4
τῶν ἱππέων ἐκ τοῦ ἀφανοῦς περὶ τὸν λόφον, ὡς ἐπόνει τὸ εὐώνυμον αὐτῶν, καὶ ὑπερφανέντων αἰφνιδίως τὸ νικῶν τῶν Ἀθηναίων κέρας, νομίσαν ἄλλο στράτευμα ἐπιέναι, ἐς φόβον καταστῆναι· καὶ ἀμφοτέρωθεν ἤδη, ὑπό τε τοῦ τοιούτου καὶ ὑπὸ τῶν Θηβαίων ἐφεπομένων καὶ παραρρηγνύντων, φυγὴ καθειστήκει παντὸς τοῦ στρατοῦ τῶν Ἀθηναίων. καὶ οἱ μὲν πρὸς 5
τὸ Δήλιόν τε καὶ τὴν θάλασσαν ὥρμησαν, οἱ δὲ ἐπὶ τοῦ Ὠρωποῦ, ἄλλοι δὲ πρὸς Πάρνηθα τὸ ὄρος, οἱ δὲ

ὡς ἕκαστοί τινα εἶχον ἐλπίδα σωτηρίας. Βοιωτοὶ δὲ
ἐφεπόμενοι ἔκτεινον, καὶ μάλιστα οἱ ἱππῆς οἵ τε αὐ-
τῶν καὶ οἱ Λοκροί, βεβοηθηκότες ἄρτι τῆς τροπῆς
6 γιγνομένης· νυκτὸς δὲ ἐπιλαβούσης τὸ ἔργον ῥᾷον
τὸ πλῆθος τῶν φευγόντων διεσώθη. καὶ τῇ ὑστεραίᾳ
οἵ τ' ἐκ τοῦ Ὠρωποῦ καὶ οἱ ἐκ τοῦ Δηλίου φυλακὴν
ἐγκαταλιπόντες, εἶχον γὰρ αὐτὸ ὅμως ἔτι, ἀπεκο-
97 μίσθησαν κατὰ θάλασσαν ἐπ' οἴκου. καὶ οἱ Βοιωτοί,
τροπαῖον στήσαντες καὶ τοὺς ἑαυτῶν ἀνελόμενοι
νεκροὺς τούς τε τῶν πολεμίων σκυλεύσαντες καὶ
φυλακὴν καταλιπόντες ἀνεχώρησαν ἐς τὴν Τάναγραν,
καὶ τῷ Δηλίῳ ἐπεβούλευον ὡς προσβαλοῦντες.
2 Ἐκ δὲ τῶν Ἀθηναίων κῆρυξ πορευόμενος ἐπὶ τοὺς
νεκροὺς ἀπαντᾷ κήρυκι Βοιωτῷ, ὃς αὐτὸν ἀποστρέψας
καὶ εἰπὼν ὅτι οὐδὲν πράξει πρὶν ἂν αὐτὸς ἀναχωρήσῃ
πάλιν, καταστὰς ἐπὶ Ἀθηναίους ἔλεγε τὰ παρὰ τῶν
Βοιωτῶν, ὅτι οὐ δικαίως δράσειαν παραβαίνοντες τὰ
νόμιμα τῶν Ἑλλήνων· πᾶσι γὰρ εἶναι καθεστηκὸς
ἰόντας ἐπὶ τὴν ἀλλήλων ἱερῶν τῶν ἐνόντων ἀπέχεσθαι,
3 Ἀθηναίους δὲ Δήλιον τειχίσαντας ἐνοικεῖν, καὶ ὅσα
ἄνθρωποι ἐν βεβήλῳ δρῶσιν, πάντα γίγνεσθαι αὐ-
τόθι, ὕδωρ τε ὃ ἦν ἄψαυστον σφίσι πλὴν πρὸς τὰ
ἱερὰ χέρνιβι χρῆσθαι, ἀνασπάσαντας ὑδρεύεσθαι,
ὥστε ὑπέρ τε τοῦ θεοῦ καὶ ἑαυτῶν Βοιωτούς, ἐπι-
καλουμένους τοὺς ὁμωχέτας δαίμονας καὶ τὸν Ἀπόλ-
λω, προαγορεύειν αὐτοὺς ἐκ τοῦ ἱεροῦ ἀπιόντας ἀπο-
98 φέρεσθαι τὰ σφέτερα αὐτῶν. τοσαῦτα τοῦ κήρυκος
εἰπόντος οἱ Ἀθηναῖοι πέμψαντες παρὰ τοὺς Βοιωτοὺς
ἑαυτῶν κήρυκα τοῦ μὲν ἱεροῦ οὔτε ἀδικῆσαι ἔφασαν
οὐδὲν οὔτε τοῦ λοιποῦ ἑκόντες βλάψειν· οὐδὲ γὰρ τὴν
ἀρχὴν ἐσελθεῖν ἐπὶ τούτῳ, ἀλλ' ἵνα ἐξ αὐτοῦ τοὺς
2 ἀδικοῦντας μᾶλλον σφᾶς ἀμύνωνται. τὸν δὲ νόμον
τοῖς Ἕλλησιν εἶναι, ὧν ἂν ᾖ τὸ κράτος τῆς γῆς ἑκάστης,
ἤν τε πλέονος ἤν τε βραχυτέρας, τούτων καὶ τὰ ἱερὰ
ἀεὶ γίγνεσθαι, τρόποις θεραπευόμενα οἷς ἂν πρὸς τοῖς
εἰωθόσι καὶ δύνωνται. καὶ γὰρ Βοιωτοὺς καὶ τοὺς

πολλοὺς τῶν ἄλλων, ὅσοι ἐξαναστήσαντές τινα βίᾳ
νέμονται γῆν, ἀλλοτρίοις ἱεροῖς τὸ πρῶτον ἐπελθόν-
τας οἰκεῖα νῦν κεκτῆσθαι. καὶ αὐτοὶ εἰ μὲν ἐπὶ πλέον 3
δυνηθῆναι τῆς ἐκείνων κρατῆσαι, τοῦτ᾽ ἂν ἔχειν· νῦν
δ᾽ ἐν ᾧ μέρει εἰσίν, ἑκόντες εἶναι ὡς ἐκ σφετέρου οὐκ
ἀπιέναι. ὕδωρ τε ἐν τῇ ἀνάγκῃ κινῆσαι, ἣν οὐκ αὐτοὶ
ὕβρει προσθέσθαι, ἀλλ᾽ ἐκείνους προτέρους ἐπὶ τὴν
σφετέραν ἐλθόντας ἀμυνόμενοι βιάζεσθαι χρῆσθαι.
πᾶν δ᾽ εἰκὸς εἶναι τὸ πολέμῳ καὶ δεινῷ τινὶ κατειργό- 4
μενον ξύγγνωμόν τι γίγνεσθαι καὶ πρὸς τοῦ θεοῦ.
καὶ γὰρ τῶν ἑκουσίων ἁμαρτημάτων καταφυγὴν εἶναι
τοὺς βωμούς, παρανομίαν τε ἐπὶ τοῖς μὴ ἀνάγκῃ κα-
κοῖς ὀνομασθῆναι καὶ οὐκ ἐπὶ τοῖς ἀπὸ τῶν ξυμφορῶν
τι τολμήσασιν. τούς τε νεκροὺς πολὺ μειζόνως 5
ἐκείνους, ἀντὶ ἱερῶν ἀξιοῦντας ἀποδιδόναι, ἀσεβεῖν
ἢ τοὺς μὴ ἐθέλοντας ἱεροῖς τὰ μὴ πρέποντα κομί-
ζεσθαι. σαφῶς τε ἐκέλευον σφίσιν εἰπεῖν μὴ ἀπι-
οῦσιν ἐκ τῆς Βοιωτῶν γῆς—οὐ γὰρ ἐν τῇ ἐκείνων
ἔτι εἶναι, ἐν ᾗ δὲ δορὶ ἐκτήσαντο—ἀλλὰ κατὰ τὰ
πάτρια τοὺς νεκροὺς σπένδουσιν ἀναιρεῖσθαι. οἱ 99
δὲ Βοιωτοὶ ἀπεκρίναντο, εἰ μὲν ἐν τῇ Βοιωτίᾳ εἰσίν,
ἀπιόντας ἐκ τῆς ἑαυτῶν ἀποφέρεσθαι τὰ σφέτερα, εἰ
δὲ ἐν τῇ ἐκείνων, αὐτοὺς γιγνώσκειν τὸ ποιητέον, νομί-
ζοντες τὴν μὲν Ὠρωπίαν, ἐν ᾗ τοὺς νεκρούς, ἐν μεθο-
ρίοις τῆς μάχης γενομένης, κεῖσθαι ξυνέβη, Ἀθηναίων
κατὰ τὸ ὑπήκοον εἶναι, καὶ οὐκ ἂν αὐτοὺς βίᾳ σφῶν
κρατῆσαι αὐτῶν· οὐδ᾽ αὖ ἐσπένδοντο δῆθεν ὑπὲρ τῆς
ἐκείνων· τὸ δὲ "ἐκ τῆς ἑαυτῶν" εὐπρεπὲς εἶναι ἀπο-
κρίνασθαι "ἀπιόντας καὶ ἀπολαβεῖν ἃ ἀπαιτοῦσιν."
ὁ δὲ κῆρυξ τῶν Ἀθηναίων ἀκούσας ἀπῆλθεν ἄπρακ-
τος.

Καὶ οἱ Βοιωτοὶ εὐθὺς μεταπεμψάμενοι ἔκ τε τοῦ 100
Μηλιέως κόλπου ἀκοντιστὰς καὶ σφενδονήτας, καὶ
βεβοηθηκότων αὐτοῖς μετὰ τὴν μάχην Κορινθίων τε
δισχιλίων ὁπλιτῶν καὶ τῶν ἐκ Νισαίας ἐξεληλυθότων
Πελοποννησίων φρουρῶν καὶ Μεγαρέων ἅμα, ἐστρά-

εἰ δ' ἐμοῦ ταῦτα προϊσχομένου ἀδύνατοι μὲν φήσετε εἶναι, εὔνοι δ' ὄντες ἀξιώσετε μὴ κακούμενοι διωθεῖσθαι, καὶ τὴν ἐλευθερίαν μὴ ἀκίνδυνον ἡμῖν φαίνεσθαι, δίκαιόν τε εἶναι, οἷς καὶ δυνατὸν δέχεσθαι αὐτὴν τούτοις καὶ ἐπιφέρειν, ἄκοντα δὲ μηδένα προσ-
2 αναγκάζειν, μάρτυρας μὲν θεοὺς καὶ ἥρωας τοὺς ἐγχωρίους ποιήσομαι ὡς ἐπ' ἀγαθῷ ἥκων οὐ πείθω, γῆν δὲ τὴν ὑμετέραν δῃῶν πειράσομαι βιάζεσθαι, καὶ οὐκ ἀδικεῖν ἔτι νομιῶ, προσεῖναι δέ τί μοι καὶ κατὰ δύο ἀνάγκας τὸ εὔλογον, τῶν μὲν Λακεδαιμονίων, ὅπως μὴ τῷ ὑμετέρῳ εὔνῳ, εἰ μὴ προσαχθήσεσθε, τοῖς ἀπὸ ὑμῶν χρήμασι φερομένοις παρ' Ἀθηναίους βλάπτωνται, οἱ δὲ Ἕλληνες ἵνα μὴ κωλύ-
3 ωνται ὑφ' ὑμῶν δουλείας ἀπαλλαγῆναι. οὐ γὰρ δὴ εἰκότως γ' ἂν τάδε πράσσοιμεν, οὐδὲ ὀφείλομεν οἱ Λακεδαιμόνιοι μὴ κοινοῦ τινος ἀγαθοῦ αἰτίᾳ τοὺς μὴ βουλομένους ἐλευθεροῦν. οὐδ' αὖ ἀρχῆς ἐφιέμεθα, παῦσαι δὲ μᾶλλον ἑτέρους σπεύδοντες τοὺς πλείους ἂν ἀδικοῖμεν, εἰ ξύμπασιν αὐτονομίαν ἐπιφέροντες
4 ὑμᾶς τοὺς ἐναντιουμένους περιίδοιμεν. πρὸς ταῦτα βουλεύεσθε εὖ, καὶ ἀγωνίσασθε τοῖς τε Ἕλλησιν ἄρξαι πρῶτοι ἐλευθερίας καὶ ἀΐδιον δόξαν καταθέσθαι, καὶ αὐτοὶ τά τε ἴδια μὴ βλαφθῆναι καὶ ξυμπάσῃ τῇ πόλει τὸ κάλλιστον ὄνομα περιθεῖναι."

88 Ὁ μὲν Βρασίδας τοσαῦτα εἶπεν· οἱ δὲ Ἀκάνθιοι πολλῶν λεχθέντων πρότερον ἐπ' ἀμφότερα, κρύφα διαψηφισάμενοι, διά τε τὸ ἐπαγωγὰ εἰπεῖν τὸν Βρασίδαν καὶ περὶ τοῦ καρποῦ φόβῳ ἔγνωσαν οἱ πλείους ἀφίστασθαι Ἀθηναίων, καὶ πιστώσαντες αὐτὸν τοῖς ὅρκοις οὓς τὰ τέλη τῶν Λακεδαιμονίων ὀμόσαντα αὐτὸν ἐξέπεμψαν, ἦ μὴν ἔσεσθαι ξυμμάχους αὐτονόμους οὓς ἂν προσαγάγηται, οὕτω δέχονται τὸν στρατόν. καὶ οὐ πολλῷ ὕστερον καὶ Στάγειρος, Ἀνδρίων ἀποικία, ξυναπέστη. ταῦτα μὲν οὖν ἐν τῷ θέρει τούτῳ ἐγένετο.

89 Τοῦ δ' ἐπιγιγνομένου χειμῶνος εὐθὺς ἀρχομένου,

ὡς τῷ Ἱπποκράτει καὶ Δημοσθένει, στρατηγοῖς οὖσιν
Ἀθηναίων, τὰ ἐν τοῖς Βοιωτοῖς ἐνεδίδοτο, καὶ ἔδει τὸν
μὲν Δημοσθένην ταῖς ναυσὶν ἐς τὰς Σίφας ἀπαντῆ-
σαι, τὸν δ' ἐπὶ τὸ Δήλιον, γενομένης διαμαρτίας τῶν
ἡμερῶν ἐς ἃς ἔδει ἀμφοτέρους στρατεύειν, ὁ μὲν Δη- 2
μοσθένης, πρότερον πλεύσας πρὸς τὰς Σίφας καὶ
ἔχων ἐν ταῖς ναυσὶν Ἀκαρνᾶνας καὶ τῶν ἐκεῖ πολλοὺς
ξυμμάχων, ἄπρακτος γίγνεται, μηνυθέντος τοῦ ἐπι-
βουλεύματος ὑπὸ Νικομάχου, ἀνδρὸς Φωκέως ἐκ Φα-
νοτέως, ὃς Λακεδαιμονίοις εἶπεν, ἐκεῖνοι δὲ Βοιωτοῖς·
καὶ βοηθείας γενομένης πάντων Βοιωτῶν, οὐ γάρ πω 3
Ἱπποκράτης παρελύπει ἐν τῇ γῇ ὤν, προκαταλαμ-
βάνονται αἵ τε Σῖφαι καὶ ἡ Χαιρώνεια. ὡς δὲ ᾔ-
σθοντο οἱ πράσσοντες τὸ ἁμάρτημα, οὐδὲν ἐκίνησαν
τῶν ἐν ταῖς πόλεσιν. ὁ δὲ Ἱπποκράτης ἀναστήσας 90
Ἀθηναίους πανδημεί, αὐτοὺς καὶ τοὺς μετοίκους καὶ
ξένων ὅσοι παρῆσαν, ὕστερος ἀφικνεῖται ἐπὶ τὸ Δή-
λιον, ἤδη τῶν Βοιωτῶν ἀνακεχωρηκότων ἀπὸ τῶν
Σιφῶν. καὶ καθίσας τὸν στρατὸν Δήλιον ἐτείχιζε
τοιῷδε τρόπῳ, τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος. τάφρον 2
μὲν κύκλῳ περὶ τὸ ἱερὸν καὶ τὸν νεὼν ἔσκαπτον, ἐκ
δὲ τοῦ ὀρύγματος ἀνέβαλλον ἀντὶ τείχους τὸν χοῦν
καὶ σταυροὺς παρακαταπηγνύντες ἄμπελον κόπτοντες
τὴν περὶ τὸ ἱερὸν ἐσέβαλλον καὶ λίθους ἅμα καὶ
πλίνθον ἐκ τῶν οἰκοπέδων τῶν ἐγγὺς καθαιροῦντες,
καὶ παντὶ τρόπῳ ἐμετεώριζον τὸ ἔρυμα. πύργους τε 3
ξυλίνους κατέστησαν ᾗ καιρὸς ἦν καὶ τοῦ ἱεροῦ οἰκο-
δόμημα οὐδὲν ὑπῆρχεν· ᾗπερ γὰρ ἦν στοὰ καταπεπ-
τώκει. ἡμέρᾳ δὲ ἀρξάμενοι τρίτῃ ὡς οἴκοθεν ὥρμη-
σαν, ταύτην τε εἰργάζοντο καὶ τὴν τετάρτην καὶ τῆς
πέμπτης μέχρι ἀρίστου. ἔπειτα, ὡς τὰ πλεῖστα 4
ἀπετετέλεστο, τὸ μὲν στρατόπεδον προαπεχώρησεν
ἀπὸ τοῦ Δηλίου οἷον δέκα σταδίους ὡς ἐπ' οἴκου πο-
ρευόμενον, καὶ οἱ μὲν ψιλοὶ οἱ πλεῖστοι εὐθὺς ἐχώ-
ρουν, οἱ δ' ὁπλῖται θέμενοι τὰ ὅπλα ἡσύχαζον· Ἱπ-
ποκράτης δὲ ὑπομένων ἔτι καθίστατο φυλακάς τε καὶ

τὰ περὶ τὸ προτείχισμα, ὅσα ἦν ὑπόλοιπα, ὡς χρῆν ἐπιτελέσαι.

91 Οἱ δὲ Βοιωτοὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις ξυνελέγοντο ἐς τὴν Τάναγραν· καὶ ἐπειδὴ ἀπὸ πασῶν τῶν πόλεων παρῆσαν καὶ ᾐσθάνοντο τοὺς Ἀθηναίους προχωροῦντας ἐπ᾽ οἴκου, τῶν ἄλλων βοιωταρχῶν, οἵ εἰσιν ἕνδεκα, οὐ ξυνεπαινούντων μάχεσθαι, ἐπειδὴ οὐκ ἐν τῇ
2 Βοιωτίᾳ ἔτι εἰσίν—μάλιστα γὰρ ἐν μεθορίοις τῆς Ὠρωπίας οἱ Ἀθηναῖοι ἦσαν ὅτε ἔθεντο τὰ ὅπλα—Παγώνδας ὁ Αἰολάδου, βοιωταρχῶν ἐκ Θηβῶν μετ᾽ Ἀριανθίδου τοῦ Λυσιμαχίδου, καὶ ἡγεμονίας οὔσης αὐτοῦ βουλόμενος τὴν μάχην ποιῆσαι, καὶ νομίζων ἄμεινον εἶναι κινδυνεῦσαι, προσκαλῶν ἑκάστους κατὰ λόχους, ὅπως μὴ ἀθρόοι ἐκλίποιεν τὰ ὅπλα, ἔπειθε τοὺς Βοιωτοὺς ἰέναι ἐπὶ τοὺς Ἀθηναίους καὶ τὸν ἀγῶνα ποιεῖσθαι, λέγων τοιάδε.

92 "Χρῆν μέν, ὦ ἄνδρες Βοιωτοί, μηδ᾽ ἐς ἐπίνοιάν τινα ἡμῶν ἐλθεῖν τῶν ἀρχόντων ὡς οὐκ εἰκὸς Ἀθηναίοις, ἢν ἄρα μὴ ἐν τῇ Βοιωτίᾳ ἔτι καταλάβωμεν αὐτούς, διὰ μάχης ἐλθεῖν. τὴν γὰρ Βοιωτίαν, ἐκ τῆς ὁμόρου ἐλθόντες, τεῖχος ἐνοικοδομησάμενοι μέλλουσι
2 φθείρειν, καὶ εἰσὶ δή που πολέμιοι ἐν ᾧ τε ἂν χωρίῳ καταληφθῶσι καὶ ὅθεν ἐπελθόντες πολέμια ἔδρασαν. νυνὶ δ᾽ εἴ τῳ καὶ ἀσφαλέστερον ἔδοξεν εἶναι, μεταγνώτω. οὐ γὰρ τὸ προμηθές, οἷς ἂν ἄλλος ἐπίῃ, περὶ τῆς σφετέρας ὁμοίως ἐνδέχεται λογισμὸν καὶ ὅστις τὰ μὲν ἑαυτοῦ ἔχει, τοῦ πλείονος δὲ ὀρεγόμενος ἑκὼν τινι ἐπέρχεται. πάτριόν τε ὑμῖν στρατὸν ἀλλόφυλον ἐπελθόντα καὶ ἐν τῇ οἰκείᾳ καὶ ἐν τῇ τῶν πέλας
3 ὁμοίως ἀμύνεσθαι. Ἀθηναίους δὲ καὶ προσέτι ὁμόρους ὄντας πολλῷ μάλιστα δεῖ. πρός τε γὰρ τοὺς ἀστυγείτονας πᾶσι τὸ ἀντίπαλον καὶ ἐλεύθερον καθίσταται, καὶ πρὸς τούτους γε δή, οἳ καὶ μὴ τοὺς ἐγγὺς ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄποθεν πειρῶνται δουλοῦσθαι, πῶς οὐ χρὴ καὶ ἐπὶ τὸ ἔσχατον ἀγῶνος ἐλθεῖν;—παράδειγμα δὲ ἔχομεν τούς τε ἀντιπέρας Εὐβοέας

καὶ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος τὸ πολὺ ὡς αὐτοῖς διάκειται
—καὶ γνῶναι ὅτι τοῖς μὲν ἄλλοις οἱ πλησιόχωροι 4
περὶ γῆς ὅρων τὰς μάχας ποιοῦνται, ἡμῖν δὲ ἐς πᾶ-
σαν, ἢν νικηθῶμεν, εἷς ὅρος οὐκ ἀντιλεκτος παγήσε-
ται· εἰσελθόντες γὰρ βίᾳ τὰ ἡμέτερα ἕξουσιν. τοσ-
ούτῳ ἐπικινδυνοτέραν ἑτέρων τὴν παροίκησιν τῶνδε
ἔχομεν. εἰώθασί τε οἱ ἰσχύος που θράσει τοῖς πέ- 5
λας, ὥσπερ Ἀθηναῖοι νῦν, ἐπιόντες τὸν μὲν ἡσυχά-
ζοντα καὶ ἐν τῇ ἑαυτοῦ μόνον ἀμυνόμενον ἀδεέστερον
ἐπιστρατεύειν, τὸν δὲ ἔξω ὅρων προαπαντῶντα, καί, ἢν
καιρὸς ᾖ, πολέμου ἄρχοντα, ἧσσον ἑτοίμως κατέχειν.
πεῖραν δὲ ἔχομεν ἡμεῖς αὐτοῦ ἐς τούσδε· νικήσαντες 6
γὰρ ἐν Κορωνείᾳ αὐτούς, ὅτε τὴν γῆν ἡμῶν στασια-
ζόντων κατέσχον, πολλὴν ἄδειαν τῇ Βοιωτίᾳ μέχρι
τοῦδε κατεστήσαμεν. ὧν χρὴ μνησθέντας ἡμᾶς τούς
τε πρεσβυτέρους ὁμοιωθῆναι τοῖς πρὶν ἔργοις, τούς
τε νεωτέρους, πατέρων τῶν τότε ἀγαθῶν γενομένων
παῖδας, πειρᾶσθαι μὴ αἰσχῦναι τὰς προσηκούσας
ἀρετάς, πιστεύσαντας δὲ τῷ θεῷ πρὸς ἡμῶν ἔσεσθαι, 7
οὗ τὸ ἱερὸν ἀνόμως τειχίσαντες νέμονται, καὶ τοῖς
ἱεροῖς ἃ ἡμῖν θυσαμένοις καλὰ φαίνεται, ὁμόσε χω-
ρῆσαι τοῖσδε, καὶ δεῖξαι ὅτι, ὧν μὲν ἐφίενται, πρὸς
τοὺς μὴ ἀμυνομένους ἐπιόντες κτάσθωσαν, οἷς δὲ
γενναῖον τήν τε αὑτῶν ἀεὶ ἐλευθεροῦν μάχῃ καὶ τὴν
ἄλλων μὴ δουλοῦσθαι ἀδίκως, ἀνανταγώνιστοι ἀπ'
αὐτῶν οὐκ ἀπίασιν."

Τοιαῦτα ὁ Παγώνδας τοῖς Βοιωτοῖς παραινέσας 93
ἔπεισεν ἰέναι ἐπὶ τοὺς Ἀθηναίους, καὶ κατὰ τάχος
ἀναστήσας ἦγε τὸν στρατόν· ἤδη γὰρ καὶ τῆς ἡμέ-
ρας ὀψὲ ἦν. ἐπεὶ δὲ προσέμιξεν ἐγγὺς τοῦ στρατεύ-
ματος αὐτῶν, ἐς χωρίον καθίσας ὅθεν, λόφου ὄντος
μεταξύ, οὐκ ἐθεώρουν ἀλλήλους, ἔτασσέ τε καὶ παρ-
εσκευάζετο ὡς ἐς μάχην. τῷ δὲ Ἱπποκράτει, ὄντι 2
περὶ τὸ Δήλιον, ὡς αὐτῷ ἠγγέλθη ὅτι Βοιωτοὶ ἐπέρ-
χονται, πέμπει ἐς τὸ στράτευμα, κελεύων ἐς τάξιν
καθίστασθαι, καὶ αὐτὸς οὐ πολλῷ ὕστερον ἐπῆλθε,

καταλιπὼν ὡς τριακοσίους ἱππέας περὶ τὸ Δήλιον,
ὅπως φύλακές τε ἅμα εἶεν, εἴ τις ἐπίοι αὐτῷ, καὶ τοῖς
Βοιωτοῖς καιρὸν φυλάξαντες ἐπιγένοιντο ἐν τῇ μάχῃ.
3 Βοιωτοὶ δὲ πρὸς τούτους ἀντικατέστησαν τοὺς ἀμυ-
νουμένους, καὶ ἐπειδὴ καλῶς αὐτοῖς εἶχεν, ὑπερεφά-
νησαν τοῦ λόφου καὶ ἔθεντο τὰ ὅπλα, τεταγμένοι
ὥσπερ ἔμελλον, ὁπλῖται ἑπτακισχίλιοι μάλιστα καὶ
ψιλοὶ ὑπὲρ μυρίους, ἱππῆς δὲ χίλιοι καὶ πελτασταὶ
4 πεντακόσιοι. εἶχον δὲ δεξιὸν μὲν κέρας Θηβαῖοι
καὶ οἱ ξύμμοροι αὐτοῖς, μέσοι δὲ Ἁλιάρτιοι καὶ
Κορωναῖοι καὶ Κωπαιῆς καὶ οἱ ἄλλοι οἱ περὶ τὴν
λίμνην· τὸ δὲ εὐώνυμον εἶχον Θεσπιῆς καὶ Τανα-
γραῖοι καὶ Ὀρχομένιοι. ἐπὶ δὲ τῷ κέρᾳ ἑκατέρῳ οἱ
ἱππῆς καὶ ψιλοὶ ἦσαν. ἐπ' ἀσπίδας δὲ πέντε μὲν
καὶ εἴκοσι Θηβαῖοι ἐτάξαντο, οἱ δὲ ἄλλοι ὡς ἕκαστοι
ἔτυχον. αὕτη μὲν Βοιωτῶν παρασκευὴ καὶ διάκοσ-
94 μος ἦν· Ἀθηναῖοι δὲ οἱ μὲν ὁπλῖται ἐπὶ ὀκτὼ πᾶν
τὸ στρατόπεδον ἐτάξαντο, ὄντες πλήθει ἰσοπαλεῖς
τοῖς ἐναντίοις, ἱππῆς δὲ ἐφ' ἑκατέρῳ τῷ κέρᾳ. ψιλοὶ
δὲ ἐκ παρασκευῆς μὲν ὡπλισμένοι οὔτε τότε παρῆ-
2 σαν οὔτε ἐγένοντο τῇ πόλει· οἵπερ δὲ ξυνεσέβαλον,
ὄντες πολλαπλάσιοι τῶν ἐναντίων, ἄοπλοί τε πολλοὶ
ἠκολούθησαν, ἅτε πανστρατιᾶς ξένων τῶν παρόντων
καὶ ἀστῶν γενομένης, καὶ ὡς τὸ πρῶτον ὥρμησαν ἐπ'
οἴκου, οὐ παρεγένοντο ὅτι μὴ ὀλίγοι. καθεστώτων
δὲ ἐς τὴν τάξιν καὶ ἤδη μελλόντων ξυνιέναι, Ἱππο-
κράτης ὁ στρατηγὸς ἐπιπαριὼν τὸ στρατόπεδον τῶν
Ἀθηναίων παρεκελεύετό τε καὶ ἔλεγε τοιάδε.
95 "Ὦ Ἀθηναῖοι, δι' ὀλίγου μὲν ἡ παραίνεσις γίγνε-
ται, τὸ ἴσον δὲ πρός γε τοὺς ἀγαθοὺς ἄνδρας δύναται
καὶ ὑπόμνησιν μᾶλλον ἔχει ἢ ἐπικέλευσιν. παραστῇ
δὲ μηδενὶ ὑμῶν ὡς ἐν τῇ ἀλλοτρίᾳ οὐ προσῆκον
τοσόνδε κίνδυνον ἀναρριπτοῦμεν. ἐν γὰρ τῇ τούτων
2 ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας ὁ ἀγὼν ἔσται· καὶ ἢν νικήσωμεν,
οὐ μή ποτε ὑμῖν Πελοποννήσιοι ἐς τὴν χώραν ἄνευ
τῆς τῶνδε ἵππου ἐσβάλωσιν, ἐν δὲ μιᾷ μάχῃ τήνδε

τε προσκτᾶσθε καὶ ἐκείνην μᾶλλον ἐλευθεροῦτε. χωρήσατε οὖν ἀξίως ἐς αὐτοὺς τῆς τε πόλεως, ἣν ἕκαστος πατρίδα ἔχων πρώτην ἐν τοῖς Ἕλλησιν ἀγάλλεται, καὶ τῶν πατέρων, οἳ τούσδε μάχῃ κρατοῦντες μετὰ Μυρωνίδου ἐν Οἰνοφύτοις τὴν Βοιωτίαν ποτὲ ἔσχον."

Τοιαῦτα τοῦ Ἱπποκράτους παρακελευομένου καὶ 96
μέχρι μὲν μέσου τοῦ στρατοπέδου ἐπελθόντος, τὸ δὲ πλέον οὐκέτι φθάσαντος, οἱ Βοιωτοί, παρακελευσαμένου καὶ σφίσιν ὡς διὰ ταχέων καὶ ἐνταῦθα Παγώνδου, παιωνίσαντες ἐπῄεσαν ἀπὸ τοῦ λόφου. ἀντεπῄεσαν δὲ καὶ οἱ Ἀθηναῖοι καὶ προσέμιξαν δρόμῳ. καὶ ἑκατέρων τῶν στρατοπέδων τὰ ἔσχατα οὐκ ἦλθεν ἐς χεῖρας, ἀλλὰ τὸ αὐτὸ ἔπαθεν· ῥύακες γὰρ ἐκώλυσαν. τὸ δὲ 2
ἄλλο καρτερᾷ μάχῃ καὶ ὠθισμῷ ἀσπίδων ξυνειστήκει. καὶ τὸ μὲν εὐώνυμον τῶν Βοιωτῶν καὶ μέχρι μέσου ἡσσᾶτο ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, καὶ ἐπίεσαν τούς τε ἄλλους ταύτῃ καὶ οὐχ ἥκιστα τοὺς Θεσπιέας. ὑποχωρησάντων γὰρ αὐτοῖς τῶν παρατεταγμένων καὶ κυκλωθέντων ἐν ὀλίγῳ, οἵπερ διεφθάρησαν Θεσπιέων, ἐν χερσὶν ἀμυνόμενοι κατεκόπησαν· καί τινες καὶ τῶν 3
Ἀθηναίων διὰ τὴν κύκλωσιν ταραχθέντες ἠγνόησάν τε καὶ ἀπέκτειναν ἀλλήλους. τὸ μὲν οὖν ταύτῃ ἡσσᾶτο τῶν Βοιωτῶν καὶ πρὸς τὸ μαχόμενον κατέφυγεν· τὸ δὲ δεξιόν, ᾗ οἱ Θηβαῖοι ἦσαν, ἐκράτει τῶν Ἀθηναίων, καὶ ὠσάμενοι κατὰ βραχὺ τὸ πρῶτον ἐπηκολούθουν. καὶ ξυνέβη Παγώνδου περιπέμψαντος δύο τέλη 4
τῶν ἱππέων ἐκ τοῦ ἀφανοῦς περὶ τὸν λόφον, ὡς ἐπόνει τὸ εὐώνυμον αὐτῶν, καὶ ὑπερφανέντων αἰφνιδίως τὸ νικῶν τῶν Ἀθηναίων κέρας, νομίσαν ἄλλο στράτευμα ἐπιέναι, ἐς φόβον καταστῆναι· καὶ ἀμφοτέρωθεν ἤδη, ὑπό τε τοῦ τοιούτου καὶ ὑπὸ τῶν Θηβαίων ἐφεπομένων καὶ παραρρηγνύντων, φυγὴ καθειστήκει παντὸς τοῦ στρατοῦ τῶν Ἀθηναίων. καὶ οἱ μὲν πρὸς 5
τὸ Δήλιόν τε καὶ τὴν θάλασσαν ὥρμησαν, οἱ δὲ ἐπὶ τοῦ Ὠρωποῦ, ἄλλοι δὲ πρὸς Πάρνηθα τὸ ὄρος, οἱ δὲ

ὡς ἕκαστοί τινα εἶχον ἐλπίδα σωτηρίας. Βοιωτοὶ δὲ
ἐφεπόμενοι ἔκτεινον, καὶ μάλιστα οἱ ἱππῆς οἵ τε αὐ-
τῶν καὶ οἱ Λοκροί, βεβοηθηκότες ἄρτι τῆς τροπῆς
6 γιγνομένης· νυκτὸς δὲ ἐπιλαβούσης τὸ ἔργον ῥᾷον
τὸ πλῆθος τῶν φευγόντων διεσώθη. καὶ τῇ ὑστεραίᾳ
οἵ τ' ἐκ τοῦ Ὠρωποῦ καὶ οἱ ἐκ τοῦ Δηλίου φυλακὴν
ἐγκαταλιπόντες, εἶχον γὰρ αὐτὸ ὅμως ἔτι, ἀπεκο-
97 μίσθησαν κατὰ θάλασσαν ἐπ' οἴκου. καὶ οἱ Βοιωτοί,
τροπαῖον στήσαντες καὶ τοὺς ἑαυτῶν ἀνελόμενοι
νεκροὺς τούς τε τῶν πολεμίων σκυλεύσαντες καὶ
φυλακὴν καταλιπόντες ἀνεχώρησαν ἐς τὴν Τάναγραν,
καὶ τῷ Δηλίῳ ἐπεβούλευον ὡς προσβαλοῦντες.
2 Ἐκ δὲ τῶν Ἀθηναίων κῆρυξ πορευόμενος ἐπὶ τοὺς
νεκροὺς ἀπαντᾷ κήρυκι Βοιωτῷ, ὃς αὐτὸν ἀποστρέψας
καὶ εἰπὼν ὅτι οὐδὲν πράξει πρὶν ἂν αὐτὸς ἀναχωρήσῃ
πάλιν, καταστὰς ἐπὶ Ἀθηναίους ἔλεγε τὰ παρὰ τῶν
Βοιωτῶν, ὅτι οὐ δικαίως δράσειαν παραβαίνοντες τὰ
νόμιμα τῶν Ἑλλήνων· πᾶσι γὰρ εἶναι καθεστηκὸς
ἰόντας ἐπὶ τὴν ἀλλήλων ἱερῶν τῶν ἐνόντων ἀπέχεσθαι,
3 Ἀθηναίους δὲ Δήλιον τειχίσαντας ἐνοικεῖν, καὶ ὅσα
ἄνθρωποι ἐν βεβήλῳ δρῶσιν, πάντα γίγνεσθαι αὐ-
τόθι, ὕδωρ τε ὃ ἦν ἄψαυστον σφίσι πλὴν πρὸς τὰ
ἱερὰ χέρνιβι χρῆσθαι, ἀνασπάσαντας ὑδρεύεσθαι,
ὥστε ὑπέρ τε τοῦ θεοῦ καὶ ἑαυτῶν Βοιωτούς, ἐπι-
καλουμένους τοὺς ὁμωχέτας δαίμονας καὶ τὸν Ἀπόλ-
λω, προαγορεύειν αὐτοὺς ἐκ τοῦ ἱεροῦ ἀπιόντας ἀπο-
98 φέρεσθαι τὰ σφέτερα αὐτῶν. τοσαῦτα τοῦ κήρυκος
εἰπόντος οἱ Ἀθηναῖοι πέμψαντες παρὰ τοὺς Βοιωτοὺς
ἑαυτῶν κήρυκα τοῦ μὲν ἱεροῦ οὔτε ἀδικῆσαι ἔφασαν
οὐδὲν οὔτε τοῦ λοιποῦ ἑκόντες βλάψειν· οὐδὲ γὰρ τὴν
ἀρχὴν ἐσελθεῖν ἐπὶ τούτῳ, ἀλλ' ἵνα ἐξ αὐτοῦ τοὺς
2 ἀδικοῦντας μᾶλλον σφᾶς ἀμύνωνται. τὸν δὲ νόμον
τοῖς Ἕλλησιν εἶναι, ὧν ἂν ᾖ τὸ κράτος τῆς γῆς ἑκάστης,
ἤν τε πλέονος ἤν τε βραχυτέρας, τούτων καὶ τὰ ἱερὰ
ἀεὶ γίγνεσθαι, τρόποις θεραπευόμενα οἷς ἂν πρὸς τοῖς
εἰωθόσι καὶ δύνωνται. καὶ γὰρ Βοιωτοὺς καὶ τοὺς

πολλοὺς τῶν ἄλλων, ὅσοι ἐξαναστήσαντές τινα βίᾳ
νέμονται γῆν, ἀλλοτρίοις ἱεροῖς τὸ πρῶτον ἐπελθόν-
τας οἰκεῖα νῦν κεκτῆσθαι. καὶ αὐτοὶ εἰ μὲν ἐπὶ πλέον 3
δυνηθῆναι τῆς ἐκείνων κρατῆσαι, τοῦτ' ἂν ἔχειν· νῦν
δ' ἐν ᾧ μέρει εἰσίν, ἑκόντες εἶναι ὡς ἐκ σφετέρου οὐκ
ἀπιέναι. ὕδωρ τε ἐν τῇ ἀνάγκῃ κινῆσαι, ἣν οὐκ αὐτοὶ
ὕβρει προσθέσθαι, ἀλλ' ἐκείνους προτέρους ἐπὶ τὴν
σφετέραν ἐλθόντας ἀμυνόμενοι βιάζεσθαι χρῆσθαι.
πᾶν δ' εἰκὸς εἶναι τὸ πολέμῳ καὶ δεινῷ τινὶ κατειργό- 4
μενον ξύγγνωμόν τι γίγνεσθαι καὶ πρὸς τοῦ θεοῦ.
καὶ γὰρ τῶν ἑκουσίων ἁμαρτημάτων καταφυγὴν εἶναι
τοὺς βωμούς, παρανομίαν τε ἐπὶ τοῖς μὴ ἀνάγκῃ κα-
κοῖς ὀνομασθῆναι καὶ οὐκ ἐπὶ τοῖς ἀπὸ τῶν ξυμφορῶν
τι τολμήσασιν. τούς τε νεκροὺς πολὺ μειζόνως 5
ἐκείνους, ἀντὶ ἱερῶν ἀξιοῦντας ἀποδιδόναι, ἀσεβεῖν
ἢ τοὺς μὴ ἐθέλοντας ἱεροῖς τὰ μὴ πρέποντα κομί-
ζεσθαι. σαφῶς τε ἐκέλευον σφίσιν εἰπεῖν μὴ ἀπι-
οῦσιν ἐκ τῆς Βοιωτῶν γῆς—οὐ γὰρ ἐν τῇ ἐκείνων
ἔτι εἶναι, ἐν ᾗ δὲ δορὶ ἐκτήσαντο—ἀλλὰ κατὰ τὰ
πάτρια τοὺς νεκροὺς σπένδουσιν ἀναιρεῖσθαι. οἱ 99
δὲ Βοιωτοὶ ἀπεκρίναντο, εἰ μὲν ἐν τῇ Βοιωτίᾳ εἰσίν,
ἀπιόντας ἐκ τῆς ἑαυτῶν ἀποφέρεσθαι τὰ σφέτερα, εἰ
δὲ ἐν τῇ ἐκείνων, αὐτοὺς γιγνώσκειν τὸ ποιητέον, νομί-
ζοντες τὴν μὲν Ὠρωπίαν, ἐν ᾗ τοὺς νεκρούς, ἐν μεθο-
ρίοις τῆς μάχης γενομένης, κεῖσθαι ξυνέβη, Ἀθηναίων
κατὰ τὸ ὑπήκοον εἶναι, καὶ οὐκ ἂν αὐτοὺς βίᾳ σφῶν
κρατῆσαι αὐτῶν· οὐδ' αὖ ἐσπένδοντο δῆθεν ὑπὲρ τῆς
ἐκείνων· τὸ δὲ "ἐκ τῆς ἑαυτῶν" εὐπρεπὲς εἶναι ἀπο-
κρίνασθαι "ἀπιόντας καὶ ἀπολαβεῖν ἃ ἀπαιτοῦσιν."
ὁ δὲ κῆρυξ τῶν Ἀθηναίων ἀκούσας ἀπῆλθεν ἄπρακ-
τος.

Καὶ οἱ Βοιωτοὶ εὐθὺς μεταπεμψάμενοι ἔκ τε τοῦ 100
Μηλιέως κόλπου ἀκοντιστὰς καὶ σφενδονήτας, καὶ
βεβοηθηκότων αὐτοῖς μετὰ τὴν μάχην Κορινθίων τε
δισχιλίων ὁπλιτῶν καὶ τῶν ἐκ Νισαίας ἐξεληλυθότων
Πελοποννησίων φρουρῶν καὶ Μεγαρέων ἅμα, ἐστρά-

τευσαν ἐπὶ τὸ Δήλιον καὶ προσέβαλον τῷ τειχίσματι,
ἄλλῳ τε τρόπῳ πειράσαντες καὶ μηχανὴν προσήγα-
2 γον, ἥπερ εἷλεν αὐτό, τοιάνδε. κεραίαν μεγάλην δίχα
πρίσαντες ἐκοίλαναν ἅπασαν, καὶ ξυνήρμοσαν πάλιν
ἀκριβῶς ὥσπερ αὐλόν, καὶ ἐπ᾽ ἄκραν λέβητά τε ἤρ-
τησαν ἁλύσεσι καὶ ἀκροφύσιον ἀπὸ τῆς κεραίας σι-
δηροῦν ἐς αὐτὸν νεῦον καθεῖτο, καὶ ἐσεσιδήρωτο ἐπὶ
μέγα καὶ τοῦ ἄλλου ξύλου. προσῆγον δὲ ἐκ πολλοῦ
ἁμάξαις τῷ τείχει, ᾗ μάλιστα τῇ ἀμπέλῳ καὶ τοῖς
3 ξύλοις ᾠκοδόμητο· καὶ ὁπότε εἴη ἐγγύς, φύσας μεγά-
λας ἐσθέντες ἐς τὸ πρὸς ἑαυτῶν ἄκρον τῆς κεραίας
ἐφύσων. ἡ δὲ πνοὴ ἰοῦσα στεγανῶς ἐς τὸν λέβητα,
ἔχοντα ἄνθρακάς τε ἡμμένους καὶ θεῖον καὶ πίσσαν,
4 φλόγα ἐποίει μεγάλην καὶ ἧψε τοῦ τείχους, ὥστε
μηδένα ἔτι ἐπ᾽ αὐτοῦ μεῖναι, ἀλλὰ ἀπολιπόντας ἐς
φυγὴν καταστῆναι καὶ τὸ τείχισμα τούτῳ τῷ τρόπῳ
ἁλῶναι. τῶν δὲ φρουρῶν οἱ μὲν ἀπέθανον, διακόσιοι
δὲ ἐλήφθησαν, τῶν δὲ ἄλλων τὸ πλῆθος ἐς τὰς ναῦς
ἐσβὰν ἀπεκομίσθη ἐπ᾽ οἴκου.

101 Τοῦ δὲ Δηλίου ἑπτὰ καὶ δεκάτῃ ἡμέρᾳ ληφθέντος
μετὰ τὴν μάχην καὶ τοῦ ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων κήρυκος
οὐδὲν ἐπισταμένου τῶν γεγενημένων ἐλθόντος οὐ
πολὺ ὕστερον αὖθις περὶ τῶν νεκρῶν ἀπέδοσαν οἱ
2 Βοιωτοὶ καὶ οὐκέτι ταὐτὰ ἀπεκρίναντο. ἀπέθανον
δὲ Βοιωτῶν μὲν ἐν τῇ μάχῃ ὀλίγῳ ἐλάσσους πεντα-
κοσίων, Ἀθηναίων δὲ ὀλίγῳ ἐλάσσους χιλίων καὶ
Ἱπποκράτης ὁ στρατηγός, ψιλῶν δὲ καὶ σκευοφόρων
πολὺς ἀριθμός.

Μετὰ δὲ τὴν μάχην ταύτην καὶ ὁ Δημοσθένης
ὀλίγῳ ὕστερον, ὡς αὐτῷ τότε πλεύσαντι τὰ περὶ
τὰς Σίφας τῆς προδοσίας πέρι οὐ προὐχώρησεν, ἔχων
τὸν στρατὸν ἐπὶ τῶν νεῶν τῶν τε Ἀκαρνάνων καὶ
Ἀγραίων καὶ Ἀθηναίων τετρακοσίους ὁπλίτας, ἀπό-
3 βασιν ἐποιήσατο ἐς τὴν Σικυωνίαν. καὶ πρὶν πάσας
τὰς ναῦς καταπλεῦσαι βοηθήσαντες οἱ Σικυώνιοι
τοὺς ἀποβεβηκότας ἔτρεψαν καὶ κατεδίωξαν ἐς τὰς

ναῦς, καὶ τοὺς μὲν ἀπέκτειναν τοὺς δὲ ζῶντας ἔλαβον. τροπαῖον δὲ στήσαντες τοὺς νεκροὺς ὑποσπόνδους ἀπέδοσαν.

Ἀπέθανε δὲ καὶ Σιτάλκης Ὀδρυσῶν βασιλεὺς ὑπὸ 4
τὰς αὐτὰς ἡμέρας τοῖς ἐπὶ Δηλίῳ, στρατεύσας ἐπὶ Τριβαλλοὺς καὶ νικηθεὶς μάχῃ. Σεύθης δὲ ὁ Σπαραδόκου, ἀδελφιδοῦς ὢν αὐτοῦ, ἐβασίλευσεν Ὀδρυσῶν τε καὶ τῆς ἄλλης Θρᾴκης ἧσπερ καὶ ἐκεῖνος.

Τοῦ δ' αὐτοῦ χειμῶνος Βρασίδας ἔχων τοὺς ἐπὶ 102
Θρᾴκης ξυμμάχους ἐστράτευσεν ἐς Ἀμφίπολιν τὴν ἐπὶ Στρυμόνι ποταμῷ Ἀθηναίων ἀποικίαν. τὸ δὲ χωρίον τοῦτο, ἐφ' οὗ νῦν ἡ πόλις ἐστίν, ἐπείρασε μὲν πρότερον καὶ Ἀρισταγόρας ὁ Μιλήσιος, φεύγων βασιλέα Δαρεῖον, κατοικίσαι, ἀλλὰ ὑπὸ Ἠδώνων ἐξεκρούσθη, ἔπειτα δὲ καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἔτεσι δύο καὶ τριάκοντα ὕστερον, ἐποίκους μυρίους σφῶν τε αὐτῶν καὶ τῶν ἄλλων τὸν βουλόμενον πέμψαντες, οἳ διεφθάρησαν ἐν Δραβήσκῳ ὑπὸ Θρᾳκῶν. καὶ αὖθις ἑνὸς 2
δέοντι τριακοστῷ ἔτει ἐλθόντες οἱ Ἀθηναῖοι, Ἅγνωνος τοῦ Νικίου οἰκιστοῦ ἐκπεμφθέντος, Ἠδῶνας ἐξελάσαντες ἔκτισαν τὸ χωρίον τοῦτο, ὅπερ πρότερον Ἐννέα ὁδοὶ ἐκαλοῦντο. ὡρμῶντο δὲ ἐκ τῆς Ἠιόνος, ἣν αὐτοὶ εἶχον, ἐμπόριον ἐπὶ τῷ στόματι τοῦ ποταμοῦ ἐπιθαλάσσιον πέντε καὶ εἴκοσι σταδίους ἀπέχον ἀπὸ τῆς νῦν πόλεως, ἣν Ἀμφίπολιν Ἅγνων ὠνόμασεν, ὅτι ἐπ' ἀμφότερα περιρρέοντος τοῦ Στρυμόνος, διὰ τὸ περιέχειν αὐτήν, τείχει μακρῷ ἀπολαβὼν ἐκ ποταμοῦ ἐς ποταμὸν περιφανῆ ἐς θάλασσάν τε καὶ τὴν ἤπειρον ᾤκισεν. ἐπὶ ταύτην οὖν ὁ Βρασίδας ἄρας ἐξ Ἀρνῶν 103
τῆς Χαλκιδικῆς ἐπορεύετο τῷ στρατῷ. καὶ ἀφικόμενος περὶ δείλην ἐπὶ τὸν Αὐλῶνα καὶ Βρομίσκον, ᾗ ἡ Βόλβη λίμνη ἐξίησιν ἐς θάλασσαν, καὶ δειπνοποιησάμενος ἐχώρει τὴν νύκτα. χειμὼν δὲ ἦν καὶ ὑπέ- 2
νειφεν· ᾗ καὶ μᾶλλον ὥρμησε, βουλόμενος λαθεῖν τοὺς ἐν τῇ Ἀμφιπόλει πλὴν τῶν προδιδόντων. ἦσαν γὰρ Ἀργιλίων τε ἐν αὐτῇ οἰκήτορες—εἰσὶ δὲ οἱ

Ἀργίλιοι Ἀνδρίων ἄποικοι—καὶ ἄλλοι οἳ ξυνέπρασ-
σον ταῦτα, οἱ μὲν Περδίκκᾳ πειθόμενοι, οἱ δὲ Χαλ-
3 κιδεῦσιν. μάλιστα δὲ οἱ Ἀργίλιοι, ἐγγύς τε προσ-
οικοῦντες καὶ ἀεί ποτε τοῖς Ἀθηναίοις ὄντες ὕποπτοι
καὶ ἐπιβουλεύοντες τῷ χωρίῳ, ἐπειδὴ παρέτυχεν ὁ
καιρὸς καὶ Βρασίδας ἦλθεν, πράξαντες ἐκ πλεί-
ονος πρὸς τοὺς ἐμπολιτεύοντας σφῶν ἐκεῖ ὅπως
ἐνδοθήσεται ἡ πόλις καὶ τότε δεξάμενοι αὐτὸν τῇ
πόλει καὶ ἀποστάντες τῶν Ἀθηναίων, ἐκείνῃ τῇ νυκτὶ
κατέστησαν τὸν στρατὸν πρὸ ἕω ἐπὶ τὴν γέφυραν
4 τοῦ ποταμοῦ. ἀπέχει δὲ τὸ πόλισμα πλέον τῆς
διαβάσεως καὶ οὐ καθεῖτο τείχη ὥσπερ νῦν, φυλακὴ
δέ τις βραχεῖα καθειστήκει· ἣν βιασάμενος ῥᾳδίως ὁ
Βρασίδας, ἅμα μὲν τῆς προδοσίας οὔσης, ἅμα δὲ καὶ
χειμῶνος ὄντος καὶ ἀπροσδόκητος προσπεσών, διέβη
τὴν γέφυραν καὶ τὰ ἔξω τῶν Ἀμφιπολιτῶν οἰκούντων
κατὰ πᾶν τὸ χωρίον εὐθὺς εἶχεν.

104 Τῆς δὲ διαβάσεως αὐτοῦ ἄφνω τοῖς ἐν τῇ πόλει
γεγενημένης, καὶ τῶν ἔξω πολλῶν μὲν ἁλισκομένων
τῶν δὲ καὶ καταφευγόντων ἐς τὸ τεῖχος, οἱ Ἀμφιπο-
λῖται ἐς θόρυβον μέγαν κατέστησαν, ἄλλως τε καὶ
ἀλλήλοις ὕποπτοι ὄντες. καὶ λέγεται Βρασίδαν, εἰ
ἠθέλησε μὴ ἐφ' ἁρπαγὴν τῷ στρατῷ τραπέσθαι,
ἀλλ' εὐθὺς χωρῆσαι πρὸς τὴν πόλιν, δοκεῖν ἂν ἑλεῖν.
2 νῦν δὲ ὁ μὲν ἱδρύσας τὸν στρατὸν ἐπὶ τὰ ἔξω ἐπέ-
δραμεν, καὶ ὡς οὐδὲν αὐτῷ ἀπὸ τῶν ἔνδον ὡς προσ-
εδέχετο ἀπέβαινεν, ἡσύχαζεν· οἱ δ' ἐναντίοι τοῖς
προδιδοῦσι, κρατοῦντες τῷ πλήθει ὥστε μὴ αὐτίκα
τὰς πύλας ἀνοίγεσθαι, πέμπουσι μετὰ Εὐκλέους τοῦ
στρατηγοῦ, ὃς ἐκ τῶν Ἀθηναίων παρῆν αὐτοῖς φύλαξ
τοῦ χωρίου, ἐπὶ τὸν ἕτερον στρατηγὸν τῶν ἐπὶ Θρᾴ-
κης, Θουκυδίδην τὸν Ὀλόρου, ὃς τάδε ξυνέγραψεν,
3 ὄντα περὶ Θάσον—ἔστι δὲ ἡ νῆσος Παρίων ἀποικία
ἀπέχουσα τῆς Ἀμφιπόλεως ἡμισείας ἡμέρας μάλιστα
πλοῦν—κελεύοντες σφίσι βοηθεῖν. καὶ ὁ μὲν ἀκού-
σας κατὰ τάχος ἑπτὰ ναυσὶν αἳ ἔτυχον παροῦσαι

ἔπλει, καὶ ἐβούλετο φθάσαι μάλιστα μὲν οὖν τὴν
Ἀμφίπολιν, πρίν τι ἐνδοῦναι, εἰ δὲ μή, τὴν Ἠιόνα
προκαταλαβών. ἐν τούτῳ δὲ ὁ Βρασίδας, δεδιὼς καὶ 105
τὴν ἀπὸ τῆς Θάσου τῶν νεῶν βοήθειαν καὶ πυνθανό-
μενος τὸν Θουκυδίδην κτῆσίν τε ἔχειν τῶν χρυσείων
μετάλλων ἐργασίας ἐν τῇ περὶ ταῦτα Θρᾴκῃ καὶ
ἀπ' αὐτοῦ δύνασθαι ἐν τοῖς πρώτοις τῶν ἠπειρωτῶν,
ἠπείγετο προκατασχεῖν, εἰ δύναιτο, τὴν πόλιν, μὴ
ἀφικνουμένου αὐτοῦ τὸ πλῆθος τῶν Ἀμφιπολιτῶν,
ἐλπίσαν ἐκ θαλάσσης ξυμμαχικὸν καὶ ἀπὸ τῆς Θρᾴ-
κης ἀγείραντα αὐτὸν περιποιήσειν σφᾶς, οὐκέτι προσ-
χωροῖ. καὶ τὴν ξύμβασιν μετρίαν ἐποιεῖτο, κήρυγ- 2
μα τόδε ἀνειπών, Ἀμφιπολιτῶν καὶ Ἀθηναίων τῶν
ἐνόντων τὸν μὲν βουλόμενον ἐπὶ τοῖς ἑαυτοῦ τῆς ἴσης
καὶ ὁμοίας μετέχοντα μένειν, τὸν δὲ μὴ ἐθέλοντα
ἀπιέναι τὰ ἑαυτοῦ ἐκφερόμενον πέντε ἡμερῶν. οἱ 106
δὲ πολλοὶ ἀκούσαντες ἀλλοιότεροι ἐγένοντο τὰς γνώ-
μας, ἄλλως τε καὶ βραχὺ μὲν Ἀθηναίων ἐμπολιτεῦον,
τὸ δὲ πλεῖον ξύμμικτον. καὶ τῶν ἔξω ληφθέντων
συχνοὶ οἰκεῖοι ἔνδον ἦσαν· καὶ τὸ κήρυγμα πρὸς τὸν
φόβον δίκαιον εἶναι ἐλάμβανον, οἱ μὲν Ἀθηναῖοι διὰ
τὸ ἄσμενοι ἂν ἐξελθεῖν, ἡγούμενοι οὐκ ἐν ὁμοίῳ
σφίσιν εἶναι τὰ δεινὰ καὶ ἅμα οὐ προσδεχόμενοι
βοήθειαν ἐν τάχει, ὁ δὲ ἄλλος ὅμιλος, πόλεώς τε ἐν 2
τῷ ἴσῳ οὐ στερισκόμενοι καὶ κινδύνου παρὰ δόξαν
ἀφιέμενοι. ὥστε τῶν πρασσόντων τῷ Βρασίδᾳ ἤδη
καὶ ἐκ τοῦ φανεροῦ διαδικαιούντων αὐτά, ἐπειδὴ καὶ
τὸ πλῆθος ἑώρων τετραμμένον καὶ τοῦ παρόντος Ἀθη-
ναίων στρατηγοῦ οὐκέτι ἀκροώμενον, ἐγένετο ἡ ὁμο-
λογία καὶ προσεδέξαντο ἐφ' οἷς ἐκήρυξεν. καὶ οἱ μὲν 3
τὴν πόλιν τοιούτῳ τρόπῳ παρέδοσαν, ὁ δὲ Θουκυδί-
δης καὶ αἱ νῆες ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ ὀψὲ κατέπλεον ἐς
τὴν Ἠιόνα. καὶ τὴν μὲν Ἀμφίπολιν Βρασίδας ἄρτι
εἶχεν, τὴν δὲ Ἠιόνα παρὰ νύκτα ἐγένετο λαβεῖν· εἰ
γὰρ μὴ ἐβοήθησαν αἱ νῆες διὰ τάχους, ἅμα ἕῳ ἂν 107
εἴχετο. μετὰ δὲ τοῦτο ὁ μὲν τὰ ἐν τῇ Ἠιόνι καθ-

ἵστατο, ὅπως καὶ τὸ αὐτίκα, ἣν ἐπίῃ ὁ Βρασίδας, καὶ τὸ ἔπειτα ἀσφαλῶς ἕξει, δεξάμενος τοὺς ἐθελήσαντας ἐπιχωρῆσαι ἄνωθεν κατὰ τὰς σπονδάς· ὁ δὲ πρὸς μὲν τὴν Ἠιόνα κατά τε τὸν ποταμὸν πολλοῖς πλοίοις ἄφνω καταπλεύσας, εἴ πως τὴν προὔχουσαν ἄκραν ἀπὸ τοῦ τείχους λαβὼν κρατοίη τοῦ ἔσπλου, καὶ κατὰ γῆν ἀποπειράσας ἅμα ἀμφοτέρωθεν ἀπεκρούσθη,
2 τὰ δὲ περὶ τὴν Ἀμφίπολιν ἐξηρτύετο. καὶ Μύρκινός τε αὐτῷ προσεχώρησεν, Ἠδωνικὴ πόλις, Πιττακοῦ τοῦ Ἠδώνων βασιλέως ἀποθανόντος ὑπὸ τῶν Γοάξιος παίδων καὶ Βραυροῦς τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, καὶ Γαληψὸς οὐ πολλῷ ὕστερον καὶ Οἰσύμη· εἰσὶ δὲ αὗται Θασίων ἀποικίαι. παρὼν δὲ καὶ Περδίκκας εὐθὺς μετὰ τὴν ἅλωσιν ξυγκαθίστη ταῦτα.

108 Ἐχομένης δὲ τῆς Ἀμφιπόλεως οἱ Ἀθηναῖοι ἐς μέγα δέος κατέστησαν, ἄλλως τε καὶ ὅτι ἡ πόλις αὐτοῖς ἦν ὠφέλιμος ξύλων τε ναυπηγησίμων πομπῇ καὶ χρημάτων προσόδῳ, καὶ ὅτι μέχρι μὲν τοῦ Στρυμόνος ἦν πάροδος Θεσσαλῶν διαγόντων ἐπὶ τοὺς ξυμμάχους σφῶν τοῖς Λακεδαιμονίοις, τῆς δὲ γεφύρας μὴ κρατούντων, ἄνωθεν μὲν μεγάλης οὔσης ἐπὶ πολὺ λίμνης τοῦ ποταμοῦ, τὰ δὲ πρὸς Ἠιόνα τρι-
2 ήρεσι τηρουμένων, οὐκ ἂν δύνασθαι προελθεῖν· τότε δὲ ῥᾴδια ἤδη *[ἐνόμιζον] γεγενῆσθαι. καὶ τοὺς ξυμμάχους ἐφοβοῦντο μὴ ἀποστῶσιν. ὁ γὰρ Βρασίδας ἔν τε τοῖς ἄλλοις μέτριον ἑαυτὸν παρεῖχεν, καὶ ἐν τοῖς λόγοις πανταχοῦ ἐδήλου ὡς ἐλευθερώσων τὴν Ἑλλάδα ἐκπεμφθείη. καὶ αἱ πόλεις πυνθανόμεναι αἱ τῶν Ἀθηναίων ὑπήκοοι τῆς τε Ἀμφιπόλεως τὴν ἅλωσιν καὶ ἃ παρέχεται, τήν τε ἐκείνου πραότητα,
3 μάλιστα δὴ ἐπήρθησαν ἐς τὸ νεωτερίζειν, καὶ ἐπεκηρυκεύοντο πρὸς αὐτὸν κρύφα, ἐπιπαριέναι τε κελεύοντες καὶ βουλόμενοι αὐτοὶ ἕκαστοι πρῶτοι ἀποστῆναι. καὶ γὰρ καὶ ἄδεια ἐφαίνετο αὐτοῖς, ἐψευσμένοις μὲν τῆς Ἀθηναίων δυνάμεως ἐπὶ τοσοῦτον ὅση ὕστερον διεφάνη, τὸ δὲ πλέον βουλήσει κρίνοντες ἀσαφεῖ

ᾗ προνοίᾳ ἀσφαλεῖ, εἰωθότες οἱ ἄνθρωποι, οὗ μὲν
ἐπιθυμοῦσιν, ἐλπίδι ἀπερισκέπτῳ διδόναι, ὃ δὲ μὴ
προσίενται, λογισμῷ αὐτοκράτορι διωθεῖσθαι. ἅμα 4
δὲ τῶν Ἀθηναίων ἐν τοῖς Βοιωτοῖς νεωστὶ πεπληγ-
μένων καὶ τοῦ Βρασίδου ἐφολκὰ καὶ οὐ τὰ ὄντα λέ-
γοντος, ὡς αὐτῷ ἐπὶ Νίσαιαν τῇ ἑαυτοῦ μόνῃ στρα-
τιᾷ οὐκ ἠθέλησαν οἱ Ἀθηναῖοι ξυμβαλεῖν, ἐθάρσουν
καὶ ἐπίστευον μηδένα ἂν ἐπὶ σφᾶς βοηθῆσαι. τὸ δὲ
μέγιστον, διὰ τὸ ἡδονὴν ἔχον ἐν τῷ αὐτίκα καὶ ὅτι
τὸ πρῶτον Λακεδαιμονίων ὀργώντων ἔμελλον πειρά-
σεσθαι, κινδυνεύειν παντὶ τρόπῳ ἑτοῖμοι ἦσαν. ὧν 5
αἰσθόμενοι οἱ μὲν Ἀθηναῖοι φυλακάς, ὡς ἐξ ὀλίγου
καὶ ἐν χειμῶνι, διέπεμπον ἐς τὰς πόλεις, ὁ δὲ ἐς τὴν
Λακεδαίμονα ἐφιέμενος στρατιάν τε προσαποστέλ-
λειν ἐκέλευε· καὶ αὐτὸς ἐν τῷ Στρυμόνι ναυπηγίαν
τριήρων παρεσκευάζετο. οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι τὰ μὲν
καὶ φθόνῳ ἀπὸ τῶν πρώτων ἀνδρῶν οὐχ ὑπηρέτησαν
αὐτῷ, τὰ δὲ καὶ βουλόμενοι μᾶλλον τούς τε ἄνδρας
τοὺς ἐκ τῆς νήσου κομίσασθαι καὶ τὸν πόλεμον κα-
ταλῦσαι.

Τοῦ δ᾽ αὐτοῦ χειμῶνος Μεγαρῆς τά τε μακρὰ 109
τείχη, ἃ σφῶν οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον, κατέσκαψαν ἑλόν-
τες ἐς ἔδαφος, καὶ Βρασίδας μετὰ τὴν Ἀμφιπόλεως
ἅλωσιν ἔχων τοὺς ξυμμάχους στρατεύει ἐπὶ τὴν Ἀκ-
τὴν καλουμένην. ἔστι δὲ ἀπὸ τοῦ βασιλέως διορύγ-
ματος ἔσω προὔχουσα, καὶ ὁ Ἄθως αὐτῆς ὄρος ὑψη-
λὸν τελευτᾷ ἐς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος. πόλεις δὲ ἔχει 2
Σάνην μὲν Ἀνδρίων ἀποικίαν παρ᾽ αὐτὴν τὴν διώ-
ρυχα, ἐς τὸ πρὸς Εὔβοιαν πέλαγος τετραμμένην, τὰς
δὲ ἄλλας Θύσσον καὶ Κλεωνὰς καὶ Ἀκροθώους καὶ
Ὀλόφυξον καὶ Δῖον· αἳ οἰκοῦνται ξυμμίκτοις ἔθνεσι 3
βαρβάρων διγλώσσων, καί τι καὶ Χαλκιδικὸν ἔνι
βραχύ, τὸ δὲ πλεῖστον Πελασγικὸν τῶν καὶ Λῆμνόν
ποτε καὶ Ἀθήνας Τυρσηνῶν οἰκησάντων καὶ Βισαλ-
τικὸν καὶ Κρηστωνικὸν καὶ Ἥδωνες· κατὰ δὲ μικρὰ
πολίσματα οἰκοῦσιν. καὶ οἱ μὲν πλείους προσεχώ-

ρησαν τῷ Βρασίδᾳ, Σάνη δὲ καὶ Δῖον ἀντέστη, καὶ
110 αὐτῶν τὴν χώραν ἐμμείνας τῷ στρατῷ ἐδῄου. ὡς δ᾽
οὐκ ἐσήκουον, εὐθὺς στρατεύει ἐπὶ Τορώνην τὴν
Χαλκιδικήν, κατεχομένην ὑπὸ Ἀθηναίων· καὶ αὐτὸν
ἄνδρες ὀλίγοι ἐπήγοντο, ἑτοῖμοι ὄντες τὴν πόλιν πα-
ραδοῦναι. καὶ ἀφικόμενος νυκτὸς ἔτι καὶ περὶ ὄρ-
θρον τῷ στρατῷ ἐκαθέζετο πρὸς τὸ Διοσκούρειον, ὃ
2 ἀπέχει τῆς πόλεως τρεῖς μάλιστα σταδίους. τὴν μὲν
οὖν ἄλλην πόλιν τῶν Τορωναίων καὶ τοὺς Ἀθηναίους
τοὺς ἐμφρουροῦντας ἔλαθεν· οἱ δὲ πράσσοντες αὐτῷ,
εἰδότες ὅτι ἥξοι, καὶ προελθόντες τινὲς αὐτῶν λάθρᾳ
ὀλίγοι ἐτήρουν τὴν πρόσοδον, καὶ ὡς ᾔσθοντο παρ-
όντα, ἐσκομίζουσι παρ᾽ αὐτοὺς ἐγχειρίδια ἔχοντας
3 ἄνδρας ψιλοὺς ἑπτά—τοσοῦτοι γὰρ μόνοι ἀνδρῶν
εἴκοσι τὸ πρῶτον ταχθέντων οὐ κατέδεισαν ἐσελθεῖν·
ἦρχε δὲ αὐτῶν Λυσίστρατος Ὀλύνθιος—οἳ διαδύντες
διὰ τοῦ πρὸς τὸ πέλαγος τείχους καὶ λαθόντες τούς
τε ἐπὶ τοῦ ἀνώτατα φυλακτηρίου φρουρούς, οὔσης
τῆς πόλεως πρὸς λόφον, ἀναβάντες διέφθειραν καὶ
τὴν κατὰ Καναστραῖον πυλίδα διῄρουν.

111 Ὁ δὲ Βρασίδας τῷ μὲν ἄλλῳ στρατῷ ἡσύχαζεν
ὀλίγον προελθών, ἑκατὸν δὲ πελταστὰς προπέμπει,
ὅπως ὁπότε πύλαι τινὲς ἀνοιχθεῖεν καὶ τὸ σημεῖον
ἀρθείη ὃ ξυνέκειτο, πρῶτοι ἐσδράμοιεν. καὶ οἱ μὲν
χρόνου ἐγγιγνομένου καὶ θαυμάζοντες κατὰ μικρὸν
2 ἔτυχον ἐγγὺς τῆς πόλεως προσελθόντες· οἱ δὲ τῶν
Τορωναίων ἔνδοθεν παρασκευάζοντες μετὰ τῶν ἐσε-
ληλυθότων, ὡς αὐτοῖς ἥ τε πυλὶς διῄρητο καὶ αἱ
κατὰ τὴν ἀγορὰν πύλαι τοῦ μοχλοῦ διακοπέντος
ἀνεῴγοντο, πρῶτον μὲν κατὰ τὴν πυλίδα τινὰς περια-
γαγόντες ἐσεκόμισαν, ὅπως κατὰ νώτου καὶ ἀμφοτέ-
ρωθεν τοὺς ἐν τῇ πόλει οὐδὲν εἰδότας ἐξαπίνης φο-
βήσειαν, ἔπειτα τὸ σημεῖόν τε τοῦ πυρός, ὡς εἴρητο,
ἀνέσχον καὶ διὰ τῶν κατὰ τὴν ἀγορὰν πυλῶν τοὺς
112 λοιποὺς ἤδη τῶν πελταστῶν ἐσεδέχοντο. καὶ ὁ Βρα-
σίδας ἰδὼν τὸ ξύνθημα ἔθει δρόμῳ, ἀναστήσας τὸν

στρατὸν ἐμβοήσαντά τε ἀθρόον καὶ ἔκπληξιν πολ-
λὴν τοῖς ἐν τῇ πόλει παρασχόντα. καὶ οἱ μὲν κατὰ
τὰς πύλας εὐθὺς ἐσέπιπτον, οἱ δὲ κατὰ δοκοὺς τε- 2
τραγώνους, αἳ ἔτυχον τῷ τείχει πεπτωκότι καὶ οἰκο-
δομουμένῳ πρὸς λίθων ἀνολκὴν προσκείμεναι. Βρα-
σίδας μὲν οὖν καὶ τὸ πλῆθος εὐθὺς ἄνω καὶ ἐπὶ τὰ
μετέωρα τῆς πόλεως ἐτράπετο, βουλόμενος κατ'
ἄκρας καὶ βεβαίως ἑλεῖν αὐτήν. ὁ δὲ ἄλλος ὅμιλος
κατὰ πάντα ὁμοίως ἐσκεδάννυντο.

Τῶν δὲ Τορωναίων γιγνομένης τῆς ἁλώσεως τὸ 113
μὲν πολὺ οὐδὲν εἰδὸς ἐθορυβεῖτο, οἱ δὲ πράσσοντες
καὶ οἷς ταῦτα ἤρεσκε μετὰ τῶν εἰσελθόντων εὐθὺς
ἦσαν. οἱ δὲ Ἀθηναῖοι—ἔτυχον γὰρ ἐν τῇ ἀγορᾷ
ὁπλῖται καθεύδοντες ὡς πεντήκοντα—ἐπειδὴ ᾔσθον-
το, οἱ μέν τινες ὀλίγοι διαφθείρονται ἐν χερσὶν αὐ-
τῶν, τῶν δὲ λοιπῶν οἱ μὲν πεζῇ οἱ δὲ ἐς τὰς ναῦς, 2
αἳ ἐφρούρουν δύο, καταφυγόντες διασῴζονται ἐς τὴν
Λήκυθον τὸ φρούριον, ὃ εἶχον αὐτοὶ καταλαβόντες,
ἄκρον τῆς πόλεως ἐς τὴν θάλασσαν ἀπειλημμένον
ἐν στενῷ ἰσθμῷ. κατέφυγον δὲ καὶ τῶν Τορωναίων
ἐς αὐτοὺς ὅσοι ἦσαν σφίσιν ἐπιτήδειοι. γεγενημέ- 114
νης δὲ ἡμέρας ἤδη καὶ βεβαίως τῆς πόλεως ἐχομένης,
ὁ Βρασίδας τοῖς μὲν μετὰ τῶν Ἀθηναίων Τορωναίοις
καταπεφευγόσι κήρυγμα ἐποιήσατο τὸν βουλόμενον
ἐπὶ τὰ ἑαυτοῦ ἐξελθόντα ἀδεῶς πολιτεύειν, τοῖς δὲ
Ἀθηναίοις κήρυκα προσπέμψας ἐξιέναι ἐκέλευσεν ἐκ
τῆς Ληκύθου ὑποσπόνδους καὶ τὰ ἑαυτῶν ἔχοντας ὡς
οὔσης Χαλκιδέων. οἱ δὲ ἐκλείψειν μὲν οὐκ ἔφασαν, 2
σπείσασθαι δὲ σφίσιν ἐκέλευον ἡμέραν τοὺς νεκροὺς
ἀνελέσθαι. ὁ δὲ ἐσπείσατο δύο. ἐν ταύταις δὲ αὐτός
τε τὰς ἐγγὺς οἰκίας ἐκρατύνατο καὶ Ἀθηναῖοι τὰ
σφέτερα. καὶ ξύλλογον τῶν Τορωναίων ποιήσας
ἔλεξε τοῖς ἐν τῇ Ἀκάνθῳ παραπλήσια, ὅτι οὐ δίκαιον 3
εἴη οὔτε τοὺς πράξαντας πρὸς αὐτὸν τὴν λῆψιν τῆς
πόλεως χείρους οὐδὲ προδότας ἡγεῖσθαι—οὐδὲ γὰρ
ἐπὶ δουλείᾳ οὐδὲ χρήμασι πεισθέντας δρᾶσαι τοῦτο,

τευσαν ἐπὶ τὸ Δήλιον καὶ προσέβαλον τῷ τειχίσματι, ἄλλῳ τε τρόπῳ πειράσαντες καὶ μηχανὴν προσήγα-
2 γον, ἥπερ εἷλεν αὐτό, τοιάνδε. κεραίαν μεγάλην δίχα πρίσαντες ἐκοίλαναν ἅπασαν, καὶ ξυνήρμοσαν πάλιν ἀκριβῶς ὥσπερ αὐλόν, καὶ ἐπ' ἄκραν λέβητά τε ἤρτησαν ἁλύσεσι καὶ ἀκροφύσιον ἀπὸ τῆς κεραίας σιδηροῦν ἐς αὐτὸν νεῦον καθεῖτο, καὶ ἐσεσιδήρωτο ἐπὶ μέγα καὶ τοῦ ἄλλου ξύλου. προσῆγον δὲ ἐκ πολλοῦ ἁμάξαις τῷ τείχει, ᾗ μάλιστα τῇ ἀμπέλῳ καὶ τοῖς
3 ξύλοις ᾠκοδόμητο· καὶ ὁπότε εἴη ἐγγύς, φύσας μεγάλας ἐσθέντες ἐς τὸ πρὸς ἑαυτῶν ἄκρον τῆς κεραίας ἐφύσων. ἡ δὲ πνοὴ ἰοῦσα στεγανῶς ἐς τὸν λέβητα, ἔχοντα ἄνθρακάς τε ἡμμένους καὶ θεῖον καὶ πίσσαν,
4 φλόγα ἐποίει μεγάλην καὶ ἧψε τοῦ τείχους, ὥστε μηδένα ἔτι ἐπ' αὐτοῦ μεῖναι, ἀλλὰ ἀπολιπόντας ἐς φυγὴν καταστῆναι καὶ τὸ τείχισμα τούτῳ τῷ τρόπῳ ἁλῶναι. τῶν δὲ φρουρῶν οἱ μὲν ἀπέθανον, διακόσιοι δὲ ἐλήφθησαν, τῶν δὲ ἄλλων τὸ πλῆθος ἐς τὰς ναῦς ἐσβὰν ἀπεκομίσθη ἐπ' οἴκου.

101 Τοῦ δὲ Δηλίου ἑπτὰ καὶ δεκάτῃ ἡμέρᾳ ληφθέντος μετὰ τὴν μάχην καὶ τοῦ ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων κήρυκος οὐδὲν ἐπισταμένου τῶν γεγενημένων ἐλθόντος οὐ πολὺ ὕστερον αὖθις περὶ τῶν νεκρῶν ἀπέδοσαν οἱ
2 Βοιωτοὶ καὶ οὐκέτι ταὐτὰ ἀπεκρίναντο. ἀπέθανον δὲ Βοιωτῶν μὲν ἐν τῇ μάχῃ ὀλίγῳ ἐλάσσους πεντακοσίων, Ἀθηναίων δὲ ὀλίγῳ ἐλάσσους χιλίων καὶ Ἱπποκράτης ὁ στρατηγός, ψιλῶν δὲ καὶ σκευοφόρων πολὺς ἀριθμός.

Μετὰ δὲ τὴν μάχην ταύτην καὶ ὁ Δημοσθένης ὀλίγῳ ὕστερον, ὡς αὐτῷ τότε πλεύσαντι τὰ περὶ τὰς Σίφας τῆς προδοσίας πέρι οὐ προὐχώρησεν, ἔχων τὸν στρατὸν ἐπὶ τῶν νεῶν τῶν τε Ἀκαρνάνων καὶ Ἀγραίων καὶ Ἀθηναίων τετρακοσίους ὁπλίτας, ἀπό-
3 βασιν ἐποιήσατο ἐς τὴν Σικυωνίαν. καὶ πρὶν πάσας τὰς ναῦς καταπλεῦσαι βοηθήσαντες οἱ Σικυώνιοι τοὺς ἀποβεβηκότας ἔτρεψαν καὶ κατεδίωξαν ἐς τὰς

ναῦς, καὶ τοὺς μὲν ἀπέκτειναν τοὺς δὲ ζῶντας ἔλαβον. τροπαῖον δὲ στήσαντες τοὺς νεκροὺς ὑποσπόνδους ἀπέδοσαν.

Ἀπέθανε δὲ καὶ Σιτάλκης Ὀδρυσῶν βασιλεὺς ὑπὸ 4
τὰς αὐτὰς ἡμέρας τοῖς ἐπὶ Δηλίῳ, στρατεύσας ἐπὶ Τριβαλλοὺς καὶ νικηθεὶς μάχῃ. Σεύθης δὲ ὁ Σπαραδόκου, ἀδελφιδοῦς ὢν αὐτοῦ, ἐβασίλευσεν Ὀδρυσῶν τε καὶ τῆς ἄλλης Θρᾴκης ἧσπερ καὶ ἐκεῖνος.

Τοῦ δ' αὐτοῦ χειμῶνος Βρασίδας ἔχων τοὺς ἐπὶ 102
Θρᾴκης ξυμμάχους ἐστράτευσεν ἐς Ἀμφίπολιν τὴν ἐπὶ Στρυμόνι ποταμῷ Ἀθηναίων ἀποικίαν. τὸ δὲ χωρίον τοῦτο, ἐφ' οὗ νῦν ἡ πόλις ἐστίν, ἐπείρασε μὲν πρότερον καὶ Ἀρισταγόρας ὁ Μιλήσιος, φεύγων βασιλέα Δαρεῖον, κατοικίσαι, ἀλλὰ ὑπὸ Ἠδώνων ἐξεκρούσθη, ἔπειτα δὲ καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἔτεσι δύο καὶ τριάκοντα ὕστερον, ἐποίκους μυρίους σφῶν τε αὐτῶν καὶ τῶν ἄλλων τὸν βουλόμενον πέμψαντες, οἳ διεφθάρησαν ἐν Δραβήσκῳ ὑπὸ Θρᾳκῶν. καὶ αὖθις ἑνὸς 2
δέοντι τριακοστῷ ἔτει ἐλθόντες οἱ Ἀθηναῖοι, Ἅγνωνος τοῦ Νικίου οἰκιστοῦ ἐκπεμφθέντος, Ἠδῶνας ἐξελάσαντες ἔκτισαν τὸ χωρίον τοῦτο, ὅπερ πρότερον Ἐννέα ὁδοὶ ἐκαλοῦντο. ὡρμῶντο δὲ ἐκ τῆς Ἠιόνος, ἣν αὐτοὶ εἶχον, ἐμπόριον ἐπὶ τῷ στόματι τοῦ ποταμοῦ ἐπιθαλάσσιον πέντε καὶ εἴκοσι σταδίους ἀπέχον ἀπὸ τῆς νῦν πόλεως, ἣν Ἀμφίπολιν Ἅγνων ὠνόμασεν, ὅτι ἐπ' ἀμφότερα περιρρέοντος τοῦ Στρυμόνος, διὰ τὸ περιέχειν αὐτήν, τείχει μακρῷ ἀπολαβὼν ἐκ ποταμοῦ ἐς ποταμὸν περιφανῆ ἐς θάλασσάν τε καὶ τὴν ἤπειρον ᾤκισεν. ἐπὶ ταύτην οὖν ὁ Βρασίδας ἄρας ἐξ Ἀρνῶν 103
τῆς Χαλκιδικῆς ἐπορεύετο τῷ στρατῷ. καὶ ἀφικόμενος περὶ δείλην ἐπὶ τὸν Αὐλῶνα καὶ Βρομίσκον, ᾗ ἡ Βόλβη λίμνη ἐξίησιν ἐς θάλασσαν, καὶ δειπνοποιησάμενος ἐχώρει τὴν νύκτα. χειμὼν δὲ ἦν καὶ ὑπέ- 2
νειφεν· ᾗ καὶ μᾶλλον ὥρμησε, βουλόμενος λαθεῖν τοὺς ἐν τῇ Ἀμφιπόλει πλὴν τῶν προδιδόντων. ἦσαν γὰρ Ἀργιλίων τε ἐν αὐτῇ οἰκήτορες—εἰσὶ δὲ οἱ

Ἀργίλιοι Ἀνδρίων ἄποικοι—καὶ ἄλλοι οἳ ξυνέπρασ-
σον ταῦτα, οἱ μὲν Περδίκκᾳ πειθόμενοι, οἱ δὲ Χαλ-
3 κιδεῦσιν. μάλιστα δὲ οἱ Ἀργίλιοι, ἐγγύς τε προσ-
οικοῦντες καὶ ἀεί ποτε τοῖς Ἀθηναίοις ὄντες ὕποπτοι
καὶ ἐπιβουλεύοντες τῷ χωρίῳ, ἐπειδὴ παρέτυχεν ὁ
καιρὸς καὶ Βρασίδας ἦλθεν, πράξαντες ἐκ πλεί-
ονος πρὸς τοὺς ἐμπολιτεύοντας σφῶν ἐκεῖ ὅπως
ἐνδοθήσεται ἡ πόλις καὶ τότε δεξάμενοι αὐτὸν τῇ
πόλει καὶ ἀποστάντες τῶν Ἀθηναίων, ἐκείνῃ τῇ νυκτὶ
κατέστησαν τὸν στρατὸν πρὸ ἕω ἐπὶ τὴν γέφυραν
4 τοῦ ποταμοῦ. ἀπέχει δὲ τὸ πόλισμα πλέον τῆς
διαβάσεως καὶ οὐ καθεῖτο τείχη ὥσπερ νῦν, φυλακὴ
δέ τις βραχεῖα καθειστήκει· ἣν βιασάμενος ῥᾳδίως ὁ
Βρασίδας, ἅμα μὲν τῆς προδοσίας οὔσης, ἅμα δὲ καὶ
χειμῶνος ὄντος καὶ ἀπροσδόκητος προσπεσών, διέβη
τὴν γέφυραν καὶ τὰ ἔξω τῶν Ἀμφιπολιτῶν οἰκούντων
κατὰ πᾶν τὸ χωρίον εὐθὺς εἶχεν.

104 Τῆς δὲ διαβάσεως αὐτοῦ ἄφνω τοῖς ἐν τῇ πόλει
γεγενημένης, καὶ τῶν ἔξω πολλῶν μὲν ἁλισκομένων
τῶν δὲ καὶ καταφευγόντων ἐς τὸ τεῖχος, οἱ Ἀμφιπο-
λῖται ἐς θόρυβον μέγαν κατέστησαν, ἄλλως τε καὶ
ἀλλήλοις ὕποπτοι ὄντες. καὶ λέγεται Βρασίδαν, εἰ
ἠθέλησε μὴ ἐφ᾽ ἁρπαγὴν τῷ στρατῷ τραπέσθαι,
ἀλλ᾽ εὐθὺς χωρῆσαι πρὸς τὴν πόλιν, δοκεῖν ἂν ἑλεῖν.
2 νῦν δὲ ὁ μὲν ἱδρύσας τὸν στρατὸν ἐπὶ τὰ ἔξω ἐπέ-
δραμεν, καὶ ὡς οὐδὲν αὐτῷ ἀπὸ τῶν ἔνδον ὡς προσ-
εδέχετο ἀπέβαινεν, ἡσύχαζεν· οἱ δ᾽ ἐναντίοι τοῖς
προδιδοῦσι, κρατοῦντες τῷ πλήθει ὥστε μὴ αὐτίκα
τὰς πύλας ἀνοίγεσθαι, πέμπουσι μετὰ Εὐκλέους τοῦ
στρατηγοῦ, ὃς ἐκ τῶν Ἀθηναίων παρῆν αὐτοῖς φύλαξ
τοῦ χωρίου, ἐπὶ τὸν ἕτερον στρατηγὸν τῶν ἐπὶ Θρᾴ-
κης, Θουκυδίδην τὸν Ὀλόρου, ὃς τάδε ξυνέγραψεν,
3 ὄντα περὶ Θάσον—ἔστι δὲ ἡ νῆσος Παρίων ἀποικία
ἀπέχουσα τῆς Ἀμφιπόλεως ἡμισείας ἡμέρας μάλιστα
πλοῦν—κελεύοντες σφίσι βοηθεῖν. καὶ ὁ μὲν ἀκού-
σας κατὰ τάχος ἑπτὰ ναυσὶν αἳ ἔτυχον παροῦσαι

ἔπλει, καὶ ἐβούλετο φθάσαι μάλιστα μὲν οὖν τὴν
Ἀμφίπολιν, πρίν τι ἐνδοῦναι, εἰ δὲ μή, τὴν Ἠιόνα
προκαταλαβών. ἐν τούτῳ δὲ ὁ Βρασίδας, δεδιὼς καὶ 105
τὴν ἀπὸ τῆς Θάσου τῶν νεῶν βοήθειαν καὶ πυνθανό-
μενος τὸν Θουκυδίδην κτῆσίν τε ἔχειν τῶν χρυσείων
μετάλλων ἐργασίας ἐν τῇ περὶ ταῦτα Θρᾴκῃ καὶ
ἀπ' αὐτοῦ δύνασθαι ἐν τοῖς πρώτοις τῶν ἠπειρωτῶν,
ἠπείγετο προκατασχεῖν, εἰ δύναιτο, τὴν πόλιν, μὴ
ἀφικνουμένου αὐτοῦ τὸ πλῆθος τῶν Ἀμφιπολιτῶν,
ἐλπίσαν ἐκ θαλάσσης ξυμμαχικὸν καὶ ἀπὸ τῆς Θρᾴ-
κης ἀγείραντα αὐτὸν περιποιήσειν σφᾶς, οὐκέτι προσ-
χωροῖ. καὶ τὴν ξύμβασιν μετρίαν ἐποιεῖτο, κήρυγ- 2
μα τόδε ἀνειπών, Ἀμφιπολιτῶν καὶ Ἀθηναίων τῶν
ἐνόντων τὸν μὲν βουλόμενον ἐπὶ τοῖς ἑαυτοῦ τῆς ἴσης
καὶ ὁμοίας μετέχοντα μένειν, τὸν δὲ μὴ ἐθέλοντα
ἀπιέναι τὰ ἑαυτοῦ ἐκφερόμενον πέντε ἡμερῶν. οἱ 106
δὲ πολλοὶ ἀκούσαντες ἀλλοιότεροι ἐγένοντο τὰς γνώ-
μας, ἄλλως τε καὶ βραχὺ μὲν Ἀθηναίων ἐμπολιτεῦον,
τὸ δὲ πλεῖον ξύμμικτον. καὶ τῶν ἔξω ληφθέντων
συχνοὶ οἰκεῖοι ἔνδον ἦσαν· καὶ τὸ κήρυγμα πρὸς τὸν
φόβον δίκαιον εἶναι ἐλάμβανον, οἱ μὲν Ἀθηναῖοι διὰ
τὸ ἄσμενοι ἂν ἐξελθεῖν, ἡγούμενοι οὐκ ἐν ὁμοίῳ
σφίσιν εἶναι τὰ δεινὰ καὶ ἅμα οὐ προσδεχόμενοι
βοήθειαν ἐν τάχει, ὁ δὲ ἄλλος ὅμιλος, πόλεώς τε ἐν 2
τῷ ἴσῳ οὐ στερισκόμενοι καὶ κινδύνου παρὰ δόξαν
ἀφιέμενοι. ὥστε τῶν πρασσόντων τῷ Βρασίδᾳ ἤδη
καὶ ἐκ τοῦ φανεροῦ διαδικαιούντων αὐτά, ἐπειδὴ καὶ
τὸ πλῆθος ἑώρων τετραμμένον καὶ τοῦ παρόντος Ἀθη-
ναίων στρατηγοῦ οὐκέτι ἀκροώμενον, ἐγένετο ἡ ὁμο-
λογία καὶ προσεδέξαντο ἐφ' οἷς ἐκήρυξεν. καὶ οἱ μὲν 3
τὴν πόλιν τοιούτῳ τρόπῳ παρέδοσαν, ὁ δὲ Θουκυδί-
δης καὶ αἱ νῆες ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ ὀψὲ κατέπλεον ἐς
τὴν Ἠιόνα. καὶ τὴν μὲν Ἀμφίπολιν Βρασίδας ἄρτι
εἶχεν, τὴν δὲ Ἠιόνα παρὰ νύκτα ἐγένετο λαβεῖν· εἰ
γὰρ μὴ ἐβοήθησαν αἱ νῆες διὰ τάχους, ἅμα ἕω ἂν 107
εἴχετο. μετὰ δὲ τοῦτο ὁ μὲν τὰ ἐν τῇ Ἠιόνι καθ-

ἵστατο, ὅπως καὶ τὸ αὐτίκα, ἢν ἐπίῃ ὁ Βρασίδας, καὶ
τὸ ἔπειτα ἀσφαλῶς ἕξει, δεξάμενος τοὺς ἐθελήσαντας
ἐπιχωρῆσαι ἄνωθεν κατὰ τὰς σπονδάς· ὁ δὲ πρὸς
μὲν τὴν Ἠιόνα κατά τε τὸν ποταμὸν πολλοῖς πλοίοις
ἄφνω καταπλεύσας, εἴ πως τὴν προὔχουσαν ἄκραν
ἀπὸ τοῦ τείχους λαβὼν κρατοίη τοῦ ἔσπλου, καὶ
κατὰ γῆν ἀποπειράσας ἅμα ἀμφοτέρωθεν ἀπεκρούσθη,
2 τὰ δὲ περὶ τὴν Ἀμφίπολιν ἐξηρτύετο. καὶ Μύρκινός
τε αὐτῷ προσεχώρησεν, Ἠδωνικὴ πόλις, Πιττακοῦ
τοῦ Ἠδώνων βασιλέως ἀποθανόντος ὑπὸ τῶν Γοάξιος
παίδων καὶ Βραυροῦς τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, καὶ Γαλη-
ψὸς οὐ πολλῷ ὕστερον καὶ Οἰσύμη· εἰσὶ δὲ αὗται
Θασίων ἀποικίαι. παρὼν δὲ καὶ Περδίκκας εὐθὺς
μετὰ τὴν ἅλωσιν ξυγκαθίστη ταῦτα.

108 Ἐχομένης δὲ τῆς Ἀμφιπόλεως οἱ Ἀθηναῖοι ἐς
μέγα δέος κατέστησαν, ἄλλως τε καὶ ὅτι ἡ πόλις αὐ-
τοῖς ἦν ὠφέλιμος ξύλων τε ναυπηγησίμων πομπῇ
καὶ χρημάτων προσόδῳ, καὶ ὅτι μέχρι μὲν τοῦ Στρυ-
μόνος ἦν πάροδος Θεσσαλῶν διαγόντων ἐπὶ τοὺς
ξυμμάχους σφῶν τοῖς Λακεδαιμονίοις, τῆς δὲ γεφύ-
ρας μὴ κρατούντων, ἄνωθεν μὲν μεγάλης οὔσης ἐπὶ
πολὺ λίμνης τοῦ ποταμοῦ, τὰ δὲ πρὸς Ἠιόνα τρι-
2 ήρεσι τηρουμένων, οὐκ ἂν δύνασθαι προελθεῖν· τότε
δὲ ῥᾴδια ἤδη *[ἐνόμιζον] γεγενῆσθαι. καὶ τοὺς ξυμμά-
χους ἐφοβοῦντο μὴ ἀποστῶσιν. ὁ γὰρ Βρασίδας ἔν
τε τοῖς ἄλλοις μέτριον ἑαυτὸν παρεῖχεν, καὶ ἐν τοῖς
λόγοις πανταχοῦ ἐδήλου ὡς ἐλευθερώσων τὴν Ἑλ-
λάδα ἐκπεμφθείη. καὶ αἱ πόλεις πυνθανόμεναι αἱ
τῶν Ἀθηναίων ὑπήκοοι τῆς τε Ἀμφιπόλεως τὴν
ἅλωσιν καὶ ἃ παρέχεται, τήν τε ἐκείνου πρᾳότητα,
3 μάλιστα δὴ ἐπήρθησαν ἐς τὸ νεωτερίζειν, καὶ ἐπεκη-
ρυκεύοντο πρὸς αὐτὸν κρύφα, ἐπιπαριέναι τε κελεύ-
οντες καὶ βουλόμενοι αὐτοὶ ἕκαστοι πρῶτοι ἀποστῆ-
ναι. καὶ γὰρ καὶ ἄδεια ἐφαίνετο αὐτοῖς, ἐψευσμένοις
μὲν τῆς Ἀθηναίων δυνάμεως ἐπὶ τοσοῦτον ὅση ὕστε-
ρον διεφάνη, τὸ δὲ πλέον βουλήσει κρίνοντες ἀσαφεῖ

ᾗ προνοίᾳ ἀσφαλεῖ, εἰωθότες οἱ ἄνθρωποι, οὗ μὲν ἐπιθυμοῦσιν, ἐλπίδι ἀπερισκέπτῳ διδόναι, ὃ δὲ μὴ προσίενται, λογισμῷ αὐτοκράτορι διωθεῖσθαι. ἅμα 4
δὲ τῶν Ἀθηναίων ἐν τοῖς Βοιωτοῖς νεωστὶ πεπληγμένων καὶ τοῦ Βρασίδου ἐφολκὰ καὶ οὐ τὰ ὄντα λέγοντος, ὡς αὐτῷ ἐπὶ Νίσαιαν τῇ ἑαυτοῦ μόνῃ στρατιᾷ οὐκ ἠθέλησαν οἱ Ἀθηναῖοι ξυμβαλεῖν, ἐθάρσουν καὶ ἐπίστευον μηδένα ἂν ἐπὶ σφᾶς βοηθῆσαι. τὸ δὲ μέγιστον, διὰ τὸ ἡδονὴν ἔχον ἐν τῷ αὐτίκα καὶ ὅτι τὸ πρῶτον Λακεδαιμονίων ὀργώντων ἔμελλον πειράσεσθαι, κινδυνεύειν παντὶ τρόπῳ ἑτοῖμοι ἦσαν. ὧν 5
αἰσθόμενοι οἱ μὲν Ἀθηναῖοι φυλακάς, ὡς ἐξ ὀλίγου καὶ ἐν χειμῶνι, διέπεμπον ἐς τὰς πόλεις, ὁ δὲ ἐς τὴν Λακεδαίμονα ἐφιέμενος στρατιάν τε προσαποστέλλειν ἐκέλευε· καὶ αὐτὸς ἐν τῷ Στρυμόνι ναυπηγίαν τριήρων παρεσκευάζετο. οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι τὰ μὲν καὶ φθόνῳ ἀπὸ τῶν πρώτων ἀνδρῶν οὐχ ὑπηρέτησαν αὐτῷ, τὰ δὲ καὶ βουλόμενοι μᾶλλον τούς τε ἄνδρας τοὺς ἐκ τῆς νήσου κομίσασθαι καὶ τὸν πόλεμον καταλῦσαι.

Τοῦ δ' αὐτοῦ χειμῶνος Μεγαρῆς τά τε μακρὰ 109
τείχη, ἃ σφῶν οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον, κατέσκαψαν ἑλόντες ἐς ἔδαφος, καὶ Βρασίδας μετὰ τὴν Ἀμφιπόλεως ἅλωσιν ἔχων τοὺς ξυμμάχους στρατεύει ἐπὶ τὴν Ἀκτὴν καλουμένην. ἔστι δὲ ἀπὸ τοῦ βασιλέως διορύγματος ἔσω προὔχουσα, καὶ ὁ Ἄθως αὐτῆς ὄρος ὑψηλὸν τελευτᾷ ἐς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος. πόλεις δὲ ἔχει 2
Σάνην μὲν Ἀνδρίων ἀποικίαν παρ' αὐτὴν τὴν διώρυχα, ἐς τὸ πρὸς Εὔβοιαν πέλαγος τετραμμένην, τὰς δὲ ἄλλας Θύσσον καὶ Κλεωνὰς καὶ Ἀκροθώους καὶ Ὀλόφυξον καὶ Δῖον· αἳ οἰκοῦνται ξυμμίκτοις ἔθνεσι 3
βαρβάρων διγλώσσων, καί τι καὶ Χαλκιδικὸν ἔνι βραχύ, τὸ δὲ πλεῖστον Πελασγικὸν τῶν καὶ Λῆμνόν ποτε καὶ Ἀθήνας Τυρσηνῶν οἰκησάντων καὶ Βισαλτικὸν καὶ Κρηστωνικὸν καὶ Ἠδωνες· κατὰ δὲ μικρὰ πολίσματα οἰκοῦσιν. καὶ οἱ μὲν πλείους προσεχώ-

ρησαν τῷ Βρασίδᾳ, Σάνη δὲ καὶ Δῖον ἀντέστη, καὶ
110 αὐτῶν τὴν χώραν ἐμμείνας τῷ στρατῷ ἐδῄου. ὡς δ'
οὐκ ἐσήκουον, εὐθὺς στρατεύει ἐπὶ Τορώνην τὴν
Χαλκιδικήν, κατεχομένην ὑπὸ Ἀθηναίων· καὶ αὐτὸν
ἄνδρες ὀλίγοι ἐπήγοντο, ἑτοῖμοι ὄντες τὴν πόλιν πα-
ραδοῦναι. καὶ ἀφικόμενος νυκτὸς ἔτι καὶ περὶ ὄρ-
θρον τῷ στρατῷ ἐκαθέζετο πρὸς τὸ Διοσκούρειον, ὃ
2 ἀπέχει τῆς πόλεως τρεῖς μάλιστα σταδίους. τὴν μὲν
οὖν ἄλλην πόλιν τῶν Τορωναίων καὶ τοὺς Ἀθηναίους
τοὺς ἐμφρουροῦντας ἔλαθεν· οἱ δὲ πράσσοντες αὐτῷ,
εἰδότες ὅτι ἥξοι, καὶ προελθόντες τινὲς αὐτῶν λάθρᾳ
ὀλίγοι ἐτήρουν τὴν πρόσοδον, καὶ ὡς ᾔσθοντο παρ-
όντα, ἐσκομίζουσι παρ' αὐτοὺς ἐγχειρίδια ἔχοντας
3 ἄνδρας ψιλοὺς ἑπτά—τοσοῦτοι γὰρ μόνοι ἀνδρῶν
εἴκοσι τὸ πρῶτον ταχθέντων οὐ κατέδεισαν ἐσελθεῖν·
ἦρχε δὲ αὐτῶν Λυσίστρατος Ὀλύνθιος—οἳ διαδύντες
διὰ τοῦ πρὸς τὸ πέλαγος τείχους καὶ λαθόντες τούς
τε ἐπὶ τοῦ ἀνώτατα φυλακτηρίου φρουρούς, οὔσης
τῆς πόλεως πρὸς λόφον, ἀναβάντες διέφθειραν καὶ
τὴν κατὰ Καναστραῖον πυλίδα διῄρουν.
111 Ὁ δὲ Βρασίδας τῷ μὲν ἄλλῳ στρατῷ ἡσύχαζεν
ὀλίγον προελθών, ἑκατὸν δὲ πελταστὰς προπέμπει,
ὅπως ὁπότε πύλαι τινὲς ἀνοιχθεῖεν καὶ τὸ σημεῖον
ἀρθείη ὃ ξυνέκειτο, πρῶτοι ἐσδράμοιεν. καὶ οἱ μὲν
χρόνου ἐγγιγνομένου καὶ θαυμάζοντες κατὰ μικρὸν
2 ἔτυχον ἐγγὺς τῆς πόλεως προσελθόντες· οἱ δὲ τῶν
Τορωναίων ἔνδοθεν παρασκευάζοντες μετὰ τῶν ἐσε-
ληλυθότων, ὡς αὐτοῖς ἥ τε πυλὶς διῄρητο καὶ αἱ
κατὰ τὴν ἀγορὰν πύλαι τοῦ μοχλοῦ διακοπέντος
ἀνεῴγοντο, πρῶτον μὲν κατὰ τὴν πυλίδα τινὰς περια-
γαγόντες ἐσεκόμισαν, ὅπως κατὰ νώτου καὶ ἀμφοτέ-
ρωθεν τοὺς ἐν τῇ πόλει οὐδὲν εἰδότας ἐξαπίνης φο-
βήσειαν, ἔπειτα τὸ σημεῖόν τε τοῦ πυρός, ὡς εἴρητο,
ἀνέσχον καὶ διὰ τῶν κατὰ τὴν ἀγορὰν πυλῶν τοὺς
112 λοιποὺς ἤδη τῶν πελταστῶν ἐσεδέχοντο. καὶ ὁ Βρα-
σίδας ἰδὼν τὸ ξύνθημα ἔθει δρόμῳ, διαστήσας τὸν

στρατὸν ἐμβοήσαντά τε ἀθρόον καὶ ἔκπληξιν πολ-
λὴν τοῖς ἐν τῇ πόλει παρασχόντα. καὶ οἱ μὲν κατὰ
τὰς πύλας εὐθὺς ἐσέπιπτον, οἱ δὲ κατὰ δοκοὺς τε- 2
τραγώνους, αἳ ἔτυχον τῷ τείχει πεπτωκότι καὶ οἰκο-
δομουμένῳ πρὸς λίθων ἀνολκὴν προσκείμεναι. Βρα-
σίδας μὲν οὖν καὶ τὸ πλῆθος εὐθὺς ἄνω καὶ ἐπὶ τὰ
μετέωρα τῆς πόλεως ἐτράπετο, βουλόμενος κατ'
ἄκρας καὶ βεβαίως ἑλεῖν αὐτήν. ὁ δὲ ἄλλος ὅμιλος
κατὰ πάντα ὁμοίως ἐσκεδάννυντο.

Τῶν δὲ Τορωναίων γιγνομένης τῆς ἁλώσεως τὸ 113
μὲν πολὺ οὐδὲν εἰδὸς ἐθορυβεῖτο, οἱ δὲ πράσσοντες
καὶ οἷς ταῦτα ἤρεσκε μετὰ τῶν εἰσελθόντων εὐθὺς
ἦσαν. οἱ δὲ Ἀθηναῖοι—ἔτυχον γὰρ ἐν τῇ ἀγορᾷ
ὁπλῖται καθεύδοντες ὡς πεντήκοντα—ἐπειδὴ ᾔσθον-
το, οἱ μέν τινες ὀλίγοι διαφθείρονται ἐν χερσὶν αὐ-
τῶν, τῶν δὲ λοιπῶν οἱ μὲν πεζῇ οἱ δὲ ἐς τὰς ναῦς, 2
αἳ ἐφρούρουν δύο, καταφυγόντες διασώζονται ἐς τὴν
Λήκυθον τὸ φρούριον, ὃ εἶχον αὐτοὶ καταλαβόντες,
ἄκρον τῆς πόλεως ἐς τὴν θάλασσαν ἀπειλημμένον
ἐν στενῷ ἰσθμῷ. κατέφυγον δὲ καὶ τῶν Τορωναίων
ἐς αὐτοὺς ὅσοι ἦσαν σφίσιν ἐπιτήδειοι. γεγενημέ- 114
νης δὲ ἡμέρας ἤδη καὶ βεβαίως τῆς πόλεως ἐχομένης,
ὁ Βρασίδας τοῖς μὲν μετὰ τῶν Ἀθηναίων Τορωναίοις
καταπεφευγόσι κήρυγμα ἐποιήσατο τὸν βουλόμενον
ἐπὶ τὰ ἑαυτοῦ ἐξελθόντα ἀδεῶς πολιτεύειν, τοῖς δὲ
Ἀθηναίοις κήρυκα προσπέμψας ἐξιέναι ἐκέλευσεν ἐκ
τῆς Ληκύθου ὑποσπόνδους καὶ τὰ ἑαυτῶν ἔχοντας ὡς
οὔσης Χαλκιδέων. οἱ δὲ ἐκλείψειν μὲν οὐκ ἔφασαν, 2
σπείσασθαι δὲ σφίσιν ἐκέλευον ἡμέραν τοὺς νεκροὺς
ἀνελέσθαι. ὁ δὲ ἐσπείσατο δύο. ἐν ταύταις δὲ αὐτός
τε τὰς ἐγγὺς οἰκίας ἐκρατύνατο καὶ Ἀθηναῖοι τὰ
σφέτερα. καὶ ξύλλογον τῶν Τορωναίων ποιήσας
ἔλεξε τοῖς ἐν τῇ Ἀκάνθῳ παραπλήσια, ὅτι οὐ δίκαιον 3
εἴη οὔτε τοὺς πράξαντας πρὸς αὐτὸν τὴν λῆψιν τῆς
πόλεως χείρους οὐδὲ προδότας ἡγεῖσθαι—οὐδὲ γὰρ
ἐπὶ δουλείᾳ οὐδὲ χρήμασι πεισθέντας δρᾶσαι τοῦτο,

ἀλλ' ἐπὶ ἀγαθῷ καὶ ἐλευθερίᾳ τῆς πόλεως—οὔτε τοὺς
μὴ μετασχόντας οἴεσθαι μὴ τῶν αὐτῶν τεύξεσθαι· ἀφ-
ῖχθαι γὰρ οὐ διαφθερῶν οὔτε πόλιν οὔτε ἰδιώτην οὐδέ-
4 να. τὸ δὲ κήρυγμα ποιήσασθαι τούτου ἕνεκα τοῖς παρ'
Ἀθηναίους καταπεφευγόσιν, ὡς ἡγούμενος οὐδὲν χεί-
ρους τῇ ἐκείνων φιλίᾳ· οὐδ' ἂν σφῶν πειρασαμένους
αὐτοὺς τῶν Λακεδαιμονίων δοκεῖν ἧσσον, ἀλλὰ πολ-
λῷ μᾶλλον, ὅσῳ δικαιότερα πράσσουσιν, εὔνους ἂν
5 σφίσι γενέσθαι, ἀπειρίᾳ δὲ νῦν πεφοβῆσθαι. τούς
τε πάντας παρασκευάζεσθαι ἐκέλευσεν ὡς βεβαίους
τε ἐσομένους ξυμμάχους καὶ τὸ ἀπὸ τοῦδε ἤδη ὅ τι
ἂν ἁμαρτάνωσιν αἰτίαν ἕξοντας· τὰ δὲ πρότερα οὐ
σφεῖς ἀδικεῖσθαι, ἀλλ' ἐκείνους μᾶλλον ὑπ' ἄλλων
κρεισσόνων, καὶ ξυγγνώμην εἶναι εἴ τι ἠναντιοῦντο.
115 Καὶ ὁ μὲν τοιαῦτα εἰπὼν καὶ παραθαρσύνας, διελ-
θουσῶν τῶν σπονδῶν τὰς προσβολὰς ἐποιεῖτο τῇ
Ληκύθῳ· οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἠμύναντό τε ἐκ φαύλου τει-
χίσματος καὶ ἀπ' οἰκιῶν ἐπάλξεις ἐχουσῶν. καὶ μίαν
2 μὲν ἡμέραν ἀπεκρούσαντο· τῇ δ' ὑστεραίᾳ μηχανῆς
μελλούσης προσάξεσθαι αὐτοῖς ἀπὸ τῶν ἐναντίων,
ἀφ' ἧς πῦρ ἐνήσειν διενοοῦντο ἐς τὰ ξύλινα παρα-
φράγματα, καὶ προσιόντος ἤδη τοῦ στρατεύματος, ᾗ
ᾤοντο μάλιστα αὐτοὺς προσκομιεῖν τὴν μηχανὴν καὶ
ἦν ἐπιμαχώτατον, πύργον ξύλινον ἐπ' οἴκημα ἀντέ-
στησαν καὶ ὕδατος ἀμφορέας πολλοὺς καὶ πίθους
ἀνεφόρησαν καὶ λίθους μεγάλους, ἄνθρωποί τε πολλοὶ
3 ἀνέβησαν. τὸ δὲ οἴκημα λαβὸν μεῖζον ἄχθος ἐξα-
πίνης κατερράγη καὶ ψόφου πολλοῦ γενομένου τοὺς
μὲν ἐγγὺς καὶ ὁρῶντας τῶν Ἀθηναίων ἐλύπησε μᾶλ-
λον ἢ ἐφόβησεν, οἱ δὲ ἄποθεν, καὶ μάλιστα οἱ διὰ
πλείστου, νομίσαντες ταύτῃ ἑαλωκέναι ἤδη τὸ χωρίον
116 φυγῇ ἐς τὴν θάλασσαν καὶ τὰς ναῦς ὥρμησαν. καὶ
ὁ Βρασίδας ὡς ᾔσθετο αὐτοὺς ἀπολείποντάς τε τὰς
ἐπάλξεις καὶ τὸ γιγνόμενον ὁρῶν, ἐπιφερόμενος τῷ
στρατῷ εὐθὺς τὸ τείχισμα λαμβάνει καὶ ὅσους ἐγκα-
τέλαβε διέφθειρεν. καὶ οἱ μὲν Ἀθηναῖοι τοῖς τε

πλοίοις καὶ ταῖς ναυσὶ τούτῳ τῷ τρόπῳ ἐκλιπόντες τὸ
χωρίον ἐς Παλλήνην διεκομίσθησαν· ὁ δὲ Βρασίδας 2
—ἔστι γὰρ ἐν τῇ Ληκύθῳ Ἀθηνᾶς ἱερόν, καὶ ἔτυχε
κηρύξας, ὅτε ἔμελλε προσβάλλειν, τῷ ἐπιβάντι πρώ-
τῳ τοῦ τείχους τριάκοντα μνᾶς ἀργυρίου δώσειν—
νομίσας ἄλλῳ τινὶ τρόπῳ ἢ ἀνθρωπείῳ τὴν ἅλωσιν
γενέσθαι, τάς τε τριάκοντα μνᾶς τῇ θεῷ ἀπέδωκεν ἐς
τὸ ἱερόν, καὶ τὴν Λήκυθον καθελὼν καὶ ἀνασκευάσας
τέμενος ἀνῆκεν ἅπαν. καὶ ὁ μὲν τὸ λοιπὸν τοῦ χειμῶ-
νος ἅ τε εἶχε τῶν χωρίων καθίστατο καὶ τοῖς ἄλλοις
ἐπεβούλευεν, καὶ τοῦ χειμῶνος διελθόντος ὄγδοον
ἔτος ἐτελεύτα τῷ πολέμῳ.

Λακεδαιμόνιοι δὲ καὶ Ἀθηναῖοι ἅμα ἦρι τοῦ ἐπι- 117
γιγνομένου θέρους εὐθὺς ἐκεχειρίαν ἐποιήσαντο ἐνι-
αύσιον, νομίσαντες Ἀθηναῖοι μὲν οὐκ ἂν ἔτι τὸν
Βρασίδαν σφῶν προσαποστῆσαι οὐδὲν πρὶν παρα-
σκευάσαιντο καθ' ἡσυχίαν, καὶ ἅμα εἰ καλῶς σφίσιν
ἔχοι, καὶ ξυμβῆναι τὰ πλείω, Λακεδαιμόνιοι δὲ ταῦτα 2
τοὺς Ἀθηναίους ἡγούμενοι ἅπερ ἔδεισαν φοβεῖσθαι,
καὶ γενομένης ἀνακωχῆς κακῶν καὶ ταλαιπωρίας μᾶλ-
λον ἐπιθυμήσειν αὐτοὺς πειρασαμένους ξυναλλαγῆναί
τε καὶ τοὺς ἄνδρας σφίσιν ἀποδόντας σπονδὰς ποιή-
σασθαι καὶ ἐς τὸν πλείω χρόνον. τοὺς γὰρ δὴ ἄν- 3
δρας περὶ πλείονος ἐποιοῦντο κομίσασθαι, *ἕως ἔτι
Βρασίδας εὐτύχει· καὶ ἔμελλον ἐπὶ μεῖζον χωρήσαν-
τος αὐτοῦ καὶ ἀντίπαλα καταστήσαντος τῶν μὲν στέ-
ρεσθαι, τοῖς δ' ἐκ τοῦ ἴσου ἀμυνόμενοι κινδυνεύειν
καὶ κρατήσειν. γίγνεται οὖν ἐκεχειρία αὐτοῖς τε καὶ
τοῖς ξυμμάχοις ἥδε.

"Περὶ μὲν τοῦ ἱεροῦ καὶ τοῦ μαντείου τοῦ Ἀπόλ- 118
λωνος τοῦ Πυθίου δοκεῖ ἡμῖν χρῆσθαι τὸν βουλόμε-
νον ἀδόλως καὶ ἀδεῶς κατὰ τοὺς πατρίους νόμους.
τοῖς μὲν Λακεδαιμονίοις ταῦτα δοκεῖ καὶ τοῖς ξυμμά-
χοις τοῖς παροῦσιν· Βοιωτοὺς δὲ καὶ Φωκέας πείσειν
φασὶν ἐς δύναμιν προσκηρυκευόμενοι. περὶ δὲ τῶν 2
χρημάτων τῶν τοῦ θεοῦ ἐπιμελεῖσθαι ὅπως τοὺς ἀδι-

κοῦντας ἐξευρήσομεν, ὀρθῶς καὶ δικαίως τοῖς πατρίοις
νόμοις χρώμενοι καὶ ἡμεῖς καὶ ὑμεῖς καὶ τῶν ἄλλων
οἱ βουλόμενοι, τοῖς πατρίοις νόμοις χρώμενοι πάντες.
3 περὶ μὲν οὖν τούτων ἔδοξε Λακεδαιμονίοις καὶ τοῖς
ἄλλοις ξυμμάχοις, ἐὰν σπονδὰς ποιῶνται οἱ Ἀθηναῖοι,
ἐπὶ τῆς αὐτῶν μένειν ἑκατέρους ἔχοντας ἅπερ νῦν
ἔχομεν, τοὺς μὲν ἐν τῷ Κορυφασίῳ ἐντὸς τῆς Βου-
φράδος καὶ τοῦ Τομέως μένοντας, τοὺς δὲ ἐν Κυθή-
ροις μὴ ἐπιμισγομένους ἐς τὴν ξυμμαχίαν, μήτε
4 ἡμᾶς πρὸς αὐτοὺς μήτε αὐτοὺς πρὸς ἡμᾶς, τοὺς δὲ ἐν
Νισαίᾳ καὶ Μινώᾳ μὴ ὑπερβαίνοντας τὴν ὁδὸν τὴν
ἀπὸ τῶν πυλῶν τῶν παρὰ τοῦ Νίσου ἐπὶ τὸ Ποσει-
δώνιον, ἀπὸ δὲ τοῦ Ποσειδωνίου εὐθὺς ἐπὶ τὴν γέ-
φυραν τὴν ἐς Μινώαν—μηδὲ Μεγαρέας καὶ τοὺς
ξυμμάχους ὑπερβαίνειν τὴν ὁδὸν ταύτην—καὶ τὴν
νῆσον, ἥνπερ ἔλαβον οἱ Ἀθηναῖοι, ἔχοντας, μήτε
ἐπιμισγομένους μηδετέρους μηδετέρωσε, καὶ τὰ ἐν
Τροιζῆνι, ὅσαπερ νῦν ἔχουσι καὶ οἷα ξυνέθεντο πρὸς
5 Ἀθηναίους. καὶ τῇ θαλάσσῃ χρωμένους, ὅσα ἂν
κατὰ τὴν ἑαυτῶν καὶ κατὰ τὴν ξυμμαχίαν, Λακεδαι-
μονίους καὶ τοὺς ξυμμάχους πλεῖν μὴ μακρᾷ νηΐ,
ἄλλῳ δὲ κωπήρει πλοίῳ, ἐς πεντακόσια τάλαντα
ἄγοντι μέτρα. κήρυκι δὲ καὶ πρεσβείᾳ καὶ ἀκολού-
θοις, ὁπόσοις ἂν δοκῇ, περὶ καταλύσεως τοῦ πολέμου
καὶ δικῶν ἐς Πελοπόννησον καὶ Ἀθήναζε σπονδὰς
εἶναι ἰοῦσι καὶ ἀπιοῦσι καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θά-
6 λασσαν. τοὺς δὲ αὐτομόλους μὴ δέχεσθαι ἐν τούτῳ
τῷ χρόνῳ, μήτε ἐλεύθερον μήτε δοῦλον, μήτε ἡμᾶς
μήτε ὑμᾶς. δίκας τε διδόναι ὑμᾶς τε ἡμῖν καὶ ἡμᾶς
ὑμῖν κατὰ τὰ πάτρια, τὰ ἀμφίλογα δίκῃ διαλύοντας
7 ἄνευ πολέμου. τοῖς μὲν Λακεδαιμονίοις καὶ τοῖς ξυμ-
μάχοις ταῦτα δοκεῖ· εἰ δέ τι ὑμῖν εἴτε κάλλιον εἴτε
δικαιότερον τούτων δοκεῖ εἶναι, ἰόντες ἐς Λακεδαίμονα
διδάσκετε· οὐδενὸς γὰρ ἀποστήσονται, ὅσα ἂν δικαία
λέγητε, οὔτε οἱ Λακεδαιμόνιοι οὔτε οἱ ξύμμαχοι. οἱ
δὲ ἰόντες τέλος ἔχοντες ἰόντων, ᾗπερ καὶ ὑμεῖς ἡμᾶς

κελεύετε. αἱ δὲ σπονδαὶ ἐνιαυτὸν ἔσονται. ἔδοξε τῷ
δήμῳ. Ἀκαμαντὶς ἐπρυτάνευεν, Φαίνιππος ἐγραμμά- 8
τευεν, Νικιάδης ἐπεστάτει. Λάχης εἶπε, τύχῃ ἀγαθῇ
τῇ Ἀθηναίων, ποιεῖσθαι τὴν ἐκεχειρίαν καθὰ ξυγχω-
ροῦσι Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ ξύμμαχοι αὐτῶν· καὶ
ὡμολόγησαν ἐν τῷ δήμῳ τὴν ἐκεχειρίαν εἶναι ἐνιαυ-
τόν, ἄρχειν δὲ τήνδε τὴν ἡμέραν, τετράδα ἐπὶ δέκα 9
τοῦ Ἐλαφηβολιῶνος μηνός. ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ
ἰόντας ὡς ἀλλήλους πρέσβεις καὶ κήρυκας ποιεῖσθαι
τοὺς λόγους, καθ' ὅ τι ἔσται ἡ κατάλυσις τοῦ πολέ-
μου. ἐκκλησίαν δὲ ποιήσαντας τοὺς στρατηγοὺς καὶ
τοὺς πρυτάνεις πρῶτον περὶ τῆς εἰρήνης βουλεύσα-
σθαι Ἀθηναίους καθ' ὅ τι ἂν ἐσίῃ ἡ πρεσβεία περὶ
τῆς καταλύσεως τοῦ πολέμου. σπείσασθαι δὲ αὐτίκα
μάλα τὰς πρεσβείας ἐν τῷ δήμῳ τὰς παρούσας ἦ
μὴν ἐμμενεῖν ἐν ταῖς σπονδαῖς τὸν ἐνιαυτόν."

Ταῦτα ξυνέθεντο Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ ξύμμαχοι 119
Ἀθηναίοις καὶ τοῖς ξυμμάχοις, καὶ ὤμοσαν Λακεδαι-
μόνιοι καὶ οἱ ξύμμαχοι μηνὸς ἐν Λακεδαίμονι Γερα-
στίου δωδεκάτῃ. ξυνετίθεντο δὲ καὶ ἐσπένδοντο Λα-
κεδαιμονίων μὲν οἵδε, Ταῦρος Ἐχετιμίδα, Ἀθήναιος
Περικλείδα, Φιλοχαρίδας Ἐρυξιδαΐδα· Κορινθίων δὲ
Αἰνέας Ὠκύτου, Εὐφαμίδας Ἀριστωνύμου· Σικυω- 2
νίων δὲ Δαμότιμος Ναυκράτους, Ὀνάσιμος Μεγα-
κλέους· Μεγαρέων δὲ Νίκασος Κεκάλου, Μενεκράτης
Ἀμφιδώρου· Ἐπιδαυρίων δὲ Ἀμφίας Εὐπαΐδα· Ἀ-
θηναίων δὲ οἱ στρατηγοὶ Νικόστρατος Διϊτρέφους,
Νικίας Νικηράτου, Αὐτοκλῆς Τολμαίου. ἡ μὲν δὴ
ἐκεχειρία αὕτη ἐγένετο, καὶ ξυνῆσαν ἐν αὐτῇ περὶ
τῶν μειζόνων σπονδῶν διὰ παντὸς ἐς λόγους.

Περὶ δὲ τὰς ἡμέρας ταύτας αἷς *ἐπῇσαν, Σκιώνη, 120
ἐν τῇ Πελλήνῃ πόλις, ἀπέστη ἀπ' Ἀθηναίων πρὸς
Βρασίδαν. φασὶ δὲ οἱ Σκιωναῖοι Πελληνῆς μὲν
εἶναι ἐκ Πελοποννήσου, πλέοντας δ' ἀπὸ Τροίας
σφῶν τοὺς πρώτους κατενεχθῆναι ἐς τὸ χωρίον τοῦτο
τῷ χειμῶνι ᾧ ἐχρήσαντο Ἀχαιοί, καὶ αὐτοῦ οἰκῆσαι.

2 ἀποστᾶσι δ' αὐτοῖς ὁ Βρασίδας διέπλευσε νυκτὸς ἐς
τὴν Σκιώνην, τριήρει μὲν φιλίᾳ προπλεούσῃ, αὐτὸς
δὲ ἐν κελητίῳ ἄποθεν ἐφεπόμενος, ὅπως εἰ μέν τινι
τοῦ κέλητος μείζονι πλοίῳ περιτυγχάνοι, ἡ τριήρης
ἀμύνοι αὐτῷ, ἀντιπάλου δὲ ἄλλης τριήρους ἐπιγενο-
μένης οὐ πρὸς τὸ ἔλασσον νομίζων τρέψεσθαι ἀλλ'
3 ἐπὶ τὴν ναῦν, καὶ ἐν τούτῳ αὐτὸν διασώσειν. πε-
ραιωθεὶς δὲ καὶ ξύλλογον ποιήσας τῶν Σκιωναίων
ἔλεγεν ἅ τε ἐν τῇ Ἀκάνθῳ καὶ Τορώνῃ, καὶ προσέτι
φάσκων ἀξιωτάτους αὐτοὺς εἶναι ἐπαίνου, οἵτινες τῆς
Πελλήνης ἐν τῷ ἰσθμῷ ἀπειλημμένης ὑπὸ τῶν Ἀθη-
ναίων Ποτίδαιαν ἐχόντων καὶ ὄντες οὐδὲν ἄλλο ἢ
νησιῶται αὐτεπάγγελτοι ἐχώρησαν πρὸς τὴν ἐλευ-
θερίαν, καὶ οὐκ ἀνέμειναν ἀτολμίᾳ ἀνάγκην σφίσι
4 προσγενέσθαι περὶ τοῦ φανερῶς οἰκείου ἀγαθοῦ· ση-
μεῖόν τ' εἶναι τοῦ καὶ ἄλλο τι ἂν αὐτοὺς τῶν μεγί-
στων ἀνδρείως ὑπομεῖναι, εἰ τεθήσεται κατὰ νοῦν τὰ
πράγματα· πιστοτάτους τε τῇ ἀληθείᾳ ἡγήσεσθαι
αὐτοὺς Λακεδαιμονίων φίλους καὶ τἆλλα τιμήσειν.
121 καὶ οἱ μὲν Σκιωναῖοι ἐπήρθησάν τε τοῖς λόγοις καὶ
θαρσήσαντες πάντες ὁμοίως, καὶ οἷς πρότερον μὴ
ἤρεσκε τὰ πρασσόμενα, τόν τε πόλεμον διενοοῦντο
προθύμως οἴσειν καὶ τὸν Βρασίδαν τά τ' ἄλλα καλῶς
ἐδέξαντο καὶ δημοσίᾳ μὲν χρυσῷ στεφάνῳ ἀνέδησαν
ὡς ἐλευθεροῦντα τὴν Ἑλλάδα, ἰδίᾳ δὲ ἐταινίουν τε
2 καὶ *προσῇσαν ὥσπερ ἀθλητῇ. ὁ δὲ τό τε παραυ-
τίκα φυλακήν τινα αὐτοῖς ἐγκαταλιπὼν διέβη πάλιν,
καὶ ὕστερον οὐ πολλῷ στρατιὰν πλείω ἐπεραίωσεν,
βουλόμενος μετ' αὐτῶν τῆς τε Μένδης καὶ τῆς Ποτι-
δαίας ἀποπειρᾶσαι, ἡγούμενος καὶ τοὺς Ἀθηναίους
βοηθῆσαι ἂν ὡς ἐς νῆσον καὶ βουλόμενος φθάσαι·
καί τι αὐτῷ καὶ ἐπράσσετο ἐς τὰς πόλεις ταύτας
προδοσίας πέρι.

122 Καὶ ὁ μὲν ἔμελλεν ἐγχειρήσειν ταῖς πόλεσι ταύ-
ταις, ἐν τούτῳ δὲ τριήρει οἱ τὴν ἐκεχειρίαν περι-
αγγέλλοντες ἀφικνοῦνται παρ' αὐτόν, Ἀθηναίων μὲν

Ἀριστώνυμος, Λακεδαιμονίων δὲ Ἀθήναιος. καὶ ἡ μὲν στρατιὰ πάλιν διέβη ἐς Τορώνην, οἱ δὲ τῷ Βρασίδᾳ ἀνήγγελλον τὴν ξυνθήκην, καὶ ἐδέξαντο πάντες οἱ ἐπὶ Θρᾴκης ξύμμαχοι Λακεδαιμονίων τὰ πεπραγμένα. Ἀριστώνυμος δὲ τοῖς μὲν ἄλλοις κατῄνει, Σκιωναίους δὲ αἰσθόμενος ἐκ λογισμοῦ τῶν ἡμερῶν ὅτι ὕστερον ἀφεστήκοιεν, οὐκ ἔφη ἐνσπόνδους ἔσεσθαι. Βρασίδας δὲ ἀντέλεγε πολλά, ὡς πρότερον, καὶ 2
οὐκ ἀφίει τὴν πόλιν. ὡς δ' ἀπήγγειλεν ἐς τὰς Ἀθήνας ὁ Ἀριστώνυμος περὶ αὐτῶν, οἱ Ἀθηναῖοι εὐθὺς ἑτοῖμοι ἦσαν στρατεύειν ἐπὶ τὴν Σκιώνην. οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι πρέσβεις πέμψαντες παραβήσεσθαι ἔφασαν αὐτοὺς τὰς σπονδάς, καὶ τῆς πόλεως ἀντεποιοῦντο, Βρασίδᾳ πιστεύοντες, δίκῃ τε ἑτοῖμοι ἦσαν περὶ αὐτῆς κρίνεσθαι. οἱ δὲ δίκῃ μὲν οὐκ ἤθελον 3
κινδυνεύειν, στρατεύειν δὲ ὡς τάχιστα, ὀργὴν ποιούμενοι εἰ καὶ οἱ ἐν ταῖς νήσοις ἤδη ὄντες ἀξιοῦσι σφῶν ἀφίστασθαι, τῇ κατὰ γῆν Λακεδαιμονίων ἰσχύϊ ἀνωφελεῖ πιστεύοντες. εἶχε δὲ καὶ ἡ ἀλήθεια περὶ τῆς ἀποστάσεως μᾶλλον ᾗ οἱ Ἀθηναῖοι ἐδικαίουν· δύο γὰρ ἡμέραις ὕστερον ἀπέστησαν οἱ Σκιωναῖοι, ψήφισμά τ' εὐθὺς ἐποιήσαντο, Κλέωνος γνώμῃ πεισθέντες, Σκιωναίους ἐξελεῖν τε καὶ ἀποκτεῖναι· καὶ τἆλλα ἡσυχάζοντες ἐς τοῦτο παρεσκευάζοντο.

Ἐν τούτῳ δὲ Μένδη ἀφίσταται αὐτῶν, πόλις ἐν 123
τῇ Παλλήνῃ, Ἐρετριῶν ἀποικία. καὶ αὐτοὺς ἐδέξατο ὁ Βρασίδας, οὐ νομίζων ἀδικεῖν, ὅτι ἐν τῇ ἐκεχειρίᾳ φανερῶς προσεχώρησαν· ἔστι γὰρ ἃ καὶ αὐτὸς ἐνεκάλει τοῖς Ἀθηναίοις παραβαίνειν τὰς σπονδάς. διὸ καὶ οἱ Μενδαῖοι μᾶλλον ἐτόλμησαν, τήν τε τοῦ 2
Βρασίδου γνώμην ὁρῶντες ἑτοίμην, τεκμαιρόμενοι καὶ ἀπὸ τῆς Σκιώνης, ὅτι οὐ προὐδίδου, καὶ ἅμα τῶν πρασσόντων σφίσιν ὀλίγων τε ὄντων καὶ ὡς τότε ἐμέλλησαν οὐκέτι ἀνέντων, ἀλλὰ περὶ σφίσιν αὐτοῖς φοβουμένων τὸ κατάδηλον καὶ καταβιασαμένων παρὰ γνώμην τοὺς πολλούς. οἱ δὲ Ἀθηναῖοι εὐθὺς πυθό- 3

μενοι πολλῷ ἔτι μᾶλλον ὀργισθέντες παρεσκευάζοντο
ἐπ' ἀμφοτέρας τὰς πόλεις. καὶ Βρασίδας προσδεχό-
μενος τὸν ἐπίπλουν αὐτῶν ὑπεκκομίζει ἐς Ὄλυνθον
τὴν Χαλκιδικὴν παῖδας καὶ γυναῖκας τῶν Σκιωναίων
4 καὶ Μενδαίων, καὶ τῶν Πελοποννησίων αὐτοῖς πεντα-
κοσίους ὁπλίτας διέπεμψε καὶ πελταστὰς τριακοσίους
Χαλκιδέων, ἄρχοντά τε τῶν ἁπάντων Πολυδαμίδαν.
καὶ οἱ μὲν τὰ περὶ σφᾶς αὐτούς, ὡς ἐν τάχει παρεσο-
μένων τῶν Ἀθηναίων, κοινῇ εὐτρεπίζοντο.

124 Βρασίδας δὲ καὶ Περδίκκας ἐν τούτῳ στρατεύουσιν
ἅμα ἐπὶ Ἀρριβαῖον τὸ δεύτερον ἐς Λύγκον. καὶ ἦγον
ὁ μὲν ὧν ἐκράτει Μακεδόνων τὴν δύναμιν καὶ τῶν
ἐνοικούντων Ἑλλήνων ὁπλίτας, ὁ δὲ πρὸς τοῖς αὑτοῦ
περιλοίποις τῶν Πελοποννησίων Χαλκιδέας καὶ
Ἀκανθίους καὶ τῶν ἄλλων κατὰ δύναμιν ἑκάστων.
2 ξύμπαν δὲ τὸ ὁπλιτικὸν τῶν Ἑλλήνων τρισχίλιοι
μάλιστα, ἱππῆς δ' οἱ πάντες ἠκολούθουν Μακεδόνων
ξὺν Χαλκιδεῦσιν ὀλίγου ἐς χιλίους, καὶ ἄλλος ὅμιλος
τῶν βαρβάρων πολύς. ἐσβαλόντες δὲ ἐς τὴν Ἀρριβαί-
ου καὶ εὑρόντες ἀντεστρατοπεδευμένους αὐτοῖς τοὺς
3 Λυγκηστὰς ἀντεκαθέζοντο καὶ αὐτοί. καὶ ἐχόντων
τῶν μὲν πεζῶν λόφον ἑκατέρωθεν, πεδίου δὲ τοῦ
μέσου ὄντος, οἱ ἱππῆς ἐς αὐτὸ καταδραμόντες ἱππο-
μάχησαν πρῶτα ἀμφοτέρων, ἔπειτα δὲ καὶ ὁ Βρασί-
δας καὶ ὁ Περδίκκας, προελθόντων πρότερον ἀπὸ τοῦ
λόφου μετὰ τῶν ἱππέων τῶν Λυγκηστῶν ὁπλιτῶν καὶ
ἑτοίμων ὄντων μάχεσθαι, ἀντεπαγαγόντες καὶ αὐτοὶ
ξυνέβαλον καὶ ἔτρεψαν τοὺς Λυγκηστάς, καὶ πολλοὺς
μὲν διέφθειραν, οἱ δὲ λοιποὶ διαφεύγοντες πρὸς τὰ
4 μετέωρα ἡσύχαζον. μετὰ δὲ τοῦτο τροπαῖον στήσαν-
τες δύο μὲν ἢ τρεῖς ἡμέρας ἐπέσχον, τοὺς Ἰλλυριοὺς
μένοντες, οἳ ἔτυχον τῷ Περδίκκᾳ μισθοῦ μέλλοντες
ἥξειν· ἔπειτα ὁ Περδίκκας ἐβούλετο προϊέναι ἐπὶ τὰς
τοῦ Ἀρριβαίου κώμας καὶ μὴ καθῆσθαι, Βρασίδας
δὲ τῆς τε Μένδης περιορώμενος, μὴ τῶν Ἀθηναίων
πρότερον ἐπιπλευσάντων τι πάθῃ, καὶ ἅμα τῶν Ἰλλυ-

ριῶν οὐ παρόντων, οὐ πρόθυμος ἦν, ἀλλὰ ἀναχωρεῖν μᾶλλον. καὶ ἐν τούτῳ διαφερομένων αὐτῶν ἠγγέλθη 125
ὅτι καὶ οἱ Ἰλλυριοὶ μετ' Ἀρριβαίου, προδόντες Περδίκκαν, γεγένηνται· ὥστε ἤδη ἀμφοτέροις μὲν δοκοῦν ἀναχωρεῖν διὰ τὸ δέος αὐτῶν, ὄντων ἀνθρώπων μαχίμων, κυρωθὲν δὲ οὐδὲν ἐκ τῆς διαφορᾶς ὁπηνίκα χρὴ ὁρμᾶσθαι, νυκτός τε ἐπιγενομένης οἱ μὲν Μακεδόνες καὶ τὸ πλῆθος τῶν βαρβάρων εὐθὺς φοβηθέντες, ὅπερ φιλεῖ μεγάλα στρατόπεδα, ἀσαφῶς ἐκπλήγνυσθαι, καὶ νομίσαντες πολλαπλασίους μὲν ἢ ἦλθον ἐπιέναι, ὅσον δὲ οὔπω παρεῖναι, καταστάντες ἐς αἰφνίδιον φυγὴν ἐχώρουν ἐπ' οἴκου, καὶ τὸν Περδίκκαν 2
τὸ πρῶτον οὐκ αἰσθανόμενον, ὡς ἔγνω, ἠνάγκασαν πρὶν τὸν Βρασίδαν ἰδεῖν,—ἄποθεν γὰρ πολὺ ἀλλήλων ἐστρατοπεδεύοντο,—προαπελθεῖν. Βρασίδας δὲ ἅμα τῇ ἕῳ, ὡς εἶδε τοὺς Μακεδόνας προκεχωρηκότας τούς τε Ἰλλυριοὺς καὶ τὸν Ἀρριβαῖον μέλλοντας ἐπιέναι, ξυναγαγὼν καὶ αὐτὸς ἐς τετράγωνον τάξιν τοὺς ὁπλίτας καὶ τὸν ψιλὸν ὅμιλον ἐς μέσον λαβὼν διενοεῖτο ἀναχωρεῖν. ἐκδρόμους δέ, εἴ πῃ προσβάλλοιεν αὐ- 3
τοῖς, ἔταξε τοὺς νεωτάτους, καὶ αὐτὸς λογάδας ἔχων τριακοσίους τελευταῖος γνώμην εἶχεν ὑποχωρῶν τοῖς τῶν ἐναντίων πρώτοις προσκεισομένοις ἀνθιστάμενος ἀμύνεσθαι. καὶ πρὶν τοὺς πολεμίους ἐγγὺς εἶναι, ὡς διὰ ταχέων παρεκελεύσατο τοῖς στρατιώταις τοιάδε.

"Εἰ μὲν μὴ ὑπώπτευον, ἄνδρες Πελοποννήσιοι, 126
ὑμᾶς τῷ τε μεμονῶσθαι, καὶ ὅτι βάρβαροι οἱ ἐπιόντες καὶ πολλοί, ἔκπληξιν ἔχειν, οὐκ ἂν ὁμοίως διδαχὴν ἅμα τῇ παρακελεύσει ἐποιούμην· νῦν δὲ πρὸς μὲν τὴν ἀπόλειψιν τῶν ἡμετέρων καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἐναντίων βραχεῖ ὑπομνήματι καὶ παραινέσει τὰ μέγιστα πειράσομαι πείθειν. ἀγαθοῖς γὰρ εἶναι ὑμῖν προσήκει τὰ 2
πολέμια οὐ διὰ ξυμμάχων παρουσίαν ἑκάστοτε, ἀλλὰ δι' οἰκείαν ἀρετήν, καὶ μηδὲν πλῆθος πεφοβῆσθαι ἑτέρων, οἵ γε μηδὲ ἀπὸ πολιτειῶν τοιούτων ἥκετε· ἐν αἷς οὐ πολλοὶ ὀλίγων ἄρχουσιν, ἀλλὰ πλειόνων μᾶλ-

λον ἐλάσσους, οὐκ ἄλλῳ τινὶ κτησάμενοι τὴν δυ-
3 ναστείαν ἢ τῷ μαχόμενοι κρατεῖν. βαρβάρους δέ,
οὓς νῦν ἀπειρίᾳ δέδιτε, μαθεῖν χρή, ἐξ ὧν τε προηγώ-
νισθε τοῖς Μακεδόσιν αὐτῶν καὶ ἀφ᾽ ὧν ἐγὼ εἰκάζω
τε καὶ ἄλλων ἀκοῇ ἐπίσταμαι, οὐ δεινοὺς ἐσομένους.
καὶ γὰρ ὅσα μὲν τῷ ὄντι ἀσθενῆ ὄντα τῶν πολεμίων
δόκησιν ἔχει ἰσχύος, διδαχὴ ἀληθὴς προσγενομένη
περὶ αὐτῶν ἐθάρσυνε μᾶλλον τοὺς ἀμυνομένους· οἷς
δὲ βεβαίως τι πρόσεστιν ἀγαθόν, μὴ προειδώς τις ἂν
4 αὐτοῖς τολμηρότερον προσφέροιτο. οὗτοι δὲ τὴν
μέλλησιν μὲν ἔχουσι τοῖς ἀπείροις φοβεράν· καὶ
γὰρ πλήθει ὄψεως δεινοὶ καὶ βοῆς μεγέθει ἀφόρητοι,
ἥ τε διὰ κενῆς ἐπανάσεισις τῶν ὅπλων ἔχει τινὰ δή-
λωσιν ἀπειλῆς. προσμῖξαι δὲ τοῖς ὑπομένουσιν αὐ-
τὰ οὐχ ὁμοῖοι· οὔτε γὰρ τάξιν ἔχοντες αἰσχυνθεῖεν
ἂν λιπεῖν τινὰ χώραν βιαζόμενοι, ἥ τε φυγὴ καὶ ἡ
ἔφοδος αὐτῶν ἴσην ἔχουσα δόξαν τοῦ καλοῦ ἀνεξέ-
5 λεγκτον καὶ τὸ ἀνδρεῖον ἔχει. αὐτοκράτωρ δὲ μάχη
μάλιστ᾽ ἂν καὶ πρόφασιν τοῦ σώζεσθαί τινι πρε-
πόντως πορίσειεν. τοῦ τε ἐς χεῖρας ἐλθεῖν πιστό-
τερον τὸ ἐκφοβήσειν ὑμᾶς ἀκινδύνως ἡγοῦνται· ἐκεί-
νῳ γὰρ ἂν πρὸ τούτου ἐχρῶντο. σαφῶς τε πᾶν τὸ
προϋπάρχον δεινὸν ἀπ᾽ αὐτῶν ὁρᾶτε ἔργῳ μὲν βραχὺ
6 ὄν, ὄψει δὲ καὶ ἀκοῇ κατασπέρχον. ὃ ὑπομείναντες
ἐπιφερόμενον καί, ὅταν καιρὸς ᾖ, κόσμῳ καὶ τάξει
αὖθις ὑπαγαγόντες ἔς τε τὸ ἀσφαλὲς θᾶσσον ἀφί-
ξεσθε, καὶ γνώσεσθε τὸ λοιπόν, ὅτι οἱ τοιοῦτοι ὄχλοι
τοῖς μὲν τὴν πρώτην ἔφοδον δεξαμένοις ἄποθεν ἀπει-
λαῖς τὸ ἀνδρεῖον μελλήσει ἐπικομποῦσιν, οἳ δ᾽ ἂν
εἴξωσιν αὐτοῖς, κατὰ πόδας τὸ εὔψυχον, ἐν τῷ ἀσφα-
λεῖ ὀξεῖς, ἐνδείκνυνται."

127 Τοιαῦτα ὁ Βρασίδας παραινέσας ὑπῆγε τὸ στρά-
τευμα. οἱ δὲ βάρβαροι ἰδόντες πολλῇ βοῇ καὶ
θορύβῳ προσέκειντο, νομίσαντες φεύγειν τε αὐτὸν
καὶ καταλαβόντες διαφθείρειν. καὶ ὡς αὐτοῖς αἵ τε
ἐκδρομαί, ὅπῃ προσπίπτοιεν, ἀπήντων, καὶ αὐτὸς ἔχων

τοὺς λογάδας ἐπικειμένους ὑφίστατο, τῇ τε πρώτῃ ὁρμῇ παρὰ γνώμην ἀντέστησαν καὶ τὸ λοιπὸν ἐπιφερομένους μὲν δεχόμενοι ἠμύνοντο, ἡσυχαζόντων δὲ αὐτοὶ ὑπεχώρουν, τότε δὴ τῶν μετὰ τοῦ Βρασίδου 2
Ἑλλήνων ἐν τῇ εὐρυχωρίᾳ οἱ πολλοὶ τῶν βαρβάρων ἀπέσχοντο, μέρος δέ τι καταλιπόντες αὐτοῖς ἐπακολουθοῦν προσβάλλειν, οἱ λοιποὶ χωρήσαντες δρόμῳ ἐπί τε τοὺς φεύγοντας τῶν Μακεδόνων οἷς ἐντύχοιεν ἔκτεινον, καὶ τὴν ἐσβολήν, ἥ ἐστι μεταξὺ δυοῖν λόφοιν στενὴ ἐς τὴν Ἀρριβαίου, φθάσαντες προκατέλαβον, εἰδότες οὐκ οὖσαν ἄλλην τῷ Βρασίδᾳ ἀναχώρησιν. καὶ προσιόντος αὐτοῦ ἐς αὐτὸ ἤδη τὸ ἄπορον τῆς ὁδοῦ κυκλοῦνται ὡς ἀποληψόμενοι. ὁ δὲ γνοὺς 128
προεῖπε τοῖς μεθ' αὐτοῦ τριακοσίοις, ὃν ᾤετο μᾶλλον ἂν ἑλεῖν τῶν λόφων, χωρήσαντας πρὸς αὐτὸν δρόμῳ, ὡς τάχιστα ἕκαστος δύναται, ἄνευ τάξεως, πειρᾶσαι ἀπ' αὐτοῦ ἐκκροῦσαι τοὺς ἤδη *ἐπόντας βαρβάρους, πρὶν καὶ τὴν πλείονα κύκλωσιν σφῶν αὐτόσε προσμῖξαι. καὶ οἱ μὲν προσπεσόντες ἐκράτησάν τε τῶν ἐπὶ τοῦ λόφου, καὶ ἡ πλείων ἤδη στρατιὰ τῶν Ἑλλήνων ῥᾷον πρὸς αὐτὸν ἐπορεύοντο· οἱ γὰρ βάρβαροι καὶ 2
ἐφοβήθησαν τῆς τροπῆς αὐτοῖς ἐνταῦθα γενομένης σφῶν ἀπὸ τοῦ μετεώρου, καὶ ἐς τὸ πλεῖον οὐκέτ' ἐπηκολούθουν, νομίζοντες καὶ ἐν μεθορίοις εἶναι αὐτοὺς ἤδη καὶ διαπεφευγέναι. Βρασίδας δὲ ὡς ἀντελάβετο τῶν μετεώρων, κατὰ ἀσφάλειαν μᾶλλον ἰὼν αὐθημερὸν ἀφικνεῖται ἐς Ἄρνισσαν πρῶτον τῆς Περδίκκου ἀρχῆς. καὶ αὐτοὶ ὀργιζόμενοι οἱ στρατιῶται 3
τῇ προαναχωρήσει τῶν Μακεδόνων, ὅσοις ἐνέτυχον κατὰ τὴν ὁδὸν ζεύγεσιν αὐτῶν βοεικοῖς ἢ εἴ τινι σκεύει ἐκπεπτωκότι,—οἷα ἐν νυκτερινῇ καὶ φοβερᾷ ἀναχωρήσει εἰκὸς ἦν ξυμβῆναι,—τὰ μὲν ὑπολύοντες κατέκοπτον, τῶν δὲ οἰκείωσιν ἐποιοῦντο. ἀπὸ τού- 4
του τε πρῶτον Περδίκκας Βρασίδαν τε πολέμιον ἐνόμισε καὶ ἐς τὸ λοιπὸν Πελοποννησίων τῇ μὲν γνώμῃ δι' Ἀθηναίους οὐ ξύνηθες μῖσος εἶχε, τῶν δὲ ἀναγ-

κοῦντας ἐξευρήσομεν, ὀρθῶς καὶ δικαίως τοῖς πατρίοις
νόμοις χρώμενοι καὶ ἡμεῖς καὶ ὑμεῖς καὶ τῶν ἄλλων
οἱ βουλόμενοι, τοῖς πατρίοις νόμοις χρώμενοι πάντες.
3 περὶ μὲν οὖν τούτων ἔδοξε Λακεδαιμονίοις καὶ τοῖς
ἄλλοις ξυμμάχοις, ἐὰν σπονδὰς ποιῶνται οἱ Ἀθηναῖοι,
ἐπὶ τῆς αὐτῶν μένειν ἑκατέρους ἔχοντας ἅπερ νῦν
ἔχομεν, τοὺς μὲν ἐν τῷ Κορυφασίῳ ἐντὸς τῆς Βου-
φράδος καὶ τοῦ Τομέως μένοντας, τοὺς δὲ ἐν Κυθή-
ροις μὴ ἐπιμισγομένους ἐς τὴν ξυμμαχίαν, μήτε
4 ἡμᾶς πρὸς αὐτοὺς μήτε αὐτοὺς πρὸς ἡμᾶς, τοὺς δὲ ἐν
Νισαίᾳ καὶ Μινώᾳ μὴ ὑπερβαίνοντας τὴν ὁδὸν τὴν
ἀπὸ τῶν πυλῶν τῶν παρὰ τοῦ Νίσου ἐπὶ τὸ Ποσει-
δώνιον, ἀπὸ δὲ τοῦ Ποσειδωνίου εὐθὺς ἐπὶ τὴν γέ-
φυραν τὴν ἐς Μινώαν—μηδὲ Μεγαρέας καὶ τοὺς
ξυμμάχους ὑπερβαίνειν τὴν ὁδὸν ταύτην—καὶ τὴν
νῆσον, ἥνπερ ἔλαβον οἱ Ἀθηναῖοι, ἔχοντας, μήτε
ἐπιμισγομένους μηδετέρους μηδετέρωσε, καὶ τὰ ἐν
Τροιζῆνι, ὅσαπερ νῦν ἔχουσι καὶ οἷα ξυνέθεντο πρὸς
5 Ἀθηναίους. καὶ τῇ θαλάσσῃ χρωμένους, ὅσα ἂν
κατὰ τὴν ἑαυτῶν καὶ κατὰ τὴν ξυμμαχίαν, Λακεδαι-
μονίους καὶ τοὺς ξυμμάχους πλεῖν μὴ μακρᾷ νηί,
ἄλλῳ δὲ κωπήρει πλοίῳ, ἐς πεντακόσια τάλαντα
ἄγοντι μέτρα. κήρυκι δὲ καὶ πρεσβείᾳ καὶ ἀκολού-
θοις, ὁπόσοις ἂν δοκῇ, περὶ καταλύσεως τοῦ πολέμου
καὶ δικῶν ἐς Πελοπόννησον καὶ Ἀθήναζε σπονδὰς
εἶναι ἰοῦσι καὶ ἀπιοῦσι καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θά-
6 λασσαν. τοὺς δὲ αὐτομόλους μὴ δέχεσθαι ἐν τούτῳ
τῷ χρόνῳ, μήτε ἐλεύθερον μήτε δοῦλον, μήτε ἡμᾶς
μήτε ὑμᾶς. δίκας τε διδόναι ὑμᾶς τε ἡμῖν καὶ ἡμᾶς
ὑμῖν κατὰ τὰ πάτρια, τὰ ἀμφίλογα δίκῃ διαλύοντας
7 ἄνευ πολέμου. τοῖς μὲν Λακεδαιμονίοις καὶ τοῖς ξυμ-
μάχοις ταῦτα δοκεῖ· εἰ δέ τι ὑμῖν εἴτε κάλλιον εἴτε
δικαιότερον τούτων δοκεῖ εἶναι, ἰόντες ἐς Λακεδαίμονα
διδάσκετε· οὐδενὸς γὰρ ἀποστήσονται, ὅσα ἂν δικαία
λέγητε, οὔτε οἱ Λακεδαιμόνιοι οὔτε οἱ ξύμμαχοι. οἱ
δὲ ἰόντες τέλος ἔχοντες ἰόντων, ᾗπερ καὶ ὑμεῖς ἡμᾶς

κελεύετε. αἱ δὲ σπονδαὶ ἐνιαυτὸν ἔσονται. ἔδοξε τῷ
δήμῳ. Ἀκαμαντὶς ἐπρυτάνευεν, Φαίνιππος ἐγραμμά- 8
τευεν, Νικιάδης ἐπεστάτει. Λάχης εἶπε, τύχῃ ἀγαθῇ
τῇ Ἀθηναίων, ποιεῖσθαι τὴν ἐκεχειρίαν καθὰ ξυγχω-
ροῦσι Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ ξύμμαχοι αὐτῶν· καὶ
ὡμολόγησαν ἐν τῷ δήμῳ τὴν ἐκεχειρίαν εἶναι ἐνιαυ-
τόν, ἄρχειν δὲ τήνδε τὴν ἡμέραν, τετράδα ἐπὶ δέκα 9
τοῦ Ἐλαφηβολιῶνος μηνός. ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ
ἰόντας ὡς ἀλλήλους πρέσβεις καὶ κήρυκας ποιεῖσθαι
τοὺς λόγους, καθ' ὅ τι ἔσται ἡ κατάλυσις τοῦ πολέ-
μου. ἐκκλησίαν δὲ ποιήσαντας τοὺς στρατηγοὺς καὶ
τοὺς πρυτάνεις πρῶτον περὶ τῆς εἰρήνης βουλεύσα-
σθαι Ἀθηναίους καθ' ὅ τι ἂν ἐσίῃ ἡ πρεσβεία περὶ
τῆς καταλύσεως τοῦ πολέμου. σπείσασθαι δὲ αὐτίκα
μάλα τὰς πρεσβείας ἐν τῷ δήμῳ τὰς παρούσας ἦ
μὴν ἐμμενεῖν ἐν ταῖς σπονδαῖς τὸν ἐνιαυτόν."

Ταῦτα ξυνέθεντο Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ ξύμμαχοι 119
Ἀθηναίοις καὶ τοῖς ξυμμάχοις, καὶ ὤμοσαν Λακεδαι-
μόνιοι καὶ οἱ ξύμμαχοι μηνὸς ἐν Λακεδαίμονι Γερα-
στίου δωδεκάτῃ. ξυνετίθεντο δὲ καὶ ἐσπένδοντο Λα-
κεδαιμονίων μὲν οἵδε, Ταῦρος Ἐχετιμίδα, Ἀθήναιος
Περικλείδα, Φιλοχαρίδας Ἐρυξιδαΐδα· Κορινθίων δὲ
Αἰνέας Ὠκύτου, Εὐφαμίδας Ἀριστωνύμου· Σικυω- 2
νίων δὲ Δαμότιμος Ναυκράτους, Ὀνάσιμος Μεγα-
κλέους· Μεγαρέων δὲ Νίκασος Κεκάλου, Μενεκράτης
Ἀμφιδώρου· Ἐπιδαυρίων δὲ Ἀμφίας Εὐπαΐδα· Ἀ-
θηναίων δὲ οἱ στρατηγοὶ Νικόστρατος Διϊτρέφους,
Νικίας Νικηράτου, Αὐτοκλῆς Τολμαίου. ἡ μὲν δὴ
ἐκεχειρία αὕτη ἐγένετο, καὶ ξύνῃσαν ἐν αὐτῇ περὶ
τῶν μειζόνων σπονδῶν διὰ παντὸς ἐς λόγους.

Περὶ δὲ τὰς ἡμέρας ταύτας αἷς *ἐπῇσαν, Σκιώνη, 120
ἐν τῇ Παλλήνῃ πόλις, ἀπέστη ἀπ' Ἀθηναίων πρὸς
Βρασίδαν. φασὶ δὲ οἱ Σκιωναῖοι Πελληνῆς μὲν
εἶναι ἐκ Πελοποννήσου, πλέοντας δ' ἀπὸ Τροίας
σφῶν τοὺς πρώτους κατενεχθῆναι ἐς τὸ χωρίον τοῦτο
τῷ χειμῶνι ᾧ ἐχρήσαντο Ἀχαιοί, καὶ αὐτοῦ οἰκῆσαι.

2 ἀποστᾶσι δ' αὐτοῖς ὁ Βρασίδας διέπλευσε νυκτὸς ἐς τὴν Σκιώνην, τριήρει μὲν φιλίᾳ προπλεούσῃ, αὐτὸς δὲ ἐν κελητίῳ ἄποθεν ἐφεπόμενος, ὅπως εἰ μέν τινι τοῦ κέλητος μείζονι πλοίῳ περιτυγχάνοι, ἡ τριήρης ἀμύνοι αὐτῷ, ἀντιπάλου δὲ ἄλλης τριήρους ἐπιγενομένης οὐ πρὸς τὸ ἔλασσον νομίζων τρέψεσθαι ἀλλ'
3 ἐπὶ τὴν ναῦν, καὶ ἐν τούτῳ αὐτὸν διασώσειν. περαιωθεὶς δὲ καὶ ξύλλογον ποιήσας τῶν Σκιωναίων ἔλεγεν ἅ τε ἐν τῇ Ἀκάνθῳ καὶ Τορώνῃ, καὶ προσέτι φάσκων ἀξιωτάτους αὐτοὺς εἶναι ἐπαίνου, οἵτινες τῆς Πελλήνης ἐν τῷ ἰσθμῷ ἀπειλημμένης ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων Ποτίδαιαν ἐχόντων καὶ ὄντες οὐδὲν ἄλλο ἢ νησιῶται αὐτεπάγγελτοι ἐχώρησαν πρὸς τὴν ἐλευθερίαν, καὶ οὐκ ἀνέμειναν ἀτολμίᾳ ἀνάγκην σφίσι
4 προσγενέσθαι περὶ τοῦ φανερῶς οἰκείου ἀγαθοῦ· σημεῖόν τ' εἶναι τοῦ καὶ ἄλλο τι ἂν αὐτοὺς τῶν μεγίστων ἀνδρείως ὑπομεῖναι, εἰ τεθήσεται κατὰ νοῦν τὰ πράγματα· πιστοτάτους τε τῇ ἀληθείᾳ ἡγήσεσθαι αὐτοὺς Λακεδαιμονίων φίλους καὶ τἄλλα τιμήσειν.

121 καὶ οἱ μὲν Σκιωναῖοι ἐπήρθησάν τε τοῖς λόγοις καὶ θαρσήσαντες πάντες ὁμοίως, καὶ οἷς πρότερον μὴ ἤρεσκε τὰ πρασσόμενα, τόν τε πόλεμον διενοοῦντο προθύμως οἴσειν καὶ τὸν Βρασίδαν τά τ' ἄλλα καλῶς ἐδέξαντο καὶ δημοσίᾳ μὲν χρυσῷ στεφάνῳ ἀνέδησαν ὡς ἐλευθεροῦντα τὴν Ἑλλάδα, ἰδίᾳ δὲ ἐταινίουν τε
2 καὶ *προσῇσαν ὥσπερ ἀθλητῇ. ὁ δὲ τό τε παραυτίκα φυλακήν τινα αὐτοῖς ἐγκαταλιπὼν διέβη πάλιν, καὶ ὕστερον οὐ πολλῷ στρατιὰν πλείω ἐπεραίωσεν, βουλόμενος μετ' αὐτῶν τῆς τε Μένδης καὶ τῆς Ποτιδαίας ἀποπειρᾶσαι, ἡγούμενος καὶ τοὺς Ἀθηναίους βοηθῆσαι ἂν ὡς ἐς νῆσον καὶ βουλόμενος φθάσαι· καί τι αὐτῷ καὶ ἐπράσσετο ἐς τὰς πόλεις ταύτας προδοσίας πέρι.

122 Καὶ ὁ μὲν ἔμελλεν ἐγχειρήσειν ταῖς πόλεσι ταύταις, ἐν τούτῳ δὲ τριήρει οἱ τὴν ἐκεχειρίαν περιαγγέλλοντες ἀφικνοῦνται παρ' αὐτόν, Ἀθηναίων μὲν

Ἀριστώνυμος, Λακεδαιμονίων δὲ Ἀθήναιος. καὶ ἡ μὲν στρατιὰ πάλιν διέβη ἐς Τορώνην, οἱ δὲ τῷ Βρασίδᾳ ἀνήγγελλον τὴν ξυνθήκην, καὶ ἐδέξαντο πάντες οἱ ἐπὶ Θρᾴκης ξύμμαχοι Λακεδαιμονίων τὰ πεπραγμένα. Ἀριστώνυμος δὲ τοῖς μὲν ἄλλοις κατῄνει, Σκιωναίους δὲ αἰσθόμενος ἐκ λογισμοῦ τῶν ἡμερῶν ὅτι ὕστερον ἀφεστήκοιεν, οὐκ ἔφη ἐνσπόνδους ἔσεσθαι. Βρασίδας δὲ ἀντέλεγε πολλά, ὡς πρότερον, καὶ 2
οὐκ ἀφίει τὴν πόλιν. ὡς δ' ἀπήγγειλεν ἐς τὰς Ἀθήνας ὁ Ἀριστώνυμος περὶ αὐτῶν, οἱ Ἀθηναῖοι εὐθὺς ἑτοῖμοι ἦσαν στρατεύειν ἐπὶ τὴν Σκιώνην. οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι πρέσβεις πέμψαντες παραβήσεσθαι ἔφασαν αὐτοὺς τὰς σπονδάς, καὶ τῆς πόλεως ἀντεποιοῦντο, Βρασίδᾳ πιστεύοντες, δίκῃ τε ἑτοῖμοι ἦσαν περὶ αὐτῆς κρίνεσθαι. οἱ δὲ δίκῃ μὲν οὐκ ἤθελον 3
κινδυνεύειν, στρατεύειν δὲ ὡς τάχιστα, ὀργὴν ποιούμενοι εἰ καὶ οἱ ἐν ταῖς νήσοις ἤδη ὄντες ἀξιοῦσι σφῶν ἀφίστασθαι, τῇ κατὰ γῆν Λακεδαιμονίων ἰσχύϊ ἀνωφελεῖ πιστεύοντες. εἶχε δὲ καὶ ἡ ἀλήθεια περὶ τῆς ἀποστάσεως μᾶλλον ᾗ οἱ Ἀθηναῖοι ἐδικαίουν· δύο γὰρ ἡμέραις ὕστερον ἀπέστησαν οἱ Σκιωναῖοι. ψήφισμά τ' εὐθὺς ἐποιήσαντο, Κλέωνος γνώμῃ πεισθέντες, Σκιωναίους ἐξελεῖν τε καὶ ἀποκτεῖναι· καὶ τἆλλα ἡσυχάζοντες ἐς τοῦτο παρεσκευάζοντο.

Ἐν τούτῳ δὲ Μένδη ἀφίσταται αὐτῶν, πόλις ἐν 123
τῇ Παλλήνῃ, Ἐρετριῶν ἀποικία. καὶ αὐτοὺς ἐδέξατο ὁ Βρασίδας, οὐ νομίζων ἀδικεῖν, ὅτι ἐν τῇ ἐκεχειρίᾳ φανερῶς προσεχώρησαν· ἔστι γὰρ ἃ καὶ αὐτὸς ἐνεκάλει τοῖς Ἀθηναίοις παραβαίνειν τὰς σπονδάς. διὸ καὶ οἱ Μενδαῖοι μᾶλλον ἐτόλμησαν, τήν τε τοῦ 2
Βρασίδου γνώμην ὁρῶντες ἑτοίμην, τεκμαιρόμενοι καὶ ἀπὸ τῆς Σκιώνης, ὅτι οὐ προὐδίδου, καὶ ἅμα τῶν πρασσόντων σφίσιν ὀλίγων τε ὄντων καὶ ὡς τότε ἐμέλλησαν οὐκέτι ἀνέντων, ἀλλὰ περὶ σφίσιν αὐτοῖς φοβουμένων τὸ κατάδηλον καὶ καταβιασαμένων παρὰ γνώμην τοὺς πολλούς. οἱ δὲ Ἀθηναῖοι εὐθὺς πυθό- 3

μενοι πολλῷ ἔτι μᾶλλον ὀργισθέντες παρεσκευάζοντο ἐπ' ἀμφοτέρας τὰς πόλεις. καὶ Βρασίδας προσδεχόμενος τὸν ἐπίπλουν αὐτῶν ὑπεκκομίζει ἐς Ὄλυνθον τὴν Χαλκιδικὴν παῖδας καὶ γυναῖκας τῶν Σκιωναίων
4 καὶ Μενδαίων, καὶ τῶν Πελοποννησίων αὐτοῖς πεντακοσίους ὁπλίτας διέπεμψε καὶ πελταστὰς τριακοσίους Χαλκιδέων, ἄρχοντά τε τῶν ἁπάντων Πολυδαμίδαν. καὶ οἱ μὲν τὰ περὶ σφᾶς αὐτούς, ὡς ἐν τάχει παρεσομένων τῶν Ἀθηναίων, κοινῇ εὐτρεπίζοντο.

124 Βρασίδας δὲ καὶ Περδίκκας ἐν τούτῳ στρατεύουσιν ἅμα ἐπὶ Ἀρριβαῖον τὸ δεύτερον ἐς Λύγκον. καὶ ἦγον ὁ μὲν ὧν ἐκράτει Μακεδόνων τὴν δύναμιν καὶ τῶν ἐνοικούντων Ἑλλήνων ὁπλίτας, ὁ δὲ πρὸς τοῖς αὐτοῦ περιλοίποις τῶν Πελοποννησίων Χαλκιδέας καὶ Ἀκανθίους καὶ τῶν ἄλλων κατὰ δύναμιν ἑκάστων.
2 ξύμπαν δὲ τὸ ὁπλιτικὸν τῶν Ἑλλήνων τρισχίλιοι μάλιστα, ἱππῆς δ' οἱ πάντες ἠκολούθουν Μακεδόνων ξὺν Χαλκιδεῦσιν ὀλίγου ἐς χιλίους, καὶ ἄλλος ὅμιλος τῶν βαρβάρων πολύς. ἐσβαλόντες δὲ ἐς τὴν Ἀρριβαίου καὶ εὑρόντες ἀντεστρατοπεδευμένους αὐτοῖς τοὺς
3 Λυγκηστὰς ἀντεκαθέζοντο καὶ αὐτοί. καὶ ἐχόντων τῶν μὲν πεζῶν λόφον ἑκατέρωθεν, πεδίου δὲ τοῦ μέσου ὄντος, οἱ ἱππῆς ἐς αὐτὸ καταδραμόντες ἱππομάχησαν πρῶτα ἀμφοτέρων, ἔπειτα δὲ καὶ ὁ Βρασίδας καὶ ὁ Περδίκκας, προελθόντων πρότερον ἀπὸ τοῦ λόφου μετὰ τῶν ἱππέων τῶν Λυγκηστῶν ὁπλιτῶν καὶ ἑτοίμων ὄντων μάχεσθαι, ἀντεπαγαγόντες καὶ αὐτοὶ ξυνέβαλον καὶ ἔτρεψαν τοὺς Λυγκηστάς, καὶ πολλοὺς μὲν διέφθειραν, οἱ δὲ λοιποὶ διαφεύγοντες πρὸς τὰ
4 μετέωρα ἡσύχαζον. μετὰ δὲ τοῦτο τροπαῖον στήσαντες δύο μὲν ἢ τρεῖς ἡμέρας ἐπέσχον, τοὺς Ἰλλυριοὺς μένοντες, οἳ ἔτυχον τῷ Περδίκκᾳ μισθοῦ μέλλοντες ἥξειν· ἔπειτα ὁ Περδίκκας ἐβούλετο προϊέναι ἐπὶ τὰς τοῦ Ἀρριβαίου κώμας καὶ μὴ καθῆσθαι, Βρασίδας δὲ τῆς τε Μένδης περιορώμενος, μὴ τῶν Ἀθηναίων πρότερον ἐπιπλευσάντων τι πάθῃ, καὶ ἅμα τῶν Ἰλλυ-

ριῶν οὐ παρόντων, οὐ πρόθυμος ἦν, ἀλλὰ ἀναχωρεῖν
μᾶλλον. καὶ ἐν τούτῳ διαφερομένων αὐτῶν ἠγγέλθη 125
ὅτι καὶ οἱ Ἰλλυριοὶ μετ' Ἀρριβαίου, προδόντες Περδίκ-
καν, γεγένηνται· ὥστε ἤδη ἀμφοτέροις μὲν δοκοῦν
ἀναχωρεῖν διὰ τὸ δέος αὐτῶν, ὄντων ἀνθρώπων μαχί-
μων, κυρωθὲν δὲ οὐδὲν ἐκ τῆς διαφορᾶς ὁπηνίκα χρὴ
ὁρμᾶσθαι, νυκτός τε ἐπιγενομένης οἱ μὲν Μακεδόνες
καὶ τὸ πλῆθος τῶν βαρβάρων εὐθὺς φοβηθέντες,
ὅπερ φιλεῖ μεγάλα στρατόπεδα, ἀσαφῶς ἐκπλή-
γνυσθαι, καὶ νομίσαντες πολλαπλασίους μὲν ἢ ἦλθον
ἐπιέναι, ὅσον δὲ οὔπω παρεῖναι, καταστάντες ἐς αἰ-
φνίδιον φυγὴν ἐχώρουν ἐπ' οἴκου, καὶ τὸν Περδίκκαν 2
τὸ πρῶτον οὐκ αἰσθανόμενον, ὡς ἔγνω, ἠνάγκασαν
πρὶν τὸν Βρασίδαν ἰδεῖν,—ἄποθεν γὰρ πολὺ ἀλλήλων
ἐστρατοπεδεύοντο,—προαπελθεῖν. Βρασίδας δὲ ἅμα
τῇ ἕῳ, ὡς εἶδε τοὺς Μακεδόνας προκεχωρηκότας τούς
τε Ἰλλυριοὺς καὶ τὸν Ἀρριβαῖον μέλλοντας ἐπιέναι,
ξυναγαγὼν καὶ αὐτὸς ἐς τετράγωνον τάξιν τοὺς ὁπλί-
τας καὶ τὸν ψιλὸν ὅμιλον ἐς μέσον λαβὼν διενοεῖτο
ἀναχωρεῖν. ἐκδρόμους δέ, εἴ πῃ προσβάλλοιεν αὐ- 3
τοῖς, ἔταξε τοὺς νεωτάτους, καὶ αὐτὸς λογάδας ἔχων
τριακοσίους τελευταῖος γνώμην εἶχεν ὑποχωρῶν τοῖς
τῶν ἐναντίων πρώτοις προσκεισομένοις ἀνθιστάμενος
ἀμύνεσθαι. καὶ πρὶν τοὺς πολεμίους ἐγγὺς εἶναι, ὡς
διὰ ταχέων παρεκελεύσατο τοῖς στρατιώταις τοιάδε.

"Εἰ μὲν μὴ ὑπώπτευον, ἄνδρες Πελοποννήσιοι, 126
ὑμᾶς τῷ τε μεμονῶσθαι, καὶ ὅτι βάρβαροι οἱ ἐπιόν-
τες καὶ πολλοί, ἔκπληξιν ἔχειν, οὐκ ἂν ὁμοίως διδαχὴν
ἅμα τῇ παρακελεύσει ἐποιούμην· νῦν δὲ πρὸς μὲν τὴν
ἀπόλειψιν τῶν ἡμετέρων καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἐναντίων
βραχεῖ ὑπομνήματι καὶ παραινέσει τὰ μέγιστα πειρά-
σομαι πείθειν. ἀγαθοῖς γὰρ εἶναι ὑμῖν προσήκει τὰ 2
πολέμια οὐ διὰ ξυμμάχων παρουσίαν ἑκάστοτε, ἀλλὰ
δι' οἰκείαν ἀρετήν, καὶ μηδὲν πλῆθος πεφοβῆσθαι
ἑτέρων, οἵ γε μηδὲ ἀπὸ πολιτειῶν τοιούτων ἥκετε· ἐν
αἷς οὐ πολλοὶ ὀλίγων ἄρχουσιν, ἀλλὰ πλειόνων μᾶλ-

λον ἐλάσσους, οὐκ ἄλλῳ τινὶ κτησάμενοι τὴν δυ-
3 ναστείαν ἢ τῷ μαχόμενοι κρατεῖν. βαρβάρους δέ,
οὓς νῦν ἀπειρίᾳ δέδιτε, μαθεῖν χρή, ἐξ ὧν τε προηγώ-
νισθε τοῖς Μακεδόσιν αὐτῶν καὶ ἀφ᾽ ὧν ἐγὼ εἰκάζω
τε καὶ ἄλλων ἀκοῇ ἐπίσταμαι, οὐ δεινοὺς ἐσομένους.
καὶ γὸρ ὅσα μὲν τῷ ὄντι ἀσθενῆ ὄντα τῶν πολεμίων
δόκησιν ἔχει ἰσχύος, διδαχὴ ἀληθὴς προσγενομένη
περὶ αὐτῶν ἐθάρσυνε μᾶλλον τοὺς ἀμυνομένους· οἷς
δὲ βεβαίως τι πρόσεστιν ἀγαθόν, μὴ προειδώς τις ἂν
4 αὐτοῖς τολμηρότερον προσφέροιτο. οὗτοι δὲ τὴν
μέλλησιν μὲν ἔχουσι τοῖς ἀπείροις φοβεράν· καὶ
γὰρ πλήθει ὄψεως δεινοὶ καὶ βοῆς μεγέθει ἀφόρητοι,
ἥ τε διὰ κενῆς ἐπανάσεισις τῶν ὅπλων ἔχει τινὰ δή-
λωσιν ἀπειλῆς. προσμῖξαι δὲ τοῖς ὑπομένουσιν αὐ-
τὰ οὐχ ὁμοῖοι· οὔτε γὰρ τάξιν ἔχοντες αἰσχυνθεῖεν
ἂν λιπεῖν τινὰ χώραν βιαζόμενοι, ἥ τε φυγὴ καὶ ἡ
ἔφοδος αὐτῶν ἴσην ἔχουσα δόξαν τοῦ καλοῦ ἀνεξέ-
5 λεγκτον καὶ τὸ ἀνδρεῖον ἔχει. αὐτοκράτωρ δὲ μάχη
μάλιστ᾽ ἂν καὶ πρόφασιν τοῦ σώζεσθαί τινι πρε-
πόντως πορίσειεν. τοῦ τε ἐς χεῖρας ἐλθεῖν πιστό-
τερον τὸ ἐκφοβήσειν ὑμᾶς ἀκινδύνως ἡγοῦνται· ἐκεί-
νῳ γὰρ ἂν πρὸ τούτου ἐχρῶντο. σαφῶς τε πᾶν τὸ
προϋπάρχον δεινὸν ἀπ᾽ αὐτῶν ὁρᾶτε ἔργῳ μὲν βραχὺ
6 ὄν, ὄψει δὲ καὶ ἀκοῇ κατασπέρχον. ὃ ὑπομείναντες
ἐπιφερόμενον καί, ὅταν καιρὸς ᾖ, κόσμῳ καὶ τάξει
αὖθις ὑπαγαγόντες ἔς τε τὸ ἀσφαλὲς θᾶσσον ἀφί-
ξεσθε, καὶ γνώσεσθε τὸ λοιπόν, ὅτι οἱ τοιοῦτοι ὄχλοι
τοῖς μὲν τὴν πρώτην ἔφοδον δεξαμένοις ἄποθεν ἀπει-
λαῖς τὸ ἀνδρεῖον μελλήσει ἐπικομποῦσιν, οἳ δ᾽ ἂν
εἴξωσιν αὐτοῖς, κατὰ πόδας τὸ εὔψυχον, ἐν τῷ ἀσφα-
λεῖ ὀξεῖς, ἐνδείκνυνται."

127 Τοιαῦτα ὁ Βρασίδας παραινέσας ὑπῆγε τὸ στρά-
τευμα. οἱ δὲ βάρβαροι ἰδόντες πολλῇ βοῇ καὶ
θορύβῳ προσέκειντο, νομίσαντες φεύγειν τε αὐτὸν
καὶ καταλαβόντες διαφθείρειν. καὶ ὡς αὐτοῖς αἵ τε
ἐκδρομαί, ὅπῃ προσπίπτοιεν, ἀπήντων, καὶ αὐτὸς ἔχων

τοὺς λογάδας ἐπικειμένους ὑφίστατο, τῇ τε πρώτῃ ὁρμῇ παρὰ γνώμην ἀντέστησαν καὶ τὸ λοιπὸν ἐπιφερομένους μὲν δεχόμενοι ἠμύνοντο, ἡσυχαζόντων δὲ αὐτοὶ ὑπεχώρουν, τότε δὴ τῶν μετὰ τοῦ Βρασίδου 2
Ἑλλήνων ἐν τῇ εὐρυχωρίᾳ οἱ πολλοὶ τῶν βαρβάρων ἀπέσχοντο, μέρος δέ τι καταλιπόντες αὐτοῖς ἐπακολουθοῦν προσβάλλειν, οἱ λοιποὶ χωρήσαντες δρόμῳ ἐπί τε τοὺς φεύγοντας τῶν Μακεδόνων οἷς ἐντύχοιεν ἔκτεινον, καὶ τὴν ἐσβολήν, ἥ ἐστι μεταξὺ δυοῖν λόφοιν στενὴ ἐς τὴν Ἀρριβαίου, φθάσαντες προκατέλαβον, εἰδότες οὐκ οὖσαν ἄλλην τῷ Βρασίδᾳ ἀναχώρησιν. καὶ προσιόντος αὐτοῦ ἐς αὐτὸ ἤδη τὸ ἄπορον τῆς ὁδοῦ κυκλοῦνται ὡς ἀπολῃψόμενοι. ὁ δὲ γνοὺς 128
προεῖπε τοῖς μεθ' αὐτοῦ τριακοσίοις, ὃν ᾤετο μᾶλλον ἂν ἑλεῖν τῶν λόφων, χωρήσαντας πρὸς αὐτὸν δρόμῳ, ὡς τάχιστα ἕκαστος δύναται, ἄνευ τάξεως, πειρᾶσαι ἀπ' αὐτοῦ ἐκκροῦσαι τοὺς ἤδη *ἐπόντας βαρβάρους, πρὶν καὶ τὴν πλείονα κύκλωσιν σφῶν αὐτόσε προσμῖξαι. καὶ οἱ μὲν προσπεσόντες ἐκράτησάν τε τῶν ἐπὶ τοῦ λόφου, καὶ ἡ πλείων ἤδη στρατιὰ τῶν Ἑλλήνων ῥᾷον πρὸς αὐτὸν ἐπορεύοντο· οἱ γὰρ βάρβαροι καὶ 2
ἐφοβήθησαν τῆς τροπῆς αὐτοῖς ἐνταῦθα γενομένης σφῶν ἀπὸ τοῦ μετεώρου, καὶ ἐς τὸ πλεῖον οὐκέτ' ἐπηκολούθουν, νομίζοντες καὶ ἐν μεθορίοις εἶναι αὐτοὺς ἤδη καὶ διαπεφευγέναι. Βρασίδας δὲ ὡς ἀντελάβετο τῶν μετεώρων, κατὰ ἀσφάλειαν μᾶλλον ἰὼν αὐθημερὸν ἀφικνεῖται ἐς Ἄρνισσαν πρῶτον τῆς Περδίκκου ἀρχῆς. καὶ αὐτοὶ ὀργιζόμενοι οἱ στρατιῶται 3
τῇ προαναχωρήσει τῶν Μακεδόνων, ὅσοις ἐνέτυχον κατὰ τὴν ὁδὸν ζεύγεσιν αὐτῶν βοεικοῖς ἢ εἴ τινι σκεύει ἐκπεπτωκότι,—οἷα ἐν νυκτερινῇ καὶ φοβερᾷ ἀναχωρήσει εἰκὸς ἦν ξυμβῆναι,—τὰ μὲν ὑπολύοντες κατέκοπτον, τῶν δὲ οἰκείωσιν ἐποιοῦντο. ἀπὸ τού- 4
του τε πρῶτον Περδίκκας Βρασίδαν τε πολέμιον ἐνόμισε καὶ ἐς τὸ λοιπὸν Πελοποννησίων τῇ μὲν γνώμῃ δι' Ἀθηναίους οὐ ξύνηθες μῖσος εἶχε, τῶν δὲ ἀναγ-

καίων ξυμφόρων διαναστὰς ἔπρασσεν, ὅτῳ τρόπῳ τάχιστα τοῖς μὲν ξυμβήσεται τῶν δὲ ἀπαλλάξεται.

129 Βρασίδας δὲ ἀναχωρήσας ἐκ Μακεδονίας ἐς Τορώνην καταλαμβάνει Ἀθηναίους Μένδην ἤδη ἔχοντας, καὶ αὐτοῦ ἡσυχάζων ἐς μὲν τὴν Παλλήνην ἀδύνατος ἤδη ἐνόμιζεν εἶναι διαβὰς τιμωρεῖν, τὴν δὲ Τορώνην
2 ἐν φυλακῇ εἶχεν. ὑπὸ γὰρ τὸν αὐτὸν χρόνον τοῖς ἐν τῇ Λύγκῳ ἐξέπλευσαν ἐπί τε τὴν Μένδην καὶ τὴν Σκιώνην οἱ Ἀθηναῖοι, ὥσπερ παρεσκευάζοντο, ναυσὶ μὲν πεντήκοντα, ὧν ἦσαν δέκα Χῖαι, ὁπλίταις δὲ χιλίοις ἑαυτῶν καὶ τοξόταις ἑξακοσίοις καὶ Θρᾳξὶ μισθωτοῖς χιλίοις καὶ ἄλλοις τῶν αὐτόθεν ξυμμάχων
3 πελτασταῖς· ἐστρατήγει δὲ Νικίας ὁ Νικηράτου καὶ Νικόστρατος ὁ Διϊτρέφους. ἄραντες δὲ ἐκ Ποτιδαίας ταῖς ναυσὶ καὶ σχόντες κατὰ τὸ Ποσειδώνιον ἐχώρουν ἐς τοὺς Μενδαίους. οἱ δ' αὐτοί τε καὶ Σκιωναίων τριακόσιοι βεβοηθηκότες Πελοποννησίων τε οἱ ἐπίκουροι, ξύμπαντες δὲ ἑπτακόσιοι ὁπλῖται, καὶ Πολυδαμίδας ὁ ἄρχων αὐτῶν, ἔτυχον ἐξεστρατοπεδευμένοι
4 ἔξω τῆς πόλεως ἐπὶ λόφου καρτεροῦ. καὶ αὐτοῖς Νικίας μὲν Μεθωναίους τε ἔχων εἴκοσι καὶ ἑκατὸν ψιλοὺς καὶ λογάδας τῶν Ἀθηναίων ὁπλιτῶν ἑξήκοντα καὶ τοὺς τοξότας ἅπαντας κατὰ ἀτραπόν τινα τοῦ λόφου πειρώμενος προσβῆναι καὶ τραυματιζόμενος
5 ὑπ' αὐτῶν οὐκ ἠδυνήθη βιάσασθαι· Νικόστρατος δὲ ἄλλῃ ἐφόδῳ ἐκ πλείονος παντὶ τῷ ἄλλῳ στρατοπέδῳ ἐπιὼν τῷ λόφῳ ὄντι δυσπροσβάτῳ καὶ πάνυ ἐθορυβήθη, καὶ ἐς ὀλίγον ἀφίκετο πᾶν τὸ στράτευμα τῶν Ἀθηναίων νικηθῆναι. καὶ ταύτῃ μὲν τῇ ἡμέρᾳ, ὡς οὐκ ἐνέδοσαν οἱ Μενδαῖοι καὶ οἱ ξύμμαχοι, οἱ Ἀθηναῖοι ἀναχωρήσαντες ἐστρατοπεδεύσαντο καὶ οἱ Μενδαῖοι νυκτὸς ἐπελθούσης ἐς τὴν πόλιν ἀπῆλθον.

130 Τῇ δ' ὑστεραίᾳ οἱ μὲν Ἀθηναῖοι περιπλεύσαντες ἐς τὸ πρὸς Σκιώνης τό τε προάστειον εἷλον καὶ τὴν ἡμέραν ἅπασαν ἐδῄουν τὴν γῆν, οὐδενὸς ἐπεξιόντος, ἦν γάρ τι καὶ στασιασμοῦ ἐν τῇ πόλει, οἱ δὲ τριακόσιοι

τῶν Σκιωναίων τῆς ἐπιούσης νυκτὸς ἀπεχώρησαν ἐπ'
οἴκου. καὶ τῇ ἐπιγιγνομένῃ ἡμέρᾳ Νικίας μὲν τῷ 2
ἡμίσει τοῦ στρατοῦ προϊὼν ἅμα ἐς τὰ μεθόρια τῶν
Σκιωναίων τὴν γῆν ἐδῄου, Νικόστρατος δὲ τοῖς λοι-
ποῖς κατὰ τὰς ἄνω πύλας, ᾗ ἐπὶ Ποτιδαίας ἔρχονται,
προσεκάθητο τῇ πόλει. ὁ δὲ Πολυδαμίδας, ἔτυχε
γὰρ ταύτῃ τοῖς Μενδαίοις καὶ ἐπικούροις ἐντὸς τοῦ
τείχους τὰ ὅπλα κείμενα, διατάσσει τε ὡς ἐς μάχην
καὶ παρῄνει τοῖς Μενδαίοις ἐπεξιέναι. καί τινος 3
αὐτῷ τῶν ἀπὸ τοῦ δήμου ἀντειπόντος κατὰ τὸ στα-
σιωτικόν, ὅτι οὐκ ἐπέξεισιν, οὐδὲ δέοιτο πολεμεῖν, καί,
ὡς ἀντεῖπεν, ἐπισπασθέντος τῇ χειρὶ ὑπ' αὐτοῦ καὶ
θορυβηθέντος, ὁ δῆμος εὐθὺς ἀναλαβὼν τὰ ὅπλα πε-
ριοργὴς ἐχώρει ἐπί τε Πελοποννησίους καὶ τοὺς τὰ
ἐναντία σφίσι μετ' αὐτῶν πράξαντας. καὶ προσπε-
σόντες τρέπουσιν ἅμα μὲν μάχῃ αἰφνιδίῳ, ἅμα δὲ
τοῖς Ἀθηναίοις τῶν πυλῶν ἀνοιγομένων φοβηθέντων·
ᾠήθησαν γὰρ ἀπὸ προειρημένου τινὸς αὐτοῖς τὴν
ἐπιχείρησιν γενέσθαι. καὶ οἱ μὲν ἐς τὴν ἀκρόπολιν, 4
ὅσοι μὴ αὐτίκα διεφθάρησαν, κατέφυγον, ἥνπερ καὶ
τὸ πρότερον αὐτοὶ εἶχον· οἱ δὲ Ἀθηναῖοι,—ἤδη γὰρ
καὶ ὁ Νικίας ἐπαναστρέψας πρὸς τῇ πόλει ἦν,—ἐσπε-
σόντες ἐς τὴν *[Μένδην] πόλιν, ἅτε οὐκ ἀπὸ ξυμβάσεως
ἀνοιχθεῖσαν, ἁπάσῃ τῇ στρατιᾷ ὡς κατὰ κράτος ἑλόν-
τες διήρπασαν, καὶ μόλις οἱ στρατηγοὶ κατέσχον
ὥστε μὴ καὶ τοὺς ἀνθρώπους διαφθείρεσθαι. καὶ 5
τοὺς μὲν Μενδαίους μετὰ ταῦτα πολιτεύειν ἐκέλευον
ὥσπερ εἰώθεσαν, αὐτοὺς κρίναντας ἐν σφίσιν αὐτοῖς
εἴ τινας ἡγοῦνται αἰτίους εἶναι τῆς ἀποστάσεως· τοὺς
δ' ἐν τῇ ἀκροπόλει ἀπετείχισαν ἑκατέρωθεν τείχει ἐς
θάλασσαν καὶ φυλακὴν ἐπεκαθίσαντο. ἐπειδὴ δὲ τὰ
περὶ τὴν Μένδην κατέσχον, ἐπὶ τὴν Σκιώνην ἐχώ-
ρουν. οἱ δὲ ἀντεπεξελθόντες αὐτοὶ καὶ Πελοποννή- 131
σιοι ἱδρύθησαν ἐπὶ λόφου καρτεροῦ πρὸ τῆς πόλεως,
ὃν εἰ μὴ ἕλοιεν οἱ ἐναντίοι, οὐκ ἐγίγνετο σφῶν περι-
τείχισις. προσβαλόντες δ' αὐτῷ κατὰ κράτος οἱ Ἀθη- 2

ναῖοι καὶ μάχῃ ἐκκρούσαντες τοὺς *ἐπιόντας ἐστρατο-
πεδεύσαντό τε καὶ ἐς τὸν περιτειχισμόν, τροπαῖον
στήσαντες, παρεσκευάζοντο. καὶ αὐτῶν οὐ πολὺ
ὕστερον ἤδη ἐν ἔργῳ ὄντων, οἱ ἐκ τῆς ἀκροπόλεως ἐν
τῇ Μένδῃ πολιορκούμενοι ἐπίκουροι βιασάμενοι παρὰ
θάλασσαν τὴν φυλακὴν νυκτὸς ἀφικνοῦνται, καὶ δια-
φυγόντες οἱ πλεῖστοι τὸ ἐπὶ τῇ Σκιώνῃ στρατόπεδον
ἐσῆλθον ἐς αὐτήν.

132 Περιτειχιζομένης δὲ τῆς Σκιώνης Περδίκκας τοῖς
τῶν Ἀθηναίων στρατηγοῖς ἐπικηρυκευσάμενος ὁμολο-
γίαν ποιεῖται πρὸς τοὺς Ἀθηναίους διὰ τὴν τοῦ Βρα-
σίδου ἔχθραν περὶ τῆς ἐκ τῆς Λύγκου ἀναχωρήσεως,
2 εὐθὺς τότε ἀρξάμενος πράσσειν. καὶ ἐτύγχανε γὰρ
τότε Ἰσχαγόρας ὁ Λακεδαιμόνιος στρατιὰν μέλλων
πεζῇ πορεύσειν ὡς Βρασίδαν, ὁ δὲ Περδίκκας, ἅμα
μὲν κελεύοντος τοῦ Νικίου, ἐπειδὴ ξυνεβεβήκει, ἔνδη-
λόν τι ποιεῖν τοῖς Ἀθηναίοις βεβαιότητος πέρι, ἅμα
δ' αὐτὸς οὐκέτι βουλόμενος Πελοποννησίους ἐς τὴν
αὑτοῦ ἀφικνεῖσθαι, παρασκευάσας τοὺς ἐν Θεσσαλίᾳ
ξένους, χρώμενος ἀεὶ τοῖς πρώτοις, διεκώλυσε τὸ
στράτευμα καὶ τὴν παρασκευήν, ὥστε μηδὲ πειρᾶ-
3 σθαι Θεσσαλῶν. Ἰσχαγόρας μέντοι καὶ Ἀμεινίας καὶ
Ἀριστεὺς αὐτοί τε ὡς Βρασίδαν ἀφίκοντο, ἐπιδεῖν
πεμψάντων Λακεδαιμονίων τὰ πράγματα, καὶ τῶν
ἡβώντων αὐτῶν παρανόμως ἄνδρας ἐξῆγον ἐκ Σπάρ-
της, ὥστε τῶν πόλεων ἄρχοντας καθιστάναι καὶ μὴ
τοῖς ἐντυχοῦσιν ἐπιτρέπειν. καὶ Κλεαρίδαν μὲν τὸν
Κλεωνύμου καθίστησιν ἐν Ἀμφιπόλει, Ἐπιτελίδαν
δὲ τὸν Ἡγησάνδρου ἐν Τορώνῃ.

133 Ἐν δὲ τῷ αὐτῷ θέρει Θηβαῖοι Θεσπιέων τεῖχος
περιεῖλον, ἐπικαλέσαντες ἀττικισμόν, βουλόμενοι μὲν
καὶ ἀεί, παρεστηκὸς δὲ ῥᾷον ἐπειδὴ καὶ ἐν τῇ πρὸς
Ἀθηναίους μάχῃ ὅ τι ἦν αὐτῶν ἄνθος ἀπολώλει.
καὶ ὁ νεὼς τῆς Ἥρας τοῦ αὐτοῦ θέρους ἐν Ἄργει
κατεκαύθη, Χρυσίδος τῆς ἱερείας λύχνον τινὰ θείσης
ἡμμένον πρὸς τὰ στέμματα καὶ ἐπικαταδαρθούσης,

ὥστε ἔλαθεν ἀφθέντα πάντα καὶ καταφλεχθέντα.
καὶ ἡ Χρυσὶς μὲν εὐθὺς τῆς νυκτὸς δείσασα τοὺς 2
Ἀργείους ἐς Φλιοῦντα φεύγει· οἱ δὲ ἄλλην ἱέρειαν ἐκ
τοῦ νόμου τοῦ προκειμένου κατεστήσαντο, Φαεινίδα
ὄνομα. ἔτη δὲ ἡ Χρυσὶς τοῦ πολέμου τοῦδε ἐπέλα-
βεν ὀκτὼ καὶ ἔνατον ἐκ μέσου, ὅτε ἐπεφεύγει. καὶ
ἡ Σκιώνη τοῦ θέρους ἤδη τελευτῶντος περιετετεί-
χιστό τε παντελῶς καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐπ' αὐτῇ φυ-
λακὴν καταλιπόντες ἀνεχώρησαν τῷ ἄλλῳ στρατῷ.

Ἐν δὲ τῷ ἐπιόντι χειμῶνι τὰ μὲν Ἀθηναίων καὶ 134
Λακεδαιμονίων ἡσύχαζε διὰ τὴν ἐκεχειρίαν, Μαντι-
νῆς δὲ καὶ Τεγεᾶται καὶ οἱ ξύμμαχοι ἑκατέρων ξυνέ-
βαλον ἐν Λαοδικίῳ τῆς Ὀρεσθίδος, καὶ νίκη ἀμφιδή-
ριτος ἐγένετο· κέρας γὰρ ἑκάτεροι τρέψαντες τὸ καθ'
αὑτοὺς τροπαῖά τε ἀμφότεροι ἔστησαν καὶ σκῦλα ἐς
Δελφοὺς ἀπέπεμψαν. διαφθαρέντων μέντοι πολλῶν 2
ἑκατέροις καὶ ἀγχωμάλου τῆς μάχης γενομένης καὶ
ἀφελομένης νυκτὸς τὸ ἔργον οἱ Τεγεᾶται μὲν ἐπηυλί-
σαντό τε καὶ εὐθὺς ἔστησαν τροπαῖον, Μαντινῆς δὲ
ἀπεχώρησάν τε ἐς Βουκολίωνα καὶ ὕστερον ἀντέ-
στησαν.

Ἀπεπείρασε δὲ τοῦ αὐτοῦ χειμῶνος καὶ ὁ Βρασί- 135
δας τελευτῶντος καὶ πρὸς ἔαρ ἤδη Ποτιδαίας. προσ-
ελθὼν γὰρ νυκτὸς καὶ κλίμακα προσθεὶς μέχρι μὲν
τούτου ἔλαθεν· τοῦ γὰρ κώδωνος παρενεχθέντος οὕ-
τως ἐς τὸ διάκενον, πρὶν ἐπανελθεῖν τὸν παραδιδόντα
αὐτόν, ἡ πρόσθεσις ἐγένετο· ἔπειτα μέντοι εὐθὺς 2
αἰσθομένων, πρὶν προσβῆναι, ἀπήγαγε πάλιν κατὰ
τάχος τὴν στρατιὰν καὶ οὐκ ἀνέμεινεν ἡμέραν γενέ-
σθαι. καὶ ὁ χειμὼν ἐτελεύτα, καὶ ἔνατον ἔτος τῷ πο-
λέμῳ ἐτελεύτα τῷδε ὃν Θουκυδίδης ξυνέγραψεν.

λον ἐλάσσους, οὐκ ἄλλῳ τινὶ κτησάμενοι τὴν δυ-
3 ναστείαν ἢ τῷ μαχόμενοι κρατεῖν. βαρβάρους δέ,
οὓς νῦν ἀπειρίᾳ δέδιτε, μαθεῖν χρή, ἐξ ὧν τε προηγώ-
νισθε τοῖς Μακεδόσιν αὐτῶν καὶ ἀφ' ὧν ἐγὼ εἰκάζω
τε καὶ ἄλλων ἀκοῇ ἐπίσταμαι, οὐ δεινοὺς ἐσομένους.
καὶ γὸρ ὅσα μὲν τῷ ὄντι ἀσθενῆ ὄντα τῶν πολεμίων
δόκησιν ἔχει ἰσχύος, διδαχὴ ἀληθὴς προσγενομένη
περὶ αὐτῶν ἐθάρσυνε μᾶλλον τοὺς ἀμυνομένους· οἷς
δὲ βεβαίως τι πρόσεστιν ἀγαθόν, μὴ προειδώς τις ἂν
4 αὐτοῖς τολμηρότερον προσφέροιτο. οὗτοι δὲ τὴν
μέλλησιν μὲν ἔχουσι τοῖς ἀπείροις φοβεράν· καὶ
γὰρ πλήθει ὄψεως δεινοὶ καὶ βοῆς μεγέθει ἀφόρητοι,
ἥ τε διὰ κενῆς ἐπανάσεισις τῶν ὅπλων ἔχει τινὰ δή
λωσιν ἀπειλῆς. προσμῖξαι δὲ τοῖς ὑπομένουσιν αὐ-
τὰ οὐχ ὁμοῖοι· οὔτε γὰρ τάξιν ἔχοντες αἰσχυνθεῖεν
ἂν λιπεῖν τινὰ χώραν βιαζόμενοι, ἥ τε φυγὴ καὶ η
ἔφοδος αὐτῶν ἴσην ἔχουσα δόξαν τοῦ καλοῦ ἀνεξέ-
5 λεγκτον καὶ τὸ ἀνδρεῖον ἔχει. αὐτοκράτωρ δὲ μάχη
μάλιστ' ἂν καὶ πρόφασιν τοῦ σώζεσθαί τινι πρε-
πόντως πορίσειεν. τοῦ τε ἐς χεῖρας ἐλθεῖν πιστό-
τερον τὸ ἐκφοβήσειν ὑμᾶς ἀκινδύνως ἡγοῦνται· ἐκεί-
νῳ γὰρ ἂν πρὸ τούτου ἐχρῶντο. σαφῶς τε πᾶν τὸ
προϋπάρχον δεινὸν ἀπ' αὐτῶν ὁρᾶτε ἔργῳ μὲν βραχὺ
6 ὄν, ὄψει δὲ καὶ ἀκοῇ κατασπέρχον. ὃ ὑπομείναντες
ἐπιφερόμενον καί, ὅταν καιρὸς ᾖ, κόσμῳ καὶ τάξει
αὖθις ὑπαγαγόντες ἔς τε τὸ ἀσφαλὲς θᾶσσον ἀφί-
ξεσθε, καὶ γνώσεσθε τὸ λοιπόν, ὅτι οἱ τοιοῦτοι ὄχλοι
τοῖς μὲν τὴν πρώτην ἔφοδον δεξαμένοις ἄποθεν ἀπει-
λαῖς τὸ ἀνδρεῖον μελλήσει ἐπικομποῦσιν, οἳ δ' ἂν
εἴξωσιν αὐτοῖς, κατὰ πόδας τὸ εὔψυχον, ἐν τῷ ἀσφα-
λεῖ ὀξεῖς, ἐνδείκνυνται."

127 Τοιαῦτα ὁ Βρασίδας παραινέσας ὑπῆγε τὸ στρά-
τευμα. οἱ δὲ βάρβαροι ἰδόντες πολλῇ βοῇ καὶ
θορύβῳ προσέκειντο, νομίσαντες φεύγειν τε αὐτὸν
καὶ καταλαβόντες διαφθείρειν. καὶ ὡς αὐτοῖς αἵ τε
ἐκδρομαί, ὅπῃ προσπίπτοιεν, ἀπήντων, καὶ αὐτὸς ἔχων

τοὺς λογάδας ἐπικειμένους ὑφίστατο, τῇ τε πρώτῃ ὁρμῇ παρὰ γνώμην ἀντέστησαν καὶ τὸ λοιπὸν ἐπιφερομένους μὲν δεχόμενοι ἠμύνοντο, ἡσυχαζόντων δὲ αὐτοὶ ὑπεχώρουν, τότε δὴ τῶν μετὰ τοῦ Βρασίδου 2
Ἑλλήνων ἐν τῇ εὐρυχωρίᾳ οἱ πολλοὶ τῶν βαρβάρων ἀπέσχοντο, μέρος δέ τι καταλιπόντες αὐτοῖς ἐπακολουθοῦν προσβάλλειν, οἱ λοιποὶ χωρήσαντες δρόμῳ ἐπί τε τοὺς φεύγοντας τῶν Μακεδόνων οἷς ἐντύχοιεν ἔκτεινον, καὶ τὴν ἐσβολήν, ἥ ἐστι μεταξὺ δυοῖν λόφοιν στενὴ ἐς τὴν Ἀρριβαίου, φθάσαντες προκατέλαβον, εἰδότες οὐκ οὖσαν ἄλλην τῷ Βρασίδᾳ ἀναχώρησιν. καὶ προσιόντος αὐτοῦ ἐς αὐτὸ ἤδη τὸ ἄπορον τῆς ὁδοῦ κυκλοῦνται ὡς ἀποληψόμενοι. ὁ δὲ γνοὺς 128
προεῖπε τοῖς μεθ' αὐτοῦ τριακοσίοις, ὃν ᾤετο μᾶλλον ἂν ἑλεῖν τῶν λόφων, χωρήσαντας πρὸς αὐτὸν δρόμῳ, ὡς τάχιστα ἕκαστος δύναται, ἄνευ τάξεως, πειρᾶσαι ἀπ' αὐτοῦ ἐκκροῦσαι τοὺς ἤδη *ἐπόντας βαρβάρους, πρὶν καὶ τὴν πλείονα κύκλωσιν σφῶν αὐτόσε προσμῖξαι. καὶ οἱ μὲν προσπεσόντες ἐκράτησάν τε τῶν ἐπὶ τοῦ λόφου, καὶ ἡ πλείων ἤδη στρατιὰ τῶν Ἑλλήνων ῥᾷον πρὸς αὐτὸν ἐπορεύοντο· οἱ γὰρ βάρβαροι καὶ 2
ἐφοβήθησαν τῆς τροπῆς αὐτοῖς ἐνταῦθα γενομένης σφῶν ἀπὸ τοῦ μετεώρου, καὶ ἐς τὸ πλεῖον οὐκέτ' ἐπηκολούθουν, νομίζοντες καὶ ἐν μεθορίοις εἶναι αὐτοὺς ἤδη καὶ διαπεφευγέναι. Βρασίδας δὲ ὡς ἀντελάβετο τῶν μετεώρων, κατὰ ἀσφάλειαν μᾶλλον ἰὼν αὐθημερὸν ἀφικνεῖται ἐς Ἄρνισσαν πρῶτον τῆς Περδίκκου ἀρχῆς. καὶ αὐτοὶ ὀργιζόμενοι οἱ στρατιῶται 3
τῇ προαναχωρήσει τῶν Μακεδόνων, ὅσοις ἐνέτυχον κατὰ τὴν ὁδὸν ζεύγεσιν αὐτῶν βοεικοῖς ἢ εἴ τινι σκεύει ἐκπεπτωκότι,—οἷα ἐν νυκτερινῇ καὶ φοβερᾷ ἀναχωρήσει εἰκὸς ἦν ξυμβῆναι,—τὰ μὲν ὑπολύοντες κατέκοπτον, τῶν δὲ οἰκείωσιν ἐποιοῦντο. ἀπὸ τού- 4
του τε πρῶτον Περδίκκας Βρασίδαν τε πολέμιον ἐνόμισε καὶ ἐς τὸ λοιπὸν Πελοποννησίων τῇ μὲν γνώμῃ δι' Ἀθηναίους οὐ ξύνηθες μῖσος εἶχε, τῶν δὲ ἀναγ-

καίων ξυμφόρων διαναστὰς ἔπρασσεν, ὅτῳ τρόπῳ
τάχιστα τοῖς μὲν ξυμβήσεται τῶν δὲ ἀπαλλάξεται.
129 Βρασίδας δὲ ἀναχωρήσας ἐκ Μακεδονίας ἐς Τορώ-
νην καταλαμβάνει Ἀθηναίους Μένδην ἤδη ἔχοντας,
καὶ αὐτοῦ ἡσυχάζων ἐς μὲν τὴν Παλλήνην ἀδύνατος
ἤδη ἐνόμιζεν εἶναι διαβὰς τιμωρεῖν, τὴν δὲ Τορώνην
2 ἐν φυλακῇ εἶχεν. ὑπὸ γὰρ τὸν αὐτὸν χρόνον τοῖς ἐν
τῇ Λύγκῳ ἐξέπλευσαν ἐπί τε τὴν Μένδην καὶ τὴν
Σκιώνην οἱ Ἀθηναῖοι, ὥσπερ παρεσκευάζοντο, ναυσὶ
μὲν πεντήκοντα, ὧν ἦσαν δέκα Χῖαι, ὁπλίταις δὲ
χιλίοις ἑαυτῶν καὶ τοξόταις ἑξακοσίοις καὶ Θρᾳξὶ μι-
σθωτοῖς χιλίοις καὶ ἄλλοις τῶν αὐτόθεν ξυμμάχων
3 πελτασταῖς· ἐστρατήγει δὲ Νικίας ὁ Νικηράτου καὶ
Νικόστρατος ὁ Διϊτρέφους. ἄραντες δὲ ἐκ Ποτιδαίας
ταῖς ναυσὶ καὶ σχόντες κατὰ τὸ Ποσειδώνιον ἐχώρουν
ἐς τοὺς Μενδαίους. οἱ δ' αὐτοί τε καὶ Σκιωναίων
τριακόσιοι βεβοηθηκότες Πελοποννησίων τε οἱ ἐπί-
κουροι, ξύμπαντες δὲ ἑπτακόσιοι ὁπλῖται, καὶ Πολυ-
δαμίδας ὁ ἄρχων αὐτῶν, ἔτυχον ἐξεστρατοπεδευμένοι
4 ἔξω τῆς πόλεως ἐπὶ λόφου καρτεροῦ. καὶ αὐτοῖς
Νικίας μὲν Μεθωναίους τε ἔχων εἴκοσι καὶ ἑκατὸν
ψιλοὺς καὶ λογάδας τῶν Ἀθηναίων ὁπλιτῶν ἑξήκοντα
καὶ τοὺς τοξότας ἅπαντας κατὰ ἀτραπόν τινα τοῦ
λόφου πειρώμενος προσβῆναι καὶ τραυματιζόμενος
5 ὑπ' αὐτῶν οὐκ ἠδυνήθη βιάσασθαι· Νικόστρατος δὲ
ἄλλῃ ἐφόδῳ ἐκ πλείονος παντὶ τῷ ἄλλῳ στρατοπέδῳ
ἐπιὼν τῷ λόφῳ ὄντι δυσπροσβάτῳ καὶ πάνυ ἐθορυ-
βήθη, καὶ ἐς ὀλίγον ἀφίκετο πᾶν τὸ στράτευμα τῶν
Ἀθηναίων νικηθῆναι. καὶ ταύτῃ μὲν τῇ ἡμέρᾳ, ὡς
οὐκ ἐνέδοσαν οἱ Μενδαῖοι καὶ οἱ ξύμμαχοι, οἱ Ἀθη-
ναῖοι ἀναχωρήσαντες ἐστρατοπεδεύσαντο καὶ οἱ Μεν-
δαῖοι νυκτὸς ἐπελθούσης ἐς τὴν πόλιν ἀπῆλθον.
130 Τῇ δ' ὑστεραίᾳ οἱ μὲν Ἀθηναῖοι περιπλεύσαντες
ἐς τὸ πρὸς Σκιώνης τό τε προάστειον εἷλον καὶ τὴν
ἡμέραν ἅπασαν ἐδῄουν τὴν γῆν, οὐδενὸς ἐπεξιόντος,
ἦν γάρ τι καὶ στασιασμοῦ ἐν τῇ πόλει, οἱ δὲ τριακόσιοι

τῶν Σκιωναίων τῆς ἐπιούσης νυκτὸς ἀπεχώρησαν ἐπ' οἴκου. καὶ τῇ ἐπιγιγνομένῃ ἡμέρᾳ Νικίας μὲν τῷ 2
ἡμίσει τοῦ στρατοῦ προϊὼν ἅμα ἐς τὰ μεθόρια τῶν Σκιωναίων τὴν γῆν ἐδῄου, Νικόστρατος δὲ τοῖς λοιποῖς κατὰ τὰς ἄνω πύλας, ᾗ ἐπὶ Ποτιδαίας ἔρχονται, προσεκάθητο τῇ πόλει. ὁ δὲ Πολυδαμίδας, ἔτυχε γὰρ ταύτῃ τοῖς Μενδαίοις καὶ ἐπικούροις ἐντὸς τοῦ τείχους τὰ ὅπλα κείμενα, διατάσσει τε ὡς ἐς μάχην καὶ παρῄνει τοῖς Μενδαίοις ἐπεξιέναι. καί τινος 3
αὐτῷ τῶν ἀπὸ τοῦ δήμου ἀντειπόντος κατὰ τὸ στασιωτικόν, ὅτι οὐκ ἐπέξεισιν, οὐδὲ δέοιτο πολεμεῖν, καί, ὡς ἀντεῖπεν, ἐπισπασθέντος τῇ χειρὶ ὑπ' αὐτοῦ καὶ θορυβηθέντος, ὁ δῆμος εὐθὺς ἀναλαβὼν τὰ ὅπλα περιοργὴς ἐχώρει ἐπί τε Πελοποννησίους καὶ τοὺς τὰ ἐναντία σφίσι μετ' αὐτῶν πράξαντας. καὶ προσπεσόντες τρέπουσιν ἅμα μὲν μάχῃ αἰφνιδίῳ, ἅμα δὲ τοῖς Ἀθηναίοις τῶν πυλῶν ἀνοιγομένων φοβηθέντων· ᾠήθησαν γὰρ ἀπὸ προειρημένου τινὸς αὐτοῖς τὴν ἐπιχείρησιν γενέσθαι. καὶ οἱ μὲν ἐς τὴν ἀκρόπολιν, 4
ὅσοι μὴ αὐτίκα διεφθάρησαν, κατέφυγον, ἥνπερ καὶ τὸ πρότερον αὐτοὶ εἶχον· οἱ δὲ Ἀθηναῖοι,—ἤδη γὰρ καὶ ὁ Νικίας ἐπαναστρέψας πρὸς τῇ πόλει ἦν,—ἐσπεσόντες ἐς τὴν *[Μένδην] πόλιν, ἅτε οὐκ ἀπὸ ξυμβάσεως ἀνοιχθεῖσαν, ἁπάσῃ τῇ στρατιᾷ ὡς κατὰ κράτος ἑλόντες διήρπασαν, καὶ μόλις οἱ στρατηγοὶ κατέσχον ὥστε μὴ καὶ τοὺς ἀνθρώπους διαφθείρεσθαι. καὶ 5
τοὺς μὲν Μενδαίους μετὰ ταῦτα πολιτεύειν ἐκέλευον ὥσπερ εἰώθεσαν, αὐτοὺς κρίναντας ἐν σφίσιν αὐτοῖς εἴ τινας ἡγοῦνται αἰτίους εἶναι τῆς ἀποστάσεως· τοὺς δ' ἐν τῇ ἀκροπόλει ἀπετείχισαν ἑκατέρωθεν τείχει ἐς θάλασσαν καὶ φυλακὴν ἐπεκαθίσαντο. ἐπειδὴ δὲ τὰ περὶ τὴν Μένδην κατέσχον, ἐπὶ τὴν Σκιώνην ἐχώρουν. οἱ δὲ ἀντεπεξελθόντες αὐτοὶ καὶ Πελοποννή- 131
σιοι ἱδρύθησαν ἐπὶ λόφου καρτεροῦ πρὸ τῆς πόλεως, ὃν εἰ μὴ ἕλοιεν οἱ ἐναντίοι, οὐκ ἐγίγνετο σφῶν περιτείχισις. προσβαλόντες δ' αὐτῷ κατὰ κράτος οἱ Ἀθη- 2

ναῖοι καὶ μάχῃ ἐκκρούσαντες τοὺς *ἐπόντας ἐστρατοπεδεύσαντό τε καὶ ἐς τὸν περιτειχισμόν, τροπαῖον στήσαντες, παρεσκευάζοντο. καὶ αὐτῶν οὐ πολὺ ὕστερον ἤδη ἐν ἔργῳ ὄντων, οἱ ἐκ τῆς ἀκροπόλεως ἐν τῇ Μένδῃ πολιορκούμενοι ἐπίκουροι βιασάμενοι παρὰ θάλασσαν τὴν φυλακὴν νυκτὸς ἀφικνοῦνται, καὶ διαφυγόντες οἱ πλεῖστοι τὸ ἐπὶ τῇ Σκιώνῃ στρατόπεδον ἐσῆλθον ἐς αὐτήν.

132 Περιτειχιζομένης δὲ τῆς Σκιώνης Περδίκκας τοῖς τῶν Ἀθηναίων στρατηγοῖς ἐπικηρυκευσάμενος ὁμολογίαν ποιεῖται πρὸς τοὺς Ἀθηναίους διὰ τὴν τοῦ Βρασίδου ἔχθραν περὶ τῆς ἐκ τῆς Λύγκου ἀναχωρήσεως,
2 εὐθὺς τότε ἀρξάμενος πράσσειν. καὶ ἐτύγχανε γὰρ τότε Ἰσχαγόρας ὁ Λακεδαιμόνιος στρατιὰν μέλλων πεζῇ πορεύσειν ὡς Βρασίδαν, ὁ δὲ Περδίκκας, ἅμα μὲν κελεύοντος τοῦ Νικίου, ἐπειδὴ ξυνεβεβήκει, ἔνδηλόν τι ποιεῖν τοῖς Ἀθηναίοις βεβαιότητος πέρι, ἅμα δ' αὐτὸς οὐκέτι βουλόμενος Πελοποννησίους ἐς τὴν αὑτοῦ ἀφικνεῖσθαι, παρασκευάσας τοὺς ἐν Θεσσαλίᾳ ξένους, χρώμενος ἀεὶ τοῖς πρώτοις, διεκώλυσε τὸ στράτευμα καὶ τὴν παρασκευήν, ὥστε μηδὲ πειρᾶ-
3 σθαι Θεσσαλῶν. Ἰσχαγόρας μέντοι καὶ Ἀμεινίας καὶ Ἀριστεὺς αὐτοί τε ὡς Βρασίδαν ἀφίκοντο, ἐπιδεῖν πεμψάντων Λακεδαιμονίων τὰ πράγματα, καὶ τῶν ἡβώντων αὐτῶν παρανόμως ἄνδρας ἐξῆγον ἐκ Σπάρτης, ὥστε τῶν πόλεων ἄρχοντας καθιστάναι καὶ μὴ τοῖς ἐντυχοῦσιν ἐπιτρέπειν. καὶ Κλεαρίδαν μὲν τὸν Κλεωνύμου καθίστησιν ἐν Ἀμφιπόλει, Ἐπιτελίδαν δὲ τὸν Ἡγησάνδρου ἐν Τορώνῃ.

133 Ἐν δὲ τῷ αὐτῷ θέρει Θηβαῖοι Θεσπιέων τεῖχος περιεῖλον, ἐπικαλέσαντες ἀττικισμόν, βουλόμενοι μὲν καὶ ἀεί, παρεστηκὸς δὲ ῥᾷον ἐπειδὴ καὶ ἐν τῇ πρὸς Ἀθηναίους μάχῃ ὅ τι ἦν αὐτῶν ἄνθος ἀπολώλει. καὶ ὁ νεὼς τῆς Ἥρας τοῦ αὐτοῦ θέρους ἐν Ἄργει κατεκαύθη, Χρυσίδος τῆς ἱερείας λύχνον τινὰ θείσης ἡμμένον πρὸς τὰ στέμματα καὶ ἐπικαταδαρθούσης,

ὥστε ἔλαθεν ἀφθέντα πάντα καὶ καταφλεχθέντα.
καὶ ἡ Χρυσὶς μὲν εὐθὺς τῆς νυκτὸς δείσασα τοὺς 2
Ἀργείους ἐς Φλιοῦντα φεύγει· οἱ δὲ ἄλλην ἱέρειαν ἐκ
τοῦ νόμου τοῦ προκειμένου κατεστήσαντο, Φαεινίδα
ὄνομα. ἔτη δὲ ἡ Χρυσὶς τοῦ πολέμου τοῦδε ἐπέλα-
βεν ὀκτὼ καὶ ἔνατον ἐκ μέσου, ὅτε ἐπεφεύγει. καὶ
ἡ Σκιώνη τοῦ θέρους ἤδη τελευτῶντος περιετετεί-
χιστό τε παντελῶς καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐπ' αὐτῇ φυ-
λακὴν καταλιπόντες ἀνεχώρησαν τῷ ἄλλῳ στρατῷ.

Ἐν δὲ τῷ ἐπιόντι χειμῶνι τὰ μὲν Ἀθηναίων καὶ 134
Λακεδαιμονίων ἡσύχαζε διὰ τὴν ἐκεχειρίαν, Μαντι-
νῆς δὲ καὶ Τεγεᾶται καὶ οἱ ξύμμαχοι ἑκατέρων ξυνέ-
βαλον ἐν Λαοδικίῳ τῆς Ὀρεσθίδος, καὶ νίκη ἀμφιδή-
ριτος ἐγένετο· κέρας γὰρ ἑκάτεροι τρέψαντες τὸ καθ'
αὑτοὺς τροπαῖά τε ἀμφότεροι ἔστησαν καὶ σκῦλα ἐς
Δελφοὺς ἀπέπεμψαν. διαφθαρέντων μέντοι πολλῶν 2
ἑκατέροις καὶ ἀγχωμάλου τῆς μάχης γενομένης καὶ
ἀφελομένης νυκτὸς τὸ ἔργον οἱ Τεγεᾶται μὲν ἐπηυλί-
σαντό τε καὶ εὐθὺς ἔστησαν τροπαῖον, Μαντινῆς δὲ
ἀπεχώρησάν τε ἐς Βουκολίωνα καὶ ὕστερον ἀντέ-
στησαν.

Ἀπεπείρασε δὲ τοῦ αὐτοῦ χειμῶνος καὶ ὁ Βρασί- 135
δας τελευτῶντος καὶ πρὸς ἔαρ ἤδη Ποτιδαίας. προσ-
ελθὼν γὰρ νυκτὸς καὶ κλίμακα προσθεὶς μέχρι μὲν
τούτου ἔλαθεν· τοῦ γὰρ κώδωνος παρενεχθέντος οὕ-
τως ἐς τὸ διάκενον, πρὶν ἐπανελθεῖν τὸν παραδιδόντα
αὐτόν, ἡ πρόσθεσις ἐγένετο· ἔπειτα μέντοι εὐθὺς 2
αἰσθομένων, πρὶν προσβῆναι, ἀπήγαγε πάλιν κατὰ
τάχος τὴν στρατιὰν καὶ οὐκ ἀνέμεινεν ἡμέραν γενέ-
σθαι. καὶ ὁ χειμὼν ἐτελεύτα, καὶ ἔνατον ἔτος τῷ πο-
λέμῳ ἐτελεύτα τῷδε ὃν Θουκυδίδης ξυνέγραψεν.